॥ न हि ज्ञानेन सदृशं पवित्रमिह विद्यते ॥

પુસ્તકાલય

તંત્રી ચીમનલાલ દેસાઈ ડભોઈવાળા

વર્ષ ૩૩] તા. ૧૫ જુલાઈ ૧૯૫૮ [અંક ૧

પ્રગતિશીલતા એટલે જીવન

પ્રગતિ જ વિશ્વના વિકાસનું મૂળભૂત અંગ અને આધારભૂત સિદ્ધાંત છે આપણા જીવનનો પણ એ જ સિદ્ધાંત હોવો જોઈએ આપણને જેટલો આપણી શક્તિઓનો ખ્યાલ હશે, તેટલું જ આપણું જીવન ઉન્નત બનશે જે ગ્રંથ આપણને વર્તમાન પરિસ્થિતિ કે સંજોગોથી સંતુષ્ટ થવાની ઉત્તમ સલાહ આપે છે, તે જ આપણને પથચલિત પણ કરે છે શરીર, મન અને આત્માની પૂર્ણ અભિવ્યક્તિ એ જ વાસ્તવિક જીવન છે એટલે આપણા વિચાર, કર્મ અને જીવનની એ અભિવ્યક્તિને વધુ કલ્યાણકારી બનાવવાના કાર્યમાં સદ્-વ્યય કરીએ

અનુક્રમણિકા

તંત્રીસ્થાનેથી	૧	શ્રી હ મા દેસાઈની વિચારધારા	૨૩
શુભાશિષો	૬	સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવલોકન	૨૫
શ્રી મોતીભાઈ અમીનના પ્રસંગો	૭	પુસ્તકાલયના સંચાલકોને	૩૦
નવપ્રસ્થાન આદરો	૧૦	પુસ્તકાલય નોંધ	૩૭
મારું પ્રિય પુસ્તક	૧૧	પ્રાચીન જગતના પુસ્તકાલયો	૪૫
પુસ્તકાલય, આદર્શ ગામ।। અંગે	૨૦	સામયિક દોહન	૪૯

વાર્ષિક લવાજમ

દેશમાં રૂ ૫-૦૦
પરદેશમાં રૂ ૬-૫૦
છૂટક નકલ રૂ ૦-૧૨

વ્યવસ્થાપક
લક્ષ્મણસિંહ બહેચરસિંહ
પુ સ સ મ ળ
૧૦, ગવપુરા

અમારાં તદ્દન નવાં પ્રકાશનો

ત્રિશંકુ (નવલકથા)	શ્રી રમણલાલ વ. દેસાઈ	૪.૦૦
મધ્યાહ્નનાં મૃગજળ (જીવનસંસ્મરણો)	” ”	૪.૫૦
કવિદર્શન (નાટકો)	” ”	છપાય છે
હીરાની ચમક (નવલિકાઓ)	” ”	૩.૭૫
કલ્પવૃક્ષ (નવલકથા)	શ્રી ઈશ્વર પેટલીકર	૬.૦૦
શકુંતલા (”)	” ”	૪.૫૦
અભિસારિકા (નવલિકાઓ)	” ”	૪.૦૦
આશાભરી (નવલકથા)	શ્રી પીતાંબર પટેલ	૪.૫૦
સોનાનું ઈંડું (નવલિકાઓ)	” ”	૩.૫૦
કલ્પના (”)	” ”	૪.૫૦
ભારતનાં નવાં યાત્રાધામો (પ્રવાસવર્ણન)	” ”	૩.૫૦
સંધ્યાના રંગ (નવલકથા)	શ્રી ગુણવંતરાય આચાર્ય	૪.૫૦
મુક્તાત્મા (”)	શ્રી ગ. ત્ર્યં. માડખોલકર	૬.૨૫
આધાર (”)	ડૉ. કુ. સુમતિ ક્ષેત્રમાડે	૪.૦૦
હદપાર (”)	શ્રી શ્રી. ના. પેંડસે	૪.૦૦
હૃદયમંથન (”)	શ્રી વિભાવરી શિરૂરકર	૫.૦૦
સૌંદર્યપૂજા ૧–૨ (”)	શ્રી ‘ શયદા ’	૭.૫૦
જ્યોતિ (”)	શ્રી ‘ ગૌતમ ’	૫.૫૦
સંકલ્પ સિદ્ધિ (”)	શ્રી વસંતરાય હ. દેસાઈ	૫.૦૦
અણપ્રીછ્યાં હેત (”)	શ્રી ‘ વિશ્વમિત્ર ’	૪.૫૦
ટારઝનનું શૌર્ય (”)	શ્રી એડગર રાઈસ બરો	૪.૦૦
લીલુડી ધરતી ૧–૨ (”)	શ્રી ચુનીલાલ મડિયા	૧૦.૦૦
ચંપો અને કેળ (નવલિકાઓ)	” ”	૩.૦૦
અંતઃસ્રોતા (”)	” ”	૩.૦૦
ધરતીનો પછેડો (નવલકથા)	શ્રી દેવશંકર મહેતા	૫.૦૦
રત્નદ્વીપ (”)	શ્રી પ્રભાતકુમાર મુખોપાધ્યાય	૫.૫૦
હું, સરલા અને મિત્રમંડળ (નવલિકાઓ)	શ્રી ધનસુખલાલ મહેતા	૪.૫૦

—: મળવાનું મુખ્ય સ્થળ :—

આર. આર. શેઠની કંપની : મુંબઈ-૨

કેશવ બાગ; પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ; પો. બોક્સ નં. ૨૫૧૭

ફોન નંબર : ૩૪૩૪૧ ☆ તાર : 'LITERATURE'

॥ न हि ज्ञानेन सदृशं पवित्रमिह विद्यते ॥

પુસ્તકાલય

તંત્રી : ચીમનલાલ દેસાઈ ડભોઈવાળા

વર્ષ ૩૩] તા. ૧૫ જુલાઈ ૧૯૫૮ [અંક ૧

તંત્રીસ્થાનેથી

'પુસ્તકાલય'ને જૂન ૧૯૫૮માં ૩૨ વર્ષ પૂરાં થઈ આ જુલાઈમાં ૩૩મું વર્ષ બેસે છે.

આ સાલગ્રેહ પ્રસંગે અમે સર્વશક્તિમાન પ્રભુને પ્રાર્થના કરીએ છીએ કે હવે પછીની અમારી આયુમર્યાદામાં આ માસિકની વધુ ઉમદા અને સારી સેવા બજાવવા પ્રભુ નિષ્ઠા અને બળ, બુદ્ધિ તથા ખંત આપે.

'પુસ્તકાલય' જેવું માસિક ૩૨ વર્ષ પૂરાં કરી ૩૩મા વર્ષમાં પ્રવેશ કરે એ કંઈ નાની નજીવી વાત ન કહેવાય.

અત્યાર આગમચ કેટલાંયે સામયિકો નીકળ્યાં અને બંધ થયાં, નીકળે છે અને બંધ થાય છે તેની અપેક્ષાએ 'પુસ્તકાલય' ઘણા લાંબા સમય સુધી ટકયું—ક્ષણજીવી ન બન્યું એનો યશ એના મૂળ પાયાના પ્રેરક, પોષક પૂ. શ્રી. મોતીભાઈ અમીન સાહેબને ફાળે જાય છે ઉપરાંત એમણે ઊભા કરેલા અનુયાયી મંડળને આભારી છે. જેની ખંત–ચીવટ અને ધગશના પ્રતાપે 'પુસ્તકાલય' સહીસલામતિથી એકધારું ચાલી શક્યું છે.

ગણતરીબાજ જનતામાં 'પુસ્તકાલય' જેવા માસિકનો પ્રારંભ કરવો, એને પગભર કરવું, એને આગે બઢાવવું એ હાંસીખેલ નથી., પરિશ્રમનો–ધૈર્યનો—સ્નેહનો એ પરિપાક છે.

પ્રાતઃસ્મરણીય પુણ્યશ્લોક કૈલાસવાસી શ્રીમંત મહારાજા સયાજીરાવના વિદ્યાવ્યાસંગ તથા સાહિત્યશોખ અને આદર્શ સરસ્વતીપૂજક સ્વ. પૂ. શ્રી. મોતીભાઈ અમીનનો પુસ્તક અને પુસ્તકાલય પ્રત્યેનો પ્રેમભાવ ન હોત તો 'પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ આટલી પાંગરત કે કેમ તે ભારે શંકાશીલ છે. એ આદ્યપ્રણેતા, પ્રેરક, પ્રોત્સાહક અને પોષક વિભૂતિઓને આજના અવસરે અમારી હાર્દિક અને કૃતજ્ઞતાપૂર્વક વંદના છે.

અમારાં તદ્દન નવાં પ્રકાશનો

ત્રિશંકુ (નવલકથા)	શ્રી રમણલાલ વ. દેસાઈ	૪.૦૦
મધ્યાહ્નનાં મૃગજળ (જીવનસંસ્મરણો)	,, ,,	૪.૫૦
કવિદર્શન (નાટકો)	,, ,,	છપાય છે
હીરાની ચમક (નવલિકાઓ)	,, ,,	૩.૭૫
કલ્પવૃક્ષ (નવલકથા)	શ્રી ઈશ્વર પેટલીકર	૬.૦૦
શકુંતલા (,,)	,, ,,	૪.૫૦
અગ્નિસાક્ષિકા (નવલિકાઓ)	,, ,,	૪.૦૦
આશાભરી (નવલકથા)	શ્રી પીતાંબર પટેલ	૪.૫૦
સોનાનું ઈંડું (નવલિકાઓ)	,, ,,	૩.૫૦
કલ્પના (,,)	,, ,,	૪.૫૦
ભારતનાં નવાં યાત્રાધામો (પ્રવાસવર્ણન)	,, ,,	૩.૫૦
સંધ્યાના રંગ (નવલકથા)	શ્રી ગુણવંતરાય આચાર્ય	૪.૫૦
મુક્તાત્મા (,,)	શ્રી ગ. ત્ર્યં. માડખોલકર	૬.૨૫
આધાર (,,)	ડૉ. કુ. સુમતિ ક્ષેત્રમાડે	૪.૦૦
કલ્પાર (,,)	શ્રી શ્રી. ના. પેંડસે	૪.૦૦
હૃદયમંથન (,,)	શ્રી વિભાવરી શિરૂરકર	૫.૦૦
સિંદૂરપૂજા ૧–૨ (,,)	શ્રી ' શયદા '	૭.૫૦
જ્યોતિ (,,)	શ્રી ' ગૌતમ '	૫.૫૦
સંકલ્પ સિદ્ધિ (,,)	શ્રી વસંતરાય હ. દેસાઈ	૫.૦૦
અણુપીછ્યાં હેત (,,)	શ્રી ' વિશ્વમિત્ર '	૪.૫૦
ટારઝનનું શૌર્ય (,,)	શ્રી એડગર રાઈસ બરો	૪.૦૦
લીલુડી ધરતી ૧–૨ (,,)	શ્રી ચુનીલાલ મડિયા	૧૦.૦૦
ચંપો અને કેળ (નવલિકાઓ)	,, ,,	૩.૦૦
અંતઃસ્રોતા (,,)	,, ,,	૩.૦૦
ધરતીનો પછેડો (નવલકથા)	શ્રી દેવશંકર મહેતા	૫.૦૦
રત્નદીપ (,,)	શ્રી પ્રભાતકુમાર મુખોપાધ્યાય	૫.૫૦
હું, સરલા અને મિત્રમંડળ (નવલિકાઓ)	શ્રી ધનસુખલાલ મહેતા	૪.૫૦

—: મળવાનું મુખ્ય સ્થળ :—

આર. આર. શેઠની કંપની : મુંબઈ-૨

કેશવ બાગ; પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ; પો. બૉક્સ નં. ૨૫૧૭

ફોન નંબર : ૩૪૩૪૧ ☆ તાર : 'LITERATURE'

॥ न हि ज्ञानेन सदृशं पवित्रमिह विद्यते ॥

પુસ્તકાલય

તંત્રી : ચીમનલાલ દેસાઈ ડભોઈવાળા

વર્ષ ૩૩] તા. ૧૫ જુલાઈ ૧૯૫૮ [અંક ૧

તંત્રીસ્થાનેથી

‘ પુસ્તકાલય ’ને જૂન ૧૯૫૮માં ૩૨ વર્ષ પૂરાં થઈ આ જુલાઈમાં ૩૩મું વર્ષ બેસે છે.

આ સાલગ્રેહ પ્રસંગે અમે સર્વશક્તિમાન પ્રભુને પ્રાર્થના કરીએ છીએ કે હવે પછીની અમારી આયુમર્યાદામાં આ માસિકની વધુ ઉમદા અને સારી સેવા બજાવવા પ્રભુ નિષ્ઠા અને બળ, બુદ્ધિ તથા ખંત આપે.

‘ પુસ્તકાલય ’ જેવું માસિક ૩૨ વર્ષ પૂરાં કરી ૩૩મા વર્ષમાં પ્રવેશ કરે એ કંઈ નાની નજીવી વાત ન કહેવાય.

અત્યાર આગમચ કેટલાંયે સામયિકો નીકળ્યાં અને બંધ થયાં, નીકળે છે અને બંધ થાય છે તેની અપેક્ષાએ ‘ પુસ્તકાલય ’ ઘણા લાંબા સમય સુધી ટક્યું—ક્ષણજીવી ન બન્યું એનો યશ એના મૂળ પાયાના પ્રેરક, પોષક પૂ. શ્રી. મોતીભાઈ અમીન સાહેબને ફાળે જાય છે ઉપરાંત એમણે ઊભા કરેલા અનુયાયી મંડળને આભારી છે. જેની ખંત–ચીવટ અને ધગશના પ્રતાપે ‘ પુસ્તકાલય ’ સહીસલામતિથી એકધારું ચાલી શક્યું છે.

ગણતરીબાજ જનતામાં ‘ પુસ્તકાલય ’ જેવા માસિકનો પ્રારંભ કરવો, એને પગભર કરવું, એને આગે બઢાવવું એ હાંસીખેલ નથી., પરિશ્રમનો–ધૈર્યનો —સ્નેહનો એ પરિપાક છે.

પ્રાતઃસ્મરણીય પુણ્યશ્લોક કૈલાસવાસી શ્રીમંત મહારાજા સયાજીરાવના વિદ્યાવ્યાસંગ તથા સાહિત્યશોખ અને આદર્શ સરસ્વતીપૂજક સ્વ. પૂ. શ્રી. મોતીભાઈ અમીનનો પુસ્તક અને પુસ્તકાલય પ્રત્યેનો પ્રેમભાવ ન હોત તો પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ આટલી પાંગરત કે કેમ તે બારે અ[illegible] આદ્યપ્રણેતા, પ્રેરક, પ્રોત્સાહક અને પોષક વિભૂતિઓને આજના [illegible] રી . હાર્દિક અને કૃતજ્ઞતાપૂર્વક વંદના છે.

આ માસિક દ્વારા પૂજ્ય મોતીભાઈ સાહેબ પુસ્તકાલયના સંચાલકોને પુસ્તકાલયો ચલાવવા જુદી જુદી દિશાનું જ્ઞાન આપતા. યુવાન કાર્યકર્તાઓ પાસે બેસીને કાયમ ફંડનો કાયદો, કાયમફંડ રોકવાની રીતો, પૈસા ઉઘરાવવાની યોજનાઓ, પુસ્તકાલયના નિયમો, વાર્ષિક હિસાબ, બજેટ બનાવવાની રીત, પુસ્તકાલય નવીન ખોલવા કરવાની તજવીજ, પુસ્તકાલયનાં પુસ્તકો ગોઠવવાની રીતરસમ, વર્ગીકરણની યોજના વગેરે વિષયો ઉપર લેખો લખાવતા અને માસિક દ્વારા પ્રકટ કરાવતા.

માસિક પ્રસિદ્ધ થયા પછી જ નાનાં ગામડાંમાં પણ 'શાળા ત્યાં પુસ્તકાલય'એ સૂત્રનો અમલ થવો શરૂ થયો. એક તાલુકો પોતાનો હેવાલ મોકલે કે ૫૦ શાળાઓવાળાં ગામ પૈકી ૪૦ પુસ્તકાલયો નવીન થઈ ગયાં કે તુર્તજ બીજો તાલુકો જાગી જતો. બાવન શાળાઓ છતાં ૧૨ પુસ્તકાલયો હોય તો એક જ વર્ષમાં ૪૦ નવીન પુસ્તકાલયો ખોલવા પ્રયત્ન શરૂ થઈ જતાં શરૂઆતમાં તો ગમે તેટલા પુસ્તકાલયો વર્ષમા ખોલાતા અને સરકાર ને પ્રાંતપંચાયતની મદદ મળતી. પણ પુસ્તકાલયો નવાં ઉઘાડવાની સંખ્યા વધતી ગઈ તેમ તેમ અંકુશ આવતો ગયો. પછી તો દર વર્ષે ૧૦૦ નવીન પુસ્તકાલયો ખોલવાની યોજના થઈ. બેએક વર્ષ યોજના ચાલી ને છેવટે ૫૦ નવીન પુસ્તકાલયો ખોલવાની યોજના થઈ.

માસિક દ્વારા વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળની પ્રવૃત્તિ, શિષ્ટવાચન પરિક્ષા, તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળો, પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળો તે દ્વારા તાલુકા પરિષદો, પ્રાંત પુસ્તકાલય પરિષદો આખાય રાજ્યના ચારે પ્રાંતોમાં યોજાતી અને તેના અહેવાલો પ્રસિદ્ધ થતા. આથી કોઈ તાલુકો કે જિલ્લો ઊંઘતો હોય તો જાગી જતો. ખાસ કરી આ બધી પ્રવૃત્તિમાં પુસ્તકાલય ખાતાના વ્યવસ્થાપક અને મદદનીશ વ્યવસ્થાપક હાજરી આપતા, અને પુસ્તકાલય ખાતા સામેની પુસ્તકાલયોની ફરિયાદોના ત્યાં જ ઉકેલ કરાતા. વિલિનીકરણ પછી ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળ દ્વારા આવી બધી પ્રવૃત્તિઓ ચાલી રહી છે અને તેના અહેવાલો વખતોવખત માસિક દ્વારા પ્રસિદ્ધ થતા રહે છે. વડોદરા રાજ્ય માફક ગુજરાત પ્રદેશના અન્ય જિલ્લાઓમાં હજુ જોમ નથી આવતું તે જોમ લાવવા માસિક દ્વારા પ્રયત્નો થાય તેવા લેખો લખાવી પ્રસિદ્ધ થાય તો ગુજરાતભરમા પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ ફાલે ને ફૂલે.

આવું માસિક ૩૨ વર્ષ પૂરાં કરી ૩૩મા વર્ષમાં પ્રવેશ કરે છે. એ ખરેખર જનતાના સાથ સહકારનું પરિણામ છે. પ્રભુના આશિર્વાદ ઊતરો કે મુબઈ રાજ્યની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ હિન્દભરમાં લોકપ્રિય બને અને બીજાં રાજ્યો તેનો ધડો લે તેવું બનાવવા 'પુસ્તકાલય' માસિકને બળ મળે.

આપણુ "પુસ્તકાલય" માસિક

વડોદરા રાજ્યની નેમ હતી કે રાજ્યના દરેક ગામમાં પુસ્તકાલય અને શાળા હોવાં જોઈએ. સ્વરાજ્ય મળ્યે દશ વર્ષ થઈ ગયા છતાં આપણે હજી ભારતના દરેક નાના મોટા ગામમાં સમૃદ્ધ પુસ્તકાલય અને સારી શાળા વસાવી શક્યા નથી. આ તો પ્રજાજનોની ઓછામાં ઓછી માગણી છે અને તે ભારતના દરેક રાજ્યે વહેલામાં વહેલી તકે સંતોષવી જોઈએ.

આપણી પંચવર્ષીય યોજનાઓમાં આને પ્રથમ સ્થાન હોવું જોઈએ. આ કાર્ય સિદ્ધ કરવા "પુસ્તકાલય" માસિકે ઠીક ઠીક પ્રયત્નો કર્યા છે, પણ હજુ તેને ઘણું ઘણું કરવાનો અવકાશ છે. "પુસ્તકાલય" માસિક પુસ્તકાલયોનું સંગઠન કરી તેમને દોરવણી આપે એટલું જ નહિ પણ ભારતના પ્રત્યેક ગામમાં પુસ્તકાલય સ્થપાય તે માટે અવિરત પરિશ્રમ કરે એ ઇચ્છવા જોગ છે. આથી ગુજરાતી ઉપરાંત અન્ય પ્રાંતીય ભાષાઓમાં પણ "પુસ્તકાલય" માસિક નીકળે તો તેનો સંદેશો ભારતના દરેક ગામમાં પહોંચી શકે. આ તેત્રીસમા વર્ષમા તેના પ્રવેશ વખતે આપણું માસિક આ દિશામાં કાંઈક આગળ પ્રગતિ કરે એમ ઇચ્છીએ તો તે વધારે પડતું નથી.

નાનાલાલ ના. શાહ

*

"પુસ્તકાલય" અને સ્વ. શ્રી. મોતીભાઈ અમીન

ભૂતપૂર્વ વડોદરા રાજ્યની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના પ્રણેતા સ્વ. શ્રી. મોતીભાઈ ન. અમીન વર્ષો પહેલા પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિને વ્યાપક અને જીવંત બનાવવા માટે જે અનેક યોજનાઓ વિચારતા હતા તેમાં દેશપરદેશની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના સમાચારો જનતાને જાણવા મળે, પુસ્તકાલયના સંચાલકોને દિશાસૂચન મળતાં રહે, ગ્રંથપાલો-મંત્રીઓને એનું શાસ્ત્રીય જ્ઞાન મળતું રહે, પુસ્તકાલયો સાથે બીજી જ્ઞાનપ્રચાર અંગેની યોજનાઓ ચાલતી રહે અને તે એક બીજાના જાણવામાં આવી તેનો યોગ્ય પ્રચાર થતો રહે એ બધા હેતુથી, એક માસિક શરૂ કરવાના વિચારો પૂજ્ય શ્રી મોતીભાઈ અમીન સેવતા હતા એટલું જ નહિ મારા જેવા એક અદના સેવક અને શિષ્ય આગળ પણ એની વાત-વિચારણા કરતા હતા એ યાદગાર દિવસો હંમેશ નજર સામે ખડા થાય છે, એ પુણ્યાત્માની દિલની ધગશમાંથી જન્મેલા આ "પુસ્તકાલય" માસિકને બત્રીસ વર્ષ પૂરાં થાય છે અને તેત્રીસમા વર્ષમાં એ પ્રવેશે છે ત્યારે આનંદ સાથે એને અભિનંદન અર્પતાં એ પુણ્યાત્માની યાદ પણ તાજી થાય છે.

એ પ્રેમાળ અને નરી સેવાથી ભરેલા મહાઆત્મામાં પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ દ્વારા સુતેલી જનતાને બેઠી કરી માત્ર ઊભી કરવાની જ નહિ પણ દોડતી કરવાની અને દુનિયાની હરોળમાં આગળ ધપતી કરવાની તમન્ના હતી. પરાધિન પ્રજાને સ્વાધિનતા અને સ્વરાજ્યનાં સુખ ભોગવતી કરવાની વેગવંત ભાવના ભરેલી હતી.

એ પુણ્યાત્માની ભાવના ફળી છે. પરાધિનતા ટળી સ્વાધિનતા અને આઝાદી તો આવી છે પરંતુ એમાંય અજ્ઞાનતાથી જે રોદડાં રડાય છે અને આઝાદીનો આનંદ લઈ શકાતો નથી એમાં અજ્ઞાનતા ભારે ભાગ ભજવે છે એ ટાળવાનું અને જ્ઞાનપ્રચારથી ઉત્સાહ પ્રેરવાનું કામ સ્વ શ્રી. મોતીભાઈ અમીનના શબ્દો પ્રમાણે પુસ્તકાલયોએ જ કરવાનુ છે. એનાં દિશાસૂચનો કરવાનું કામ "પુસ્તકાલય" માસિકે કરવાનું છે એટલે એ દૃષ્ટિએ આપણે રોજ તપાસતા રહીએ કે આપણે કેટલી મજલ કાપી અને કેટલી મજલ બાકી છે?

"પુસ્તકાલય" માસિક અંગે એનો સૌ વાચકો અને પ્રેમીઓ—ચહાનારાઓ

દિશામાં યોગ્ય પ્રયત્નો કરતા રહે અને સૌ પોતપોતાનો યોગ્ય ફાળો આપી એ સદ્‌ગત પુણ્યાત્મા પ્રત્યેનું ઋણ અદા કરે.

મહા અંધકારમાં પણ "પુસ્તકાલય" માસિક એક નાનકડો દીવડો બનીને પ્રકાશ પાથરે એના અજવાળે સૌ કાર્યકરો જ્ઞાનપ્રચારની જ્યોત જલતી રાખી લોકહિતની પ્રવૃત્તિઓમાં કર્તવ્યપરાયણ રહે.

પ્રભુ આપણને સૌને એ ફરજ બજાવવાની પ્રેરણા અને શક્તિ આપે એ જ ભાવના અને પ્રાર્થના સાથે "પુસ્તકાલય" માસિકની પ્રગતિ અને ફતેહ ઇચ્છું છું.

ચીમનભાઈ હ. અમીન

મંત્રી, ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળ

*

શુભાશિષ

તા ૧૫-૭-૫૮ને દિવસે પુસ્તકાલય માસિક તેત્રીસમા વર્ષમાં પ્રવેશ કરે છે તે જાણી બહુ જ આનંદ થયો. લાંબા ગાળાથી આ ચલાવવા માટે આપને અભિનંદન છે!

વડોદરા રાજ્યની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના વિકાસમાં આ માસિકનો ફાળો અતિ મહત્ત્વનો અને મોટો છે. નવા પ્રકાશનો તથા પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ અંગે ગામડાંનાં પુસ્તકાલયોને માહિતી આપવાથી લોકોને પુસ્તકાલય ખોલવા તથા ચલાવવા અંગે ઘણી સારી દોરવણી મળે છે. તદુપરાંત આ ખાતાને લગતા તમામ સરકારી હુકમો આ માસિક દ્વારા જ તમામ લાયબ્રેરીઓને પહોંચતા કરવાની વડોદરા રાજ્યે નીતિ સ્વીકારી હતી તેમા એક કાંકરે બે પક્ષી મારવાની કુનેહ હતી. રાજ્યને ગામડાંના પુસ્તકાલયો તેના સંપર્કમા રાખનાર આ સસ્તામાં સસ્તી યોજના છે. પોતાનો ખર્ચ બચે અને તમામ પુસ્તકાલયો સરકારની દોરવણી મેળવે એ આ યોજનાથી સિદ્ધ થયેલું છે અને મોટે ભાગે આ માસિકને લીધે જ વડોદરા રાજ્ય પોતાનાં લગભગ ૨૭૦૦ ગામો પૈકી ૧૪૦૦મા પુસ્તકાલયો સ્થાપી અને ચલાવવું ને મદદ કરવું છતાં તેનું બજેટ લગભગ ૬૦-૭૦ હજાર જ થતું.

આવા માસિકની યોજના આ જ પદ્ધતિએ સહકારી પ્રવૃત્તિ માટે પણ થાય તે રાજ્ય તથા પ્રવૃત્તિને માટે ઘણું આવશ્યક છે એમ મને લાગે છે

આ માસિકની યોજના સ્વ. પૂ મોતીભાઈ અમીન સાહેબે કરેલી. તેમની આવી અનેક યોજનાઓમા આ યોજના દ્વારા તેમણે પોતાની વ્યવહારિક બુદ્ધિ અને યોજનાશક્તિનો પરચો આપણને આપેલો છે તે આપણે બધા બહુ સારી રીતે જાણીએ છીએ.

માસિકની ઉત્તરોત્તર પ્રગતિ ઇચ્છું છું અને તે માટે મારાથી બનતો સાથ આપવા તૈયારી બતાવું છું.

ચીમનભાઈ મુ. અમીન

શ્રી મોતીભાઈ અમીનના કેટલાક પ્રસંગો

૧. વર્ષો પૂર્વેની વાત છે. કદાચ ૧૯૧૯–'૨૦ની વાત હશે. પૂ. ગાંધીજીનું આગમન હિંદના રાજકીય ક્ષેત્રે એમની પ્રવૃત્તિ શરૂ થયાં ને થોડાં જ વર્ષો થયાં હતાં તે વખતે વડોદરામાં સ્વ. પૂ. શ્રી. મોતીભાઈ અમીન વિદ્યાર્થીઓમાં અને યુવકોમાં ખાસ રસ લઈ રહ્યા હતા. ભારતના જુદા જુદા પ્રદેશોમાંથી વડોદરાના કલાભવનમાં અભ્યાસ કરવાને વિદ્યાર્થીઓ આવતા. મદ્રાસ, પંજાબ, બંગાળ, બિહાર વગેરે પ્રદેશોમાંથી-આવતા વિદ્યાર્થીઓ સાથે સંપર્ક સધાય-એકબીજાના પ્રદેશોના સંસ્કાર, સંસ્કૃતિ અને રીતરિવાજની માહિતી મળે તથા ભારતની એકતા મજબૂત થાય એ હેતુથી શ્રી. મોતીભાઈ સાહેબે એક આંતરપ્રાંતિય-કલબ (Inter Provincial Club) આજથી ૩૮ વર્ષ ઉપર કાઢેલી તે વખતે આ ખ્યાલ નવો જ હતો. અમે બધા દર ૧૫ દિવસે પૂ મોતીભાઈ સાહેબની ઑફિસમાં ભેગા થતા અને માહિતીની આપલે કરતા, એકબીજાની કલબમાં અને ઘેર ચાપાર્ટી અને જમવા જવાના પ્રસંગો પણ બનતા. આમ જ્યારે આંતરપ્રાંતિય એખલાસ–સમજૂતી અને સહાનુભૂતિ વધારવાનો કોઈને ખ્યાલ સરખો પણ ન હતો ત્યારે ગુજરાતમાં વડોદરામાં આવી આંતરપ્રાંતિય કલબ કાઢવાનુ માન શ્રી. મોતીભાઈ અમીનને ફાળે જાય છે.

૨. બીજો એક પ્રસંગ પણ નોંધવા જેવો ખરો. ૧૯૨૮–૨૯ની વાત હશે. પેટલાદમાં વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય પરિષદ ભરવાની હતી અને તેને અંગે એક પુસ્તકાલય પ્રદર્શન પણ ભરવાનું એમણે નક્કી કર્યું હતું. હું કાંઈ કામની તલાશમાં છું એવી એમને ખબર હતી. તાત્કાલીક પુસ્તકાલય પરિષદ અંગેનું પ્રદર્શન ગોઠવવાની કામગીરી મને સોંપી. મને એનો ખ્યાલ ન હતો છતાં થોડી સમજુતી આપી. બાકીનું બધું જ મારા ઉપર છોડી બધી જ જવાબદારી મને સોંપી દીધી કામ સોંપ્યા પછી પોતાનાથી નાના કાર્યકર ઉપર સંપૂર્ણ વિશ્વાસ રાખવાનો ગુણ તેમનામાં હતો.

૩. કોઈ પણ કાર્યકરની ભૂલ છે એમ લાગતા ભરસભામાં અગર બધાનાં સાંભળતાં એ કાર્યકરને ઠપકો આપતા, ઉતારી પાડતા અને તેમ કરતી વખતે પણ એ કાર્યકરની સાથેનો મારો સંબંધ અને દરજ્જો એવો છે કે હું એને ઠપકો આપી શકું એવો બચાવ કરતા આજના મુરબ્બીઓને જોઈએ છીએ ત્યારે પૂ. મોતીભાઈ સાહેબ યાદ આવે છે. કોઈપણ નાનામોટા કાર્યકરને તેમણે જાહેરમાં ઠપકો આપ્યો હોય અગર કાંઈ કહ્યું હોય એવું બન્યું નથી. પૂ. મોતીભાઈ સાહેબને આ બાબત પૂછતાં તેઓ કહેતા કેઃ " ભૂલ તો આપણે બધા ક્યાં નથી કરતા–પણ આપણે ભૂલ તરફ ન જોતાં એ કાર્યકરના ગુણ તરફ જોઈએ તો એમને પ્રોત્સાહન મળે. ખાનગીમાં પ્રેમથી ભૂલ તરફ એનું ધ્યાન ખેંચીએ તો એ ફરી ભૂલ ન કરે." અને પૂ. મોતીભાઈ સાહેબનુ આખું જીવન એ જ પ્રમાણે ગયું છે. જૂના કાર્યકરો છૂટા થતા જાય છે, અને નવી ભરતી થતી નથી એવી બૂમો મારતા મુરબ્બીઓ આટલુ ધ્યાનમાં રાખે તો ?

૪. પુસ્તકાલય પરિષદમાં સદ્‌ગત શ્રી રાયચુરા સૌરાષ્ટ્રના વિખ્યાત ચારણ કવિ મેઘાણંદ અને તેમના પુત્ર મેરૂભાને તેડીને આવ્યા હતા. પરિષદના દિવસોમાં આ વૃદ્ધ પિતા તથા પુત્ર

સૌરાષ્ટ્રની લોકકથાઓ-લોકગીતો અને દૂહાઓની રમઝટ જમાવી પેટલાદની પ્રજાને મંત્રમુગ્ધ બનાવી હતી. સાહસની-શૌર્યની-બલિદાનની એ કથાઓએ પ્રજામાં પ્રેરણાના-ચેતનના ઓઘ ઉછાળ્યા. શ્રી મોતીભાઈ આ લાભ શેના ચૂકે શ્રી રામચુરા, શ્રી મેઘાણંદ ગઢવી અને મેરૂભાને ચરોતરના મુખ્ય મુખ્ય ગામો વસો, સોજીત્રા, ધર્મજ, ભાદરણ વગેરે જગ્યાએ જવાનો આદેશ મળ્યો અને મને આ ભાઈઓની સાથે જઈ બધી વ્યવસ્થા કરવા કહ્યું. લોકજાગૃતિની-પ્રજામા સંસ્કાર રેડવાની એક પણ તક શ્રી મોતીભાઈ જવા દેતા નહીં અને આવા લોકસાહિત્યના ભંડાર પાસેથી પણ એમની રીતે પ્રજામાં સંસ્કાર રેડાવતા.

૫. પ્રસિદ્ધિના આજના જમાનામાં સવારના પત્ર છાપુ ઊઘડતાં જ રોજ ને રોજ ઉદ્‌ઘાટનના અગર બીજા, સમારંભોના સમાચાર વાંચવા મળે છે-વાંચવા પડે છે ત્યારે શ્રી મોતીભાઈ અમીન સાહેબે પોતાની આખી જિંદગીમાં ભાગ્યે જ કોઈ ઉદ્‌ઘાટન કર્યા હશે-કોઈ સમારંભોમાં પ્રમુખસ્થાન લીધું હશે એમ કોઈ કહે તો માન્યામાં ન આવે એવી વાત છે. પ્રસિદ્ધિથી દૂર રહેતા એવા કોઈ કાર્યકરને દુનિયાદારીના ભાન વગરના વેદિયા કહેવામાં આવે પણ જગતની સાચી પ્રગતિ સાચું માર્ગદર્શન આવા કોઈ વેદિયાઓએ જ કર્યું હોય છે એમ ઇતિહાસ સાક્ષી પૂરે છે.

૬. આજના સમયે જો કોઈની ખાસ જરૂર હોય, કોઈની ખાસ અછત હોય તો પૂ. મોતીભાઈ જેવા સેવકોની. જાહેર ભાષણ ન કર્યું હોય તો-વર્તમાનપત્રમાં એક યા બીજી રીતે પોતાનું નામ પ્રસિદ્ધિમાં ન આવ્યું હોય તો અજંપો સેવતા આજના આગેવાનો શ્રી. મોતીભાઈના જીવનમાંથી પ્રેરણા લે તો સારું.

૭. સૌરાષ્ટ્રના એક સેવક અવધુત શ્રી અમૃતલાલ પઢિયારના અવસાન સમયે ગુજરાતના મહાકવિ શ્રી. નાનાલાલે લખ્યું હતુ: "સૌરાષ્ટ્ર સાધુસૂનો થતો જાય છે." શ્રી. મોતીભાઈ સાહેબને અંજલિ આપતાં આજે ઉદ્‌ગાર નીકળી પડે છે.

"ગૂજરાત સાધુ સૂનો થતો જાય છે."

લલિતચંદ્ર દિવાનજી

'પુસ્તકાલય' માસિકના ૩૩મા વર્ષે

ગુજરાતની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનું મુખપત્ર જો કોઈ હોય તો તે આ પુસ્તકાલય માસિક જ છે. એ પુસ્તકાલય ૩૨ વર્ષ પૂરાં કરી હવે ૩૩મા વર્ષમાં પ્રવેશે છે અને તે બદલ આજે પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના સેવકો આનંદે છે અને પુસ્તકાલય માસિક પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિની સેવા કરવા લાંબુ જીવો એવી પ્રભુ પ્રત્યે પ્રાર્થના કરે છે.

ગુજરાતની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના આદ્યપિતા પૂજ્ય અમીન સાહેબે સન ૧૯૦૬માં પેટલાદ હાઈસ્કૂલના હેડમાસ્તર પદેથી મિત્રમંડળ પુસ્તકાલયોની યોજના શરૂ કરી. તે પછી તેઓ વડોદરા રાજ્યમાં પુસ્તકાલય ખાતાના સન ૧૯૧૧માં આસિ. ક્યુરેટર બન્યા. આ પદેથી તેમણે વડોદરા રાજ્યના શાળાવાળા એકેએક ગામે પુસ્તકાલય ઉઘાડવાનો નિશ્ચય કર્યો. આ નિશ્ચય એકલે હાથે પાર પડે તેમ ન હતો. એ માટે તો પ્રજાસેવકોની ખાસ જરૂર હતી. તેથી તેમણે સન ૧૯૨૪માં

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ અને સને ૧૯૨૫માં વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય એ બે પ્રજાકીય સંસ્થાઓ ઊભી કરી અને તે દ્વારા પુ. પ્રવૃત્તિના સેવકો પણ મેળવ્યા.

આમ બે સંસ્થાઓ અને પોતે પુ. પ્રવૃત્તિના સૂત્રધાર તો બન્યા. પણ હવે ગામે ગામ અને લોકોમાં પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના વિચારો રેડવા માટે તથા લોકોમાં પુસ્તકવાચનનો રસ જાગૃત કરવા માટે તથા સરકાર અને ઉપરની બે સંસ્થાઓ તરફથી પુ. પ્રવૃત્તિના વિકાસ માટે થઈ રહેલી સેવાઓની જાણ માટે તથા આખા ગુજરાતમાં પણ પુ. પ્રવૃત્તિના પ્રચાર માટે આ સૂત્રધારોને પુસ્તકાલય વિષય પૂરતું જ પોતાનું એક સામયિકની ખાસ જરૂર જણાઈ. અને તે પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળે સન ૧૯૨૫ના ઑકટોબરથી 'પુસ્તકાલય' એ નામથી શરૂ કર્યું.

આ 'પુસ્તકાલયે' પોતાનાં ૩૨ વર્ષ દરમ્યાન, ગુજરાતની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિને અત્યારની કક્ષાએ લાવવામાં ખૂબ અગત્યનો ભાગ ભજવ્યો છે. એ માસિક ન હોત તો આજે આપણે આ કક્ષાએ પહોંચ્યા હોત કે કેમ એ સંદેહ છે. પૂ. અમીન સાહેબે ઉપર જણાવેલો પોતાનો નિશ્ચય આ માસિક દ્વારા ખરેખર પાર પાડયો. પણ તેની સાથે આ માસિકની ખીલવણીમાં પોતે ખૂબ ઊંડો રસ લીધો. અને લેખનસામગ્રી પણ પૂરી પાડી તે દ્વારા પુ. પ્રવૃત્તિના ક્ષેત્રે ઘણા પ્રશ્નો ચર્ચ્યા, લોકોમાં જાગૃતિ આણી અને એ ક્ષેત્રે ગુજરાતમાં પણ નવા નવા સેવકો અને કાર્યકરો ઊભા કર્યા.

આ સેવકો અને કાર્યકરો, 'પુસ્તકાલય' દ્વારા એકબીજાના પરિચયમાં આવ્યા અને મિત્રો પણ બન્યા. એ મિત્રોએ ગુજરાતમાં એક એવું આંદોલન ઊભું કર્યું કે જેના પરિણામે સન ૧૯૩૪માં ગુજરાતમાં ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળ નામની સંસ્થા ઊભી થઈ. આજે આ સંસ્થા ગુજરાતની પુ. પ્રવૃત્તિના ક્ષેત્રે સતત ચિંતન કરી રહી છે.

આ માસિક આજે પુ. પ્રવૃત્તિના સેવકોને અને વાચકોને, જગતની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિથી વાકેફ રાખે છે. પુસ્તકાલયનો આદર્શ રજૂ કરે છે. દર માસે પ્રસિદ્ધ થતાં નવીન પુસ્તકો તથા તે પુસ્તકોમાં શું છે તે સમાલોચનથી દર્શાવી, વાચનરસ જાગૃત કરે છે તથા ખરીદવાનાં પુસ્તકોનું માર્ગદર્શન કરે છે. સરકાર, જિ. લો. બોર્ડ, ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળ તથા પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ એ સંસ્થાઓ દ્વારા પુ. પ્રવૃત્તિના ક્ષેત્રે થઈ રહેલી સેવાઓનો ખ્યાલ આપે છે. ઉપરાંત ગુજરાતી પત્રો-માસિકોમાંથી દોહન કરેલા લેખોનું વાચન આપે છે.

પુસ્તકાલય માસિકની આ સેવા નાનીસૂની નથી. એની આ સેવાથી આજે ગુજરાત જાગૃત બન્યું છે. જ્યાં પુસ્તકાલય નથી ત્યા તે ઉઘાડવાના ધ્વનિ સંભળાઈ રહ્યા છે. જ્યાં પુસ્તકાલય છે ત્યાં લોકો વધારે લાભ લે તેવી યોજનાઓ થઈ રહી છે. શું વાંચવું શું ન વાંચવું તેની ચર્ચાઓ ચાલી રહી છે.

અંતમાં પુસ્તકાલય માસિક ચિરંજીવી બનો અને એની સેવાથી આજે ગુજરાત જે જાગૃત બન્યું છે તે જાગૃતિમાં વધુ પ્રાણ રેડો એવી મારી પ્રાર્થના છે.

વલ્લભભાઈ મૂ. પટેલ.

સૌરાષ્ટ્રની લોકકથાઓ–લોકગીતો અને દુહાઓની રમઝટ જમાવી પેટલાદની પ્રજાને મંત્રમુગ્ધ બનાવી હતી. સાહસની–શૌર્યની–બલિદાનની એ કથાઓએ પ્રજામાં પ્રેરણાના–ચેતનના ઓઘ ઉછાળ્યા. શ્રી મોતીભાઈ આ લાભ શેના ચૂકે. શ્રી રાયચુરા, શ્રી મેઘાણંદ ગઢવી અને મેરૂભાને ચરોતરના મુખ્ય મુખ્ય ગામો વસો, સોજીત્રા, ધર્મજ, ભાદરણ વગેરે જગ્યાએ જવાનો આદેશ મળ્યો અને મને આ ભાઈઓની સાથે જઈ બધી વ્યવસ્થા કરવા કહ્યું. લોકજાગૃતિની–પ્રજામાં સંસ્કાર રેડવાની એક પણ તક શ્રી મોતીભાઈ જવા દેતા નહીં અને આવા લોકસાહિત્યના ભંડાર પાસેથી પણ એમની રીતે પ્રજામાં સંસ્કાર રેડાવતા

૫. પ્રસિદ્ધિના આજના જમાનામાં સવારના પત્ર છાપું ઊઘડતાં જ રોજ ને રોજ ઉદ્ઘાટનના અગર બીજા, સમારંભોના સમાચાર વાંચવા મળે છે–વાંચવા પડે છે ત્યારે શ્રી મોતીભાઈ અમીન સાહેબે પોતાની આખી જિંદગીમાં ભાગ્યે જ કોઈ ઉદ્ઘાટન કર્યાં હશે–કોઈ સમારંભોમાં પ્રમુખસ્થાન લીધું હશે એમ કોઈ કહે તો માન્યામાં ન આવે એવી વાત છે. પ્રસિદ્ધિથી દૂર રહેતા એવા કોઈ કાર્યકરને દુનિયાદારીના ભાન વગરના વેદિયા કહેવામાં આવે પણ જગતની સાચી પ્રગતિ સાચું માર્ગદર્શન આવા કોઈ વેદિયાઓએ જ કર્યું હોય છે એમ ઇતિહાસ સાક્ષી પૂરે છે.

૬ આજના સમયે જો કોઈની ખાસ જરૂર હોય, કોઈની ખાસ અછત હોય તો પૂ. મોતીભાઈ જેવા સેવકોની. જાહેર ભાષણ ન કર્યું હોય તો–વર્તમાનપત્રમાં એક યા બીજી રીતે પોતાનું નામ પ્રસિદ્ધિમાં ન આવ્યું હોય તો અજંપો સેવતા આજના આગેવાનો શ્રી. મોતીભાઈના જીવનમાંથી પ્રેરણા લે તો સારું.

૭. સૌરાષ્ટ્રના એક સેવક અવધુત શ્રી. અમૃતલાલ પઢિયારના અવસાન સમયે ગુજરાતના મહાકવિ શ્રી. નાનાલાલે લખ્યું હતું: "સૌરાષ્ટ્ર સાધુસૂનો થતો જાય છે." શ્રી. મોતીભાઈ સાહેબને અંજલિ આપતાં આજે ઉદ્ગાર નીકળી પડે છે.

"ગુજરાત સાધુ સૂનો થતો જાય છે."

લલિતચંદ્ર દ્વિવાનજી

'પુસ્તકાલય' માસિકના ૩૩મા વર્ષે

ગુજરાતની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનું મુખપત્ર જો કોઈ હોય તો તે આ પુસ્તકાલય માસિક જ છે. એ પુસ્તકાલય ૩૨ વર્ષ પૂરાં કરી હવે ૩૩મા વર્ષમાં પ્રવેશે છે અને તે બદલ આજે પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના સેવકો આનંદે છે અને પુસ્તકાલય માસિક પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિની સેવા કરવા લાંબુ જીવો એવી પ્રભુ પ્રત્યે પ્રાર્થના કરે છે.

ગુજરાતની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના આદ્યપિતા પૂજ્ય અમીન સાહેબે સન ૧૯૦૬માં પેટલાદ હાઈસ્કૂલના હેડમાસ્તર પદેથી મિત્રમંડળ પુસ્તકાલયોની યોજના શરૂ કરી. તે પછી તેઓ વડોદરા રાજ્યમાં પુસ્તકાલય ખાતાના સન ૧૯૧૧માં આસિ. ક્યુરેટર બન્યા. આ પદેથી તેમણે વડોદરા રાજ્યના શાળાવાળા એકેએક ગામે પુસ્તકાલય ઉઘાડવાનો નિશ્ચય કર્યો. આ નિશ્ચય એકલે હાથે પાર પડે તેમ ન હતો. એ માટે તો પ્રજાસેવકોની ખાસ જરૂર હતી. તેથી તેમણે સન ૧૯૨૪માં

યોગીની કુમારી વાંચ્યાથી આધ્યાત્મિકતા, સૌંદર્ય અને પવિત્રતા કેટલાં પાસે પાસે આવી શકે તે હું સમજ્યો યોગીની કુમારીને હુ ભૂલી શકચો નથી. આ સંસારમાં જીવતુ મળવું અસંભવ એ પાત્ર મારી સ્વમસૃષ્ટિમાં એક વાંછનારૂપે અમર છે,

પછીનાં-વર્ષોમાં હું પુસ્તકાલયોનો પરિચય પામ્યો ને મિત્રમંડળમાં પણ અનેક પુસ્તકોની ભલામણ થતી. ' કરણઘેલો, ' ' વનરાજ ચાવડો ' વગેરે વાર્તાસાહિત્યમાં શ્રેષ્ઠ ગણાતા પુસ્તકો વાંચી નાખેલાં પણ સરસ્વતીચંદ્ર ભાગ ૧લો હાથમાં આવ્યો તેની ચોટ જબ્બર લાગી. કોઈ માતા બહેન કે સંબંધી સ્ત્રીઓને સમજવાને સરસ્વતીચંદ્રનાં પાત્રોના અંશો તેમાં જોવા પ્રયત્ન કરતો. આત્મવિકાસ માટે સરસ્વતીચંદ્ર, ચંદ્રકાન્ત વગેરે તરુણ પાત્રો સામે જોતો.

કુમુદસુંદરી માટે તો અહોરાત્ર દયાથી ઉભરાતો અને આપણા દેશની વિવાહરૂઢિઓ સામે પુણ્યપ્રકોપ ઉછળતો

મારો ઝોક હંમેશાં વાર્તાસાહિત્ય તરફ જ રહ્યો હતો. મારા મિત્રો વિવેચન અને ચિંતનની દૃષ્ટિએ પુસ્તકો વાંચતા પણ હું એમની ચર્ચાઓમાં રસ લેતો નહિ. એક મિત્રે કલાપીનો પરિચય કરાવ્યો ત્યારે તેમાંના સ્વગત ઊર્મિનાં કાવ્યો પડતાં મૂકીને હું તેનાં ચિત્રપ્રેય કથાકાવ્યો વાંચીને આનંદ મેળવતો. બિલ્વમંગળ, મૂળદાસ અને વૃદ્ધ ટેલીઓ કે ગ્રામ્યમાતા વારંવાર વાચનાં મને મજા પડતી. સ્વભાવથી ચિત્રસૃષ્ટિમાં પ્રેમ હોવાને કારણે આવો પક્ષપાત બંધાયો હશે.

અંગ્રેજી સાતમા ધોરણ સુધી આવ્યો ત્યારે ઘણાએ અંગ્રેજી પુસ્તકો વાંચવાની ભલામણ કરવા માંડી પણ એ ભાષાની સાથે મારી ઘેડ બેસે જ નહિ. એવામાં એક મિત્રે ડિટેકટીવ શેરલોક હોમ્સની વાતો વાંચવા આપી તેમાંથી મને તે ભાષાનો રસ લાગ્યો. થોડા શબ્દ ભંડોળથી અને જેવી તેવી સમજશક્તિથી પણ તેના બે સંગ્રહો વાંચી ગયો. તેમાંથી સંસાર-ના અનેક જાતના માનવીઓની કલ્પના મળી. અંગ્રેજી ભાષાનાં વિશેષણોની ભરપૂરતા અને પ્રભાવ જોયાં. એ પુસ્તકોએ મને બીજાં અંગ્રેજી પુસ્તકો વાંચવા તરફ પ્રેર્યો. હજુ પણ આ પુસ્તકો માટેની મારી લાગણી જરાય ઓછી થઈ નથી. શેરલોક હોમ્સના બધા સંગ્રહો મેં વસાવ્યા છે અને પુત્ર તથા પૌત્ર સુધી પહોંચાડ્યા છે.

એ પછી મેં કળાનાં અંગ્રેજી ચોપાનિયાં જોવા માંડ્યાં. એવામાં ભાવનગરની 'બાર્ટન' લાયબ્રેરીમાથી ગ્રેટમાઈન્ડઝ ઇન આર્ટ એટલે કળાસૃષ્ટિના મહામાનવો એ નામનું પુસ્તક હાથ ચઢ્યું. યુરોપના મહાન કળાકારો જેવા કે રાફેલ, રેમ્બ્રાન્ટ અને બીજાનાં પ્રેરક ચરિત્રો તેમાં હતાં, દરેક જીવનમાં જે પુરુષાર્થ, પ્રેરણા અને ભાવનાઓએ ભાગ ભજવ્યો હતો તેનું તેમાં હૃદયસ્પર્શી આલેખન હતું. મને આશીર્વાદ આપવા કોઈ મહાત્માઓ મળ્યા હોય એમ મેં તે પુસ્તકને હૃદયસરસું ચાંપ્યુ અને તેમાંથી મેં મારા જીવનનો માર્ગ નક્કી કરી લીધો.

તે પછી મેં કળાસંસ્કૃતિનું ઘણું સાહિત્ય વાંચ્યું. રસ્કિન, ડૉ. આનંદકુમાર સ્વામી, હાવેલ અને બીજા ઘણા લેખકોના ગ્રંથોની પ્રેરણા લીધી. પણ હું વર્ષો સુધી ' ગ્રેટ માઈન્ડઝ ઇન આર્ટ ' ભૂલી શકચો નહોતો. તેની એક પ્રત મેળવવા મેં ઘણા અંગ્રેજી પુસ્તકવિક્રેતાઓને લખ્યું. પણ એ ચોપડી મળી નહિ. છેવટે ઇંગ્લેન્ડની ફાઈલ્સ કંપનીએ મેળવી આપવાનું બીડું ઝડપ્યું

અને કેટલાક મહિનાઓ પછી તેની એક સેકન્ડ હેન્ડ આવૃત્તિ મળી છે એવી ખબર તેમના તરફથી મળતાં મેં તે મંગાવીને મારી પાસે વસાવી છે.

સારાં પુસ્તકોએ મને જીવનનો રાહ બતાવવામાં, નવી આશા અને ઉત્સાહ આપવામાં તેમ જ જ્ઞાન, સેવા અને શક્તિનાં દ્વારો ઉઘાડવામાં જે ફાળો આપ્યો છે તેનાથી હું આજે જગત સમસ્તના મહાનપુરુષોના વિચારો અને પ્રવૃત્તિઓમાં રસ લઈ શકું છું. સત્ય અને અસત્યનો વિવેક કરી શકું છું. તેમ જ ઉન્નત સાહિત્ય અને વાચન માટે હંમેશાં આદર અને ઝંખના રાખે તેનો લાભ મેળવવા જાગૃત રહું છું.

[ઓલ ઇન્ડિયા રેડીઓ, અમદાવાદ] રવિશંકર મ. રાવળ

વડોદરાની જૂની સંસ્મૃતિ

વડોદરાની જૂની " પૅલેસ લાયબ્રેરી "

ઈ. સ. ૧૯૦૯ની વાત છે. શ્રી. સયાજીરાવ મહારાજા ઈ. સ. ૧૮૭૫માં ગાદી પર આવ્યા. લગભગ ૨૫ વરસ સુધી તેમણે રાજકારભારનો અભ્યાસ કર્યો. શ્રી. ઇલીઅટ જેવા સુજ્ઞ અંગ્રેજ ગૃહસ્થ પાસેથી મેળવેલ જ્ઞાનનો ઉપયોગ શ્રી. સયાજીરાવ વડોદરાની સુધારણા વાસ્તે કરવા ઇન્તેજાર બન્યા હતા. લગભગ ૨૫ વરસે—એટલે ઈ. સ. ૧૯૦૦મા તો શ્રી મહારાજાના વિચારો પાકટ બની ગયા હતા. વડોદરા રાજ્ય હિન્દુસ્તાન રાષ્ટ્રનું એક અંગ છે એ પ્રતીતિ એમને સારી પેઠે થઈ હતી. રાષ્ટ્રભાવના અંગ્રેજી સાહિત્ય અને ઇતિહાસના વાચનથી જે રૂપે ખડી થવી જોઈએ તે રૂપે એમનામાં જાગી ચૂકી હતી ઈ. સ. ૧૯૧૦મા શ્રી. મહારાજા સાહેબની અંગત લાયબ્રેરી (પુસ્તકસંગ્રહ) ને Palace-Library—એવું નામ આપવામા આવ્યું હતું અને જૂના સરકાર વાડામા એક વિશાળ ઓરડામાં તે સંગ્રહ ગોઠવવામા આવ્યો હતો. શિક્ષકો માટે Palace Library ખુલ્લી રહેતી હતી શ્રી મહારાજા સાહેબે વાચેલું પુસ્તક—"ગિબનનો રોમનો ઇતિહાસ" મારા હાથમાં આવ્યું અને તેમા એઓશ્રીના સ્વહસ્તે લખાયેલ ચિહ્ન અને શેરા મારા જોવામાં આવ્યા ત્યારે મુંબઈની એલ્ફિન્સ્ટન કૉલેજમાં રોમ અને ગ્રીસના ઇતિહાસની ફિલસૂફીની સમજ મેં લીધી હતી તેનું અભિમાન ગળી ગયું. બીજી તરફથી આનંદ પણ થયો કે આવી રીતે પુસ્તકોમાથી મધ સારવનારા સમર્થ રાજાના રાજ્યમા નોકરી કરવાનો પ્રસંગ સાપડ્યો છે તો જીવનની ધન્યતા પણ કોઈ દિવસ સાપડશે. હું ગિબનનો ઇતિહાસ વાંચ્યા પછી પુસ્તકાલયમાં પરત કરવા ગયો ત્યારે Palace Libraryના પુસ્તકાધ્યક્ષ શ્રી જે. એસ. કુડાલકર મારા તરફ તાકીને જોઈ રહ્યા હું તે વખતે યૌવનના પૂરમા તણાતો યુવાન હતો. મારા શિર ઉપર ફેંટો જોઈ—શ્રી કુડાલકરે પૂછ્યું: " તમે જૂનાગઢની બહાઉદીન કૉલેજમાં ભણેલા છો? પ્રો. હોડીવાલા પાસે શીખ્યા છો?".

જવાબ: ના જી, હું મુંબઈ શહેરની એલ્ફિન્સ્ટન કૉલેજમાં યુરોપીઅન પ્રોફેસરોની દોરવણી મેળવવા ભાગ્યશાળી બનેલા યુવાનો પૈકીનો એક છું. (અંગ્રેજી વાક્યનું આ ભાષાંતર છે.) એમણે બીજું કંઈ ન પૂછ્યું પણ પોતાને હાથે " યુરીપાઈડીસ " ગ્રીક ફિલોસોફરનું

પુસ્તક મારા હાથમાં મૂક્યું. શ્રી. મહારાજા સાહેબે એ પુસ્તક શ્રી. મનુભાઈ નન્દશંકર મહેતા (પછીના દીવાન) એમની સહાયથી વાંચ્યું હતું. વાચકોની જાણ માટે લખવું જોઈએ કે શ્રી. મનુભાઈ મહેતા વડોદરા કૉલેજમાં ફિલોસોફીના પ્રોફેસર તરીકે વડોદરા રાજ્યમાં જોડાયા હતા. તરત જ તે શ્રી. મહારાજાના અંગત સેક્રેટરી બન્યા હતા.

Palace Libraryમાંથી હું ધ્યુરીપાઈડિસનું પુસ્તક લઈ બહાર નીકળ્યો કે તરત જ શ્રી. કુડાલકરે—ફાઈલમાંથી પુસ્તકાલયના માન્ય થયેલા વાચકોની અરજીઓમાંથી મારી અરજી જોઈ લીધી. તેના ઉપર મારી અરજી ઉપર ભલામણ કરનાર શ્રી. ગોકલદાસ એમ. શાહ—"એસિસ્ટંટ ટુ મિનિસ્ટર ઑફ એજ્યુકેશન"—ની સહી હતી. શ્રી. કુડાલકરે એમને લખી મોકલ્યું કે—રાજમહેલની લાયબ્રેરીનો ઉપયોગ કરવાની લાયકાતનો દાખલો તમે 'શ્રી. કલ્યાણરામ જોષીને આપ્યો છે. તે શિક્ષણખાતાને ઉપયોગી ગ્રેજ્યુએટ 'નીવડશે એમ શ્રી મસાણી સાહેબને' જણાવશો—શ્રી. મસાણી સાહેબે જાતે મારી પસંદગી વડોદરા—શહેરમાં રાખવા યોગ્ય શિક્ષક તરીકે કરી હતી. તેથી આ ચિઠ્ઠીથી તે પ્રસન્ન થયા હતા. પાછળથી 'મને' શ્રી. કુડાલકરની' ભલામણની વાત શ્રી. મસાણી સાહેબે કરી હતી. મારો શ્રી. કુડાલકર સાથેનો સંબંધ પછી તો નીકટનો થયો હતો. રાજમહેલમાં શ્રી. મહારાજા વિદ્વાન પુરુષોનાં વ્યાખ્યાનો ગોઠવતા. તેના વ્યાખ્યાન સાંભળવા આમંત્રણ જેમને આપવું જોઈએ તેવા વડોદરામા રહેતા માણસોની યાદીમાં 'મારુંનામ શ્રી. કુડાલકરે ગોઠવી આપ્યું હતું. મને મરાઠી ભાષા આવડે છે' એ પણ શ્રી. કુડાલકરે મહારાજાને' કહ્યું હતું. તેમણે એકથી વધારે પ્રસંગે શ્રી મહારાજાએ—काय जोषी बुआ, आजचा व्याख्यान कसा वाटला !—એવા શબ્દોથી સંબોધન કર્યું હતું. અંગ્રેજી, ગુજરાતી, મરાઠી અને પાછળથી હિન્દી વ્યાખ્યાનો રાજમહેલમાં થતાં. તેમાં શ્રોતા તરીકે મને આમંત્રણ મળતું હતું. હિન્દી ભાષા સમજનાર તરીકેની મારી ભલામણ શ્રી. આત્મારામજી પંડિતે અને શ્રી. નન્દનાથ દીક્ષિતે ખાનગી મંત્રીને કરી હતી. ઈ. સ. ૧૯૧૫માં ઇન્દોરમાં હિન્દી સાહિત્ય પરિષદ મહાત્મા ગાંધીજીના પ્રમુખપણા નીચે, ભરાઈ હતી. ત્યારે વડોદરા રાજ્યના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. નન્દનાથ દીક્ષિતની અને મારી એ જણની પસંદગી થઈ હતી. સરદાર ફીળે સાહેબે વડોદરા રાજ્યના પ્રતિનિધિ તરીકે અમને ઈન્દોરમાં વિશિષ્ટ સગવડો આપી હતી. ત્યાં સરદાર ફીળે સાહેબે મરાઠી બાળસાહિત્યના પ્રખર ઉત્પાદક અને "આનંદ" માસિકના સંપાદક એમની મજાની ઓળખાણ મારી સાથે કરાવી આપી હતી. શ્રી. વાસુદેવ ગોવિન્દ આપ્ટે-જ્યારે જ્યારે બાળસાહિત્યના પ્રચાર માટે વડોદરા આવતા ત્યારે ૧૯૧૬થી ૧૯૨૦ સુધી એકાદ દિવસ માટે મારા અંગત મહેમાન તરીકે મારે ત્યાં જ રહેતા. એમની દોસ્તીથી મને વડોદરામાં મહારાષ્ટ્રીય બીરાદરોમા સારો આદર મળવા લાગ્યો હતો. શ્રી. નાડકરણી સાહેબ (એક વખતના સુબા અને વડોદરા રાજ્યના દેવસ્થાન અધિકારી) ઘણીવાર પોતાના સિદ્ધનાથ રોડ ઉપરના મકાને મારી સાથે મરાઠી સાહિત્યની નક્કર વાતો કરતા હતા. રાજમહેલમાં વ્યાખ્યાન સાંભળવા જવાના પ્રસંગો પરથી શ્રી. સરદેસાઈ સાહેબ સાથે મારે સારો પરિચય થયો હતો. મારા મુરબ્બી મોટા ભાઈ જેવા શ્રી. એન પી. પંડ્યાએ શ્રી સરદેસાઈને મારી ઝીણવટ-ભરેલી કાર્યશક્તિની અનેક વાતો કહેલી તેથી ઘણીવાર સરદેસાઈ સાહેબ મને હુજરાતપાગા પાસેના એમના મકાન પર બોલાવતા હતા

વડોદરા-શહેરની સંસ્કૃતિના ઘડતરની આ વાતો છે.

દ્વારકા

કલ્યાણરાય ન. જોષી

'પુસ્તકાલય' ચિરંજીવ હો !

[શ્રી. તારાચંદ પો. અડાલજા એલ. ટી. એમ.]

પુસ્તકાલય એટલે જ્ઞાનની પરબ. આવી પરબો ઠેરઠેર સ્થપાય, એ માટે જોઈતી માહિતી અને સાધનસામગ્રી સરળતાપૂર્વક સાંપડે, અને જનતા એનો વધુ ને વધુ લાભ લેતી થઈ જાય એ મહત્ત્વનું કાર્ય કરવામાં 'પુસ્તકાલય' માસિક આજે ૩૨ વર્ષ થયાં સુંદર ફાળો આપી રહ્યું છે એ પરમ સંતોષ અને આનંદની વાત છે.

થોડા જ દિવસો પહેલાં મુંબઈના એક પરામાં રહેતા ગૃહસ્થને ત્યાં અમે જઈ ચડ્યા. સાહિત્યના એ રસિયાએ પુસ્તકાલયો વિષે વાત છેડી, અને પોતાની જિજ્ઞાસા વ્યક્ત કરતાં પ્રશ્ન પૂછ્યો, 'વડોદરા રાજ્યમા ગામેગામ પુસ્તકાલયો સ્થાપવાની યોજનામાં મુખ્ય અને મોટો ફાળો આપનાર એ મોતીભાઈ અમીન કોણ હતા ? કેવા હતા ?'

'અરે ભાઈ ! એ પુણ્યશાળી પરગજુ પુરુષની તે શી વાત કરું ? હતા તો એ મારા તમારા જેવા જ આદમી; પરંતુ પેલી કચ્છી કહેવત 'માડુએ માડુએ ફેર' અનુસાર એમને તો સર્જનહારે કોઈ અનોખી માટીમાંથી ઘડ્યા હતા ! આમ તો બહુ જ બુદ્ધિશાળી, જે કામ કરે તે સાંગોપાંગ પાર પાડે. એમને આવડતનું અભિમાન નહિ, જે કંઈ કરે તે ગાઈ વગાડવાની ટેવ નહિ, માનઅકરામ કે નામનાની તમા નહિ, મોટા થવાનો દંભ નહિ. કેવળ સેવાભાવે મૂંગા મોઢે–તન અને મનને તન્મય બનાવીને સદૈવ કાર્યરત રહેનાર અને સાદાઈ તથા સદાચારના પ્રતીક સમી 'સૌજન્યની મૂર્તિ' એ સ્વ. મોતીભાઈ અમીન હતા.

'અજ્ઞાનરૂપી અંધકાર ઉલેચીને જ્ઞાનદીપની જ્યોતિ પ્રકટાવનાર એ પુરુષાર્થીએ ખેડૂતો, કલાકારો, કારીગરો, વિદ્યાર્થીઓ, સાહિત્યકારો વગેરેના—જનતાના ઉત્કર્ષ માટે તેમ જ કેળવણી, સહકારભાવના, શિષ્ટ વાચનની અભિરુચિ વગેરેના પ્રચાર અને પ્રસાર માટે અનેક કાર્યો કર્યાં છે; પરંતુ પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિને જબ્બર વેગ આપવાનું એમનું કાર્ય તો અદ્વિતીય અને ચિરસ્મરણીય છે.

'વડોદરા રાજ્યની—હવે તો સમગ્ર ગુજરાતની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિને ચિરંજીવ રાખવામાં સાધનરૂપ બનનારું—સ્વ શ્રી મોતીભાઈ અમીનની પ્રેરણાથી જ શરૂ થયેલું માસિક 'પુસ્તકાલય' પણ હવે તેત્રીસમા વર્ષમાં પ્રવેશ કરવાની તૈયારીમાં છે.'

'વાહ ! આ તો અન્ય સ્થળોના પુસ્તકાલયપ્રેમીઓ માટે ખૂબ પ્રેરક ગણાય !' અમે આપેલી વિસ્તૃત માહિતીથી દિંગ બની ગયેલા એ ગૃહસ્થના મુખમાંથી આશ્ચર્યભર્યા ઉદ્‌ગારો નીકળી પડ્યા.

અને એ સાથે અમારા અંતરમાંથી પણ આશીર્વાદ નીકળી પડ્યા: 'ચિરંજીવ હો આ માસિક 'પુસ્તકાલય;' અને પુસ્તકાલયોની પ્રવૃત્તિ અને પ્રગતિમાં સુંદર ફાળો આપવા તે સદાસર્વદા શક્તિમાન નીવડો ! તેત્રીસમા વર્ષમાં પ્રવેશતા 'પુસ્તકાલય'ને અમારાં હાર્દિક અભિનંદન !'

આપણાં પુસ્તકાલયો

[શ્રી કંચનલાલ ચંદુલાલ પરીખ, એમ. એ., એલએલ. બી.]

એક અંગ્રેજ વિચારકે યથાર્થ જ કહ્યું કેઃ (અમુક માણસ કયા પુસ્તકો વાંચે છે એ મને કહો તો હું તેનું ચારિત્ર્ય અવશ્ય કહી આપીશ) પુસ્તક-પસંદગી મનુષ્યના ચારિત્ર્યઘડતરમાં કેટલો અગત્યનો ભાગ ભજવે છે તેનો આથી કંઈક ખ્યાલ આવશે. વસ્તુતઃ જેમ ખરાબ મિત્રોની સોબતથી માણસનું ચારિત્ર્ય બગડે છે તેમ ખરાબ પુસ્તકોના સેવનથી પણ મનુષ્યનું ચારિત્ર્ય કથળે છે. તેથી ઊલટું સારાં પુસ્તકોના અભ્યાસપૂર્ણ અને મનનશીલ વાચને ઘણાય મહાન સ્ત્રી-પુરુષોના મનોવિકાસમાં અગત્યનો ભાવ ભજવ્યો છે. અંગ્રેજ વિચારકનું ઉપર્યુક્ત વિધાન જેટલું એક વ્યક્તિત્વ પરત્વે સાચું છે તેટલું જ એક સમાજ કે રાષ્ટ્ર પરત્વે સાચું છે. કોઈ પણ સમાજ કે રાષ્ટ્રની સંસ્કૃતિનું માપ તેનાં પુસ્તકાલયો ઉપરથી યથાર્થ કાઢી શકાય. એટલું તો આપણે કબૂલ કરવું જ પડશે કે આપણા દેશના મોટા ભાગના પુસ્તકાલયો જે ઢબે ચપાય છે અને નભાવાય છે એમને આપણી અન્યથા ઉત્કૃષ્ટ આર્ય સંસ્કૃતિને જેબ આપે તેવા તો ભાગ્યે જ ગણી શકાય.

પ્રથમ તો પુસ્તકાલયો તરફનું આપણું આખું વલણ બદલી નાખવું જોઈએ. એક તો આપણા દેશમાં વસ્તીના પ્રમાણમાં પુસ્તકાલયોની સંખ્યા જ મૂળે ઓછી અને તેમાય થોડાક અપવાદ બાદ કરતાં લગભગ બધા જ પુસ્તકાલયો એક અનિવાર્ય વેઠ તરીકે જાણે સહી લેવામાં આવે છે અને તેમાંય વળી મોટા ભાગનાં પુસ્તકાલયો શહેરોમાં જ જોવામા આવે છે. આપણાં કેટલાં ગામડાં સારાં પુસ્તકાલયો ચલાવવા માટે ગૌરવ લઈ શકે તેમ છે? ખરી આદર્શ સ્થિતિ તો એ જ છે કે જેમ આપણે કૂવા કે મંદિર વિનાના ગામની કલ્પના કરી શકતા નથી તેવી જ રીતે પુસ્તકાલય વિહોણું ગામડું પણ કલ્પનાતીત જ બની જવું જોઈએ. ' પુસ્તકાલય એટલે થોડાક ચળવળિયા જુવાનોની ઘેલછાભરી માગણી સંતોષવા ખાતર ભંડોળ એકઠું કરીને ઊભી કરાએલી વેઠ ' એ ધરમૂળથી જ પરિવર્તન થવું જ જોઈએ. તે સિવાય આપણી સંસ્કૃતિને શોભે તેવાં પુસ્તકાલયો આકાર લઈ શકશે નહિ.

કોઈ હલકા પ્રકારના સનસનાટીભર્યા સમાચાર વાંચી પુસ્તકાલયને એક છેડે બેઠેલો માણસ બીજે છેડે બેઠેલા તેના મિત્રને મોટેથી એ સમાચાર કહે અને પછી અન્ય વાચકોની હાજરી માત્ર ભૂલી જઈને તેના ઉપર મોટા અવાજે કંઈક ચર્ચા અને ઇતર પ્રકારના અને ઘણીવાર અશિષ્ટ અને અસંબંધ, ટોળટપ્પાં ચલાવે એ આપણો સામાન્ય અને લગભગ દરરોજનો અનુભવ છે. કેટલેક સ્થળે ગ્રંથપાળને પણ એ ચર્ચામા સામેલ થતો મેં નિહાળ્યો છે અને અનેક પ્રસંગે આપણે આવી વસ્તુસ્થિતિ અટકાવવા અર્ધ-સફળ પ્રયત્નો કર્યા છે. પણ આ પ્રકારનું શિસ્તશૈથિલ્ય એ આપણી સૌની ખાસિયત બની બેઠું હોય, ત્યાં દોષ પણ કોને ?

વાચનવિભાગમાં ખુરશીઓ અને ટેબલો અવ્યવસ્થિત પડ્યા હોય, તેની ઉપર ધૂળ ભરાઈ હોય અને અંદર માંકડ, દીવાલો ઉપર ટાંગેલા ચિત્રોની પાછળ ચકલીઓના માળા હોય, વાચનાલયનાં પુસ્તકોમાં ઢેર ઢેર કીટા અને એના સંસ્કારી વાચકે અમરત્વ પ્રાપ્ત કરવા

ઠેર ઠેર નામ લખ્યાં હોય, ટીકારૂપ લખાણો–ઘણીવાર તો અશ્લીલ પણ લખ્યાં હોય: આ આખી વસ્તુસ્થિતિ આપણી સંસ્કાર–વિહીનતા અને સામાજિક શિસ્તનો કરુણાજનક અભાવ દર્શાવે છે.

આપણા દેશમાં તો અત્યાર સુધી બ્રિટિશ રાજ્ય અમલ ચાલતો હતો અને આ સઘળું આસાનીથી ચલાવી લેવાયું હતું, કારણ કે આપણી ફરજ તે વખતે આપણા રાજ્યકર્તાઓની ટીકા કરવામાં જ પર્યાપ્ત થતી હતી એમ આપણા ઘણા લોકો માનતા હતા. આપણાં સઘળાં અનિષ્ટોની જવાબદારી આપણે સાચીખોટી રીતે અંગ્રેજોના શિરે ઓઢાડી શકતા હતા પરંતુ હવે આપણા પલટાયલા રાજકીય સંજોગોમાં આ સ્થિતિ વધુ વખત ચલાવી ન લેવાય તે વિષે ઝાઝું સમજાવવાપણું રહેતું નથી. સંસ્કારહીન અને શિસ્તવિહોણી પ્રજા મળેલી સ્વાધિનતા પણ લાંબો વખત ક્યાંથી ટકાવી શકવાની હતી ! આપણે પુસ્તકાલય જેવી સંસ્થામાં પણ અનાયસ શિસ્ત પાળી શકીએ નહીં તો...તો ઈશ્વર પણ આપણને નહીં બચાવી શકે.

આપણે સમજવું જોઈએ કે પુસ્તકાલય એ એક સહકારી ધોરણે સૌ સ્ત્રી–પુરુષોના સામાન્ય હિતને ખાતર જ્ઞાનપ્રાપ્તિના ઉદ્દેશથી સ્થપાએલી એક અતિ ઉપયોગી જાહેર સામાજિક સંસ્થા છે કીમતી પુસ્તકો, અનેક વર્તમાનપત્રો તથા સામયિકો આપણા બૌદ્ધિક વિકાસને માટે આવશ્યક છે, પણ સામાન્ય મનુષ્યનું ગજું નથી કે એકલે હાથે આ બધું એ ખરીદી શકે. એટલે સહકારી ધોરણે આવી સંસ્થા સૌની જરૂરિયાત સંતોષે એથી સૌને ફાયદો જ થાય, તો નિર્વિવાદ જ છે–જેમ ગામમાં કૂવા, તળાવો, ધર્મશાળા કે સાર્વજનિક દવાખાનાં સહકારી ધોરણે ચાલે છે તેમ.

એક રીતે કહીએ તો પ્રજાને સારાં પુસ્તકાલયોની સગવડ પૂરી પાડવી એ ફરજ આજના પ્રગતિવાદી ને લોકશાસનનાં જમાનામાં રાજ્યની છે. યુરોપ–અમેરિકાના અનેક દેશોમાં આ હકીકત સર્વસ્વીકૃત થઈ ચૂકી છે પણ આપણી રાષ્ટ્રીય સરકારને બીજી વધુ અગત્યની અનેક રચનાત્મક કામગીરી પડેલી છે. એટલે તેની પાસે ગામેગામ પુસ્તકાલયો સ્થાપીને ચલાવવાનાં નથી સાધન કે નથી ફુરસદ. માટે લોકોએ જ એ પ્રવૃત્તિ મરજીઆત તરીકે ઉપાડી લઈને સરકારનો એટલો બોજો ઓછો કરવો જોઈએ. પરસ્પરના સહકારથી ભંડોળ અને લવાજમ ઉઘરાવીને એક પુસ્તકાલયની સંસ્થા ઊભી કરવી અને સુંદર રીતે નભાવવી એ પોતાની નૈતિક ફરજ છે એમ સૌ સમજે તો આ કાર્ય બહુ મુશ્કેલ તો નથી જ.

આપણી કોંગ્રેસ સરકારે નિરક્ષરતાનિવારણ અને પ્રૌઢ શિક્ષણનો ડોલ આપેલો છે. કેટલાક પ્રાંતોમાં એ માટેની રીતસરની યોજનાઓ પણ તૈયાર થઈ ગઈ છે. એનું એક દેખીતુ પરિણામ તો એ આવવાનુ છે કે અક્ષરજ્ઞાન સર્વવ્યાપી થતાં પુસ્તકો, ચોપાનિયાં, સામયિકો, વર્તમાનપત્રો, વગેરે વાચનસામગ્રીની માંગ આજે છે તેથી અનેક ઘણી વધી જશે. તે વેળાએ લોકોની નવી ઉઘડેલી વાચનભૂખ સંતોષવા માટે સારાં પુસ્તકોનો ખોરાક પૂરો પાડનાર પ્રકાશન સંસ્થાઓને પુસ્તકાલયો નહી હોય તો લોકો તો જે હાથે ચડ્યું તે વાંચશે. 'શિષ્ટ પુસ્તકો નહીં' મળે તો અશિષ્ટ, વાંચ્યા વગર રહેશે નહીં. આ જાતના અવિવેકી વાચનથી આપણા સમાજની માનસિક તંદુરસ્તી જોખમાય એ ભય નાનોસૂનો નથી. છાપખાનાની સગવડને પ્રતાપે આજે પણ થોકબંધ

સાહિત્ય બહાર પડે જાય છે. તેમાંથી માનસરોવરોનાં મોતી ચરતા રાજહંસોની માફક પુસ્તકોમાં નિરક્ષીરવિવેક કરી શકે તેવા શિષ્ટને અભ્યાસી સ્ત્રીપુરુષોએ પુસ્તકપસંદગી કરવામાં સહાય કરવી જોઈએ અને તેમ કરતાં મનુષ્યને બૌદ્ધીક તેમ જ આધ્યાત્મિક સુશિક્ષણ મળે એ મુદ્દો કાયમ ધ્યાનમાં રાખવો જોઈએ. પુસ્તકાલયનો ગ્રંથપાલ એ કેવળ ચોકી કરતો રખેવાળ નથી, પરંતુ જ્ઞાનતરસ્યા વાચકો યથાતથા માર્ગદર્શન આપી શકે તેવો માહિતગાર તાલીમ પામેલો વિદ્યાપ્રેમી મનુષ્ય હોવો જોઈએ.

અને આપણા સમાજમાં સમાન હક્કનો દાવો કરતી સ્ત્રીઓ આ વીસમી સદીમાં પણ પુસ્તકાલયોના લાભ લેતા જે સંકોચ અને ક્ષોભ અનુભવે છે તે માટે સ્ત્રીઓ જેટલા પુરુષો પણ જવાબદાર ખરા જ એ વસ્તુસ્થિતિ ટાળવી જોઈએ.

આપણે પુસ્તકાલયો જેવી સમાજોપયોગી સંસ્થા તરફની આપણી આ સરીયામ ઉદાસીનતા ક્યારે દૂર કરીશું ?

વાયરા વાયા વિકાસના

—: રાસ :—

ધરતીનાં ફૂલ આજ ફોરી ઊઠ્યાં ને,
પાંગળાએ આદર્યાં પલાણ રે......
વાયરા વાયા વિકાસના.

જૂના જીવતરમાં નવતર ચીતરની,
અંતરમાં કોતરાતી ભાત રે......
વાયરા વાયા વિકાસના.

કચડાયેલાની ક્રાન્તિના પંથે,
કરતી આ કૂચ વણઝાર રે......
વાયરા વાયા વિકાસના.

નવયુગના સંતની સાધનાથી આજે,
શબમાંથી જાગે ધબકાર રે......
વાયરા વાયા વિકાસના.

ઝળહળતા દીવડા ને ઝબકે દીપમાળા,
છાયા'તા જ્યાં ઘેરા અંધાર રે......
વાયરા વાયા વિકાસના.

શારદાનાં સુંદર મંદિર આજે જ્યાં,
ઓટલાનો નો'તો આધાર રે......
વાયરા વાયા વિકાસના.

સર્વોદયની નવી ગૂંજે શરણાઈ,
પલટે સંસારના દિદાર રે......
વાયરા વાયા વિકાસના.

આવે છે. એના વાચનથી મનુષ્ય ધારે તેટલું જ્ઞાન સંપાદન કરી શકે છે. જ્યારે પણ ઇચ્છા થાય ત્યારે સર્વ દેશના મહાન માણસો જોડે મરજી ફાવે ત્યાં સુધી પુસ્તકો દ્વારા વાતો કરી શકાય છે.

ખરેજ પુસ્તકાલય એ પણ એક વિદ્યાલય જ છે. એ એક અખૂટ સંપત્તિથી ભરેલું નાનું સરખું મંદિર છે. તે રંકને અને રાયને સરખું ઉપયોગી હોઈ સમાન આનંદ આપે છે. કેમકે ત્યાં સંપત્તિની પ્રતિષ્ઠા નથી.

શિક્ષણના કોઈપણ ક્ષેત્રની પેઠે પ્રૌઢ શિક્ષણમાં પુસ્તકાલયનું ઘણું મહત્વનું સ્થાન છે, અને એમ હોવું જરૂરી પણ છે.

એ પણ નક્કીજ છે કે પુસ્તકાલય જડ વસ્તુ નથી. એમાં તો ચેતન અને વીર્યના ધોધ ભર્યા છે. લોકો જેવું વાંચે તેવું વિચારે અને વિચારે એવા ઘડાય છે.

સમાજમાં જે સ્થાન ગુરૂઓને આપી શકાય છે અને અપાવું જોઈએ તેના કરતાં લેશ પણ ઉતરતું નહીં એવું સ્થાન ગ્રંથપાલોનું છે. માતૃદેવો ભવઃ પિતૃદેવો ભવઃ આચાર્ય દેવો ભવઃ એ ભાવના સાથે ગ્રંથપાલ દેવો ભવઃ એ ચોથું ચરણ ન ઉમેરાય ત્યાં સુધી તે ચરણ અધૂરૂં રહે છે. ખરો ગ્રંથપાલ ઉત્તમ ગુરૂની જેમ અનેક રત્નો નિપજાવી શકે. લોકો માટે અનેક આકર્ષણો રચી તેને પુસ્તકાલય તરફ વાળી શકે. ઉગતા જુવાનોના હાથમાં સારૂ અને શિષ્ટ વાચન મૂકી તેમને વિષયગામી થતા અટકાવી શકે. એને પુસ્તકો વહાલાં હોય, પુસ્તકાલય હાલું હોય. પુસ્તકાલયોનો સાચો સુકાની ગ્રંથપાલ ગણાય. તેનામાં સેવાભાવ ન હોય તો પુસ્તકાલય ટકવું અશક્ય. પુસ્તકાલય આપણી સંસ્કૃતિનું સાચું કેન્દ્ર બને એ જોવાની સૌની ફરજ છે.

આમ આદર્શ ગામના અંગોમાં મહત્વનું અંગ નવાયુગની દીક્ષા આપનાર, માનવ-જીવનમાં નવા પ્રાણની પ્રતિષ્ઠા કરનાર પુસ્તકાલયને મારા પ્રણામ છે.

૨-૭-૫૮ [આકાશવાણીના સૌજન્યથી]

પુસ્તકાલય જય

(૧) દેવમંદિરની જેમ પુસ્તકાલયમાં નિત્ય જવાનો આગ્રહ રાખો.

(૨) જે ગામમાં પુસ્તકાલય નથી, તે ગામમાં સંસ્કાર નથી.

(૩) જેઓ પુસ્તકાલયનો મહિમા નહીં સમજતા હોય તેઓ કાં તો મૂર્ખા હશે, કાં તો ગાંડા.

(૪) જેઓ સમજુ છતાં પુસ્તકાલયનો વિરોધ કરતા હશે તેઓ હશે ગામના ગુંડા કે ચૌદશિયા.

(૫) પુસ્તકાલય ગામમાં જ્ઞાનના દીવા પ્રગટાવશે.

(૬) ચોરેચૌટે કલાકો વેડફાય તો પુસ્તકાલયમાં શું પા કલાક ન જવાય?

(૭) નાટકચેટકમાં મોજથી ખર્ચાય તો પુસ્તકાલય-ફંડમાં શું પાવલું ન અપાય?

(૮) બોલો જય પુસ્તકાલય.

—શ્રી ગ્રેમલ મહારાજ

કપડવણજના મૂકસેવક અને શિક્ષણશાસ્ત્રી

સ્વ. હરિલાલ માણેકલાલ દેસાઈની વિચારધારા

[સંગ્રાહક : શ્રી. મધુસૂદન પુ. ત્રિવેદી, ગ્રંથપાલ : પુ. હ. મહાજન લાયબ્રેરી-કપડવણજ]

૧. જે કાર્ય દંભરહિત હશે, તેમાં સેવાની જ ભાવના હશે—અને તેમાં જ સેવાની જ્યોત પ્રકાશતી હશે.

૨. સર્વને રાજી રાખવાનું તો બાજુ પર રહ્યું પણ સર્વને ખોટું ન લાગે તો જ ઘણું થયું માનો.

૩. જે પરોપકારથી ખેતર ખેડીને પ્રજાને આપશે, ઘરમાં બેસી હિંદનું ભલું ચાહી સૂતર કાંતશે, તે પણ પૈસા માટે નહિ—એ જ મોટામાં મોટો ધર્મ છે અને એ દ્વારા જ દેશ આબાદ થાય—અને એ જ ખરો સ્વદેશી મહાધર્મ છે.

૪. ગામને—દેશને—ઉપયોગી હોય તે કામ ઉમંગથી કરવામાં જ મોટાઈ છે.

૫. શુદ્ધ આદર્શવાળું સ્વરાજ્ય એટલે દેશની પ્રજા ઉપર દેશના લોકો—દેશની પ્રજાના હિત વાસ્તે રાજ્ય ચલાવે તે.

૬. દેશનું કલ્યાણ ઇચ્છનારાઓએ દેશને હિતકર જે જે કાર્ય થતાં હોય તે પ્રત્યે સહાનુભૂતિ રાખતાં શીખવું જોઈએ.

૭. એક રાષ્ટ્ર તરીકે જીવંત રહેવા માટે રાષ્ટ્રની સ્વતંત્ર—સભ્યતા—સંસ્કૃતિ હોવી જોઈએ—આપણા વેદ, વેદાંત, ઉપનિષદો, સ્મૃતિ, પુરાણ, રામાયણ, મહાભારત વગેરે એ એવું સાહિત્ય ધરાવે છે કે તે વડે આપણી પ્રાચીન સંસ્કૃતિનું જીવન પોષાય છે—પ્રાચીન સંસ્કૃતિના જીવનને પોષણ મળે છે.

૮. આપણી સંસ્કૃતિનો વિજય રક્તથી ખરડાએલો નથી પણ આધ્યાત્મિક ઓજસ-થી દીપે છે.

૯. સેવાનો સ્વીકાર થયો છે એ લાગણી મનુષ્યને સેવા કરવા પ્રેરે છે.

૧૦. "ધર્મ-જાગૃતિ એટલે કર્તવ્યપરાયણતા."

૧૧. સત્ય, સેવા, દયા, ધર્મ એ બધાનું જીવનમાં સહજ પાલન એટલે મનુષ્યને પરમશાંતિ મેળવવાનું અહોભાગ્ય.

૧૨. સત્યનું આચરણ એ જ આપણું મુક્તિદ્વાર છે.

૧૩. સત્ય વિના નિર્ભયતા નથી, ને સ્વદેશી વિના અર્થ-લાભ નથી.

૧૪. સત્ય અને સ્વદેશીના સેવનમાં જ સાચું 'સ્વરાજ્ય' છે.

૧૫. મનની ખીલવણી આપણી ભાષા મારફતે થાય, હૃદયની, આત્માની કેવળ ધર્મથી-અને કર્મ કેવળ શિક્ષકોના ધર્માચરણથી અને શરીરની કેળવણી બાળકોને ખેતી તથા વણાટકામ શીખવા તેમાં તેઓનાં શરીરને કસીને અપાય.

૧૬. પ્રેમપૂર્વક થયેલાં કૃત્યોમાં મહાઉદારતા રહેલી હોય છે—પ્રેમ પોતાના કાર્યને વાજવામાં મૂકવા ન જ દે—જે જોએ છે તે પ્રેમ નથી, તે તો વ્યાપારીવૃત્તિ છે.

૧૭. સ્વદેશીમાં સ્ત્રીઓના શિયળની રક્ષા છે, સ્વદેશીમાં ઈશ્વર-ભક્તિ છે અને સ્વદેશીમાં દેશનો સર્વાંગી વિકાસ છે—દેશનો શુદ્ધ છુટકારો છે.

૧૮. ધર્મનું સંસ્થાપન એ સુધારાથી નહિ થાય પણ ધર્મથી જ એ સુધારાની ખામીઓને દૂર કરી શકાશે.

૧૯ આપણે એકબીજાને શરતોનો વિચાર કર્યા વિના જ એકબીજાની સેવા કર્યા કરીશું તો આપણામાં પ્રીતિ અને ભ્રાતૃભાવ પ્રગટ થશે.

૨૦. વેર લેવું કે કરવું એ મનુષ્યનું કર્તવ્ય નથી પણ ' ક્ષમા ' એ તેનું ' કર્તવ્ય ' છે.

૨૧. જ્યારે તમે ગુના શોધી રહો ત્યારે તમે વેરભાવને ન પોષો —પણ ક્ષમાભાવનું સિંચન કરો.

૨૨. સ્વદેશીના ' ધાર્મિક આચારવિચાર 'માં જ આપણો ઉદ્ધાર છે.

૨૩ સમાજના હિતનો પ્રશ્ન હોય ત્યાં લક્ષ્મીની, વિદ્યાની કે સગાની શરમથી મૌન ધારણ કરવું એ આપણી નિર્બળતા ગણાય

૨૪. સંસારમા ખુલ્લી આંખે ફરનારને માટે ઈશ્વરે મનુષ્યજીવનમાં જ ઉપદેશગ્રંથો મૂક્યા છે. કોઈ મોડા ઉપદેશ લે છે તો કોઈ વહેલા લે છે.

૨૫. દરેક કાર્યમાં બધાની સહાય વગર ચાલશે પણ ઈશ્વરની સહાય વગર કદી નહીં ચાલે.

૨૬. સેવા અને સત્ય જીવનમાં પૂર્ણપણે પ્રગટ થાય તેઓ જગતના હૃદયનું સામ્રાજ્ય જરૂર ભોગવે છે. ધારેલા કાર્યો પાર પાડે છે.

૨૭. જુલમ અને અન્યાયની સામે થવું એ આપણી ફરજ છે તો પણ જુલમગારને દ્વેષ ન કરવો એ આપણી ફરજ છે તે પણ ભૂલવું ન જોઈએ.

૨૮ મનુષ્યને પોતાના દુઃખમાંથી કંઈ ને કંઈ પણ શીખવાનું મળે છે, કંઈક ને કંઈ બોધપાઠ મળી રહે છે.

૨૯. જેટલે અંશે કાર્ય થાય છે તેટલે અંશે અન્ય કાર્યકરોની મહેનત બચે છે.

૩૦. સંયમ એટલે અમુક વસ્તુનો જાણીબુઝીને ત્યાગ કરવો.

૩૧. દેશમા પૈસો રહેશે તે અર્થે અને ન્યાય આપવા ખાતર પાડોશી પાસે કામ કરાવશો એ ' ધર્મકાર્ય ' છે.

આચરણ

(૧) આદર્શો માત્ર જીભ ઉપર ન રાખો, જીવનમા ઉતારો.
(૨) આચરણ ન હોય તો માત્ર બોલવાની કળાથી શું ?
(૩) આચાર વગરના વિચારની શી કિંમત ?
(૪) વિચાર સાકાર બને તેનું નામ આચાર
(૫) છાપ વર્તનની પડે છે, વાણીની નહીં.
(૬) વાંચવાથી જ્ઞાન મળે, આચરવાથી વિજ્ઞાન.
(૭) મહાન થવા મહાનને વાંચો અને આચરો
(૮) મોટાં આચરે તો જ નાના આચરે.

. શ્રી પ્રેમલ મહારાજ

સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવલોકન

૭૦ વર્ષ પહેલાં ફક્ત ૧૭ ગીનીમાં વેચાયેલ ચિત્રની તાજેતરમાં હરાજીમાં ૩૬,૦૮૦ ગીની ઊપજી છે.

આ ચિત્રમાં ઈસુખ્રિસ્તને, આંધળા માણસને સાજા કરતા ચિતરવામાં આવ્યા છે. ૧૮૮૮માં તે વેચાયું ત્યારે ટિન્ટોરેટોનુ ચિત્ર ગણાયું હતું: હવે તજ્જ્ઞોએ તેને એલગ્રેકોનું ચિત્ર ગણ્યું છે. તેનાં ચિત્રો બહુ વિરલ છે. લંડનનાં કળાત્મક ચિત્રોના વેપારી શ્રી જી. એકન્યુએ તે ખરીદ કર્યું છે. વેચનારનું નામ જણાવવામાં આવ્યું નથી.

આટલી કીંમત આપવા છતાં એલગ્રેકોના ચિત્ર માટે આ વધારે પડતી કીમત નથી. ધી નેશનલ ગેલેરીએ ત્રણ વર્ષ પહેલાં એક ચિત્રના ૪,૨૫,૦૦૦ પાઉંડ આપ્યા હતા. ગ્રીક વહાણના વેપારી સ્ટેવરોસ નાયરકોસે એક બીજા ચિત્ર માટે ૧,૪૨,૦૦૦ પાઉંડ આપ્યા હતા. એલગ્રેકો ને થઈ ગયાને ૪૦૦ વર્ષ વીતી ગયાં છે: તે સ્પેન તથા ઈટલીમાં ચિત્રકામ કરતો હતો.

° ° °

આગળ અભ્યાસ માટેના ડબ્લિન ઇન્સ્ટિટ્યૂટે પ્રગટ કરેલ વિદ્વાનોનાં પુસ્તકોની હજારો નકલોને રદ્દી કાગળ તરીકે વેચવામાં આવી છે.

ચાર ડોલરથી શરૂ કરીને આઠ ડૉલર સુધીની કીમતે આ પુસ્તકો પ્રગટ કરવામાં આવ્યા હતાં. બધાં પુસ્તકો વિદ્વદ્‌ભોગ્ય હતાં. તેમાં પ્રાચીન આઇરિશ કાવ્યો, ઇતિહાસ તથા ગદ્યનો સમાવેશ થતો હતો.

પણ જે વિદ્વાનો માટે તે તૈયાર કરવામાં આવ્યાં હતાં તેઓએ તેનો ઉપયોગ કર્યો નહિ અને સંસ્થાના મકાનમાં પુસ્તકોનો ભરાવો થઈ ગયો છે. આ પુસ્તક ખરીદનાર કોઈ મળતું નથી

અત્યાર સુધીમાં હજારો નકલો રદ્દી કાગળના વેપારીઓને વેચી દેવામાં આવી છે. નામની કીમતે આપવાની જાહેરખબર કર્યા છતાં કોઈ ગ્રાહક મળ્યો નહોતો.

સુપ્રસિદ્ધ અંગ્રેજી પુસ્તકોનું ગેલિક ભાષામાં ભાષાંતર કરેલ આ પુસ્તકો છે.

° ° °

ચીનમા પીપલ્સ લિટરેચર પબ્લિશિંગ હાઉસે (જનતા સાહિત્ય પ્રકાશન ગૃહ) તાજેતરમાં જગતનાં શ્રેષ્ઠ પુસ્તકોનાં ભાષાન્તર પ્રગટ કરવાનો લાંબી યોજનાનો વિસ્તૃત કાર્યક્રમ ઘડી કાઢ્યો છે. હવે પછીનાં પાંચ વર્ષોનો કાર્યક્રમ નક્કી થઈ ગયો છે અને આધુનિક સાહિત્યનાં અગત્યનાં પુસ્તકો નિયમિત રીતે એક પછી એક પ્રગટ થતાં જશે.

ભારતી સાહિત્ય પૈકી કથાસરિત્સાગર તથા પંચતંત્ર, કાલિદાસના તથા બીજા નાટ્યલેખકો—ભવભૂતિના 'માલતીમાધવ' અને વિશાખ દત્તના 'મુદ્રારાક્ષસ'નાં ભાષાંતર થશે. ટાગોરનાં પસંદ કરેલ પુસ્તકોના નવ ભાગ ચાલુ વર્ષથી જ છપાવા શરૂ થશે. પ્રેમચંદજીની નવલકથા 'ગોદાન'થી પણ ચીનના લોકોને પરિચિત કરવામાં આવે છે. રામાયણ તથા મહાભારતની લંબાઈને અંગે તેમનું પૂરેપુરું નહિ પણ સંક્ષિપ્ત ભાષાંતર તરતમાં બહાર પાડવામાં આવશે.

° ° °

વિનોબાજીનું પ્રસિદ્ધ પુસ્તક 'ગીતાપ્રવચન' સોળ ભાષાઓમાં પ્રકાશિત થયું છે. અંગ્રેજીમાં પણ તેનો અનુવાદ થયો છે.

o o o

બે વર્ષ પહેલાં પુશ્કિન થીએટરે સોવિયેટ નાટ્યલેખકો વી. વીન્નાકોવ તથા યુ ઓસ્નોસ-લિખિત 'ધી વ્હાઈટ લોટસ' (શ્વેત કમળ) ભજવ્યું હતું. આ નાટક પ્રખ્યાત પ્રાચીન નાટક 'મૃચ્છકટિક' પરથી તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું.

સોવિયેટ રંગભૂમિ પર ભજવાયેલ આ પહેલું ભારતીય નાટક હતું. નાટકના મુખ્ય-પાત્ર ચારુદત્તના છેલ્લા શબ્દો, પડદો પડ્યા પછી પણ લોકોના તાળીઓના અવાજને ચાલુ રાખે છે.

o o o

ઓરીસ્સા રાજ્યમાં ભાષાંતરના ક્ષેત્રમાં નવું સાહસ શરૂ થયું છે. વર્ષો પહેલાં સ્થાનિક લેખક, પ્રકાશક તથા આંતરરાષ્ટ્રીય પી. ઈ. એન. ના સભ્ય શ્રી પ્રફુલચંદ્રદાસે કટકમાં જગતના શ્રેષ્ઠ ગ્રંથોનુ ઉડિયા ભાષામાં ભાષાંતર કરવાની શરૂઆત કરી હતી. અત્યાર સુધી પ્રગટ થયેલ પુસ્તકોમા આધુનિક લેખકોનો— ઘણા ખરા નોબેલ પારિતોષિક વિજેતાઓનો— સમાવેશ થાય છે. એન્ડ્રેજાઈડ, હેમિંગ્વે, જ્યોર્જ બર્નાર્ડ શૉ, પર્લબક, રોમેરોલા, હોલ્ડોર લેકસનેસ તથા બીજા ઘણાનાં પુસ્તકો પ્રગટ કરવામાં આવ્યાં છે.

આકર્ષક મજબૂત પુંઠામાં બાંધેલા આ પુસ્તકોમાં લેખકનો ખાસ સંદેશો અથવા પ્રસ્તાવના હોય છે.

o o o

એન્ટાર્ટિકના શોધક તથા એવરેસ્ટ વિજેતા સર એડમન્ડ હિલરી દ્વારા કે દક્ષિણ ધ્રુવ સંબંધી પુસ્તક લખવું તેના કરતાં ત્યાં જવું વધારે સહેલું છે. સર એડમન્ડ અત્યારે ન્યુઝીલેન્ડ એન્ટાર્ટિક આરોહણની વાત લખી રહ્યા છે.

o o o

સાહિત્ય અકાદમીની ઉર્દૂ માટેની સલાહકાર કમિટીએ અકાદમીએ મૌલાના અબુલ કલામ આઝાદના ઉર્દૂના બધા ગ્રંથો ભેગા કરી પ્રગટ કરવાની ભલામણ પર લંબાણથી વિચાર કર્યો હતો.

બોર્ડે આ દરખાસ્તને આવકારી હતી. મૌલાના આઝાદનાં શરૂઆતનાં લખાણો કેટલાંયે સામયિકોમાં વેરવિખેર પડેલાં હોઈ, તેમના અરેબિક તથા પર્શિયનનાં લખાણો સહિત બધાં લખાણોની નકલો એકઠી કરવા તથા મેળવવામા સંશોધનની જરૂર પડે છે.

આ કામ માથે ઉપાડી લેવા માટે વિખ્યાત વિદ્વાનોની કમિટીની રચના કરવા બોર્ડે અકાદમીને ભલામણ કરી છે.

o o o

પશ્ચિમના જગતમાં પ્રગટ થયેલ બધાં પુસ્તકોનો, બ્રિટિશ મ્યુઝિયમે યોજેલ પુસ્તક-યાદીની નવી આવૃત્તિમા સમાવેશ કરવાનો છે. આ નવી આવૃત્તિના ૨૫ થી ૩૦૦ ભાગ થશે. ફોટો ઓફસેટ તૈયાર કરવામાં પથી ૬ વર્ષ લાગશે. આવી સામાન્ય યાદીની શરૂઆત તો ૧૮૮૦માં થઈ ચૂકી હતી. પચાસ લાખ પુસ્તકોની આ યાદી છપાતી હતી તે દરમિયાન ત્રણ લાખ વધારે પુસ્તકો પ્રગટ થઈ ચૂકયાં હતાં. એટલે સુધારાવધારા સાથેની આવૃત્તિની આવશ્યકતા ઉપસ્થિત થઈ હતી. ૨૪ વર્ષના સખત મહેનત પછી વર્ણાનુક્રમ પ્રમાણે DEZ સુધી જ પહોંચી શકાયું હતું. આ રીતે યાદી પૂરી કરતાં બીજાં ૧૦૦ વર્ષ નીકળી જાય તેમ હતું. તેથી અત્યાર સુધીની યોજનામાં ક્રાંતિકારક ફેરફાર કરવાનો નિર્ણય કરવામા આવ્યો હતો.

o o o

ગયે વર્ષે આ વખતે, સાહિત્યને ઉત્તેજન આપવાની શ્રી આનંદશંકર રાયની અપીલને માન આપી કલકત્તાનાં અગ્રગણ્ય દૈનિકો તથા સાપ્તાહિકો—આનંદબજાર પત્રિકા, દેશ, અમૃતબજાર પત્રિકા તથા જુગાંતર—દરેકે રૂ. ૧૦૦૦નું, મૌચકે રૂ. ૫૦૦નું એક તથા ઉત્તરથે રૂ. ૨૫૦નાં બે ઇનામોની જાહેરાત કરી હતી.

પહેલાં ચાર ઇનામો–'શબ્દકોશ' માટે શ્રી હરિચરણ બેનરજી, નવલકથાઓ માટે શ્રી વિભૂતિભૂષણ મુકરજી, તુલિકાઓ માટે શ્રી શરદીંદુ બેનરજી તથા 'ગંગા' માટે શ્રી સમરેશ બસુને આપવામાં આવ્યાં છે. બાલસાહિત્ય માટેનું રૂ. ૫૦૦)નું ઇનામ શ્રી હેમેન્દ્રકુમારરાયને તથા રૂ. ૨૫૦)નાં બે ઇનામો આશાસ્પદ કવિઓ–સુભાષ મુખરજી તથા નિરેન્દ્રનાથ ચક્રવર્તીને આપવામાં આવ્યાં છે.

° ° °

* ટોલ્સ્ટોયના 'વૉર ઍન્ડ પીસ'નું મલાયલમ ભાષામાં ભાષાંતર થયું છે. ડેમી ઓકટેવો કદનાં ૧૫૦૦ પાનાના બે ભાગની કીંમત રૂ. ૧૮ રાખવામાં આવી છે.

આ ભાષાંતર પ્રગટ થતાં મલાયલમ ભાષામાં પ્રગટ થયેલ ટોલ્સ્ટોયનાં પુસ્તકોની સંખ્યા ૧૯ની થાય છે.

° ° °

* મીરજના સ્વ. વાસુદેવ શાસ્ત્રી ખરેએ મરાઠા ઇતિહાસ સંબંધી તૈયાર કરેલ અને પ્રગટ કરેલ બધાં પુસ્તકો રૂ. ૫૦૦૦/માં ખરીદી લેવાનું મુંબઈ સરકારે નક્કી કરેલ છે. શ્રી ખરે સ્થાનિક હાઈસ્કૂલમાં શિક્ષક હતા. ઐતિહાસિક પત્રો તથા દસ્તાવેજોનો સંગ્રહ કરી, જાળવી રાખવામાં તથા પ્રગટ કરવામાં તેમણે આખું જીવન વ્યતીત કર્યું હતું–તેમના પુત્ર શ્રી યશવંતરાવ ખરે પણ સંશોધનમાં રચ્યાપચ્યા રહે છે. તે મરાઠા ઇતિહાસ સંબંધી બે ગ્રંથો પ્રગટ કરવા ધારે છે.

° ° °

ડચ ભાષાના ટાઈપ બનાવનારાઓની પ્રસિદ્ધ પેઢી, વી. લેટરજીએટ્રી, આમ્સ્ટર્ડામને સો વર્ષ પૂરા થવાના પ્રસંગે તેમણે તૈયાર કરેલ જગતનું નાનામાં નાનું પુસ્તક બતાવવામાં આવ્યું હતું.

આ પુસ્તક લગભગ ૪.૧ ચોરસ મિલિમીટર ($\frac{૫}{૩૨}$")નું, કાળા ચામડામાં બાંધેલું છે. તેમાં ૨૦ પાનાં છે, પણ છાપેલાં પાનાં તો ત્રણ જ છે. પહેલા પાના પર નામ, ત્રીજા પાના પર અંગ્રેજીમાં પ્રભુની પ્રાર્થના તથા છેલ્લા પાના પર મુદ્રકનું નામ, મુદ્રણનું વર્ષ વગેરે છે. આરપાર દેખાય તેવી પ્લાસ્ટિકની ડાબલીમાં પુસ્તક મૂકેલું છે.

બીબાં ગોઠવનારે, છાપનાર તથા પુસ્તક બાંધનાર ત્રણેની હુશિયારી આમાં દેખાઈ આવે છે.

ઉપરનું પુસ્તક જોયા પછી, થોડા સંશોધન બાદ જણાયું કે જગતનું સૌથી નાનું પુસ્તક હસ્તલિખિત છે તે $\frac{૧}{૮}$ ચોરસ ઇંચથી નાનું છે, તથા ધાતુના ચાપડાથી તેને પકડી રાખવામાં આવે છે. તેમાં એડગર ગેસ્ટનાં કાવ્યો છે. બર્ટ્રેન્ડલે ૧૯૪૨માં આ કાવ્યો ઉતાર્યાં હતાં.

ટાઈપથી નાનામાં નાનું પુસ્તક ઇટલિમાં પાડુચાના સાલ્મિન ભાઈઓ એ ૧૮૯૬માં છાપ્યું હતું. આ પુસ્તક $\frac{૭}{૮}$" ઊંચું તથા $\frac{૧૭}{૧૬}$" પહોળું છે. તેમાં ૨૦૭ પાનાં છે. મુખપૃષ્ઠ પર ગેલીલીઓનું ચિત્ર છે. અંદરનો વિષય 'ધી ગેલીલીઓ એ મદામા ક્રિસ્ટિના દી લોરેના' છે.

° ° °

પંડિત નેહરુની આત્મકથાનું ઝેક ભાષામાં થયેલ ભાષાંતર સત્વર પ્રગટ થશે. તેના પ્રગટ થયેલ પુસ્તક 'ડીસ્કવરી ઑફ ઇન્ડિયા' માટે તેમણે પ્રસ્તાવના મોકલી આપી હતી.

ફેડરેલ બિબ્લિઓગ્રાફિકલ ઇન્સ્ટિટયુટે આપેલી માહિતી મુજબ છેલ્લાં ૭ વર્ષ દરમિયાન પરદેશી લેખકોનાં ૫,૦૦૦ પુસ્તકોનું યુગોસ્લાવિયાની જુદી જુદી ભાષાઓમાં ભાષાંતર થયેલ છે. ફક્ત ૧૯૫૬માં ૭૪૨ ભાષાંતરો પ્રગટ થયા હતાં. તે પૈકી ૪૩૭ વાર્તાનાં પુસ્તકો, ૯૮ સમાજશાસ્ત્રનાં, ૭૨ ઇતિહાસ ભૂગોળનાં, ૩૫ વિજ્ઞાનનાં ૩૩ કળાનાં, ૧૧ તત્ત્વજ્ઞાનનાં પુસ્તકો હતાં.

યુનેસ્કોએ પ્રગટ કરેલ વિશ્વસાહિત્યનાં ભાષાંતરની સૂચિ મુજબ ભાષાંતરોની બાબતમાં પર દેશોની યાદીમાં યુગોસ્લાવિયાનું સ્થાન બારમુ હતું. તે જ વર્ષમાં અમેરિકાના યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સમા, યુગોસ્લાવિયા કરતા ફક્ત ૨૨ વધારે પુસ્તકોનાં ભાષાંતર થયાં હતાં.

યુગોસ્લાવ ઇન્સ્ટિટયૂટ પરદેશમાં યુગોસ્લાવિયા સંબંધી પ્રગટ થયેલ પ્રકાશનો તથા લેખોની યાદી તેમ જ યુગોસ્લાવ લેખકોનાં પરદેશમા પ્રગટ થયેલ પુસ્તકોની યાદી પ્રગટ કરવા ધારે છે. યુદ્ધોત્તર સમયના તથા બે યુદ્ધો વચ્ચેના સમયની સારી માહિતી અત્યાર સુધીમાં એકત્ર થઈ છે.

o o o

રાજસ્થાનના એક વિદ્વાન શ્રી સીતારામ લાળસ રાજસ્થાનનો શબ્દકોશ ૨૭ વર્ષથી તૈયાર કરતા હતા, તે હવે તૈયાર થઈ જવા આવેલ છે. શ્રી લાળસ વ્યાકરણના પ્રખર શાસ્ત્રી છે. તેમણે રાજસ્થાની વ્યાકરણ પણ તૈયાર કર્યું છે.

આ શબ્દકોશમાં ૧,૧૩,૦૦૦ શબ્દો છે જે હિંદી શબ્દકોશ કરતા પણ વધારે છે. આ શબ્દોનું હિંદીમાં ભાષાતર થયું છે આ પ્રકાશન પાછળ રૂપિયા એક લાખનું ખર્ચ થશે. રાજસ્થાની ભાષા માટે આ એક અનુપમ ગ્રંથ ગણાશે.

ફ્રાન્સના એક અગ્રગણ્ય પ્રકાશક 'લાઈબ્રેરી હેચેટે 'એ ' ધી પ્રોસ્પેક્ટસ ફોર મોર હ્યુમનવર્લ્ડ' અથવા ' સાયન્સ સર્વ્ઝ એ બેટર વર્લ્ડ ' ઉપર શ્રેષ્ઠ સામયિક વાર્તા લખવા માટે દશ લાખ ફ્રાન્ક (લગભગ ૧૧,૦૬,૦૦૦ રૂપિયા)ના ઇનામની જાહેરાત કરી છે.

બ્રસેલ્સના વિશ્વમેળાની યાદી માટે આ ઇનામ રાખવામાં આવ્યું છે. ચાલુ વર્ષના ઓકટોબરની ૧૯મી તારીખ પહેલાં જગતના કોઈપણ પ્રકાશનમાં લેખ પ્રસિદ્ધ થવો જોઇએ, અને ૧ નવેમ્બર ,પહેલાં તે બ્રસેલ્સ પહોંચી જવો જોઈએ

વિજેતાને પોતાના દેશસંબંધી સાંસ્કૃતિક પ્રદર્શન ભરવાનું કહેવામાં આવશે. તેમાં હેચેટ બીજાં દશ લાખની કિંમતનાં ફ્રેંચ પુસ્તકોનુ પુસ્તકાલય આપશે.

o o o

વાંકાનેર, ૩૦-૬-'૫૮

છોટાલાલ માનસિંગ કામદાર

*

—ગુજરાત-સૌરાષ્ટ્રનાં જાણીતા આર્ટીસ્ટ શ્રી નાનાલાલ પેઇન્ટરનુ સુરેન્દ્રનગર ખાતે દુઃખદ અવસાન થયું છે. સદ્ગત નાનાલાલ પોતાની કલા માટે ભારતભરમાં વિખ્યાત હતા.

—ગુજરાતના જાણીતા સાક્ષર સ્વ. કૃ. મો. ઝવેરી જેઓ તા. ૧૫-૬-૧૯૫૭ના રોજ સ્વર્ગવાસી થયા તેઓ એમની મિલકતનું વીલ કરી ગયા હતા. એ વીલમા એમની જિંદગીની કમાણીના બે તૃતીયાંશ જેટલો ભાગ (જે આશરે ચારેક લાખ જેટલો થવા જાય છે) પોતાના વતન ભરૂચમાં એક સાધન-*સંપન્ન ટેકનીકલ ઇન્સ્ટીટ્યૂટ સ્થાપવા માટે વાપરવા અર્થે આપવાનું લખી ગયા પ્રમાણે

* નિશાનીવાળા નોંધો ' ઇન્ડિયન પી ઈ એન.'-માંથી સાભાર ઉધ્ધૃત.

તેમના તરફથી બાદશાહી સખાવત થઈ છે. ભરૂચના ઇતિહાસમાં આવું મોટું દાન પહેલું જ હશે.

—મરાઠી રંગભૂમિના જાણીતા અદાકાર અને ડાયરેક્ટર શ્રી દત્તોપંત ભોંસલેનું ૮૨ વર્ષની વયે અવસાન થયું છે. સ્વ. કેશવરાવ ભોંસલેના તેઓ વડીલ બંધુ થતા હતા. લલિતકલા નાટ્યસંસ્થાના સ્થાપકોમાંના તેઓ એક હતા.

—જાણીતા ફ્રેંચ લેખક મો. ડેનિસ સ્ટુઅર્ટનું ફ્રાંસમાં એકાએક મૃત્યુ થયું છે. 'હીસ્ટ્રી ઑફ રીલીજીઅન,' 'બ્લૅક ઍન્ડ મૉડર્ન થૉટ,' 'લીટરેચર ઍન્ડ ઓકલટીઝમ,' 'એટલેન્ટીઝ ઍન્ડ રૅન ઑફ ધી જાયન્ટ,' ઉપરાંત પચાસેક પુસ્તકોના તેઓ લેખક હતા.

—ગીતાબંધુ માસિકના વિદ્વાન તંત્રી, ભવન્સ આર્ટ્સ કોલેજના સંસ્કૃતના અધ્યાપક અને જાણીતા ધર્મગ્રંથોના લેખક શ્રી નલિન મ. ભટ્ટ જણાવે છે કે તેમના ગીતાબંધુ માસિકના વાચનનો મુંબઈ તથા ગુજરાતનાં પુસ્તકાલયો, કોલેજીઅન ભાઈબહેનો તથા હોસ્પિટલોને લાભ મળે એ માટે ૫૦૦ પુસ્તકાલયોને, ૫૦૦ કોલેજીઅનોને અને ૧૦૦ હોસ્પિટલોને વગર લવાજમે સદરહુ માસિક પહોંચાડવાની યોજના કરવામાં આવી છે. એ માટે પુસ્તકાલયોએ ટપાલખર્ચના એક મહિને બે નયા પૈસા પ્રમાણે એક વર્ષના બાર અંકોની ૨૪ નયા પૈસાની બાર ટિકિટો મોકલવી, કોલેજીઅનોએ એક રૂપીઓ મોકલવો અને સરનામા સાથે કોલેજનું નામઠામ 'વર્ગ' અને રોલ નંબર લખવો. હોસ્પિટલોના અધિકારીઓએ ફક્ત અરજીઓ જ મોકલવી. લાભ લેવા ઇચ્છનારે તા. ૧૫મી જુલાઈ સુધીમાં નીચેના ઠેકાણે લખવું: વ્યવસ્થાપક: ગીતાબંધુ કાર્યાલય, પારિજાત, ૯૫ મરીનડ્રાઈવ, મુંબઈ-૨.

—કવિ શ્રીકાન્ત (સ્વ. મણિશંકર રતનજી ભટ્ટ)ની પુણ્યતિથિ નિમિત્તે એક સાહિત્ય સમારંભ, ભાવનગર સાહિત્ય સભાના ઉપક્રમે તા. ૧૬મી જૂનના રોજ યોજવામાં આવ્યો હતો અને તે કાર્યક્રમ આકાશવાણી રાજકોટ—અમદાવાદ તરફથી પ્રસારિત પણ કરવામાં આવ્યો હતો. ઈશ્વરસ્તવનથી શરૂ થયેલા આ કાર્યક્રમના પુરોવચનમાં સાક્ષર શ્રી. ડૉ. રમણલાલ યાજ્ઞિકે કવિ કાન્તના વ્યક્તિત્વ વિષે પ્રાણવાન પરિચય આપ્યો હતો. એમના ખંડકાવ્ય 'વસંત વિજય' પરથી નર્મદભાઈ ત્રિવેદીએ રચેલું સંગીતરૂપક રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું અને શ્રી. ઉપેન્દ્ર ત્રિવેદીએ તેનું સંગીત-નિયોજન કર્યું હતું.

કાન્તની સાહિત્યસાધના સંબંધી ચર્ચા-સભા પણ ગોઠવવામાં આવી હતી અને તેમાં કવિની કલાનાં વિવિધ પાસાં પરત્વે સમાલોચના કરવામાં આવી હતી. શ્રી. વિજયરાય વૈદ્યે કવિના ચિંતન અને ગદ્યપ્રભુત્વનો ખ્યાલ આપ્યો હતો. પ્રા. ઈશ્વરલાલ દવેએ કવિની નાટ્ય કલાનાં તત્ત્વો દર્શાવી એ નાટકોમાં રાષ્ટ્રજીવનને માટે જે ભાવના આલેખવામાં આવી છે તેનો નિર્દેશ કર્યો હતો. ત્યારબાદ પ્રા. તખ્તસિંહ પરમારે કવિની કાવ્યપ્રતિભાનું દર્શન કરાવ્યું હતું.

ચર્ચાસભા બાદ કવિના અપ્રસિદ્ધ નાટક 'સલીમશાહ'માંથી એક રાસ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો. કવિ વિશે શ્રી. પ્રજારામ રાવળ અને શ્રી. કિસ્મત કુરેશીએ કાવ્યાંજલિ અર્પી હતી. કવિના પ્રસિદ્ધ ઊર્મિકાવ્ય 'સાગર અને શશી'ની કલાત્મક રજૂઆત થઈ હતી.

કવિના સુપ્રસિદ્ધ નાટક ગુરુ ગોવિંદસિંહ-માંથી ત્રણ દૃશ્યોને આધારે શ્રી. મુનિકુમાર ભટ્ટે તૈયાર કરેલ રેડીઓ રૂપાંતર રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું અને તેનું દિગ્દર્શન પ્રા. શ્રી.

નરનું યથાશક્તિ ઋણ અદા કરવાની પ્રવૃત્તિ વિશે વિચાર કરવાનો સમય પાકી ગયો છે.

—અશ્કાબાદ (સોવિયેટ તર્કમેનિયા)નાં રાજ્ય પ્રકાશનગૃહ તરફથી ટાગોરની નવલકથા "નૌકા ડૂબી"ની આવૃત્તિ પ્રસિદ્ધ થઈ છે. લેખક કે. ઇસેનોવે ત્યાંની ભાષામાં તેનો અનુવાદ કર્યો છે. ટાગોરનાં બીજાં પુસ્તકો "ન્યાયાધીશ" (વાર્તાસંગ્રહ), "વારસો", અને "મોહમાયા" પણ આ પ્રકાશનગૃહ તરફથી પહેલી જ વાર પ્રગટ કરવામાં આવ્યાં છે. આ ઉપરાંત 'મુનશી-પ્રેમચંદ'નાં પુસ્તકો, ખ્વાજા અહમ્મદ અબ્બાસની આવતી કાલ અમારી છે અને કિશનચંદરની ખૂની નાચ નામની વાર્તા પણ ટૂંક સમયમાં પ્રગટ થનાર છે.

—મુંબઈ સરકારે મહાત્મા ગાંધીજીના સંકલિત લેખો તૈયાર કરવામાં ભારતસરકારના માહિતી અને આકાશવાણી ખાતાને મદદ કરવા માટે મુંબઈ રાજ્યના કેળવણી પ્રધાનના અધ્યક્ષપદે એક રાજ્ય સમિતિની રચના કરી છે. સમિતિના સભ્યોમાં અધ્યક્ષ ઉપરાંત નાયબ કેળવણી પ્રધાન શ્રી. પી. એચ. પટવર્ધન, શ્રી. આર. કે. પ્રભુ, શ્રી. ડી. એન. શિખરે, પ્રા. ઉમાશંકર જોશી, આચાર્ય દાદા ધર્માધિકારી, શ્રી. જયા બહેન શાહ, સ્વામી રામાનંદ તીર્થ અને શ્રી. એમ. આર. પાલન્દે (મંત્રી)નો સમાવેશ થાય છે.

—મહાકવિ કાલિદાસની જયંતી મોટા પાયા ઉપર આવતા કાર્તક મહિનામાં ઉજવવાનો ઉજ્જૈનમાં રાષ્ટ્રપતિ શ્રી. રાજેન્દ્રપ્રસાદના અધ્યક્ષપદે મળેલી વિદ્વાનોની સભાએ નિર્ણય લીધો હોઈ જયંતી સમારંભ પ્રસંગે કાલિદાસની કૃતિઓનાં નાટકો ભજવવાં, ચિત્રોનાં પ્રદર્શનો ગોઠવવાં, વિદ્વાનોનાં વ્યાખ્યાનો યોજવાં, પાર્લામેન્ટરી ડીબેટ ગોઠવવા વગેરે વિધવિધ કાર્યક્રમ રાખવા નક્કી થયું હતું.

—મોસ્કોની પરદેશી સાહિત્યની રાજ્ય-પ્રકાશન સંસ્થાના સહાયક સંચાલક વ્યાચેસ્લાવ એલેક્સેયેવે એ એક અખબારી મુલાકાતમાં જણાવ્યું હતું કે તેઓ રશિયન ભાષામાં કેટલાંક ભારતીય પુસ્તકો પ્રગટ કરવાના છે, તેમાં, 'ગુજરાતી વાર્તાઓ' નામનો એક વાર્તાસંગ્રહ પણ પ્રગટ કરશે.

—સોવિયેટ-ભારત સાંસ્કૃતિક મંડળ તરફથી સોવિયેટ સંઘમાં ભારતના નામાંકિત મહાપુરુષોની જયંતિ_ઉજવવામાં આવશે. આ વર્ષે જાણીતા બંગાળી લેખક બંકીમચંદ્ર ચેટરજી ની ૧૨૦મી જયંતી ભારતીય પદાર્થ વિજ્ઞાની અને વનસ્પતિશાસ્ત્રી જગદીશચંદ્ર બોઝની જન્મશતાબ્દી, પ્રખ્યાત સમાજસુધારક રામમોહનરાયની ૧૨૦મી મૃત્યુસંવત્સરી તથા સંત કબીરની ૪૪૮મી મૃત્યુસંવત્સરી સોવિયેટ સંઘમાં ઉજવવામાં આવશે.

આ ઉપરાંત સોવિયેટ-ભારત સાંસ્કૃતિક મંડળની કારોબારી સમિતિએ સોવિયેટ સંઘમાં ભારતીય પ્રદર્શનો યોજવા માટે ભારતીય સંસ્થાઓ સાથે સંપર્ક સાધવાનું નક્કી કર્યું છે. તેઓ ભારતની ઢીંગલીઓ અને રમકડાંનું પ્રદર્શન યોજવા માંગે છે.

સોવિયેટ-ભારત સાંસ્કૃતિક મંડળની સ્થાપના હજી થોડા મહિના પહેલાં જ ૨૪મી જાન્યુઆરી ૧૯૫૮ના રોજ થઈ છે. પરંતુ આટલા ટૂંકા ગાળામાં તેણે સારુ એવું કામ કર્યું છે. સોવિયેટ જનતાને ભારત અને તેની જનતા વિષે માહિતી આપવા માટે મંડળે બે પંચ નીમ્યાં છે. તેઓ ભારત-સોવિયેટ સાંસ્કૃતિક મંડળ તથા અન્ય ભારતીય સંસ્થાઓ સાથે સંપર્ક સાધશે તથા ભારત વિષે આખ્યાનો, પ્રદર્શનો વગેરે યોજશે.

—ભારત સરકાર તરફથી જીવનચરિત્ર, તત્ત્વચિંતન, કલા, ઇતિહાસ, ધર્મ, રાજકારણ વગેરે ભારતીય વિષયોનાં ૪૦૦ પુસ્તકોનો એક સંગ્રહ જોગ જાકાર્તાની ગજ્જામદા યુનિવર્સિટીને ભેટ આપવામાં આવ્યો હતો.

આ ભેટનો સ્વીકાર કરતાં આ યુનિવર્સિટી-ના પુસ્તકાલયની સમિતિના અધ્યક્ષ પ્રો. રેક્સોહડીપ્રોજોએ આ "ઉદારભેટ પ્રતીક" માટે ભારત સરકારનો આભાર માન્યો હતો અને જણાવ્યું હતું કે આ યુનિવર્સિટીના પ્રાધ્યાપકો અને વિદ્યાર્થીઓને આ ભેટ ઇન્ડોનેશિયા અને ભારત વચ્ચેની સાંસ્કૃતિક અને રાજકીય એકતાનુ સતત સ્મરણ કરાવનાર સાધન બનશે. તેમણે બન્ને દેશોની પ્રાચીન સંસ્કૃતિનો ઉલ્લેખ કરીને જણાવ્યું હતું કે આપણે બે પ્રજાઓ છીએ. પરંતુ સાંસ્કૃતિક દૃષ્ટિએ અને પરંપરાની દૃષ્ટિએ એક જ છીએ.

મહાત્મા ગાંધીજીએ અમને સાદગીભર્યા જીવન અને ઉન્નત વિચારનો પાઠ ભણાવ્યો છે. ગાંધીજી માત્ર ભારતના જ નહિ પણ સમગ્ર એશિયાના હતા. પ્રો. રેક્સોહડીપ્રોજોએ અંતમાં એવી શ્રદ્ધા વ્યક્ત કરી હતી કે ભારત અને ઇન્ડોનેશિયાની યુનિવર્સિટીઓ વચ્ચે સાંસ્કૃતિક આપન્-લે બન્ને દેશો વચ્ચેની મૈત્રીની ગાંઠ વધુ મજબૂત બનાવશે

—નડિયાદના વતની અને વિદ્વાન સાક્ષર સ્વ શ્રી મણિલાલ નભુભાઈ દ્વિવેદીને આવતા ભાદરવા મહિનામાં એકસો વર્ષ પૂરાં થાય છે તેમની જન્મશતાબ્દી તેમની જન્મભૂમિ નડિયાદમાં ઉજવવાની વિચારણા થઈ એની પ્રાથમિક તૈયારીઓ માટે નડિયાદવાસીઓની સભાઓ યોજાઈ રહી છે.

—લખનૌમાં જુલાઈના છેલ્લા અઠવાડિયામાં હિંદી ભાષા સંમેલન ભરવાનું નક્કી થયું છે.

—સુપ્રસિદ્ધ ઇતિહાસકાર ઇકબાલસિંહ એક ચકરવર્તી પુસ્તક તૈયાર કરી રહ્યા છે. આ પુસ્તક ચરિત્રવિવેચક છે. એના ચરિત્રનાયક છે રાજા રામમોહનરાય. આ પુસ્તક એશિયા પબ્લિશિંગ હાઉસ તરફથી ટૂંક મુદતમાં પ્રગટ થનાર છે.

—કેન્દ્ર સરકારના વૈજ્ઞાનિક સંશોધન અને સાંસ્કૃતિક પ્રવૃત્તિ મંત્રાલય તરફથી સાંસ્કૃતિક પ્રવૃત્તિને લગતું એક ત્રૈમાસિક હિંદી તથા અંગ્રેજીમાં પ્રગટ કરવાની યોજના કરવામાં આવી હોઈ એમાં વર્તમાન તેમ જ સમકાલીન સાંસ્કૃતિક વિષયોની ચર્ચા કરવામાં આવશે. એનો પ્રથમ અંક આવતા સપ્ટેમ્બરમાં પ્રગટ થવા વકી.

—બાળસાહિત્યની વિખ્યાત ઑસ્ટ્રેલિયન લેખિકા ઇથેલટર્નરનું ૮૩ વર્ષની વયે અવસાન થયું છે. એણે બાળસાહિત્યનાં ચાલીસ ઉપરાંત પુસ્તકો લખ્યાં છે. આ લેખિકાને ખ્યાતિ આપનાર સૌ પ્રથમ પુસ્તક "સેવન લિટ્લ ઑસ્ટ્રેલિયન્સ" છે જેની દસ લાખથી પણ વધુ નકલો ખપી છે. દસ ભાષામાં તેનો અનુવાદ થયો છે અને ઑસ્ટ્રેલિયામાં એ પુસ્તક ઉપરથી ફિલ્મ પણ ઊતરી છે. ૧૯૫૩-માં બી. બી. સી એ તેને ટેલીવિઝનમાં ઉતારી હતી. ઇથેલટર્નરની ૨૨ વર્ષની ઉંમરે આ પુસ્તક પ્રગટ થયેલું અને એણે જ્યારે આ પુસ્તક લખ્યું ત્યારે એની વય વીસ વર્ષની પણ નહોતી. આ પુસ્તકની ૩૮ આવૃત્તિઓ પ્રગટ થઈ છે

—સરદાર વલ્લભભાઈ વિદ્યાપીઠના ઉપ-કુલપતિ શ્રી. ભાઈલાલભાઈ પટેલને કેન્દ્ર-સરકારના યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશનના એક સભ્ય તરીકે નીમવામાં આવ્યા છે. ઉચ્ચ કેળવણીના ક્ષેત્રમાં તેમની સેવા આવા બહુમાનને યોગ્ય હતી જ, એ કારણે તેમ જ આ બહુમાન મેળવનાર તેઓ પ્રથમ ગુજરાતી છે એ કારણે પણ આ સમાચાર આનંદ તેમ જ ગૌરવનો વિષય બની રહે છે. શ્રી. ભાઈલાલભાઈને અમારાં અભિનંદન.

—હેગલ લાસ્કી ઇન્સ્ટીટ્યુટ ઑફ પોલિટિકલ સાયન્સ(અમદાવાદ)ના સૂત્રધાર શ્રી. પરષોત્તમ ગણેશ માવલંકરને યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સની સરકાર તરફથી Educational

Exchange (Foreign Leadership)-ની ગ્રાંટ આપવામાં આવી છે. ૨૯ વર્ષના શ્રી. માવલંકર આ ગ્રાંટ મેળવનાર વ્યક્તિઓમાં અત્યાર સુધીમાં સૌથી નાના છે. આ ગ્રાંટ મળવાથી તેમને યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સમાં અધ્યયન-પ્રવાસની અનુકૂળતા રહેશે. આ સગવડ તેમના અધ્યયન—સંશોધનના ક્ષેત્રમાં પ્રેરણા અને પ્રોત્સાહન આપી રહો !

—ક્રૌંચ પક્ષીના પ્રણયમસ્ત યુગલમાંથી નિષ્ઠુર પારધીએ એકનો સંહાર કર્યો ત્યારે તેની સહચરીએ જે હૃદય-વેધક અને મર્મ-વિદારક ચીસ પાડી, તેણે વાલ્મીકિના હૃદયમાંના શોકને શ્લોકનું સ્વરૂપ આપીને આદિકાવ્ય રામાયણનો કાવ્યપ્રવાહ રેલાવ્યો : शोकः श्लोकत्वमागतः ! પરંતુ સ્પેનિશ કવિ જિમેનીઝ-ની બાબતમાં આથી ઊલટું જ બન્યું છે. બે વર્ષ પહેલાં આ કવિને સાહિત્ય માટેનું નોબલ પારિતોષિક અર્પણ કરવામાં આવ્યું ત્યારે સ્પેનિશ સાહિત્ય જીવનના ઉચ્ચતમ શિખર પર તે શોભતા હતા. Silver And Me નામની કાવ્યકૃતિમાં Silver નામના ગર્ધવને ઉદ્દેશીને તેમણે પોતાના વિચારો વ્યક્ત કર્યા છે. આ અને અન્ય કૃતિઓને કારણે એ અતિ લોકપ્રિય બન્યા હતા આટલી સિદ્ધિ પૂરતી ન હોય તેમ Puerto Rico ની યુનિવર્સિટીમાં College of Humanities-માં એ અધ્યાપક પણ હતા. પરંતુ નોબલ પારિતોષિક મળ્યા પછી ત્રીજે જ દિવસે તેમનાં પત્ની અવસાન પામ્યાં અને તેમનો સમગ્ર શ્લોક (' કાવ્ય અને કીર્તિ ' બન્નેય અર્થમાં) ઘેરા શોકમાં પલટાઈ ગયો. ' મારા સાહિત્ય-જીવનનાં પ્રેરણા-અંગારી ' એ શબ્દોથી જેમને તેઓ નવાજતા, એ તેમનાં પત્નીના અવસાને એમનામાં જે દુર્નિગ્રહ ચિત્તસંક્ષોભ ઉત્પન્ન કર્યો, તે અંતે એ સંવેદનશીલ સાહિત્યકારના અકાળ નિધનમાં જ પરિણમ્યો: શ્લોક અને શોકનો કેવો વિપરીત સંબંધ !

—વલ્લાથોલ સ્મારક સમિતિએ કેરળના એ લોકમાન્ય કવિનું સુયોગ્ય અને ઔચિત્ય-પૂર્ણ સ્મારક રચવા માટે રૂપિયા પાંચ લાખની યોજના ઘડી કાઢી છે. કાલીકટના દૈનિકપત્ર ' માતૃભૂમિ 'ના તંત્રી શ્રી. કેશવ મેનનના અધ્યક્ષપદે મળેલી આ સમિતિએ મલયાલમ સાહિત્ય અને લલિતકલાઓના વિકાસ અને ઉત્કર્ષ માટે એક આદર્શ સંસ્થા સ્થાપવાનો તેમ જ એ સંસ્થામાં સ્વ. કવિની પૂર્ણ પ્રમાણ પ્રતિમા (Life size Statue)નું યથાવિધિ પ્રતિષ્ઠાપન કરવાનો નિર્ણય કર્યો છે.

—સેન્ટ્રલ આર્કિયોલૉજિકલ ડિપાર્ટમેન્ટે લોથલ (ધંધુકા)માં પુરાતત્ત્વ વિષયક મ્યુઝિયમ શરૂ કરવાનો નિર્ણય કર્યો છે.

—હાર્વર્ડ યુનિવર્સિટીએ શ્રી ડેનિયલ એચ. એચ. ઈન્ગેલ્સને સંસ્કૃત ભાષા માટેના ન્યુવેલ્સ પ્રોફેસર તરીકે નીમ્યા છે. શ્રી ઈન્ગેલ્સ ભારતીય તત્ત્વજ્ઞાન અને સંસ્કૃત કવિતાના અભ્યાસી છે. ૧૯૪૧–૪૨માં કલકત્તા યુનિવર્સિટીમાં હાર્વર્ડ યુનિવર્સિટીના જુનિયર ફેલો તરીકે એમણે સંસ્કૃતનું અધ્યયન કર્યું છે.

—બ્રિસ્બેનની ક્વીન્સલેન્ડ યુનિવર્સિટીને ભારતસરકાર તરફથી ૩૦૦ ઉપરાંત હિંદી પુસ્તકો ભેટ આપવામાં આવ્યાં છે. એ યુનિવર્સિટીમાં પૂર્ણ યુનિવર્સિટીની કક્ષાએ હિંદી ભાષાના શિક્ષણનુ આયોજન કરવામાં મદદ માટે એ યુનિવર્સિટીએ કરેલી માગણીના જવાબમાં આ પુસ્તકો મોકલાયાં છે.

આ " ઉદાર ભેટ " માટે ભારતસરકારનો આભાર માનતા ક્વીન્સલેન્ડ યુનિવર્સિટીના કુલપતિએ એવી આશા વ્યક્ત કરી હતી કે આ ભેટ અમારી યુનિવર્સિટી અને ભારત વચ્ચેના નવા સંબંધની શરૂઆત કરી રહેશે.

પુસ્તકાલયના સંચાલકોને

આસિસ્ટંટ ડેપ્યુટી એજ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેક્ટરની નોકરીને અંગે ગ્રામપુસ્તકાલયોનું નિરીક્ષણ કરવાનો મને યોગ પ્રાપ્ત થયો; તેમાંથી થયેલા અનુભવ ઉપરથી પુસ્તકાલયના સંચાલકોને કેટલીક સૂચનાઓ કરવાનું મને ઉચિત લાગે છે.

એક ગામમાં હું પુસ્તકાલયના નિરીક્ષણ માટે ગયો, અને મંત્રીની પાસે પાછલા વરસની આવકજાવકનો હિસાબ મેં માગ્યો, તો મંત્રીએ મને જણાવ્યું કે ગઈ સાલ પૈસાને અભાવે પુસ્તકાલયમાં પુસ્તકો કે પત્રો ખરીદ્યા નથી. મેં મંત્રી પાસે પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ, લિ.ની પાસ બુક માગી તો તેમા ઠીક ઠીક રકમ જમા હતી. પુસ્તકાલયને ગયા વરસની ગ્રાંટ મળે તેમ તો નહોતું, પણ તેને ચાલુ વરસની ગ્રાંટ મળે તે માટે મંત્રીને મેં તરત જ બજેટની બે નકલ બનાવી પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ, લિ.મા મોકલી આપવા જણાવ્યું મંત્રીએ તેમ કર્યું અને એ પુસ્તકાલયનો અટકી ગયેલો પ્રવાહ ચાલુ થયો. વર્તમાનપત્ર આવતું થયું એટલે લોકો પણ પુસ્તકાલયનું અસ્તિત્વ સ્વીકારી લગ્નપ્રસંગે મદદ મેળવી આપવા લાગ્યા. મંત્રીએ પુસ્તકાલય ચાલુ રહે, તેને સરકારની, જિલ્લા લોકલ બોર્ડની, અને બને તો ગ્રામપંચાયતની મદદ મળે તે માટે જાગતા રહેવું જોઈએ. એ તો મોટે ભાગે શિક્ષક હોય છે. શિક્ષકને પગાર શાળાના કામનો મળે છે, પુસ્તકાલયના કામનો નહિ, એમ સમજી તેણે પુસ્તકાલયના કામ તરફ દુર્લક્ષ કરવું યોગ્ય નથી. સમાજના એક શિક્ષિત નાગરિક તરીકે શિક્ષક પુસ્તકાલયનું કામ કાળજી રાખી કરે તેમા તેની માનવતા છે, તેની શોભા છે.

કેટલાક મંત્રીઓ બજેટ વખતસર બનાવીને મોકલતા નથી. આમાં લોક મદદની મુશ્કેલી હોય છે. વર્તમાનપત્રના વાચનમા વિશેષ રસ લેનાર વ્યક્તિઓને મળી મંત્રી અમુક મદદ મેળવી શકે તેમ મને લાગે છે. પરગામથી આવતી જાનો પ્રસંગે પણ ચીવટ રાખી પુસ્તકાલય માટે દાનની માગણી કરવામાં આવે તો તેમાંથી પણ ઠીક ઠીક મદદ મળવા સંભવ છે. વર્તમાનપત્રની પસ્તી કાળજી રાખી એકઠી કરી વેચવામાં આવે તો તેમાંથી પણ થોડી રકમ મળી રહે

કોઈ કોઈ ગામમા પરગામથી આવતી જાનો પાસે પુસ્તકાલય માટે દાનની રકમ ગામલોકો લે છે પણ તે રકમ તેઓ પુસ્તકાલયમાં જમા કરાવતા નથી. કોઈ ગામમાં તો કન્યાનો બાપ જ તે પૈસા લઈ લે છે આ પ્રથામા સુધારો કરવા મંત્રીએ પ્રયાસ કરવો જોઈએ.

પુસ્તકાલયની રકમ ખાનગી ગૃહસ્થોને ત્યાં ન રાખવાની પ્રથાને વળગી રહેવા જેવું છે. મંત્રીએ પોતાની પાસે પણ તાત્કાલિક જરૂરિયાત કરતાં ખાસ વધારે રકમ નહિ રાખવી જોઈએ. મંત્રીની બદલી થતાં પોતે બીજા મંત્રીને તે રકમ ચાર્જમાં આપી શકતો નથી; કારણ કે તે રકમ મોટે ભાગે ખર્ચાઈ ગઈ હોય છે. આથી નવા મંત્રીને પુસ્તકાલયનું નવું બજેટ બનાવતાં મુશ્કેલી પડે છે. વળી જૂના મંત્રી પૈસા ન આપે તો પણ મુશ્કેલી ઊભી થાય છે. આવે પ્રસંગે નવા મંત્રીએ પુસ્તકાલયના વ્યવસ્થાપક મંડળના સહકારથી પ્રશ્ન ઉકેલવો જોઈએ. પુસ્તકાલયની રકમ પુસ્તકાલય સ. સં. મંડળ, લિ.માં જમા કરાવી દેવાથી આ બાબત

સરળ અને સહીસલામત બનશે. પુસ્તકાલય મંડળમાં રકમ જમા મૂકવામાં ખાસ મુશ્કેલી હોય તો પછી પાસેમાં પાસેની પોસ્ટની સેવિંગ્ઝ બેંકમાં તે જમા કરાવવી યોગ્ય ગણાશે.

પુસ્તકાલયોને સરકાર ગ્રાંટ આપે છે, તેનો નિયમ એવો છે કે પુસ્તકો પાછળ ખર્ચેલી રકમ કરતાં વર્તમાનપત્રો, માસિકો વગેરે પાછળ ખર્ચેલી રકમ વધારે હોય તો વર્તમાનપત્રો, માસિકો વગેરેની રકમને મળવાની ગ્રાંટમાં અમુક કંપાત થાય છે આથી બજેટ બનાવતી વખતે વર્તમાનપત્રો માસિકો કરતાં પુસ્તકો માટે કંઈક વધારે રકમ આકારવી.

પુસ્તકોની પસંદગી બાબત પણ જણાવવાનું કે ઘણાખરા મંત્રીઓ મોંઘી કિંમતની નવલકથાઓ મંગાવે છે. આથી પુસ્તકો ઓછાં આવે છે. આમ કરવાને બદલે શિષ્ટ લેખકોની થોડી નવલકથાઓ મંગાવી બીજાં પુસ્તકો નવજીવન પ્રકાશન મંદિર કે સસ્તું સાહિત્ય કાર્યાલય જેવા પ્રકાશકોનાં ખરીદવાં એ પ્રકાશકોની દૃષ્ટિ કમાણી કરવા તરફ ઓછી હોય છે, તેમ જ તેમનાં પુસ્તકો પણ સારાં હોય છે. વળી પુસ્તકોમાં જીવનચરિત્ર, પ્રવાસ, ખેતીવાડી, વગેરેનાં પુસ્તકો પણ ખરીદવા જેવાં ગણાય. બાળસાહિત્યનાં તેમ જ સ્ત્રીઓ માટેનાં પુસ્તકો ખરીદવા તરફ પણ દૃષ્ટિ રાખવી.

પુસ્તકાલયોમાં નવાં પુસ્તક ખરીદાય તે સંબંધી કાળજી રાખવી જરૂરી છે, તેમ ચાલુ પુસ્તકો ગેરવલ્લે ન પડે તે પણ જોવા જેવું છે વાચકને એક જ વખતે વધારે પુસ્તકો ન આપવાં, તેમ જ નવાં પુસ્તકો આપતી વખતે પાછલાં પુસ્તક પરત આવી જાય તેવી કાળજી રાખવી જે પુસ્તકો આપ્યે ઠીક ઠીક વખત થયો હોય છતાં તે પરત ન આવ્યાં હોય તો તે પુસ્તકો માટે ઉઘરાણી કરવી જરૂરી છે આમ ન કરવામાં આવે તો પુસ્તકો ગેરવલ્લે પડે અને પુસ્તકાલય નબળું બની જાય. પુસ્તકો જનરલ રજિસ્ટરમાં વેળાસર ચડાવી લેવાં જોઈએ. જનરલ રજિસ્ટરમાં ચડાવ્યા સિવાય પુસ્તકો વાંચવા આપવાથી તે ગેરવલ્લે પડવા સંભવ છે.

પુસ્તકાલયનાં પુસ્તકો વરસાદથી પલળે નહિ કે તેને ભેજ લાગે નહિ તેની કાળજી રાખવા મંત્રીઓ અને ગ્રંથપાલોને ખાસ વિનંતિ કરવા જેવી છે. પુસ્તકોને ઉંદર કે ઊધઈ બગાડે નહિ તે તો ખાસ જોવા જેવું છે. પુસ્તકાલયના પુસ્તકોની કાળજી આપણાં પોતાનાં પુસ્તકો જેટલી જ રાખવી જોઈએ. જે પુસ્તકોનાં પૂઠાં કે શરૂઆતનાં પાન તૂટી જાય તે પુસ્તકોને વેળાસર બાંધવા જોઈએ. વર્ષે બે વર્ષે આમ પુસ્તકો બાંધવામાં આવે તો પુસ્તકો વધારે ટકે.

ઘણાં પુસ્તકાલયોમાં પુસ્તકો કબાટમાં માતાં નથી તેથી તે વ્યવસ્થિત રાખી શકાતાં નથી તથા તેમને વાંચવા આપવામાં અને પાછાં આવે ત્યારે પાછાં મૂકવામાં મુશ્કેલી ઊભી થાય છે. આવે પ્રસંગે વધારાનું કબાટ ખરીદવા મંત્રીએ તજવીજ કરવી જોઈએ.

ગ્રંથપાલે વાચનનો શોખ કેળવવો જોઈએ. આમ હોય તો તે સારાં પુસ્તકો ખરીદી શકે તથા વાચકોને યોગ્ય પુસ્તકો વાંચવા આપી શકે; વળી પુસ્તકોને વિષયવારી રજિસ્ટરમાં ચડાવવામાં પણ તેને સરળતા થાય. વિશેષમાં, તેને પોતાને વાચનથી લાભ થાય તે તો અમૂલ્ય ગણાય.

ઉપરની સૂચનાઓ પુસ્તકાલયના મંત્રીઓ અને ગ્રંથપાલો લક્ષમાં લેશે એવી આશા સહિત હું અત્રે વિરમું છું.

—શંકરભાઈ સો. પટેલ

દેવ બન તું માનવી

જ્ઞાનની ગંગામાં ન્હા, તું, પુનિત થા, તું માનવી
અંતર તિમીરને ટાળ, ને, સન્માર્ગ જા, તું માનવી;
પરબમાં તું પાન કરજે, જ્ઞાનનાં, ઓ! માનવી,
પુસ્તકાલયમાં પ્રવેશી, **દેવ બન તું માનવી.** ૧

નીર ગંગા યમુનાનાં, દેહને પાવન કરે,
પણ પુસ્તકાલય જ્ઞાન સરિતા, શુદ્ધ તન મનને કરે;
યુગ યુગાન્તરથી વહે છે જ્ઞાન ઝરણું માનવી,
પુસ્તકાલયમા પ્રવેશી, **દેવ બન તું માનવી.** ૨

વિધ વિધ કુસુમનાં મિષ્ટ સૌરભ, રાતદિન મ્હેકે જ્હાં,
મધુ બિન્દુ ટપકે છે મીઠાં, નિર્મળ અને અમૃત ભર્યાં;
એ જ્ઞાન મધુનાં પાન કરવા, થા ભ્રમર ઓ માનવી,
પુસ્તકાલયમાં પ્રવેશી, **દેવ બન તું માનવી.** ૩

એજ સાચો સંત, શિક્ષક, સદ્‌ગુરુ છે, જાણજે,
ઈષ્ટસિદ્ધી દાનનો વરદાન દાતા, જાણજે;
તરણ તારણ એજ બનશે, શરણ જા, ઓ માનવી,
પુસ્તકાલયમાં પ્રવેશી, **દેવ બન તું માનવી.** ૪

દિવ્ય ચક્ષુ પામજે, અજ્ઞાન જડતા ટાળજે,
આ લોકને પરલોકનું જીવન બધું ઉજાળશે,
લુંટજે મીઠી રસ લ્હાણ, આ, થઈ ને "મગન" ઓ માનવી;
પુસ્તકાલયમાં પ્રવેશી, **દેવ બન તું માનવી.** ૫

મગનલાલ પંડ્યા

પુસ્તકાલયનોંધ

વડોદરા વિભાગ પુ. મંડળ

શિષ્ટવાચન પરીક્ષા નવજીવન પ્રકાશન મંદિરે પ્રસિદ્ધ કરેલ કાકા કાલેલકરકૃત 'બાપુની ઝાંખી' નામના પુસ્તકની તા. ૧૪ સપ્ટેમ્બર '૫૮ના રોજ લેવાશે. પરીક્ષા માટે નવાં કેન્દ્રોની માગણીઓ સારી આવવા માંડી છે તથા ઉમેદવારોની યાદીઓ પણ આવવી શરૂ થઈ છે. ઉમેદવારોએ પરીક્ષા માટેનું પુસ્તક વહેલી તકે મેળવી લેવા તજવીજ કરવી જેથી પાછળથી પસ્તાવું ન પડે જ્યાં કેન્દ્રો નથી ત્યાં કેન્દ્રો ઉઘાડવા વિનંતી.

તાલુકા પુ. મંડળની સભાઓ વડોદરા વિભાગમાં, કરજણ, પાદરા, સાવલી, પલસાણા, હાલોલ, ભરૂચ, ઝઘડિયા, હાંસોટ, અંકલેશ્વર, જંબુસર અને વાગરા મળી ૧૧ તાલુકાઓની ભરાઈ ગઈ છે. જેના ટૂંકા અહેવાલ આ જ અંકમાં અન્યત્ર અપાયા છે. જે તાલુકાની સભાઓ બાકી છે, તે તાલુકાને જુલાઈ આખર સુધીમાં સભા ભરવા વિનંતી છે.

નવીન પુસ્તકાલયો : વડોદરા વિભાગ પુ. મંડળ તથા તેના પ્રચારકોના પ્રયત્નથી જુલાઈ '૫૭થી જૂન '૫૮ સુધીમાં નીચેનાં ૬૭ ગામોએ ગ્રામપુસ્તકાલય ઉઘાડ્યા છે અને તે ગામોનાં પુસ્તકાલયોને સરકારમાન્ય કરવા માટેની આવેલી અરજીઓ તા. ૩૦ જૂન '૫૮ સુધીમાં જે તે જિલ્લાના ડે. એ ઇ.ને મોકલી આપી છે

વડોદરા જિલ્લો

વાઘોડિયા તાલુકો ૧. હનુમાનપુરા, ૨. રાજનગરપુરા, **સાવલી તાલુકો** ૩. રાજનગર, ૪. ચાંપાનેરરોડ, ૫. ભિયાપુરા, **ડભોઈ તાલુકો** ૬. આસોદરા, ૭. ભાલોદરા, ૮. સૈજપુરા, ૯ પણસોલી, ૧૦ સુંવાળજા, ૧૧ હાંસાપુરા, ૧૨ ટીંબા, ૧૩ બગલીપુરા, ૧૪ મોસમપુરા, ૧૫ ખાનપુર. **છોટાઉદેપુર તાલુકો** ૧૬ ઉમરવા, ૧૭ વમેડી, ૧૮ દેવહાટ, ૧૯ પુનિયાવાંટ, ૨૦ નાની દુમાલી, ૨૧ અલસીપુર, ૨૨ મોટી સદલી, **સંખેડા તાલુકો** ૨૩ સાગ્રોલી.

પંચમહાલ જિલ્લો

શહેરા તાલુકો : ૧. મોરા, **હાલોલ તાલુકો** ૨. કથોરા (નવા કૂવા), **જાંબુઘોડા તાલુકો** ૩. દીવાપુરા, **કાલોલ તાલુકો** ૪. સમા, ૫. કરાડા, **ગોધરા તાલુકો** ૬. ટીંબારોડ, ૭. કલિયાણા, ૮. જૂનીધરી, **લુણાવાડા તાલુકો** ૯. રામપટેલના મુવાડા, ૧૦. મોટા ડોકવા ૧૧. ગાંગટા, ૧૨. મોટીચરેલ **સંતરામપુર તાલુકો** ૧૮ બોરિયા.

ભરૂચ જિલ્લો

નાંદોદ તાલુકો : ૧. પ્રતાપનગર, ૨. ધમણાચા, **વાલિયા તાલુકો** ૩. કોંઢ, ૪. ચાસવડ,

૫. મોરિયાણુ, હાંસોટ તાલુકો ૬. રાયમા, ૭. ખરચ, ૮. પંડવાઈ, ૯. માલણપુર, ૧૦. પરવટ ભરૂચ તાલુકો, ૧૧. ડેલોદ, જઘડિયા તાલુકો ૧૨. બોરીદરા, ૧૩. ઇંદોર, ૧૪. તબોદરા આમોદ તાલુકો ૧૫ કેશવું, ૧૬ કુચરણ.

સુરત જિલ્લો

વલસાડ તાલુકો: ૧ મોગરાવાડા, ૨ અબ્રામા, ૩ ગોરગામ, ૪ જુજવા, ૫ ભાગલ માંડવી તાલુકો ૬ ગામ તળાવ (બુઝર્ગ) ૭ ગોદાવાડી મહુવા તાલુકો ૮ કવીઠા, ૯ ફૂલવાડી, ચોર્યાસી તાલુકો ૧૦ જહાંગીરપુરા, ૧૧ કુમસ, બારડોલી તાલુકો ૧૨ મશાડ ગણદેવી તાલુકો ૧૩ આંતલિયા પલસાણા તાલુકો ૧૪ અંભેટી વ્યારા તાલુકો ૧૫ પંચોળ.

પ્રચારકોની કામગીરી વડો. પંચ. જિ. પુ પ્ર. શ્રી ૭. મ. પટેલે માહે જૂન '૫૮માં વાઘોડિયા તાલુકામાં ૧ ભાણુપારા, ૨ મઢ્ઢીપુરા, ૩ કામરોલ, ૪ કોટંબી, ૫ ઇંટોલી, ૬ સાકરિયા, ૭ કુમેટા, ૮ રાહકુઈ, ૯ લીલોરા, ૧૦ આસોજ, ૧૧ અડીરણ, ૧૨ શંકરપુરા, ૧૩ જરોદ, ૧૪ રવાલ, ૧૫ ખંધા, ૧૬ ગજાદરા, ૧૭ ગણપતપુરા, ૧૮ કાશીપુરા, ૧૯ ગુતાલ, ૨૦ જૂના રામપુરા, ૨૧ આજવાકંપા, ૨૨ બાકરોલ ફાર્મ, ૨૩ હનુમાનપુરા, સંખેડા તાલુકામાં ૨૪ માંજરોલ, ૨૫ કાળા તળાવડી, ૨૬ ગોલા ગામડી, ૨૭ કસુંબિયા, ૨૮ આનંદપુરા, ૨૯ હરેશ્વર, ૩૦ માલુ, ૩૧ ઝાબ, ૩૨ કાવીઠા, ડભોઈ તાલુકો ૩૩ હાંસાપુર, એ ગામોનાં પુસ્તકાલયોની મુલાકાત લઈ માર્ગદર્શન કર્યું છે તથા વાઘોડિયા તાલુકામાં ૩૪ પાંચદેવડા, ૩૫ જેસંગપુરા અને સંખેડા તાલુકામાં ૩૬ બારિયાપુરા એ ત્રણ ગામોમા નવીન પુ. ઉઘાડવા પ્રચાર કર્યો છે. સદર માસમાં ગુ. પુ. મં.ના ૪૪ સભાસદો નોંધ્યા છે તથા ૧૩૭ પુસ્તકો વાંચવા આપ્યાં છે.

ભરચ સુરત જિ. પુ. પ્ર. શ્રી મહંતે માહે જૂન '૫૮માં આમોદ તાલુકામાં ૧ સમની, ૨ ધમણાદ, ૩ અછોર, ૪ તણછા, ૫ પુરસા, ૬ આનેશરા, ૭ નીલમ, ૮ ટેગવા, ૯ નાહિયેર, ૧૦ રોધ, ૧૧ અડવાલા અંકલેશ્વર તાલુકામાં ૧૩ દીવા વાલિયા તાલુકો ૧૪ કોસ્લેડ એ ગામનાં પુસ્તકાલય તપાસીને માર્ગદર્શન કર્યું છે તથા અંકલેશ્વર તા. નાં ૧૫ બોરભાઠા, ૧૬ દીવી, જગડિયા તા. નાં ૧૭ તલોદરા, ભરચ તા. નાં ૧૮ ડેલોદ, અને આમોદ તા. નાં ૧૯ માલપુરા, ૨૦ રનાડા, ૨૧ સોનામા, ૨૨ પુરસા, ૨૩ કેશવુ, ૨૪ કુચરણ, ૨૫ શ્રી કોઠી એ ગામોએ નવીન પુસ્તકાલય ઉઘાડવાનો પ્રચાર કર્યો છે. સદર માસમાં ગુ. પુ. મં. ના ૩૨ સભ્યો નોંધ્યા છે તથા ૨૦ પુસ્તકો ઈસ્યુ કરીને વાંચવા આપ્યાં છે.

અમદાવાદ વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળના પુસ્તકાલય પ્રચારક શ્રી. ઉમિયાશંકર ૫. દવેએ જૂન ૧૯૫૮માં (૧) વિસનગર, (૨) ખેરાલુ, (૩) સુદાસણા, (૪) ડભાડ, (૫) કાલીસણા, (૬) ચાણસોલ, (૭) સોનુસણા, (૮) સુદીઆ, (૯) મહેસાણા, (૧૦) સિદ્ધપુર, (૧૧) પાટણ, (૧૨) અઘાર, (૧૩) સરિઆ, (૧૪) ગણુંદ, (૧૫) હારીજ, (૧૬) ઝીલવાણા, (૧૭) મોટા જોરાવરપુરા, (૧૮) અડીઆ, ૧૯ ઊંઝા, (૨૦) પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી હતી અને (૧)

સમી, (૨) માત્રોટા, (૩) કાઠી અલીસણા, અને (૪) વરેહા એ ચાર ગામોએ નવીન પુસ્તકાલય શરૂ કરવા અંગેની તજવીજ કરી હતી.

નવી ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદના સ્વાગત સભ્યો નોંધાય તે અંગે તજવીજ કરી હતી.

તાલુકા પુ. મંડળોની વાર્ષિક સભાઓ

વડોદરા જિલ્લો

કરજણ તાલુકા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૨૨-૬-'૫૮ના રોજ કરજણમાં શ્રી ડૉ. ચીનુભાઈના પ્રમુખપદે મળી હતી. આ સભામાં વાર્ષિક હિસાબ તથા નિવેદન તથા સન '૫૮-'૫૯નું અંદાજ મંજૂર કરાયા બાદ, સન '૫૮-'૫૯ માટે પ્રમુખ શ્રી. ડૉ. ચીનુભાઈ ફી. પટેલ, ઉપપ્રમુખ શ્રી રવિશંકર છો. જોશી, મંત્રી શ્રી. રમણીકલાલ કુ. પારેખ અને સહમંત્રી શ્રી. મલંગશા ઉ. દિવાન તથા બીજા ૭ સભ્યો મળી ૧૧ સભ્યો તાલુકા પુ. મંડળ માટે ચૂંટવામાં આવ્યા હતા. જિ. પુ. મં.માં પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. ડૉ. ચીનુભાઈ તથા શ્રી. રમણીકલાલ પારેખને ચૂંટયા હતા. ઉપરાંત તાલુકા તથા વડોદરા વિભાગ તરફથી લેવાતી શિષ્ટવાચનની પરીક્ષામાં વધુ પ્રમાણમાં ઉમેદવારો ઊભા કરવા મંત્રી-ગ્રંથપાળ ભાઈઓને વિનંતી કરવામાં આવી હતી. મંડળની શિલક રૂા. ૫૫-૭૫ છે.

પાદરા તાલુકા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૨૦-૬-'૫૮ના રોજ પાદરામાં શ્રી. ફતેસિંહ ના. સોલંકીના પ્રમુખપદે મળી હતી. આ સભામાં પાછલી સાલનો હિસાબ તથા નિવેદન તથા નવા વર્ષનું અંદાજ મંજૂર કર્યા બાદ, નવા વર્ષના પ્રમુખ શ્રી. વિષ્ણુપ્રસાદ પ્ર. પંડયા, મંત્રી શ્રી. ફતેસિંહ ના. સોલંકી તથા બીજા ૯ સભાસદો મળી ૧૧ સભ્યો તા. પુ. મંડળ માટે ચૂંટયા હતા. વડોદરા જિલ્લા પુ. મંડળમાં પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. ફતેહસિંહ ના. સોલંકી તથા શ્રી. વિષ્ણુપ્રસાદ પ્ર. પંડયાને ચૂંટયા હતા. આ મંડળે આ વર્ષે રાષ્ટ્રીય વિસ્તરણમાંથી રૂા. ૧૪૪૦ની મદદ મેળવી તથા પોતાના તરફથી રૂા. ૩૬૦ આપી કુલ રૂા. ૧૮૦૦ની પુસ્તકો સાથેની ૩૬ ફ. પુ.ની પેટીઓ તાલુકા માટે બનાવી છે. મંડળની શિલક રૂા. ૭૮૧-૫૯ છે.

સાવલી તાલુકા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૨૨-૬-'૫૮ના રોજ સાવલી તાલુકા સ્કૂલમાં શ્રી મગનભાઈ ઉ. જોષીના પ્રમુખપદે ભરવામાં આવી હતી. આ સભામાં પાછલી સાલનો હિસાબ મંજૂર થયા બાદ, નવા વર્ષના પ્રમુખઃ શ્રી મગનલાલ ઉ. જોષી, ઉપપ્રમુખ શ્રી અંબાલાલ લ. દવે. મંત્રીઃ શ્રી હીરાલાલ છો. ભટ્ટને ચૂંટવામાં આવ્યા હતા તથા વડોદરા જિ. પુ. મં. માં પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી કમરદીન ઈ. (ગોઠડા) અને શ્રી અંબાલાલ લ. દવે (ઈન્દ્રાડ)ને ચૂંટ્યા હતા. ઉપરાંત નવીન પુસ્તકાલય ઉઘાડવાના તથા વિદ્યાર્થીઓ માટે શિ. વા. પરીક્ષા લેવાના પણ ઠરાવો થયા હતા. મંડળની શિલક રૂા. ૬૩-૩૦ છે.

સુરત જિલ્લો

પલસાણા તાલુકા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૧-૭-'૫૮ના રોજ પલસાણામાં ભરાઈ હતી. જેમાં પાછલી સાલનો હિસાબ મંજૂર થયા બાદ નવા વર્ષ માટે ૧૧ સભ્યોની

ચૂંટણી થઈ, મંડળના પ્રમુખ તરીકે શ્રી મંગુભાઈ લ. દેસાઈ (પલસાણા), ઉપપ્રમુખઃ બલેશ્વર પુસ્તકાલયના મંત્રી, શ્રી અંબેલાલ ગી. જોષીની વરણી થઈ. સુરત જિ. પુ. મંડળના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી મંગુભાઈ લ. દેસાઈ તથા શ્રી અંબેલાલ ગી. જોષી ચૂંટાયા હતા.

પંચમહાલ જિલ્લો

હાલોલ તાલુકા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૩૦-૬-'૫૮ના રોજ હાલોલ પુસ્તકાલયના મકાનમાં શ્રી પનાલાલ પરીખના પ્રમુખપદે મળી હતી. આ સભામાં પાછલી સાલનો હિસાબ મંજૂર થયા બાદ, નવા વર્ષ માટે ૧૧ સભ્યોની ચૂંટણી થઈ હતી. પ્રમુખ તરીકે શ્રી પનાલાલ મા. પરીખ, ઉપપ્રમુખઃ શ્રી ડૉ. જીવણલાલ બી. શાહ, તથા મંત્રીઓ તરીકે શ્રી ચંદ્રવદન મો. તલાટી તથા શ્રી રમણલાલ હ. ઠક્કરને ચૂંટયા હતા. જિ. પુ. મં. માં પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી પનાલાલ મા. પરીખ અને શ્રી ડૉ. જીવણલાલ બી. શાહ ચૂંટાયા હતા.

મહેસાણા જિલ્લો

કલોલ સાર્વજનિક મહાજન કસ્બા પુસ્તકાલયની વાર્ષિક સામાન્ય સભા લાયબ્રેરીના હોલમાં મળી. જેમાં નવા વર્ષના પ્રમુખ તરીકે શ્રી. વકીલ હિંમતલાલ પુરુષોતમદાસ, ઉપપ્રમુખ તરીકે શ્રી. ડાહ્યાભાઈ સાંકળચંદ, મંત્રી તરીકે શ્રી. વકીલ પુરષોત્તમદાસ ગોપાળદાસ શેઠ, સહમંત્રી તરીકે શ્રી. બારોટ કાંતિલાલ મફતલાલની વરણી થઈ હતી. કારોબારી મંડળમાં શ્રી. બાબુભાઈ મોદી, શ્રી. છગનલાલ વકીલ, શ્રી. રતિલાલ નાગરદાસ શેઠ, શ્રી. ભગવાનદાસ રતિલાલ શેઠ, શ્રી. કનુભાઈ ખમાર ચૂંટાયા છે.

ભરૂચ જિલ્લો

ભરૂચ તાલુકા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૮-૬-'૫૮ના રોજ ભરૂચમાં રા. દી. લાયબ્રેરીમાં શ્રી. નાગજીભાઈ દે. પટેલના પ્રમુખપદે ભરાઈ હતી. આ સભામાં ૬૫ સભ્યોની હાજરી હતી. સભામાં પ્રથમ સન '૫૭-'૫૮નો વાર્ષિક હેવાલ તથા હિસાબ મંજૂર થયા બાદ, સન '૫૮-'૫૯ના વર્ષ માટે પ્રમુખ : શ્રી. નાગજીભાઈ દે પટેલ (કીશનાડ), ઉપપ્રમુખ : શ્રી. નગીનલાલ બો. સુરતી (ભરૂચ), મંત્રી શ્રી. ગજાનન ગ. દવે. (ભરૂચ), સહમંત્રી શ્રી. વરધભાઈ અં. પટેલ (આદેશ્વર) તથા બીજા ૭ સભ્યો મળી કુલ ૧૧ સભ્યો તાલુકા પુ. મંડળ માટે ચૂંટવામાં આવ્યા હતા. ભરૂચ જિલ્લા પુ. મંડળના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. ગજાનન દવે, તથા શ્રી. નાગજીભાઈ દે. પટેલને ચૂંટવામાં આવ્યા હતા. આ મંડળની શિલક રા. ૬ : ૫૫ છે.

—ભરૂચ તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળ આઠમા વર્ષમાં પ્રવેશે છે વ્યક્તિ અને સંસ્થાઓ મળી ૨૫૩ સભ્યો નોંધાયા છે. સ્તુત્ય.

શિક્ષવાચનની સાતમી પરીક્ષાનો ૧૮૬ પરીક્ષાર્થીઓએ લાભ લીધો. જિલ્લાના પ્રચારક શ્રી. મહંતની દોરવણીથી ૩ નવીન પુસ્તકાલયો ઊઘડ્યાં છે. ૨૩ પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી. ભરૂચ જિલ્લા પુસ્તકાલય પરિષદને સફળ બનાવવા મંડળની કારોબારીએ ભારે જહેમત ઉઠાવી હતી.

ઝઘડિયા તાલુકા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૧૫-૬-'૫૮ના રોજ ઝઘડિયામાં પુ.ના મકાનમાં શ્રી. ચંદ્રશંકર છ. પાઠકના પ્રમુખપદે મળી હતી. સભામાં તાલુકા પુ. મંડળ માટે

૧૧ સભ્યોની ચૂંટણી થઈ એમાંથી પ્રમુખ શ્રી. ચંદ્રશંકર પાઠક, ઉપપ્રમુખ : ડૉ. હરીકૃષ્ણ શાહ, મંત્રી શ્રી. કુમુદચંદ્ર ન. ગાંધી તથા શ્રી. ચીમનલાલ મ. શાહ ચૂંટાયા હતા. ભરૂચ જિ. પુ. મં.માં પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. પ્રદ્યુમન શાહ અને શ્રી. કુમુદચંદ્ર ન. ગાંધીને ચૂંટયા હતા.

હાંસોટ તાલુકા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૨૨-૬-'૫૮ના રોજ શ્રી. ચંદ્રસિંહ સીધાના પ્રમુખપદે ભરાઈ હતી. સભામાં પાછલા વર્ષનો ખર્ચ મંજૂર થયા બાદ, નવા વર્ષ માટે ૧૦ સભ્યોની ચૂંટણી થઈ, પ્રમુખ તરીકે શ્રી. નરભેરામ જ. પટેલ, ઉપપ્રમુખ : શ્રી. ચંદ્રસિંહ રા. સીધા, તથા મંત્રી શ્રી. મંગુભાઈ જ. સોની ચૂંટાયા હતા. જિલ્લા પુ. મંડળના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. નરભેરામ જ. પટેલ તથા શ્રી. મંગુભાઈ જ. સોનીને ચૂંટયા હતા.

અંકલેશ્વર તાલુકા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૨૨-૬-'૫૮ના રોજ ભરાઈ હતી. જેમાં પાછલી સાલનો હિસાબ મંજૂર થયા બાદ નવા વર્ષના પ્રમુખ શ્રી. નર્મદાશંકર બી. જોશી, ઉપપ્રમુખ: શ્રી. એ. એફ. કસ્તુરજી, મંત્રી શ્રી. રમણલાલ ના તલાટી તથા શ્રી. ગુમાનભાઈ બા. પટેલ અને તે ઉપરાંત બીજા ૭ સભાસદો મળી કુલ ૧૧ સભ્યો તા. પુ મંડળ માટે ચૂંટવામાં આવ્યા હતા. ભરૂચ જિ. પુ. મંડળના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. ગુમાનભાઈ બા. પટેલ તથા શ્રી. રમણલાલ ના. તલાટીને ચૂંટયા હતા. શિ. રૂ. ૭-૯-૩ છે.

જંબુસર તાલુકા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૨૫-૬-'૫૮ના રોજ શ્રી. વિઠ્ઠલભાઈ મ. પટેલના પ્રમુખપદે ભરાઈ હતી. સભામાં પાછલી સાલનુ નિવેદન તથા હિસાબ મંજૂર થયા બાદ, તાલુકા પુ. મંડળ માટે ૧૧ સભ્યોની ચૂંટણી થઈ હતી તથા જિ. પુ. મંડળ માટે શ્રી. ઠાકોરભાઈ છો. અમીન (નોંધણા) તથા શ્રી. ભૂપતસિંહ બા. રાજ (કોરા)ને પ્રતિનિધિ તરીકે ચૂંટયા હતા. આ મંડળના પ્રમુખ તરીકે શ્રી વિઠ્ઠલભાઈ મ. પટેલ (અણખી) ઉપપ્રમુખ શ્રી. મગનલાલ છો. શાહ (નોબાર) તથા મંત્રી તરીકે શ્રી. છોટાભાઈ લ. પટેલ (અણખી)ને ચૂંટવામાં આવ્યા છે

વાગરા તાલુકા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૨૯-૬-'૫૮ના રોજ વાગરામાં પુ.ના મકાનમાં ભરાઈ હતી. જેમાં નવા વર્ષ માટે પ્રમુખ શ્રી. વસંતભાઈ વિ. પટેલ, (સલાદરાવાળા) ઉપપ્રમુખ શ્રી. મીનોચેર જ. હોપાવાલા, (રહીઆદ) તથા મંત્રી શ્રી. જનાર્દન ધીરજરામ અધ્વર્યુ (અંભેટા) તથા સહમંત્રી શ્રી. સોમાભાઈ કે. સોની (પખાજણ)ને તથા બીજા ૭ સભાસદો ચૂંટી કુલ ૧૧નું તાલુકા પુ. મંડળ રચવામાં આવ્યું હતું. ભરૂચ જિ પુ. મં.માં પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. જનાર્દન, શ્રી. અધ્વર્યુ તથા શ્રી. ઉદેસીંગ ગ. બારૈયાને ચૂંટયા હતા.

વ. મૂ. પટેલ
સહમંત્રી

—હાંસોટના શ્રી. મગનલાલ ચુનીલાલ હાંસોટી પુસ્તકાલયની સામાન્ય સભામાં વર્ષોથી એકધારી સેવા આપી રહેલા છે તેમની પ્રમુખ, શ્રી ધીરજલાલ શેઠ ઉપપ્રમુખ તેમ જ શ્રી કાંતિલાલ શેઠ તથા શ્રી ચંપકલાલ કાપડિયાની મંત્રીઓ તરીકે અને શ્રી વ્રજલાલ શેઠની ખજાનચી તરીકે વરણી થઈ છે.

—ભરૂચમાં રાયચંદ દીપચંદ લાયબ્રેરીએ તાજેતરમાં વિદ્યાર્થીઓ વગેરેને વાંચવા ફ્રી પુસ્તકો આપવાની યોજના શરૂ કરી છે તેને ભારે આવકાર મળી રહ્યો છે સેંકડોની સંખ્યામાં વિદ્યાર્થીઓ, શિક્ષકો, શિક્ષિતો, બહેનો વગેરે આ યોજનાનો ઠીક ઠીક લાભ લઈ રહ્યા છે. આ પુસ્તકાલયનો આ એક અનોખો પ્રયોગ સારી રીતે સફળતા પ્રાપ્ત કરી શક્યો છે.

—ઔરંગાબાદમાં સ્થાનિક મહારાષ્ટ્ર હિન્દી પ્રસારસભાએ શહેરના વિદ્યાર્થીઓ તેમ જ સાહિત્યપ્રેમીઓને માટે એક વિશાળ હિન્દી, મરાઠી પુસ્તકાલય અને વાચનાલય ખોલવાનો નિર્ણય કર્યો છે.

—કપડવણજ સેવાસમાજના આદ્યસંસ્થાપક અને મૂકસેવક સ્વ. હરિલાલ માણેકલાલ દેસાઈની ૩૧મી પુણ્યસંવત્સરી દિનપ્રસંગે પુ. હ. મહાજન લાયબ્રેરી તરફથી જ્ઞાનપ્રચારાર્થે 'પુસ્તકાલય', 'અખંડઆનંદ', 'સ્ત્રીજીવન', 'પ્યારાં બાપુ', 'લોકજીવન', 'નવજીવન', 'તંદુરસ્તી' વગેરે સામયિકોમા રૂા. ૧)નું વળતર અપાશે ઉપરાંત ગાંધી સાહિત્યનાં રૂા. ૧)ની કિંમતનાં પુસ્તકો અર્ધી કિંમતે અપાશે તેમ જ તે ઉપરાંતની કિંમતનાં પુસ્તક ઉપર ૫૦ નયાપૈસાનું વળતર અપાશે. આ લાભ ફક્ત તા. ૬–૭–'૫૮થી તા ૧૯–૭–'૫૮ સુધી કપડવણજ અને તે તાલુકાની જનતાને માટે જ છે. શિષ્ટ સાહિત્ય વાચન પરીક્ષા માટે નક્કી થયેલું 'બાપુની ઝાંખી' પુસ્તક અર્ધી કિંમતે કપડવણજ શહેર અને તાલુકાના પરીક્ષાર્થી ભાઈબહેનોને પરીક્ષાના દિવસ તા. ૧૪–૯–'૫૮ સુધી આપવામાં આવશે.

કપડવણજમા શિષ્ટવાચન પરીક્ષાનું કેન્દ્ર ચાલુ છે. ત્યાંની પુ. હ. મહાજન લાયબ્રેરી તરફથી ફક્ત એસ. એસ. સી કે શાળાંત પરીક્ષામાં પાસ થયેલા કે તે ઉપરાંતની કેળવણી લેનાર કપડવણજ શહેર અને તાલુકાના ભાઈબહેનો માટે 'શરીર અને સ્વાસ્થ્ય બગડવાનાં કારણો અને તેના નૈસર્ગિક ઉપચાર' એ વિષય પર નિબંધ હરીફાઈ ગોઠવવામા આવી છે. નિબંધ ૧૫૦ લીટીથી વધુ ન હોવો જોઈએ. હરીફાઈમાં પ્રથમ, બીજા અને ત્રીજા આવનારને મહાજન લાયબ્રેરી તરફથી રૂા ૧૧) રૂા. ૭) રૂા. ૫) અને કપડવણજ સ્ટુડન્ટ્સ યુનિયન તરફથી રૂા. ૫) અને રૂા. ૩)નાં અનુક્રમે ઇનામો આપવામાં આવશે. બહેનો માટે ખાસ વધારાનું ઇનામ આપવાનું છે તેમાં નિબંધ હરિફાઈમાં પહેલા અને બીજા નંબરે આવનાર બહેનને શ્રી શંકરલાલ કે. પરીખ તરફથી સ્વ અ સૌ. ધીરજ બહેનના સ્મરણાર્થે રૂા. ૭) અને રૂા. ૫) નાં ઇનામો અનુક્રમે અપાશે. નિબંધ સ્વીકારવાની આખર તા. ૩૧–૭–'૫૮ સુધીની છે. નિબંધ કાગળની એક બાજુ શાહીથી લખીને સીલબંધ કવરમાં મહાજન લાયબ્રેરીને તા. ૩૧–૭–'૫૮ સુધીમાં મળી જાય તેવી રીતે તેના ઉપર પૂરું નામ, ઉંમર, અભ્યાસ, ધંધો, ગામ તથા સરનામું વગેરે વિગત લખી મોકલી આપવો.

—કડી તાલુકાના ધુમાસણ સાર્વજનિક પુસ્તકાલયને મદદમાં નીચેની રકમો મળી છે તે બદલ મંત્રી દાતાઓનો આભાર માને છે.

૨૫	શ્રી બળાશંકર છગનલાલ,	ધુમાસણ ,	લગ્નપ્રસંગે
૨૧	શ્રી મગનલાલ મહાસુખરામ પંડ્યા	,,	,,
૧૧	શ્રી આત્મારામ કાશીરામ જોશી	,,	,,

૭	શ્રી ખોડાજી ડોસલજી ડાભી.	ધુમાસણ	લગ્નપ્રસંગે
૫	,, ભીખાભાઈ ડોસલદાસ દરજી	,,	,,
૫	,, શીવદાસ જેસંગદાસ	વડુ	,,
૫	,, અંબાલાલ બેચરદાસ પટેલ	,,	,,
૫	,, કેશવલાલ ઉજમદાસ પટેલ	ડીંગુચા	,,
૫	,, મણિલાલ બબલદાસ પટેલ	ધુમાસણ	,,
૫	,, ગંગારામ લખુદાસ પટેલ	,,	,,
૬૪			

—ચાણસ્મા તાલુકાના ધાણોધરડા સાર્વજનિક પુસ્તકાલયને ચાલુ સાલે લગ્નપ્રસંગે રૂ. ૭૭ ભેટ મળેલી તે બદલ તેના મંત્રી દાતાઓનો આભાર માને છે.

૧૦	શ્રી. મોતીસીંગ નાથુસીંગ ઠાકોર	કનેડીઆ
૧૦	,, રણસંગજી પનસંગજી ,,	,,
૧૦	,, રતનાજી દલાજી ,,	સરદારપુરા
૫	, મગજગર કેવળગર ગોસાઈ	મેઉ
૫	,, નથુપુરી ઈશ્વરપુરી ,,	હારીજ
૫	,, ચતુરજી અમથાજી બારોટ	માતપુર
૫	,, ગોવિંદજી બબાજી ,,	સીડોસણા
૫	,, મણિલાલ હીરાજી ,,	,,
૫	શ્રી હરગોવિંદજી શિવાજી બારોટ	લીંચ
૫	,, શંકરદાસ ઉજમદાસ પટેલ	સેનાળા
૨	,, ગલાજી ધુળાજી ઠાકોર	જાસ્કા
૨	,, વીરાજી હીરાજી ,,	,,
૨	,, જુહાજી સોનાજી ,,	,,
૨	,, માસંગજી લાછાજી ઠાકોર	,,
૧	,, કરસનભાઈ ધુળાભાઈ વણુકર	જાખાના
૧	,, નારણભાઈ રામજીભાઈ ,,	રોડીવાડા
૧	,, ઈશ્વરભાઈ ગણેશભાઈ ,,	ટુંડાવ
૧	,, તેનાજી ગંગારામ ,,	
૭૭		

હેડકીના ઉપાય :

મોરના પીંછાના વચલા ચંદ્રિકાના ભાગને બાળી તેની રાખ કરવી. એમાંથી ૧।। થી ૨ રતી રાખ મધ સાથે ચટાડવાથી હેડકી મટી જાય છે.

ગરમ રાંધેલા ચોખામાં ઘી નાખીને આપવાથી હેડકી બંધ થઈ જાય છે. આ રામબાણ ઉપાય છે. બહુ જ ઉપદ્રવકારી હેડકી હોય તો દર પંદરથી ત્રીસ મિનિટે આ પડીકી ચટાડવી.

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. વડોદરા

સુચના—સમાચાર

૧. તંત્રી શ્રી. ભીખાભાઈ વ્યાસ તરફથી પ્રકાશિત થતું માસિક 'બાળક' બંધ પડયું અને 'બાલજીવન' સાથે જોડાઈ ગયું છે. જુલાઈથી ડીસે. '૫૮ સુધી 'બાળક'ને બદલે 'બાલજીવન' મળશે, તેની નોંધ લેવા વિનંતિ છે.

૨. અમદાવાદથી પ્રકાશન થતું ભવિષ્યવાણી બંધ પડયું છે.

૩. જાનેવારી '૫૯થી નવા વર્ષનાં પત્રો માસિકો નિયમીત મેળવવા બજેટની બે નકલો ભરીને તુરત મંડળમાં રવાના કરવા ગ્રામ પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓને વિનંતિ કરવામાં આવે છે.

૪. કસ્બા પુસ્તકાલયો તરફથી લવાજમ ભરવા માટેની પત્રોની યાદી ઘણી જ મોડી મળે છે જેથી લવાજમ ભરવા ઘણી તકલીફ પડે છે, યાદી તા. ૧૫મી નવેંબર સુધીમાં મળી જાય તો વધુ સુલભ પડે; તો તે પ્રમાણે યાદી મોકલવા વિનંતિ છે.

૫. શિષ્ટ પુસ્તકોની યાદી બજેટ સાથે ખાસ મોકલવી. પુસ્તકોની યાદી વગરનાં બજેટ આવ્યાં હશે તે નોંધ્યા શિવાય પરત કરવાની ફરજ થઈ પડશે.

તા. ૭-૭-'૫૮ લક્ષ્મણસિંહ બહુચરસિંહ પરમાર
મંત્રી

અણમોલ પુસ્તક

એકલડાનુ બેકલ પુસ્તક, અણગમતાનું ગમતુ પુસ્તક.
માનવમદ સંહારક પુસ્તક, અસ્તોદય દરશાવક પુસ્તક.
રણવિરનું શ્રરાતન પુસ્તક, અનુભવનું પૂરાતન પુસ્તક.
ભવસિંધુનું તારક પુસ્તક, જીવનનું ઉદ્ધારક પુસ્તક.
જ્ઞાનસકળ સંગ્રાહક પુસ્તક, ભૂત-વર્ત સંધાનક પુસ્તક.
શાસ્ત્ર સર્વનુ સારજ પુસ્તક, વિશ્વ બધાનું ચાલક પુસ્તક.
હારેલાનું હિંમત પુસ્તક, શું આંકુ તુ જ કિંમત પુસ્તક.

ગંગાશંકર લ. પંડ્યા

*

શ્રાવણ માસે કાકડી, ભાદરવાની છાશ,
તુરીઆંનુ સેવન કરે, તાવ કરે ઘરવાસ.

*

ઈર્ષા, ક્રોધ અને અજ્ઞાનતનું ધૂમ્મસ તમારી આજુબાજુ ભલે ફરી વળે, પરંતુ વ્યક્તિત્વ તમારું ઓજસ ભર્યું હશે તો તમે કદી ઢંકાશો નહિ

પ્રાચીન જગતનાં પુસ્તકાલયો

પ્રાણી-જગતમાં માનવીનું સ્થાન સર્વોપરિ એટલા માટે છે કે જ્ઞાનક્ષેત્રે એ બીજાં પ્રાણીઓથી જુદો તરી આવે છે. એ હમેશાં પોતાનો વિકાસ સાધતો રહે છે. જ્ઞાનની આ વિકાસ-પરંપરા તેના ઉદ્‌ભવથી આજ સુધી ટકી રહે છે એટલું જ નહિ, પણ પોતાના જ્ઞાનને સંચિત કરી સુરક્ષિત રાખવાની પ્રવૃત્તિ પણ એનામાં આરંભથી જ જાગી છે.

આજથી ૨૦,૦૦૦ વર્ષો પહેલાં પાષાણયુગના માનવીને પણ વિચારો આવ્યા, જીવનનાં વિભિન્ન અંગો પર એણે નજર કરી અને ઉપાર્જિત જ્ઞાન અને અનુભૂતિઓને ગિરિગુફાઓમાં ભીંતો પર ચિત્રિત કરી તેને સ્થાયિત્વ આપવાનો પ્રયત્ન કર્યો. સંસ્કૃતિનો આરંભમાં લાંબા સમય સુધી તો સરસ્વતી માનવીની જિહ્વા પર જ વસી. પરંતુ ધીરે ધીરે ભાષાઓ અને લિપિઓ વિકાસ પામી ત્યારે માનવીને પોતાના વિચારોને અને અનુભૂતિઓને લિપિબદ્ધ કરી સુરક્ષિત રાખવાની ઇચ્છા થઈ. વસ્તુતઃ માનવીની આ ઉત્કંઠા જ આજના વિશ્વવ્યાપી પુસ્તકાલય આંદોલનની જનની છે.

પ્રારંભમાં રાજામહારાજાઓએ પોતાના મહેલોમાં અને પુરોહિતોએ મઠમંદિરોમાં હસ્તલિખિત પુસ્તકોનાં પુસ્તકાલય ખોલ્યાં. એ જમાનામાં આ લોકોને જ જ્ઞાનના અધિકારી અને પૂજક ગણવામાં આવતા હતા. ઇતિહાસવેત્તાઓની ધારણા છે કે, જગતનું સૌથી પ્રાચીન પુસ્તકાલય એસીરિયામાં હતું. એસીરિયાનો રાજા સરડન પટલુસ ભારે વિદ્યાપ્રેમી હતો. ઈ. સ. પૂર્વે ૧૬૦૦માં એણે નિનેવેહમાં આ પુસ્તકાલય સ્થાપ્યું હતું. કહેવાય છે કે તેમાં અનેક વિષયોને લગતાં હજારો પુસ્તકોનો સંગ્રહ હતો.

જમાનો બદલાયો અને રાજમહારાજા ઉપરાંત બીજા લોકોને જ્ઞાનગંગામાં ડૂબકી મારવાની તક મળી. આનું પરિણામ એ આવ્યું કે સભ્ય દેશોમાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો પણ ખુલ્યાં. સૌથી પ્રથમ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય યૂનાનના શાસક પેસિસ્ટ્રાટસે ઈ. સ. પૂર્વે ૫૧૦માં એથેન્સમાં ખોલ્યું. આમ તો એ રાજા ઘણો અત્યાચારી હતો. પણ તે સાથે એ વિદ્યાવ્યાસંગી પણ હતો. એના પુસ્તકાલયમાં હજારો પુસ્તકો હતાં અને સૌને તે વાંચવાની છૂટ હતી. પરંતુ આક્રમણકારોએ સંસ્કૃતિના આ ગઢો પર વારંવાર લૂંટ ચલાવી અને અંતે તેનો નાશ કરી નાખ્યો.

એલેક્ઝાન્ડ્રાનું પુસ્તકાલય તો ઇતિહાસમાં અમર બની ચૂક્યું છે. તેમાં ચાર લાખ હસ્તલિખિત પુસ્તકો હતાં. આ જ્ઞાનાગાર પર પણ આક્રમણકારોની ક્રૂરદષ્ટિ ગઈ. ઈ. સ. પૂર્વે ૪૭માં સીઝર અને પોમ્પીનાં લશ્કરો વચ્ચે ભીષણ યુદ્ધ જામ્યું. તેમાં આ પુસ્તકાલય પર પણ જબરો ફટકો પડચો. પાછળથી ખ્રિસ્તી ધર્મગુરુઓએ તેનો સમૂળગો નાશ કરી નાખ્યો.

રોમન સેનાપતિ એન્ટનીએ પણ મધ્ય એશિયાનાં રાજ્યો પર આક્રમણ કરી ત્યાંનાં પુસ્તકાલયો લૂંટી લીધાં અને તેમાંથી બે લાખ પુસ્તકોની મિસર સામ્રાજ્ઞી ક્લિયોપેટ્રાને ભેટ ધરી.

રોમ હમેશાં યુરોપીય સંસ્કૃતિના કિલ્લા સમાન રહ્યું છે. પુસ્તકાલયવિજ્ઞાન (Library Science)માં પણ એ બીજા કોઈ દેશ કરતાં પાછળ નહોતું. ઈ. સ. પૂર્વે ૧૪૬માં રોમનોએ કાર્થેજ પર હલ્લો કર્યો ત્યારે સાથેના આફ્રિકી રાજાઓને એમણે પુસ્તકાલય વિજ્ઞાનનું શિક્ષણ

આપ્યું. રોમનું પ્રથમ પુસ્તકાલય ઈ. સ. પૂર્વે ૬૬માં ટેમ્પલ ઑફ લિબર્ટીમાં ખોલવામાં આવેલું. આ પછી રોમન સામ્રાજ્યનાં અનેક શહેરોમાં મોટાં મોટાં પુસ્તકાલયો થયાં.

પરંતુ બાઇબલમાં પુસ્તકાલયોનુ વિધાન થયેલું નહોતું એટલે ઈ. સ. ૫૯૦માં પોપ ગ્રેગરીએ આ પુસ્તકાલયોનો નાશ કરાવ્યો. ખ્રિસ્તી ધર્મની સ્થાપના થયા પછી સો વર્ષો સુધી એ ધર્મે સાહિત્યના આ ભંડારોનો નાશ કરવામાં કોઈ કસર રાખી નહોતી તે વાતનો તો ઇતિહાસ સાક્ષી છે.

ઇસ્લામે પણ શરૂઆતનાં સો વર્ષો દરમ્યાન સાહિત્યનો એફામ રીતે નાશ કર્યો. મોટાં મોટા જે જે સામ્રાજ્યોને ઇસ્લામે તલવારને ઝાટકે કતલ કર્યા, ત્યાંના મોટાં મોટાં પુસ્તકાલયોની પણ અગ્નિને ભેટ ધરી.

પરંતુ આ અવિવેકી અને જંગલી સ્થિતિનો પણ છેવટે તો અંત આવ્યો. રાજાઓએ અને ધર્મગુરુઓએ ફરી એ દિશામા પગલાં માંડ્યાં. યુરોપના બધા જ સભ્ય દેશોમાં પુસ્તકાલય આંદોલને જોર પકડયું. ઇંગ્લેન્ડમાં મહાન આલ્ફ્રેડે પુસ્તકાલયો સ્થાપ્યાં. પેલી બાજુ આરબ દેશોમાં પણ બાદશાહોએ અને મુલ્લાંઓએ મદરસામાં અને મસ્જિદમાં પુસ્તકાલયોની સ્થાપના કરી. કેરો અને કોરડોવાનાં વિશાળ પુસ્તકાલયોમા પચાસ પચાસ હજાર જેટલાં પુસ્તકો હતાં. ઈ. સ. ૧૩૬૨મા કવિ પેટ્રાર્ચે વેનિસમા એક સાર્વજનિક પુસ્તકાલય ખોલ્યું. ૧૩મા સૈકામાં પશ્ચિમ યુરોપમા શિક્ષણ અને સાહિત્યનો વિશેષ પ્રચાર થયો. આવા સંજોગોમાં લોકોને પુસ્તકાલયોમાં પણ વધારે રસ પડે તે સ્વાભાવિક હતું.

છાપખાના આવતાં વળી આ દિશામાં વધારે પ્રગતિ થઈ. લંડનનું લિંકન્સ-ઈનનું સૌથી પ્રાચીન પુસ્તકાલય ૧૪૯૭ માં સ્થપાયું હતું. ઑક્સફર્ડનું જૂનું પુસ્તકાલય નષ્ટપ્રાય થઈ ચૂક્યું હતું તે થોમસ બોડલેના પ્રયત્નથી ૧૬૦૨માં નવસ્વરૂપ પામ્યું. મોસ્કોમાં પણ એક પુસ્તકાલય ૧૬૫૦મા ખોલવામાં આવ્યું. બ્રિટિશ મ્યુઝિયમનુ પુસ્તકાલય ૧૭૫૩માં ખૂલ્યું. આજે તે દુનિયાનું સૌથી મોટું પુસ્તકાલય છે.

જ્ઞાનક્ષેત્રે ભારત બીજા દેશોથી પાછળ રહ્યું નથી. લિપિ-વિકાસ પહેલાં જ ભારતમાં કાવ્ય અને સાહિત્યનો સારો એવો વિકાસ થઈ ચૂક્યો હતો. એ સમયમાં ઋષિમુનિઓ હરતાં-ફરતાં પુસ્તકાલયોની ગરજ સારતા હતા. કાલાન્તરે જ્યારે લિપિઓ વિકાસ પામી ત્યારે સ્થળે સ્થળે હસ્તલિખિત ગ્રંથોનાં પુસ્તકાલયો ખૂલ્યાં. કોઈ પણ મઠ, મંદિર કે આશ્રમ પુસ્તકાલય વિના અધૂરો લેખાતો.

પાટલિપુત્રના જે વિશાળ પુસ્તકાલયનો ચીની યાત્રી ફાહ્યાને પોતાનાં વિવરણોમાં ઉલ્લેખ કર્યો છે તે, ઈ સ. પૂર્વે ૩૨૩માં જ્ઞાન-રશ્મિ વેરી રહ્યું હતું. નાલન્દામા નવ મજલાનું એક આખું મકાન પુસ્તકોથી ભરેલું હતું. રાજામહારાજા, સામંતોનાં પણ પોતપોતાનાં પુસ્તકો હતાં. (૧૩મા સૈકામાં બખ્તયાર ખિલજીએ બિહાર પર આક્રમણ કર્યું ત્યારે ઉદંડપુર અને વિક્રમશિલાનાં વિશાળ પુસ્તકાલયોનો નાશ થયો.

બૂલ્હરને ખંભાતનાં બે જૈન મંદિરોમાંથી ૩૦,૦૦૦ હસ્તલિખિત પુસ્તકો અને તાંજોરના રાજમહેલમાંથી ૧૫,૦૦૦ પુસ્તકો પ્રાપ્ત થયા પુસ્તકાલય-વિધાનમાં પ્રાચીન યુગમાં આ દેશ

કેટલો આગળ વધેલો હતો તેનો આ પરથી ખ્યાલ આવે છે. એટલું જ નહિ, પણ મોગલ સમયમાં પણ આપણે ત્યાં પુસ્તકાલય-આંદોલન સારું આગળ વધ્યું હતું. મોગલ બાદશાહો સાહિત્ય, કળા અને સૌંદર્યના ભારે શોખીન હતા. દરેક મસ્જિદ અને મદરસામાં એ સમયે પુસ્તકાલય ખૂલ્યાં. દિલ્હીના શાહી પુસ્તકાલયની તે સમયે ઠીક ઠીક નામના હતી.

યુરોપની ઔદ્યોગિક ક્રાન્તિની આખી દુનિયા પર અસર થઈ. ઔદ્યોગિક કેંદ્રોને માટે શિક્ષિત વ્યક્તિઓની જરૂર ઊભી થઈ. પરિણામે સામૂહિક શિક્ષણ પ્રચાર પામ્યું. બધા પ્રગતિશીલ દેશોમાં શાળા, કૉલેજ અને વિશ્વવિદ્યાલયો ખૂલતાં સાથે સાથે સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો પણ ખૂલ્યાં. પ્રાચીન સમયમાં જૂજજાજ લોકો જ પુસ્તકાલયોનો લાભ લઈ શકતા હતા. પરંતુ આજે એ જ્ઞાનાગાર સુધી હરેક વ્યક્તિ પહોંચી શકે છે.

આવકાર

પૂનમ : વાર્તામાસિક, તંત્રી શ્રી. કાંતિલાલ નરભેરામ કામદાર, સંપાદક શ્રી. અનંતા મહેતા, પ્રકાશન સ્થાનઃ પૂનમ કાર્યાલય, લીલીયા મોટા, (સૌરાષ્ટ્ર) વાર્ષિક લવાજમ રૂા. ૪-૦૦.

આ વાર્તામાસિક તાજેતરમાં જ શરૂ થયું હોઈ તેના વર્ષ ૧લાનો અંક : ૨જો મળ્યો છે. દર પૂનમે એ પ્રગટ થાય છે. એને ખીલવવા અને વિકસાવવાની તંત્રી તથા સંપાદકની ભારે ધગશ બદલ ધન્યવાદ. બીજાં માસિકોની હરોળમા મુકાય તેવું બનાવવા પ્રયત્ન ચાલુ રાખવા હિતાવહ છે. કેટલીક વાર્તાઓ વાંચવી ખૂબ ગમે છે. સાહસ અભિનંદનીય છે. એને આવકારતાં આનંદ થાય છે. એનો પમરાટ વધુ પ્રસરો એવી શુભેચ્છા.

પ્રભાતનું સાહસ

અમદાવાદથી પ્રગટ થતા પ્રભાત દૈનિક પત્રની જાહેરાત તરફ અમે સૌનું ધ્યાન ખેંચીએ છીએ. એ દૈનિકનું વાર્ષિક લવાજમ ફક્ત રૂા. ૧૮) રાખવામાં આવ્યું છે તથા તેના દીવાળી અંકની કિંમત રૂા. ૨) ગણવામાં આવી છે. આટલા ઓછા લવાજમમાંથી રૂા. ૭) ટપાલ ખર્ચના જાય તે પછી રહેતી રકમમાં દૈનિકના સંચાલકોને આજની વિષમ મોંઘવારી અને સાધનો મેળવવાની મુશ્કેલીના સમયમાં કેમ પરવડતું હશે એ એક કોયડો છે. એની પાછળનો ઉદ્દેશ પુસ્તકાલયો અને ગ્રામજનોને પોષાય તે હેતુથી આ યોજના ઘડાયાનું જણાવવામાં આવે એ ખર જ પ્રશંસનીય છે.

ઉપદેશો ચણુ આચરો

પ્રેમલ કહેવું સહેલ છે, કરવુ બહુ મુશ્કેલ
કરનારા બકતા નથી, બકવું બાલક ખેલ —૧
તમે શાસ્ત્રી હો કે પંડિત હો, તમે લેખક હો કે વક્તા હો
કહે પ્રેમલ જે કાંઈ હો તે હો, પણ વર્તનશીલને વંદન છે–૨
માથામાં શાસ્ત્રો ભર્યાં, વાચસ્પતિ કહે લોક
વર્તનમાં પાછાં પડ્યા, પંડિતાઈ ફોક. —૩

શ્રી પ્રેમલ મહારાજ

નકામી જિંદગી

(૧)

આ નાની શી જિંદગીમા ફિકરનો પાર નહી !
ઘરમાના નાનામોટા પોતાના સૌ માણસોના
ખાનપાન કેરી જોગવાઈ તણી ફિકર ત્યા
ભરી પડી કુદરત નિરાંતે નિહાળવાની
ફુરસદ ન મળે, ને મળે તોયે નામની !
એવી જિંદગી, કહોને, કદી કશા કામની ?

(૨)

મોરલાની કાયા મહી કયા કયા રંગ પૂર્યા,
ફૂલડામા કેવા કેવા રૂપ-રંગ-વાસ ભર્યા,
પશુપંખી કેમ કરી જુદી જુદી બોલી બોલે,
એ બધી વિવિધ વાતો નિરાંતે વિચારવાની
ફુરસદ ન મળે, ને મળે તોયે નામની !
એવી જિંદગી, કહોને, કદી કશા કામની ?

(૩)

ઝીણા બિયામાથી જાડા ઝાડના શી રીત બને,
નાની કળીમાથી મોટા ફૂલડા શી રીત ખીલે,
કાયા સૌની રોજ રોજ કયા કયા ક્રમે વધે,
એવા કુદરત તણા તત્ત્વને તપાસવાની
ફુરસદ ન મળે, ને મળે તોયે નામની !
એવી જિંદગી, કહોને, કદી કશા કામની ?

ડુંગર

વાચન

જીવનને સરકાર વાચન
બુદ્ધિને વ્યાયામ વાચન
વક્તાને સામગ્રી વાચન
નિત્ય નવી કમાણી વાચન
હતાશને નવજીવન વાચન
ઘર બેઠા સત્સંગ વાચન
સમયનો સદુપયોગ વાચન
પ્રેમલ નવરસ ભોજન વાચન

વાંચો પણ આચરો

વાચી વાચી મેળવ્યુ, જો કે સૌ મણ જ્ઞાન
પણ પ્રેમલ વર્તન વિના, મણ મો શૂન્ય સમાન-૧
પચ્યા વિનાનુ અન્ન, પેટ પડ્યુ પીડા કરે
પ્રેમલ વણ વર્તન, બહુ વાચ્યુ શા કામનુ-૨
વાચીને ઉપદેશવુ, એ તો નહેતી વાત
વર્તીને ઉપદેશવા, પ્રેમલ ધર તાકાત-૩
અહીંતહીં વાચીઓનવુ, મિનઅનુ નનો ગોર
અહીંતહીં વાચી મથવુ, લેખક પણ એ ચોર-૪

લખો પણ આચરો

કલમ ખડિયો અને કાગળ, પ્રભુથી પ્રાર્થના કરના
બચાવો દળી એનાથી, લખે પણ જુદુ આચરતા ૧
સમજ્યુ ઝરી કલમથી, લેખન અને કવનમા
ભાષણમા ભભકી ભારે, પણ જાગી ના જીવનમા ૨
કલમમા મોહ છે કે પ્રેમ ? વિચારી તું શરૂ કરજે
ન્યારુ ના કશુ લખનો, ન કોઈને તુ છેતરજે ૩
બેઠા કલમ લઈને ભલે છે છૂટ લખવાની જરુર
પણ આચર્યુ છે તેટલુ, લખજો તમે વધુ નહિ જરૂર ૪

શ્રી પ્રેમલ મહારાજ

સામયિક દોહન

આપણી ભાવના.

આપણુ સાથે રક્ષણુ થાઓ આપણે સાથે ઉપભોગ કરીએ આપણે સાથે પુરુષાર્થ કરીએ આપણુ જ્ઞાનોપાર્જન પ્રકાશક બનો આપણે એકબીજાનો દ્વેષ ન કરીએ

શ્રી. રવિશંકર મહારાજ

*

આનંદમય સત્ય

આજકાલ ઘણા લોકો બોલી નાખે છે કે ધર્મ સાથે રાજકારણને કશો સબંધ નથી, સામાજિક જીવનને વ્યક્તિગત જીવન સાથે કશો સબંધ નથી–અને એવી બીજી વાતો કરે છે આનો અર્થ એ છે કે જીવનના દરેક પાસાને આપણે બીજા પાસાથી ભિન્ન માનીએ છીએ પણ એક અંગની બીજા અંગ પર શી અસર થાય છે, તે આપણે જોતા નથી

આપણી સંસ્કૃતિ એથી ઊલટુ કહે છે માણસના શરીરને એના મનથી જુદુ ન પાડી શકાય મન સ્વસ્થ હોય તો જ શરીર સ્વસ્થ હોય અને શરીર સ્વસ્થ હોય તો જ મન પણ સ્વસ્થ હોય શુદ્ધ ખોરાક સિવાય શરીર કે મન સ્વસ્થ ન રહી શકે વ્યક્તિ સ્વસ્થ ન હોય તો વ્યક્તિઓનો સમૂહ એટલે કે સમાજ પણ સ્વસ્થ ન હોઈ શકે સ્વસ્થતા ચિત્તની, શરીરની અને કર્મની પણ હોવી જોઈએ

આ દૃષ્ટિએ જીવનના બધા પાસા, વિચારો અને ગુણોના સત્ત્વ, રજ, તમ એમ ત્રણ ભાગ પાડવામા આવ્યા છે આ ત્રણ ગુણોમાથી જે માણસમા જે ગુણની વિશેષતા હોય, જે જાતના સમાજ કે કામમા તેની શ્રદ્ધા હોય તે મુજબ તેને સાત્વિક, રાજસી કે તામસી કહેવામા આવે છે

આમ ખોરાક, શરીર, સ્વાસ્થ્ય, માનસિક સ્થિતિ અને વિચારની પવિત્રતાનો એક બીજા સાથે એવો સબંધ છે કે તેમની એક બીજા પર અસર થયા વગર રહેતી નથી તામસી ખોરાક ખાઈને સાત્વિક પ્રવૃત્તિ કરવી અશક્ય નહી તો મુશ્કેલ છે એ જ રીતે રાજસી શરીરથી તામસી અથવા સાત્વિક કર્મ થવુ મુશ્કેલ છે આથી આપણા શાસ્ત્રો મુજબ જીવનમા આહારવિહારનો સમન્વય કરવામાં આવ્યો છે, અને તેથી કરીને મનુષ્ય પોતાનુ પરમ લક્ષ્ય પ્રાપ્ત કરી શકે છે આપણી સંસ્કૃતિ એવી રચાઈ છે કે તેમાથી આનંદમય સત્ય નીકળે છે

—રાજેન્દ્રપ્રસાદ

[12 ૪૯

ખરો માનવી

તમે જે જે મતો લીધાં હોય તેમાં દૃઢ રહેજો. તેને જોડની માફક વળગજો. બધી જાતોની એક જ કુંચી છે એવો આપણો ધર્મ છે. આ પ્રૌઢ ધર્મની સરળતા તેમ જ વિશમતાનો પાર જ નથી.

નૈતિકજીવનમાં સુધારારૂપ ફેરફાર કરતા પહેલાં વિચાર કરજો, પણ ફેરફાર કર્યા પછી તેને જળોની માફક વળગી રહેજો.

માણસ જ્યારે નિર્દોષિતાની મૂર્તિરૂપ બને છે ત્યારે દેવ નથી થઈ જતો, ત્યારે જ તે ખરો મનુષ્ય બને છે.

સરદારશ્રીની છેલ્લી રમુજ

સરદાર શ્રી વલ્લભભાઈની તબિયત કેટલાયે વખતથી લથડતી જતી હતી. તેમને મુંબઈ હવાફેર માટે મોકલવાનો નિશ્ચય થઈ ચૂક્યો હતો. આ માંદગી કદાચ આખરી નીવડે એવી આશંકા અનેક મિત્રો અને સ્વજનોનાં હૃદયોને છાની કોરી રહી હતી.

એવામાં શ્રી. ઘનશ્યામદાસ બિરલા સરદારશ્રીને મળવા આવ્યા. વંદન કરતાં કરતાં તેમના હૃદયની વેદના અશ્રુભીની બનીને બહાર આવવા માંડી. મૌનનો બોજ માંડ ઊંચો કરી એમણે કહ્યું: "અમારા સૌના અંતરની એક જ પ્રાર્થના છે, સરદારશ્રી! ઈશ્વર આપને દીર્ઘાયુ કરે." "બરાબર છે" સરદારશ્રીએ સ્મિત કરતાં ટકોર કરી, "પણ તમારા સૌની પ્રાર્થના સાંભળશે કોણ? સાંભળવાવાળો ભગવાન તો આજકાલ રજા ઉપર ઊતર્યો છે."

*

આવતીકાલની ચિંતા શી?

અગાઉ એક મોગલ રાજા થઈ ગયો. તેને સંતાનમાં માત્ર એક દીકરી. તેના પર રાજાને ખૂબ પ્રેમ. દીકરી પણ ગુણીયલ અને તદ્દન સાદાઈમાં માનનારી સંસ્કારી હતી.

ઉંમર લાયક થતાં તેને પરણાવવાની રાજાએ તેને વાત કરી. દીકરીની ઈચ્છા જાણી તે ચકીત થયો અને શોકાતુર પણ બન્યો. એકની એક લાડકી દીકરીને દુભવતાં એ પ્રેમાળ પિતૃહૃદય ખચકાયું. દીકરીની ઈચ્છા સાદાઈથી જીવતા એવા કોઈ ફકીર સાથે પરણવાની હતી. ખૂબ આનાકાનીને અંતે પિતા કબૂલ થયો, પણ તેણે દીકરીને એક શરત કબૂલ રાખવા કહ્યું: એ શરત એ હતી કે કાયમ દીકરીએ એ જ ગામમાં વસવું.

દીકરી કબૂલ થઈ અને રાજાએ તેની ઈચ્છાનુસાર સાદા એવા ફકીર સાથે તેને પરણાવી.

પરણ્યાને પહેલે જ દિવસે તેણે પોતાના પતિની એકાંત ઝૂંપડીમાં એક ખૂણે ટાંગેલા સીકામાં એક રોટલો ઢાંકેલો જોયો.

અને સહસા એ ચતુર સ્ત્રીએ પોતાના પતિને આશ્ચર્યચકીત થઈ રોટલો ઢાંકી મૂકવાનું કારણ પૂછ્યું.

ફકીરે જવાબ દીધો: "આજ પૂરતું ખાવાનું મળી ગયું છે; પરંતુ આવતી કાલે જો કદાચ ન મળ્યું તો ઉપયોગ થઈ શકે તેટલા ખાતર આ રોટલો રાખી મૂક્યો છે."

" અરે ! એ શું બોલ્યા ? ' ફકીર ' થઈને તમે ' આવતી કાલ 'ની ચિન્તા કરો છો ? ભૂત અને ભાવિની ચિંતા ફકીરને તે હોય વળી ? સમજુ અને સાદી પત્નીએ બોધવચન ઉચ્ચાર્યાં.

અને ફકીર મૂગે મોઢે એ સાંભળી રહ્યો.

*

સિદ્ધિઓની કામના

ભગવાન શ્રીકૃષ્ણે અર્જુનને કહ્યું કે ' અષ્ટ (આઠ) મહાસિદ્ધિઓમાંથી એક પણ સિદ્ધિ તારી-પાસે જ્યાં સુધી રહેશે, ત્યાં સુધી તું મારો પરમ ભાવ નહિ પ્રાપ્ત કરી શકે.

માટે જે લોકો જ્ઞાની છે, અગર તો જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છા-આશા રાખે છે તેમણે સિદ્ધિની કામનાઓ રાખવી જોઈએ નહિ.

*

કિંમતી શાલ

એક રાજાએ એક મહાત્માને કિંમતી શાલની ભેટ આપી. મહાત્માએ તે સ્વીકારી તો ખરી, પણ ગુણપાટ અને કિંમતી શાલ એને મન તો એક જ હતાં. એક દિવસે એક હરિજન બાઈ ચીંથરેહાલ કપડે, ઠંડીથી કંપતી મહાત્મા પાસે આવી. બાઈને જોઈ મહાત્માને બહુ જ દયા આવી. તેથી પેલી કિંમતી શાલ મહાત્માએ તેને આપી દીધી. આ વાતની જ્યારે રાજાને ખબર પડી ત્યારે તે બહુ જ ક્રોધાયમાન થયો : તેણે પોતાનું અપમાન થયેલું ગણ્યું. રાજાએ હુકમ કર્યો કે મહાત્માના હાથમાં અને પગમાં બેડીઓ નાખીને મારી પાસે લઈ આવો. મહાત્માને માન-અપમાન શાં ? એ તો પ્રસન્નવદને દરબારમાં આવી પહોંચ્યા. રાજાએ ક્રોધથી પૂછ્યું : ' મારી શાલ ક્યાં છે ? ' મહાત્માએ જવાબ આપ્યો : ' રાજા ! દુઃખી, ગરીબ, ચીંથરેહાલ થયેલી અને અંત્યજ સ્ત્રીના રૂપે આવેલી, આપણી જગતજનેતા, ઈશ્વરની શક્તિરૂપ, માતાને મેં તમારી શાલ ભેટ આપી છે., રાજા, આથી વધારે સારો ઉપયોગ એ શાલનો હું કે તમે બીજો શું કરી શકત ? હે રાજા ! દુઃખીઓની સેવા કરવી એ પ્રભુસેવા કરવા બરાબર જ છે. બન્ને કરતાં એ શાલની વધુ જરૂરિયાત તે ચીંથરેહાલ ગરીબ બાઈને હતી માટે તેને આપી દીધી છે. '

રાજા શરમીંદો થઈ ગયો અને મહાત્માનાં ચરણોમાં પડી પોતાના ગુનાની માફી માગી.

*

સાચનું સેવન

સત્યનું સેવન કરતાં વધુ સહન કરવું પડે. સત્યનું સેવન કરનાર શરીરે દુઃખ નથી પામ્યો એવો દાખલો ભાગ્યે જ મળી શકશે. શરીરનું દુઃખ એ જ સુખ છે—જો માની શકાય તો—છતાં આ વિચાર કરવા જેવો છે. સત્યનો જય એ વાક્યના ઘણા અનર્થ થયા છે તેથી આપણે અભડાવાનું નથી

*

સંતવાણી

એક વખત મહાત્મા કન્ફ્યૂશિયસે પોતાના એક ચતુર તથા પ્રિય શિષ્યને પૂછ્યું : ' તું એ બતાવી શકીશ કે અધિકારીઓ તથા જનતાનો પરસ્પરનો સંબંધ કઈ રીતે સ્થાપિત થાય છે ? '

શિષ્યે કહ્યુ: 'ગુરુદેવ,' માછલી પાણીની બહાર આવી જાય તો એ મૃત્યુ પામે છે. એનો અર્થ એ છે કે માછલી પાણી વિના નથી રહી શકતી, પરંતુ માછલી ન રહે તો પણ પાણી રહી શકે છે, એટલે કે માછલીને પાણીની અનિવાર્ય જરૂરત છે, પરંતુ પાણીને માછલીની અનિવાર્ય જરૂર નથી.'

રાજ્યના કર્મચારીઓ તથા જનતાનો સંબંધ માછલી તથા પાણીની જેમ સ્થાપિત થયો છે.

મનન

હરેક પ્રસંગ અંગે તૈયાર રહેવુ એ સંસ્કારી માનવીની નિશાની છે. એ અંગે તૈયારી ન દાખવવી એ જંગલી મનોવૃત્તિનું દર્શન કરાવે છે

જે માનવીને વ્યવહારનું જ્ઞાન હોય નહિ તે રસોડાના ચૂલાની આગ સામે જોઈ શકે ખરો ?

જ્ઞાનબળ બતાવવા ખાતર યા પરોપકાર કરવા ખાતર જ નહિ પરંતુ જ્ઞાનને પચાવી દેવા માટે ચર્ચા કરીને ચિંતન કરવું એ એક પ્રકારની માનસિક કસરત જ છે:

ગુનો કરનાર હમેશા નિર્બળ હોય છે. જે માફી આપી શકે તે જ બળવાન ગણાય છે.

પાસાદાર હીરાનો પથ્થર એનું નામ કેળવણી. તેમાંથી જે પ્રકાશ પડે તેનું નામ સંસ્કૃતિ ! પથ્થરમા વજન હોય જ્યારે રોશનીમા ઝગકારો !

—રવિન્દ્રનાથ ટાગોર

*

નુકસાન કરનાર ગુસ્સો

ગુસ્સો હૃદયને ઉશ્કેરનારું અને જ્ઞાનતંતુઓને નુકસાન પહોંચાડનાર ઝેર છે. એક જ વખતનો ગુસ્સો લોહીના રાતા કણોનો, પાચક રસોનો, હોજરી અને ફેફસાંનાં કાર્યોનો કલ્પનાતીત નાશ કરે છે તમે તમારા શરીરની જોઈએ તેટલી કાળજી રાખતા હો, અતિ સંભાળથી અને દૃઢતાથી આરોગ્ય અને તંદુરસ્તીના નિયમો પાળતા હો, પવિત્ર અને ધાર્મિક જીવન જીવતા હો પણ જો તમને ગુસ્સો, દ્વેષ અને તિરસ્કાર કરવાની ટેવ હોય તો ઉપલા નિયમોની શુભ અસર કદી પણ તમારા શરીર પેર થનાર નથી.

*

સુખ અને દુઃખ

ચાલતા ચાલતા જેમ આપણે એક પગ ઉપાડી ઊંચો કરીએ છીએ ત્યારે બીજો નીચે રહે છે તેમ વિશ્વમાં પણ સુખ દુઃખની ઘટમાળ એમ જ ચાલ્યા કરે છે. સાંસારિક ઉપાધિ અને સુખદુઃખથી જે પર રહી શકે છે તે જ સાચો સુખી છે. તેમા જ સાચા સુખનું રહસ્ય સમાયેલુ છે. બન્ને સમાન આનંદદાયક છે. જે મનુષ્ય એ દ્વંદ્વથી પર હોય છે અને સુખ કે દુઃખ બન્નેની પ્રાપ્તિમા એક સરખો બેદરકાર રહે છે તેને એનો આભાસ પણ થતો નથી. સુખના ગર્ભમાં દુઃખનો નિવાસ છે અને દુઃખના ગર્ભમાં સુખ રહેલું છે. આમ સુખ અને દુઃખ બન્ને ઓતપ્રોત છે.

સ્વામી રામતીર્થ

પરણે શા વાસ્તે?

સ્ત્રીને પૂછ્યું: "તમને અધૂરો ઘડો ગમે કે ભરેલો?"

"વળી ભરેલો ઘડો જ! ભીંજાઈયે નહિ અને સાડી પણ બગડે નહિ." જવાબ મળ્યો.

પુરુષે કહ્યું: "આપણને તો અધૂરો જ ઘડો ગમે, ઘડો છલકાય અને ભીંજાવાનો ઔર આનંદ આવે."

એટલે જ અધૂરા ઘડાને પૂરો ભરવા અને પૂરા ઘડાને અધૂરો બનાવવા સ્ત્રી પુરુષ પરણે છે.

શ્રી. અરવિંદનું અદ્‌ભુત મહાકાવ્ય:

મુગ્ધ બનેલા અંગ્રેજ વિવેચક

શ્રી અરવિંદના નવા પ્રગટ થયેલા મહાકાવ્ય સાવિત્રી સંબંધમાં ઈંગ્લાંડના જાણીતા સાહિત્યકાર અને કલાવિવેચક સર હરબર્ટ રીડે જણાવ્યું છે કે, "કોઈપણ ધોરણે જોતાં આ મહાકાવ્ય અભૂતપૂર્વ એવી એક સિદ્ધિ છે, અને અંગ્રેજ ન હોય એવી વ્યક્તિ માત્ર અમારી ભાષા પર જ નહીં પણ તેની કાવ્યમય ખૂબી પર આટલી હદે પ્રભુત્વ ધરાવી શકે છે એ જાણીને હું દિગ્મૂઢ બની ગયો છું. એ શંકા વિનાની બિના છે કે આટલા લાંબા કાવ્યને વાંચનારા અને સાવિત્રી (શ્રી અરવિંદકૃતિ)માં રજૂ થયેલી સર્જનાત્મક શક્તિ સમજી શકનારા વાચકો મળવા મુશ્કેલ છે પણ તેમાં દોષ અમારી વર્તમાન પશ્ચિમી સંસ્કૃતિમાં રહેલો છે."

કળીયુગનો જટાયુ

બદાયુંમાં સાધુઓએ ત્રણ દિવસનો યજ્ઞ કર્યો હતો. તેમાં ત્યાંના તેમજ બહારના સાધુઓ ઠીક ઠીક સંખ્યામાં પધારેલા. અજાયબી એ હતી કે પૂરા ત્રણ દિવસ સુધી એટલે યજ્ઞ પૂરો થતાં સુધી એક ઘરડા ગીધે પણ યજ્ઞમાં બરાબર હાજરી આપી. કહે છે કે પહેલે દિવસે આ ગીધ પક્ષી યજ્ઞની નજીક આસન જમાવી બેઠું. તેને હાંકી કાઢવા કેટલાયે પ્રયત્નો કર્યા પણ વ્યર્થ. એ ત્યાંથી કેમે કર્યું ખસ્યું જ નહિ. કેટલાકોએ મજાકની ખાતર એ ગીધને હાર પહેરાવ્યા તોયે તે ન ભાગ્યું. પણ યજ્ઞ સમાપ્ત થતા આકાશમાં ઊડી ગયું. બીજે દિવસે યજ્ઞની શરૂઆત વખતે જ પાછું એ ગીધ યજ્ઞમંડપમાં આવી પોતાને સ્થાને બેસી ગયું. તેને કાઢી મૂકવાને બદલે લોકોની એના ઉપર શ્રદ્ધા ચોંટી, તેનું ગળું ફૂલના હારથી લાદી દીધું અને તેનું પૂજનઅર્ચન થવા માંડ્યું. સાંજ સુધી તે પોતાની જગાએ બેસી રહ્યું અને યજ્ઞની સમાપ્તિ થતાં ઊડી ગયું. આ વાત બધે ફેલાતાં ત્રીજે દિવસે-યજ્ઞની પૂર્ણાહુતિને દહાડે લોકોની આ કુતૂહલ જોવા ભારે ઠઠ જામી. યજ્ઞ શરૂ થતાં જ ગીધ પક્ષી આવી, તેની જગાએ બેસી ગયું.

પૂર્ણાહુતિ પછી તે ઊડી ગયું તે ઉડી જ ગયું ફરી પછી તે જગાએ ન દેખાયું તે ન જ દેખાયું.

સાહિત્યકારોની જવાબદારી

સીતાપુરમાં સાહિત્યિક ચર્ચામાં અણુવ્રત આંદોલનના સંચાલક આચાર્ય તુલસીએ આ યુગમાં વણસતી જતી સમાજની વ્યવસ્થાના જવાબદાર સાહિત્યકારોને ગણાવતાં ઉચ્ચાર્યું કે સાહિત્ય, એ જીવનનું એક અંગ છે–સીધુંસાદુ સરળ અંગ છે. સાહિત્યના અભ્યાસથી જેટલો આનંદ અનુભવાય છે તેટલો અન્યથા નહિ.

સાહિત્યકાર સાથે જ એક મોટી ભારે જ્યોતિર્મય શક્તિ છે. યુગે યુગે એ સમાજ-જીવનમાં ક્રાંતિ લાવે છે. એનાં સર્જનો–લખાણો–કાવ્યો પ્રતિ સહજ આકર્ષણ થાય છે. એના તત્વોપદેશમાં સુકોમળતા ભરી પડી હોય છે. સાંપ્રત યુગમાં નીતિ નેવે મુકાઈ ગઈ છે અર્થાત નૈતિક દુષ્કાળ સર્વત્ર જામી પડેલો નિહાળાય છે એ વિષમ પરિસ્થિતિ ટાળવાની જવાબદારી જો કોઈનાય ઉપર હોય તો તે સાહિત્યકારો, લેખકો, સાક્ષરો અને કવિઓ પર જ છે.

સ્વયંસંચાલિત લાયબ્રેરી

ભવિષ્યમાં વિજ્ઞાન અને ઇન્જીનીયરીંગનાં વિવિધ ક્ષેત્રોની માહિતી સ્વયંસંચાલિત યંત્ર દ્વારા મળી શકશે. આ યંત્રને અમુક માહિતી પૂછવાથી ઘેર બેઠાં ટેલીવિઝનના પડદા પર એ વાંચી શકાશે. આથી વૈજ્ઞાનિકને અમુક સંદર્ભ મેળવવા માટે પુસ્તકો ઉથલાવવાની જરૂર નહિ રહે. તેમનો શારીરિક અને માનસિક શ્રમ ઓછો થશે.

સોવિયેટ નિષ્ણાતોએ આવા યંત્રના વિકાસની પ્રાથમિક ભૂમિકા પૂરી કરી છે. આ યંત્રની લાયબ્રેરીનાં પુસ્તકો જુદી જાતનાં હશે. તે સાંકેતિક ભાષામાં લખેલા કાગળોની થપ્પીઓ હશે. આ સાંકેતિક ભાષા ઝડપથી ઉકેલી સાચા જવાબો આપી શકાય એ માટે યંત્રમાં ખાસ પ્રકારની તર્ક અને ભાષાને લગતી યુક્તિઓ ગોઠવવામાં આવશે.

હાલમાં સોવિયેટ ઔદ્યોગિક પ્રદર્શનમાં આવા યંત્રનો પહેલો નમૂનો મુકવામાં આવ્યો છે. તે ફક્ત આઠ પ્રશ્નોના જવાબ આપે છે આ પ્રશ્ન ટેલિફોન ચક્કરને ફેરવીને પૂછવામાં આવે છે અને તેના જવાબ ટેલીવિઝન પર સ્થિર અથવા એક પછી એક આવતી લીટીઓ રૂપે વાંચી શકાય છે.

લેનિન પારિતોષિક

ભારતના અગ્રગણ્ય વૈજ્ઞાનિક અને ભારતની સાયન્સ અકાદમીના અધ્યક્ષ શ્રી. સી. વી. રામનને ૧૯૫૮નું લેનિન શાંતિ પારિતોષિક આપવાનો સમારંભ મોસ્કોમાં યોજાયો હતો. શ્રી રામનને આ પારિતોષિક શાંતિ માટેના એમના પ્રયાસો અંગે આપવામાં આવ્યું છે.

આ પારિતોષિક આપવાનો સમારંભ ક્રેમલીનમાં યોજાયો હતો. જેમાં લેનિન શાંતિ પારિતોષિક સમિતિના અધ્યક્ષ અને જાણીતા વૈજ્ઞાનિક દમીત્રી સ્કોબેલ્ત્સીને શ્રી રામનને સુવર્ણચંદ્રક અને લેનિન પારિતોષિક ડિપ્લોમા પ્રદાન કર્યા હતા.

શ્રી રામનનો જવાબ

શ્રી રામને આ પારિતોષિક સ્વીકારતાં તેમણે આ પારિતોષિકને ભારતે શાંતિ માટે જે સહૃદયતાપૂર્વક ભાગ ભજવ્યો છે તેની સ્વીકૃતિરૂપ લેખાવ્યું હતું.

મહાન વૈજ્ઞાનિક શોધોથી કેટલીક વાર ભયંકર વિનાશકારી શસ્ત્રોના સર્જન માટે ઉપયોગ થાય છે એ પ્રત્યે ભારતીય વિજ્ઞાનવેત્તાએ દુઃખની લાગણી વ્યક્ત કરતા જણાવ્યું હતું કે જાપાનને આવા પ્રલયકારી શસ્ત્રોની વિઘાતક શક્તિનો પરિચય મળ્યો છે; પરંતુ જેમણે આવાં દારુણ શસ્ત્રો બનાવ્યા છે અને જાપાન સામે એને વિંઝયા છે તેઓ ભૂલી જાય છે કે એવાં જ પ્રલયકારી શસ્ત્રો અન્ય રાષ્ટ્રો પણ ઉત્પન્ન કરી શકે છે અને પરિણામે એમને પણ જાપાન જેવી કરુણાજનક અને અનુકંપા ઉપજાવે એવી હૃદયવિદારક યાતનાઓ સહન કરવી પડે અને ત્યારે જ શુભ લાગણીવાળા માનવીઓએ સંગઠિત થઈ આંતરરાષ્ટ્રીય તંગદીલીને હળવી કરવા માટે પોતાની પ્રતિષ્ઠાનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ.

અનિદ્રાનો ઉપાય

સફેદ કોહાળુ જેને કુષ્માંડ કહે છે તેનો રસ કાઢી તોલા ૧૦ રસમાં સાકર નાખી પીવાથી મીઠી ગાઢ નિદ્રા આવી જાય છે

લોહીના ઊંચા દબાણને લઈ નિદ્રા ન આવે તો સર્પગંધા ચૂર્ણ રતી ૪ દિવસમાં ૨ થી ૩ વાર લેવું અને ખોરાકમાં મીઠું બંધ અથવા કમી કરવુ.

કાનના રોગ માટે

લસણને તેલમાં કકડાવીને તેનાં ટીપાં નાખવાથી કાનના મોટા ભાગના વિકારો દૂર થાય છે કાનમા શળ આવતું હોય તો બાળકના મૂત્રના થોડાંક ટીપાં નાખવાથી આરામ થાય છે. અથવા તલનુ તેલ તો. ૦।, આદુનો રસ તો. ૦॥, મધ તો. ૦।, અને સિંધવ રતી ૨, મેળવી ગરમ કરી તેના ટીપા નાખવાથી કાનનુ શળ મટે છે. ખાવામાં ખટાશ સદંતર બંધ કરવી.

તુલસીના પાનના રસને ગરમ કરી કાનમાં નાખવાથી કાનમા થતી પીડા, સણકા વગેરે વેદના તરત જ મટી જાય છે.

વાળાનો અકસીર ઇલાજ

સુરોખાર ચાંદીણી બે આનીથી પાવલીભાર (માણસની ઉંમર પ્રમાણે) મોળી છાશમાં મેળવી દિવસમાં એકવાર સવારે ઊભા ઊભા પીવી એમ ત્રણ દિવસ પીવી.

દેશપરદેશમાં બહોળો ફેલાવો પામેલું સર્વાંગી સુંદર ગુજરાતી
માસિક દરેક ઘરમાં કે લાયબ્રેરીમાં વસાવવું રખે ચૂકતા.

"હીરાકણી"

સંપાદકો :
જયશ્રી પટેલ
અને
અરુણ પટેલ

વાર્ષિક લવાજમ રૂા. ૬-૦૦ પરદેશમા રૂા. ૧૦-૦૦ (૧૫ શિલિંગ)
ગોવા, એડન, સીલોન, કરાંચી રૂા. ૭-૦૦

દર માસની ૧લી તારીખે પ્રગટ થાય છે દ્વિરંગી અને ત્રિરંગી મુખપૃષ્ઠ અને લગભગ ૬૦૦થી ૭૦૦ પાનાનું વાંચન, ગુજરાતી માસિકોમાં અગ્રસ્થાન ધરાવે છે. વિશિષ્ટ સંપાદન અને સુંદર ગેટઅપ, કાર્યાલય તરફથી ઇનામી યોજના પ્રગટ કરતું એક માત્ર માસિક, ગ્રાહક થવા લખો.

'હીરાકણી' કાર્યાલય,
૪૧૯ એફ, જોશીવાડી, હાસમ પ્રેમજી બિલ્ડિંગ,
૪થે માળ, કાલબાદેવી, મુંબઈ—૨

"પુસ્તકાલય" માસિકમાં

જાહેરાતો છાપવાના દરો

આખું પૃષ્ઠ ૮"×૫" ના કદનું એક વખતના	રૂા. ૨૦—૦—૦
અર્ધું પૃષ્ઠ ૮"×૨½"	રૂા. ૧૫—૦—૦
કવરપેજ બીજા અને ત્રીજાના એક વખતના	રૂા. ૩૦—૦—૦
કવરપેજ ચોથાના એક વખતના	રૂા. ૪૦—૦—૦

ઉપરના દરોમાં સતત એક વર્ષ માટે જા. ખ. ચાલુ રાખવામાં આવશે તો ૧૨½% વળતર અપાશે.

૬ માસ માટે સતત ચાલુ રાખવામાં આવશે તો ૬¼% વળતર અપાશે.

૧ જા ખ.ના નાણાં અગાઉથી જ લેવામાં આવે છે.
૨ બદલા (Exchange) મા જા. ખ. છાપવાનુ ધોરણ બધ છે; માટે તે વિષે કૃપા કરી કોઈએ પૂછપરછ કરવા તસ્દી લેવી નહિ.
૩ કોઈ પણ જા ખ. લેવી યા ન લેવી તે વ્યવસ્થાપકના નિર્ણય પર રહેશે.

—: વધુ વિગત માટે પુછાવો :—

વ્યવસ્થાપક, "પુસ્તકાલય" કાર્યાલય
પો. બો. ૧૦, રાવપુરા, વડોદરા.

॥ न हि ज्ञानेन सदृशं पवित्रमिह विद्यते ॥

પુસ્તકાલય

તંત્રી : ચીમનલાલ દેસાઈ ડભોઈવાળા

વર્ષ ૩૩] તા. ૧૫ ઑગસ્ટ ૧૯૫૮ [અંક ૨

રવિન્દ્ર વાણી

આજકાલ સાહિત્ય રૂપી અમૃત, પાણી જોડે મેળવીને જે પદાર્થ બાળકોને આપવામા આવે છે, તે બાળકોના બાળકત્વને નજરમાં રાખે છે ખરુ, પણ બાળક એટલે વિકાસ પામતો માનવ એ વાત ભૂલી જાય છે મારી શિશુવયે જે મળે તે પુસ્તક હું વાચતો અમોને સમજાય કે ન સમજાય, તે બધુંય, અમારા ચિત્તમા કાર્ય કરતું બાળ સૃષ્ટિ બાળકની ચિત્તશક્તિ ઉપર પોતાનુ કાર્ય કરે છે. બાળકને સમજાય તે, તે પોતાનુ કરી લે છે

रविन्द्रनाथ टागोर

અનુક્રમણિકા

૧૫મી ઑગસ્ટ	૬૧	પુસ્તકાલય નોંધ	૬૮
પુસ્તકાલય મંડળના પ્રમુખશ્રીની નિવૃત્તિ	૬૩	પુ. સ. સ. મં. લિમિટેડનો ચોત્રીસમો વાર્ષિક અહેવાલ	૭૩
સાહિત્યસૃષ્ટિનુ અનન્ત	૬૫		

વાર્ષિક લવાજમ :

દેશમા :	રૂ ૫–૦૦
પરદેશમા :	રૂ. ૬–૫૦
છૂટક નકલ :	રૂ. ૦–૧૨

વ્યવસ્થાપક :

લક્ષ્મણસિંહ બહેચરસિંહ પરમાર

મંત્રી : પુ. સ. સ. મંડળ લિમિટેડ,

અમારાં તદ્દન નવાં પ્રકાશનો

ત્રિશંકુ (નવલકથા)	શ્રી રમણલાલ વ. દેસાઈ	૪·૦૦
મધ્યાહ્નનાં મૃગજળ (જીવનસંસ્મરણો)	,, ,,	૪·૫૦
કવિદર્શન (નાટકો)	,, ,,	છપાય છે
હીરાની ચમક (નવલિકાઓ)	,, ,,	૩·૭૫
કલ્પવૃક્ષ (નવલકથા)	શ્રી ઈશ્વર પેટલીકર	૬·૦૦
શકુંતલા (,,)	,, ,,	૪·૫૦
અભિસારિકા (નવલિકાઓ)	,, ,,	૪·૦૦
આશાભરી (નવલકથા)	શ્રી પીતાંબર પટેલ	૪·૫૦
સોનાનું ઈંડું (નવલિકાઓ)	,, ,,	૩·૫૦
કલ્પના (,,)	,, ,,	૪·૫૦
ભારતનાં નવાં યાત્રાધામો (પ્રવાસવર્ણન)	,, ,,	૩·૫૦
સંધ્યાના રંગ (નવલકથા)	શ્રી ગુણવંતરાય આચાર્ય	૪·૫૦
મુક્તાત્મા (,,)	શ્રી ગ. ત્ર્યં. માડખોલકર	૬·૨૫
આધાર (,,)	ડૉ. કુ. સુમતિ ક્ષેત્રમાડે	૪·૦૦
હદપાર (,,)	શ્રી શ્રી. ના. પેંડસે	૪·૦૦
હૃદયમંથન (,,)	શ્રી વિભાવરી શિરૂરકર	૫·૦૦
સૌંદર્યપૂજા ૧–૨ (,,)	શ્રી 'શયદા'	૯·૫૦
જ્યોતિ (,,)	શ્રી 'ગૌતમ'	૫·૫૦
સંકલ્પ સિદ્ધિ (,,)	શ્રી વસંતરાય હ. દેસાઈ	૫·૦૦
અણુપ્રીછયાં હેત (,,)	શ્રી 'વિશ્વમિત્ર'	૪·૫૦
ટારઝનનું શૌર્ય (,,)	શ્રી ઍડગર રાઈસ બરો	૪·૦૦
લીલુડી ધરતી ૧–૨ (,,)	શ્રી ચુનીલાલ મડિયા	૧૦·૦૦
ચંપો અને કેળ (નવલિકાઓ)	,, ,,	૩·૦૦
અંતઃસ્રોતા (,,)	,, ,,	૩·૦૦
ધરતીનો પછેડો (નવલકથા)	શ્રી દેવશંકર મહેતા	૫·૦૦
રત્નદીપ (,,)	શ્રી પ્રભાતકુમાર મુખોપાધ્યાય	૫·૫૦
હું, સરલા અને મિત્રમંડળ (નવલિકાઓ)	શ્રી ધનસુખલાલ મહેતા	૪·૫૦

: મળવાનું મુખ્ય સ્થળ :

આર. આર. શેઠની કંપની : મુંબઈ-૨

કેશવ બાગ; પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ; — પો. બોક્સ નં. ૨૫૧૭
ફોન નંબર : ૩૪૩૪૧ ☆ તાર : 'LITERATURE'

॥ न हि ज्ञानेन सदृशं पवित्रमिह विद्यते ॥

પુસ્તકાલય

તંત્રી : ચીમનલાલ દેસાઈ ડભોઈવાળા

વર્ષ ૩૩] તા. ૧૫ ઑગસ્ટ ૧૯૫૮ [અંક ૨

‘૧૫મી ઑગસ્ટ’

‘૧૫મી ઑગસ્ટ’ આજના સુભગ પર્વનું સ્મરણ થતાં જ ભારતવાસીઓના અંતરમાં કોઈ અકથ્ય ઊર્મિઓ–ઉલ્લાસની છોળો ઊછળી રહે છે.

ભારતના ભાગ્યનિર્માણનો આ ભવ્ય દિવસ–ઇતિહાસનો આ સુવર્ણ દિન. પુરુષાર્થ–આશા–આકાંક્ષા અને શહાદતનું અણમોલ પર્વ.

આપણે આઝાદીનો આજે બારમો મંગલ ઉત્સવ ઉજવવા ભાગ્યશાળી બન્યા છીએ. એ દરમિયાન ભારતે અકલ્પ્ય એવી સિદ્ધિઓ સાધ્ય કરી છે એ કોણ નથી જાણતું ?

વિશ્વમાં આપણું રાષ્ટ્ર અનુપમ સ્થાન પ્રાપ્ત કરવા બડભાગી બન્યું છે એ, સૌ દેશવાસીઓ માટે ગર્વ અને ગૌરવનો વિષય છે. ભારત સાર્વભૌમ સ્વતંત્ર પ્રજાસત્તાક રાષ્ટ્ર તરીકે જગતભરમાં પંકાઈ રહ્યું છે. ઉન્નત મસ્તકે જીવી રહ્યું છે.

આજે સર્વત્ર સ્વાર્થલોલુપતાના અંધારપછેડા હેઠળ જામતી દેખાતી ધૂરકાધૂરકી વચ્ચે આપણા રાષ્ટ્રધ્વજમાંના અશોકસ્તંભનું પ્રતીક જગતની મહાપ્રજાઓ માટે માર્ગદર્શક દીવાદાંડી રૂપ બની મહાત્મા ગાંધીજીના સત્ય, અહિંસા અને સમાનતાના મહામૂલા સિદ્ધાંતો દ્વારા જ માનવકલ્યાણની સિદ્ધિ થશે એમ બાપોકાર જાહેર કરી રહ્યું છે.

ભારતની સ્વતંત્રતા–આઝાદીનું ધ્યેય માનવકલ્યાણનું છે. રાજર્ષિ અશોકે મહાન સ્થૂળ સામ્રાજ્ય સ્થાપ્યું તેની સાથે સાથે આત્માનું પણ સામ્રાજ્ય સ્થાપી ધર્મચક્ર પ્રવર્તાવ્યું હતું.

ભારતનો આજે પણ એ જ આદર્શ છે. જગતના કોઈપણ રાષ્ટ્રની આઝાદી

ઉપર ભારતે આક્રમણ ન કરવું અને અન્ય કોઈ તેમ કરે તો તેનો પ્રતિકાર કરી વિશ્વમાં માનવધર્મની પતાકા ફરકાવવી એ જ એનો આજનો મુદ્રાલેખ છે, અને તેથી જ આજ આઝાદ ભારત સમગ્ર જગતની એક માત્ર આશા રૂપ મનાઈ દુનિયા એની સામે મીટ માંડી રહી છે.

વિશ્વશાંતિનો સાચો રાહ એણે પિછાન્યો છે. ભગવાન બુદ્ધ અને ચરમતીર્થંકર પ્રભુ મહાવીર, મર્યાદા પુરુષોત્તમ શ્રી રામચંદ્ર અને ગીતાના ગાયક યોગેશ્વર શ્રીકૃષ્ણ, ધર્મના અવતાર સમા યુધિષ્ઠિર અને સત્યવાદી હરિશ્ચંદ્ર, સમ્રાટ અશોક અને વીર વિક્રમાદિત્ય સમા મહાન જ્યોતિર્ધરોની આ પુણ્યભૂમિ છે–કર્મભૂમિ છે. જ્ઞાન અને સંસ્કૃતિનું ઊગમસ્થાન છે, તેમ જગતના આચાર્યપદે એક વખત આરૂઢ થનાર દેશ, રાષ્ટ્રપિતા–મહાત્મા ગાંધીજીના જીવનસંદેશ–આદેશો ને આદર્શોને કર્તવ્યમાં મૂકવા તત્પર બને તો ભારત પુનઃ જગદુદ્ધારક બની શકે એ નિઃસંશય છે.

જેના તપના પ્રભાવે આઝાદીનો આનંદ માણવા આપણે બડભાગી બન્યા એ રાષ્ટ્રપિતા સાથે જ આપણા રાષ્ટ્રના પ્રાણ હતા. નૂતન રાષ્ટ્રના જન્મદાતા–ઘડવૈયા હતા. નૂતન યુગના સર્જક હતા. જેમણે માટીમાંથી માનવ પેદા કર્યા–ઘડ્યા. જે અવધૂતે અનંત પ્રેમ અને કરુણાની ધૂણી ધીખાવી. જે પુણ્યશ્લોક પુરુષના સ્વાર્પણે જગતને મરીને જીવવાનો મંત્ર શિખવ્યો એ આપણા પરમ પુનિત રાષ્ટ્રપિતાને જ આજના મંગલ દિને આપણી પ્રથમ વંદના હોય.

અને પછી ૧૮૫૭ના વિપ્લવથી માંડીને અત્યાર સુધીમાં માભોમની મુક્તિ કાજે જીવતરનાં મહામૂલાં બલિદાન દેનાર શહિદોને આપણાં નમન હોય.

આજના આ પર્વે આપણા પ્રાણપ્યારા અશોકચક્ર અંકિત ત્રિરંગી ઝંડાને સન્માનીએ–સલામી આપીએ અને દશ દિગંત ડોલી ઊઠે એવો આઝાદ ભારતનો જયધ્વનિ ગાજતો કરીએ કે **આઝાદ ભારત ઝિન્દાબાદ.**

પુસ્તકાલય મંડળના પ્રમુખશ્રીની નિવૃત્તિ

વડોદરા શહેર, ભૂતપૂર્વ વડોદરા રાજ્ય અને આજે તો ગુજરાતભરની એક પણ સાર્વજનિક–લોકહિત શૈક્ષણિક કે સાંસ્કૃતિક, સામાજિક કે રાજકીય, સહકારી કે અર્ધસરકારી, વ્યાયામની કે વેપારઉદ્યોગની પ્રવૃત્તિ કે સંસ્થા એવી નહિ હોય જેમા સુ. શ્રી.ગમનભાઈનાં પરોક્ષઅપરોક્ષ સલાહ, સૂચન, સહાય, માર્ગદર્શન, પ્રેરણા કે પ્રોત્સાહન અને આશિષ નહિ હોય.

સર્વવ્યાપી મગનભાઈ પારસમણિરૂપ છે જે પ્રવૃત્તિમાં તેઓશ્રી પડ્યા હોય, જે સંસ્થાઓને તેમણે અપનાવી હોય–પોતાની કરી લીધી હોય તેને સફળતા મળી છે એટલું જ નહિ પણ એ પ્રગતિશીલ અને દીર્ઘજીવી બની છે.

એક બાજુ એમની વય વધતી જાય છે અને બીજી બાજુ એમનુ કાર્યક્ષેત્ર વધતું જાય છે–વિશાળ થતું જાય છે એમની પાસે હજુ પણ ઘણાં ઘણા મહાન કાર્યોની અપેક્ષા રખાય છે. એમના ઉપર જવાબદારીઓના બોજ ઘટવાને બદલે વધતા જાય છે. અમે કહીએ છીએ शिवास्ते पथा ।

પ્રકૃતિના કારણે તેઓશ્રી હવે આ સંસ્થામાંથી નિવૃત્ત થાય છે મિશ્ર લાગણીઓ સાથે સંસ્થા એમની એ નિવૃત્તિ સ્વીકારે છે. એમની આ સંસ્થાની અત્યાર સુધીની સતત ૧૯ વર્ષની એકધારી સેવાઓ પ્રશંસાપાત્ર છે એટલું જ નહિ પણ અનુકરણીય અને ચિરસ્મરણીય રહેવા સર્જાયેલી છે એમની રાહબરી હેઠળ આ સંસ્થાએ ખૂબ જ પ્રગતિ સાધી છે એની અમે આભાર અને ગર્વ સાથે નોંધ લઈએ છીએ.

સદ્‌ગત મોતીભાઈ અમીન સાહેબ જેવા આદર્શ ગુરુએ વાવેલા છોડને એમણે અમીસિંચન કરી આજ વટવૃક્ષ બનાવ્યું છે એમ કહેવામાં કઈ જ અતિશયોક્તિ નથી

આ સંસ્થામાંથી નિવૃત્ત થવા છતાં એમની આશિષ અને ઓથ આ સંસ્થાને સદાસર્વદા મળ્યા જ કરશે એવા એમના પત્રના ધ્વનિ ઉપરથી અમોને ગળા સુધીની ખાતરી છે. બીજા વિશાળ અને મહાન ક્ષેત્રોમાં એમની સર્વોચ્ચ અને સર્વશ્રેષ્ઠ શક્તિઓનો સદુપયોગ થાય એટલા વાસ્તે જ અમે એમને, એમના ઉપરનો અમારો હક્ક ચાલુ રાખી નિવૃત્તિ લેવા દઈએ છીએ.

એઓશ્રી ભણતર અને ગણતરની કિંમત સારી પેઠે સમજે છે રાષ્ટ્ર ચણ-

તરમાં પુસ્તકાલયો કેવો અને કેટલો ફાળો આપી શકે તેમ છે તે તેમના લક્ષ બહાર નથી. એટલે અમે તો માનીએ છીએ કે સૌરાષ્ટ્રના સુવિખ્યાત મુત્સદ્દી "ગગા ઓઝા" નિવૃત્ત થવા છતાં પણ "સંકટ સમયે સાંકળ" રૂપ હતા તદ્દત્ જ મુરબ્બી મોટાભાઈ આ સંસ્થાની ભીડભાડે અમારી કુમકે દોડી આવ્યા વિના નહિ રહે એમ અમને અચળ શ્રદ્ધા અને દૃઢ વિશ્વાસ છે.

સ્વ. હાજી રસુલભાઈ ન. વહોરા

શ્રી હાજી રસુલભાઈ ન. વહોરાના અકાળ અવસાનની નોંધ ભારેહૈયે લેતાં અમે દુઃખ અનુભવીએ છીએ.

સ્વર્ગસ્થે શિશુસાહિત્ય ઉપરાંત સૌ વર્ગોને ઉપયોગી થઈ પડે એવાં પુસ્તકો સારા પ્રમાણમાં લખ્યાં હોઈ સારા લેખક અને સાહિત્યકાર તરીકે નામના મેળવેલી. બાળસાહિત્યના પણ એક સારા લેખક હતા અને બાળકોમાં બહુ પ્રિય થઈ પડેલા હતા.

પૂ. શ્રી મોતીભાઈ ન. અમીન સાહેબની શીળી છાંય પામેલા હાજી રસુલભાઈ એક મૂંગાસેવક હોઈ મૂંગીસેવાઓ કરવામાં માનતા હતા. આજીવન શિક્ષક તરીકે અસંખ્ય શિશુઓની એમણે સેવા કરી છે.

૧૯૪૬મા ભૂતપૂર્વ વડોદરા રાજ્યના પ્રાથમિક શિક્ષકોએ વેતન વધારાની ઝૂંબેશ ઉપાડેલી તેમાં અગ્રભાગ લઈ પ્રાથમિક શિક્ષકોની ખૂબ સુંદર સેવા બજાવેલી.

તેઓ હજ કરવા ગયેલા ત્યાંથી પાછા આવ્યા બાદ એક જ અઠવાડિયાની ટૂંકી માંદગી ભોગવી ૫૭ વર્ષની વયે આ ફાની દુનિયાનો ત્યાગ કરી ગયા.

સદ્ગતના આત્માને પ્રભુ શાંતિ આપો અને એમના કુટુંબીજનોને દુઃખ સહન કરવાની શક્તિ આપો.

ભારતનો ધ્વજ

વિધાયક : શ્રી પ્રેમલ મહારાજ　　પ્રેષક : શ્રી બાબુભાઈ પટેલ

ધ્વજ ભારતનો મહામૂલો
કેશરી શ્વેત અને લીલો
અદ્ભુત અશોક ચક્રીલો, ધ્વજ ભારતનો મહામૂલો. ૧
વીરતાનો છે કેશરી રંગ
સત્યપણાનો સફેદ રંગ
રંગ છે, પ્રેમ તણો લીલો, ધ્વજ ભારતનો મહામૂલો. ૨
વચમાં અશોકચક્ર મહાન
પ્રતીક રોટી વસ્ત્ર સમાન
માનવધર્મી શ્રમશીલો, ધ્વજ ભારતનો મહામૂલો. ૩
ધ્વજને હો વંદન વંદન
અર્પણ તનમનધન જીવન
ફરમાનો ધ્વજનાં ઝીલો, ધ્વજ ભારતનો મહામૂલો. ૪

સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવું

કાર્લાઇલ માણસોની કિંમત તેમના પુસ્તકસંગ્રહ ઉપરથી આંકતો હતો. જેની પાસે ૩,૦૦૦ પુસ્તકો હોય તેને તે 'કિંમતી' માણસ ગણતો હતો. મોન્ટેન પાસે ૧૦૦૦, રોબર્ટ બર્ટન પાસે ૧,૭૦૦, પેપ્સ પાસે ૨,૪૨૪, દ ક્વીન્સી પાસે ૫૦૦૦, ગિબન પાસે ૭,૦૦૦, સાઉદી પાસે ૧૪,૦૦૦, જ્હોન ફોર્સ્ટર પાસે ૧૮,૦૦૦, બોકલાર્ક પાસે ૩૦,૦૦૦, હંગરીના રાજા મેથિયાસ કાર્વિનસ પાસે ૫૦,૦૦૦ અને રાજા જ્યોર્જ પાસે ૬૦,૦૦૦ પુસ્તકો હતાં.

—યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સમાં ૧૯૧૦ સિવાય વધારેમાં વધારે પુસ્તકો ગઈ સાલ પ્રગટ થયાં હતાં. ૧૯૧૦માં ૧૩,૪૭૦, ગયે વર્ષે ૧૩,૧૪૨ પુસ્તકો પ્રગટ થયાં હતાં.

—રશિયામાં પશ્ચિમના ધોરણે ખોરાક તથા કપડાં કરતાં પુસ્તકો સોંઘાં છે. આર્દ્ધ-તત્વની ત્રીજી સદીમા પ્રવેશ કરતી મોસ્કો યુનિવર્સિટી લાઈબ્રેરીમાં **પચાસ લાખથી** વધારે પુસ્તકો છે.

—હંગરીમાં શરૂઆતમાં છપાયેલ બધાં પુસ્તકો કા તો રાજ્યના અગર તો દેવળના જાહેર પુસ્તકાલયોમાં છે.

—યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ ઇન્ફર્મેશન એજન્સીના જણાવવા મુજબ ભાષાંતરોમાં ઓકટોબર માસે વિક્રમ નોંધાવ્યો છે. તેમાં ૧૦૩ દરિયાપારનાં પુસ્તકોની ૨૧ ભાષામાં ૧૦૩ આવૃત્તિઓનો સમાવેશ થાય છે નકલોની સંખ્યા પંદર લાખથી વધી જાય છે. ૧૯૪૯ના જુલાઈથી અત્યાર સુધીમાં ભાષાંતરોની સંખ્યા ૩,૯૩૪ની છે. ૪૮ ભાષાઓમાં સાડાત્રણ કરોડ નકલો છાપવામાં આવી છે.

—યુનાઈટેડ કિંગ્ડમના પુસ્તકના ધંધાના મુખપત્રની શરૂઆત ઈ. સ. ૧૮૫૮માં થયેલ હોઈ તેણે સેવાની એક સદી પૂરી કરી છે.

—૧૯૫૮નું આંતરરાષ્ટ્રીય પુસ્તકપ્રદર્શન વોર્સોમાં 'પેલેસ ઓફ કલ્ચર' ખાતે ભરાવાનું હતું.

—પેરૂનો પુસ્તક મહોત્સવ ૧૯૫૬ના ઉત્તરાર્ધમાં પેરૂના વિદ્વાનોએ 'પેરૂવિયન બૂક બોર્ડ' નામની સંસ્થા સ્થાપી. આ સંસ્થાનો મૂળ વિચાર કવિ મેન્યુઅલ એરેકોઝાને આવ્યો હતો. પેરૂના લેખકોનાં પુસ્તકોની સસ્તી આવૃત્તિ પ્રગટ કરીને બજારમાં વેચવાનો તેનો ઉદ્દેશ હતો. ૧૯૫૬ના નાતાલ માટે દસ પુસ્તકોના સેટની એક લાખ નકલો છાપીને એક સેટના ૩૦ સોલ (દોઢ ડોલર) અથવા તો એક નકલના ૩ સોલ (૧૫ સેન્ટ) લેખે બજારમાં મૂકવામાં આવી. લીમાના પ્લાઝા સાન માર્ટિનમાં આ પુસ્તકો ખરીદવા માટે લોકોની કતાર લાગતી હતી. થોડા જ દિવસોમાં બધી નકલો ઊપડી ગઈ.

આ પુસ્તક મહોત્સવ એટલો સફળ થયો કે ૧૯૫૭ની ૨૮મી જુલાઈએ બીજો મહોત્સવ શરૂ કરવામાં આવ્યો. આ વખતે દોઢ લાખ નકલો છાપવામાં આવી હતી પણ તે પણ થોડા જ સમયમાં ખપી ગઈ.

અત્યાર સુધી તો બોર્ડ પેરુની બેંકો, વેપારી પેઢીઓ, કારખાનાંઓ પાસેથી મદદ મેળવીને ચલાવતા હતા. પણ આવી મદદ માટે હમેશ માટે આધાર રાખી શકાય નહિ. ૧૯૫૭ના સપ્ટેમ્બરમાં જાહેર કરવામાં આવ્યું કે જુઆન મેજીયા અને પી. એલ. વીલાન્યુએવાની પ્રકાશન સંસ્થા આ મહોત્સવ સંભાળી લેશે.

બે વર્ષ પહેલાં આ પ્રકાશન સંસ્થાએ પેરુના લેખકો માટે નવલકથાની હરીફાઈ યોજી હતી અને તેમાં ૨૦,૦૦૦ સોલ (લગભગ ૧,૧૦૦ ડૉલર)નું ઇનામ આપ્યું હતું. ૧૯૫૭માં જાહેર કરવામાં આવ્યું કે ઇનામ આપવામાં નહિ આવે પરંતુ તેને બદલે, બીજા મહોત્સવના ફાળામાં બુકબોર્ડને તે ૨૦,૦૦૦ સોલ આપશે.

ત્રીજો મહોત્સવ ૧૯૫૭ના ડિસેંબરમાં થવાનો હતો. વચ્ચેના સમયમાં પ્રકાશકોએ પાંચ લાખ પુસ્તકો છાપવા માટે ફંડ શરૂ કર્યું. આ વખતે લેટિન અમેરિકાના લેખકોનાં પુસ્તકો છાપવાનાં હતાં.

ચોસઠ ટન કાગળ છાપખાનાને પૂરો પાડવામાં આવ્યો અને પુસ્તકોના ૫,૦૦૦૦ સેટ ૪૦ સૈલ (બે ડૉલર) અથવા એક પુસ્તકના ૪ સોલ (૨૦ સેન્ટ) લેખે બજારમાં મૂકાયા.

પેરૂમાં લીમા, કલ્લાઓ, મિરાફ્લોર્સ તથા બીજા ૨૦ કેન્દ્રોમાં બૂક સ્ટોલો ઊભા કરીને ત્યાં મોટા પ્રમાણમા આ પુસ્તકો વેચવા માટે મૂકવામાં આવ્યાં.

કેટલાય લેખકોને આમંત્રણ મોકલવામાં આવ્યાં હતાં. તેમાં ઇક્વાડોરના જોર્જ ઇકાઝા, કયુબામા રહેતા પેરુવાસી સીરો એલેગ્રિયા, પેરૂ સાહિત્યના પિતામહ લોપેઝ અલ્બુજારનો સમાવેશ થાય છે. ૧૭મી ડિસેંબરે આ મહોત્સવની શરૂઆત થઈ. પહેલે જ દિવસે ૧૦૦,૦૦૦ નકલો ખપી ગઈ. ૨૩ ડિસેંબરે તાર તથા ટપાલની હડતાલને અંગે પેરૂના અંદરના ભાગોમાંથી આવતા ઓર્ડરો અટકી પડ્યા.

૩૧ ડિસેંબરે જ્યારે મહોત્સવ પૂરો થયો ત્યારે ૪૦૬,૦૦૦ પુસ્તકો વેચાયાં હતાં. જે બાકી રહ્યાં હતાં તે પેરૂના અંદરના ભાગના શહેરોમાં મોકલવામાં આવ્યાં હતાં. ત્યાં તેની ખૂબ માગ હતી.

—છાપખાનામાં કામ કરનારાઓની પહેલી મોટી વ્યવસ્થિત હડતાળ ફ્રાંસમાં લ્યોન્સ ખાતે ૧૫૩૯માં પડી હતી. તે વખતે મુખ્ય ફરિયાદ કામ કરવાના કલાક સવારના બેથી રાતના ૯ સુધીના હતા તે બદલની હતી. છેવટે સવારના પાંચથી રાતના ૮ સુધીનો સમય નક્કી કરવામાં આવ્યો.

—વિરલ હસ્તપ્રતો, અંગ્રેજી મુદ્રણકલા અને શરૂઆતનું છાપકામ, સોળમી, સત્તરમી તથા અઢારમી સદીનું અંગ્રેજી સાહિત્ય, નાનાં પુસ્તકો તેમ જ આધુનિક પુસ્તકોનું એક પ્રદર્શન 'એન્ટીકવેરિયન બૂક ફેર'માં ૬ઠ્ઠી જૂને ખુલ્લું મૂકાવાનું હતું. નેશનલ બુક લીગની સ્ટેલીબ્રાસ ગેલેરીઝમાં આ પ્રદર્શન ભરાવાનું હતું.

—*મુંબઈ સરકારે અમરાવતીના પ્રોફેસર મધુકર અષ્ટિકરને પંચવર્ષીય યોજના પર રચાયેલ તેના નવા નાટક માટે રૂ. ૭૫૦નું ઇનામ આપ્યું છે.

—*નાગપુરના સંસ્કૃત ભાષાના પ્રખર વિદ્વાન પ્રોફેસર એસ. બી. વર્ણેકરે પંડિત જવાહરલાલ નેહરુના જીવનના અગત્યના બનાવોને વણી લેતું ૧૦૦ શ્લોકોનું સંસ્કૃત કાવ્ય ' જવાહર-તરંગિણી ' પ્રગટ કર્યું છે. દરેક શ્લોકની નીચે અંગ્રેજી ભાષાંતર આપવામાં આવ્યું છે, આ પુસ્તિકા યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટસ કમિશનના ચેરમેન, તથા સંસ્કૃતના તેવા જ પ્રખર વિદ્વાન શ્રી. સી. ડી. દેશમુખને અર્પણ કરવામાં આવી છે.

ડૉ. વી. ડી. સાવરકરના ૭૫મા જન્મદિને વિદર્ભ સાહિત્ય સંઘની સભામાં પ્રો. વાર્ણેકરે ડૉ. વી. ડી. સાવરકર ઉપરના પોતાના અપ્રસિદ્ધ સંસ્કૃત કાવ્યમાંથી વાચન કર્યું હતું.

—લંડનનું ' ધી બૂકસેલર ' ૩ મેનો અંક પ્રગટ થતાં સો વર્ષ પૂરાં કરશે. આ સો વર્ષમાં તેણે પુસ્તકના ધંધાની ઉપયોગી સેવા બજાવી છે. આ અંકમાં પત્રે બજાવેલ સેવાનો ઇતિહાસ તથા પુસ્તકના ધંધાની સંક્ષિપ્ત નોંધ આપવામાં આવી છે.

—આ વર્ષનો ફ્રેન્કફર્ટનો પુસ્તકમેળો, જર્મનીના ફેડરલ રિપબ્લિકના શહેર ફ્રેન્કફર્ટ ઓન મેઈનમાં મેળાના મેદાનમાં ૨૫થી ૩૦ સપ્ટેમ્બર સુધી ભરવામાં આવશે.

—વિશ્વશાંતિ કાઉન્સિલની બહેનોના એક સભ્ય મિસ મોનિકા ફેલ્ટન શ્રી ચક્રવર્તી રાજગોપાલાચારીનું જીવનવૃત્તાંત લખી રહેલ છે.

નિઃશસ્ત્રીકરણ તથા બોંબના અખતરા ઉપર સંપૂર્ણ પ્રતિબંધ મૂકવા સંબંધી રાજાજીનાં ભાષણો અને લેખો ' મેન કાઈન્ડ પ્રોટેસ્ટસ ' (મનુષ્યજાતિ વિરોધ ઉઠાવે છે)ના શીર્ષક હેઠળ મિસ ફેલ્ટને પ્રગટ કરેલ છે. પુસ્તકનું પરદેશની સંખ્યાબંધ ભાષાઓમાં ભાષાંતર થઈ ચૂક્યું છે. રશિયન ભાષાંતર ટૂંક વખતમાં સોવિયેટ સરકાર તરફથી પ્રગટ કરવામાં આવશે.

—' ભારતી સંગમ ' હેઠળ પ્રગતિશીલ લેખકોની એક અખિલ ભારત સંસ્થા થોડા વખતમાં દિલ્હીમાં સ્થાપવામાં આવશે ગાંધીવાદના આદર્શોમાં શ્રદ્ધા ધરાવનારાં વિખ્યાત સ્ત્રીપુરુષો તથા જુદી જુદી ભાષાઓના લેખકો તેમાં જોડાશે. સત્ય, અહિંસા અને પ્રેમ દ્વારા ભારતનું તથા બાકીના જગતની સર્વતોમુખી પ્રગતિ સાધવા તે પ્રયત્ન કરશે.

વાંકાનેર, ૩૦-૭-'૫૮　　　　　　　　છોટાલાલ માનસિંગ કામદાર

* નિશાનીવાળી નોંધો ' ઇન્ડિયન પી ઈ. એન. 'માંથી સાભાર ઉદ્ધૃત

આઠમી શિષ્ટવાચન પરીક્ષા

તા. ૧૪-૯-૧૯૫૮ : રવિવાર

ભાદરવા સુદ ૧ના રોજ લેવાશે

પુસ્તકાલયબોધ

વડોદરા વિભાગ પુ. મંડળ

આઠમી શિષ્ટવાચન પરીક્ષા : તા. ૧૪–૯–૫૮ ને રવિવારે જે તે કેન્દ્રામાં લેવાશે. સદર પરીક્ષાના પરીક્ષાર્થીઓની યાદી તા. ૧૪–૮–૫૮ એ વડોદરા મોકલવા ઠરી છે. પણ જે કેન્દ્રો તે તારીખ સુધીમાં યાદીઓ મોકલાવી શક્યા ન હોય તે કેન્દ્રોને છેવટમાં છેવટ તા. ૨૧–૮–૫૮ સુધીમાં પરીક્ષાર્થીઓની ડુપ્લીકેટ યાદીઓ મોકલી આપવા આગ્રહભરી વિનંતી છે. તે પછી જેમના તરફથી યાદીઓ આવશે તે સ્વીકારાશે નહીં.

ભરૂચ જિલ્લા પુ. મંડળની સભા ભરૂચમાં શ્રી રા. દી. લાયબ્રેરીમાં શ્રી દલસુખરામ શાસ્ત્રીજીના પ્રમુખપદે તા. ૩–૮–૫૮ના રોજ ભરાઈ ગઈ છે. જેનો અહેવાલ આવતા અંકે પ્રસિદ્ધ થશે.

પ્રચારકોની કામગીરી : વડો. પંચ. જિ. પુ. પ્રચારક શ્રી છ. મ. પટેલે માહે જુલાઈમાં સંખેડા તાલુકામાં ૧ સોટીયા, ૨ ચંદાનગર, ૩ ફાટા, ૪ સણોલી, ૫ પતરા, ૬ ડેરમાલ, ૭ સુર્યાઘોડા, ૮ સુર્યા, ૯ પીકા, ૧૦ પાટણા, ૧૧ બોડેલી, ૧૨ અલ્હાદપુરા, ૧૩ માકણી, ૧૪ રાજનગર, ૧૫ ફાફટ, ૧૬ વડેલી, ૧૭ માછીપુરા, ૧૮ છુછાપુરા, ૧૯ ઢાંઢોદ, ૨૦ ગુંડીચા, ૨૧ અરીઠા, ૨૨ પીપળસટ, ૨૩ રાયપુર, ૨૪ સરેડીયા, ૨૫ નંદપુર, ૨૬ માલપુર, ૨૭ ખુનવાડ અને ૨૮ રામપુર એ ગામોનાં પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી છે. તથા પીપળીયા, કંડેવાળ અને બોરતળાવ એ ત્રણ ગામે ન. પુ. ઉઘાડવા પ્રચાર કર્યો છે, ગુ. પુ. મં.ના ૪૫ સભ્યો નોંધ્યા છે. ૧૬૩ પુસ્તકો ઇસ્યુ કરી વાંચવા આપ્યાં છે.

ભરૂચ સુરત જિ. પુ. પ્રચારક : શ્રી મહંતે માહે જુલાઈમાં ભરૂચ તાલુકાનાં ૧ નીકોરા, ૨ મંગળેશ્વર, ૩ શુકલતીર્થ, ૪ તવરા, ૫ ઝાડેશ્વર, ૬ મકતમપુર, ૭ કરજણ ૮ સીંધોત, ૯ કરમાલી, ૧૦ હળદરવા, ૧૧ વડદલા, ૧૨ લુવારા, ૧૩ કવીઠા, ૧૪ જંઘાર, ૧૫ પગુથણ, ૧૬ ચાંચજ, ૧૭ હલદર, ૧૮ દેરોલ, ૧૯ ચાવસી, ૨૦ કોઠી, ૨૧ પરીએજ, ૨૨ કુવાદર, ૨૩ ત્રાલસા એ ગામોનાં પુ.ની તપાસણી કરી છે, તથા ઉમરા, બંબુસર અને સડથલા તા. વાગરા ગામે ન. પુ. ઉઘાડવાનો પ્રચાર કર્યો છે. ગુ. પુ. મં.ના ૩૦ સભ્યો નોંધ્યા છે. ૪૫ પુસ્તકો ઇસ્યુ કરી વાંચવા આપ્યાં છે.

અમદાવાદ વિભાગ પુ. પ્રચારકની કામગિરિ : અમદાવાદ વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળના પ્રચારક શ્રી. ઉમિયાશંકર લ. દવેએ જુલાઈ '૫૮ના માસમાં (૧) કાલોલ, (૨) આદરજ મોટી, (૩) તારાપુર, (૪) લોયણ રાંટોડ, (૫) સઈજ, (૬) કડી, (૭) શિયાપુરા, (૮) રંગપુરડા, (૯) કંડ, (૧૦) નાનીકડી, (૧૧) લીંચ, (૧૨) તરભ, (૧૩) મહેશપુરા, એમ ૧૩ પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી યોગ્ય માર્ગદર્શન આપ્યું હતું.

વળી ૧. જલુંદ, ૨. પીરોજપુર, ૩. કરોસણ સ્ટેશન. ૪. શુંવાળા એ ચાર ગામોમાં નવીન પુસ્તકાલય શરૂ કરાવવા અંગે સમજ આપી યોગ્ય તજવીજ કરી હતી.

તે ઉપરાંત અમદવાદ શહેરનાં ૭ પુસ્તકાલયોની મુલાકાત લઈ ત્યાંની વ્યવસ્થા અંગે સમજ આપી તેમાં સુધારો કરી આપવાનું કામ કર્યું હતું.

તથા ચાર સભ્યો નોંધ્યા હતા.

તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભાઓ : વડોદરા વિભાગમાં ચાલુ વર્ષે તા. ૧૦ જુલાઈ સુધીમાં ૧૧ તાલુકા પુ. મંડળોની સભાઓ ભરાઈ હતી. તે પછી બીજાં ૧૪ તાલુકા પુ. મંડળોની સભાઓ ભરાઈ છે., જેનો ટૂંકો અહેવાલ નીચે પ્રમાણે છે.

વડોદરા જિલ્લો

વાઘોડીઆ તાલુકા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૨૮–૬–'૫૮ના રોજ ભરાઈ હતી. આ સભામાં પાછલી સાલનો હિસાબ તથા નિવેદન તથા વર્ષનું અંદાજ મંજૂર થયા બાદ, નવા વર્ષના પ્રમુખ : શ્રી મણિલાલ મં. કાશીવાળા, ઉપપ્રમુખ : જરોદ સાર્વ. પુ.ના મંત્રી; અને મંત્રીઓ : શ્રી નટવરલાલ ત્રિ પોલા તથા શ્રી વજુભાઈ બી. મર્ચંટને નીમવામાં આવ્યા હતા, તથા વડોદરા જિ. પુ. મંડળના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી મણિલાલ મં. કાશીવાળા અને શ્રી નટવરલાલ ત્રિ પોલાને ચૂંટવામાં આવ્યા છે. શિલક રૂા. ૫૨–૧૫–૩ છે.

નસવાડી તાલુકા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા આમરોલીમાં તા. ૨૬–૬–૫૮ના રોજ શ્રી શાન્તિલાલ પ્ર. વ્યાસના પ્રમુખપદે ભરાઈ હતી. સદર સભામાં સન ૫૭–૫૮નું વાર્ષિક નિવેદન તથા હિસાબ તથા બજેટ મંજૂર થયા બાદ, સન ૫૮–૫૯ માટે પ્રમુખ : શ્રી શાન્તિલાલ પ્ર વ્યાસ, મંત્રી : શ્રી શંકરભાઈ સો. તડવીને ચૂંટવામા આવ્યા હતા. આ બંનેને વડોદરા જિલ્લા પુ. મંડળના પ્રતિનિધિ તરીકે પણ ચૂંટવામાં આવ્યા છે.

સંખેડા તાલુકા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૧૩–૭–૫૮ના રોજ સંખેડામાં મળી હતી. સન ૫૮–૫૯ના વર્ષ માટે પ્રમુખ : શ્રી. ફૂલજીભાઈ દે. પટેલ, ઉપપ્રમુખ : શ્રી. જેઠાલાલ મ. વ્યાસ, મંત્રી : શ્રી. ગોવિંદલાલ અ. શાહ, મહીલા મંત્રી : શ્રી. પ્રભાવતીબેન મૂ. રાવળ, ખજાનચી : શ્રી રમણલાલ હી. દેસાઈ તથા પ્રચારકો તરીકે શ્રી. ચીમનલાલ આ. પંડ્યા અને શ્રી. ભાઈલાલભાઈ કા. પટેલ ચૂંટાયા હતા વડોદરા જિ પુ. મંડળના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. ગોવિંદલાલ અ. શાહ તથા શ્રી ચીમનલાલ આ. પંડ્યાને ચૂંટ્યા હતા. સન ૫૮–૫૯માં પુસ્તકાલય પ્રદર્શન તથા વ્યાખ્યાનમાળા તથા બેનોમાં વાચનરસ કેળવવા ફ. પુ ની પેટીઓની યોજના કરવા ઠરાવ્યું હતું. શિલક રૂ. ૩૦૦=૯૨ છે.

વડોદરા તાલુકા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૨૯–૬–૫૮ના રોજ વડોદરામાં શ્રી. વલ્લભભાઈ આ. પટેલના પ્રમુખપદે મળી હતી. જેમાં પાછલી સાલનું નિવેદન તથા હિસાબ તથા અંદાજ મંજૂર થયા બાદ, સન ૫૮–૫૯ના પ્રમુખ: શ્રી ચીમનભાઈ હ. અમીન; ઉપપ્રમુખ : શ્રી. ડાહ્યાભાઈ પુ. પટેલ દોયલી. મંત્રીઓ શ્રી. અંબાલાલ શં. પટેલ. (વરણામા) તથા શ્રી. સોમાભાઈ ફૂ. પટેલ (જાંબુવા), તથા ખજાનચી શ્રી. વલ્લભભાઈ આ પટેલ

ચૂંટાયા હતા. વડોદરા જિ. પુ. મંડળના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. અંબાલાલ શં. પટેલ (વરણામા) તથા શ્રી. ડાહ્યાભાઈ પુ. પટેલ કોયલીને ચૂંટયા હતા. નવા વર્ષમાં વિદ્યાર્થીઓ માટે ાશ. વા. પરીક્ષા લેવા તથા તાલુકાના મંત્રીઓનો શિક્ષણવર્ગ ભરવા ઠરાવ્યું હતુ. શિલક રૂ. ૧૫૦=૪૬ છે.

જંબુગામ તાલુકા પુ. મંડળની સભા તા. ૨૩-૭-૫૮ના રોજ ભરાઈ હતી. તેમાં તાલુકા પુ. મંડળ માટે ૧૧ સભ્યોની ચૂંટણી થયા બાદ, જિલ્લા પુ. મંડળ માટે પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી ગોકળદાસ સુ. પટેલ તથા શ્રી. રમણલાલ સુ. દેસાઈ ને ચૂંટવામાં આવ્યા હતા.

ડભોઈ તાલુકા પુ. મંડળની સભા તા. ૨૩-૭-૫૮ના રોજ તાલુકા શાળાના હે. મા. શ્રી. જેસંગભાઈ લ. પટેલના પ્રમુખપદે મળી હતી. જેમાં પાછલા વર્ષનાં નિવેદન, હિસાબ તથા બજેટ મંજૂર થયા બાદ નવા વર્ષના પ્રમુખ: શ્રી. જેસંગભાઈ લ. પટેલ, ઉપપ્રમુખ: શ્રી. કાન્તીલાલ ચં. પરીખ, મંત્રી શ્રી. છીતાભાઈ પી. મોદી તથા સહમંત્રી શ્રી. રામદાસ મ પટેલ ચૂંટાયા હતા. જિ. પુ. મંડળના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. રામસિંહ તથા શ્રી. છોતાલાલ પી. મોદીને ચૂંટયા છે. શિલક રૂા.૧૦૨-૯૮ છે.

પંચમહાલ જિલ્લો

શહેરા તાલુકા પુ. મંડળની રચના માટેની સભા તા. ૧૮-૬-'૫૮ના રોજ શ્રી. શિવશંકર મૂ. પાઠકના પ્રમુખપદે મળી હતી. જેમાં નવા વર્ષના પ્રમુખ: શ્રી. અંબાલાલ દા. સોની, મંત્રી: શ્રી. રામકૃષ્ણ પ્રા. વ્યાસ, ખજાનચી: શ્રી. લાલશંકર સુ. જાની ચૂંટાયા હતા, તથા જિ. પુ. મં.ના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. અંબાલાલ સોની અને શ્રી. રામકૃષ્ણ વ્યાસને ચૂંટયા હતા.

લુણાવાડા તાલુકા પુ. મંડળની રચના માટેની સભા તા. ૬-૭-'૫૮ના રોજ મળી હતી. જેમાં શ્રી. નાગજીભાઈ બી. પ્રમુખ, શ્રી. ભોગીલાલ એ. પરીખ ઉપપ્રમુખ, શ્રી. વાસુદેવ બી. વ્યાસ મંત્રી તથા શ્રી. નવનીતલાલ સી. રાવળ સહમંત્રી તરીકે ચૂંટાયા હતા. જિ. પુ. મંડળના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. વાસુદેવ વ્યાસ તથા શ્રી. જયશંકર નૈ. દવેને ચૂંટયા હતા. ઉંઝામાં મળનારી ગુજરાત પુ. પરિષદમાં હાજરી આપવા માટે શ્રી. ચંદ્રશંકર ત્રિવેદી તથા શ્રી. ભોગીલાલ પરીખને ચૂંટવામા આવ્યા હતા

ગોધરા તાલુકા પુ. મંડળની સભા તા. ૬-૭-'૫૮એ શ્રી. ચંપકલાલ દેસાઈના પ્રમુખપદે મળી હતી. જેમાં તાલુકા પુ. મંડળ માટે ૧૧ સભ્યોની ચૂંટણી થઈ, મંડળના પ્રમુખ તરીકે શ્રી. ચંપકલાલ દા. દેસાઈ તથા મંત્રી તરીકે શ્રી. બાબુભાઈ વિ. ગાંધીને ચૂંટયા હતા. જિ. પુ. મંડળના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. રતીલાલ સો. શાહ તથા શ્રી. બાબુભાઈ વિ. ગાંધીને ચૂંટયા હતા.

સુરત જિલ્લો

ગણદેવી તાલુકા પુ. મંડળની સભા તા., ૧૦-૭-'૫૮ના રોજ શ્રી. વસનજી અ. નાયકના પ્રમુખપદે મળી હતી. જેમાં પાછલી સાલનાં નિવેદન-હિસાબ તથા નવા વર્ષનું અંદાજ મંજૂર થયા બાદ, તા. પુ. મંડળ માટે ૨૧ સભ્યોની ચૂંટણી થઈ હતી નવા વર્ષ માટે શ્રી. વસનજી અ. નાયક પ્રમુખ, શ્રી. પરાગજી કુ. નાયક ઉપપ્રમુખ, તથા શ્રી. નાનુભાઈ નિ વેદ મંત્રી તરીકે

ચૂંટાયા હતા જિ. પુ. મં ના પ્રતિનિધિ તરીકે વડસાગળ અને તોરણગામનાં સાર્વ પુ.ના મંત્રીઓને ચૂંટ્યા હતા શિ રૂ ૧૫૫-૫-૯ છે

નવસારી તાલુકા પુ. મંડળની સભા તા. ૧૩-૭ ૫૮ના રોજ ભરાઈ હતી. જેમાં પાછલા વર્ષનો હિસાબ મંજૂર થયા બાદ, નવા વર્ષ માટે શ્રી રાજેન્દ્ર જ. મજમુદાર : પ્રમુખ, શ્રા ધનબેન બાટલીવાલા : ઉપપ્રમુખ, શ્રી રણછોડલાલ વ્યાસ તથા શ્રી મનીબાલા- પોરીઆ મંત્રીઓ તરીકે ચૂંટાયા હતા. જિ. પુ. મંડળ માટે રાજેન્દ્ર જ. મજમુદાર તથા શ્રી નાનુભાઈ ભી દેસાઈને ચૂંટ્યા હતા. શિલક રૂ ૯૮-૦૯ છે.

ચોર્યાસી તાલુકા પુ. મંડળની સભા સુરતમાં તા. ૨૫-૭-૫૮ના રોજ મળી હતી. જેમાં પાછલા વર્ષનુ નિવેદન, હિસાબ મંજૂર થયા બાદ ૧૧ સભ્યોની ચૂંટણી થઈ, મંડળના પ્રમુખ શ્રી નારણજી વ. નાયક (મોટા વરાછા), મંત્રીઓ શ્રી નારૂશંકર મ. ભટ્ટ (રાંદેર) તથા શ્રી છોટુભાઈ ન. કોન્ટ્રાકટર (ભીમપોર)ને ચૂંટ્યા હતા. શ્રી ઊર્મિલાબેન પ્રે ભટ્ટ (એમ. એલ. એ.)ને માનદ સભ્ય ગણવા અને મીટીંગોમા આમંત્રણ આપવા ઠરાવ્યું હતું. જિ. પુ મંડળ માટે શ્રી લલ્લુભાઈ હ. પટેલ (કતારગામ) તથા શ્રી પ્રેમીબેન ભુ. શાહ (રાંદેર)ને ચૂંટ્યા હતા. શિલક રૂ. ૪૬-૧૪ છે.

કામરેજ તાલુકા પુ. મંડળની સભા તા. ૧૩-૭-૫૮ના રોજ કામરેજમા ભરાઈ હતી. શરૂમા હિસાબ મંજૂર થયા બાદ, મંડળના પ્રમુખ શ્રી. રામભાઈ મ. દેસાઈ, ઉપપ્રમુખ શ્રી. લક્ષ્મીચંદ પ્રે. શાહ, તથા મંત્રી શ્રી ચંદ્રકાન્ત ન. વૈદને ચૂંટ્યા હતા. જિ. પુ. મંડળના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. રામભાઈ મ. દેસાઈ (અબ્રામા) તથા શ્રી. ચંદ્રકાન્ત ન. વૈદ(કામરેજ) ચૂંટાયા હતા. શિલક રૂ. ૯૦-૫૯ છે.

ભરૂચ જિલ્લો

નાંદોદ તાલુકા પુ. મંડળની સભા તા. ૧૬-૭-૫૮ના રોજ શ્રી. મગનભાઈ ૩. પટેલના પ્રમુખપદે નાંદોદમાં મળી હતી. શરૂમાં તાલુકા પુ. મંડળ માટે ૧૧ સભ્યોની ચૂંટણી થયા બાદ, મંડળના પ્રમુખ શ્રી. મગનભાઈ ૩. પટેલ, ઉપપ્રમુખ શ્રી. મંગળભાઈ વ. પટેલ અને મંત્રી શ્રી. રામદાસ પં. પટેલને ચૂંટ્યા હતા. જિ. પુ. મં.ના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી. મગનભાઈ ૩. પટેલ તથા. શ્રી છગનભાઈ હ. પટેલને ચૂંટ્યા હતા.

કુંડાળ (તા કડી)માં ગ્રામસેવક, ગ્રામપંચાયત અને સરકારની સહાયથી પુસ્તકાલયનું ત્રણ ઓરડાનું બેઠા ઘાટનુ સુંદર મકાન બંધાયું છે. એનુ ઉદ્‌ઘાટન મહેસાણા જિલ્લા લોકલ-બોર્ડના પ્રમુખ શ્રી છનાભાઈ પટેલના શુભહસ્તે થયું. મકાન ખુલ્લું મૂકતા તેમણે જણાવ્યું કે માણસ એકલો હોય તેનો સાથ પુસ્તક બને છે. મહાન પુરુષોનો પરિચય પામવા તેમણે રચેલ સાહિત્ય વાંચવું જોઈએ. શાળાની માફક પુસ્તકાલય પણ જ્ઞાનનું મંદિર છે. તેમા ઉચ્ચ કોટિનુ સાહિત્ય વસાવજો. રાષ્ટ્રીયભાવના ખીલે તેવું સાહિત્ય આ પુસ્તકાલયમાં પ્રવેશતા દેશો. પુસ્તકાલય-માં ગ્રામ-ખેતીને અનુકૂળ એવાં પુસ્તકો વસાવવા જરૂરી છે. ઢોરો તંદુરસ્ત બને અને દૂધ વધે તે માટે માર્ગદર્શન-આપે તેવાં પુસ્તકો, સામયિકો વસાવવા

—સિદ્ધપુર તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળની સભા શ્રી શેઠ મગનલાલ રવિકરણદાસ સા. પુ. ઊંઝામા મંડળના પ્રમુખ શ્રી રત્નાભાઈ ખેમચંદભાઈ પટેલના પ્રમુખપદે મળતાં નવીન હોદ્દેદારો -

માં શ્રી ચીમનલાલ મનસુખરામ ત્રિવેદી–પ્રમુખ, શ્રી નારણભાઈ મા. પટેલ મંત્રી, જિલ્લા પ્રતિનિધિઓમાં શ્રી કાળુગીરી ભગવાનગીરી અને શ્રી જોઈતારામ શિવરામ પટેલને નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા. ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળની ચોથી પરિષદ ઊંઝામાં મળવાની છે તેમાં રૂા. ૨૦૧) આપવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું.

—કપડવણજ તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળની સામાન્ય સભા શ્રી. પુ છે. મહાજન લાયબ્રેરીમાં મળતા અહેવાલ તથા હિસાબ મંજૂર થયા બાદ હોદ્દેદારોમાં પ્રમુખ તરીકે શ્રી. ડૉ. વાડીલાલ બાપુલાલ દેસાઈ, ઉપપ્રમુખ શ્રી કુસુમબહેન હ. દેસાઈ, મંત્રી શ્રી. બાલકૃષ્ણ કે. પરીખ, સહમંત્રી તરીકે શ્રી. મધુસૂદન પુ. ત્રિવેદીની વરણી થઈ હતી. જિલ્લાના પ્રતિનિધિઓમાં શ્રી. કુસુમબહેન હ. દેસાઈ અને શ્રી. બાલકૃષ્ણ કે. પરીખ ને ચૂંટવામાં આવ્યા.

—ધારી તાલુકા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા મ્યુ. ના પ્રમુખ શ્રી. ધી. મો. વ્યાસના પ્રમુખપદે મળતા અહેવાલ હિસાબ મંજૂર થઈ ગયા બાદ ૧૧ સભ્યોની કારોબારી ચૂંટાઈ હતી.

—કડી તા. પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા શ્રી. વિઠ્ઠલભાઈ લાલજીભાઈ બારોટના પ્રમુખપદે મળતાં વ્ય સં. ની ચૂંટણી થઈ હતી જેમાં શ્રી. મનસુખભાઈ કાલીદાસ પટેલ, પ્રમુખ, શ્રી. માધવલાલ રણછોડદાસ પટેલ ઉપપ્રમુખ તરીકે, શ્રી. નારણભાઈ મોહનલાલ પટેલ મંત્રી તરીકે, અને શ્રી. મફતલાલ બેચરદાસ સુથાર સહમંત્રી તરીકે તેમ જ અન્વેષક તરીકે શ્રી. અંબાલાલ ગણેશભાઈ નિયત થયા હતા.

વ. મૂ. પટેલ
સહમંત્રી

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. વડોદરા.

સૂચના સમાચાર

૧. વડોદરા જિલ્લા લોકલબોર્ડની મદદ મેળવતાં પુસ્તકાલયોને, લોકલબોર્ડના પ્રમુખની સૂચના પ્રમાણે તેમના ૫૮–૫૯ના બજેટમા ગુજરાતી 'ભારતસેવક' માસિકપત્ર વાર્ષિક લવાજમ રૂા. ૩–૦૦નું જેમણે બજેટમાં નથી સાધ્યું તેમના બજેટમાં દાખલ કરવામાં આવ્યું છે.

૨. સને ૧૯૫૮–૫૯ના બજેટનાં પુસ્તકો સાથે દરેક પુસ્તકાલયને મો. ન. અમીન સ્મારક ગ્રંથમાળાનું પુસ્તક 'સંસ્કાર રેખા' લેખક ધૂમકેતુ, કિંમત રૂા. ૩/નું મોકલવામાં આવશે. તો તે બદલ દરેક મંત્રી ભાઈઓને નોંધ લેવા વિનંતિ છે. આ પુસ્તક દરેક પુસ્તકાલયમાં લેવા બદલ અગાઉ ઠરાવો કરી આપેલા છે.

૩. પુસ્તકાલયોને તેમનાં પત્રો નવા વર્ષથી નિયમિત જાનેવારીની પહેલી તારીખે શરૂ કરવા બજેટની બે નકલો જલદી મંડળમાં મોકલી આપવા વિનંતિ છે.

વડોદરા
તા. ૭–૮–૫૮

લક્ષ્મણસિંહ બહેચરસિંહ પરમાર
મંત્રી

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિમિટેડ–વડોદરા

(મુંબઈ રાજ્યની સહકારી મંડળીઓ સંબંધી એક્ટ અન્વયે નં. સી ૨૫૫૮થી તા. ૩૧–૩–૨૪ના રોજ નોંધવામાં આવ્યું છે.)

મુકરર કરેલું ભંડોળ	રૂ. ૧૦૦,૦૦૦–૦૦
ભરાવવા કાઢેલું ભંડોળ	રૂ. ૯૦,૦૦૦–૦૦
ભરાયેલું ભંડોળ	રૂ. ૬૯,૮૦૦–૦૦
વસુલ આવેલું ભંડોળ	રૂ. ૬૯,૮૦૦–૦૦
રિઝર્વ તથા ઇતર ફંડો	રૂ. ૧,૭૧,૧૮૩–૦૦

મંડળનું નોંધેલું સરનામું :

રાવપુરા, પોસ્ટ બોક્સ નં. ૧૦, વડોદરા.

સાધારણ સભાના પ્રમુખ

શ્રી. મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ, વડોદરા

ઉપપ્રમુખ

શ્રી. નાનાલાલ નાથાલાલ શાહ એમ. એ. વડોદરા.

વ્યવસ્થાપક મંડળના સભાસદો

શ્રી. મણિલાલ મંગળજી કાશીવાળા, પ્રતિનિધિ સા. પુ. વાઘોડીઆ (અધ્યક્ષ)
શ્રી. ચિમનભાઈ મૂળજીભાઈ અમીન બી. કોમ. પ્રતિનિધિ સા. પુ. વસો
શ્રી. ચિમનભાઈ હરિભાઈ અમીન, પ્રતિનિધિ સા. પુ. વરણામા
શ્રી. વલ્લભભાઈ મૂળજીભાઈ પટેલ, પ્રતિનિધિ સા. પુ. સાધી, તા. પાદરા
શ્રી. વિષ્ણુપ્રસાદ પ્રહ્લાદજી પંડયા, પ્રતિનિધિ સા. પુ. પાદરા
શ્રી. ખુમાનસિંહ શંકરભાઈ બારોટ, પ્રતિનિધિ સા. પુ. ગોધરા
શ્રી. નાનજીભાઈ જેઠીદાસ પટેલ, પ્રતિનિધિ સા. પુ. ધીણોજ
શ્રી. સખારામ નારાયણ દયાળ, મંત્રી સા. પુ. અમરેલી
શ્રી. મંગુભાઈ લલ્લુભાઈ દેસાઈ, મંત્રી સા. પુ. પલસાણા
શ્રી. કુસુમબેન હરિભાઈ દેસાઈ, પ્રતિનિધિ પુ. હ. મહાજન પુ. કપડવંજ
શ્રી. વાઘજીભાઈ નારણભાઈ અમીન બી. કોમ. વડોદરા
શ્રી. લલિતચંદ્ર છોટુભાઈ દિવાનજી, બી. એ. એલ. એલ. બી. વડોદરા
શ્રી. ચિમનલાલ દેસાઈ ડભોઈવાળા, ડભોઈ
શ્રી. દલસુખરામ કેશવરામ શાસ્ત્રી, શુકલતીર્થ
શ્રી. રઘુનાથ પાનાચંદ પરીખ, વડોદરા

મંત્રી

શ્રી. લક્ષ્મણસિંહ બહેચરસિંહ પરમાર, વડોદરા

ઑડિટર્સ

મેસર્સ :–આપાજી અમીન ઍન્ડ કું. ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ્સ, ઑડિટર્સ–વડોદરા.

નોટિસ

આથી ખબર આપવામા આવે છે કે, **પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિમિટેડના** સભાસદોની ચોત્રીસમી વાર્ષિક સાધારણ સભા રાવપુરામા આવેલી મંડળની રજિસ્ટર્ડ ઑફિસમાં **રવિવાર તા. ૩૧મી ઑગસ્ટ ૧૯૫૮ના રોજ બપોરના ૧ વાગે** નીચેના કામો કરવા મળશે:

(૧) તા. ૧–૭–'૫૭થી તા ૩૦–૬–'૫૮ સુધીના બાર માસનો વ્યવસ્થાપક મંડળનો અહેવાલ તથા ઑડિટરે તપાસેલો હિસાબ મંજૂર કરવો

(૨) નફાની વહેંચણી જાહેર કરવી

(૩) નવા વર્ષ માટે પ્રમુખ, ઉપપ્રમુખ, ઑડિટર તથા વ્યવસ્થાપક મંડળનો હોદ્દો છોડતા પાંચ વ્યવસ્થાપકોને બદલે બીજાઓને નીમવા અગર તેમને ફરી ચૂંટી કાઢવા.

(૪) નવા વર્ષનુ આવક ખર્ચનું અંદાજપત્ર મંજૂર કરવા

(૫) મંડળે લેવાની થાપણની યત્તા ઠરાવવા બાબત.

(૬) મે પ્રમુખ સાહેબ તરફથી સભામા બીજુ જે કામ રજૂ થાય તે કરવું.

વડોદરા,
તા. ૩–૮–૧૯૫૮

વ્યવસ્થાપક મંડળની આજ્ઞાથી
લક્ષ્મણસિંહ બ. પરમાર
મંત્રી

ટીપ:—વ્યવસ્થાપક મંડળમાં ખાલી પડેલી જગાઓ માટે ઉમેદવારી કરવા ઇચ્છનાર સભાસદે પોતાની ઉમેદવારી સાધારણ સભાની તારીખ પહેલા ત્રણ દિવસ અગાઉ મંડળની ઑફિસે મોકલવી જોઈશે આવા ઉમેદવાર કોઈ પુસ્તકાલયની મંત્રી વા પ્રતિનિધિ તરીકે તેમને સ્વીકાર્યા બદલનો જે તે પુસ્તકાલયનો ઠરાવ પોતાની ઉમેદવારી સાથે મોકલવો જોઈશે. અને જો તે સ્વતંત્ર રીતે ઉમેદવારી કરતા હોય તો તેમની ઉમેદવારીને બીજા એક સભાસદનું લેખી અનુમોદન સદર ઉમેદવારી સાથે મોકલવું જોઈશે.

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિમિટેડનો સને ૧૯૫૭–'૫૮નો

ચોત્રીસમો વાર્ષિક અહેવાલ

સદ્‌ગૃહસ્થો,

તા. ૩૦ જૂન ૧૯૫૮ના રોજ પૂરા થતા આ મંડળના ચોત્રીસમા વર્ષના કામકાજનો અહેવાલ તથા હિસાબનું સરવાયું અને તા. ૧–૭–'૫૭થી તા. ૩૦–૬–'૫૮ સુધીના બાર માસના નફાતોટાનો હિસાબ ઑડિટરના દાખલા સાથે વ્યવસ્થાપકો આપની સમક્ષ રજૂ કરે છે.

(૧) સભાઓ :

નિવેદનવાળા વર્ષમા વ્યવસ્થાપક મંડળની સાત સભાઓ મળી હતી અને તેમાં રજૂ થયેલાં બધાં કામોનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો.

(૨) શૅર બાબત :

નિવેદનવાળા વર્ષમાં ૨૫ નવીન સભાસદો આપણા મંડળમા ઉમેરાયા છે અને ૬ સભાસદો શૅર નામફેર થવાથી કમી થયા છે, એટલે વર્ષ આખરે સભાસદોની કુલ સંખ્યા ૧૧૭૯ની છે આ પૈકી ૮૭૬ સંસ્થા સભાસદો છે અને ૩૦૩ વ્યક્તિ સભાસદો છે. ભરાયેલા શૅરની કુલ સંખ્યા ૨૭૯૨ છે, તે પેટે શૅર દીઠ રૂા. ૨૫ની કિંમતની તમામ રકમ વસૂલ આવેલી છે.

(૩) પુસ્તક વેચાણ :

નિવેદનવાળા વર્ષમાં મંડળે ગયા વર્ષની માફક રાજ્યનાં તેમ જ અન્ય સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો અને જનતાને પુસ્તકો પૂરા પાડવાનુ કામ કર્યું હતું. તે બધા અંગે રૂા. ૧,૨૨,૩૯૭–૬૬ ના પુસ્તકો તથા ઇતર સાહિત્યની ખરીદી કરી છે, અને રૂા ૧,૪૧,૦૯૪–૭૧નું વેચાણ કર્યું છે.

(૪) પત્રો માસિકોનું લવાજમ ભર્યા બાબત :

નિવેદનવાળા વર્ષમાં મંડળે ૧૫૬૨ ગ્રામ પુસ્તકાલયો તથા વાચનાલયો વતી વર્તમાનપત્રો તથા માસિકોનું લવાજમ ભરવાનુ કામ કર્યું છે. આ વર્ષે ૩૭ કસ્બા પુસ્તકાલયોએ પણ પહેલાંની જેમ તે કામ મંડળને સોપ્યું હતું. આ ઉપરાંત ૨૭ બીજાં પુસ્તકાલયો તેમ જ ભારત બહારના આફ્રિકાના પુસ્તકાલયો, બીજી સંસ્થાઓ અને વ્યક્તિઓ મળી આશરે ૧૨૪ ગ્રાહક વતી પણ મંડળે લવાજમ ભરવાનુ કામ કર્યું છે વર્ષ દરમ્યાન રૂા. ૧૦૫,૭૭૫–૭૯નુ લવાજમ મંડળ મારફતે ભરાયું છે.

(૫) પુસ્તકાલયોનાં કાયમફંડો બાબત :

નિવેદનવાળા વર્ષ આખરે પુસ્તકાલયોની કાયમફંડની રકમ મંડળમાં થાપણ તરીકે મુકાયેલી રૂા. ૪,૧૪,૫૯૩–૦૭ છે. આ રકમો ઉપર ૨½% અઢી ટકા વ્યાજ આપવામાં આવ્યું છે. કાયમફંડની રકમોની યાદી ગામવાર આ અહેવાલમા અન્યત્ર પ્રગટ કરવામા આવી છે.

(૬) મંડળને સોંપાયેલાં ટ્રસ્ટફંડો બાબત :

નિવેદનવાળા વર્ષમાં મંડળ પાસેનાં ટ્રસ્ટફંડોની કુલ સંખ્યા ૧૦૯, રૂા. ૧૭,૫૪૫–૦૭ની થાય છે. તેમા નહિ ખર્ચાયેલુ વ્યાજ રૂા. ૨૮૬–૪૧ ઉમેરતા ટ્રસ્ટફંડો ખાતે રૂા. ૪૭,૮૩૧–૪૮ બાકી જમા રહે છે. આ ફંડોનો હિસાબ આ અહેવાલમા અન્યત્ર પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે.

(૭) ઇન્વેસ્ટમેન્ટ્સ બાબત :

સને ૧૯૩૮મા મુંબાઈ ઈલાકાની ખેડા ડિસ્ટ્રીક્ટ સેન્ટ્રલ કોઓપરેટિવ બૅંક લિ. નડીઆદ-

ની કાચી પડી હતી, અને મુંબાઈ-સરકારના હુકમથી તેનું કામકાજ બંધ થયું છે. આ બેંકમાં મંડળના રૂા. ૧૦૦૦)ના શેર ચાલુ છે તે ઉપરાંત બાંધીમુદતની થાપણ ખાતે ગયા વર્ષ આખરે જે રૂા. ૩૫૭) બાકીમાં હતા તે હજી બાકીમાં જ છે આ રકમ શકમંદ લેણા ખાતે સરવાયામાં બતાવી છે.

(૮) પુસ્તકપ્રકાશન સંબંધી :

(૧) મંડળે પ્રકાશિત કરેલાં ૬૯ પુસ્તકો પૈકી ૫૦ પુસ્તકોની બધી પ્રતો વેચાઈ ગઈ છે. પુસ્તકપ્રકાશન ખાતે રૂા. ૫૨૧૦-૦૬ વર્ષ આખરે મંડળમાં જમા છે.

(૨) સ્મારક ગ્રંથમાળાઓના પ્રકાશન માટે મંડળને સોંપાયેલાં બે ટ્રસ્ટફંડો ખાતેથી ગયા વર્ષ આખર સુધીમાં મંડળે ૧૬ પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કર્યાં હતાં, જેમાંના ૭ પુસ્તકો બધાં વેચાઈ ગયાં છે.

(૯) "પુસ્તકાલય" માસિક બાબત :

"પુસ્તકાલય" માસિકનું ૩૨મું વર્ષ જૂન ૧૯૫૮ આખરે પૂરું થયું છે. તા. ૧-૭-૧૯૫૭ થી ૩૦-૬-૧૯૫૮ સુધીના બાર માસના લવાજમ પેટે રૂા. ૮૦૮૧-૭૩ અને જાહેરખબર ખાતે રૂા. ૬૬૪૮-૫૦ તથા વ્યાજનું ઉત્પન્ન રૂા. ૪૬-૫૨ મળી કુલ આવક રૂા ૧૪૭૭૬-૭૫ની થાય છે. ખર્ચની રકમ રૂા. ૧૨,૧૩૮-૮૯ની થઈ છે એટલે માસિક ખાતે રૂા ૨,૬૩૭ ૮૬ની બચત થાય છે તેમાંથી 'પુસ્તકાલય'ના તંત્રીને રૂા. ૧૦૦૧) મંડળના સ્ટાફ ગ્રેચ્યુટી ફંડ ખાતેથી આપવામાં આવેલા તે રકમ સ્ટાફગ્રેચ્યુઇટી ફંડ ખાતે લઈ જવામાં આવે છે જેથી ચોખ્ખી બચત રૂા. ૧,૬૩૬-૮૬ રહે છે. પાછલી બચતના રૂા ૬,૧૩૨-૨૭માં ઉમેરતાં કુલ બચત રૂા. ૭,૭૬૯-૧૩ થાય છે. માસિકનું લવાજમ બધા ગ્રાહકો પાસેથી ડિસેમ્બર ૧૯૫૮ આખર સુધીનું વસૂલ થયું છે, તે પૈકી રૂા. ૪,૧૨૩-૬૨ અર્ધું લવાજમ નવા વર્ષમાં એડવાન્સ ખાતે જમા લીધું છે. માસિકના ઉત્પન્ન ખર્ચનો હિસાબ આ સાથે ઇલાયદો પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે. માસિક ખાતે રોકેલા કારકુનને અઢી માસના બોનસના રૂા. ૭૩-૦૦ આપવા વ્યવસ્થાપકો આપને ભલામણ કરે છે

માસિકના તંત્રી શ્રી મણિલાલ પ્રભાશંકર વ્યાસ રાજીનામું આપી ૧૯૫૭ના ડિસેમ્બરથી છૂટા થયા છે તેની નોંધ લેવામાં આવે છે.

(૧૦) સ્વ. શ્રી. મોતીભાઈ ન. અમીન જ્યુબિલીબાગ વાચનાલય :

વડોદરાનું જ્યુબિલી બાગ વાચનાલય જેને સ્વ. શ્રી. મોતીભાઈ ન. અમીનની યાદગીરીમાં આપણા મંડળે ચલાવવાનું ઠરાવ્યું છે, તે પહેલાંની જેમ મંડળ ચલાવે છે અને તેનો ઘણો સારો લાભ જનતા લે છે. વર્ષ દરમ્યાન રૂા ૪૭૫)નાં વર્તમાન પત્રો મંડળમાં ભેટ આવેલાં પૂરાં પાડ્યાં છે. ચાલુ વર્ષનું નિભાવખર્ચ રૂા. ૮૪) થયું છે, જે મંડળના નફાતોટાના પત્રકમાં ખર્ચ બાજુએ બતાવ્યું છે.

(૧૧) શ્રી. મગનભાઈ સાહેબનું રાજીનામું :

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિમીટેડના પ્રમુખ શ્રી. મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ એમણે પોતાની તાદુરસ્ત તબિયત અને અન્ય કામના બોજાને લીધે સંસ્થાના પ્રમુખપદેથી છૂટા થવા ઇચ્છા દર્શાવી છે અને પોતાનું રાજીનામું મોકલી આપ્યું છે તેની વ્યવસ્થાપક મંડળ નોંધ લે છે અને જે કારણોસર તેમણે રાજીનામું આપ્યું છે તે કારણો જોતાં આ સભા મંડળની સાધારણ સભાને તેમનું રાજીનામું મંજૂર કરવા ભલામણ કરે છે.

(૧૨) એમની સેવાઓની પિછાન:

પુસ્તકાલય-સહાયક-સહકારી-મંડળ લિ.ના પ્રમુખ તરીકે **શ્રી. મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ** એમણે સન ૧૯૩૯ થી ૧૯૫૮ સુધી એટલે લગભગ ૧૯ વર્ષ સુધી એકધારી સેવા આપી છે અને વિલિનીકરણ પછીના વર્ષોમાં પોતાની સલાહસૂચનાથી સમગ્ર ગુજરાત, સૌરાષ્ટ્ર, કચ્છમાં મંડળના કાર્યક્ષેત્રને વિસ્તૃત કર્યું છે. મંડળના મકાન વગેરેમાં પણ એમની સલાહ અત્યંત ઉપયોગી થઇ પડી છે. મંડળની આજની સદ્ધર પરિસ્થિતિમાં એમનો મહત્ત્વનો ફાળો છે.

આથી વ્યવસ્થાપક મંડળની આ સભા એમની એકધારી સેવાઓની યાદમાં **"શ્રી. મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ જ્ઞાનપ્રચાર ટ્રસ્ટ"** ઊભું કરી તેમાંથી ગુજરાતી ભાષાના સારા લેખકો પાસેથી ઉત્તમ પુસ્તકો લખાવી દર વર્ષે પ્રગટ કરવાનું ઠરાવે છે.

આ ટ્રસ્ટની શુભ શરૂઆત કરવામાં મંડળ તરફથી રૂા. ૨,૦૦૦) અંકે બે હજાર પૂરા ફંડમાં આપવાનુ તેમ જ તેમનું તૈલચિત્ર મંડળના કાર્યાલયમાં મુકવાનુ ઠરાવી તેના ખર્ચ માટે રૂા. ૨૫૦) સુધી ખર્ચ કરવાની મંજૂરી આપવા સાધારણ સભાને ભલામણ કરે છે.

આ ટ્રસ્ટ ફંડનુ ભંડોળ વધારવા પુસ્તકાલય સંસ્થાઓ, મંડળો અને જાહેર જનતા જોગું વિજ્ઞપ્તિપત્ર બહાર પાડવાનું ઠરાવવામાં આવે છે. અને આ કાર્ય આગળ ધપાવવા શ્રી. મણીલાલ મંગળજી કાશીવાળા; શ્રી. ચીમનભાઈ હ. અમીન, શ્રી. ચીમનભાઈ મૂળજીભાઈ અમીન, શ્રી. ચીમનલાલ દેસાઈ ડભોઈવાળા, શ્રી. લલિતચંદ્ર દિવાનજી, શ્રી. ખુમાનસિંહ શંકરભાઈ બારોટ (ગોધરા) શ્રી. નાનજીભાઈ જેઠીદાસ પટેલ (ચાણસ્મા) અને શ્રી મંગુભાઈ લલ્લુભાઈ દેસાઈ (પલસાણા)ની સમિતિ નીમવા ઠરાવવામા આવે છે.

(૧૩) હિસાબ:

આ સાથે નફાતોટાના પત્રકમાં જણાવ્યા મુજબ નિવેદનવાળા વર્ષમાં મંડળે રૂા. ૨૦,૬૧૨-૩૮ નો ચોકખો નફો કર્યો છે, તેમાં ગતવર્ષના નફા પૈકીના બાકી રૂા. ૧૮૩-૪૨ ઉમેરતાં કુલ નફો રૂા. ૨૦,૭૯૫-૮૦ થાય છે, તેની વહેંચણી નીચે મુજબ કરવા વ્યવસ્થાપકો આપને ભલામણ કરે છે:—

	રૂા. ન. પૈ.
(૧) રિઝર્વ ફંડ ખાતે લઈ જવા (જે હવે રૂા. ૪૫,૯૭૨-૦૦ થશે)	૨,૦૬૨-૦૦
(૨) સભાસદોને શેરનું ૬% ૬-૫૦ પૈસા લેખે ડિવિડન્ડ વહેંચવા	૪,૧૬૬-૫૧
(૩) નોકરોને ૨½ (અઢી) માસના પગાર બોનસ તરીકે આપવા	૨,૨૦૫-૦૦
(૪) વડોદરા જિલ્લા સહકારી બોર્ડને શિક્ષણ ફાળામાં આપવા	૩૦૯-૩૧
(૫) મકાન ફંડ ખાતે લઈ જવા (જે હવે રૂા. ૬૨,૦૦૦ થશે)	૭,૫૦૦-૦૦
(૬) સ્ટાફ ગ્રેજ્યુઈટી ફંડ ખાતે લઈ જવા (જે હવે રૂા. ૮,૪૦૦-૦૦ થશે)	૫૦૦-૦૦
(૭) પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ અને સહકાર પ્રચાર ખાતે	૭૫૦-૦૦
(૮) શ્રી. મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ જ્ઞાનપ્રચાર ટ્રસ્ટ	૨,૦૦૦-૦૦
(૯) શકમંદ લેણા ખાતે	૫૦૦-૦૦
(૧૦) આવતા વર્ષના નફાતોટા ખાતે લઈ જવા	૮૦૨-૯૮
	રૂા. ૨૦,૭૯૫-૮૦

(૧૪) નિમણૂક :

(૧) મંડળના વ્યવસ્થાપકો પૈકી (૧) શ્રી. ચીમનભાઈ હરિભાઈ અમીન, પ્રતિનિધિ સા. પુ. વરણામા, (૨) શ્રી. નાનજીભાઈ જેઠીદાસ પટેલ, પ્રતિનિધિ સા. પુ. ધીણોજ, (૩) શ્રી. સખારામ નારાયણ દયાળ, મંત્રી, સા. પુ. અમરેલી, (૪) શ્રી. લલિતચંદ્ર છોટુભાઈ દિવાનજી, વડોદરા, (૫) શ્રી. દલસુખરામ કેશવરામ શાસ્ત્રી, શુકલતીર્થ એ પાંચ વ્યવસ્થાપકો નિયમ મુજબ નિવૃત્ત થાય છે. નિવૃત્ત થતા વ્યવસ્થાપકો ફરીથી ચૂંટવાને પાત્ર છે.

(૨) નવા વર્ષના આડિટરો નીમવા તથા તેમનુ લવાજમ નક્કી કરવા વ્યવસ્થાપકો આપને વિનંતિ કરે છે.

(૧૫) નવા વર્ષનું અંદાજપત્ર મંજૂર કરવા બાબત :

સને ૧૯૫૮-'૫૯ના વર્ષ નીચે મુજબનું આવકખર્ચનુ અંદાજપત્ર (બજેટ) મંજૂર કરવા વ્યવસ્થાપકો આપને ભલામણ કરે છે.

ઉત્પન્ન	રૂા. ન. પૈ.	ખર્ચ	રૂા. ન. પૈ.
પુસ્તકોનુ કમિશન	૧૫,૦૦૦-૦૦	પગાર	૧૩૫૦૦-૦૦
પત્રોમાસિકોનું કમિશન	૭,૦૦૦-૦૦	મોંઘવારી	૭૫૦૦-૦૦
વ્યાજનું ઉત્પન્ન	૧૩,૫૦૦-૦૦	પોસ્ટેજ	૧૨૫૦-૦૦
		છપામણ	૧૨૫૦-૦૦
	૩૫,૫૦૦-૦૦	કંટીજન્ટ	૬૫૦-૦૦
		મકાનભાડુ	૧૧૫૦-૦૦
		ઈલેક્ટ્રીક ખર્ચ	૧૭૫-૦૦
		ઑડિટ ફી	૨૦૦-૦૦
		પ્રોવિડન્ટ ફંડમાં ફાળો	૮૦૦-૦૦
		આગના વિમાનુ પ્રિમિયમ	૧૦૦-૦૦
		મુસાફરી ખર્ચ	૩૫૦-૦૦
		જ્યુબિલી બાગ વાચનાલય ખર્ચ	૧૦૦-૦૦
		શ્રી મો. ન. અમીન સંવત્સરી ખર્ચ	૧૦૦-૦૦
		આકસ્મિક ખર્ચ	૨૦૦-૦૦
			૨૭૩૨૫-૦૦

(૧૬) નિવેદનવાળા વર્ષમાં આ મંડળ મારફતે ગ્રામ પુસ્તકાલયોની સરકાર મદદ મળતી બંધ થઈ તે બાબત :-

સને ૧૯૫૪-'૫૫ના વર્ષમાં નામદાર મુંબાઈ સરકારે માન્ય કરેલાં ગ્રામ પુસ્તકાલયોને સરકારમદદ આપવાનુ ચોક્કસ ધોરણ ઠરાવ્યું હતું. એ ધોરણ આધારે ગ્રામ પુસ્તકાલયોએ પાછલાં વર્ષમાં પોતાના બજેટમાં જેટલું ખર્ચ કર્યું હતુ તેની નીમે રકમ સરકારમદદ તરીકે ચાલુ વર્ષમાં તેમને આપવામાં આવી છે. આ મદદ વધારેમાં વધારે રૂા. ૭૫) સુધીની છે.

મંડળને જણાવતાં દિલગીરી થાય છે કે, નામદાર મુંબાઈ સરકારે આ મદદ જે તે પુસ્તકાલયોને પરબારી મોકલવાનુ ઠરાવ્યું હોઈ નિવેદનવાળા વર્ષમા ફક્ત વડોદરા જિલ્લાનાં

ગ્રામપુસ્તકાલયોની સરકારમદદ એકસહ આપવામાં આવી છે. તે સિવાય બાકીના બધા જિલ્લાનાં ગ્રામપુસ્તકાલયોની સરકારમદદ જેમને તેમને પરભારી મે. રે. એ. ઈન્સ્પેકટરો મારફતે પહોંચાડવામાં આવી છે. વડોદરા જિલ્લાની રકમ મંડળને રૂા. ૩૩૧૫૩–૦૦ મળી હતી.

મુમ્બાઈ રાજ્યના કેળવણીખાતાના હુકમ નં. L/B ૧૨૫૬ N. ૭૭૭૧ તા. ૧૪–૧–'૫૮થી ગુજરાતનાં જે ગ્રામપુસ્તકાલયો મંડળ મારફતે કામકાજ કરાવવા ખુશી હોય તેવાં સરકારમાન્ય પુસ્તકાલયોની સરકારમદદ મંડળને બારોબાર નવા વર્ષથી આપવા હુકમ થયો છે, પરંતુ કેળવણી-ખાતાની પૂના ઓફિસેથી કોઈ પ્રકારનો જવાબ મંડળે લખવા છતાં હજી મળ્યો નથી, તો આ બદલ કેળવણીખાતાના અમલદારોને વિનંતી કરવામાં આવે છે કે નવા વર્ષથી સદર હુકમનો અમલ થશે તો ગ્રામપુસ્તકાલયોને ઘણી જ રાહત થશે.

(૧૭) નિવેદનવાળા વર્ષમાં આપણા મંડળ મારફતે મળેલી જિલ્લા લોકલબોર્ડ-મદદ બાબત :

નિવેદનવાળા વર્ષમાં જિલ્લો લોકલબોર્ડો તરફથી પણ પુસ્તકાલયોને સારી મદદ મળી હતી. તે રકમો નીચે પ્રમાણે છે.

વડોદરા જિલ્લા લો. બો. તરફથી મદદ	રૂા. ૧૯૧૭૭–૦૦
મહેસાણા ,, ,, ,, ,,	રૂા. ૨૭૩૮૬–૫૦
અમરેલી ,, ,, ,, ,,	રૂા. ૩૭૩૮–૦૦
પંચમહાલ ,, ,, ,, ,,	રૂા. ૨૬૨૦–૦૦
ખેડા ,, ,, ,, ,,	રૂા ૧૭૬૩–૦૦
	રૂા. ૫૪૬૮૪–૫૦

ગ્રામપુસ્તકાલયોને સારી મદદ આપવા માટે તેમના વતી જે તે જિલ્લા લોકલબોર્ડોનો મંડળ આભાર માને છે.

(૧૮) મંડળના મકાન બાબત :

નિવેદનવાળા વર્ષમાં મંડળના મકાનનો પ્લાન અને એસ્ટીમેન્ટ મંજૂર કરાવી તેના બાંધકામનો કોન્ટ્રાક્ટ દેસાઈ શાહ કન્સ્ટ્રક્શન કું. વડોદરાને આપવામાં આવ્યો છે, જેનું બાંધકામ ટૂંક સમયમાં શરૂ થશે.

(૧૯) મંડળને મળેલી સરકારી સ્વીકૃતિ :

સમગ્ર ગુજરાતનાં રાજ્યમાન્ય પુસ્તકાલયોનું કામકાજ કરવા માટે નામદાર મુંબાઈ સરકારે આપણા મંડળને સને ૧૯૫૦ના વર્ષથી મંજૂરી આપી છે, અને પોતાને જોઈતાં પત્રો, માસિકો, પુસ્તકો તથા ઇતર સાહિત્ય મંડળ મારફતે ખરીદી શકશે, તો દરેક પુસ્તકાલય આ મંડળ મારફતે કામ લઈ તેનો લાભ લેશે એવી આશા છે.

વડોદરા
તા. ૩–૮–'૫૮

લક્ષ્મણસિંહ બ. પરમાર
મંત્રી

મણિલાલ મંગળજી કાશીવાળા
અધ્યક્ષ

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી
તા. ૩૦મી જુન ૧૯૫૮ના રોજનું

ભંડોળ અને દેવું	રૂા. ન.પૈ.	રૂા. ન.પૈ.
૧ ભંડોળ :		
સત્તાધારી થાપણ : ૪૦૦૦ શેર દરેક રૂા. ૨૫)નો	૧૦૦૦૦૮-૦૦	
ભગાવવા કાઢેલી થાપણ : ૩૬૦૦ શેર દરેક રૂા ૨૫)નો	૯૦૦૦૦-૦૦	
ભરાએલી થાપણ : ૨૭૯૨ શેર દરેક રૂા. ૨૫)નો	૬૯૮૦૦-૦૦	
વસુલ આવેલી થાપણ : ૨૭૯૨ શેર દરેક રૂા. ૨૫)નો પુરા ભરાએલા		૬૯૮૦૦-૦૦
૨ રિઝર્વ ફંડ :		
ગયા વર્ષના સરવાયામા જણાવ્યા પ્રમાણે	૪૨૧૩૮-૦૦	
ઉમેરો : ગયા વર્ષના નફાની વહેંચણી પૈકી સાધારણ સભાના ઠરાવ પ્રમાણે	૧૭૪૭-૦૦	
ઉમેરો : ચાલુ વર્ષની દાખલ ફી	૨૫-૦૦	૪૩૯૧૦-૦૦
૨A ઇન્વેસ્ટમેન્ટ રિઝર્વ ફંડ		
ગયા વર્ષના સરવાયામા જણાવ્યા પ્રમાણે		૪૫૬૫-૩૭
૨B નફાની વહેંચણી સરખી રાખવાનું ફંડ :		૩૪૯૭-૫૦
૩ નોકર સહાયક ફંડ :		
ગયા વર્ષના સરવૈયામા જણાવ્યા પ્રમાણે		૪૭૨-૯૫
૪ મકાન ફંડ :		
ગયા વર્ષના સરવાયામા જણાવ્યા પ્રમાણે	૪૮૦૦૦-૦૦	
ઉમેરો : ગયા વર્ષના નફાની વહેંચણી પૈકી સાધારણ સભાના ઠરાવ પ્રમાણે	૬૫૦૦-૦૦	૫૪૫૦૦-૦૦
૫ સ્ટાફ પ્રોવિડન્ટ ફંડ :		૮૯૫૬-૯૦
૬ સ્ટાફ ગ્રેચ્યુઇટી ફંડ :		
ગયા વર્ષના સરવાયામાં જણાવ્યા પ્રમાણે	૬૬૦૦-૦૦	
ઉમેરો . ગયા વર્ષના નફાની વહેંચણી પૈકીના સાધારણ સભાના ઠરાવ પ્રમાણે	૧૮૦૦-૦૦	
	૮૪૦૦-૦૦	
બાદ : નિવૃત થતા નોકરને અદા કર્યા	૧૫૦૧-૦૦	૬૮૯૯-૦૦
૭ ઇન્કમ એડજસ્ટમેંટ ફંડ :		૩૦૦૦-૦૦
૮ પુસ્તકાલય પ્રચાર અને સહકાર પ્રચાર ફંડ :		
ગયા વર્ષના સરવાયામા જણાવ્યા પ્રમાણે	૪૨૫-૯૧	
ઉમેરો : ગયા વર્ષના નફાની વહેંચણી પૈકીના સાધારણ સભાના ઠરાવ પ્રમાણે	૫૦૦-૦૦	
	૯૨૫-૯૧	
બાદ : વર્ષ દરમ્યાન ખર્ચ	૫૮૭-૦૯	૩૩૮-૮૨
		૪૧૪૫૯૩-૦૭
૯ દેવું : (વગર તારણનુ)		
૧ પુસ્તકાલયાની થાપણો ખાતે		
૨ પરચુરણ દેવુ (વગર વ્યાજુકા)		

મંડળ લિ. વડોદરા

મંડળના દેવા તથા લેણાનુ સરવાયું

મિલકત અને લેણું :	રૂા ન.પૈ.	રૂા. ન પૈ
૧ ગિટકી આમાન :		
૩૦-૬-'૫૭ સુધી પડતર કિંમત	૬૧૩૫-૫૮	
ઉમેરો ચાલુ વર્ષનો વધારો	૯-૨૯	
	૬૧૪૪-૮૭	
બાદ પાછલો ઘસારો	૫૪૪૧-૨૨	
	૭૦૩-૬૫	
બાદ ચાલુ વર્ષનો ઘસારો	૧૦૦-૦૦	૬૦૩-૬૫
૨ માલ સ્ટોકમા :		
મ નાએ સર્ટિફાઈ કરેલી યાદી મુજબ		૯૩૨૯-૬૫
૩ સદ્ધર લેણુ :		
અન્ય ગ્રાહકો પાસે		૧૨૬૩૨-૩૭
૪ ઈન્વેસ્ટમેન્ટસ્ :		
બરા । ને ો ઓ બેંક લિના શેર ૨૫૦ દરેક રૂા ૫૦) પુરા ભરાયેલા	૧૨૫૦૦-૦૦	
મહેમાણા ડ સે ો-ઓ બેક લના શેર ૪૦ દરેક રૂા ૨૫) પુરા ભરાયેલા	૧૦૦૦-૦૦	
અમરેલી જિ મધ્યસ્થ બૅંક લિના શેર ૧૦૦ દરેક રૂા ૧૦) પુરા ભરાયેલા	૧૦૦૦-૦૦	
ખેડા ડિસ્ટ્રીક સે ો-ઓ બેક લિના શેર ૪૮ દરેક રૂા ૨૫) પુરા ભરાયેલા	૧૨૦૦-૦૦	
વડોદરા કો-ઓ લે મો બેક લિના શેર ૪૦ દરેક રૂા ૫૦) પુરા ભરાયેલા	૨૦૦૦-૦૦	
વડોદરા જિ મ ખરીદવેચાણ સઘ લિના શેર ૧૮૦ દરેક રૂા ૧૦) પુરા ભરાયેલા	૧૮૦૦-૦૦	
વડોદરા જિ આ સ બેંક લિના શેર ૮૦ દરેક રૂા ૨૫) પુરા ભરાયેલા	૨૦૦૦-૦૦	
વડોદરા જિ દૂધ ઉત્પા કોનો સ સઘ લિ શેર ૧ દરેક રૂા ૧૦૦) પુરા ભરાયેલા	૧૦૦- ૦	
ટાટા હાઇડ્રો ઇલે પાવર સપ્લાય કો લિ મુબઈના પ્રેફરન્સ શેર ૫૦) બજાર ભાવ રૂા ૧૦૮) પ્રમાણે	૫૪૦૦-૦૦	૨૭૦૦૦-૦૦
ડિબેન્ચર્સ :		
બરોડા કો-ઓ લે મો બેક લિના ડિબેન્ચર્સ ૩% ૧૦૦	૨૫૦૦૦-૦૦	
" " ૩½% ૧૦૪		
સુરત ડિ કો-ઓ લે મો બૅંક લિના ડિબેન્ચર્સ	૨૬૦૦૦-૦૦	
૩½%	૫૦૦૦-૦૦	
આગ્ર કો-ઓ મે લે મો બેક લિના ડિબેન્ચર્સ ૩½%	૫૦૦૦-૦૦	૬૧૦૦૦-૦૦
૫ સેવિંગ્સ :		
બરોડા સે ક ઓ બેક લિ વડોદરા સેવિંગ્સ ૧½	૧૩૬૬-૫૬	
પોસ્ટ ઓફિસ સેવિંગ્સ	૫૮૪૩-૨૪	૭૨૦૯-૮૦

		રૂ. ન.પૈ.	રૂ. ન.પૈ.
૧ ગ્રામ પુસ્તકાલયોની ખરીદ પેટે ઍડવાન્સ			
૧ પુસ્તકો માટે	૧૮૭૯૮-૭૮		
૨ બજેટની લોકમદદ તથા બચત	૯૭૯૧-૩૧	૨૮૫૯૦-૦૯	
૨ ઇતર ગ્રાહકોના જમા		૭૦૫૬-૫૫	
૩ બુકસેલરોના જમા		૮૫૩-૩૦	
૪ ચાલુ વર્ષના ખર્ચ પેટે આપવાના બાકી		૪૨૯-૬૫	૩૬૯૨૯-૫૯
૧૦ નહિ માંગણી થયેલું ડિવિડન્ડ :			૭૬૨-૫૮
૧૧ પુસ્તકાલય માસિક :			૧૧૧૮૦-૦૦
૧૨ ટ્રસ્ટ ફંડો :			
૩૦-૬-'૫૭ના સ્થાયી ટ્રસ્ટ ફંડો		૩૯૪૨૯-૩૦	
ઉમેરો : " "		૫૦૦-૦૦	
		૩૯૯૨૯-૩૦	
ઉમેરો : ચાલુ ટ્રસ્ટ ફંડોના		૭૬૧૫-૭૭	
ઉમેરો : નહિ ખર્ચાયેલું વ્યાજ		૨૮૬-૪૧	૪૭૮૩૧-૪૮
૧૩ પુસ્તક પ્રકાશન :			૫૨૧૦-૨૬
૧૪ નફા તોટા ખાતું :		૧૭૯૪૭-૦૮	
સને ૧૯૫૬-'૫૭ના નફાની બાકી			
બાદ : વાર્ષિક સાધારણ સભાના ઠરાવ પ્રમાણે			
૧ રિઝર્વ ફંડ	૧૭૪૭-૦૦		
૨ સભાસદોને ૬% લેખે ડિવિડંન્ડ વહેંચવા	૪૦૨૨-૭૫		
૩ નોકરોને બે માસનો પગાર બોનસના	૧૪૩૨-૦૦		
૪ વડોદરા જિલ્લા સ. બોર્ડને શિક્ષણ ફાળો	૨૬૧-૯૧		
૫ મકાન ફંડ ખાતે	૬૫૦૦-૦૦		
૬ સ્ટાફ ગ્રેચ્યુઇટી ફંડ ખાતે	૧૮૦૦-૦૦		
૭ પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ અને સ. પ્ર. ફંડ	૫૦૦-૦૦		
૮ શ્રી વા. ના. અમીન ટ્રસ્ટ ફંડ ખાતે	૫૦૦-૦૦		
૯ ખાદી ગ્રામોદ્યોગ પ્રદર્શન ખાતે	૧૦૦૦-૦૦	૧૭૭૬૩-૬૬	
બાકી		૧૮૩-૪૨	
ઉમેરો : ચાલુ વર્ષનો નફો		૨૦૬૧૨-૩૮	૨૦૭૯૫-૮૦
			૭૩૩૨૪૩-૧૨

ઑડિટરનો રિપોર્ટ

અમે મંડળનું તા. ૩૦-૬-'૫૮ના રોજનું સરવાયું અને તે દિવસે પૂરા થતા વર્ષનો નફાતોટાનો હિસાબ, તેને લગતા ચોપડા, વાઉચરો સાથે તપાસી જોયું છે, અને અમે નિવેદન કરીએ છીએ કે જોઈતા સઘળા ખુલાસા અને માહિતી અમને મળ્યાં છે. આ સરવાયું મંડળના ચોપડામાં બતાવ્યા પ્રમાણે અને અમને મળેલા ખુલાસા અને માહિતી અનુસાર તા. ૩૦ જૂન ૧૯૫૮ એ મંડળની સ્થિતિનો સાચો અને યથાર્થ હેવાલ રજૂ કરે છે. વિશેષ જણાવવાનું કે મંડળના સરવાયામાં બતાવેલા સઘળાં ઇન્વેસ્ટમેન્ટસ અમે જાતે તપાસી ખાતરી કરી છે અને તે બરાબર છે.

વડોદરા
તા. ૨૬-૭-'૫૮

(Sd.) **Apaji Amin & Co.**
Chartered Accountants, Auditors, Baroda

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. વડોદરા.

તા. ૧-૭-૫૭થી ૩૦-૬-૫૮ સુધીનું નફાતોટાનું પત્રક :

ઉત્પન્ન :	રૂા. ન.પૈ.	ખર્ચ :	રૂા. ન.પૈ.
શેર નામફેર ફી	૬-૫૦	પગાર	૧૦૫૫૨-૮૮
		મોંઘવારી ભથ્થું	૬૫૧૪-૫૧
ડુપ્લીકેટ શેર ફી	૩-૦૦	પોસ્ટેજ	૧૧૧૬-૩૭
		કંટિજન્ટ	૪૮૭-૬૮
પત્રો માસિકોનુ મહેનતાણું	૮૪૮૬-૬૨	જ્યુબિલીબાગ વાચનાલય.	૮૪-૦૦
		છપામણ	૧૧૮૯-૨૫
પુસ્તક વેચાણનો નફો	૧૯૮૬૨-૯૫	મકાનભાડું	૧૦૮૦-૦૦
		ઇલેક્ટ્રીક ચાર્જીસ	૧૫૭-૨૭
વ્યાજનું ઉત્પન્ન :		મુસાફરી ખર્ચ	૧૬૯-૧૫
		વેચાણવેરો	૨૩૪-૧૫
રોકડું મળેલું		શ્રી મો. ન અમીન સંવત્સરી ખર્ચ	૬૯-૭૦
વ્યાજ ૨૧૪૭૮-૨૪		વિમાનું પ્રિમીયમ	૮૫-૦૦
		ઑડિટ ફી	૨૦૦-૦૦
લેણું થયેલું		શિલ્કી સામાનનો ઘસારો	૧૦૦-૦૦
વ્યાજ ૩૪૯૮-૪૨		પ્રોવિડન્ટ ફંડનો ફાળો	૫૨૪-૬૫
	૨૪૯૭૬-૬૬		૨૨૫૬૪-૬૧
		થાપણો ઉપર આપેલું વ્યાજ,	૧૦૧૫૮-૭૪
			૩૨૭૨૩-૩૫
		ચોખ્ખો નફો	૨૦૬૧૨-૩૮
	૫૩૩૩૫-૭૩		૫૩૩૩૫-૭૩

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. વડોદરા.

તા. ૧-૭-૫૭થી ૩૦-૬-૫૮ સુધીનો ટ્રેડીંગ એકાઉન્ટ

	રૂા. ન.પૈ.	રૂા. ન.પૈ.
તા. ૧-૭-૫૭ના રોજનો માલ સ્ટોકમાં		૮૧૬૩-૭૫
ઉમેરો તા. ૩૦-૬-૫૮ સુધીની ખરીદ		૧૨૨૩૯૭-૬૬
તા. ૩૦-૬-૫૮ સુધીનું પુસ્તકોનું વેચાણ	૧૪૧૦૯૪-૭૧	
તા. ૩૦-૬-૫૮ના રોજ સ્ટૉક	૯૩૨૯-૬૫	
પુસ્તક વેચાણનો નફો		૧૯૮૬૨-૯૫
	૧૫૦૪૨૪-૩૬	૧૫૦૪૨૪-૩૬

સરવાયા ઉપરના આજ તારીખના અમારા રિપોર્ટ મુજબ.

વડોદરા
તા. ૨૬-૭-૫૮

Sd/—Apaji Amin & Co.
Chartered Accountant & Auditors.

"પુસ્તકાલય" માસિકનો સને ૧૯૫૭–'૫૮નો વર્ષ ૩૨ માનો હિસાબ

લવાજમ ખાતે	૮૦૮૧–૭૩	
જા. ખ. ખાતે	૬૫૮૮–૫૦	
વ્યાજ ખાતે	૬૬–૫૨	
	૧૪૭૩૬–૭૫	
છપામણી ખાતે		૩૬૯૨–૮૧
કાગળ ખાતે		૬૯૮–૦૧
મોકલણી ખાતે		૫૦૩–૭૦
મો. ફંડના ફાળા ખાતે		૪૨–૭૦
પ્રકીર્ણ ખાતે		૧૨૮–૨૮
પોસ્ટેજ ખાતે		૫૧૦–૦૦
કારકુનના પગાર ખાતે		૫૮૧૩–૩૯
તંત્રીને ઓનરેરીયમ ખાતે		૭૫૦–૦૦
		૧૨૧૩૮–૮૯
વર્ષ આખરે પુરાંત		૨૫૯૭–૮૬
	૧૪૭૩૬–૭૫	૧૪૭૩૬–૭૫

તારીજ

પાછલી પુરાંત	૧૧૭૨–૭૭	
લવાજમ લેણું	૮૧૩૨–૬૨	
ચાલુ વર્ષની પુરાંત	૨૫૯૭–૮૬	
	૧૨૮૦૩–૫૪	
પુ. સ. સ. મંડળ લિ. ખાતે		૧૧૯૧૦–૦૦
કાગળનો સ્ટોક ખાતે		૮૧૦–૦૦
[illegible]		૮૩–૫૪
	૧૨૮૦૩–૫૪	૧૨૮૦૩–૫૪

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. વડોદરાનાં

વર્ષ	સભાસદ સંખ્યા	શેર સંખ્યા	વસુલ આવેલી શેરોની મુડી રૂ.	રિઝર્વ ફંડ તથા બીજા ફંડો રૂ.	મુદતબંધી થાપણ રૂ.	ચોખ્ખો નફો રૂ.	ડિવિડંડ ટકા	ખરીદી રૂ.	વેચાણ રૂ.
૩૧-૩-૨૫	૧૧૮	૨૫૭	૫૩૨૫	૦	૪૫૯૬	૫૯૭	૬	૧૩૧૦૯	૯૪૦૨
૩૧-૩-૨૬	૨૯૪	૩૩૬	૮૦૯૦	૨૫૦	૧૫૭૭૮	૭૦૮	૬	૨૨૬૮૦	૧૮૫૧૭
૩૧-૩-૨૭	૩૧૪	૩૬૨	૮૮૭૦	૫૦૦	૨૭૦૩૯	૬૭૯	૬	૨૪૫૩૨	૨૩૯૯૦
૩૧-૩-૨૮	૩૨૪	૩૯૧	૯૬૨૫	૭૫૦	૪૧૧૪૦	૧૧૩૭	૬	૩૦૦૪૯	૩૨૯૫૨
‡૩૧-૧૨-૨૯	૩૪૭	૪૪૧	૧૦૯૨૫	૧૦૫૦	૬૩૫૭૬	૧૫૦૪	૬	૪૪૭૯૯	૫૧૮૯૧
૩૧-૧૨-૩૦	૩૬૮	૫૨૪	૧૩૦૧૦	૧૪૩૦	૮૫૦૨૩	૨૬૭૬	૬	૩૯૧૨૩	૩૬૯૭૩
૩૧-૧૨-૩૧	૩૮૯	૬૯૦	૧૭૧૭૦	૩૨૭૫	૧૦૬૦૦૫	૨૩૭૦	૬	૪૨૫૨૪	૪૧૯૨૯
૩૧-૧૨-૩૨	૪૦૬	૭૩૯	૧૮૩૭૫	+૭૦૯૬	૧૨૭૫૪૧	૩૪૨૩	૬	૫૪૨૪૦	૫૭૨૬૮
÷૩૧-૭-૩૪	૪૩૨	૮૭૫	૨૧૮૦૫	+૬૬૧૩	૧૬૫૮૭૫	૨૧૯૫	૬	૯૮૬૯૯	૧૦૫૭૧૧
૩૧-૭-૩૫	૪૪૪	૯૧૮	૨૨૮૯૦	+૬૯૪૫	૧૭૩૯૬૫	૨૩૯૬	૪½	૪૩૪૧૫	૪૮૪૬૭
૩૧-૭-૩૬	૪૭૩	૧૦૦૯	૨૫૧૬૫	+૮૦૦૯	૧૮૦૨૩૦	૨૦૫૨	૪½	૪૨૪૩૨	૪૮૭૯૮
૩૧-૭-૩૭	૪૮૭	૧૦૬૪	૨૬૫૮૦	+૧૧૭૪૮	૧૯૪૬૪૭	૧૦૧	૪½	૩૪૬૫૭	૩૮૩૭૨
૩૧-૭-૩૮	૫૦૦	૧૧૧૪	૨૭૮૫૦	+૧૧૯૬૪	૧૬૧૨૫૫	૨૭૧૮	૪	૩૭૧૯૦	૪૦૫૯૭
૩૧-૭-૩૯	૫૦૫	૧૧૫૩	૨૮૮૨૫	+૧૩૨૩૮	૧૬૬૨૫૪	૨૭૭૫	૪½	૩૭૯૦૫	૪૨૨૫૦
૩૧-૭-૪૦	૫૨૫	૧૨૭૫	૩૧૮૭૫	+૧૫૨૨૪	૧૭૮૯૨૪	૨૮૦૫	૪½	૩૫૯૫૫	૩૯૧૮૫
૩૧-૭-૪૧	૫૩૯	૧૪૧૩	૩૫૩૨૫	+૧૫૭૭૫	૧૯૬૭૫૫	૩૮૬૨	૫	૪૪૨૫૮	૪૮૪૦૦
૩૧-૭-૪૨	૬૦૫	૧૫૮૪	૩૯૬૦૦	+૨૩૧૯૨	૨૦૯૩૨૦	૩૦૩૯	૪	૩૯૭૧૯	૪૩૫૮૨
૩૧-૭-૪૩	૬૪૦	૧૬૨૮	૪૦૭૦૦	+૨૪૧૪૮	૨૨૭૨૮૭	૪૯૬૦	૪½	૪૯૩૨૭	૫૩૦૩૧
૩૧-૭-૪૪	૭૩૫	૧૭૪૫	૪૩૬૨૫	+૨૬૮૦૨	૨૩૧૮૭૬	૫૨૨૩	૪½	૫૧૦૭૭	૫૬૮૪૭
૩૧-૭-૪૫	૭૯૧	૧૮૧૪	૪૫૩૫૦	+૨૮૧૧૭	૨૩૫૪૧૫	૫૨૫૨	૪½	૪૯૧૧૨	૫૬૦૬૬
૩૧-૭-૪૬	૮૨૯	૧૮૭૦	૪૬૭૫૦	+૪૨૬૭૩	૨૫૯૧૩૦	૫૩૯૯	૬	૬૨૦૮૮	૬૬૪૫૫
૩૧-૭-૪૭	૮૯૪	૧૯૫૮	૪૮૯૫૦	+૪૪૦૬૩	૩૭૭૩૦૭	૧૫૬૧	૪½	૫૮૮૯૦	૬૧૬૧૮
+૩૧-૭-૪૮	૮૯૯	૧૯૬૮	૪૯૨૦૦	+૪૪૯૩૪	૩૯૪૨૭૮	૯૩૪૬	૪½	૧૬૬૫૫૯	૧૭૬૧૧૪
+૩૦-૬-૪૯	૯૨૨	૧૯૮૩	૪૯૯૯૫	+૫૬૨૪૬	૪૧૨૫૧૬	૮૫૮૪	૪½	૧૫૧૪૭૯	૧૭૧૯૩૭
+૩૦-૬-૫૦	૯૩૦	૧૯૯૧	૪૯૭૭૫	૬૦૮૫૨	૪૦૦૭૦૭	૯૩૦૬	૫	૧૬૪૧૩૮	૧૬૬૧૧૭
+૩૦-૬-૫૧	૯૮૦	૨૧૬૬	૫૪૧૫૦	+૬૭૨૩૮	૪૦૪૨૦૦	૯૯૮૫	૫	૯૮૬૬૩	૧૦૯૯૮૮
+૩૦-૬-૫૨	૯૯૧	૨૧૯૭	૫૪૯૨૫	+૬૮૫૦૫	૪૫૧૯૦૯	૧૧૬૮૧	૫	૭૪૦૪૦	૯૪૫૬૧
+૩૦-૬-૫૩	૯૯૯	૨૨૨૯	૫૫૭૨૫	+૭૪૩૩૯	૪૩૦૮૮૭	૭૪૫૨	૫	૪૯૯૩૯	૫૯૦૪૪
+૩૦-૬-૫૪	૧૦૧૩	૨૩૨૧	૫૮૦૨૫	+૭૮૭૭૩	૪૩૩૨૩૨	૧૨૩૪૫	૬	૭૩૪૭૮	૮૯૨૭૬
+૩૦-૬-૫૫	૧૧૨૧	૨૫૫૧	૬૩૭૭૫	+૯૧૮૮૪	૪૧૪૧૫૯	૧૭૫૬૮	૬	૧૨૩૮૯૨	૧૩૯૧૯૫
૩૦-૬-૫૬	૧૧૪૨	૨૬૧૭	૬૫૪૨૫	+૧૦૩૦૦૧	૪૧૧૫૬૪	૧૪૦૮૫	૬	૧૩૦૨૩૬	૧૪૬૦૩૨
૩૦-૬-૫૭	૧૧૬૦	૨૭૬૧	૬૯૦૨૫	÷૧૦૮૬૯૯	૪૧૭૨૧૨	૧૭૪૬૧	૬	૧૦૪૩૪૨	૧૨૧૨૨૬
૩૦-૬-૫૮	૧૧૭૯	૨૭૯૨	૬૯૮૦૦	૧૧૭૧૮૩	૪૧૪૫૯૩	૨૦૬૧૨		૧૨૨૩૯૭	૧૪૧૦૯૪

‡૨૧ માસનો હિસાબ ÷ ૧૯ માસનો હિસાબ + આ રકમ નફાની વહેંચણી સરખી રાખવાનું
+૩૧-૭-૪૮થી બધા આંકડા બુકડેપો સાથેના છે.

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી

ટ્રસ્ટ ફંડના હિસાબ

અનુક્રમ નંબર	ટ્રસ્ટ ફંડનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ આપનારનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ સ્વીકાર્યાની તારીખ
૧	૨	૩	૪
૧	દીવાળીબા સ્મારક જ્ઞાન પ્રસારક ફંડ	રા. માણેકલાલ કિશોરભાઈ પટેલ, પેટલાદ	૪—૩—૨૮
૨	રૂદેલ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. તુલસીભાઈ બકોરભાઈ અમીન, ભાદરણ	૧૪—૯—૩૦
૩	વડોદરા સાર્વજનિક પુસ્તકાલય ટ્ર. ફં.	,, ,,	૩૧—૮—૩૧
૪	શ્રી સયાજીરાવ ગાયકવાડ ટ્રસ્ટ ફંડ	પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના એક હિમાયતી	૩૦—૮—૩૧
૫	બની વલ્લભદાસ જમનાદાસ મૂળજી ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. નટવરલાલ ગિરધરલાલ શાહ, શિનોર	૩૦—૮—૩૧
૬	ઝારોળા સાર્વજનિક પુસ્તકાલય ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ, ભાદરણ	૨૭—૧૨—૩૧
૭	સ્વ. ધનીબ્હેન ભક્ત સ્મારક ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. ભુલાભાઈ પરસોત્તમ ભાઈ ભગત, ધામણ	૨૭— ૩—૩૨
૮	સ્વ. લખાભાઈ ગોવિંદભાઈ ભક્ત સ્મારક ટ્રસ્ટ ફંડ, ઓરણા	રા. ભગાભાઈ ગોવન ,,	૩૧—૭—૩૨
૯	શ્રી બોર્ડન સ્મારક ટ્રસ્ટ ફંડ	મંત્રીઓ, બોર્ડન સ્મારક ફંડ	૩૦—૭—૩૩
૧૦	ચાલુ ટ્રસ્ટ રૂ. ૧૦)ની રકમ પુરેપુરી ખર્ચાઇ છે		
૧૧	નાની નરોલી તા. માંગરોળ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ	મંત્રી સાર્વ. પુ. નાની નરોલી	૨૯—૭—૩૪
૧૨	ડભોઉ નરસિંહભાઈ શંકરભાઈ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ	રા. આદિતભાઈ મથુરભાઈ રા. અંબાલાલ શંકરભાઇ	૯—૯—૩૪

મંડળ લિ. વડોદરા.

તા. ૩૦-૬-૫૯ સુધીનો

રકમ રૂા	કર્યાં રોકેલી છે ?	વ્યાજ ખર્ચ વાનું બાકી	વ્યાજની રકમનો શું ઉપયોગ કરવાનો છે ?
૫	૬	૭	૮
૧૫૧	પુ. સ. સ. મંડળના ૬ શેરોમાં	૦-૦	પીહીજ સા. પુ૦ ને મોકલવી.
૧૦૧	પુ. સ સ મંડળના ૪ શેરોમા	૦-૦	પુસ્તકો ખરીદી રૂદેલ સા૦ પુ૦ને ભેટ આપવાં.
૧૦૧	,,	૦-૦	પુસ્તકો ખરીદી વટાદરા સા૦ પુ૦ને ભેટ આપવાં.
૫૦૧	મંડળના ૨૦ શેરોમાં	૦-૦	પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિને વેગ મળે એવી કોઈ જ્ઞાન-પ્રચારની યોજનામાં વાપરવુ.
૬૨૬	પુ. સ. સ. મંડળના ૨૫ શેરોમાં	૯૦-૮૮	શિનોર, સંખેડા અને તિલકવાડા તાલુકાનાં સા૦ પુ૦ ને મદદ કરવા.
૧૦૧	પુ. સ સ મંડળના ૪ શેરોમાં	૦-૦	પુસ્તકો ખરીદીને ઝારોળા સા૦ પુ૦ ને ભેટ આપવાં.
૧૦૧	,,	૦-૦	પુસ્તકો ખરીદીને ધામણ્ સા૦ પુ૦ ને ભેટ આપવા.
૧૦૧	,,	૦-૦	પુસ્તકો ખરીદીને ઓરણા સા૦ પુ૦ ને ભેટ આપવા.
૧૦૦૧ ૧૪-૭૫	પુ સ. સ. મંડળના ૪૦ શેરોમાં	૫૧-૭૫	વડોદરા રાજ્યનાં પછાત ગામોમાં નવીન બોર્ડને સ્મારક સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો ઉઘાડવાની મદદ કરવા.
૩૨૧૨ + ૨૩-૮૫	૩%ટકાની ગવર્નમેન્ટ લોનમાં	૦-૦	નાની નરોલી સા. પુ. ના મંત્રીને મોકલવી.
૨૦૦૦	,,	૦-૦	ન. શં. સા. પુ. ના. વાર્ષિક નિભાવને માટે ડભોઉ મોકલવી.

અનુક્રમ નંબર	ટ્રસ્ટ ફંડનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ આપનારનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ સ્વીકાર્યાની તારીખ
૧	૨	૩	૪
૨૫	મોટા આકડીઆ તા. અમરેલી સા. પુ. નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુ. મોટા આકડીઆ	૮—૮—૩૭
૨૬	કુરાલ તા. પાદરા સાર્વજનિક પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુ કુરાલ તા. પાદરા	૧૦—૧૦—૩૭
૨૭	ડેરોલી તા. કરજણ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુ. ડેરોલી તા. કરજણ	૧૦—૧૦—૩૭
૨૮	મોભા સાર્વજનિક પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુ મોભા તા. પાદરા	૧૦—૧૦—૩૭
૨૯	સૌ. દિવાળીબાઈ મગનલાલ જોશી ટ્રસ્ટ ફંડ	મગનભાઈ ઈશ્વરભાઈ જોશી બાકરોલ તા. આણંદ	૨૯—૧૧—૩૭
૩૦	બાકરોલ સા પુ. નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુ બાકરોલ તા. આણંદ	૩૧—૧૨—૩૭
૩૧	શ્રી. હરગોવિંદ શામજી પાઠક સ્મારક ટ્રસ્ટ	મુળશંકર ગૌરીશંકર ભટ્ટ પ્રતાપરાય ગિરધરલાલ મહેતા, મંત્રીઓ હરગોવિંદ શામજી પાઠક સ્મારક સમિતિ	૩૧—૧૨—૩૭
૩૨	આમચક સા. પુ. નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુસ્તકાલય આમચક તા. મહુવા	૨૬—૧ —૩૮
૩૩	ભાઈલાલ વ્યાસ સ્મારક ફંડ	દયાશંકર ભા. શુકલ, મંત્રી ભાઈલાલ વ્યાસ સ્મારક સમિતિ, સુરત	૮—૮—૩૭
૩૪	સ્વ. રણછોડભાઈ શિવાભાઈ પટેલ સ્મારક ફંડ	હરમાનભાઈ શિવાભાઈ પટેલ, ઉમેટા	૧૯—૧૧—૩૮
૩૫	સ્વ. ડાહીબેન સ્મારક ફંડ-ધામણ	મકનભાઈ લખાભાઈ	૧૯—૧૧—૩૮

રકમ રૂા.	ક્યાં રોકેલી છે ?	વ્યાજ ખર્ચવાનુ બાકી	વ્યાજની રકમનો શું ઉપયોગ કરવાનો છે ?
૫	૬	૭	૮
૪૦૦	૩% ટકાની ગવર્નમેન્ટ લોનમાં	૦-૦	મોટા આંકડીઆ સા. પુ ને મોકલી આપવી.
૪૦૦	,,	૦-૦	કુરાલ સા. પુ.ને મોકલી આપવી.
૧૦૧	,,	૦-૦	ઉંરોલી સા. પુ. મોકલી આપવી.
૬૦૦	,,	૦-૦	મોભા સા. પુ.ને મોકલી આપવી.
૧૨૬	પુ. સ. સ. મંડળ લિ.ના ૫ શેરોમાં	૦-૦	બાકરોલ સા. પુ.ને મોકલી આપવી.
૮૦૦	૩% ટકાની ગવર્નમેન્ટ લોનમાં	૦-૦	બાકરોલ સા. પુ.ને મોકલી આપવી.
૧૧૦૦	,,	૦-૦	ચવાલા સા. પુ.ને બાલ પુસ્તકાલયનું બજેટ બનાવવા મોકલી આપવી.
૩૦૦	,,	૦-૦	આમચક સા. પુ.ને મોકલી આપવી.
૮૬૫-૧૭	મંડળમાં જમા છે.	૦-૦	ભાઈલાલ વિશ્વનાથ વ્યાસ સ્મારક ગ્રંથમાળાનુ બીજું પુષ્પ "છાત્રોને" નામની પુસ્તિકા મંડળે પ્રકટ કરી છે.
૩૦૦	૩% ટકાની લોનમાં	૦-૦	ડેમોલ સા. પુ.ને મોકલી આપવી.
૧૦૧	પુ. સ. સ. મંડળ લિ.ના ૪ શેરોમા	૦-૦	ધામણ સા. પુ ને મોકલી આપવી.

અનુક્રમ નંબર	ટ્રસ્ટ ફંડનુ નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ આપનારનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ સ્વીકાર્યાની તારીખ
૧	૨	૩	૪
૩૬	સ્વ. શા. ગિરધરલાલ ત્ર્યંબકલાલ સ્મા. ટ્રસ્ટ ફંડ	મંત્રી સા. પુ ફોર્ટ સોનગઢ	૧૯—૧૧—૩૮
૩૭	મર્હુમ શેઠ ધનજીભાઈ મંચેરજી મેઘોરા સ્મારક ટ્રસ્ટ	„	૧૯—૧૧—૩૮
૩૮	નથ્થુભાઈ વીરમભાઈ સ્મારક સા. પુ. પિસાઈ તા. ડભોઈ નિભાવ ફંડ	રા. બેચરભાઈ નથ્થુભાઈ	૩૧— ૩—૪૦
૩૯	સ્વ રામકોર તે હરિભાઈ નારણજી ભક્તનાં પત્ની સ્મારક ટ્રસ્ટ ફંડ-ધામણ	રા. ભક્તિભાઈ કાળાભાઈ રતનજી-ધામણ	૩૧— ૭—૪૦
૪૦	સ્વ. પટેલ ડાહ્યાભાઈ અંબાલાલ સ્મારક પિહીજ સા. પુ નિવાભ ફંડ	પ્રમુખ સા પુ. પિહીજ	૨૦— ૬—૪૧
૪૧	સ્વ. મોતીભાઈ નરસિંહભાઈ અમીન સ્મારક ટ્રસ્ટ ફંડ (સ્થાયી)	મંત્રીઓ, વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ	૧૧—૧૧—૪૧
૪૧અ	„ „ (ચાલુ)	„	„
૪૧બ	„ „ (ચાલુ)	„	„
૪૨	સા. પુ નનસાડ તા. કામરેજ નિભાવફંડ	રા. નરસીભાઈ રણછોડભાઇ	૨૧—૧૨—૪૧
૪૩	સ્વ. લાડુબેન ભક્ત ધામણ સ્મારક ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. ધીરજલાલ જીવણજી મુ. ધામણ	૩—૧૧—૪૨
૪૪	ઉમરાખ તા. પલસાણા સા. પુ. નિભાવફંડ	રા. વલભભાઈ ઉકાભાઈ પટેલ	૧૩— ૧—૪૩
૪૫	સ્વ શાન્તાબાઈ મહાસુખભાઈ મહિલા સા. પુ. લોકમદદ ફંડ	રા. મહાસુખભાઈ ચુનીલાલ શેઠ મુ. વિસનગર	૨— ૫—૪૩
૪૬	આરક સીસોદરા તા. નવસારી સા. પુ. નિભાવફંડ	રા. માધવભાઈ કરસનભાઈ	૨૫— ૭—૪૩
૪૭	બાકરોલ સા. પુ. નિભાવ ફંડ	મંત્રી, સા. પુ. બાકરોલ તા. આણંદ	૨૬— ૨—૪૪
૪૮	જિતેન્દ્ર પ્રતાપરાય મહેતા સ્મા નિધિ અમરેલી.	રા પ્રતાપરાય ત્રિ. મહેતા	૨૦— ૪—૪૪

રકમ રૂ.	કયાં રોકેલી છે ?	વ્યાજ ખર્ચ વાનું બાકી	વ્યાજની રકમનો શું ઉપયોગ કરવાનો છે ?
૫	૬	૭	૮
૧૦૧	૩ ટકાની લોનમાં	૦-૦	ફોર્ટ સોનગઢ સા. પુ.ને મોકલી આપવી
૧૦૧	,,	૦-૦	,, ,,
૧૦૧	પુ. સ. સ. મંડળ લિ.ના ૪ શેરોમાં	૦-૦	સા. પુ. પિસાઈને મોકલી આપવી.
૧૦૧	,,	૦-૦	સા. પુ. ધામણને બજેટ બનાવવા આપવી.
૧૦૧	૩ ટકાની લોનમાં	૦-૦	સા. પુ. પિહીજને મોકલી આપવી.
૨૭૯૦-૪૫	,,	૦-૦	સ્વ. મો. ન. અમીન સ્મારક ગ્રંથમાળા પ્રસિદ્ધ કરવી.
૭૯૬-૨૫	આંધ્ર કો. ઓ. સે. લેન્ડ માર્ટગેજ બેન્ક લિ. મદ્રાસના ડિબેન્ચર્સમાં	૦ ૦	
૪૯૧૨-૭૯	મંડળમાં જમા	૦-૦	
૧૦૧	૩ ટકાની લોનમાં	૦-૦	સા. પુ. નનસાડ તા. કામરેજને બજેટ બનાવવા આપવી.
૧૦૧	પુ. સ. સ. મંડળના ૪ શેરોમાં	૦-૦	ધામણ સા. પુ ને મોકલી આપવી.
૧૦૧	૩ ટકાની લોનમાં	૦-૦	ઉમરાખ તા. પલસાણા સા. પુ.ને મોકલી આપવી.
૨૦૦૦	,,	૦-૦	મહિલા સા. પુ. વિસનગરને મોકલી આપવી.
૧૦૧	પુ. સ. સ. મંડળ લિ ના ૪ શેરોમાં	૦-૦	આરક સીસોદરા તા. નવસારી સા. પુ.ને મોકલવી.
૪૦૦	૩ ટકાની લોનમાં	૦-૦	સા. પુ બાકરોલને મોકલવી.
૧૦૧	પુ. સ. સ. મંડળ લિ.ના ૪ શેરોમાં	૦-૦	અમરેલી બા પુના વાચકોના ઉત્તેજનાર્થે ખર્ચવા બાલ પુ.ના મંત્રીને મોકલવી.

અનુક્રમ નંબર	ટ્રસ્ટ ફંડનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ આપનારનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ સ્વીકાર્યાની તારીખ
૧	૨	૩	૪
૬૨	ગં. સ્વ. કસ્તુરબા તે બાલુભાઈ વીરચંદનાં માતુશ્રી સા. પુ ઓરણા તા. કામરેજ નિભાવ સ્મા. ટ્રસ્ટ ફંડ	મંત્રી સા પુ ઓરણા	૨૯— ૩—૪૭
૬૩	સ્વ. પરભુભાઈ ગોવિંદજી સ્મા. ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. ભીખાભાઈ ગોવિંદજી	૨૯— ૩—૪૭
૬૪	સ્વ દુર્લભભાઈ ગોપાળજી નારણભાઈ સ્મારક ટ્રસ્ટ ફંડ	રા ભગવાનજી ગોપાળજી પટેલ	૩૦— ૭—૪૭
૬૫	સ્વ પરભુભાઈ સીતારામ સ્મા ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. છીતાભાઈ નથુભાઈ	૩૦— ૭—૪૭
૬૬	સ્વ. હરખભાઈ ભક્ત ધામણુ સ્મા ટ્રસ્ટ ફંડ	રા મોરારભાઈ દુર્લભભાઈ	૨૭—૧૦—૪૭
૬૭	સ્વ પટેલ વજ્જભાઈ રામદાસ (રણોલી) તા બોરસદ સ્મા ફંડ	રા. ભાઈલાલભાઈ કિશોરભાઈ પટેલ	૨૭—૧૦—૪૭
૬૮	રા ઉમેદભાઈ નરોત્તમદાસ બીન નાથાભાઈ પટેલ (રણોલી તા. બોરસદ) ટ્રસ્ટ ફંડ	રા પટેલ શિવાભાઈ ઉમેદભાઈ	૨૭—૧૦—૪૭
૬૯	પટેલ વિઠ્ઠલભાઈ ઝવેરભાઈ (રૂદેલ તા. બોરસદ) ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. ઝવેરભાઈ ભુલાભાઈ	૨૭—૧૦—૪૭
૭૦	રા ગોવિંદભાઈ જેશંગભાઈ પટેલ (સારસા તા આણંદ) ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. જેસંગભાઈ ભાઈલાલભાઇ પટેલ	૨૭—૧૦—૪૭
૭૧	રા રતિલાલ રણછોડભાઈ પટેલ (ઝારોળા) તા. બોરસદ ટ્રસ્ટ ફંડ	રા રણછોડભાઈ ભુલાભાઈ	૨૭—૧૦—૪૭
૭૨	સ્વ પટેલ વજ્જભાઈ નારણભાઈ (રણોલી તા. બોરસદ) સ્મા. ફંડ	રા પટેલ ઈશ્વરભાઈ વજ્જભાઈ	૨૭—૧૦—૪૭
૭૩	રા પટેલ મણિભાઈ ત્રિભોવનદાસ (રણોલી તા બોરસદ) ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. ત્રિભોવનદાસ લલ્લુભાઈ	૨૭—૧૦—૪૭
૭૪	રા. આગજીભાઈ રાયજીભાઈ કાછીયા પટેલ સ્મા. ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. મગનલાલ પી. સીડસમેન	૨૭—૧૨—૪૭
૭૫	છીતારામ કહાનજી ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. દુર્લભભાઈ દાજીભા દાદાર	૨૭—૧૨—૪૭

રકમ રૂ.	ક્યાં રોકી છે ?	વ્યાજ ખર્ચ વાનું બાકી	વ્યાજની રકમોનો શું ઉપયોગ કરવાનો છે ?
૫	૬	૭	૮
૬૫૧	૩ ટકાની લોનમાં	૦—૦	સા. પુ ઓરણા તા. કામરેજને મોકલવી.
૧૦૧	,,	૦—૦	સા. પુ. ઉમરાખ તા. પલસાણાને મોકલવી.
૨૫૧	પુ. સ. સ. મંડળના ૧૦ શેરોમાં	૦—૦	સા. પુ. ઓરણા તા. કામરેજને મોકલવી.
૧૦૧	૩ ટકાની લોનમાં	૦—૦	સા પુ. ઉમરાખ તા. પલસાણાને મોકલવી.
૧૦૧	પુ સ. સ. મંડળના ૪ શેરોમાં	૦—૦	સા. પુ ધામણ તા. નવસારીને મોકલવી.
૧૦૧	૩ ટકાની લોનમાં	૦—૦	સા. પુ. રણોલી તા ઓરસદને મોકલવી.
૨૫૧	૩ ટકાની લોનમાં	૦—૦	સા. પુ રણોલી તા. ઓરસદને મોકલવી
૧૫૧	૩ ટકાની લોનમાં	૦—૦	,,
૧૨૫	,,	૦—૦	,,
૧૦૧	,,	૦—૦	,,
૨૫૧	,,	૦—૦	,,
૧૨૫	,,	૦—૦	,,
૧૦૧	પુ. સ. સ. મંડળનાં ૪ શેરોમાં	૦—૦	સા. પુ. છાણી તા. વડોદરાને મોકલવી.
૧૦૧	,,	૦—૦	સા. પુ આરક સીસોદરા તા. નવસારીને મોકલવી.

અનુક્રમ નંબર	ટ્રસ્ટ ફંડનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ આપનારનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ સ્વીકાર્યાની તારીખ
૧	૨	૩	૪
૭૬	સ્વ. જયેશકુમાર બાલુભાઈ દુર્લભભાઈ ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. બાલુભાઈ દુર્લભભાઈ	૨૭—૧૨—૪૭
૭૭	ગં. સ્વ પ્રેમીબહેન હીરાભાઈ પરભુભાઈ ટ્રસ્ટ ફંડ	રા છગનભાઈ હીરાભાઈ	૨૭—૧૨—૪૭
૭૮	શ્રી. બાબુભાઈ વીરચંદ શાહ ટ્રસ્ટ ફંડ	રા શાહ બાબુભાઈ વીરચંદ	૨૭—૧૨—૪૭
૭૯	સૌ. સુમતિ શંકરલાલ કવિ ટ્રસ્ટ ફંડ (સા. પુ. નંદોલ તા. દહેગામ)	રા શંકરલાલ મગનલાલ કવિ	૨૭—૧૨—૪૭
૮૦	સ્વ. દીવાળીબેન તે ખુશાલભાઈ દુર્લભભાઈની છોકરી સ્મારક ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. ખુશાલભાઈ દુર્લભભાઈ	૨૭—૧૨—૪૭
૮૧	સ્વ. સોનાબા તે શ્રી માધવભાઈ કાળીદાસ પટેલના માતુશ્રી સ્મારક ટ્રસ્ટ ફંડ	માધવભાઈ કાળીદાસ પટેલ	૨૭—૧૨—૪૭
૮૨	કંકુબા તે પટેલ ભાઈલાલભાઈ નરોત્તમભાઈના માતુશ્રી કુરાઈ સા. પુ નિભાવફંડ	રા ભાઈલાલભાઈ નરોત્તમ ભાઈ પટેલ	૨૮— ૨—૪૮
૮૩	સ્વ. શંકરભાઈ કાળીદાસ અમીન સ્મા. ટ્રસ્ટ ફંડ મુ. વરણામા	રા જશભાઈ શંકરભાઈ અમીન	૨૮— ૨—૪૮
૮૪	સ્વ. પારવતીબેન તે ડાહ્યાભાઈ રામભાઈની ધણીઆણી સ્મા. ફંડ	ગ. ડાહ્યાભાઈ રામભાઈ	૨૪— ૪—૪૮
૮૫	સ્વ. રામભાઈ જીવાભાઈ સ્મા. ટ્રસ્ટ ફંડ	સૌ. ગંગાબેન રામભાઈ સા. દુધીબેન રામભાઇ	૨૮— ૬—૪૮
૮૬	સ્વ. મોહનલાલ ભીખાભાઈના સ્મરણાર્થે સા. પુ. પીનસાડ તા. નવસારી નિ. ફંડ	ગ. ભીખુભાઈ ગો. પટેલ	૧૦— ૯—૪૮
૮૭	નરોત્તમ ગોપાળજી ટ્રસ્ટ ફંડ	રા: નરોત્તમભાઈ ગોપાળજી	૧૦— ૯—૪૮
૮૮	સ્વ વ્હાલીબેન માધુભાઈ વલ્લભભાઈ સ્મા. ટ્રસ્ટ ફંડ	ગ. માધુભાઈ વલ્લભભાઈ	૧૦— ૯—૪૮

રકમ રૂ.	ક્યાં રોકેલી છે?	વ્યાજ ખર્ચવાનું બાકી	વ્યાજની રકમનો શુ ઉપયોગ કરવાનો છે?
૫	૬	૭	૮
૧૦૧	પુ. સ સ મં. લિ ના ૪ શેરોમા	૦–૦	સા પુ ઉમરાખ તા. પલસાણાને મોકલવી
૧૦૧	— ”	૦–૦	”
૧૦૧	”	૦–૦	”
૧૦૧	પુ સ સ મં. લિ ના ૪ શેરોમા	૦–૦	સા પુ નાદોલ તા દહેગામને મોકલવી
૧૦૧	૩%ની લોનમા	૦–૦	સા પુ ઉમરાખ તા પલસાણાને મોકલવી
૧૦૫	”	૦–૦	સા. પુ ધામણ તા. નવસારીને મોકલવી
૧૦૧	”	૦–૦	સા પુ. કુરાઈ તા. કરજણને મોકલવી
૧૦૦૦	”	૦–૦	બ્યાજ સા પુ વરણામા તા વડોદરાને દર વર્ષ પુસ્તકો મોકલના માટે ખર્ચવુ તથા "સ્વ શંકરભાઈ કાળીદાસ અમીન સ્મા ટ્રસ્ટ ફંડ તરફથી ભેટ" એવો સિક્કો પુસ્તકો ઉપર મારના તજવીજ કરવી
૧૦૧	— ”	૦–૦	સા પુ ઉમરાખ તા. પલસાણાને મોકલવી.
૩૦૦	— ”	૦–૦	સા પુ ઓરણા તા. કામરેજને મોકલવી
૩૦૧	”	૦–૦	સા પુ પીનસાડ તા. નવસારીને મોકલવી.
૧૦૧	— ”	૦–૦	સા પુ વણેસાપિસાદ તા. પલસાણાને મોકલવી
૧૦૧	— ”	૦–૦	સા પુ ઉમરાખ તા પલસાણાને મોકલવી.

અનુક્રમ નંબર	ટ્રસ્ટ ફંડનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ આપનારનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ સ્વીકાર્યાની તારીખ
૧	૨	૩	૪
૮૯	બાકરોલ તા. આણંદ સા. પુ. નિભાવ ફંડ	મંત્રી, સા. પુ. બાકરોલ	૨૧—૧૧—૪૮
૯૦	સ્વ. મોરારજી નથુભાઈ પટેલ સ્મારક ટ્રસ્ટ ફંડ—ધામણ	રા. દયાળજી મોરારજી પટેલ	૨૭— ૪—૫૦
૯૧	સ્વ. રામભાઈ લવજીભાઈના સ્મરણાર્થે સા. પુ. દિગસ તા. કામરેજ નિભાવ ફંડ	રા. રણછોડભાઈ લવજીભાઈ	૨૭— ૪—૫૦
૯૨	સ્વ માતુશ્રી હરખબેન ભક્તા ધામણ સા. પુ. નિભાવ ફંડ	કાળીદાસ લખાભાઈ	૬— ૮—૫૦
૯૩	સ્વ. શાહ મગનલાલ નરોત્તમદાસ સ્મારક ટ્રસ્ટ ફંડ	મંત્રી સા. પુ. ફોર્ટ સોનગઢ	૨૫—૧૧—૫૦
૯૪	પલાણા સા. પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુ. પલાણા	૨૫—૧૧—૫૦
૯૫	સ્વ. સીતાબેન ગોવિંદભાઈ પટેલ સ્મા. ફંડ મુ. સરગી તા. સંખેડા	ગોવિંદભાઈ પુંજાભાઈ પટેલ મુ. કોસિંદ્રા	૨૫—૧૧—૫૦
૯૬	સ્વ. રેવાબેન ભક્ત સ્મા. ફંડ ધામણ તા. નવસારી	ગોકળભાઈ રઘાભાઈ ભક્ત મુ. ધામણ	૨૫—૧૧—૫૦
૯૭	સ્વ. માતુશ્રી ધનબા સ્મારક ફંડ	અમૃતલાલ વનમાળીદાસ શાહ મુ. બચાર	૨૩— ૬—૫૧
૯૮	સ્વ. જીમાબહેન તે જીવાભાઈ લાલદાસ પટેલની દીકરી સ્મારક ટ્રસ્ટ ફંડ	જશભાઈ શંકરભાઈ અમીન મુ. વરણામા	૨૩— ૬—૫૧
૯૯	રાવજીભાઈ અંબાલાલ પટેલ ટ્રસ્ટ ફંડ	પા. અંબાલાલ મૂળજીભાઈ મુ. કરજણ	૨૩— ૮—૫૧
૧૦૦	સ્વ. કાશીબેન તે પટેલ ફુલાભાઈ નારણભાઈનાં પત્ની સ્મારક ફંડ	ફુલાભાઈ નારણભાઈ પટેલ મુ. બીલ	૮— ૩—૫૨

રકમ રૂ.	ક્યાં રોકેલી છે ?	વ્યાજ ખર્ચવાનું બાકી	વ્યાજની રકમનો શું ઉપયોગ કરવાનો છે ?
૫	૬	૭	૮
૫૦૦	૩ %ની લોનમાં	૦—૦—૦	સા. પુ. બાકરોલને મોકલવી.
૫૦૦	,,	૦—૦—૦	સા. પુ. ધામણ તા. નવસારીને મોકલવી.
૧૦૧	,,	૦—૦—૦	સા. પુ. દીગસ તા. કામરેજને મોકલવી.
૧૦૧	,,	૦—૦—૦	સા. પુ. ધામણના મંત્રીને મોકલી આપવી.
૧૧૧	,,	૦—૦—૦	સા. પુ. ફોર્ટ સોનગઢના મંત્રીને મોકલી આપવી.
૫૦૦	,,	૦—૦—૦	સા. પુ. પલાણાના મંત્રીને મોકલી આપવી
૧૦૧	,,	૦—૦—૦	સા પુ. સરગી તા. સંખેડાના મંત્રીને મોકલી આપવી.
૧૦૧	,,	૦—૦—૦	સા. પુ. ધામણના મંત્રીને મોકલી આપવી
૧૦૧	મંડળના ૪ શેરોમાં	૦—૦—૦	અ. વ. શાહ સા પુ. બચારના મંત્રીને મોકલી આપવી.
૨૫૦	મંડળના ૧૦ શેરોમાં	૦—૦—૦	સા. પુ. વરણામાને દર વર્ષે પુસ્તકો મોકલવા માટે ખર્ચવું તથા સ્વ જીબાબેહેન તે જીવાભાઇ લાલદાસ પટેલની દીકરી સ્મા. ટ્રસ્ટ ફંડ તરફથી ભેટ એવો સિક્કો પુસ્તકો ઉપર મારવા તજવીજ કરવી.
૧૦૧	મંડળના ૪ શેરોમાં	૦—૦—૦	અ. વ. શાહ સા. પુ. બચારના મંત્રીને મોકલી આપવી.
૨૫૦	મંડળના ૧૦ શેરોમાં	૦—૦—૦	સા. પુ. ભીલના નિભાવ માટે ખર્ચવા મંત્રીને મોકલી આપવા.

અનુક્રમ નંબર	ટ્રસ્ટ ફંડનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ આપનારનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ, સ્વીકાર્યાની તારીખ
૧	૨	૩	૪
૧૦૧	શ્રીમંત મહારાજા ફત્તેહસિંહરાવ ગાયકવાડ ટ્રસ્ટ ફંડ	પ્રમુખ સા. પુ. પ્રેમનગર તા. વાઘોડીઆ	૩— ૪—૫૪
૧૦૨	શ્રી દક્ષિણામૂર્તિ સ્મારક ટ્રસ્ટ ફંડ કરનાલી	રા. હરિલાલ શિવશંકર વૈદ્ય	૨૦—૧૧—૫૪
૧૦૩	પા. ખુશાલભાઈ બાવાભાઈ અને મોતીલાલ બાવાભાઈ ટ્રસ્ટ ફંડ પ્રેમનગર તા વાઘોડીઆ	રા. સોમાભાઈ મોતીભાઈ પટેલ	૨૦—૧૧—૫૪
૧૦૪	નાથાભાઈ લલ્લુભાઈ પટેલ ટ્રસ્ટ મુ. સિહોલ તા. પેટલાદ	રા. નાથાલાલ લલ્લુભાઈ પટેલ	૨૦—૧૧—૫૪
૧૦૫	સિહોલ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ મુ. સિહોલ તા. પેટલાદ	પ્રમુખ સા. પુ સિહોલ તા. પેટલાદ	૨૦—૧૧—૫૪
૧૦૬	શ્રી. ભક્ત કાળીદાસ શ્યામજી સ્મારક ફંડ મુ. ધામણ	રા. માધવભાઈ કાળીદાસ પટેલ	૨૨— ૬—૫૫
૧૦૭	શ્રી. વાઘજીભાઈ ના. અમીન ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. વાઘજીભાઈ ના. અમીન	૯— ૯—૫૬
૧૦૮	બાકરોલ સા. પુ. નિભાવ ફંડ	પ્રમુખ સા. પુ. બાકરોલ	૩૧— ૩—૫૭
૧૦૯	શ્રી ચુનીલાલ પુ શા જ્ઞાન પ્રચાર ફંડ	રા. પ્રમુખ શ્રી ચુનીલાલ પુ. શાહ જ્ઞાન પ્રચાર ફંડ	૯— ૬—૫૭
૧૦૯૦	,, ,, ચાલુ	,, ,,	૯— ૬—૫૭

રકમ રૂ.	ક્યાં રોકેલી છે ?	વ્યાજખર્ચવાનું બાકી	વ્યાજની રકમનો શું ઉપયોગ કરવાનો છે ?
૫	૬	૭	૮
૫૦૧–૦૦	૩½ ટકાના ટ્રેઝરી સેવિંગ્સ ડિપોઝીટ	૦–૦	સા. પુ. પ્રેમનગર (નિમેટા) પુસ્તકાલયના નિભાવ માટે ખર્ચવા મોકલી આપવી.
૧૫૦–૦૦	મંડળના ૬ શેરોમાં	૦–૦	વિદ્યાગૌરી સાૅ. પુ. કરનાલીને મોકલવી.
૫૦૧–૦૦	મંડળના ૨૦ શેરોમાં	૦–૦	સા. પુ. પ્રેમનગર તા. વાઘોડીઆને મોકલવી.
૨૫૦–૦૦	મંડળના ૧૦ શેરોમાં	૦–૦	સા. પુ. સિહોલ તા. પેટલાદને મોકલવી.
૧૦૦૦–૦૦	મંડળના ૪૦ શેરોમાં	૦–૦	સા. પુ. સિહોલ તા. પેટલાદને મોકલવી.
૨૫૦–૦૦	મંડળના ૧૦ શેરોમાં	૦–૦	સા. પુ. ધામણના મંત્રીને મોકલવું.
૧૦૦૦–૦૦ ૫૦૦–૦૦	મંડળના ૪૦ શેરોમાં	૦–૦	જ્ઞાનપ્રચારની કોઈ યોજનામાં વાપરવું. શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષા માટેનાં પુસ્તકો સસ્તી કિંમતે વેચવામાં પણ વાપરવું.
૫૦૦–૦૦	મંડળના ૨૦ શેરોમાં	૦–૦	સા. પુ. બાકરોલ તા. આણંદના મંત્રીને મોકલવું.
૧૦૦૦–૦૦	મંડળના ૪૦ શેરોમાં	૦–૦	શ્રી. ચુનીલાલ પુ. શાહ ટ્રસ્ટ ફંડમાંથી પુસ્તક-પ્રકાશન કરવું.
૧૮૩૭–૮૧	મંડળમાં જમા	૦–૦	” ”

પુસ્તકાલયોએ મંડળમાં જમા મૂકેલી કાયમ ફંડની રકમોની યાદી

ગુજરાતના ગ્રામ તથા કસ્બા પુસ્તકાલયોએ મંડળમા જમા મૂકેલી કાયમ ફંડની રકમો ૩૦–૬–૫૮ સુધીનુ વ્યાજ ચઢાવી જે તે પુસ્તકાલયની જાણ માટે અત્રે પ્રસિદ્ધ કરવામા આવે છે કોઈ પુસ્તકાલયને પોતાના નામ સામે જણાવેલી રકમમા ફેરફારી હોવાનુ જણાતા અત્રે તુર્ત જ ખબર આપવી **આ રકમમા ગેરની રકમનો સમાવેશ કરવામા આવ્યો નથી**

તા ક. (૧) * આ નિશાનીવાળા દરેક પુસ્તકાલયનો એક શેર રૂ ૨૫)નો છે એકથી વધુ શેર જેમના છે તે દરેક સામે શેરસખ્યા જણાવી છે

(૨) પુસ્તકાલયે મકાન દુરસ્તી ખાતે વાર્ષિક ગજેટમા બચત કરી અનામત રાખેલી રકમ **આવા મોટા અક્ષરે** છાપી છે

પેટલાદ તાલુકો		(૨) બામણોલી	૧૩૦–૭૩	સાસેદ	૧૯–૩૯
અગાસ	૨૬–૬૯	બાલીન્ટા	૭૨–૮૨	*સિહોલ	૧૮–૦૫
*અરડી	૮૮–૬૫	બાટવા	૧૪–૪૮	*સિમરડા	૫૮૫–૫૪
કણિયા	૧૮૮–૩૨	*ભાવણી	૧૨૪૮–૩૪	(૪) સુદરણા	૧૧૫૬–૨૬
*ફલોલી	૨૪૯–૦૨	*ભડકદ	૭૫૮–૧૯	સુદરા	૪૩–૪૬
(૧૨) કાસોર	૨૨૦–૮૦	,, મ. દુ		*મહિલા પુ	
(૨) ગોરાડી	૨૮–૧૧	*ભડ ક	૭૮–૨૯	સોજીત્રા	૩૬–૮૮
ખડુનોલ	૧૭– ૮	ભાગીએલ	૧૨–૧૨	*બોરીઆ	૧૮–૨૮
*ગાડા	૪૭–૦૩	(૪) ભાદરન	૨૭–૨૨	**બોરસદ તાલુકો જિલ્લે ખેડા**	
*ઘુટેલી	૭૭ –૧૯	મઘરોલ	૭૨–૩૪	*ભાવિકા	૧૬૦૪–૮૦
(૩) ડભોઉ	૧૮૭–૨૫	*મલાતજ	૧૧૪૮–૬૫	કપુરાઈ	૧૬૯–૮૭
*ડેમોલ	૧૮૧૧–૮૭	(૫) મહેળાવ	૩૫૪–૧૧	*ખિખલોડ	૪૯૮–૧૨
થલેડી	૫૮–૯૦	*માણજ	૭૮૨–૮૫	*ગોલિકા	૫૩૦–૧૬
*દતાલી	૭૬–૧૫	(૦) માનપુરા	૭૧૭–૫૮	*ગભીરા	૧૮–૮૬
*દેવા	૩૮૨–૮૪	મોરડ	૪૮૪–૦૩	*ચનાગ	૨૭૫–૭૬
*મહિલા પુ ધર્મજ	૯૩૦–૨	રમોદડી	૫૪–૭૫	ચુના	૪૨૫–૦૧
ધર્મજ પુ ના		*રૂપુર	૧૬૦–૮૧	*જંતરાજ	૨૧૧–૭૮
નોકર	૨૬૨–૯૧	વગાર	૬૮–૫૨	*ઝા ગા	૨૩૪૫–૪૬
મોતી હાળાનુ પ્રો ફડ		વિરોલ	૨૩૮–૬૦	ઝાંગળા મ દુ.	૮૮–૬૦
નવાગામ	૧૪૩૮–૪૦	*વિશ્નોલા	૨૭–૮૫	*ગામસુગામ	૨૦૨૨–૭૪
પલોલ	૫૧૮–૫૮	*વિશ્રામપુરા	૮૦–૬૦	,, મ દુ.	૧૪૮–૪૨
પાડગોલ	૩૩૪–૨૨	*શખડી	૨૧૬–૪૯	*માગી ...	૧૭–૬૧
પેટલી	૫૦૧–૦૪	*સંજાયા	૬૮૭–૬૯	(૫) દેહાલી મ. દુ.	૨૯–૮૧

(૫)રૂદેલ	૨૯૦૫-૮૪
,, મ. ફ.	૮૬-૪૨
લાલપુરા	૨૧૧-૭૪
*વાલવોડ	૨૫૫૫-૬૬
*વાસણા	૧૬૨-૦૬
*સીસ્વા	૮૫-૮૨
*પીંપળી	૭૩૯-૫૫
*જોળીકુવા	૧૧૦૫-૬૨

નડિયાદ તાલુકો

*ગંગાપુર	૩૮-૦૩
*પલાણા	૧૧૪-૫૧
,, મ. ફ. ફંડ	૬૮-૮૦
*રામપુર	૨૦૧-૦૪
*રામોલ	૧૬૦-૯૯
,, મ. ફ. ફંડ	૧૦૬-૨૮

આણંદ તાલુકો

જાલાબોરડી	૧૨-૬૬
*જોળ	૧૦-૯૭
*સુંદણ	૪૦૭-૦૭
*ખેડવા	૧૯-૮૧
બાકરોલ	૧૮-૫૭
મોગરી	૧૪૮૩-૦૧

માતર તાલુકો

*માલાવાડા	૨૯૫-૦૫

ખંભાત તાલુકો

*કાણીસા	૩૬૧-૭૩
*જલસણ	૬૮૫-૦૬
*જહુંધ	૨૦૪-૫૭
*પિપળોઈ	૧૧૫૯-૭૬
*ફિણાવ	૩૦૯-૨૮
*વટાદરા	૯૦૨-૭૬

કાલોલ તાલુકો

*બાકરોલ	૫૯૨-૧૫
*રતનપુરા	૨૩૮-૦૬
*શક્તિપુરા	૬૮-૩૨

આમોદ તાલુકો

તેગવા	૧૨૦-૮૨

નાંદોદ તાલુકો

*વરખડ	૨૯૦-૦૬

વડોદરા તાલુકો

અકોટા	૩૮-૪૦
અટલાદરા	૫૦૬-૧૦
*અણખી	૪૯૪-૧૦
અલ્હાદપુરા	૪૫-૭૦
(૨) અંકોડિયા	૧૦૦૨-૪૭
*અંપાડ	૩૧-૮૮
(૫) આજોડ	૮૩૫-૨૨
આમલીઆરા	૧૧૦-૩૬
*ઇટોલા	૩૨૫-૦૬
ઉંટીઓ મેઢાદ	૧૧૮-૯૬
(૫) ઉંડેરા	૮૩૬-૦૭
(૫) કરચીઆ	૬૪૮-૧૯
કરાલી	૧૯-૪૨
કરોડીઆ	૧૯૯-૨૦
કલાલી	૬૮૯-૬૨
*કાશીપુરા	૪૯૬-૪૮
કેલનપુર	૮૯-૫૨
(૫) કોટણા	૧૫૨-૯૫
(૫) કોયલી	૨૫૦૪-૦૩
(૫) ખાનપુર	૨૭૪-૮૩
ગોકળપુરા	૭૭-૩૯
ગોત્રી	૮૯૭-૭૨
ગોરવા	૫૬૬-૮૩
ગોસિન્દ્રા	૪૮-૪૯
*ચાપડ	૫૮૦-૨૦
*જાંબુઆ	૪૯૮-૬૮
જસાપુરા	૨૦-૫૬
*તતારપુરા	૬૫૬-૩૦
*તરસાલી	૪૯૫-૬૬
*તાદળજા	૭૧-૨૮
*દશરથ	૧૮૪૪-૪૨
*દામાપુરા	૫૭-૪૫
*દુમાડ	૨૫૫-૭૩
ધનીઆવી	૧૫-૦૨
*પદમલા	૧૦૯૦-૪૦
*પાતલવેણી	૩૨૮-૭૯
ફાજલપુર પોર	૧૪-૮૭
ફાજલપુર સાંકરદા	૪૧-૯૪
(૫) બાજવા	૩૭૫-૮૨
(૫) બીલ	૪૭૪-૨૧
,, મ. ફ. ફંડ	૨૬૬-૮૬
*ભાયલી	૧૯૬-૧૪
*મકરપુરા	૮૩૮-૪૬
મહાપુરા	૧૦૭-૪૩
મારેઠા	૨૯-૩૫
(૨) માણેજા	૨૧૧-૪૧
માંજલપુર	૨૦૧-૨૮
*મેઘાકુઈ	૨૭૯-૬૨
*મોતીઆપુર	૬૦૧-૫૩
*રણોલી	૧૦૪૩-૪૦
રમણગામડી	૯૮-૬૭
રાઘવપુરા	૧૧૦-૪૭
રામનાથ	૨૦-૫૬
રાયપુરા	૩૬૨-૧૫
*રવાદ	૫૫૫-૩૬
*લાલજીપુરા	૧૧૪-૭૧
*વડદલા	૬૪-૧૭
*વડસર	૨૩૫-૧૩
વડસાલા	૨૯૨-૮૪
(૧૦) વરણામા	૧૦૭૦-૪૫
,, મ. ફ. ફંડ	૯૧૮-૯૩
વાસણા કોતરીઆ	૧૩૦૩-૫૮
*વિરોદ	૯૩-૧૫
(૨) વેમાલી	૫૬-૬૭
(૫) સેરખી	૨૬૮-૯૨
સમરાપુરા	૧૬૮-૩૮
*સમસાબાદ	૪૭૭-૪૭

*સમા ૪૫૬-૪૨
*સમીઆળા ૧૩૨-૦૩
(૨) સલાડ ૬૨૪-૭૮
સયાજીપુરા ૪૫-૭૦
*સાંકરદા ૫૬૧-૨૮
*સીસ્વા ૪૧૦-૭૦
સુભાનપુરા ૫૬-૫૧
*સુંદરપુરા ૩૫-૯૦
*સેવાસી ૨૬૭૨-૨૯
*સૈયદવાસણા ૪૨૦-૫૫
*સોખડા ૧૧૨૬-૦૧
સોનારકુઈ ૧૧૦-૮૨
હરણી ૧૭૨-૫૪
*આમોજ ૨૭૨-૩૩
વડોદરા વિ. પુ. મંડળ ૩૩૫-૦૫
વડોદરા જિ. પુ. મંડળ ૧૮૫૭-૪૯
સિંધરોટ ૭૨-૨૯
*સરાર ૨૧૦-૩૪
(૫) પોર ૧૧૨૭-૫૩
વડોદરા મહાલ પુ. મંડળ ૧૧૩-૪૬
ચીખોદરા ૧૯૪-૬૩
મીરસાપુર ૨૫-૧૨
હજાપુર ૧૫-૦૭

પાદરા તાલુકો

અભોળ ૭૩-૨૨
અંબાડા ૧૮૬-૭૯
આમળા ૪૧૦-૦૬
મરાયા ૨૪૮-૦૨
એકલબારા ૪૪-૬૩
ઝુસ્ટ ૯૬૧-૪૨
ખડી ૩૭૭-૦૩
ખડી મ. હ. ફંડ ૯૧-૨૬
ઘાકુવા ૫૫-૬૩
કલ્યાણકુઈ ૫૨-૨૦
*કાંદા ૯૧-૬૯
*કુરાલ ૧૨૨૬-૩૩
*કોટણા ૧૬૫-૭૫
ગયાપુરા ૨૬-૧૩
*ગવાસદ ૮૦૮-૪૭
ગવાસદ મ. હ. ફંડ ૪૪-૬૭
ગામેઠા ૧૭૬-૫૪
*ગોરીઆદ ૮૧-૧૫
*ધાયજ ૮૬૯-૭૬
*ચાણસદ ૧૨૫૨-૦૧
*ચોકારી ૩૫-૬૭
*જલાલપુર ૨૧૦-૪૦
(૪) ડબકા ૬૭-૧૬
ડભાસા ૨૬૭-૧૦
*તાજપુરા ૨૭૫-૯૫
*તિથોર ૪૪૨-૦૦
દશોલી ૮૬-૦૯
*દરાપુર ૩૫૦-૬૭
,, મ. હ. ફંડ —
*દૂધવાડા ૧૯૬૮-૧૧
*નરસીપુરા ૧૦૦-૧૩
નેદરા ૩૦-૪૬
(૨) પાટોદ ૧૨૯-૯૪
*પાદરા ૧૭૬-૩૭
,, મ. હ. ફંડ —
*પાદરા બોર્ડિંગ —
હાઉસ વાચનાલય ૫૦-૦૭
(૫) પીપળી ૧૬-૪૯
*પિંડાપા ૧૨૭-૪૪
*બ્રાહ્મણવસી ૨૯-૩૩
*ભદારી ૯૮-૦૯
*ભોજ ૧૨૮-૭૮
મજાતણ ૫૩-૧૧
મહાપુર ૧૮-૭૨
મહંમદપુરા ૪૨-૩૧
*માસર ૨૩૧-૯૩
મેઢાદ ૧૩૨-૪૭
મોભા ૨૫૮-૪૩
*મુજપુર ૧૦૭૫-૫૪
,, મ. હ. ફંડ ૧૮-૯૦
(૨) મુવાલ ૭૭૮-૯૨
*રણુ ૩૦૬-૬૫
*રાણુપુરા ૨૦૯-૮૭
*લતીપુરા ૩૧૮-૪૧
(૪) લુણા ૫૯૨-૪૫
*વડદલા ૧૨૪-૭૪
*વડુ ૪૧૭-૦૫
(૫) વણછરા ૫૦૩-૯૬
*વિશ્રામપુરા ૧૨૫-૮૭
*વીરપુર ૧૪૫-૬૮
*શાણપુર ૮૪૫-૦૫
*સરસવણી ૫૫-૯૧
,, મ. હ. ફંડ ૯-૮૨
સાદડ ૩૭-૭૬
*સાદરા ૧૮૮-૪૦
*સાધી ૧૨૧૦-૮૪
*સાંગમા ૩૬-૩૩
સાંઢા ૩૪-૬૪
*સાંપલા ૯૫-૮૪
*સેજાકુવા ૧૧૬૦-૩૯
(૧) સોખડા ખુર્દ ૬૮૫-૯૬
(૫) સોખડારાઘુ ૯૬-૩૩
સોમજીપુરા ૮૫-૨૨
*ઢુરોપુર ૧૬૩-૨૫
શહેરા ૨૫-૧૨

કરજણ તાલુકો

*અટાલી ૫૨૪-૮૦
*અણસ્તુ ૪૮૪-૯૫
આભરા ૧૪૮-૫૭
ઉમજ ૮૨-૦૧

*ઉરદ	૨૫૨-૫૮
કણભા	૫૫-૧૭
કરણ	૬૯-૬૪
*કલા	૧૯૫-૯૨
*કંડારી	૪૯૭-૩૫
,, મ. હુ. ફંડ	૩૪-૧૭
કંથારીઆ	૧૨૦-૬૯
કાસમપુર	૨૮૮-૦૫
*કુરાઈ	૨૮૨-૮૩
(૭) કોઠિયા	૨૮૬-૧૮
*કોરલ	૨૪૬-૨૧
*કોલીઆદ	૪૮૪-૭૧
કહોણા	૨૪૦-૧૩
ખાંધા	૧૨૩-૮૧
*ગણપતપુરા	૧૪-૦૫
*ગંધારા	૭૭૨-૧૨
ચોરભુજ	૨૯-૯૦
*ચોરંદા	૧૩૭૬-૫૭
છંછવા	૧૬૪-૧૭
(૪) જૂની જીથરડી	૬૭૮-૫૧
,, મ. હુ. ફંડ	૧૦૫-૧૦
(૪) દેથાણ	૩૩૭-૯૭
(૨) દેરોલી	૧૮૩-૫૫
દેલવાડા	૧૦૭-૦૬
*ધામણજા	.૧-૫૧
*ધાવટ	૨૫૪-૯૫
(૪) નવી જીથરડી	*૪૩-૨૩
નિશાળીઆ	૧૯૫-૨૩
પિંગલવાડા	૧૫૦-૫૯
*ફત્તેપુર	૧૪૯-૧૦
(૧૭) બચાર	૭૩-૮૫
,, મ. હુ. ફંડ	૧૨૮-૪૪
(૧૦) ભરથાણા	૩૪૫-૬૧
(૮) ભરથાલી	૧૨૮-૫૯
(૨) માત્રોજ	૪૬-૦૦
માંગરોલ	૨૩૪-૧૨

મીયાગામ	૭૫૮-૩૬
(૨) મેથી	૩૦૫-૫૪
,, મ. હુ. ફંડ	૪૧-૮૨
મેસરાડ	૧૩૧-૨૭
(૨) રણાપુર	૧૮૦૧-૫૩
*રોપા	૧૫૧-૦૧
*લતીપુર ટિંબી	૨૦-૫૫
લાકોદરા	૩૦૭-૦૬
લીલોડા	૧૦૯-૦૧
(૨) વલણ	૧૪૨-૬૮
*વીરજઈ	૧૯૩-૪૩
(૨૦) વેમારડી	૨૨૩-૫૩
(૯) શરપુરટીંબી	૪૯૭-૦૩
(૪) સણાપુર	૧૭૫-૭૮
(૨) સીમળી	૧૮૧-૪૫
(૪) સણિયાદ	૨૭૩-૪૬
સંભોઈ	૮૪-૩૧
*સાદરણા	૧૫૭-૭૮
*સામરા	૨૦-૨૮
સાયર	૧૮-૫૮
સારીંગ	૪૯૨-૯૭
સાંપા	૧૫૦-૨૭
*સાંસરોદ	૩૭-૩૨
*હળદરવા	૧૨૫-૨૧
(૨) હાડોદ	૧૩૦-૩૧
*આલમપુર	૧૬૯-૯૫
*ખોડકા	૬૩-૫૧
*કંબોલા	૮૮-૦૯
*કુરાલી	૧૭૦-૮૬
કરમડી	૨૨૬-૬૭
*માંગલેજ	૨૦-૫૮
*ઓઝ	૧૯૦-૫૯
*ઓસલામ	૯૦-૬૩
(૨) પાછીઆપુરા	૧૮૫-૨૨
*પુચ્ચ	૧૮૬-૧૩
(૫) રારોદ	૨૮૪-૪૭

*વેમાર	૨૦૮-૪૯
માનપુર	૨૫-૧૭
હરસુંડા	૧૦૩-૭૫
કોઠાવ	૨૫-૧૨

ડભોઈ તાલુકો

*અકોટી	૧૧૯-૪૨
(૫) અમરેશ્વર	૪૦૩-૬૪
કરાલીપુરા	૨૫૮-૬૨
*અંગુઠણ	૪૧૮-૬૨
*કડધારા	૨૨૦-૭૪
કરનેટ	૨૫૪-૨૩
(૨) કોઠારા	૫૦-૬૩
(૫) કરમાલ	૯૯૨-૮૫
*કરાળી	૧૦૫-૦૯
*કારવણ	૧૮૦૩-૮૬
કારવણીઆપુરા	૧૭-૨૫
(૫) કુકડ	૧૯૫-૫૭
*કુંવરપુરા	૪૬૪-૮૫
કુંવરવાડા	૩૧૩-૬૯
*કુંઢેલા	૧૦૨૧-૭૪
(૨) ગામડી	૪૪-૨૫
(૪) ગોજાલી	૧૨૯-૮૮
(૫) છત્રાલ	૨૩૫-૫૫
જિયાતલાવડી	૧૩૧-૧૦
*જૂની માંગરોલ	૩૩૪-૪૮
*ઢોલાર	૧૬૨-૦૪
(૩) થુવાવી	૬૪૮-૩૩
*ધર્મપુરી	૪૩૩-૦૯
*નડા	૩૮૮૩-૮૦
(૮) નાના ફોફળિયા	૩૨૭-૧૪
નઢારીઆ	૨૪૧-૬૫
*નંદેરીઆ	૭૪-૮૬
*પારીખા	૨૦-૫૫
પલાસવાડા	૭૯૭-૬૧
(૩) પુનિયાદ	૧૧૩-૦૪
પ્રયાગપુરા	૨૪-૬૬

પુડા	૨૬–૨૮
ફરતીકુઈ	૮૩૫–૪૯
બહેરામપુરા	૧૦૯–૫૮
બાણુજ	૧૭૨–૩૯
*બોરબાર	૩૨–૨૬
*બોરિયાદ	૧૦૪–૬૮
ભીમપુરા	૫૩–૦૯
*ભિલુપુર	૩૬૪–૧૨
મંડાળા	૧૭૬૦–૦૯
માવલી	૩૬૪–૭૮
*મેનપુરા	૬૫૮–૮૧
મોરપુરા	૧૧–૫૪
*મોટા હબીપુરા	૭૧–૭૬
રાજલી	૨૮૫–૨૭
રસુલપુર	૪૫–૬૯
સુલતાનપુરા	૨૦–૪૪
*વડજ	૯૩૪–૪૫
*વઢવાણા	૫૩૦–૮૫
*વણાદરા	૮૩૪–૨૪
વસાઈ	૧૦૬–૩૯
શમશેરપુરા	૧૩–૮૨
*સાઢોદ	૮૦૪–૪૯
*સિતપુર	૪૮૨–૪૯
(૫) સિમળીઆ	૯૨–૨૯
*સિંગરચળી	૧૫૮–૬૭
*પિસાઈ	૧૧૩–૯૭
(૧૦) કરનાલી	૫૬૮–૨૦
*તેનતલાવ	૩૭૨–૫૩
,, મ. દુ. ફંડ	૬૬–૩૧
શંકરપુરા	૧૭–૨૦
બારીપુરા	૪૮૯–૮૫
અલ્હાદપુરા (વાપદપુર)	૨૫–૧૧
સનોર.	૨૫–૧૧
ટીંબી	૨૨–૦૨
પનસોલી	૧૦–૬૫
સેજપુરા	૨૫–૧૧

ખાનપુરા	૧૧–૪૯
ભીલોડીઆ	૨૫–૧૧
સુંવાળજા	૨૫–૧૧
હાંસાપુરા	૨૩–૭૦

શિનોર તાલુકો

(૫) અચીસરા	૨૩૩–૦૫
*અનસૂયા	૫૦૩–૧૮
*અંબાલી	૩૭૬–૪૬
(૫) આણંદી	૧૧૭–૯૦
(૫) કણજેઠા	૭૯–૧૫
*કુકસ	૫૨૭–૩૬
*છાણભોઈ	૨૯૫–૮૨
ઝાંઝડ	૧૭૨૧–૨૩
*ટીંબરવા	૮૮–૧૫
તેરસા	૬૧૮–૦૮
દરિયાપુરા	૫૬–૫૫
*દામનગર	૧૯૦–૦૯
દામાપુરા	૧૮૦–૪૮
*નાના કરાળા	૬૯૬–૦૭
(૩) દિવેર	૧૧૯–૯૪
*નાના હબીપુરા	૩૫૫–૮૨
પુનિયાદ	૨૯૮–૨૪
ફોફળિયા મોટા	૬૭–૨૭
બરકાલ	૧૩૨૭–૨૬
(૫) ભેખડા	૧૦–૧૫
*બાવળિયા	૨૫૦–૯૮
*માલપુર	૧૦૯–૫૭
માલસર	૧૨૪–૪૩
માલેયા	૧૯૪–૬૯
*માંજરોલ	૧૦૮–૫૮
*માંડવા	૭૩–૮૦
મિઢોળ	૩૦૬–૪૮
(૩) મોટા કરાળા	૪૬૬–૬૭
(૨) વણિયાદ	૧૮૧–૫૭
(૩) સાધલી	૧૫૮–૪૪
સાંધા	૨૮૯–૦૭

*સીમળી	૨૧૭૭–૫૪
(૫) સેગવા	૩૮૧–૨૮
અવાખલ	૨૫૩–૦૪
તરવા	૩૯–૬૬
*ઉતરાજ	૧૪૪–૭૧
*સુરાશામળ	૧૭–૨૯
*સતીસણા	૬૯–૭૨
બીથલી	૨૪–૧૦

સાવલી તાલુકો

(૫) અંજેસર	૩૫૩૪–૮૭
અલીન્દ્રા	૬૭–૯૧
આદલવાડા	૫૦–૭૦
*ઇન્દ્રાડ	૬૦૪–૨૮
ઉત્તમનગર	૮૮–૭૧
કડાચલા	૧૭૧–૧૩
કુનપાડ	૫૯–૫૬
*ખાખરીઆ	૧૨૫૪–૯૫
(૫) ગરધીઆ	૧૭૦–૩૯
(૪) ગાંગડીઆ	૪૩૪–૮૩
ગોઠડા	૧૭૫–૦૫
*ઘંટીઆળ	૫૬–૩૭
જાંબુઘોરલ	૧૧૧–૦૨
જાવલા	૩૬–૨૬
*ટુંડાવ	૩૬૯–૭૭
(૫) ડેસર	૬૯૭–૫૫
દોલતપુરા	૨૦–૫૫
(૨) તુલસીપુરા	૨૭૧–૦૪
*ધનતેજ	૩૪૬–૩૭
(૮) ધર્મપુર	૨૯૧–૫૮
દાજીપુરા	૯૭–૪૧
ખંડેરાવપુરા	૧૦૩–૮૬
ઓખર	૨૬–૧૧
જાવલા	૪૬–૬૭
ભાદરવા	૨૬–૧૧
નઢારપુરા	૨૭૪–૧૭
*નમીસરા	૯૧૫–૧૫

(૨) નાની ભાડોલ	૧૩૯-૦૯	*આસોજ	૨૩-૬૦	ગણપતપુરા	૨૫-૧૨
(૫)પીલોલ	૧૫૨-૫૩	*કરમાલીઆપુરા	૫૮૫-૦૮	ઈટાલી	૨૫-૧૨
(૫) પોઈચા	૬૧૬-૯૩	(૫)કામરોલ	૪૪-૫૦	તરસવા	૨૫-૧૨
બહુથા	૧૫-૯૨	કાશીપુરા	૧૫૭-૩૭	હનુમાનપુરા	૨૭-૩૧
*મંજુસર	૮૪૯-૫૧	કુમેટા	૧૬૦-૩૨	**સંખેડા તાલુકો**	
મેવલી	૬૮-૬૯	(૫)કોટંબી	૩૧૪-૬૮	અરીઠા	૧૧૬-૯૦
*મૂટેલા	૧૬૯-૦૬	ખંધા	૨૧૮-૨૦	(૩)અલ્હાદપુરા	૬૮-૭૫
મુવાલ	૩૧૯-૦૨	ખાકરોલ ફાર્મ	૬૮-૭૦	આનંદપુરા	૩૭-૭૭
મીરાકુવા	૯૨-૦૨	ગણેશપુરા	૭૪-૬૦	કલેડિયા	૬૭૨-૭૧
*મોટી ભાડોલ	૩૦૪-૪૦	*ખેરવાડી	૭૦૫-૬૮	*કનુંબિયા	૬૮૭-૦૪
મોકસી	૫૧-૨૨	*ગજાદરા	૭૩-૬૬	*કાવિઠા	૩૨૬-૭૨
રામનગર	૨૫-૮૦	ગુગલપુર	૧૮-૬૫	કાળી તલાવડી	૧૦-૯૧
રાજપુરા	૫૦-૮૨	*ગુતાલ	૨૨૩-૫૫	ખુનવાડ	૫૧૭-૩૪
રંભપુરા	૨૬-૧૧	(૧૦)જરોદ	૪૨-૨૨	*ગુંડીયા	૨૫૮-૪૯
રાણીપુરા	૧૦૭-૯૬	જુના રામપુરા	૨૦-૫૫	ગરડા	૫૨-૮૯
(૫) રાણીઆ	૪૫૧-૦૩	*પીપળીઆ	૫૪૧-૪૩	*ગોલાગામડી	૭૧-૮૯
*લામડાપુરા	૪૨૨-૦૩	ફલોડ	૪૬-૫૪	ચંદાનગર	૨૦૧-૩૦
લસુન્દ્રા	૭૧-૭૮	(૪)દાંડિયાપુરા	૧૫૬-૭૩	*ઝરવણુ	૧૦-૩૨
વચ્છેસર	૨૨૧-૫૫	ભણીઆરા	૧૯૪-૭૮	ઝાંબ	૧૦૩-૬૯
*વરસડા	૩૪૪-૨૯	(૫)માડોધર	૬૭૪-૭૭	*ટીંબા	૪૫-૬૦
વાંકાનેર	૭૧-૭૮	(૨)રવાલ	૫૦૯-૨૪	ડોળમાર	૨૪-૦૦
વાલાવાવ	૧૯૩-૪૩	રાહકુઈ	૧૫-૮૭	*તાંદળજા	૩૨૨-૫૯
(૫) વેજપુર	૧૫૦૪-૮૧	લીમડા	૧૯૯-૬૬	તોતરમાતા	૨૦-૫૫
,, મ. દ. ફંડ	૧૩૬-૯૩	સાંગાડોળ	૪૭-૫૯	*નંદપુર	૬૪-૪૮
વેમાર	૩૫-૨૧	*શંકરપુરા	૩૯-૭૫	પતરા	૧૬૭-૭૨
શારદપુરા	૮૬૬-૯૮	(૪૦)વાઘોડિયા		પરવટા	૪૧-૮૫
*શાંતિપુરા	૧૭૫-૪૩	મ. દ. ફંડ	—	*માણેજ	૨૭-૧૯
સમલાયા	૨૦૪-૭૧	*આજવા કમ્પાઉન્ડ	૫૫-૭૩	પીઠા	૧૩૦-૨૦
* ,, સ્ટે. વા.	૪૯-૨૬	(૫)મહેલી	૩૩૬-૦૧	(૨)પીપળસટ	૯૧-૧૪
સોંઢાસાલ	૬૧-૪૨	મસ્તુપુરા	૭૧-૭૮	(૪)ફાંટા	૧૮૧-૨૬
અંકલીયા	૨૫-૪૭	વ્યારા	૯૧૮-૪૯	ફાફટ	૬૬-૦૦
પરથમપુરા	૨૫-૧૨	સાકરીયા	૫૦-૮૩	બોડેલી	૨૩૮-૪૪
રાજનગર	૨૫-૧૨	(૫)અંટોલી	૧૯૬-૪૬	*ભોટપુર	૫૬૫-૨૧
વાઘોડિયા તાલુકો		સરણેજ	૨૫-૬૯	માલપુર	૨૨૬-૬૨
*અલવા	૮૯-૦૯	(૪)પ્રેમનગર	૧૬૧-૮૧	*માલુ	૩૬૯-૬૮
આમોદર	૩૦-૯૩	રામેશ્વરપુરા	૨૫-૧૨	*માકણી	૧૦૪૧-૧૪

(૨)માંજરોલ	૨૬૭-૩૨
*રતનપુર કમારજ	૩૮-૪૫
રાજનગર	૧૩-૭૪
*લટોદ	૨૨૫-૮૫
લાછરસ	૧૦૦-૦૯
(૨)પાટણા	૭૧-૪૨
લોટીઆ	૭૭-૫૯
વડેલી	૩૩૦-૩૬
વાગેથા	
શાસણા	૩૭૨-૮૯
*સરડીઆ	૨૮૮-૦૩
સૂર્યાઘોડા	૧૧૭-૩૭
સોનગીર ઇન્દ્રાડ	૨૫૯-૫૪
હરેશ્વર	૧૧-૪૬
(૨)હાડોદ	૫૧૫-૬૭
*ચિખોદ્રા	૧૫૬-૯૧
(૫)કાસીન્દ્રા	૨૦૫-૪૯
*સરગી	૨૦૪-૧૩
સંખેડા મ પુ મંડળ	૨૮૨-૨૫
આનંદપુરા	૨૦-૫૫
દેસણ	૨૫-૧૨
આમરોલી દેરોલી	૨૫-૨૫
વાલપુર	૧૯-૧૯
પડવાણ	૨૫-૧૨

નસવાડી તાલુકો

*અગર	૧૨૦-૬૧
આમરોલી	૯૯૫-૪૨
તણખલા	૧૭૮-૩૮
*મોચંબા	૪૨-૦૩
વઘરીયા	૭૧-૭૬
*ભુજેઠા	૧૧-૬૮
નસવાડી	૭૧-૩૩
જલોદરા	૨૦-૫૫
સાવલી	૫૮-૯૧
કોઠિયા	૪૦-૬૪
નમારીયા	૪૫-૬૭
વનમાલા	૨૦-૫૫
સિંધીયાપુરા	૪૫-૬૭
વઘેલી	૨૦-૫૫
શીરા	૪૦-૬૪
ઉતાવળી	૨૦-૫૫
જેમલગઢ	૩૩-૬૦
ગમોડ	૩૩-૯૭
વોરા	૪૫-૬૭
સેવાડા	૩૫-૪૯
કાળીડોળી	૨૫-૧૧
ગઢબોરિયાદ	૨૫-૧૧

જબુગામ તાલુકો

*ચલામલી	૧૩૧-૬૫
કડાછલા	૪૫-૬૭
*જબુગામ	૯૯-૨૮
છત્રાલી	૨૦-૫૫
કાશીપુરા	૧૭૩-૬૧
રાજબોડેલી	૪૫-૬૭
નાના અમાદરા	૧૦૭-૯૫
વડીવાડા	૫૦-૮૧
કુંદનપુર	૪૫-૧૫
ભાણપુર	૨૦-૫૫
ભુરદા	૪''-૬૭
કલાગણી	૪૫-૬૭
સાઢલી	૨૦-૫૫
કુંડલ	૨૦-૫૫
વડોથ	૨૦-૫૫
વાલોઠી	૨૦-૫૫
ફેરકુવા	૨૫-૧૧
સડધરી	૧૪-૦૫
સટુન	૨૫-૧૧
ડુંગરવાટ	૨૫-૧૧
પાનવડ	૨૫-૧૧
ઉમરવા	૨૫-૧૧
વમેડી	૨૫-૧૧

છોટાઉદેપુર તાલુકો

*કવાંટ	૯૨-૭૨
તેજગઢ	૧૫-૦૯
પુનીયાંવાટ	૨૫-૧૧

દહેગામ તાલુકો

આલમપુર	૨૮-૧૩
કરોલી	૪૦૬-૭૫
(૫)ગલુદણ	૧૬૧-૪૦
*ગિયોડ	૩૪-૫૨
*ધમીજ	૬-૧૮
*ચંદ્રાલા	૧૨૮-૯૮
(૫)ચિલોડા	૧૦-૯૩
*છાલા	૬-૧૮
જલુંદ્રા મોટા	૩૭-૧૪
*જીંડવા	૧૮૩-૫૯
ધણપ	૮૦-૫૬
ધનિયોળ	૨૧-૦૫
*ધારીસણા	૪-૬૧
*નાંદોલ	૪-૬૧
*પરાંતિયા	૨૯૪-૯૪
પાટનાકુવા	૧૪૬-૭૭
પાલજ	૧૩૫-૧૫
*બહીએલ	૫૫૧-૨૮
*ભાવડા	૩૨૫-૩૦
*મગોડી	૭૧-૪૮
*મહુદરા	૧૭૨-૭૯
*ઇસનપુર મોટા	૧૨૧૫-૭૯
,, મ. દુ. ફંડ	૨૨-૬૧
લવારપુર	૭૯-૩૮
વાસણા ચૌધરી	૧૨૮-૨૮
વાસણા રાઠોડ	૧૩૭-૦૫
*શાહપુર	૫૮-૫૨
સલાટપુર	૭૦-૭૮
*સાપા	૮૦-૫૬
સિહોલી મોટી	૨૭-૯૫
*સોનારડા	૧૮૯-૬૦
*હાથીજણ	૨૭૧-૦૩
*હાલીસા	૨૮૬-૯૧

કનીપુર	૪૬૧-૯૬	(૩)ચડાસણા	૫૫-૮૦	**કલોલ તાલુકો**	
દેવકરણના		ચારોલ	૧૧-૮૭	ઓળા	૫૯-૪૭
મુવાડા	૧૨૨-૪૨	*ચાલાસણ	૨૭-૮૦	ઇસંડ	૧૪૨૩-૦૮
ખારીઆ	૧૭૧-૨૬	*જાસલપુર	૩૧૪-૮૮	ઉનાઉ	૬૫૮-૮૪
ઠીલોલ	૨૫૫-૧૯	(૫)ઝુલાસણ	૪૫૪-૯૩	કારોલી	૧૭-૩૧
હિલોલ વાસણા	૨૧-૩૩	*ડરણ	૫૪૧-૧૭	*કુંડાસણ	૮૯૮-૪૯
ખોરજના દોડા	૨૫૨-૮૨	(૨૦)ડાંગરવા	૪૭૭-૩૧	કોઠા	૨૩૬-૮૦
ખાનપુર	૪૬૦-૮૯	*ઢોરીઆ	૯૪-૮૦	*ખોરજડાભી	૨૨૭-૭૧
વડોદરા		*નાની કડી	૪૦-૬૨	(૫) જામલા	૧૭૨-૯૧
મ. હ. ફંડ	૪૩-૮૭	*નગરાસણ	૧૧-૮૦	જાસપુર	૩૭૨-૧૪
હરસોલી	૩૦-૪૪	*નંદાસણ	૩૫૨-૨૯	(૫) ટીટોડા	૧૫૨-૫૨
રખીઆલ	૩૯-૦૧	*દેઉસણા	૧૮૮-૬૧	(૫) ડીંગુચા	૭૦૧-૭૧
કપડવંજ તાલુકો		*ધોળ	૭૫૩-૦૨	*તારાપુર	૪૪-૮૫
આબવેલ	૧૦૮-૦૫	કુસેત્રા	૧૨૧-૩૩	(૨) ધમાસણા	૮૩૫-૩૧
(૧૦)કાણીએલ	૨૧૯-૫૨	*ખોરીસણા	૩૭૧-૪૬	ધાનજ	૨૯૩-૭૫
*ઘડિયા	૨૧૩-૩૦	*ભટાસણ	૧૨૯-૧૮	આમજા	૩૮-૨૮
વડાલી	૧૨૩-૪૮	ભાલ્ડી (કુમારપુરા)	૧૨૯-૫૯	*નારદીપુર	૨૯૯૭-૪૧
*વ્યાસ વાસણા	૩૭-૦૮	મણિપુર	૧૧૪-૮૧	નામસેદ અઢાણા	૨૭-૬૭
સિહોરા	૫૧-૩૨	*માથાસુળ	૧૫૮-૬૫	પ્રવસાણા	૮૮-૭૩
કડી તાલુકો		*મેડા આદરજ	૧૬-૭૨	*પલિયડ	૨૨૭-૦૫
અગોળ	૨૭૮-૩૮	*મોકાસણ	૬૪૬-૮૧	(૪૦) પાનસર	૮૮૩-૯૬
*અગદેસર	૮૩-૫૦	રંગપુર	૮૨-૧૧	,, મ. હ. ફંડ	૬૮-૧૬
*આનંદપુરા	૩૩-૧૯	*રંગપુરડા	૧૦૧-૮૧	*પિંપળજ	૧૭૨-૭૧
*આદુંદરા	૨૧૫-૨૧	લુણાસણ	૨૮૮-૪૬	પિંડારડા	૫૯-૭૮
(૨)ઇરાણા	૫-૪૪	લોર	૧૨-૪૪	(૬) બાલવા	૧૦૪-૬૮
ઇન્દ્રાડ	૧૧-૧૮	(૫) વડાવી	૧૪-૦૪	બિલેશ્વરપુરા	૧૦-૮૧
ઉંટવા	૧૦૭-૪૫	*વડુ	૨૪૬-૪૧	બોરીસણા	૮૧-૨૪
*કણઝરી	૧૩૭-૫૭	વાઘરોડા	૯૩-૭૫	*ભાદોલ	૨૪૦-૫૫
કરજીસણ	૩૪૭-૯૯	વીડજ	૧૫૪-૫૦	ભોયણ રાઠોડ	૧૮-૫૬
*કલ્યાણપુરા	૨૧૬૭-૬૪	શિયાપુરા	૬૩-૩૯	(૨) મુબારકપુર	૨૨૬-૩૮
*કુંડ	૨૪૭-૪૭	*સરસાવ	૩૫૯-૩૯	(૧૫) મોખાસણ	૧૯૩-૩૪
*કાસ્વા	૯૦-૪૨	*સાદરા	૩૯-૮૯	મોટી આદરજ	૪૫૧-૪૧
*કુંડાલ	૧૯૬-૨૮	*સૂરજ	૧૩૯-૩૯	રકનપુર	૫૨-૨૦
*કૈયલ	૫૧૫-૬૮				
*ખાવડ	૫૦૩-૬૫	*સેદરડી	૭-૦૫	રાચરડા	૫૮૨-૪૩
ગલોદરા	૩૨-૦૧	કોરડા	૨૦-૭૬	,, પાંજરાપોળ	૨૩-૩૮
*ધુમાસણ	૪૫૬-૮૦	લક્ષ્મણપુરા	૧૦-૦૬	*રાધેજા	૨૨૯-૩૮

(૫) કૂપાલ ..	૧૭૨-૫૯
*લિંબોદ્રા	૬૨૭-૧૫
*વડસર	૪૦૨-૩૩
(૫) વડાવસ્વામી	૮૨-૨૦
*વાગોસણ	૨૨૧-૮૬
(૫) વાવોલ	૨૭૯-૦૨
*વાસણ	૧૬૭-૦૯
(૧૧) વેડા	૪૪૯-૦૫
(૩) શોભાસણ	૧૦૯-૨૨
*સરઢવ	૫૨૯-૬૫
,, મ. દુ. ફંડ	૨૯૪-૦૩
સાંતેજ	૨૩૪-૬૦
*સેરથા	૧૬૯-૦૬
,, મ. દુ. ફંડ	૬૧-૨૬
*સેરિસા	૧૬૧-૫૬
સોનીપુર	૧૫૨-૦૮
સરગાસણ	૧૩૩-૯૯
હાજીપુર	૩૮-૬૩
સઈજ	૩૪૧-૮૭
ડોલવડા	૫૯૭-૬૨

વિજાપુર તાલુકો

*અંબોડ	૧૮૮-૮૨
*આગલોડ	૧૭૦૮-૦૭
આજોલ	૧૨૬-૩૬
(૨) ઇભરામપુરા	૩૭-૫૮
ઉપખલ	૨૬૩-૫૭
*કેલીસણા	૩૪૯-૧૨
*કોલવડા	૫૨-૪૭
*ખણુંસા	૨૦૯-૩૪
*ખરણા	૧૫૬-૩૫
*ખરોડ	૫૪૮-૧૭
ગવાડા	૫૪૨-૧૯
ગુંદરાસણ	૧૪-૧૫
*ગેરિતા	૩૯-૨૬
*ગોઝારીઆ	૧૧૯૭-૭૮
ચડાસણ	૨૧૨-૨૦
*જંત્રાલ	૬૪૨-૧૦
(૨) જેપુર	૪૪૪-૯૯
(૨૪) ટિંટોદણ	૧૯૯-૪૫
ડાભલા	૭૯૭-૪૧
તાતોસણ	૧૫૯-૪૩
દગાવાડીઆ	૪૮-૪૧
(૫) દેલવાડા	૫૦૪-૧૪
દેવડા	૭૫-૦૧
ધનપુરા	૨૭૪-૦૭
નવા રામપુરા	૨૯-૭૦
*નવા સંઘપુરા	૩૧૮-૫૨
*પડુસમા	૨૭૩-૧૮
(૨) પામોલ	૫૮-૨૯
પારસા	૧૩૨-૩૧
પાલડી વ્યાસ	૧૮૩-૧૨
*પિલવાઈ	૧૩૦૧-૬૮
(૫) પુધરા	૧૬૧૮-૧૨
પેઢામલી	૨૨૪-૬૦
*ફલુ	૧૭-૬૨૨
ફુદેડા નવા	૧૬૬-૫૬
બામણવા	૨૮૭-૫૭
બિલિયા	૪૨૮-૫૦
*બિલોદરા	૮૫૪-૦૮
બોરૂ	૨૫૭-૦૮
(૨) ભાવસોર	૩૧૯-૧૫
મહાદેવપુરા	૧૧૭-૦૭
મહુડી ,	૧૮૯-૨૨
માઢી	૩૭-૨૯
*માલોસણ	૭૦૦-૭૮
મોરવાડ	૫૫૩-૦૬
રણસીપુર	૧૩-૧૩
રણાસણ	૩૭-૬૭
રિદરોલ	૨૨૭-૮૪
લાકરોડા	૧૭૬-૨૦
(૮) લોદ્રા	૫૭૬-૮૪
(૯) વડાસણ	૪૫૮-૫૭
વસાઈ	૧૩૫-૬૩
એ. વી. સ્કુલ વાં.	
(૫) વેડા	૧૩૦-૬૭
(૧૫) વિહાર	૧૫૪-૭૨
*સમૌ	૩૬૪-૧૯
સરદારપુર	૪૭૭-૯૩
સુંદરપુર	૩૬૧-૪૫
*સોખડા	૨૬૩-૯૧
રામપુરા કુવાયડા	૧૩-૫૪
*હરણાહોડા	૮૫-૪૫
હિરપુરા	૩૫૮-૫૧
*માણેકપુર	૭૯૦-૫૮
અંબાસણ	૪૦-૫૦
પરબતપુરા	૪૭-૨૨

વીસનગર તાલુકો

*ઉદલપુર	૪૭૨-૫૬
*કમાણા	૨૦૫૦-૪૯
કંસારાકુઈ	૧૨૬-૧૮
*કાંસા	૨૮૭૧-૫૧
કુવાસણા	૩૯૦-૩૬
ખદલપુર	૮૫-૪૮
ખરવડા	૮૬૬-૬૪
*ખંડોરણ	૩૨-૭૪
*ગણેશપુરા	૨૨૯-૭૯
(૫) ગુંજા	૬૧૫-૩૮
ઘાધરેટ	૨૨૨-૯૭
ચિત્રોડા મોટા	૧૬૭-૫૭
*જેતલવાસણા	૬૩૧-૨૭
*તરસ	૩૫૭-૦૫
થલોટા	૨૪૧-૩૧
(૫) દવાડા	૩૪૬-૧૧
(૪) દઢિયાળ	૯૫-૧૭
*દેણુપ	૪૮-૪૧
પાલડી	૩૧૦-૦૪
પુદગામ	૨૧૧૫-૯૯
બાકરપુર	૮૯-૦૦
બદ્રેચરપુરા	૬૦-૦૬

*માસણા	૪૩૫-૦૦	તાવડીઆ	૪૩-૦૮	શંકરપુરા	૨૯-૩૭
મોકરવાડા	૨૬૭-૩૬	(૫) છઠ્ઠીઆરડા	૧૧૫૯-૨૧	હોડવી	૧૯૦-૬૮
*ભ્રાલક	૪૦૭-૫૭	દેદીઆસણા	૮૨-૭૮	નાગલપુર	૬૮-૩૬
મગરોડા	૭૯૮-૨૨	દેવરાસણ	૩૬-૧૫	પાલજ	૧૨૬-૫૦
*રંગાકુઈ	૬૯-૦૦	દેલા	૧૦-૨૮	**સિદ્ધપુર તાલુકો**	
રાજગઢ	૧૮૦-૪૧	ધડા	૩૯૨-૫૯	અમૂઢ	૨૮૭-૯૨
રામપુરા	૬૯-૩૧	ધોળાસણ	૧૧૩-૦૫	*ઉનાવા	૩૭-૪૭
રાલીસણા	૧૩૪-૩૦	*પઢારીઆ	૨૦૫-૨૧	ઉપેરા પુ.	૫૧૭-૮૪
લાર્ઘડી	૩૬૭-૯૪	(૫) પાલાવાસણા	૧૫૧-૫૪	મહિલા પુ. ઉંઝા	૫૧૯-૫૦
વડુ	૧૦-૨૯	*પાલોદર	૭૩૬-૮૮	*ઉંઝા	૧૩૯-૧૪
મહિલા પુ. વાલમ	૪૦૮-૨૭	*પાંચોટ	૧૦૧૩-૦૩	ઐઠોર	૮૧૦-૪૧
*વાલમ મ. ફુ. ફંડ	૬૨-૧૦	,, મ. ફુ. ફંડ	૨૫-૪૫	કરણપુર	૫૦-૬૪
*શુશી	૧૭૧-૪૯	પુનાસણ	૨૬-૪૨	*કરલી	૩૬-૬૫
*સદુથળા	૩૮૨-૮૫	*બલોલ	૨૮-૨૯	કલ્યાણા	૪૭૦-૯૫
સાતુંસણા	૯૬-૧૭	*બુટ્ટાપાલડી	૬૩૧-૬૭	*કહોડા	૩૧૧૬-૧૩
સેવાલીયા	૭૭૭-૬૨	બોરીઆવી	૨૦-૦૬	કાકોસી	૫૯-૮૪
*ભાન્ડુ	૩૮૭-૯૩	ભાસરીઆ	૫૮-૪૮	(૫)કાંબળી	૬૮૭-૦૧
મહેસાણા તાલુકો		*ભેંસાણા	૨૦૪-૩૨	*કુંવારા	૮૨૯-૧૬
*અલોડા	૨૨૪-૮૦	માંકણજ	૩૧૫-૦૨	ખટાસણા	૧૬૪-૫૨
આંબલીઆસણ	૨૪૩-૦૭	બામોસણ	૭૬૪-૨૧	ગાંગલાસણ	૧૬૪-૭૦
*આંબલીઆસણ	૧૦૪-૯૩	મીઠા	૧૮૧-૭૦	ચંડાળજ	૨૦૮-૦૪
સ્ટે. બજાર		મુદસ્સા	૮૭-૦૮	જગન્નાથપુરી	૩૬૩-૦૨
*અંબાસણ	૫૪૭-૨૨	મૂળસણ	૨૪૩-૬૬	(૫)ડુંડાવ	૧૯૭૧-૦૨
*આખજ	૧૭૨-૬૦	*મેઉ	૨૮૦-૨૨	ડાલી	૨૧૩-૬૧
આપાપુરા	૮૦-૬૦	મેવડ	૩૦-૦૬	ડીંડરોલ	૩૦૫-૩૬
કુકસ	૩૭-૨૨	*મોટી દાઉ	૧૪૩૪-૩૫	*દાસજ	૧૭૧-૧૮
ખદલપુર	૧૯૩-૩૧	રૂપાલ હરિપુરા	૬૮-૭૮	દેથલી	૧૬૩-૯૩
*ખારા	૨૧૫-૩૭	*લાખવડ	૧૭૫-૮૭	નાગવાસણા	૧૪૨-૭૮
(૫) ખેરવા	૨૬૧-૮૩	(૨)લાંઘણજ	૩૯-૦૬	*બ્રાહ્મણવાડા	૭૭૮-૭૧
*ચરાડુ	૩૬-૨૧	લીંચ	૪૫૦-૬૭	(૫)બિલિયા	૫૬૭-૪૫
ચલૌવા	૪૩-૨૩	વડસમા	૮૦૪-૧૫	ભાંખર	૨૯-૧૩
(૫) જગુદણ	૫૪૮-૨૦	શોભાસણ	૩૭-૭૭	ભુણાવ	૫૫૨-૭૨
જોરણંગ	૪૭૬-૨૪	સામેત્રા	૮૩૫-૨૪	*મકતુપુર	૩૨૧-૫૦
જોટાણા	૫૦-૯૪	સાલડી	૪૪૩-૧૮	મહેરવાડા	૪૭૦-૮૫
ડુંડાલી	૭૮-૦૯	*સાંગલપુર	૫૪-૩૯	મામવાડા	૨૫-૫૩
તલેટી	૩૧૭-૭૭	સીડોસણ	૧૨-૧૦	મુડાણા	૪૯-૩૬

મેથાણુ
૪૪-૦૮ થાંગણા
મેલોજ ૧૦-૧૪ (૫)બલાદ ૪૯-૨૮ ધારણોજ ૩૪-૧૩
રણુછોડપુરા ૭૯૧-૩૭ (ર.બહાદરપુર ૧૧૩-૧૫ નવાપુરા ૧૪૭-૮૪
રસુલપુર ૧૦૩-૯૮ બાબીપુર ૭૨-૫૭ મીઠીવાવડી ૧૭૩-૯૧
રામપુરા ઉંઝા ૫૬-૦૨ મછાવા ૪૮-૭૪ બાલ પુ. પાટણ
રાજપુર ૯૯-૯૯ મહાસણુ ૧૨૫-૩૨ બોરસણુ ૧૪૩-૬૬
વડવાડા ૯૫-૭૪ (ર)મલેકપુર ૬૩-૭૯ લીલવણુ ૫૧-૫૪
વણુગલા ૧૦૯-૦૭ મંડાળી ૨૧૪-૯૧ મેસર ૨૫૫-૦૪
વિશોળ ૨૮૬-૬૬ મોળીપુર ૨૯૫-૭૦ મહેમદપુર ૫૭-૨૩
સમોડા ૧૩૭-૮૦ રંગપુર ૫૯-૨૨ *રણુજ ૪૫૨-૬૭
સિંહી ૪૧૪-૪૫ રાજપુર ૨૧૪-૩૩ રુનાવી ૭૪-૧૮
આર્ય યુવક વાં. ૧૨-૭૩ લુણુવા ૧૨૯-૫૭ વાગડોદ ૭૩-૨૪
સિદ્ધપુર
વનાસણુ ૨૨૩-૪૯ વામૈયા ૭૧-૦૪
(૫)સિદ્ધપુર
(૫)વિઠોડા ૮૭-૦૪ વીસલવાસણા ૧૪૧-૮૩
" મ. પુ. ૫૨૧૭-૪૦ શેખપુર ૨૨૪-૫૮ *માતપુર ૨૫૫-૨૯
સુજાણુપુર
શોભાસણુ ૬૩-૨૭
૧૧૬-૦૮ સમલપુર ૧૩૯-૯૧ ધારપુર ૫૨-૩૭
*સુણુક ૩૨૩-૭૦ (૫)સિપોર ૧૪૭-૫૨ સંખારી ૫૧૫-૯૪
*સેઢાણા ૪૬-૨૭ (૫)સુંઢિયા ૪૩૪-૯૭ સમોડા ૭૮-૫૬
હાજીપુર ૨૬૮-૯૮ ઉસનપુર ૧૮૬-૭૨ સરિયદ ૧૭૭-૫૧
વાઘરા ૫૦-૭૩ હીરવાણી મોટી ૧૮૮-૯૮ સરવા ૧૧૨-૭૫
પચકવાડા ૧૫-૦૭ ૧૪૨-૧૨

ખેરાળુ તાલુકો | પાટણ તાલુકો | ચાણસ્મા તાલુકો

અધાર
*ઉગ્રાદ ૩૦૧-૧૬ અંબાપુરા ૯૩-૪૪ આદીવાડા ૨૬૪-૧૬
*ઉંટાઈ ૫૧૩-૦૪ એંદલા ૧૫૪-૫૮ ઇસ્લામપુરા ૧૪૪-૩૪
*કમાલપુર ૧૭૫-૦૩ અનાવડા ૬૮-૦૮ *કનોડા ૭૮-૧૫
(૫)કરબટિયા ૮૮૦-૧૧ કણી ૨૦-૮૭ *કંબોઈ ૫૦૬-૮૬
કરસનપુરા ૭૧-૮૦ કીંબુવા ૧૨૦-૫૭ (૫)કાલરી ૨૭૬-૪૫
(૩)કહીપુર ૧૫૮-૪૦ (૪)કુણુઘેર ૧૦૦-૫૪ ડેથળી ૨૬-૧૭
ડેસિંપા ૪૩-૨૯ ડેસા ૪૯૧-૦૩ ખાંભેલ ૧૫૧-૩૬
ગોરિસણા ૨૮૪-૦૩ ખારી વાવડી ૧૩૮-૭૮ (૩)ખોરસમ ૪૦૫-૩૪
ચાડા ૧૦૬-૧૪ ખીમીઆણા ૪૭-૭૪ *ગંજેટ ૩૪૬-૨૧
ચાણુસોલ ૧૫૦-૨૫ ગજા ૨૩૫-૦૭ ગાંભુ ૩૯૫-૩૦
જારકા ૬૧-૪૦ *ચન્દ્રુમણા ૨૭-૩૮ ગેલીઆવાસણા ૪૧-૩૧
*ડભાડ ૪૪૦-૯૦ *ચારૂપ ૫૭-૦૮ ગોખરવા ૧૭૭-૦૫
ડભોડા ૧૦-૩૮ ડાભડી ૧૩૩-૪૪ *ગોરાદ ૫૬૮-૧૭
ત્રાંસવાડ ૯૫-૧૯ ડેર ૩૪૨-૯૮ ધરમોડા ૧૫૮-૮૪
દુધારામપુરા ૧૨-૩૫ ચાણસ્મા મ. ડુ.
૬૩-૮૪ ધૃણુ ૨૮૫-૪૯

ચડાસણા	૨૦૧-૬૭	*સદુથળા	૫૧-૨૭	ભાઠા	૬૯-૦૭
ચવેલી	૩૬૪-૮૧	સેનાલા	૧૫-૪૨	*મહુવર	૧૩૪-૦૩
છમીછા	૫૧૭-૧૫	સુણસર	૧૨૯-૨૨	માણેકપુર	૬૨-૯૦
જસલપુર	૧૭૧-૦૮	સેલાવી	૩૭૨-૯૬	માંગરોળ	૧૧૫-૦૮
*જાખાના	૨૪-૨૨	*વસાઈ	૬૬-૯૦	*વિરાવળ	૨૦૯-૪૭
જિતોડા	૪૩૭-૬૫	ગણેશપુરા	૧૨-૧૧	*વેજલપુર	૮૩-૨૩
જેતપુર	૧૬૭-૨૧	**હારીજ તાલુકો**		(૨) સંદલપુર	૮૮-૬૮
ટાકોદી	૪૦-૨૨	*અડિયા	૩૬૯-૮૭	સુરઈ	૯૪૯-૧૮
ડેડીવાડા	૧૧૨-૭૩	જમણપુર	૧૧૧-૧૭	*મરોલી	૨૮-૦૬
દાણોદરડા	૨ ૨-૧૩	દુનાવાડા	૧૫૬-૪૧	દાતી	૪-૫૫
દાંતકોડી	૧૫૪-૬૮	પીપલાણા	૨૦૨-૪૭	**ચોર્યાસી તાલુકો**	
ધાણોધરડા	૧૬૩-૬૨	ખોરતવાડા	૨૦૫-૮૮	લાજપોર	૬-૦૩
(૧૭)ધીણોજ	૧૦૪૫-૪૮	વાંસા	૧૬૯-૯૩	*પોપડા	૨૬૦-૬૮
,, મ હુ. ફંડ	૧૧૦-૧૦	*હારીજ	૨૧૨૮-૫૯	**ગણદેવી તાલુકો**	
પલાસર	૫૩૫-૩૬	**સુરત જિલ્લો**		અંભેટા	૮૪-૩૫
પિંઢારપુરો	૨૪૫૦૮૦			*કેસલી	૧૦૭-૭૦
પ્રતાપગઢ	૨૨૬૧	**નવસારી તાલુકો**		*ખખવાડા	૫૬૭-૪૪
(૪)પીપળ	૩૭૯-૫૨	*અલુરા	૩-૮૯	(૪) ગડત	૩૬-૯૨
ફીચાલ	૧૧૫-૩૭	આમડપુર	૨૩૨-૮૭	ગંગોર	૩૧૦-૮૪
બરિયફ	૧૭૧-૪૮	*આમલી	૨૧૮૮-૮૨	તલીઆરા	૧૯૭-૧૩
*બ્રાહ્મણવાડા	૩૧-૦૭	આસણા	૬૩-૮૭	*તલોદ ફળિયા	૫૫૬-૦૮
*બહુચરાજી	૧૧૪૨-૧૦	કડોલી	૬૬૭-૮૨	(બીલીમોરા)	
ભાટસર	૬૭૧-૪૨	(૫)કરાખટ	૬૭-૮૭	દેવધા	૩૫૪-૦૪
મણીઆરી	૮૯૦-૫૦	કરખાપાર	૪૩૦-૯૯	દેવસર	૧૨૧-૧૦
મીઠા ધરવા	૧૬૧-૭૩	કાળાકાછા	૧૩૩-૧૬	દેસરા	૭૯૦-૨૬
મીઠી ધારીઅલ	૧૦૦૯-૩૦	*કુચેદ	૧૦૩૮-૧૮	ધકવાડા	૩૧-૨૧
મેરવાડા	૩૧૮-૧૪	*કોલાસણા	૭૬૨-૪૬	*ધમડાછા	૨૯૭૩-૬૫
મોટપ	૯૨૧-૨૩	છાપરા	૨૦૪-૮૫	*નાદરખા	૬૮-૩૪
(૫) મોઢેરા	૧૧૬-૬૩	*તવડી	૫૨૩-૧૨	પાટી	૩૬-૩૭
રણેલા	૧૯૧-૭૪	(૫)ધામણ	૨૦૦-૬૧	*પાથરી	૧૩૭-૮૫
રૂપપુર	૧૬૩-૩૦	,, મ હુ. ફંડ	૩૦૫-૬૬	ભાઠા	૧૦૦-૭૪
લણવા	૭૧૧-૭૫	*નરોદ	૭૧-૩૯	(૪)માણેકપુર	૪૯૫-૫૧
*વડાવલી	૫૫૮-૭૮	નવસારી રે વાં.	૪૧-૧૬	માસા	૨૫૧-૨૯
વીરતા	૪૧૫-૩૬	નિમળાઈ	૪૪-૮૪	વડસાગવ	૮૭-૧૬
વેણુંપુરા	૩૪૨-૪૫	*પડઘા	૩૬૫-૦૩	*વલોટી	૬૫૪-૭૯
શંખલપુર	૩૮૭-૩૪	બોરસી	૩૯-૮૭	*સોનવાડી	૩૧૪-૫૨

બારડોલી તાલુકો

અરતાન ૫૬૩-૯૩
(૩૯)ઉમરાખ ૧૬૨૭-૫૭
*ખરવાસા ૨૦૩-૪૧
બાબેન ૫૦૯-૯૧

પલસાણા તાલુકો

અંત્રોલી ૩૭૧-૧૮
ઇટાળવા ૧૭૧-૪૬
(૩)એના ૭૨૭-૩૮
કરોદરા ૩૧૨-૫૮
કરણ ૨૫૧-૮૦
*ગંગાધરા ૧૨૭-૬૨
*ગંગાપોર ૧૦૦૮-૩૯
તળોદરા ૫૭-૧૨
તુંડી ૩૭૭-૯૭
*ધામરોદ એના ૨૪૭-૧૮
ધામરોદ લુભા ૩૬૬-૬૮
*નિયોળ ૫૮૬-૯૩
બલેશ્વર ૨૮૯-૧૨
બારસડી ૧૯૦-૪૧
વણેસા પીસાદ ૧૮૨-૮૦
સાંકી ૯૦-૭૩
સોયાણી ૩૧૧-૪૦

કામરેજ તાલુકો

અસામા ૧૩૭૯-૪૦
આસ્ના ૧૬૭૧-૮૨
*ઓરણા ૧૬૮૮-૯૦
કરજણ ૯૬-૪૯
કરોદરા ૪૬-૪૧
*કામરેજ ૧૦૧-૮૪
કોસી ભરથાણા ૨૮૮-૬૪
*કોસમાડા ૨૩૯-૮૮
કોસમાડી સીમાડા ૬૭૦-૭૯
ખાનપુર ૩૧૯-૦૦
ખોલવડ ૨૩૧-૬૦
ખોલેશ્વર ૧૮૭-૦૨

*ચિખલી ૧૦૧૧-૯૮
જોખા ૮૫-૧૭
ટિંબા ૪૬૧-૦૮
ડુંગરા ૩૭૨-૯૪
*દિગસ ૧૮૨૫-૪૯
*દેલાડ ૫૨૧-૪૦
દેલોદ ૧૪-૪૬
ધલા ૫૬૬-૦૧
ધાત્વા ૧૧૧૭-૧૨
નગોડ ૫૭૭-૭૮
નનસાડ ૪૬૪-૨૮
*નેત્રંગ ૧૫૮-૭૯
પાસોદરા ૮૧-૯૬
ભાદા ૭૨-૨૯
ભૈરવ ૧૭૮-૬૩
મોવાછી ૬૧-૯૧
લસકાણા ૨૧-૪૬
લાડવી ૨૩૮-૯૯
વાવ ૨૮૯૩-૭૭
*વિહાણ ૬૧૧-૭૩
વેળંજ ૨૬૧-૫૮
શામપુરા ૧૭૨૩-૦૬
*શેખપુર ૨૦૦-૯૫
*શેવણી ૧૧૬૦-૧૪
સેગવા ૪૬૨-૦૬
ધોરણ પારડી ૨૦-૦૯

મહુવા તાલુકો

*આમરોલી ૪૯૧-૩૪
*આમચક ૬૪૦-૪૭
ઉમરા ૫૦-૬૮
ઓડચ ૧૭૬-૨૦
કરચેલીઆ ૨૭૯-૩૯
કવિઠા ૬૩-૨૫
*કાની ૮૨૦-૯૦
કુરેલ ૩૩૬-૪૮
*ખન્વાણુ ૧૧૩-૭૨

ગણદેવલ ૧૬૪-૪૯
ગાંગડીઆ ૩૦-૦૪
ઘડોઈ ૧૨૩-૧૬
ડુંગરી ૧૦૬-૨૮
દેલવાસણા ૧૩-૭૩
ધોળાકુઈ ૪૬-૨૫
નિહાલી ૨૭-૩૪
બારતાડ ૨૭-૩૭
બુટવાડા ૫૬-૬૬
મહુવા ૪૬-૨૮
લસણપોર ૧૮-૬૪
વલવાડા ૫૧-૯૨
વહેવલ ૮૫-૮૬
વાંસકુઈ ૬૧-૮૯
વેલણપુર ૧૫૮-૨૪
શેખપુર ૧૦૭-૩૭
સાંબા ૫૦-૧૫
હળદવા ૬૯-૯૮
હોસ ૧૯-૦૮

માંગરોળ તાલુકો

કંટવા ૨૨૮-૯૩
કુંવારદા ૫૨-૧૨
કોસાડી ૨૪-૮૯
તરસાડી ૫૭-૪૫
બોરીદ્રા ૨૩-૦૯
*દીપોદ ૨૭-૯૧
મોસાલી ૧૧૮-૭૬
સરદા ૧૯૧-૩૮
સીમોદ્રા ૫૩-૦૭
પીપોદરા ૮૮-૨૨
લીંબાડા ૧૪-૭૯

સોનગઢ તાલુકો

ડોસવાડા ૩૫-૭૦
સોનગઢ ૧૧૧૨-૧૭
સિંધપુર ૨૫-૩૨

વ્યારા તાલુકો

અંધારવાડી દૂર	૬૯-૩૫
આંબીઆ	૮૮-૪૫
કટાસવાણ	૪૧-૬૯
*કપુરા	૪-૬૧
કલકવા	૭૬-૫૬
કાંજણ	૫૦-૬૬
કેળકુઈ	૫૨-૧૯
ખંભાળીઆ	૧૧-૪૬
ખુંટાડીઆ	૨૯-૯૪
ગડત	૭-૧૩
ઘાણી	૫૨-૫૦
ડોલવાણ	૨૮૮-૬૩
પાટી	૨૭-૮૮
બોરખડી	૫૮-૮૦
બેડકુવાદૂર	૧૭-૫૮
બેચીત	૧૦-૫૫
*રૂપવાડા	૧૫૭-૭૬
વાંસકુઈ	૧૨૧-૮૩

અમરેલી તાલુકો

બાલ પુ. અમરેલી	
કમીગઢ	૭-૧૮
(૨)કેરીઆચાડ	૩૭૪-૦૪
ખીજડીઆ ખારી	૧૭-૩૧
ખીજડીયા રાંદડીઆ	૪૭-૯૮
ચક્કરગઢ	૧૨૮-૫૯
(૨)ચાડીઆ	૨૪૮-૩૩
ચાંદગઢ	૨૨૩-૧૯
(૪)જાળીઆ	૨૭૮-૫૦
*જેસીંગપુરા	૫૭૫-૭૨
(૨)ટીંબલા	૧૭-૫૫
*તરકતલાવ	૧૬૮-૪૧
દહીડા	૨૭-૪૭
દેવળીઆ	૧૦૧-૬૬
*દેવરાજીઆ	૧૫-૫૫
નાના આંકડીઆ	૮-૯૮
(૫)નાના માંચીઆળા	૩૮-૩૨
પીપળલગ	૨૦-૧૯
પીઠવાજાળ	૬૧-૦૩
બાબાપુર	૧૯૯-૬૪
માલવણ	૩૫-૯૩
માળીલા	૭૫-૪૫
માંગવાપાળ	૫૫-૯૦
મોટા આંકડીઆ	૭૧૮-૬૩
*મોટા ભંડારીઆ	૯૦-૭૯
મોટા ગોખરવા	૫૩-૩૫
મોટા માંચીઆળા	૫૮-૫૫
*મોટા માંડવડા	૧૦૪-૬૪
રંગપુર	૨૦૦-૪૭
*રાજસ્થલી	૬૪-૨૧
*લાલાવદર	૪૩-૭૩
વરસડા	૧૮૬૧-૫૦
*વાંકીઆ	૫૦૯-૮૨
*વિઠ્ઠલપુર	૧૦૩-૫૮
*સણોસરા	૭૦-૯૫
સોનારીઆ	૬૮-૫૭

દામનગર તાલુકો

*આંબરડી	૫૦-૧૫
કરકોલીઆ	૧૩-૪૨
કાંચરડી	૭૮-૯૩
ખીજડીઆ	૪૪-૮૧
*ગણેશગઢ	૮-૦૫
(૪) છભાડીઆ	૮૬-૩૭
ઢાંસા	૯-૪૩
ધામેલ	૧૩૮-૭૭
ધ્રુફણીઆ	૬૬-૯૯
*નાના રાજકોટ	૩૩૫-૩૧
નારણગઢ	૨૯-૮૦
(૫) પાડરસીંગા	૨૪-૯૬
રૂપાવટી	૧૯૯-૮
વીરપુર	૧૩-૯૦
*શાખપુર	૩૨૪-૦૬
ઈશ્વરીઆ	૫૯-૭૨
મોણપુર	૧૭૫-૫૦

ધારી તાલુકો

આંબરડી	૫૨-૧૯
કમી	૧૯-૧૩
કેરાળા	૩૭-૫૮
ખીચા	૯૭-૫૨
ગરમલી	૪૯-૮૩
*ગોવિંદપુર	૧૩૨-૮૮
(૬) ચલાલા	૯૦૫-૪૯
બાલ પુ. ચલાલા	૭૦-૩૨
*છરા	૦૪૯-૩૮
જર	૧૬૬-૩૭
ભાડેર	૨૨૬-૮૩
દલખાણીઆ	૧૧૫-૬૨
દીતલા	૨૫-૮૧
(૨) ધારગણી	૪૧૯-૬૭
નાગધરા	૧૮-૭૬
*ભલગામ	૧૩-૧૬
વીરપુર	૮૯-૮૮
સરસિયા	૧૦૯-૩૨

કોડીનાર તાલુકો

અરડવી	૧૯-૫૦
અરણેજ	૮૫-૫૭
કાજ	૧૨૭-૭૧
ગોહીલની ખાણ	૧૦-૨૮
ડોલાસા	૧૪૭-૦૫
દેવલપુર	૧૨-૭૭
પાંચ પીપળવા	૩૭-૬૩
પીંપળી	૮૨-૮૨
પણાદર	૩૬-૧૫
વડનગર	૬૬-૩૬
વેલણ	૨૦૬-૮૬

સરખડી	૯૫-૮૫	બરડીઆ	૧૭-૯૮	પડાલી	૧૦૨-૫૮
સિંધાજ	૧૩૪-૩૯	મીઠાપુર	૮૪-૬૪	પીપળાવ	૧૫૪-૦૨
ફટોદરા	૧૦-૦૪	*વરવાળા	૪૦-૮૭	બોચાસણ	૩૧-૧૧
ખાંભા તાલુકો		(૫) કલ્યાણપુર	૫૮-૬૩	મહિસા	૭૪-૪૯
ઇંગોરાળા	૨૦૯-૬૧	**ભીમકટ્ટા તાલુકો**		રૂદણ	૩૨-૯૯
તાંતણીઆ	૧૩૯-૯૧	*ભીમકટ્ટા	૧૯-૫૫	*લસુંદ્રા	૬૧-૧૧
ભાડ	૯૨-૭૪	**દા. ન. વાંચનાલયો**		વડદલા	૪૧-૮૪
*મોટા સમઢીઆળા	૨૨૩-૧૭	*અજરપુરા	૨-૮૩	વાસણા	૧૬૭=૮૪
*વાંકીઆ	૮૦-૦૨	આમોદ	૫૫-૪૮	વીણા	૩૭૮-૩૧
ઓખા મંડળ તાલુકો		અંત્રોલી	૮૯-૬૫	સારસા	૨૮-૯૪
*આરંભડા	૧૨૮-૧૫	કાસોર	૬૯-૨૭	*સીંજીવાડા	૫૨-૧૧
ગોપીરાજપુર	૧૬-૪૩	ખાનપુર	૧૦૮-૭૯	સીંહુજ	૩૦-૨૧
ટુંપણી	૨૭-૨૨	છીપડી	૩૨-૫૬	**દશક્રોઈ તાલુકો**	
ધ્રાંસણવેલ	૬૯-૦૭	નાવલી	૧૦-૫૧	કડવાડા	૧૭૯-૯૮
ધીણુકી	૪૦-૬૪				

ગોખલે અને ટિળક

ગોખલેજીનુ મુખ્ય ધ્યેય વહીવટીતંત્ર અને એની સુધારણાનું હતું, ટિળકનું સર્વોચ્ચ કાર્ય રાષ્ટ્ર અને એની ઉન્નતિનુ હતું.

ગોખલેજીનો આદર્શ પ્રેમ અને સેવાનો હતો ટિળકનો સેવાનો અને સહન કરવાનો. ગોખલેજીની પદ્ધતિ વિદેશીઓને જીતી લેવાની હતી, ટિળકની એને પદભ્રષ્ટ કરવાની હતી. ગોખલેજી અમુક વર્ગો અને બુદ્ધિવાદીઓ પર દૃષ્ટિ રાખતા જ્યારે ટિળક હજારો અને લાખોની જનતા પર મીટ માંડતા હતા.

ગોખલેજીનુ કાર્યક્ષેત્ર ધારાસભાગૃહ હતું, ટિળકનું ગામનો ચોરો, ગોખલેજીનું ભાષાનું માધ્યમ અંગ્રેજી હતું, ટિળકનું મરાઠી. ગોખલેજીનો હેતુ સ્વશાસન હતો—જે માટે અંગ્રેજોએ નક્કી કરેલી પરીક્ષા આપીને જનતાએ લાયક બનવાનું હતું, ટિળકનો હેતુ સ્વરાજ્યનો હતો—જે પ્રત્યેક હિંદીનો જન્મસિદ્ધ હક્ક હતો અને જે તેઓ વિદેશીઓના અવરોધ કે રૂકાવટ વિના પ્રાપ્ત કરવા ઇચ્છતા હતા.

ગોખલેજી એમના જમાનાના હતા. લોકમાન્ય ટિળક એમના સમય કરતાં આગળ હતા

લોકમાન્ય ટિળક પર ૧૯૦૮માં મુકદ્દમો ચાલ્યો અને ન્યાયમૂર્તિએ તેમને ૭ વર્ષની સજા કરી તેના જવાબમા તેમણે કહેલું કે:—

"જ્યુરીના આ ચુકાદા પછી પણ હું મારી જાતને નિર્દોષ જ માનું છું. વસ્તુઓના ભાવિને ઘડનારી વધારે મોટી કોઈક સત્તા છે અને કદાચ એ પ્રભુની ઇચ્છા હશે કે જે આદર્શનું હું પ્રતિનિધિત્વ ધરાવું છું તે મારા મુક્ત રહેવાને બદલે, મારે સહેવાં પડનારાં દુઃખોથી વધુ જ્વલંત બને."

॥ न हि ज्ञानेन सदृशं पवित्रमिह विद्यते ॥

પુસ્તકાલય

તંત્રી : ચીમનલાલ દેસાઈ ડભોઈવાળા

વર્ષ ૩૩] તા. ૧૫ સપ્ટેમ્બર ૧૯૫૮ [અંક ૩

સુખની ગુરુકિલ્લી

મહાભારતની એક કથા છે. સત્યભામાએ દ્રૌપદીને પૂછ્યું કે 'જંગલમાં રહીને પણ તમે સુખી કેવી રીતે રહી શકો છો ? અમને તો દ્વારિકામાં પણ સુખ નથી. સુખની કુંચી શું છે તે અમને બતાવો. દ્રૌપદીએ કહ્યું: દુ:ખેન સાધ્વી લભતે સુખાનિ દુઃખથી જ સુખ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. સુખથી સુખ પ્રાપ્ત થતું નથી. સુખ ઇચ્છા હો તો બીજાને સુખી બનાવવાની કોશિષ કરો. ભૂખ્યા પડોશીની દરકાર રાખ્યા વિના આપણે કદી સુખી થઈ શકવાના નથી. આપણે બીજાની ચિંતા કરીશું તો તે આપણી કરશે. જેવું બીજ વાવીશું તેવું ફળ મળશે.

—વિનોબા

અનુક્રમણિકા

સાહિત્ય સ્વામીઓને સ્મરણાંજલિ	૧૨૧	માહિત્યસૃષ્ટિનું અવતનુ	૧૦૫
સર્વોદયના જ્યોતિર્ધર	૧૨૩	સાહિત્ય સંસાર	૨૩૭
પૂ. વિનોબાજીનો આદેશ	૧૨૫	જિ. પુ મંડળોની વા. સભાઓ	૧૪૩
ગુજરાતવાસીઓને વિનંતી	૧૨૭	તા. પુ. મંડળોની સભાઓ	૧૬૪
પુ. સ. સ. મં. ૩૪મી વા. સા. સભા.	૧૨૯	પુસ્તકાલય નોંધ	૧૬૮
શ્રી કૃષ્ણકુનૈયાની બાળલીલા	૧૩૩	પુસ્તક-પરિચય	૧૭૪

વાર્ષિક લવાજમ :

દેશમાં : રૂ. ૫-૦૦

પરદેશમાં : રૂ. ૬-૫૦

છૂટક નકલ : રૂ. ૦-૬૨

વ્યવસ્થાપક :

લક્ષ્મણસિંહ બહેચરસિંહ પરમાર

મંત્રી : પુ. સ. સ. મંડળ લિમિટેડ,

પો. બો. ૧૦, રાવપુરા, વડોદરા.

॥ न हि ज्ञानेन सदृशं पवित्रमिह विद्यते ॥

પુસ્તકાલય

તંત્રી : ચીમનલાલ દેસાઈ ડભોઈવાળા

વર્ષ ૩૩] તા. ૧૫ સપ્ટેમ્બર ૧૯૫૮ [અંક ૩

તંત્રીસ્થાનેથી

સાહિત્યસ્વામીઓને સ્મરણાંજલિ

ઑગસ્ટ–સપ્ટેમ્બર મહિના 'એટલે મહાત્મા અને પરમાત્મા–કવિઓ, લેખકો, રાજદ્વારીઓ, સંતો અમે પેગંબરોની જયંતી અને સંવત્સરીના મહિના.

ગયે જ મહિને લોકમાન્ય ટિળક અને કવિવર ટાગોરની રાષ્ટ્રવ્યાપી જયંતિ ઉજવાઇ ગઈ. અને "સ્વરાજના જન્મસિદ્ધ હક્ક"ના પ્રતિપાદનકાર તથા "ભારત ભાગ્ય વિધાતા"નું બિરુદ અર્પનારને અંજલિ અપાઈ હતી.

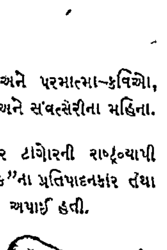

અને એ પછી ઘરઆંગણે સુરતમાં 'વીર નર્મદ'ની પ્રેરક યાદ તાજી કરવા એ 'રસિક ટેકીલા' કવિની ૧૨૫મા વર્ષની "રત્ન જયંતિ' ભવ્ય ઉજવાઇ ગઇ. 'સહુ ચલો જીતવા જંગ' તથા 'યા હોમ કરીને પડો ફતેહ છે આગે'નાં કૂચગીતો કેવાં રોમાંચકારી ?

'જય જય ગરવી ગુજરાત' ગાઈ આપણને આપણા 'અરુણોદય'નું અચ્છુ ભાન એમણે કરાવ્યુ. ભારતની લશ્કરી ક્રાંતિ નજરે નિહાળનાર વીર નર્મદે આમ જનતાની ક્રાંતિ જોઈ હોત તો ?

મહાત્મા ગાંધીજીની લડતના એ દષ્ટા હોત, સરદાર શ્રી વલ્લભભાઈના એ સમકાલિન હોત તો ગુજરાતને એમણે બિરદાવ્યુ તેનાં કરતાંયે વિશેષ બિરદાવ્યુ હોત. ગુજરાતનો અવનવો ઈતહાસ રચાયો હોત. એની ભવ્ય ગાથાનાં અમર ગાન ગવાતાં હોત.

અને આ મહિને નડિયાદ સ્વ. સાક્ષર મણિલાલ નભુભાઈ દ્વિવેદી તથા મસ્તકવિ સ્વ. બાલાશંકર ઉલ્લાસરામ કંથારીઆની શતાબ્દી ઉજવે છે. નડિયાદે આ અગાઉ 'ગોવર્ધનરામ શતાબ્દી' ઉજવી પોતાના એક પનોતા પુત્રને સ્મરણાંજલિ અર્પી હતી. આજે આ રહી ગયેલા પ્રતિભાસંપન્ન સાહિત્યસ્વામીઓનુ રૂણ અદા કરવા એ તત્પર બન્યુ છે.

જર્મની સુધી ખ્યાતિ મેળવનાર સ્વ. મણિલાલ નભુભાઈ ખરેખર નડિયાદનો "મણિ" હતો. આ 'અભેદ માર્ગના પ્રવાસી'ને હવે ઉચિત અંજલિ અપાય છે.

"કંઈ લાખો નિરાશામાં અમર આશા છૂપાઈ છે" અને "ગુજારે જે શિરે તારે જગતનો નાથ તે સહેજે" આ એકલાં ગીતો જ મસ્તકવિની 'અમરતા' માટે બસ છે. અમર આશાનો કેવો હૂબહૂ ચિતાર આપણને આપી ગયા છે.

"અરે ! પ્રારબ્ધ તો ઘેલું રહે તે દૂર માગે તો"

"કંઈ તું જાય છે દોરી દગાબાજી કરી કિસ્મત"

"જગત કાજી થઈને તું વહોરી ના પીડા લેજે" વગેરે સૂત્રોચ્ચારથી-સનાતન સત્યોથી-એ કેવો સરસ ટાણો મારે છે ?

નર્મદ, મણિ અને બાલની ત્રિપુટીનાં જીવન એટલે પ્રારબ્ધ સામે પુરુષાર્થના જંગ. એમાં કોણ કોને જીતે છે ? અને કોણ કોને મહાત કરે છે ? એ પ્રશ્ન છે. મહાન આત્મા બનવા સારૂ અનુકૂળ જીવનની જરૂર છે ખરી ? કે પ્રતિકૂળ જીવન છતાંય મહાન બની શકાય છે ? આ ત્રિપુટીનાં જીવન અને કવન આપણા માટે સમસ્યા ઊભી કરે છે. આ કોયડો ઉકેલવા આપણે "જગત કાજી" બનવાની જરૂર નથી.

ગુર્જર વાઙ્મયની એમણે જે અમૂલ્ય સેવા બજાવી છે, આપણા માટે જે પ્રેરણા પીયૂષ એ ધરતા ગયા છે તેની કદર કરવી—તેનાં પાન કરવાં અને તેમ કરી આપણે ઉર્ધ્વગામી બનવા આજ પ્રયાસ કરવાના રહે છે.

સર્વોદયના જ્યોતિર્ધર ઘણું જીવો !

અહિંસક ક્રાંતિનાં પ્રેરણાપીયૂષ પાનાર પૂ. વિનોબાજીની ૬૪મી જન્મજયંતી પ્રસંગે પ્રભુને અમારી દીન વદને પ્રાર્થના છે કે સામ્યયોગ દ્વારા અહિંસક સમાજરચના સ્થાપવાનો ભગીરથ

પ્રયાસ કરનાર એ સંતને એમના અભિનવ પ્રયોગની સફળતા વાસ્તે સાનુકૂળતા અને શક્તિ સાથે દીર્ઘાયુ અર્પો.

યોગઃ કર્મસુ કૌશલમ્ એ અર્થમાં વિનોબાજી આ યુગના ગીતા-ભાષ્યા સાચા યોગી છે અને એની પ્રતીતિ એ સંતજીવનની ઝાંખી કરતાં મળી રહે છે.

પાંચ પાંચ વર્ષથી ભારતના જમીનના જટિલ કોયડાના ઉકેલ માટે એ ભારતની પગપાળા યાત્રા કરી રહ્યા છે.

ભૂદાન, સંપત્તિદાન આદિ આંદોલને ગ્રામદાન સુધીનો વિકાસ સાધ્યો છે અને આજે એ પરિણામદાયી પ્રતીત થઈ ચૂક્યું છે.

પોચમપલ્લીથી આરંભાયેલો આ યજ્ઞ બહુ થોડાને સમજાયો હતો. ત્યારે તો ઘણાયે અશ્રદ્ધા સેવી રહ્યા હતા કે એનાથી અહિંસક ક્રાંતિ સર્જાશે ખરી ?

ખરી વાત એ છે કે જમીનનો કોયડો ભારતમાં ભારે જટિલ છે તેટલો જ સૌથી વધુ મહત્ત્વનો પણ છે. ભૂમિહિનોને સ્વેચ્છાએ જમીનો આપી દેવાના સંસ્કાર જાગ્યા છે અને જ્યાં ઠીક ઠીક પ્રમાણમાં વહેંચણી થઈ છે ત્યાં આ અહિંસક ક્રાંતિનાં દર્શન થઈ ચૂક્યાં છે.

પચાસ પચાસ લાખ એકર ઉપરાંતની જમીનો ભૂદાનમાં સાંપડી, લગભગ ત્રણ ત્રણ હજાર જેટલાં ગ્રામદાન મળ્યાં, અરે, લાખોનાં સંપત્તિદાન ભેટ મળ્યાં, બુદ્ધિદાન, શ્રમદાન, જીવનદાન દેનારા પણ મળ્યા એ જ બતાવી આપે છે કે વિનોબાજીની આ ભાવના–એમના વિચાર પાછળ કોઈ દૈવી તાકાત કામ કરી રહી છે. એની પાછળ ઈશ્વરીસંકેત સમજાય છે. ભારતના ઉજ્જવળ ભાવિની બહુ ભારે આશા બંધાય છે.

રાષ્ટ્રપિતા ગાંધીજીની અહિંસક ક્રાંતિની અને સર્વોદય સમાજ રચવાની કલ્યાણમયી ભાવનાને આચાર્યજીએ અપનાવી લઈ પોતાની રીતે આંદોલન જગાવ્યું જેને તેઓ ભારતીય સંસ્કૃતિ અને ધર્મપરાયણતાને બિલકુલ અનુરૂપ આંદોલન ઓળખાવે છે અને સાચે જ તે છે પણ તેવું જ એ અત્યાર સુધીનો અનુભવ સાક્ષી પૂરે છે.

વિનોબાજી અહિંસક સમાજિક અને આર્થિક ક્રાંતિ એ દ્વારા સિદ્ધ કરવા મથે છે હિંસક ક્રાંતિ અટકાવવાનું અને અહિંસક ક્રાંતિ આગળ ધપાવવાનું આ વિચારમાં બળ જોઈ રહ્યા છે. આ આંદોલન માગે છે ત્યાગ, કરુણા, ન્યાયબુદ્ધિ, પ્રેમ અને એ દ્વારા જ જમીનદારને જીવતો રાખી જમીનદારી નાબૂદ કરવા ઇચ્છે છે. દરિદ્રી ગરીબ ન રહે અને તાલેવાન ધનિક ન રહે અને છતાંય બંને પારસ્પારિક પ્રેમ નિતરતા ભાવથી જીવતા રહે એ આ આંદોલનની મહત્તા.

આ એક એવું અનુપમ શસ્ત્રાસ્ત્ર છે કે જગતનાં ઘણાં અનિષ્ટો દૂર થઈ શકે તેવી એનામાં તાકાત છે. આ આંદોલન ધારીએ છીએ તેટલું સહેલું નથી પણ બહુ કપરું છે.

છતાંયે स्वल्प मप्यस्य धर्मस्य त्रायते. महतो भयात् અર્થાત્ નાહ્યા એટલું પુણ્ય ગણી શ્રદ્ધાપૂર્વક દાનદેવાય તો દુનિયા દંગ થઈ જાય એવી અહિંસક ક્રાંતિ સિદ્ધ થઈ શકે એ નિર્વિવાદ.

આ ભૂદાનની ગંગોત્રી વહેતી થઈ પોચમપલ્લીથી, એનુ ઉગમ ત્યાના હરિજનોએ જીવવાં–ખેતી કરવા જમીન માગી અને શ્રી. રામચંદ્ર રેડીએ એકસો એકર જમીન હરિજનોને વહેંચી આપવા વિનોબાજીના હાથમા મૂકી ત્યારથી.

વિનોબાજીએ આમાં કોઈ ઈશ્વરી સંકેત ભાળ્યો. અસંખ્ય યજ્ઞોથી પાવન થયેલી આ ભૂમિ પર લોકકલ્યાણકારી પ્રવૃત્તિ અભૂતપૂર્વ પ્રજાસૂયયજ્ઞરૂપે ગામડે ગામડે અને ઘેરઘેર આદરવાનો–વિકસાવવાનો દૃઢસંકલ્પ કરી આગળ પદયાત્રા આરંભી. આમ તણખામાથી યજ્ઞજ્યોત પ્રગટી ઊઠી. એનાં અજવાળા ભારતના એક છેડેથી બીજા છેડા સુધી જોતજોતામાં પથરાયાં અને અશક્ય ભાસતી પ્રવૃત્તિને પ્રગતિસહિત પૂરતો વેગ મળવા લાગ્યો અને ભૂદાનયજ્ઞમૂલક ગ્રામોદ્યોગપ્રધાન અહિંસક ક્રાંતિ માટેનો ભવ્ય પુરુષાર્થ આરંભવા પ્રોત્સાહન મળવા લાગ્યું. અને પછી તો એક પછી એક સોપાન ચઢાતાં ગયા. દાનની પરંપરા ખડી થઈ અને દેશમાં પ્રેમ અને ત્યાગનુ એક અજબ વાતાવરણ પ્રસરી રહ્યું.

આજે એ દાન મેળવતા મેળવતા તા. ૨૨મીએ ગુજરાતને આંગણે પધારે છે ત્યારે આદરાતિથ્ય માટે પંકાયેલું ગુજરાત એમના સ્વાગતમાં, કંઈ મણા નહિ રાખે એટલો દૃઢવિશ્વાસ છે. એની સાથે સાથે સર્વોદયના જ્યોતિર્ધરની સંકલ્પસિદ્ધિના કાર્યમાં ઉદાર હાથે શક્ય તે દાન દઈ ગુજરાતીઓ જીવન કૃતાર્થ કરવા તત્પર બનશે એવી અભિલાષા સેવીએ છીએ.

અમારા એ સંતને લાખો પ્રણામ છે.

[સમર્થ વિદ્વાન સાક્ષર સ્વ. મણીલાલ નભુભાઈ દ્વિવેદી તથા મસ્ત કવિ સ્વ. બાળાશંકર ઉલ્લાસરામ કંથારિયાની શતાબ્દી તા. ૨૦ અને તા. ૨૧–૯–'૫૮ના રોજ નડિયાદ ઊજવે છે તે વેળા આ કાવ્ય પ્રાસંગિક થઈ પડશે.　　　　—તંત્રી]

નડિયાદને

નવરત્નોની નરી યાદ, નડિયાદ આપતું;
ફિલસૂફી, સાહિત્ય, વિવિધ કલા ફેલાવતું.
ગોવર્ધન, મણિ, બાલ, મનસુખ, ભક્તિ ને દોલત:
રમણ, ઇંદુ ને કુલ — એ છે તારી મિલકત
સરસ્વતીનો ચંદ્ર ઊગ્યો છે તુ જ આંગણે;
અભેદ માર્ગ પ્રવાસી ઝૂલ્યો છે તુ જ પારણે.
મુત્સદ્દી વિદ્વાન દાન દીધા ગુજરાતને;
ચારુતરના કેન્દ્ર ધન્ય ધન્ય તુ જ કુખને.
નિજાનંદના ગાન ગેટી, મહોર સુણાવતી;
અમર આશ સંદેશ પણ આ જ ભૂમિ ફેલાવતી.
જન્મી દર્ભાવતી દુર્ગ, વટોદર પાદર વસી,
રેવા નર્મદા નીર તણી આપુ હુ અંજલિ.

વડોદરા :　　　　　　　　　　　　—ચ્યવનર શુ

ગુજરાત–સૌરાષ્ટ્રને પૂ. વિનોબાજીનો આદેશ

પૂ. શ્રી. વિનોબાજી આ તા. ૨૨ મીથી ગુજરાત સૌરાષ્ટ્રનો પગપાળા પ્રવાસ કરવાના છે તે પ્રસંગે જનતાને ઉદ્દેશીને નીચેનો આદેશ-સંદેશ પાઠવ્યો છે.

ગુજરાતની જે આધ્યાત્મિક પરંપરા છે તે અદ્‌ભુત જ છે. મારી સમજમાં એ આવતું નથી કે આ પરંપરાનો અનુભવ ખુદ ગુજરાતને કેમ થતો નથી ?

ક્યાંના શ્રી વલ્લભાચાર્ય અને છતાં તે ગુજરાતમાં ગયા અને ત્યાં તેમણે પોતાનો સંપ્રદાય સ્થાપ્યો ! દ્વારકામાં શ્રી શંકરાચાર્યે મઠ સ્થાપ્યો ત્યારથી તે ઠેઠ આજ સુધી શાંકરવિચારની પરંપરા ત્યાં આવી ચાલી રહી છે! જૈન મુની શ્રી. હેમચંદ્ર, શ્રી સ્વામિનારાયણ વગેરે સૌની ગુજરાત ઉપર ખુબ અસર થઈ છે.

ગ્રહણશીલતા

આ બધાનો સાર એ છે કે, ગુજરાતમાં જે જે આધ્યાત્મિક શક્તિ પહોંચી તે શક્તિ તેણે તરત જ ગ્રહણ કરી લીધી. આધ્યાત્મિક વિચાર માટે ગ્રહણશીલતા એક ઘણી મોટી શક્તિ છે.

ગાંધીજીના પ્રદેશમાં જઈને લાંબાં વ્યાખ્યાનો આપવાવાળો અને નવા વિચારો આપનારો હું કોણ છું ?

શિક્ષણ વિચાર

એક ભાઈએ જ્યારે કહ્યું કે મારા પુસ્તક ' શિક્ષણ વિચાર 'નું ગુજરાતી ભાષામાં ભાષાંતર થવું જોઈએ, ત્યારે મેં કહ્યું કે જો કે આ સંબંધમાં મેં કેટલાક પ્રયોગો કર્યા છે અને એમાં કેટલીક અનુભવોની વાત લખી છે, એટલા માટે એનો ગુજરાતીમાં અનુવાદ થાય એ ઠીક છે, છતાં પણ ગુજરાતને હું કયા નવા વિચારો આપનારો ? ત્યાંથી તો મેં મેળવ્યું છે! એવી કોઈ વાત મારી પાસે નથી કે ગુજરાતમાં પહોંચી ન હોય !

યાત્રાની ભાવના

ગુજરાત જવાની મારી ભાવના પંઢરપુર જવા જેવી યાત્રાની ભાવના છે, એટલે મેં ગુજરાતની યાત્રા માટે જે એકસો દિવસ આપ્યા છે તેથી તો હું બરાબર શતાયુષી થઈ ગયો છું !

કેટલાક લોકોને આ વાતનું દુઃખ છે કે મેં પૂના પણ છોડયું છે અને મુબઈ પણ છોડયું છે. " લોભ ન છોડો, જુઠ ન છોડો, સત્ય વચન કયોં છોડ દિયા ? " — હું એમને કહું છું કે મારા જીવનમાં ૬૩ વર્ષમાંથી ૫૫ વર્ષ મેં મુંબઈ રાજ્યમાં જ વીતાવ્યા છે. હવે આ છેલ્લાં આઠ વર્ષ તો હું બહાર ફરી રહ્યો છું. એટલા માટે ખરું જોતાં તો મારી ત્યાં જવાની કોઈ જરૂરિયાત જ હતી નહીં.

સો દિવસ પરિપૂર્ણ

મારું સાહિત્ય મેં મરાઠી ભાષામાં લખ્યું એટલા માટે હવે મહારાષ્ટ્રને કાંઈ નવું આપવાનું રહી ગયું નથી. ત્યાં ૭ મહીના રહેવાના ખ્યાલથી મેં ગુજરાતમાં પ્રવેશ કરવાની તા. ૨૨ મી સપ્ટેમ્બર વિચારી અને પછી તા. ૧ લી જાન્યુઆરીના રોજે રાજસ્થાનમાં પ્રવેશ

કરવાનું વિચાર્યું. વચ્ચેના દિવસો ગણ્યા તો તે પૂરા એકસો દિવસ નીકળ્યા, કે જે ગુજરાત માટે પરિપૂર્ણ હોવા-થવા જોઈએ.

હાર્દ ગ્રહણ કરો

મારું માનવું છે કે ગુજરાતમાં એક ભારે મોટી શક્તિ આજે પણ મોજૂદ છે. એટલા માટે આપ અંદર અંદર વધુ ઝઘડયા ન કરો અને મારા જે તરેહતરેહના વિચારો છે તેના ઉપર ઝઘડા-વિવાદ કરવાને બદલે તેને છોડી દો. શંકરાચાર્યે કહ્યું છે કે, હજારો શ્રુતિઓ (શાસ્ત્રો) પણ કહે કે અગ્નિ ગરમ નથી તો પણ તેને પ્રમાણ માનવું ન જોઈએ. જ્યારે તેઓ વેદના સંબંધમાં પણ આમ કહે છે ત્યારે મારા વિચારોમાંથી પણ આપ ઘણા ભાગ છોડી શકો છો. ઉપરના તમામ મતભેદનાં છીલકાં ઉપરનાં પડ ફેંકી દો અને અંદરનો ભાગ ગ્રહણ કરો, કે જેથી આપની આજે જે માનસિક એકતા છે તે દૃઢ થશે ।

હું માનું છું કે ગાંધીજીનો સારરૂપ અંશ મારા મનમાં છે. પરંતુ હું જ્યારે કહું છું કે એમના કહેવામાં પણ કંઈક અસાર હતો, તેને છોડી દેવો જોઈએ, ત્યારે મારા વિચારોમાં તો અસાર હશે જ, તેને આપે છોડવાનો રહેશે. આપ જો એમનું ઉપરનું એક પડ દૂર કરતા હો, તો મારા બે પડ કાઢી નાખજો. ત્યારે આપને ખબર પડશે કે તેની અંદર જે પડ્યું છે તે તેનાથી લેશમાત્ર પણ જુદું નથી.

ગાંધીજીના જીવતાં હું જેટલો સાવધાન હતો તેના કરતાં આજે ખૂબ વધારે સાવધાન છું. એ વખતે તો મને લાગતું કે બાપુ તો છે; આપણી ક્યાંક ભૂલ થઈ જશે તો તેઓ સુધારી લેશે પરંતુ હવે તો ભૂલ કરવાનું પોસાય તેમ નથી.

નામ દૂષિત થશે

એમણે જે કંઈ કહ્યું એના ઉપર વિચાર કરવામાં આજે મને જેટલી મદદ તેમના તરફથી મળે છે એટલી બીજા કોઈના તરફથી મળતી નથી. આજે તો હું એમનું નામ નથી લેતો કેમ કે હું તેમનું નામ દૂષિત જ કરીશ, ભૂષિત નહીં : જેમ કે બુદ્ધ ભગવાનના, ઇસુના, પેગંબરના અનુયાયીઓએ એમના નામોને દૂષિત જ કર્યાં, ભૂષિત નહીં.

એટલા માટે આ વિચારોને હું મારા વિચારો કહી-ગણાવીને મૂકું છું. આપ આ રીતે તેને ગ્રહણ કરજો. આપ એમ ન વિચારતા કે એનો ગાંધીજીના વિચારો સાથે કેટલો સંબંધ છે '

સૌથી નાનું પુસ્તક

ઉમરખય્યામની રુબાયતો ૧૯૩૩માં મેરોસ્ટ્રનેટ્સમાં પ્રસિદ્ધ થઈ છે સુંદર ગુલાબી રંગના કાગળોમાં છપાયેલા એ પુસ્તકનાં ૧૫૦ પાનાં છે. અને તે એટલું નાનું છે કે કાંડા ઘડિયાળના ખોખા (કેઈસ)માં સમાઈ જાય. અને એનું વજન લગભગ એકપાઈભર જેટલું છે.

૫. વિનોબાજીનું સ્વાગત કરવા

ગુજરાત–સૌરાષ્ટ્રવાસીઓને વિનંતી

સંત વિનોબાજી, જેમની પદયાત્રાની રાહ ગુજરાતમાં આપણે સૌ મેઘની આતુરતાથી જોઈ રહ્યા હતા તે છેવટે આવી રહ્યા છે તેઓ તા. ૨૨ મી સપ્ટેમ્બર ૧૯૫૮ ને દિવસે ગુજરાતમાં પ્રવેશ કરશે અને ૧૦૦ દિવસ સુધી ગુજરાત, સૌરાષ્ટ્ર અને કચ્છમાં ગ્રામદાન અને સર્વોદયનો પ્રકાશ ફેલાવતા તેઓ કાર્યક્રમ મુજબ શક્ય એટલાં ગામો અને નગરોમાં ફરશે. અમે સમસ્ત ગુજરાત વતી તેમનું સ્વાગત કરીએ છીએ અને તેઓની પદયાત્રા રૂપી ગંગા જ્યાં જ્યાં થઈને પસાર થાય ત્યાંના આબાલવૃદ્ધ સર્વ લોકો પુરા ઉમંગ અને ભક્તિથી તેમાં સ્નાન કરવાનું ચૂકશે નહી એવી આશા રાખીએ છીએ. અમને ખાત્રી છે કે તેઓની તપઃપૂત જ્ઞાન ગંભીર અને પ્રેમ નીતરતી વાણી ઝીલશે તેમના જીવન ઉપર તે પાવન અસર કર્યા વિના રહેવાની નથી.

વિનોબાજીના આગમનથી આપણને સૌને પૂજ્ય ગાંધીજીનું પવિત્ર સ્મરણ તાજું થાય છે. રાજ્યદ્વારી સ્વરાજ મળવા છતાં હજુ સાચું રામરાજ્ય મળ્યું નથી તેની ઝંખના કરતા અને તે માટેના સત્ય અને અહિંસામય રસ્તાઓ ઢુંઢતા ઢુંઢતા કરેંગે યા મરેંગે નો મંત્ર જપતા પૂજ્ય ગાંધીજી ગયા. સંત વિનોબાજીએ તેમની પાછળ એજ મંત્ર ઉપાડી લીધો છે. એજ તપ ત્યાગ અને બલિદાનનો પ્રવાહ આગળ ચલાવ્યો છે.

વિનોબાજીનું સ્વાગત એટલે પ્રેમમયી ક્રાન્તિનું સ્વાગત. વિનોબાજીનું સ્વાગત એટલે બંધુતાને રસ્તે સમાનતાની સ્થાપનાના વિચારનું સ્વાગત. વિનોબાજીનું સ્વાગત એટલે ભારતીય સંસ્કૃતિની પરંપરાના યજ્ઞદાન અને તપને રસ્તે દેશની ગરીબી મટાડી આર્થિક ક્રાંતિ કરવાના સંકલ્પનું સ્વાગત. વિનોબાજીનું સ્વાગત એટલે હિંસાથી ઉન્મત બનેલી પૃથ્વી પર અહિંસાનાં સફળ પ્રયોગનું સ્વાગત. વિનોબાજીનું સ્વાગત એટલે જ્ઞાન કર્મ અને ભક્તિના ત્રિવેણી સંગમનું સ્વાગત.

વિનોબાજી દરિદ્રનારાયણના નામે અંતરાત્માને જાગૃત કરવા માગે છે. જેઓની પાસે ભૂમિ સંપત્તિ શરીર શક્તિ બુદ્ધિ શક્તિ જે કાંઇ છે તે દરિદ્રનારાયણની સેવામાં અર્પણ કરો. આ ભવમાં વિનોબાજીએ ભૂદાન, સંપત્તિદાન, શ્રમદાન બુદ્દિદાન વગેરે વિચારો દેશ આગળ પ્રથમ મૂક્યા. જેમ જેમ દેશ કરુણાનો આ વિચાર ઝીલતો ગયો તેમ તેમ વિનોબાજી તેને વધુને વધુ ક્રાન્તીકારી કાર્યક્રમો સુઝાડતા ગયા. તેમણે કહ્યું ગ્રામદાન આપો. એટલે કે ગામમાં સૌ એક કુટુંબ બની જાઓ. ભૂમિ, સંપત્તિ જે કાંઈ ઇશ્વરે આપ્યું છે તે સૌ સાથે મળી વહેંચીને ભોગવો.

ગ્રામદાનનો વિચાર હવે દેશમાં સર્વમાન્ય થયો છે. દેશના તમામ વિચારના રાષ્ટ્ર નેતાઓએ તેને દેશની ભૂમિસમસ્યાના સર્વોત્તમ ઉકેલ તરીકે નવાજ્યો છે અને હજારો ગામડાંની જનતાએ તે ઝીલી લીધો છે. એટલે સંત વિનોબાની આર્ષ દ્દષ્ટિ અહિંસાના નવા સીમાડાઓ શોધવા તરફ વળી છે. આર્થિક ક્ષેત્રમાં અહિંસાના પ્રવેશનો રસ્તો બતાવી હવે તેઓ દેશના શાન્તિ અને વ્યવસ્થાના તથા છેવટે રક્ષણના ક્ષેત્રમાં અહિંસાના પ્રવેશ તરફ આંગળી ચીંધી રહ્યા છે. દેશમાં પોલીસ

લાખ નિષ્કામ સેવાભાવી સૈનિકોની એક શાન્તિસેના ખડી કરવા અને દેશના તમામ પ્રશ્નો શાન્તિમય રીતે જ ઉકલે તે જોવા તેમનું અંતઃકરણ તલસે છે. શાન્તિ સેના માટેની લોક-સંમતિના પ્રતિક તરીકે ઘેર ઘેર સર્વોદય પાત્ર રાખી તેમાં નિત્ય નાના બાળકના હાથની એક મુઠ્ઠી અન્ન નાખવાનો કાર્યક્રમ પણ તેમણે સૂચવ્યો છે.

વિનોબાજીએ ઉપાડેલા મહાન કાર્યનાં આ થોડાં અંગો અહિં સૂચિત કરવામાં આવ્યાં છે તે ઉપરથી આપણે સૌ તેમને શું પ્રિય છે અને કયા થાળો વડે આપણે તેમનું સ્વાગત કરવાનું છે તે સમજી લઈશું.

તેઓ એક અનેરી ભાવના સાથે ગુજરાતમાં આવી રહ્યા છે. વડોદરાની શેરીઓમાં એમના ઉગતી વયનાં સંભારણાંઓ રહેલાં છે. સાબરમતીના તટે ઉપર ગાંધીના ચરણે કરેલી સાધનાએ તેમના વ્યક્તિત્વને ઘડ્યું છે. નરસિંહ, મીરાં, પ્રેમાનંદનાં ભજનો અને કાવ્યોનું તેમણે કોઈપણ ગુજરાતીના કરતાં પણ વધારે ભક્તિભાવથી સેવન કરેલું છે. આમ તેઓ પોતાની બાળપણની ભૂમિ તરીકે અહીં તેઓ આવી રહ્યા છે એટલા જ પ્રેમથી અને એટલી જ ભાવનાથી આપણે સૌ તેમનો ગુજરાતને આંગણે સત્કાર કરીએ.

વિનોબાજીના જીવનમાં કે કાર્યમાં ધર્મભેદ, પક્ષભેદ પ્રાંતભેદ કશાને સ્થાન નથી. તેઓ રાષ્ટ્રના ઉત્થાન માટે એટલું જ નહીં પણ વિશ્વના શાંતિ અને ઉત્કર્ષ માટે ઝઝૂમી રહ્યા છે. આપણે પણ તે જ અભેદની ભાવનાથી આપણા સર્વ ભેદો અને રાગદ્વેષો ભૂલીને મોકળા હૃદયે તેમનું સ્વાગત કરીએ, તેમનો આદેશ ઝીલીને આપણે ગુજરાતને નવો જ બનાવી દઈએ. અને વિશ્વશાન્તિના મહાન કાર્યમા આગળ રહીએ, તો જ આપણે આ મહાન યાત્રાળુને તૃપ્તિ આપી શકીશું. ગાધીજીના આ આધ્યાત્મિક વારસનું સાચું સ્વાગત કરવું એ ગાંધીજીના ગુજરાતના ગજા બહારનું નથી અમે સર્વ ગુજરાતીઓને અપૂર્વ ઉત્સાહથી અને પૂર્ણ ભક્તિથી સંતનું સ્વાગત કરવા વિનવીએ છીએ.

સૌથી મોટું પુસ્તક

ઇજિપ્તમાં જગતનું સૌથી મોટું પુસ્તક અપ-પી રીવર નાઈલ-એસ્થીનસ છે.

પિરામીડની મોટી દિવાલો પર આ આખું પુસ્તક કોતરીને આલેખવામાં આવ્યું છે. આ દિવાલો ૧૩૮ ફૂટ પહોળી છે અને ઉંચાં ૩૦૦૦ વરસથી એ પુસ્તકને કોઈ ભૂંસી શક્યું નથી.

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિમિટેડ

૩૪મી વાર્ષિક સાધારણ સભા

વિદાય લેતા પ્રમુખ શ્રી મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલની સેવાઓની યાદમાં "શ્રી. મ. શં. પટેલ જ્ઞાનપ્રચાર ટ્રસ્ટ" ઊભું કરવાનો થયેલો નિર્ણય.

નવા વર્ષના પ્રમુખ તરીકે શ્રી મગનભાઈ પ્ર. દેસાઈની થયેલી વરણી

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિમિટેડ, વડોદરાના સભાસદોની ચોત્રીસમી વાર્ષિક સાધારણ સભા મંડળના કાર્યાલયમાં તા. ૩૧-૮-'૫૮ના રોજ બપોરે ૧ વાગે શ્રી. મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલના પ્રમુખપદે મળી હતી.

હાજરી

ચાલુ વર્ષના પ્રમુખ શ્રી. મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ, ગુજરાત યુનિવર્સિટીના ઉપકુલપતિ શ્રી. મગનભાઈ પ્ર. દેસાઈ, વડોદરા જિલ્લા કોંગ્રેસ સમિતિના પ્રમુખ શ્રી. ચીમનભાઈ હ. અમીન, લાયબ્રેરીના આસી. ક્યુરેટર શ્રી. ઉમેદભાઈ પટેલ, વ્ય. મં.ના પ્રમુખ શ્રી. મણીલાલ મગનલાલ કાશીવાળા અને સભાસદો, મંડળના ઉપપ્રમુખ શ્રી. નાનાલાલ નાથાલાલ શાહ, ઉપરાંત વડોદરા શહેર અને તાલુકા તથા સુરત, ભરૂચ, પંચમહાલ, મહેસાણા વગેરે જિલ્લાના સભાસદો વગેરેની હાજરી ખાસ ધ્યાન ખેંચતી હતી.

શરૂઆતમાં શ્રી. મણીલાલ મંગળજી કાશીવાળાએ ચોત્રીસમો વાર્ષિક અહેવાલ અને હિસાબ રજૂ કરતાં તે સર્વાનુમતે મંજૂર થયો હતો.

નફાની વહેંચણીનો પ્રશ્ન નીકળતાં નિવેદનવાળા વર્ષ દરમિયાન મંડળે રૂા. ૨૦,૬૧૨-૩૮ ન. પૈ. નો ચોકખો નફો કર્યો છે તેમાં ગતવર્ષના નફા પૈકીના બાકી રૂા. ૧૮૩-૪૨ ઉમેરતાં કુલ નફો રૂા. ૨૦,૭૯૫-૮૦ની વહેંચણી નીચે મુજબ કરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

(૧) રિઝર્વફંડ ખાતે લઈ જવા (જે હવે રૂા. ૪૫૯૭૨-૦૦ થશે)	રૂા.	૨,૦૬૨-૦૦
(૨) સભાસદોને શેરનું ૬% ૧-૫૦ પૈસા લેખે ડિવિડન્ડ વહેંચવા	રૂા.	૪,૧૬૬-૫૧
(૩) નોકરોને અઢી માસનો પગાર બોનસ તરીકે આપવા	રૂા.	૨,૨૦૫-૦૦
(૪) વડોદરા જિલ્લા સહકારી બોર્ડને શિક્ષણ ફાળામાં આપવા	રૂા.	૩૦૯-૩૧
(૫) મકાન ફંડ ખાતે લઈ જવા (જે હવે રૂા. ૬૨,૦૦૦ થશે)	રૂા.	૭,૫૦૦-૦૦
(૬) સ્ટાફ ગ્રેજ્યુઈટી ફંડ ખાતે લઈ જવા (જે હવે રૂા ૮,૪૦૦-૦૦ થશે)	રૂા.	૫૦૦-૦૦
(૭) પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ અને સહકાર પ્રચાર ખાતે	રૂા.	૭૫૦-૦૦
(૮) શ્રી મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ જ્ઞાન પ્રચાર ટ્રસ્ટ	રૂા.	૨,૦૦૦-૦૦
(૯) શકમંદ લેણાખાતે	રૂા.	૫૦૦-૦૦
(૧૦) આવતા વર્ષના નફાતોટા ખાતે લઈ જવા	રૂા.	૮૦૨-૯૮
	રૂા.	૨૦,૭૯૫-૮૦

શ્રી. મગનભાઈ દેસાઈનું પ્રવચન

શ્રી. મગનભાઈ દેસાઈએ બોલતાં જણાવ્યું કે મને આ સંસ્થાના પ્રમુખપદે બેસાડયા તે માટે મારે આભાર માનવો જોઈએ. શ્રી. મગનભાઈ ને તેમની નાજુક તબીયત અને કામનો

બોજો જોતા તમારે છોડવા જોઈએ. મને અહીં કેમ પકડયો તે મારે મન કોયડો છે. કદાચ નામ રાશીને કારણે પકડયો હોય એમ માનું છું. આ સંસ્થામાં તમે મને લીધો તેને માટે આભારી છું. એનું કામકાજ — વિગતે રિપોર્ટ જોયા પછી જ ખરો ખ્યાલ આવ્યો પુસ્તકોની પસંદગી કરવી, પુસ્તકો મેળવી આપવામાં પુસ્તકાલયોને જોગવાઈ કરી આપવી. એનો હિસાબ જોયો નહતો તે ગાડીમાં જોઈ લીધો અને મને ખાતરી થઈ કે આ સારી રીતે સંચાલન કરતી સંસ્થા છે. ૧૯૨૦–૨૨થી હું જોતો આવ્યો છું કે મારે ભારે હોદ્દામાં જવાનુ થયું છે. અને તમે બધા જોઈ શકો છો કે છેલ્લો તો હું ભારે હોદ્દામાં જ પડયો છું. પણ હવે મને મારો ગ્રહ બદલાયો હોય એમ લાગે છે અને તેની શરૂઆત અહીંથી થાય છે તે બદલ આભાર. તમારી આ સંસ્થા એક સદ્ધર સંસ્થા છે. કેન્દ્રસ્થ છે. અને એને કેન્દ્રમાં રાખી ગુજરાતભરનાં પુસ્તકાલયોની વ્યવસ્થા કરી શકો છો એ ગૌરવભર્યું છે. તમે સંભાળનાર ટ્રસ્ટી છો. મને આવી પ્રાણવાન સંસ્થામાં તમે જોડયો તેને હું ગૌરવ માનું છું. સ્વ. મોતીભાઈ ન અમીનની ખાસીયત હું જાણુ છું. રોજ કરવાં જોઈએ તે કામોમાં ચોકસાઈ, ખંત, ચીવટ વગેરે ગુણો ન હોય તો રેઢીયાળ થઈ જાય છે.

પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિની હવે દેશમાં ખૂબ જ ભૂખ જાગશે. લોકોને દેશનાં કામો જે વધારે ને વધારે કરવાના આવશે તેમાં પુસ્તકાલયોને કેન્દ્ર બનાવીને આપણે વિશાળ કામો કરવાં પડશે. નાનાં મોટાં કામો વહેવારમા કરવાં પડશે. ગુજરાતી ભાષાભાષી ગામોમા એ જોઈ તેવા સાહિત્યને આપણે પહોચી વળીએ. આપણું કામ હવે દિન પ્રતિદિન વધી પણ શકે એ સંજોગોમાં સૌનો સહકાર મેળવીને કામ કરીશુ તો અત્યારના કરતાં વધુ સંતોષ થશે અને અત્યારના કરતાં એકાદ બે સીડી ચઢી પણ જાય.

વર્ષમાં એક દિવસ હું આવીશ. મારો સહકાર પૂરો છે અને આ પદ સ્વીકારું છું.

આભાર દર્શન

શ્રી. ચીમનભાઈ છ. અમીને આભાર માનતાં જણાવ્યું કે આ સંસ્થા ગુજરાત વ્યાપી બનવી જોઈએ અને રહેવી જોઈએ એવી આશા શ્રી. મગનભાઈ દેસાઈ સેવે છે તે બાબતમાં સૌ સહમત છે અને એ જ ભાવના સૌ સભાસદો સેવી રહ્યા છે એની ખાતરી આપુ છું. વર્ષમાં એક દિવસ આવીશ એમ શ્રી. મગનભાઈ દેસાઈ જણાવે છે તેમને આપના સૌના વતી વિનંતિ કરું કે જ્યારે જ્યારે વડોદરા આવવાનુ થાય ત્યારે ત્યારે અગર તો આ સ્ટેશનેથી પસાર થવાનું થાય ત્યારે ત્યારે અહીં ઊતરી આ સંસ્થા હવે આજથી આપની જ થાય છે, આપની જ છે તેના સંભાળ લેતા રહેશો એમ ઇચ્છું છું. પ્રમુખપદ સ્વીકારવા બદલ સૌના વતી હુ આપનો ઉપકાર માનું છું.

આ મંડળના પ્રમુખપદનો હોદ્દો છોડતા મુ. શ્રી મગનભાઈએ છેલ્લા બે દશકાથી આ મંડળની જે અનુપમ સેવા કરી છે તે બદલ તેમ જ વખતો વખત દોરવણી આપી છે તે બદલ તેમનો અને સૌ હાજર સભાસદોએ આપેલા સહકાર બદલ તેમનો પણ અંતઃકરણ-પૂર્વક આભાર માનું છું.

શ્રી કૃષ્ણકનૈયાની બાળલીલા

એક રસમદ પ્રસંગ

માતા જસોદાજી કૃષ્ણકનૈયાને ઘણુંયે વારે—સમજાવે તોય કનૈયો લીધેલી હઠ છોડતો નહિ.

એકવાર માતા જસોદાજી કનૈયાને ખોળામાં લઈ ઘર બહાર આંગણામાં બેઠાં હતાં. આકાશમાં ચંદ્રમા સોળે કળાએ ખીલી રહ્યો હતો, એકાએક શ્રી કૃષ્ણની દૃષ્ટિ ચંદ્રપર પડી એટલે આકાશ તરફ અંગુલિ નિર્દેશ કરી માતાને પૂછ્યું : આ સામે દેખાય છે તે શું હશે ?

જશોદાજી આકાશ તરફ ઉંચે નજર કરતાં ચંદ્રને જોઈને કહેવા લાગ્યાં, બેટા ! એતો ચંદ્રખીલોના છે.

શ્રી કૃષ્ણ કહે, મા ! તો એ ખીલોના મને રમવા માટે ન લાવી આપો ?

અરે ! બેટા ! તું તો કેવી ગાંડી વાત કરે છે ? ચંદ્ર તે અહીં આવે ખરો ?

ના, મા, તું એને મારી સાથે રમવા માટે બોલાવ. આમ કહી બાલમુકુંદ રડવા લાગ્યા. આ જોઈ માતા જસોદાજી ભારે વિમાસણમાં પડ્યા. વિચાર કરવા લાગ્યા કે ચંદ્રને તે અહીં કેવી રીતે બોલાવી લાવવો ? એટલે કનૈયાને સમજાવતા કહેવા લાગ્યાં: જોને બેટા ! અત્યારે તો રાત પડી કહેવાય, એટલે અત્યારે તો એ ન આવે. પણ આપણે તેને કાલે બોલાવીશું સમજ્યોને ?

માતા જસોદાજીનો આ જવાબ સાંભળી કનૈયો ભોંયપર આળોટી પડ્યો. ને કહેવા લાગ્યો, નહિ, કાલે નહિ, મને તો અત્યારે ને અત્યારે જ ચંદ્ર ખીલોના લાવી આપો.

કનૈયાને આ હઠ છોડવા માતા જસોદા સમજાવવા લાગ્યાં. પણ સહજમાં માની જાય તો કનૈયો શાનો ? એતો રડતો રડતો કહેવા લાગ્યો. જુઓ, તમે મને અત્યારે નહિ આણી આપો તો હું દૂધ નહિ પીઉં. માખણ રોટી નહિ ખાઉં. માથું નહિ ઓળાવું, અરે ! તારો લાલ છું તેમ પણ નહિ કહેવરાવું ને કહીશ કે હું તો નંદબાબાનો છોરો છું.

કનૈયાને વધારે ને વધારે રડતો જોઈ માતા જસોદાજી પણ ઢીલાં થઈ ગયાં ને કહેવા લાગ્યાં.

બેટા, તુ રડ નહિ. હું હમણાં જ ચંદ્રને તારી પાસે બોલાવું છું.

આમ કહી બાળહઠને સંતોષવા માતાજીએ એક મોટા વાસણમાં પાણી ભરી લાવી કનૈયા-પાસે મુક્યું. ને ચંદ્રની સામે જોઈને કહેવા લાગ્યાં. અરે ઓ ચંદા ! તું અહીંયાં મારા લાલ સાથે રમવા જલદી જલદી આવી જા. તું અહીં આવીશ તો તને સુંદર મેવા મીઠાઈ અને પકવાન જમાડીશ.

પછી તો થોડીવારે જળપાત્રમાં પડતું ચંદ્રનું પ્રતિબિંબ દેખાડતાં જસોદાજી કનૈયાને કહેવા લાગ્યાં. જો બેટા ! આ ચાંદો તારી પાસે આવ્યો હવે તું તેને મેવા મીઠાઈ ખવરાવ.

જસોદાનાં મીઠાં વચનો સુણી કનૈયાએ પોતાની પાસે પડેલી મીઠાઈ અને રમકડાં જળપાત્રમાં નાખ્યાં અને એ પાણીમાં પડતાં જ ચંદ્રનું પ્રતિબિંબ દેખાતું બંધ થયું ને વળી પાછો કનૈયો રડતો રડતો જસોદાજીને કહેવા લાગ્યો. મા ! મા ! ચાંદો તો ચાલ્યો ગયો. આ સાભળી જસોદાજી સમજાવવા લાગ્યા. બેટા ! તે તો તારી સાથે રમવા માટે બીજા ભાઈબંધોને બોલાવવા ગયો છે. કાલે પાછો આવીને તારી સાથે રમશે. '

આમ કહી જસોદાજીએ કનૈયાને તેડી લઈ વહાલથી છાતી સરસો ચાપી દીધો

વેદો જેને નેતી નેતી કહે છે અને ભગવતી શ્રુતિ જેને यतो वाचो निवर्तन्ते अप्राप्य मनसा सह વદી બિરદાવે છે તેવા પરબ્રહ્મ પરમાત્મા માતા જસોદાનો ખોળો ખૂંદતા, ખેલતા, કુદતા કેવો આનંદ આપી રહ્યા છે ?

ગ્રામ પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓને વિનંતી

પુસ્તકાલયોના સુલભ વહીવટ માટે વડોદરા રાજ્ય તરફથી સન ૧૯૨૪માં પુ. સ. સ. મં. લિ ની સ્થાપના કરવામા આવેલી. સરકાર તેમ જ પંચાયત મદદ ગ્રામ પુસ્તકાલયોને આ મંડળ મારફત અપાતી. વડોદરા રાજ્યનુ મુબઈ રાજ્ય સાથે વિલીનીકરણ થયા પછી પણ ત્રણ વર્ષ યથાવત મંડળ મારફત મદદ અપાઈ, પરંતુ પાછળથી હિસાબી ખાતાને કાયદાકાનૂની મુશ્કેલીઓ ઊભી થવાના કારણે સરકાર મદદ જે તે પુસ્તકાલયોને બારોબાર અપાવા લાગી. આવી રીતે પુસ્તકાલયોને સીધી બારોબાર મદદ આપતાં, મદદનાં નાણા તિજોરીમાથી મેળવતાં પુસ્તકાલયોના મંત્રીભાઈઓને ઘણી મુશ્કેલી પડવા લાગી. તિજોરીમાંથી નાણાં મેળવ્યા બાદ એ નાણા મંડળમા મોકલતા પણ ખર્ચ થાય આ બધી મુશ્કેલીઓ સરકાર પાસે મંડળ મારફત રજુ કરતા સરકારે વિચાર કરી ફરી યથાવત મદદ સન ૧૯૫૮-૫૯થી પુ સ. સ. મંડળ લિ વડોદરા મારફત અપાય એ હકીકતનો સ્વિકાર કર્યો છે એ આપણને સૌને માટે આનંદનો વિષય છે.

'પુસ્તકાલય' માસિકના આ સપ્ટેમ્બર ૫૮ માસના અંકમાં પુસ્તકાલય મંડળ મારફત મદદ મેળવવાની માગણી કરતા ઠરાવની ચાર નકલો છાપીને મોકલી છે **ચારેય ઠરાવ ઉપર મંત્રી યા તો પ્રમુખની સહી તથા પુસ્તકાલયના નામનો સીક્કો તારીખ લખી આપની સંમતિ તાકીદે મંડળમાં મોકલી આપશો.** ઠરાવની ચારેય નકલ મંડળમાં મોકલવાની છે; જે મળેથી મંડળ સરકાર મદદ મેળવી શકશે.

તા. ૮-૯-'૫૮　　　　　　　　　　　　　　　　લક્ષ્મણસિંહ પરમાર

મંત્રી

પુ. સ સ. મં. લિ. વડોદરા

સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવલોકન

મોસ્કોના પૌર્વાત્ય સાહિત્યના રાજ્યના પ્રકાશકોએ ‘ તક્ષિલાના પ્રાચીન હિંદી શહેર ’ ના શીર્ષક હેઠળ વ્યક્તિ વૃત્તાંત (મૉનોગ્રાફ) પુસ્તકરૂપે પ્રગટ કરેલ છે

આ પુસ્તકમા ઉત્તર-પશ્ચિમના આ મોટા આર્થિક અને સાંસ્કૃતિક કેન્દ્રનો તેની સ્થાપનાના ઈ સ પૂર્વે પાચમી સદીથી ઈ સની પાચમી સદીનો ઇતિહાસ આપવામા આવ્યો છે લેખકે પાચમીથી સાતમી સદીના પ્રાચીન ગ્રીક અને રોમન ઇતિહાસકારો તથા વિવિધ ચીની પુસ્તકોમાથી પુષ્કળ ઉતારા કર્યા છે. આ પુસ્તકોમા તક્ષિલાનો નિર્દેશ કરવામા આવ્યો છે

o o o

* ઉત્તર પ્રદેશની સરકારે શ્રી કૃષ્ણપ્રસાદ ગૌરને તેના પુસ્તક ‘ હુક્કાપાણી ’ માટે રૂ ૭૦૦/નુ પારિતોષિક આપ્યુ છે, પુસ્તકમા હિન્દી ભાષામા અગત નિબધો છે

o o o

* ભારતના રાષ્ટ્રીય પુસ્તક ટ્રસ્ટે અનત ગોપાલ શેઓરીની હિદી નવલકથા ‘ જ્વાળામુખી ’ ને, બધારણમા દર્શાવેલી ભારતની બધી ભાષાઓમા ભાષાતર કરવા માટે પસદ કરી છે આ નવલકથામા ૧૯૪૨ની રાષ્ટ્રીય ચળવળનુ વર્ણન છે, અને પોતાના આત્માને ફરીથી પ્રાપ્ત કરવા માટે રાષ્ટ્રને લડતમા શુ સહન કરવુ પડે છે તેનુ વર્ણન છે મરાઠી ભાષાતરનુ કાર્ય લેખકના પત્ની યમુના શેઓરીને સોપવામા આવ્યુ છે શ્રીમતી યમુના મરાઠી ભાષાના જાણીતા લેખિકા છે અંગ્રેજી ભાષાનુ ભાષાતર પણ આનદદાયક થઈ પડશે

o o o

* ૧૦ મી જુલાઈએ ઑક્સફર્ડની જીસસ કૉલેજના ૧૯ વર્ષના ઉમરના હિન્દી વિદ્યાર્થી ડૉમ મોરેસને, લડનના પ્રખ્યાત લેખકોની મોટી સભામા, લૉર્ડ ડેવિડ સેસિલ હોથર્નડન પારિતોષિક આપ્યુ હતુ આ પારિતોષિક મેળવનાર તે પહેલવહેલા હિન્દી છે ગમે તે સ્વરૂપના કલ્પનાના પુસ્તકને આ પારિતોષિક આપવામા આવે છે પુસ્તકનુ નામ ‘ એ બિગિનીગ ’ (શરૂઆત) છે.

o o o

* સોવિયત સઘના વિજ્ઞાનની એકેડમી તરફથી જ્યોર્જ ઈ લિન્સના પુસ્તક ‘ મહાભારત ’ ની રશિયન ભાષામા આવૃત્તિ બહાર પડવાની છે રશિયન લેખકો કવિઓ, તથા ભાષાશાસ્ત્રીઓએ હિદના આ પુસ્તકમા અનેક સમયે રસ દર્શાવ્યો છે ભગવદ્ગીતા ’ નુ રશિયન ભાષાતર ૧૭૮૮મા પ્રગટ થયુ હતુ. પ્રખ્યાત રશિયન કવિ વી ઝુકોવ્સ્કીએ ૧૮૯૮મા ‘ નળદમયતી ’ ની વાતનુ ભાષાતર કર્યુ હતુ અને રશિયન લેખક એ આરેન્સ્કીએ તે જ વાર્તાનુ સક્ષિપ્ત કરણ કરીને નાટક રચ્યુ હતુ પ્રખ્યાત સોવિયેટ ભાષાશાસ્ત્રી એ બારાનિકોવની પ્રેરણાથી ૧૯૩૯મા મહાભારતના સપૂર્ણ ભાષાતરની શરૂઆત કરવામા આવી હતી, પરતુ બીજા વિશ્વયુદ્ધે આ કાર્ય અટકાવી દીધુ. સોવિયેત રશિયાની વિજ્ઞાન એકેડેમીએ આદિપર્વનુ કાલિયાનોવનુ

ભાષાંતર ૧૯૫૦માં પ્રગટ કર્યું. અને ૧૯૫૫-૫૭ના ગાળામાં વિજ્ઞાનની ટર્કમેન એકેડેમીના સભ્ય બી. રિમનોવે મહાભારતના ત્રણ ભાગનું ભાષાંતર કર્યું.

પરંતુ જી. ઇલિનના ભાષાંતરમાં મહાભારતના અઢારે ભાગનો સમાવેશ થઈ જાય છે. વર્ષો સુધીના મૂળ સંસ્કૃતના સૂક્ષ્મ અધ્યયન ઉપર આ ભાષાંતર રચાયલું છે.

o o o

* પરદેશની રંગભૂમિને કાલિદાસનું શાકુંતલ ખૂબ ગમતું લાગે છે. તાજેતરમાં રશિયા તથા ચીનની રંગભૂમિ પર તે ભજવવામાં આવ્યું હતું અને તે ખૂબ વખણાયું હતું. પ્રો. એચ. કર્નના ૧૮૬૨ ના ડચ ભાષાંતર પરથી ડચ કવિ બર્ટવોટને કરેલ ડચ ભાષાંતર ૩૦મી જૂને હોલંડના મહોત્સવમાં ભજવવામા આવ્યું હતું.

o o o

* સિંધી કવિતાના દ્વિમાસિક ' શાયરે ' મખ્દુમ ગ્રા મોહમદ અમીનના લગ્ન પ્રસંગે ૩૦૦ પાનાનો ખાસ શાદી અંક પ્રગટ કર્યો છે, લગ્નના મહોત્સવના વર્ણન ઉપરાંત તેમા જુદા જુદા દેશોના લગ્નના રિવાજ તથા લગ્ન વિધિઓ આપવામાં આવ્યાં છે.

o o o

* અગ્રગણ્ય મરાઠી લેખકોની નવલિકાઓનો સંગ્રહ મુબઈના પ્રકાશકો વોરા એન્ડ કુ. એ ' કથા-વૈભવ 'ના શીર્ષક હેઠળ પ્રગટ કર્યો છે. જેમાં પ્રો. એન. એસ. ફડકે તથા સર્વ શ્રી વી. એસ. ખાંડેકર, ગંગાધર ગાડગીલ, પી. બી. ભાવે અને બીજાઓનો સમાવેશ થાય છે.

o o o

* પોંડીચરીના સંજીવન કાર્યાલય તરફથી શ્રી. અરવિંદના ' લાઈફ ડિવાઈન 'નું મરાઠી ભાષાંતર ' દિવ્ય જીવન ' બે ભાગમા સત્વરે પ્રગટ થશે. સેનાપતિ પી. એમ. બાપટે આ ભાષાંતર કરેલ છે

o o o

જગતના સૌથી પ્રાચીન હિબ્રુ બાઇબિલ સંબંધી રહસ્ય ચાલુ છે. આ બાઇબિલ ચર્મપત્ર ઃ એક હજારથી વધારે વર્ષો પહેલા લખાયેલ હતું અને ઉત્તર સિરિયામા આવેલા એલેપ્પોના પ્રાચીન સભાગૃહમાં ૧૯૪૮ સુધી રાખવામાં આવ્યું હતું.

તે ' કેટર ટોરાટ ' (શ્રેષ્ઠ બાઈબિલ) તરીકે ઓળખાતું અને હિબ્રુમાં લખાયેલ પ્રાચીન બાઈબિલની બીજી એક પ્રત કરતાં તે ૨૦૦ વર્ષ વધારે પ્રાચીન છે.

બીજી પ્રત રશિયાના લેનિનગ્રેડના પુસ્તકાલયમા છે.

પરંતુ પાછળથી પ્રમુખ ઈત્ઝાકબેન ઝવીએ એક લેખમાં જણાવ્યું હતું કે : આ બાઈબિલ મળી ગયું છે અને તે સહીસલામત સ્થળમાં છે. વિશેષ વિગત આપવામાં આવી નહોતી.

એવું ધારવામા આવે છે કે યુદ્ધ દરમિયાન એલેપ્પોનાં સભાગૃહમાંથી આ બાઈબિલ ચોરી છુપીથી લઈ જવામાં આવ્યું છે. અત્યારે તે સખત ચોકી પહેરા હેઠળ રાખવામાં આવેલ છે. તે ક્યાં છે તેની ખબર બહુજ ઓછા સરકારી અધિકારીઓને તથા ધાર્મિક આગેવાનોને છે.

' કેટર ટોરાટ ' પ્રખ્યાત લાહેય મોશે બેન આશેરે લખ્યું છે.

વિદ્વાનો આ અમૂલ્ય ચર્મપત્રનો અભ્યાસ કરી શકતા નહોતા કેમકે એલેપ્પો સભાગૃહના મુખ્ય પંડિતોએ તેની છબી લેવા દેવાની ના પાડી હતી. તેમનું મંતવ્ય એવું હતું કે આ કાર્ય મોઝીઝના કાયદાની વિરુદ્ધ છે.

પાછળથી થોડા પાનાના ફોટોગ્રાફ લેવા દેવામાં આવ્યા હતા. પરંતુ બાઈબલના વિદ્વાન પ્રો. કેસુટોને એકને જ મૂળપ્રતનો પૂરેપૂરો લાભ દેવામાં આવ્યો હતો. તેણે તેનો અભ્યાસ કર્યા બાદ બાઈબલની નવી હિબ્રુ આવૃત્તિ તૈયાર કરી હતી.

મૃત સરોવરના કાંઠાપર કુમરાનની ગુફાઓ આસપાસ મળી આવતા બાઈબલના પત્ર 'કેટર ટોરાટ' કરતા હજાર વર્ષ વધારે પ્રાચીન છે. પણ તે તદ્દન અપૂર્ણ છે અને બાઈબલનો નાનો સરખો અવશેષ છે.

o o o

'પ્રવદા'ના જણાવવા મુજબ સોવિયેટ રશીયાની વીસ કરોડથી વધારેની વર્તમાનપત્રો પ્રગટ થાય છે તેની એક આવૃત્તિનો કુલ ફેલાવો ૫ કરોડ ૭૧ લાખ દરવર્ષે ૫૩ કરોડ ૩૦ લાખ સામયિકો છપાય છે. તે પૈકી સચિત્ર સાપ્તાહિક તથા રમુજી સામયિક 'ક્રોકોડિલ'નો સંયુક્ત ફેલાવો દશ કરોડ નકલોનો છે

—કેરળના રાષ્ટ્રીય કવિ સ્વ. વલ્લથોલ નારાયણુ મેનનનું સ્મારક રચવાની યોજના 'વલ્લથોલ સ્મારક સમિતિ' એ તૈયાર કરી છે. એના પ્રમુખ મલયાલમ દૈનિક 'માતૃભૂમિ' ના તંત્રી શ્રી. કે. પી. કેશવ મેનન છે. પાંચ લાખ રૂપિયા ભેગા કરીને મલયાલમ સાહિત્ય અને કલાના વિકાસ માટે એક સંસ્થા ઉભી કરવાની અને તેમાં કવિની પ્રતિમા મૂકવાની ગોઠવણુ છે.

—સ્વ. બાલાસાહેબ ખેરના જીવન વિશે 'પ્યારા બાપુ' માસિકના માર્ચ એપ્રીલના અંકમાં શ્રી. 'જ' નો લેખ પ્રસિદ્ધ થયો છે તેમાં સ્વર્ગસ્થના એક પ્રસંગ વિશે લખ્યું છે:— આત્મજ્ઞાન વધે એવાં પુસ્તકો વાંચવાનું એમને વધુ પસંદ હતું, પુસ્તકની બાબતમાં તેઓ ખાસ તકેદારી રાખતા. માગી આણેલી ચોપડી વંચાઈ રહે કે તરત કાળજીથી પાછી આપી દેતા અથવા માગી લેવા કહેતા", આવી ટેવ આપણે સૌએ જીવનમાં અપનાવવા સરખા છે. આવી ટેવ ન કેળવી હોય તો પુસ્તક આપનાર આપતી વખતે સંકોચ અનુભવે અને પુસ્તક માગનાર કદાચ શરમીંદો બને.

—વિખ્યાત અમેરિકન કવિ ઇઝરા પાઉન્ડને સને ૧૯૦૫ના મે મહિનામાં અમેરિકન લશ્કરે ઇટાલીમાંથી પકડેલો. ત્યાંથી તેને અમેરિકા લાવેલા અને તેના પર ૧૯૪૧માં તેણે ઇટાલીના રેડીયો પરથી ફાસીવાદની તરફેણમાં કરેલા ભાષણો માટે રાજદ્રોહનો આરોપ મૂકી કામ ચલાવાયું! યુનાઈટેડસ્ટેટ્સ ફેડરલ ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટે ૧૯૪૬માં ચૂકાદો આપતાં ઇઝરા પાઉન્ડ અસ્થિર મગજનો હોઈ બીજા વિશ્વયુદ્ધ દરમિયાનની તેની વર્તણુંકનો અને તેના પર મૂકાયેલા રાજદ્રોહના આરોપનો બચાવ કરવા માટે અશક્ત છે તે કારણે તેને એક કેદી તરીકે દીવાનાશાળામાં મૂકવામાં આવ્યો. વોશિંગ્ટનની સેન્ટ ઇલીઝાબેથ હોસ્પિટલમાં તેને રાખવામાં આવ્યો. તેણે પોતાની ૨૨ વર્ષની ઉંમરથી માંડીને તે કેદ પકડાયો ત્યા સુધી અમેરિકાની બહાર જ વસવાટ કરેલો. ૧૯૦૭થી તે યૂરોપમા અને તેમાયે ખાસ કરીને ઇંગ્લાંડ, ફ્રાન્સ અને ઇટાલીમાં રહ્યો હતો. ૧૯૨૪થી તે કાયમ ઇટાલીમા રહ્યો હતો. વિશ્વના મહાન કવિઓમાંના એક તરીકે તેની ગણના થાય છે. અસ્થિર મગજના આ પાગલ કવિને તે કેદી હોવા છતા ૧૯૪૯ના ફેબ્રુઆરીમાં 'લાયબ્રેરી ઑફ કૉંગ્રેસ બોલીજન પારિતોષિક' તેના 'પિસાન કેન્ટોસ' નામે કાવ્યસંગ્રહ માટે મેળ્યું છે. અમેરિકાના એક બીજા અગ્રણી કવિ રૉબર્ટ ફ્રોસ્ટે જનતાના હિત ખાતર ઇઝરા પાઉન્ડને મુક્ત કરવા અપીલ કરી હતી. હાલ ઇઝરાની ઉંમર ૭૨ વર્ષની છે.

—પ્રખ્યાત કવિ શરદ પાસે હેમંત પોતાની નવી કૃતિઓની હસ્તપ્રત લઈને ગયો. પોતાનાં કાવ્યો ગાઈ સંભળાવવાને હેમંતને ભારે ઉત્કંઠા હતી. એ ગાતો જાય અને ઘડીયે ઘડીયે કવિ શરદ સામે જોતો જાય શરદ થોડીવાર થાય ને કાતો નમન કરે કાંતો પોતાની આંખો મીંચીને ડોકું નમાવે. એથી ફૂલાઈ જઈ નવકવિ હેમંતે પૂછ્યું: આપને મારાં કાવ્યો ખૂબ ગમ્યાં લાગે છે!

— "હા." શરદે કહ્યું: મને એવી ટેવ છે કે જ્યારે જ્યારે મને કોઈ પરિચિત વ્યક્તિ મળી જાય ત્યારે હું તેને નમન કરુ છુ. તમારાં આ કાવ્યોમા તો મને અસંખ્ય પરિચિત સ્મૃતિઓનાં, સંસ્મરણોનાં, રચનાઓના, અને સ્નેહીઓનાં દર્શન થયાં છે.અને એ માટે મારે વારંવાર નમન કરવું પડે છે!

—જર્મનીના હોલ નામે સ્થળે જન્મેલા થોમસ સ્વીકરને (૧૫૪૯–૧૬૦૨) જન્મથી જ હાથ નહોતા એનુ શરીર એવુ અપંગ હતું કે તે સારી રીતે બેસી પણ શકતો નહિ કે ટટ્ટાર ઉભો પણ રહી શકતો નહિ. આમ છતાંય પોતાના પગથી મોતીના દાણા જેવા સુંદર મરોડદાર અક્ષરો તે લખતો. તે ઉચ્ચ કોટિના પ્રખ્યાત લહીયા તરીકે અમરકીર્તિ પ્રાપ્ત કરી ગયો.

—સ્વીટ્ઝરલેન્ડના બેડેનની રહેવાસી અને હાથ વગરની ચિત્રલેખા એમી રેપીને પોતાના જમણા પગથી સાતસોથી પણ વધુ સુંદર એક એકથી ચઢીયાતાં ચિત્રો દોર્યાં હતા.

—અંજાર (કચ્છ)થી શ્રી રણજિતસિંહ પમાણી અને શ્રી. અવિનાશ મહેતા ‘ રસરાજ ’ નામનું નવું ગુજરાતી માસિક પ્રગટ કરનાર છે.

—હિંદીસાહિત્યના હાસ્યરસિક લેખક શ્રી. કેસરનાથ ભટ્ટનુ અવસાન થયું છે. તેઓ હિંદીભાષાના એક સારા લેખક હતા. આગ્રાના વતની હતા.

—પ્રા. મનસુખલાલ ઝવેરીને પચાસ વર્ષ પૂરાં થયાં એ નિમિત્તે એમના વિદ્યાર્થીઓ તથા પ્રશંસકો તરફથી કાવ્યશાસ્ત્રનાં પૌરસ્ત્ય અને પાશ્ચાત્ય સિદ્ધાંતો તથા કાવ્યોના સ્વરૂપોની ચર્ચા કરતો એક ગ્રંથ ગુજરાતના સુપ્રસિદ્ધ વિદ્વાનોના સહકારથી પ્રસિદ્ધ કરવાનું નક્કી કરવામા આવ્યું હતું. પરંતુ આપણા વિદ્વાનો લેખો સમયસર ન આપી શકવાથી અભિનંદન ગ્રંથસમિતિએ એક સભા બોલાવીને તાજેતરમાં એ ગ્રંથને બદલે પ્રા. ઝવેરીનાં ઉત્તમકાવ્યોનું સંપાદન કરીને એ પ્રગટ કરવાનું ઠરાવ્યું છે. આ કાવ્યોનુ સંપાદન ગુજરાતના લબ્ધપ્રતિષ્ઠ વિદ્વાન વિવેચક પ્રા. અનંતરાય રાવળને સોંપવામા આવ્યું છે; એ ઉપરાંત સંપાદકો તરીકે શ્રી. અમૃતલાલ યાજ્ઞિક તથા શ્રી. ગુલાબદાસ બ્રોકર પણ એમાં સહાય આપશે.

—નર્મદ સાહિત્ય સભા–સુરત તરફથી ઇતિહાસને લગતો સુવર્ણચંદ્રક શ્રી. હરિપ્રસાદ શાસ્ત્રીને નર્મદની રત્નજયંતી અવસરના સમારંભમા અપાયો.

—ગુજરાત વિદ્યાપીઠના મહામાત્ર શ્રી. મગનભાઈ પ્રભુદાસ દેસાઈ છાપાં જોગી યાદીમાં જણાવે છે કે ૧૯૪૯ માં પ્રસિદ્ધ થયેલી “ સાર્થ ગુજરાતી જોડણી કોશ ”ની ચોથી આવૃત્તિ ખપી ગઈ હોવાથી તેમ જ કોશની માગ વધતી જતી હોવાથી તેની નવી આવૃત્તિ બહાર પાડવા ઠરાવ્યું છે અને તે અંગે અમુક ચોક્કસ દૃષ્ટિ રાખીને સુધારાવધારા કરી કોશની પ્રેસ કોપી તૈયાર કરવાનુ કામ ચાલી રહ્યું છે. એ દૃષ્ટિ આ પ્રમાણે છે જે નવાં પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ થતાં રહે છે તથા ઉચ્ચ શિક્ષણમા ગુજરાતી માધ્યમ દાખલ થવાથી શાળા – કૅાલેજોમાં પાઠ્ય પુસ્તકોમાં જે પરિભાષા કાંઈક સ્થિરતા પામીને ઉતરવા લાગી છે તે સૌને નજર તળે કરી લઈ, તેમાંથી મળતા નવા શબ્દો ઉમેરવા માટે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. બીજું, બને તેટલું જૂનું સાહિત્ય પણ જોઈ જઈને તેમાથી જે શબ્દો રહી ગયેલા મળી આવે, તો તે કોશમાં સંઘરવા જોઈએ આ દૃષ્ટિએ અમુક નિયત સાહિત્ય ગ્રંથો જોઈ જવાનું શરૂ કર્યું છે. વ્યુત્પત્તિની દિશામાં આગળ જે સંશોધન થયું હોય તે નવી આવૃત્તિમાં ઉતારવું ઘટે

શબ્દોના અર્થોની તથા શબ્દ પ્રયોગોની બાબતમાં હજારો શબ્દો ઇત્યાદિ સામગ્રી અણુ-સંઘરાયેલી હશે તેમાંથી બને તેટલી સામગ્રી મેળવી લેવી જોઈએ કે જેથી તે કોશમાં લઈ શકાય.

આમ આ નવી આવૃત્તિનું કામ હાથમાં લેતા પહેલાં ઠીક ઠીક સુધારા વધારાની આવશ્યકતા

પડેલી છે. એ પૂરી કરવામાં અમે સૌનો સહકાર અને સાથ માગીએ છીએ. મુંબઈ સરકારે એ બાબતમાં વિદ્યાપીઠને એ કામ અંગે મદદ આપવાનું ઠરાવીને સારુ પ્રોત્સાહન આપ્યું છે તેથી આ નવું કામ કંઈક વિગતે તથા વિસ્તારથી હાથ ધરવું શક્ય બન્યું છે. તે અંગે વિનંતી કે કોઈએ કોશ અંગે કંઈ સૂચનો નોંધ્યાં હોય અથવા કોઈ કોઈ શબ્દોના અર્થ કે વ્યુત્પત્તિ વગેરે અંગે કંઈ ચર્ચાઓ, સામયિકો વગેરેમાં પ્રસિદ્ધ કરી હોય કે નોંધી હોય કે જેનો ઉપયોગ કોશમાં કરી શકાય. તો તે બધી સામગ્રીનાં સ્થળ જણાવીને અગર બની શકે તો તેની કાપલીઓ મોકલી આપવા વિનંતિ છે. જેથી ગુજરાતી ભાષાનો આ કોશ વધુ ઉપયોગી તથા વધારે પૂર્ણ થઈ શકે. આમ મોકલવામાં આવેલી સામગ્રી ઉપયોગ કર્યા બાદ જાળવીને પરત કરવામાં આવશે.

—ઉતરસંડાના વતની અને નર્મદ યુગના એક કવિ સાક્ષર સ્વ. કવિ શિવલાલ ધનેશ્વરનો જન્મશતાબ્દી મહોત્સવ ઉજવવાનું નક્કી થયું છે અને તે પ્રસંગે કવિ શિવલાલ ધનેશ્વર સ્મૃતિગ્રંથ પ્રસિદ્ધ કરવાનું યોજવામાં આવ્યું છે. સ્વ. કવિ એ ચૌદ કૃતિઓ લખી છે તેમાંની આઠ પ્રસિદ્ધ થયેલી છે. તે પૈકી " શ્રી કચ્છ ભૂપતિ પ્રવાસ વર્ણન "એ ગુજરાતી સાહિત્યમાં પદ્યમાં પ્રથમ આલેખાયેલો ઉત્તમ કાવ્ય સંગ્રહ છે. તા. ૩૧-૧૨-૧૯૫૮ સુધીમાં " શ્રી કચ્છ ભૂપતિ પ્રવાસ વર્ણન–એક અધ્યયન "એ વિષેનો નિબંધ કાગળની એક બાજુ લખીને ઉત્તરસંડા સંસ્કાર સભાના મંત્રી શ્રી. પિનાકિન કિશોરલાલ દલવાડીને મોકલવા વિનંતિ કરાઈ છે. શ્રેષ્ઠ નિબંધને " કવિ શિવલાલ ધનેશ્વર પુરસ્કાર " અર્પણ કરવામાં આવશે. શ્રીમતિ કનકબાલા જયંતીલાલ કવિ—ઉત્તરસંડા (તાલુકા નડિયાદ જિલ્લા ખેડા) એ સરનામે બે રૂપિયાનો મનીઑર્ડર કરવાથી શ્રી કચ્છ ભૂપતિ પ્રવાસ વર્ણન મળી શકશે.

—સર વિઠ્ઠલદાસ ડી. ઠાકરસી ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ તરફથી મુંબઈ રાજ્યની કૉલેજોમાં ભણતી વિદ્યાર્થીનીઓ માટે એક નિબંધ લેખન સ્પર્ધા યોજવામાં આવી છે. હરિફાઈમાં પ્રથમ આવનાર નિબંધને રૂ. ૨૫૦ નું સર વિઠ્ઠલદાસ પારિતોષિક આપવામાં આવશે. નિબંધનો વિષય છે " ભારતીય સ્ત્રીઓના જીવન વિકાસમાં ગાંધીજીનો ફાળો " નિબંધ મોડામાં મોડો તા ૧૨-૧૧-૫૮ સુધીમાં ટ્રસ્ટને મળી જવો જોઈએ.

બૃહત મુંબઈની લોકોપયોગી સામાજીક, સાંસ્કૃતિક તથા શિષ્ટ સાહિત્યની પ્રવૃત્તિઓને વેગ આપવાનો હેતુ ધરાવતી, રાજકારણથી અલિપ્ત " સાહિત્ય સરિતા " નામની સંસ્થાની સ્થાપના મુંબઈમા શ્રી ભોગીન ભરવાડા નિવાસસ્થાને કરવામાં આવી છે એડ-હૉક કમીટીમાં નીચેના હોદ્દેદારોની નિયુકતી કરવામાં આવેલ છે.

(૧) શ્રી વિનોદ સી. વોરા, પ્રમુખ, (૨) શ્રી ભોગીન ભરવાડા ઉપપ્રમુખ અને (૩) શ્રી યશવંત એમ. જોશી મંત્રી.

—ઉઝબેકની વિજ્ઞાન અકાદમીની ભાષા તથા સાહિત્ય વિષયક વૈજ્ઞાનિક સંશોધન સંસ્થા તરફથી ઉઝબેક સાહિત્યના કુલ ચાર ગ્રંથ પ્રગટ કરવામાં આવનાર છે તેમાં મોગલ શહેનશાહ બાબરની ડાયરી " બાબર નામા "નો પણ સમાવેશ કરવામાં આવશે

—નવી દિલ્હીમાં વડા પ્રધાન શ્રી નેહરુને પ્રમુખપદે મળેલી સાહિત્ય અકાદમીના કાર્યવાહક મંડળની બેઠકમાં કેટલાક મહત્વના નિર્ણયો કરવામાં આવ્યા હતા.

(૧) ભારત સરકારના માજી શિક્ષણ સચિન સ્વ મૌલાના અબુલકલામ આઝાદના ઉર્દુ ભાષાના તમામ લખાણો એકત્ર કરી તથા તેનુ સંપાદન કરીને તે ગ્રંથાકારે પ્રસિદ્ધ કરવા. આ કાર્ય માટે ઉર્દુ ભાષાના સાત અગ્રગણ્ય પંડિતોની એક સપાદક સમિતિ નિયુક્ત કરવામાં આવી છે જેના અધ્યક્ષપદે ડૉ. ઝાકીરહુસૈન છે જ્યારે એના મંત્રી તરીકે શ્રી. અજ્મલખાન છે મૌલાના આઝાદના લખાણો કુલ્લે આઠ દળદાર ગ્રંથોમા પ્રસિદ્ધ થશે.

(૨) કવિવર રવીન્દ્રનાથ ટાગોરની કવિતા, નાટક, ટૂંકી વાર્તાઓ, નવલકથાઓ, ગીતો, નિબંધો તથા પ્રવાસ વર્ણનો ઇત્યાદિમાંથી પસંદ કરીને ભારતની તમામ મુખ્ય મુખ્ય ભાષાઓમાં તેનુ પ્રકાશન કરવુ. આ સર્વ કુલ આઠ ગ્રંથોમા પ્રસિદ્ધ કરવાનુ ધારવામા આવ્યું છે. આ આઠ ગ્રંથો મૂળ બંગાળી દેવનાગરી લિપિમાં પણ પ્રસિદ્ધ કરવામા આવશે. ૧૯૬૧મા ભારત વ્યાપ્ત ધોરણે કવિવર ટાગોરની જન્મશતાબ્દી ઊજવવાની છે તે પ્રસંગે આ સર્વ ગ્રંથોનુ પ્રકાશન કરવામાં આવશે. કવિવર ટાગોરના લખાણોમાંથી પસંદગી કરીને તિબેટની તેમજ નેપાળી ભાષામા તેનો અનુવાદ કરી તે પણ એક બે ગ્રંથોમા પ્રગટ કરવાનો નિર્ણય લેવામા આવ્યો છે.

(૩) સંસ્કૃત ભાષામાં એક ષણ્માસિક પ્રગટ કરવુ. આ સાહિત્યિક ષણ્માસિકનું સંપાદન મદ્રાસ વિદ્યાપીઠના પ્રાધ્યાપક વી. રાઘવન કરશે અકાદમીને લાગ્યું છે કે ભારતના સાંસ્કૃતિક વારસામા સંસ્કૃત સાહિત્યનુ ઘણુ મોટું અર્પણ છે અને આજે પણ ભારતમાં સંખ્યાબંધ એવા પંડિતો અને લેખકો હસ્તી ધરાવે છે જે સંસ્કૃત ભાષામા રચનાત્મક કૃતિઓ રચી રહ્યા છે. આથી અકાદમીએ તેમને માટે પણ યોગ્ય ક્ષેત્ર પૂરુ પાડવુ જોઈએ.

(૪) અકાદમીએ એક નમૂનેદાર તિબેટન-હિંદી તથા ચાઈનીઝ-હિંદી શબ્દ કોશ પ્રગટ કરવો. અકાદમીએ રશિયન હિંદી શબ્દકોશ તો પ્રગટ કર્યો જ છે.

—ભવિષ્યમાં વિજ્ઞાન અને ઇન્જીનીયરીંગનાં વિવિધ ક્ષેત્રોની માહિતી સ્વયંસંચાલિત યંત્ર દ્વારા મળી શકશે. આ યંત્રને અમુક માહિતી પૂછવાથી ઘેર બેઠાં ટેલીવિઝનના પડદા પર એ વાંચી શકાશે. આથી વૈજ્ઞાનિકને અમુક સંદર્ભ મેળવવા માટે પુસ્તકો ઉથલાવવાની જરૂર નહિં રહે. તેમનો શારીરિક અને માનસિક શ્રમ ઓછો થશે.

સોવિયેટ નિષ્ણાતોએ આવા યંત્રના વિકાસની પ્રાથમિક ભૂમિકા પૂરી કરી છે આ યંત્રની લાયબ્રેરીનાં પુસ્તકો જુદી જાતના હશે. તે સાંકેતિક ભાષામા લખેલા કાગળોની થપ્પીઓ હશે આ સાંકેતિક ભાષા ઝડપથી ઉકેલી સાચા જવાબો આપી શકાય એ માટે યંત્રમાં ખાસ પ્રકારની તર્ક અને ભાષાને લગતી યુક્તિઓ ગોઠવવામાં આવશે.

હાલમાં સોવિયેટ ઔદ્યોગીક પ્રદર્શનમા આવા યંત્રનો પહેલો નમૂનો મૂકવામા આવ્યો છે. તે ફક્ત આઠ પ્રશ્નોના જવાબ આપે છે. આ પ્રશ્ન ટેલીફોન ચક્કરને ફેરવીને પૂછવામા આવે છે અને તેના જવાબ ટેલીવિઝન પર સ્થિર અથવા એક પછી એક આવતી લીટીઓ રૂપે વાચી શકાય છે.

—રાજકોટમા પંદર ઑગસ્ટ દીન નિમિત્તે એક કવિ સંમેલન યોજવામા આવ્યું હતુ. જેના પ્રમુખપદે શ્રી. નરેન્દ્ર દવે હતા. આ સંમેલનમા વિવિધ કવિઓએ સ્વાતંત્ર્ય ભક્તિ પ્રદર્શિત કરતી રચનાઓ રજુ કરી હતી.

આ સંમેલનની વિશિષ્ટતા એ હતી કે સામાન્ય રીતે આવા સંમેલનો શિષ્ટ સમુદાયમાં જ ભરવામાં આવતા હોય છે પરંતુ આ સંમેલન રાજકોટના ઔદ્યોગિક ક્ષેત્રે કાર્ય કરતા મહેનતકશ મઝદૂર ભાઈઓના વિસ્તારમાં ભરવામાં આવ્યું હતુ. જેમાં મોટા ભાગનો સમુદાય એ ધરનો હતો. રાજકોટમાં આ પ્રકારનું સંમેલન પ્રથમ જ ભરાયું હતુ. કવિઓની વાનીને જનતા સુધી આવી રીતે સીધે સીધી રીતે પહોંચાડવાનો યશ મજુર કલ્યાણ કેન્દ્રના ઉત્સાહી સંચાલક ભાઈ શ્રી. ભગવતીભાઈને ફાળે જાય છે. કારણ કે આ સંમેલન મજુર કલ્યાણ કેન્દ્રના ઉપક્રમે યોજાયું હતું જેમાં સૌરાષ્ટ્ર સાહિત્ય સંગમના કવિઓએ ભાગ લીધો હતો. શ્રી. હસમુખ રાવળ; શ્રીમતી અનુમતી બહેન ધોળકીયા; ધનજીભાઈ પીઠવા, ગિરિજાશંકર વ્યાસ, રોશન કાશ્મીરી ઇત્યાદી કવિઓએ પોતાની રચનાઓ રજુ કરી હતી.

આ સંમેલનની બીજી વિશિષ્ટતા એ હતી કે શિષ્ટસાહિત્યની સાથે સાથે લોકસાહિત્યના લોકકવિઓએ પણ ભાગ લીધો હતો. લોક સાહિત્યસંઘ કે જેના લોકકવિઓ સૌરાષ્ટ્ર સાહિત્ય સંગમ સાથે સંકળાયેલા છે. તેઓએ છંદ, દુહા, ભજન ઇત્યાદી લોકસાહિત્યની રમઝટ બોલાવી હતી. શ્રી. વિઘારામભાઈ હરિયાણી ઝબ્બરદાન ઝિબ્રા; સામંતભાઈ ઇત્યાદી લોકકવિઓએ પોતાની વાની રજુ કરી હતી.

—ગુજરાતના જાણીતા વાર્તાકાર, નાટ્યકાર અને વિવેચક શ્રી. ચુનીલાલ મડીયાએ વર્ષો અગાઉ "શ્રેષ્ઠ નાટીકાઓ" નામનો જે નાટ્યસંગ્રહ સંપાદીત કરેલો એના આમુખ તરીકે એમણે ગુજરાતી એકાંકી સાહિત્ય વિશે લખેલો અભ્યાસ લેખ તાજેતરમા વલ્લભ વિદ્યાનગરમાંથી પ્રગટ થયેલા 'મારા પ્રીય એકાંકી' નામના પુસ્તકમા લેખકની જાણ બહાર ઉતારી લેવામા આવ્યો હોવાથી શ્રી. મડીયાએ એ નવા સંગ્રહના સંપાદકો શ્રી. જશભાઈ કા. પટેલ, શ્રી. મધુરમ તથા શ્રી ભાનુભાઈ ચોકસી તથા એ પુસ્તકના મુદ્રક અને પ્રકાશક ઉપર કૉપીરાઈટના ભંગ બદલ દીવાની તથા ફોજદારી અદાલતોમા પગલા લેવાનુ નક્કી કર્યું છે, એમ જાણવા મળે છે.

અત્રે એ યાદ આપવુ જરૂરી છે કે શ્રી. મડિયાએ સંપાદિત કરેલ પુસ્તક "શ્રેષ્ઠ નાટીકાઓ" કેટલાક વર્ષોથી મુંબઈ યુનિવર્સિટી, પુના યુનિવર્સિટી તથા અન્ય શિક્ષણ સંસ્થાઓમાં ઉચ્ચ અભ્યાસ ક્રમમા પાઠ્યપુસ્તક તરીકે વપરાય છે.

આવા પ્રતિષ્ઠિત લેખકના લખાણનો અન્ય સંપાદકોએ આવો ગેરઉપયોગ કર્યો હોવાનુ જાણીને સાહિત્યજગતે આઘાત અનુભવ્યો છે.

સંતોની વાણી

હૈયાં હલાવનારી, સંતો તમારી વાણી;
મુડદાં જગાડનારી, સંતો તમારી વાણી.

પાપોને બાળનારી, સંતો તમારી વાણી;
માર્ગે ચઢાવનારી, સંતો તમારી વાણી.

માયાથી તારનારી, સંતો તમારી વાણી;
ઉરશાંતિ અર્પનારી, સંતો તમારી વાણી.

ઈશ્વરમાં સ્થાપનારી, સંતો તમારી વાણી;
પ્રેમલ અમર અનેરી, સંતો તમારી વાણી.

—પ્રેમલ મહારાજ

જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળોની વા. સભાઓ તથા હેવાલો

ભરૂચ જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ સને ૧૯૫૭–૫૮નું નિવેદન અને હિસાબ

ભરૂચ જિ. પુ. મંડળના સાતમા વર્ષના કાર્યનો હેવાલ તથા ટૂંક હિસાબ આપની સમક્ષ રજુ કરતાં મને આનંદ થાય છે. આ મંડળ તા. ૧૨–૮–૫૧ના અરસામાં રચાયું હતું. મંડળે બંધારણના હેતુઓ અને ઉદ્દેશો ધ્યાનમાં રાખી ધીરેધીરે સંગીન પ્રગતિ કરવાની શરૂઆત કરી દીધી છે.

મંડળના હોદ્દેદારો તથા સભ્યો :—સને ૧૯૫૭–૫૮ના મંડળના હોદ્દેદારો તથા વ્યવસ્થાપક સમિતિના સભ્યો નીચે મુજબ હતા.

૧. શ્રી ડાહ્યાભાઈ હી. પટેલ, પ્રમુખ—ભરૂચ, ૨. શ્રી દલસુખરામ કે. શાસ્ત્રી, ઉપપ્રમુખ—શુકલતિર્થ, ૩. શ્રી ગજાનન દવે, મંત્રી—ભરૂચ, ૪. શ્રી ભગવાનસિંહ અ. પરમાર, ઓડિટર–શુકલતિર્થ, ૫. શ્રી નાનુભાઈ શાહ–ભરૂચ, ૬. શ્રી નાગજીભાઈ દે. પટેલ–કિશનાડ, ૭. શ્રી ગુમાનભાઈ ફો. પટેલ–સીસોદરા (તા. અંકલેશ્વર), ૮. શ્રી ગુમાનભાઈ બા. પટેલ-નાંગળ, ૯. શ્રી હર્ષદરાયજ. પંડ્યા–ઝગડીઆ, ૧૦. શ્રી પ્રદ્યુમન હ. શાહ–ઝઘડીઆ, ૧૧. શ્રી મોતીભાઈ દ. પટેલ–સીસોદરા (તા. નાંદોદ), ૧૨. શ્રી છગનભાઈ હ. પટેલ–સીસોદરા, ૧૩. શ્રી મંગુભાઈ જ. સોની–માંગરોળ, ૧૪. શ્રી ઠાકોરભાઈ ભ. પટેલ–માંગરોળ, ૧૫. શ્રી ચુનીલાલ ધ. શાહ–આમોદ, ૧૬. શ્રી અંબાલાલ મ. પટેલ–સરભાણ, ૧૭. શ્રી ઠાકોરભાઈ છો. અમીન–નોંધણા, ૧૮ શ્રી નરસીંહભાઈ ફ. પટેલ–ઉબેર (તા. જંબુસર.)

આ મંડળમાંથી ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી દલસુખરામ કે શાસ્ત્રીને ચૂંટવામા આવ્યા હતા અને તે સાથે વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ માટે નીચેના ચાર પ્રતિનિધિઓ ચૂંટી મોકલ્યા હતા. ૧. શ્રી ગજાનન દવે ભરૂચ, ૨. શ્રી નાગજીભાઈ દે. પટેલ કીસનાડ, ૩, શ્રી. ઠાકોરભાઈ છો. અમીન નોંધણા, ૪. શ્રી ઠાકોરભાઈ ભ. પટેલ માંગરોલ. -

ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના સભ્યો.

નિવેદનના વર્ષમાં ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના ૪૫૮ સભ્યો નોંધાયા છે અને તેનુ કુલ લવાજમ રૂા. ૯૩૦–૦૦ આવ્યું છે. તાલુકાવાર નોધાયલા સભાસદોની સંખ્યા અને મળેલ લવાજમ નીચે પ્રમાણે છે. સભાસદોની સંખ્યા જોતાં કોઈ વર્ષે નહીં નોધાયલા તેટલા સભાસદો આ વર્ષે નોધાયા છે. એ જોતાં સભાસદો નોધવામાં મંડળે ખૂબ સારી પ્રગતિ કરી છે.

તાલુકા	સભાસદોની સંખ્યા	રકમ	તાલુકા	સભાસદોની સંખ્યા	રકમ
૧. ભરૂચ	૨૫૩	૫૧૦–૦૦	૬. આમોદ	૧૫	૩૨–૦૦
૨. ઝઘડીયા	૩૩	૬૮–૦૦	૭. જંબુસર	૨૯	૬૦–૦૦
૩. વાલીયા	૧૯	૩૮–૦૦	૮. અંકલેશ્વર	૩૬	૭૪–૦૦
૪. વાગરા	૩૦	૬૦–૦૦	૯. હાંસોટ	૨૪	૪૮–૦૦
૫. નાંદોદ	૨૦	૪૦–૦૦		૪૫૮	૯૩૦–૦૦

તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળો

ભરૂચ જિલ્લામાં સને ૧૯૫૭–૫૮મા ભરૂચ, જંબુસર અને આમોદ, એ ત્રણ તાલુકામાં

તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળ રચાયાં હતાં. અને જે જે તાલુકામાં સભ્યો વીસથી ઓછા નોંધાયા હતાં, તે તે તાલુકામાં તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળ રચાયાં નહતાં, પરંતુ તે તાલુકાએ જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ માટે બે પ્રતિનિધિ ચૂંટી કાઢ્યા હતા.

વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી ભરૂચ જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળને રૂા. ૫૭-૪૫ અને તાલુકાઓને રૂા. ૭૬-૬૦ એમ ફાળવણીની રકમ નિવેદનના વર્ષમાં મળી હતી. અને તેમાંથી જે તાલુકામાં તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળો રચાયાં હતાં, તે તાલુકાને મળતી ફાળવણી જેમના તેમના ખાતે જમા લીધી છે.

શિષ્ટ વાચન પરીક્ષાઈ—વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી લેવાયલી સાતમી શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષાનો પ્રચાર કરતાં ભરૂચ જિલ્લામાંથી ૬૭૩ ઉમેદવારોએ તેનો લાભ લીધો હતો. અને તેમાથી ૫૬૭ ઉત્તીર્ણ થયા હતા. આ પરીક્ષાનાં કેન્દ્રો ૩૬ હતાં.

તપાસણી તથા પ્રચારકની કામગીરી :—ભરૂચ-સુરત જિલ્લા પુસ્તકાલય પ્રચારક શ્રી. બળવંતરાય મં. મહંતે, ભરૂચ જિલ્લામાં પાંચ માસની કામગીરી આપી છે. અને તે દરમ્યાન ઝગડીયા તાલુકાનાં ૧૭, વાલીયા મહાલનાં ૧૫, વાગરા તાલુકાનાં ૧૨, અંકલેશ્વર તાલુકાનાં ૬, હાંસોટ મહાલનાં ૧૨, અને નાંદોદ તાલુકાનાં ૧૪ મળી કુલ ૭૬ ગ્રામ પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી છે, તથા ૩૦ ગામોએ નવીન પુસ્તકાલય ઉઘાડવાનો પ્રચાર કર્યો છે. ઉપરાંત ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના ૧૧૧ સભાસદો નોંધ્યા છે, તથા ૬૩ પુસ્તકો ઇસ્યુ કરી વાંચવા આપ્યાં છે

નવીન પુસ્તકાલય :—પ્રચારક શ્રી મહંતે જિલ્લાનાં ૩૦ ગામોમાં તથા આ મંડળના મંત્રી શ્રી ગજાનન દવેએ પણ જિલ્લાનાં ૩૨ ગામોમાં નવીન પુસ્તકાલય ખોલવાનો પ્રચાર કર્યો હતો. તેના પરિણામે નિવેદનના વર્ષમાં નાંદોદ તાલુકામાં ૨, વાલીયા મહાલમાં ૧, ઝગડીયા તાલુકામા ૫ અને વાગરા તાલુકામાં ૪ મળી કુલ ૧૨ ગામોએ નવીન પુસ્તકાલય ઉઘાડ્યાં છે. અને તે બધા સરકાર માન્ય કરાવવા પણ તજવીજ થઈ છે.

ભરૂચ જિલ્લા પુસ્તકાલય શિક્ષણવર્ગ :—ભરૂચ જિલ્લાના પુસ્તકાલયોના મંત્રી -ગ્રંથપાલોને પુસ્તકાલય વિષયની તાલીમ આપવા માટે આ પહેલાં ત્રણ વર્ગો જુદે જુદે સ્થળે ભરવામા આવ્યા હતા. તે પછી આ વર્ષમાં ચોથો વર્ગ, ભરૂચ-શહેરમાં જ ટાઉન હોલમાં ફેબ્રુઆરી માસની તા. ૨૧-૨૨ અને ૨૩, એ ત્રણ દિવસ રાખવામાં આવ્યો હતો. આ વર્ગનો લાભ જિલ્લાના ૪૪ મંત્રી-ગ્રંથપાલ ભાઈઓએ લીધો છે.

આ વર્ગમાં શિક્ષણ આપવાનુ કાર્ય વડોદરા વિ. પુ. મંડળના સહમંત્રી શ્રી વલ્લભભાઈ અને વડો. પંચ. જિલ્લા પુ. પ્રચારક શ્રી. છગનભાઈ તથા ભરૂચ-સુરત જિ. પુ. પ્રચારક શ્રા. મહંતે કર્યું હતું. ઉપરાંત પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળના પ્રમુખ શ્રી મણીલાલ મં. કાશીવાળા ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના મંત્રી શ્રી ચીમનભાઈ હ. અમીન, અને મદદનીશ મંત્રી શ્રી મણીભાઈ ર. દેસાઈ, ભરૂચ તાલુકાના આસિ. ડે. એ. ઈ. શ્રી નાયક, ભરૂચ જિ. લો. બોર્ડના ઉપપ્રમુખ શ્રી. પ્રભાતસિંહ મહીડા, પુ. ખાતાના આસિ. ક્યુ. શ્રી. ઉમેદભાઈ, ભરૂચ જિલ્લા હેલ્થ ઓફીસર ડો. તલાટી, જાણીતા નવલકથાકાર, શ્રી. યશોધર મહેતા, લોકપ્રિય રામાયણ, ભાગવત પ્રચારક શ્રી. નરેન્દ્ર શર્મા, તથા ભરૂચ જિ. પુ. મંડળના મંત્રી શ્રી. ગજાનન દવેએ પણ પ્રાસંગિક વ્યાખ્યાનો આપ્યાં હતાં. શ્રી. ગજાનન દવેએ વર્ગના ઉમેદવારોને, પોતે તૈયાર કરેલી વાકનીસ ગ્રંથ સંસ્કાર પદ્ધતિ પણ આ પ્રસંગે ભેટ આપી હતી.

આ વર્ગનું ઉદ્દઘાટન પ્રવચન ભરૂચ જિલ્લા પુસ્તકાલયના મંત્રી શ્રી. કાન્તીલાલ ચોકસીએ અને પુર્ણાહુતિ પ્રવચન ભરૂચ જિ. લો. બોર્ડના પ્રમુખ શ્રી. ડાહ્યાભાઈ હી. પટેલે કર્યાં હતાં.

આ વર્ગનો ભોજન નાસ્તાનો ખર્ચ, ભરૂચ શહેરના નાગરિકોએ ઉપાડી લીધો હતો અને તેમાં મુખ્ય શ્રી ડાહ્યાભાઈ ક. પટેલ, રોટરી કલબ, ખાનબહાદુર નરીમાન કેળાવાલા અને દેસાઈ બ્રધર્સવાળા શ્રી શનાભાઈ દેસાઈ હતા.

વર્ગના ઉમેદવારોની સરભરામાં મુખ્ય શ્રી દલસુખરામ શાસ્ત્રીજી, શ્રી નાગજીભાઈ દે. પટેલ તથા શ્રી ગજાનન દવે અને તેમના મિત્રો શ્રી જોશી સાહેબ, શ્રી ભાલ તથા શ્રી રમણુલાલ બંગાલી હતા.

ભરૂચ જિલ્લા પ્રથમ પુસ્તકાલય પરિષદ:—ભરૂચ જિલ્લાની પ્રથમ પુસ્તકાલય પરિષદ ભરવાની છેલ્લા ત્રણ વર્ષથી વિચારણા થતી હતી. પણ અનુકૂળ સંજોગો પ્રાપ્ત ન થવાના કારણે તે અત્યાર સુધી ભરી શક્યા ન હતા. નિવેદનના વર્ષમાં તે માટેનું વાતાવરણ તૈયાર થતાં, તે તા. ૯ માર્ચ '૫૮ના રોજ, ગુજરાત યુનિવર્સિટીના વાઇસ ચાન્સેલર શ્રી. મગનભાઈ પ્ર. દેસાઈના પ્રમુખપદે ભરૂચમાં ટાઉન હોલમાં ભરવામાં આવી હતી. આ પરિષદમાં જિલ્લાના પ્રતિનિધિઓ તથા મહેમાનોની હાજરી પણ સારી હતી. આ પરિષદમાં કુલ ૧૬ ઠરાવો થયા હતા. તેમાંના મુખ્ય:—ભરૂચ જિલ્લામાં શાળાવાળા જે ગામે પુસ્તકાલય નથી ત્યાં પુસ્તકાલય ઉઘાડવા, ભરૂચ જિલ્લા લોકલબોર્ડે પુસ્તકાલયોને વાર્ષિક મદદ આપવા, તાલુકા પુસ્તકાલયોને રૂા. ૪૦૦ અને ગ્રામ પુસ્તકાલયને રૂા. ૭૫ની જે મદદ અપાય છે તેમાં વધારો કરવા, શિષ્ટ વાચન પરીક્ષાનો પ્રચાર કરવા, ગુજરાત પુ. મંડળના સભાસદ બનવા, ગુજરાત પુ. મંડળને વધુ સરકાર મદદ આપવા. વગેરે ઠરાવો થયા હતા.

પ્રતિનિધિઓ અને મહેમાનોની સરભરા ભરૂચ શહેરના નાગરિકોએ હોંશથી ઉપાડી લીધી હતી. પરિષદના સ્વાગત પ્રમુખ શ્રી ડાહ્યાભાઈ હી. પટેલ, ઉપપ્રમુખ શ્રી દલસુખરામ કે. શાસ્ત્રીજી અને મંત્રી શ્રી ગજાનન દવે હતા.

આભાર:—મંડળની ઉપરની પ્રવૃત્તિઓમાં જે જે ભાઈઓએ સેવા આપી છે, તથા આર્થિક મદદ કરી છે તે સર્વેનો આભાર માનવામાં આવે છે. જિલ્લા પુ. મંડળની સભાઓ ભરવા માટે ગ. દી. લાયબ્રેરીનો જે હોલ વખતોવખત વાપરવા મળે છે, તે બદલ તેના સંચાલકોનો પણ આભાર માનીએ છીએ, તથા ભરૂચ જિલ્લા લોકલ બોર્ડે નિવેદનના વર્ષમાં રૂા. ૩૦૦ની મદદ આપી છે તથા ભરૂચ શહેર સુધરાઈએ પણ રૂા. ૧૦૧ તથા ભરૂચ જિલ્લા વિકાસ મંડળે પણ રૂા. ૨૫૦ની મદદ પરિષદ અંગે આપી છે તે બદલ એ સંસ્થાઓની પણ અમે સાભાર નોંધ લઈએ છીએ. કેળવણી ખાતાએ ગ્રંથપાલ તાલીમવર્ગમાં હાજર રહેલા શિક્ષકોને કામગીરી આપવા બદલ તેમનો પણ અમે ઉપકાર માનીએ છીએ. છેલ્લે વડોદરા વિભાગ પુ. મંડળના મંત્રી શ્રી ચીમનભાઈ હ. અમીન તેમ જ સહમંત્રી શ્રી વલ્લભભાઈ મૂ. પટેલ તરફથી વખતોવખત અમોને જે સલાહસૂચન મળતાં રહ્યાં છે તે બદલ તેઓશ્રીનો પણ આભાર માની વિરમું છું.

ગજાનન દવે
મંત્રી, ભરૂચ જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ
ભરૂચ

ભરૂચ જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ

સન ૧૯૫૭-૫૮ નું ઉત્પન્ન ખર્ચ

જ		ઉ	
૩૦૦-૦૦	ભરૂચ જિ. લો. બોર્ડની મદદના	૫૪-૮૬	પ્રવાસ ખાતે
૫૭-૪૫	ગુ. પુ. મંડળ તરફથી મળેલી ફાળવણીના	૨૫-૭૬	સભાઓ ખાતે
		૮૭-૫૨	કન્ટીજન્ટ ખાતે
૨૫૦-૦૦	ભરૂચ જિ. વિ. બોર્ડની મદદના	૨૮-૦૦	ડેડસ્ટોક ખાતે
૧૦૧-૦૦	ભરૂચ બરો મ્યુનિસિ. ના મદદના	૧૨૦-૦૦	પોસ્ટેજ ખાતે
૧૦૫૯-૦૦	પરચુરણ મદદના	૭૭-૦૦	પ્રિન્ટીંગ ખાતે
૨૦૭-૫૯	પાછલી બચત ખાતેથી લીધા	૫૦૮-૩૪	ગ્રંથપાલ તાલીમ વર્ગ ખાતે
		૧૦૭૩-૫૬	પરિષદ ખાતે
૧૯૭૫-૦૪		૧૯૭૫-૦૪	

તા. ૩૧-૩-૫૮ આખરનું સરવાયું

જ		ઉ	
૯૦-૩૯	મંડળની બચત	૧૯૩-૪૩	સિલક
	૨૯૭-૯૮ પાછલી		
	૨૦૭-૫૯ આ વર્ષની ખોટના આપ્યા		
	૯૦-૩૯		
૧૦૩-૦૪	તાલુકાઓની ફાળવણીના જમા		
૧૯૩-૪૩		૧૯૩-૪૩	

ગજાનન દવે
મંત્રી : ભરૂચ જિ. પુસ્તકાલય મંડળ, ભરૂચ

હિસાબ વાઉચર પ્રમાણે જોઈ તપાસી જોયા છે અને બરાબર છે.

ભ. અ. પરમાર
માનદ્ ઑડિટર, ભરૂચ જિ. પુ. મંડળ

ભરૂચ જિલ્લા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા

ભરૂચ જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા. તા ૩-૮-૫૮ એ રાયચંદ દીપચંદ લાયબ્રેરીમાં બપોરે એક વાગે શ્રી દલસુખરામ કે. શાસ્ત્રીના પ્રમુખપદે મળી હતી આ સભામાં જંબુસર, આમોદ, વાગરા, ભરૂચ, અંકલેશ્વર, હાંસોટ અને ઝગડીયા તાલુકાના પ્રતિનિધિઓ ઉપરાંત ભરૂચ-સુરત જિલ્લા પુસ્તકાલય પ્રચારક શ્રી મહંત પણ હાજર હતા. શરૂઆતમાં

મંડળના મંત્રી શ્રી ગજાનન દવે તરફથી રજુ થયેલ ૧૯૫૭-૫૮ નું નિવેદન તથા હિસાબ તથા ૧૯૫૮-૫૯ નું અંદાજપત્ર મંજુર થયા બાદ નવા વર્ષ માટે મંડળના હોદ્દેદારોની ચૂંટણી થતાં નીચે મુજબના હોદ્દેદારો ચૂંટવામાં આવ્યા હતા. પ્રમુખઃ શ્રી ડાહ્યાભાઈ હીરાભાઈ પટેલ (પ્રમુખ, ભરૂચ જિલ્લા લોકલબોર્ડ) ઉપપ્રમુખ :-શ્રી દલસુખરામ કે શાસ્ત્રી, મંત્રી :-શ્રી ગજાનન દવે (ગ્રંથપાલ, રાયચંદ દીપચંદ જિલ્લા લાયબ્રેરી) ઓડિટર : શ્રી ભગવાનસિંહ અ. પરમાર.

વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ માટેના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી ગજાનન દવે ભરૂચ, શ્રી મંગુભાઈ સોની હાંસોટ, શ્રી નાગજીભાઈ દેસાઈભાઈ કીસ્નાડ અને શ્રી પ્રદ્યુમ્ન હરીલાલ શાહ ઝગડીયા ચૂંટવામાં આવ્યા હતા અને ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના પ્રતિનિધિ તરીકે, શ્રી દલસુખરામ શાસ્ત્રીને ચૂંટવામાં આવ્યા હતા. વળી સભાએ ભરૂચ જિલ્લામાં માનદ્ પુસ્તકાલય પ્રચારક તરીકે, અત્રેના ઉત્સાહી કાર્યકર શ્રી રમણલાલ બંગાલીની નિમણુંક કરી હતી. તેમજ આ વર્ષે ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ કે ભરૂચ જિલ્લા પુસ્તકાલય પરિષદ અને ભરૂચ જિલ્લા પુસ્તકાલય શિક્ષણ વર્ગ, ભરૂચ, જિલ્લામાં ભરવા માટેની વિચારણા કરવા, નીચેના ત્રણ સભ્યોની કમિટી નીમવામાં આવી હતી.

શ્રી. ભાઈલાલભાઈ પટેલ, શ્રી ગજાનન દવે, શ્રી દલસુખરામ કે. શાસ્ત્રી.

છેવટે પ્રમુખશ્રીનો આભાર માની સભા બરખાસ્ત કરવામાં આવી હતી.

મહેસાણા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ

તા. ૧૭-૮-૫૮ના રોજ મહેસાણા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળની સામાન્ય સભા ર સા. ગીરધરલાલ દયારામ મહેતાના પ્રમુખપદે મળી.

૧. મંત્રી તરફથી રજુ થયેલું નિવેદન અને હિસાબ મંજુર કરવામાં આવ્યા.

૨. જિલ્લા પુ. મંડળની સા. સભામાં નીચેના ચાર સભ્યોને ઉમેરવામા આવ્યા.

શ્રી નાનજીભાઈ જેઠીદાસ પટેલ ચાણસ્મા, શ્રી ચીમનલાલ પુ. પટેલ કલોલ, શ્રી દયાશંકર વિ. ત્રિવેદી મહેસાણા, શ્રી શીવલાલ મુળચંદ મીસ્ત્રી ચાણસ્મા.

૩. સને ૧૯૫૮-'૫૯ની સાલ માટે નીચે પ્રમાણેનો અંદાજી ખર્ચ મંજુર કરવામાં આવ્યો

જ	ઉ
રૂા. ૨૦૦-૦૦ ફાળવણી સભાસદ	રૂા. ૩૫-૦૦ પોસ્ટેજ ખર્ચ
રૂા. ૧૦૦-૦૦ પાછલી સિલકમાથી ઉપાડવા	રૂા. ૧૫-૦૦ કન્ટીજન્ટ ખર્ચ
	રૂા. ૫-૦૦ મંત્રી અને સભાસદોનો પ્રવાસ ખર્ચ
	રૂા. ૧૦૦-૦૦ છપામણી ખર્ચ
	રૂા. ૧૦૦-૦૦ શિક્ષણ વર્ગનો ખર્ચ
રૂા. ૩૦૦-૦૦	રૂા. ૨૦૦-૦૦

૪. આગામી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ ઊંઝામાં મળે છે, ઊંઝાની માગણીથી આપણા જિલ્લા મંડળે જે આમંત્રણ આપ્યું છે, તે મંજુર થયું છે, પરિષદ નવેમ્બર માસમાં મળનાર છે. ગુજરાતભરમાથી પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિમા કામ કરનાર અને રસ ધરાવનાર વ્યકિતઓ આપણે આંગણે પધારે છે આપણે સૌએ મળીને આ બધાનુ સ્વાગત કરવાનું છે, આથી જિલ્લાભરમાં સ્વાગત સભ્યો નોંધાય છે, એ ઇચ્છવા યોગ્ય ગણાય. આથી જિલ્લાના તમામ રસ ધરાવનાર ભાઈ બહેનોને વિનંતી છે કે :—

તેઓ સ્વાગત સભ્યો તરીકે નોંધાઈ જાય, તાલુકા મંડળના દરેક મંત્રી ભાઈઓને વિનંતી કે, તેમણે ઊંઝા સ્વાગત સમિતિ તરફથી છપાયેલી બુકો મંગાવી લઈ, સ્વાગત સભ્યો નોંધવામા મદદ કરવી. સ્વાગત સભ્યોની ફી નીચે પ્રમાણે છે.

૧. પહેલો વર્ગ રૂા. ૧૧–અગીઆર, ૨. બીજો વર્ગ રૂા. ૫–પાંચ, ૩. ત્રીજો વર્ગ રૂા. ૨–બે.

૫. મહેસાણા જિલ્લાના પુસ્તકાલયોને જિલ્લા લોકલ બૉર્ડ ગુજરાતની તમામ લોકલ બોર્ડો કરતાં સૌથી વધારે મદદ આજ સુધી આપીને લોકભોગ્ય પ્રવૃત્તિને પોષવામાં જે મહાન ફાળો આપ્યો છે. તે બદલ આ સભા જિલ્લા લોકલ બૉર્ડનો આભાર માને છે.

પરંતુ આ વખતે છાપાંઓમાં આવેલી હકીકત ઉપરથી જાણવા મળે છે કે, લોકલ બોર્ડની સ્થાયી સમિતિએ જિલ્લાના પુસ્તકાલયોને મદદ નહીં આપવાનો નિર્ણય કર્યો છે, જો આ વાત સાચી હોય તો ખરેખર દુઃખદ હકીકત છે.

વડોદરા રાજ્ય વખતથી ગ્રામ જનતાને આશીર્વાદ રૂપ પ્રવૃત્તિઓ પૈકીની આ એક પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ ચાલતી આવી છે, પુસ્તકાલયો તો ગામડાની જ્ઞાન પરબો છે. નિરક્ષરતા ટાળવામાં તેનો મહત્ત્વનો ફાળો છે. સ્વ. શ્રી મોતીભાઈના શબ્દોમાં કહીએ તો પુસ્તકાલયો એ ગામડાની વિદ્યાપીઠ છે, ગ્રામ પ્રદેશનુ એ સંસ્કાર, ધામ છે. આવી એક મહત્ત્વની પ્રવૃતિને પોષવી એ લોકલ બોર્ડની પવિત્ર ફરજ છે. જો આ રકમ ખરેખર મળતી બંધ થશે તો આ ખીલેલી પ્રવૃત્તિ કરમાશે, નવિન શરૂ થતાં પુસ્તકાલયો પણ નહીં ઉઘડે, અને સરકાર મદદ પણ આથી ઓછી મળશે, અને પરિણામે ક્રમેક્રમે પુસ્તકાલયો બંધ પડશે, આથી આ સભા જિલ્લા લોકલ બોર્ડની સામાન્ય સભા અને તેના પ્રમુખશ્રીને વિનંતી કરે છે કે પુસ્તકાલયોને અપાતી મદદ ચાલુ રાખીને પુસ્તકાલયોના કાર્યકરોમાં નિરાશા અને આઘાતની છવાયેલી ઘેરી લાગણીને દૂર કરશો એવી આશા છે.

૬. પુસ્તકાલયોના વહીવટમાં સુવ્યવસ્થા આવે અને વહીવટી બાબતનું જ્ઞાન મળે તે માટે મહેસાણા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ દર વર્ષે પુસ્તકાલયોના ગ્રંથપાલોનો એક નાનકડો તાલીમ વર્ગ યોજે છે, આવા વર્ગમાં મોટે ભાગે શિક્ષકો જ આવે છે પરંતુ શાળાના ચાલુ દિવસોમાં શિક્ષકોને રજા મૂકીને આવવુ પડતું હોવાથી, પૂરતો લાભ લેવાતો નથી અને તેથી મંડળ જે ખર્ચ કરે છે, તે ઊગી નીકળતો નથી.

વડોદરારાજ્ય વખતે આવા વર્ગોમાં આવતા શિક્ષક ભાઈ ... ને ફરજ પર ગણવામાં આવતા હોવાથી સારો લાભ લેવાતો.

આપણા જિલ્લામાં આવા વર્ગમાં આવનાર શિક્ષકોને ફરજ ઉપર ગણવા માટે અનેકવાર માગણી કરી છે, પણ તેનું હજુ કશું જ પરિણામ આવ્યુ નથી જ્યારે ભરૂચ અને વડોદરામાં

ભરાયેલા શિક્ષણવર્ગોમાં આવનારાઓને આ રીતે ફરજ ઉપર ગણેલા છે. સરકાર ઘણી એવી જ્ઞાન શિબિરો યોજે છે અને તેની પાછળ ખર્ચ કરે છે. આ વર્ગ પણ એક પ્રકારની શિબિર જ છે અને સરકારને આમાં કશો જ ખર્ચ કરવો પડતો નથી અને સહકારી યોજનાઓ અને શિક્ષણ પ્રવૃત્તિઓને મદદ કરવાનું આ કાર્ય છે.

આથી આ સભા મે. મહેસાણા જિલ્લાના શાસનાધિકારી સા.ને વિનંતી કરે છે કે, આ જિલ્લામાં યોજાતા પુસ્તકાલય શિક્ષણવર્ગમાં આવનાર શિક્ષકોને ફરજ પર ગણવાની પરવાનગી આપે, જરૂર પડે તો મે. ડી. ઈ. સા.ને લખીને પણ પરવાનગી મેળવી આપે એવી આશા રાખવામાં આવે છે.

૭. મહેસાણા જિલ્લામાં આવેલાં માન્ય ગ્રામ પુસ્તકાલયોને મળતી સરકાર મદદ દરેક ગ્રામ્ય પુસ્તકાલયને મોકલવામાં આવે છે, અને તેનાં નાણાં પુસ્તકાલયોએ ટ્રેઝરીમાંથી મેળવવાનાં રહે છે, આથી ઘણી અગવડ થાય છે. ગ્રામ પુસ્તકાલયોના મંત્રી ગ્રંથપાલ તરીકે મોટે ભાગે શિક્ષકો કામ કરતા હોય છે, અને તેથી તેમને રજા મૂકીને તાલુકા ટ્રેઝરીમાં જવું પડે છે, આથી શિક્ષકની રજા જાય છે, અને ખર્ચ પણ ચઢે છે, વળી આ નાણાં દરેક પુસ્તકાલયો વડોદરા પુ. સ. સ. મંડળને મોકલે છે. આથી પણ મનીઓર્ડરનો ખર્ચ થાય છે.

અગાઉ આવી મદદની તમામ રકમ એકસહ પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળને મોકલાતી હતી, પરંતુ છેલ્લા ત્રણેક વરસથી આ શિરસ્તો કોઈપણ કારણસર બદલાયો છે.

વડોદરા જિલ્લાની તમામ સરકાર મદદ એકી સાથે પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળને બારોબાર મોકલાવે છે. વળી સાંભળવા પ્રમાણે આવી રકમ પુસ્તકાલય ઇચ્છે તો બારોબાર પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળને આપવાનો સરકાર હુકમ પણ થયો છે.

આથી જિલ્લાના પુસ્તકાલયોને મળતી તમામ સરકાર મદદ એકસહ વડોદરા પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળને બારોબાર મોકલવામાં આવે એવી જિલ્લાના મે. શિક્ષણાધિકારી સાહેબને આ સભા ભારપૂર્વક વિનંતિ કરે છે.

મહેસાણા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળનું વાર્ષિક નિવેદન

૧૯૫૭–૫૮

૧. સ્થાપના :—મહેસાણા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળની સ્થાપના સને ૧૯૩૦–૩૧ માં થયેલી છે, અને એ રીતે ૨૭ વર્ષ પુરાં કરીને અઠ્ઠાવીસમા વર્ષમાં પ્રવેશ કરે છે. મંડળનું વર્ષ સરકારી વર્ષ પ્રમાણે ગણાય છે.

૨. ઉદ્દેશ :—ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળનો જે ઉદ્દેશ છે. તેજ ઉદ્દેશ મહેસાણા જિલ્લા માટે આ મંડળનો છે.

૩. સામાન્ય સભા : આ મંડળની સામાન્ય સભા ૧૧–૮–૫૭ ના રોજ મળી હતી અને તેમાં નીચે પ્રમાણે ઠરાવો થયા હતા.

(૧) સભાના પ્રમુખ તરીકે શ્રી જ્યોત્સનાબહેન પટેલની વરણી કરવામાં આવી.
(૨) વાર્ષિક નિવેદન અને હિસાબ મંજુર કરવામાં આવ્યા.
(૩) અંદાજી ખર્ચ મંજુર કરવામાં આવ્યો.

(૪) ચાર સભાસદોને સામાન્ય સભામાં ઉમેરવામાં આવ્યા.

(૫) અમદાવાદ વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ માટે ચાર સભાસદોને પસંદ કરવામાં આવ્યા

(૬) ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળ માટે એક સભાસદની પસંદગી કરવામાં આવી

(૭) મહેસાણા સેન્ટ્રલ-કો-ઓપરેટીવ બેંકમાં ખાતું બદલવા બાબત.

ઉપરના સાત ઠરાવો પૈકી ૭ ઠરાવો વહીવટી બાબતના હતા સાતમો ઠરાવ ખાતું બદલવાનો હતો. પણ તે બદલી શકાયું નથી. એટલે આ વરસે તેનો વિચાર કરવો પડશે.

ફરીથી તા ૨૧-૬-૫૭ ના રોજ સામાન્યસભા મળી અને તેમાં નીચેના ઠરાવો કરવામાં આવ્યા.

(૧) પ્રમુખની પસંદગીનો (તે દિવસની સભાના)

(૨) આખા વરસના પ્રમુખની પસંદગીનો

(૩) મંત્રીની પસંદગીનો

(૪) અમદાવાદ વિભાગ પુ મંડળને જિલ્લાલોકલબોર્ડ મદદ કરે તે બદલ વિનંતી કરતો.

(૫) ગ્રામ પુસ્તકાલયોને લોકલબોર્ડ જે મદદ આપે છે તે બદલ આભાર માનવાનો.

ઉપરના ઠરાવો પૈકી છેલ્લા બે ઠરાવો જિલ્લા લોકલબોર્ડને મોકલવામા આવ્યા હતા, પરંતુ તેનો વળતો જવાબ મળેલો નથી.

૪. **કારોબારી સભા** :—તા. ૨૮-૧૨-૫૭ના રોજ મંત્રીના રાજીનામા ઉપર વિચાર કરવા માટે કારોબારી સભા મળી હતી. પરંતુ ઊંઝા મુકામે મળનારી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ મળી જાય ત્યા સુધી મંત્રીને ચાલુ રાખવાનુ ઠરાવ્યું હતું.

૫. **પરિષદો** :—આ વરસમા વિજાપુર, કલોલ, કડી અને ચાણસ્મા એ ચાર તાલુકાની પરિષદો મળી હતી બીજા તાલુકાઓમાં હજુ લાંબા વખતથી પરિષદો થઈ નથી. એટલે આ વરસમા થશે એવી આશા રાખવામાં આવે છે.

૬. **તપાસણી** :—અમદાવાદ વિભાગ પુસ્તકાલય પ્રચારક શ્રી ઉમિયાશંકર લ. દવેએ આપણા જિલ્લામા બે માસ જેવી કામગીરી કરી છે. પરંતુ તેઓ ક્યાં કામ કરે છે. તેની માહિતી નથી. અને કયા તાલુકામા તેમની સેવાની જરૂર છે. તેનું માર્ગદર્શન તેઓ મેળવતા નથી. ઉપરાંત માનદ પ્રચારકોમા તો કલોલ અને ચાણસ્મા સિવાય બીજે કામગીરી થતી નથી. નિમણુકો કરવા ખાતર થાય છે. પણ કામ થતું નથી. આશા છે કે આ વરસે નિમાએલા ભાઇઓ હવે સેવા આપતા થશે.

૭. **તાલુકા મંડળો** :—તાલુકા મંડળોમા હારીજ, સમી, સાતાલપુર અને રાધનપુરમા તાલુકા મંડળો રચી શકાયાં નથી મંડળની રચના માટે ઓછામા ઓછા ૨૦ સભાસદોની જરૂર પડે છે. આ પ્રદેશમા પુસ્તકાલયો ઓછા હોવાને લીધે પુરતા સભાસદો થતા નથી. છતા હારીજમા સભાસદોને મેળવીને તેમના બે સભાસદો જિલ્લા માટે પસંદ કરાયા છે.

સિવાય બીજા તાલુકા મંડળો હવે વ્યવસ્થિત થયા છે. અને ઓછાવત્તા પ્રમાણમા કામકાજ કરતાં થયા છે.

૮. **સભાસદો** :—મંડળના સભાસદોની સંખ્યા તાલુકાવાર નીચે પ્રમાણે છે.

ક્રમાંક	તાલુકાનું નામ	સંસ્થાગત સભ્યો	વ્યક્તિગત સભ્યો	આજીવન સભ્યો	કુલ
૧.	ચાણસ્મા	૭૨	૨૧	૨	૯૫
૨.	કલોલ	૫૪	૨૬	૦	૮૦
૩.	વિજાપુર	૭૪	૫	૦	૭૯
૪.	મહેસાણા	૬૦	૮	૦	૬૮
૫.	કડી	૬૦	૪	૦	૬૪
૬.	સિદ્ધપુર	૫૭	૪	૦	૬૧
૭.	વિસનગર	૫૧	૯	૦	૬૦
૮.	ખેરાળુ	૪૫	૪	૦	૪૯
૯.	પાટણ	૩૯	૯	૦	૪૮
૧૦.	હારીજ	૭	૬	૦	૧૩
૧૧.	સમી	૫	૭	૦	૧૨
૧૨.	સાંતલપુર	૩	૦	૦	૩
૧૩.	રાધનપુર	૨	૦	૦	૨
	કુલ	૫૨૯	૧૦૩	૨	૬૩૪
	પાછલી સાલે	૪૯૪	૧૧૨	૨	૬૦૮

ઉપરના આંકડા જોતાં લાગે છે કે, હજુ કેટલાંક પુસ્તકાલયો સભ્ય થયા નથી એટલે તેઓ બરાબર કામ કરતાં નથી. અથવા તો થવા માટે પુરતી માહિતી નથી.

તમામ પુસ્તકાલયો ચાલુ રહે, એક પણ પુસ્તકાલય બંધ ન પડે અને દરેક પુસ્તકાલય સભ્ય બને એવી જોગવાઈ આપણે કરવી જોઈશે.

૯. **નવિન પુસ્તકાલયો** :—આ વર્ષમાં આપણા જિલ્લામાં તાલુકાવાર નીચે પ્રમાણે નવીન પુસ્તકાલયો ઉઘડ્યાં છે.

૧. વિજાપુર	૫	૫. કલોલ	૨	૯. સાંતલપુર	૨
૨. સિદ્ધપુર	૪	૬. વિસનગર	૨	૧૦. રાધનપુર	૧
૩. સમી	૩	૭. ખેરાળુ	૨		
૪. કડી	૨	૮. ચાણસ્મા	૨	કુલ	૨૫

ઉપર પ્રમાણે કુલ ૨૫ પુસ્તકાલયો ઉઘડ્યા છે. જે ગઈ સાલ કરતાં ૧૮ ઓછાં છે. આપણું ધ્યેય દર વર્ષે ૫૦ પુસ્તકાલયો ઉઘાડવાનું છે. એટલે આ વર્ષે ૭૫ પુસ્તકાલય આપણે શરૂ કરાવી શકીએ તો જ કામ પાર પડ્યું કહેવાય.

જિલ્લામાં લગભગ ૨૦૦ ગામ શાળાવાળાં છે જ્યારે પુસ્તકાલયવાળા લગભગ ૬૦૦ જેટલા છે. એટલે હજુ ૩૦૦ ગામે પુસ્તકાલયો શરૂ કરવા બાકી રહે છે. તેમણે આપણે સતત જાગૃત રહીને આવતા પાંચ વર્ષમાં પૂરાં કરીએ તો જ આપણે આ દિશામાં કંઈક કર્યું છે એમ ગણી શકાય.

૧૦. **હિસાબ** :—મંડળનું કુલ ઉત્પન્ન. ૨૦૭–૪૯ અને રૂા. ૧૧૩–૩૮નો ખર્ચ

થયો છે વર્ષ આખરે રૂા ૯૪-૧૨ની બચત થઈ છે રોજમેળે કુલ જમા રૂા ૮૧૩ ૫ અને કુલ ઉધાર રૂા ૮૧૦-૬૧ જતા સાલ આખરે હાથ ઉપર સિલક રૂા ૨-૯૧ રહે છે

૧૧. પ્રકીર્ણ—મંડળ અંગેની આગલી વાતો કર્યા પછી હું બીજી થોડીક વાતો કરવાની રજા લઉં છું મારે સખેદ કહેવું પડે છે કે આપણું કામકાજ બરાબર ચાલતું નથી જે હકીકત માગવામાં આવે છે તે વખતસર મળતી નથી સભાસદ નોંધવાની બુકો સમયસર પાછી મોકલવી જોઈએ તે પણ આવતી નથી નવિન પુસ્તકાલયો ઉઘાડવા બાબતમાં પણ આપણે પૂરતો રસ લેતા નથી અપવાદ રૂપ જ થોડા તાલુકા મંડળો બાદ કરીએ તો કેટલાકે ઘણું કરવાનું બાકી રહે છે તાલુકામંડળો પોતાના કામકાજનો હેવાલ મોકલે છે પણ નિવેદનની નકલ મોકલતા નથી એટલે તાલુકામાં કેવું કામકાજ થયું તેનો ખ્યાલ આવતો નથી તાલુકામંડળોની સભાઓ જુનમાં થવી જોઈએ તેને બદલે જુલાઈમાં પણ પૂરી મળતી નથી વિજાપુરની તા ૨૯ મીએ થઈ છે આથી કામકાજમાં ઘણો વિલંબ થાય છે-તમામ મંત્રીભાઈઓને મારી વિનતી છે કે તેઓ સક્રિય કામ કરતા થઈ જાય

૧૨. આભાર—અંતમાં પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિને વેગવંત બનાવવામાં જે ભાઈબહેનોએ આ કાર્યમાં રસ લીધો છે તેમનો, ભાગ શિક્ષણાધિકારીઓનો, આજ સુધી ખૂબ જ સારી મદદ કરીને પુસ્તકાલયોને પગભર રાખ્યા છે તે બદલ જિલ્લા લોકલબોર્ડનો અને અન્ય સદ્‌ગૃહસ્થોનો તથા શિક્ષક ભાઈબહેનોનો મંડળવતી આભાર માનું છું

આ વરસમાં લોકલબોર્ડની મદદ નહિ મળે એવા સમાચારથી આપણને ચિંતા થાય છે પરંતુ જિલ્લા લોકલબોર્ડની સામાન્ય સભા સ્થાયી સમિતિનો નિર્ણય બદલશે એવી આપણે આશા રાખીએ

નાનજીભાઈ જે. પટેલ
મંત્રી, મહેસાણા જિલ્લા પુ મંડળ

—ચાણસ્મા તા પુ મંડળની વાર્ષિક સાધારણ સભા શ્રી નાનજીભાઈ જેઠીદાસ પટેલના પ્રમુખપદે મળી ૫૭-૫૮ની સાલનું નિવેદન તથા હિસાબ મંજૂર થયો ૫૮ ૫ ની સાલનું બજેટ મંજૂર કરવામાં આવ્યું છે નવિન સાલ માટે ૧૧ સભ્યોનું કારોબારી મંડળ રચાયું હોદ્દાઓમાં શ્રી નાનજીભાઈ જેઠીદાસ પટેલ-પ્રમુખ, શ્રી નાથાલાલ કૃષ્ણલાલ વ્યાસ-ઉપપ્રમુખ, શ્રી ચંદુલાલ કેશવલાલ દવે ધીણોજ-મંત્રી, શ્રી રામશંકર મોહનલાલ જાની-સહમંત્રી, શ્રી ચતુરભાઈ જી પટેલ અને શ્રી ખોડાભાઈ જી પટેલ-હિસાબ તપાસનીશો નીમાયા જિલ્લા પુ મંડળના પ્રતિનિધિઓ તરીકે શ્રી કરુણાશંકર મો વ્યાસ અને શ્રી નાથાલાલ કૃષ્ણલાલ વ્યાસ ચૂંટાયા

—પાટણ તા પુ મંડળની વાર્ષિક સાધારણ સભા મહેસાણા જિલ્લાના ઈ આઈ શ્રી ત્રિવેદી સાહેબના પ્રમુખપદે તા ૩-૮-૫૮ના રોજ મળી ૫૭-૫૮ની સાલનું નિવેદન-હિસાબ મંજૂર કરવામાં આવ્યા હોદ્દેદારોમાં શ્રી જગન્નાથભાઈ ચુનીલાલ રાવળ-પ્રમુખ શ્રી જોગાભાઈ રણજીતસિંહ દેસાઈ-ઉપપ્રમુખ, શ્રી હરગોવિંદ પ્રભુદાસ બારોટ મંત્રી, શ્રી નારણભાઈ કાશીદાસ પટેલ-સહમંત્રી, શ્રી લક્ષ્મીચંદ વહાલાભાઈ પટેલ-હિસાબનીશ જિલ્લાના પ્રતિનિધિઓ તરીકે શ્રી રમેશચંદ્ર અંબાલાલ ભટ્ટ અને શ્રી રણછોડભાઈ ખોડીદાસ પટેલ ચૂંટાયા શ્રી હરગોવિંદ પ્ર બારોટ અને શ્રી કાંતીલાલ ઝોણાભાઈ માનદ પ્રચારકો નીમાયા પુસ્તકાલયના આન્તરી

નાણાં લેવા તેમ જ પુસ્તકાલયોની મીટીંગોમાં બહારગામ જવાના સમયે મંત્રી કે ગ્રંથપાલને કિરકોળ રજા મૂકવી પડે છે તો આવા પ્રસંગોએ ભથ્થાભાડા સિવાયની કામગીરી આપવા એ. ઓ. સાહેબને વિનંતિ કરતો ઠરાવ થયો હતો. અંદાજપત્ર મંજૂર કરવામાં આવ્યું.

પંચમહાલ જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળનો સને ૧૯૫૭–૫૮.
નિવેદન–હિસાબ

નિવેદનના વર્ષમા ગુજરાત પુ. મં. ના બંધારણ મુજબ ગોધરા, હાલોલ, કાલોલ એ ત્રણ તાલુકાઓમા તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળ રચાયાં હતાં એ મંડળો તરફથી જિલ્લા પુ. મંડળ માટે બબ્બે પ્રતિનિધિઓ ચૂંટાઈ આવતાં તથા એ પ્રતિનિધિઓએ બીજા ચાર કોઓપ્ટ કરતાં હોદ્દેદારો સાથે નીચે મુજબનુ સને ૧૯૫૭–૫૮નું જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ રચાયું હતું.

(૧) શ્રી ડાહ્યાભાઈ નાયક, પ્રમુખ. (૨) શ્રી પન્નાલાલ મા. પરીખ, ઉપપ્રમુખ. (૩) શ્રી બાબુભાઈ ગાંધી (૪) શ્રી રતીલાલ શાહ, મંત્રીઓ. (૫) શ્રી ખુમાનસિંહ બારોટ. (૬) શ્રી ચંપકલાલ દેસાઈ (૭) શ્રી રતીલાલ શાહ (૮) શ્રી ગોવિંદલાલ એમ. શાહ (૯) શ્રી નવનીતલાલ મહેતા (૧૦) શ્રી શાન્તિલાલ મહેતા (૧૧) શ્રી રામપ્રસાદ વ્યાસ (૧૨) શ્રી રણજીત નગર લાયબ્રેરી (૧૩) શ્રી સાર્વ. લાયબ્રેરી, જાંબુઘોડા (૧૪) સાર્વ. લાયબ્રેરી, ઝાલોદ.

વડોદરા પંચમહાલ જિલ્લા પુસ્તકાલય પ્રચારક શ્રી છગનભાઈ મ. પટેલે સને ૧૯૫૭–૫૮ માં પંચમહાલમા આ વર્ષે લુણાવાડા તાલુકાનાં ૧૫, કાલોલ તાલુકાનાં ૯, હાલોલ તાલુકાના ૧૯, જાંબુઘોડા તાલુકાનાં ૧, ગોધરા તાલુકાનાં ૧૭ અને શહેરા તાલુકાના ૧ મળી કુલ ૬૫ પુસ્તકાલયની તપાસણી કરી છે અને તે ઉપરાંત કાલોલ તાલુકા પુસ્તકાલય ને પણ વ્યવસ્થિત બનાવવામાં સારો વખત લીધો છે. તથા પંચમહાલ જિલ્લા પુસ્તકાલય પરિષદ અંગે પણ કાલોલમાં રોકાઈ કામગીરી કરી છે: ઉપરાંત ૧૩ ગામે નવીન પુસ્તકાલયો ખોલવાનો પણ પ્રચાર કર્યો છે. તેમની કામગીરી કુલ ચાર માસની છે. તેમણે ગુ. પુ. મંડળનાં ૧૪૩ સભ્યો નોંધ્યા છે. તથા ૩૫૧ પુસ્તકો જે તે પુસ્તકાલયમાંથી ઈસ્યુ કરીને વાંચવા આપ્યા છે.

સને ૧૯૫૭–૫૮માં પંચમહાલ જિલ્લા લોકલબોર્ડ તરફથી જિલ્લાના ૧૦૨ પુસ્તકાલયોને રૂા. ૨૬૨૦ ની મદદ મળી છે સને ૧૯૫૭–૫૮ માં પંચમહાલ જિલ્લા એજ્યુકેશન. ઈન્સ્પેક્ટર સાહેબ તરફથી જિલ્લા પુસ્તકાલયને મદદ મળી છે.

પંચમહાલ જિલ્લામાથી સને ૧૯૫૭–૫૮ માં ગુજરાત પુ. મંડળનાં કુલ ૧૮૭ સભ્યો નોંધાયા છે. અને તેના લવાજમના કુલ રૂા. ૩૮૦ આવ્યા છે.

પંચમહાલ જિલ્લામાં સને ૧૯૫૭–'૫૮માં શિષ્ટ વાચનની છઠ્ઠી પરિક્ષાનાં ૩૪ કેન્દ્રો આ વરસે ઉઘડ્યાં હતાં અને તે દ્વારા પરિક્ષામાં ૫૯૩ ઉમેદવારો બેઠા હતા તેમાંથી ૪૨૨ ઉત્તીર્ણ થયા છે.

પંચમહાલ જિલ્લામાં સને ૧૯૫૭-'૫૮માં ૧ ગોધરા, ૨ હાલોલ, ૩ કાલોલ એ ત્રણ તા પુ. મંડળ હતાં. બંધારણની રૂએ સન ૧૯૫૭-૫૮માં જિલ્લા પુ. મ.ને ફાળે રૂા. ૪૯-૮-૦ અને તાલુકાઓને રૂા. ૬૬-૦-૦ મળી કુલ રૂા ૧૧૫-૮-૦ લવાજમની ફાળવણીના મળ્યા છે. જે મંડળ પાસે જમા રહ્યા છે.

પંચમહાલ જિલ્લા પુ. શિક્ષણ વર્ગ ગોધરા તાલુકાના અંબાલી ગામે તા. ૨૬, ૨૭, ૨૮-૧૦-'૫૭ના રોજ ભરવામાં આવ્યો હતો. તેનું ઉદ્ઘાટન શ્રી માણેકલાલ ગાંધી, એમ. પીના વરદ હસ્તે થયું હતું આ વર્ગમાં જિલ્લાના ૨૫ મંત્રી તથા ગ્રંથપાલભાઈઓએ લાભ લીધો હતો.

પંચમહાલ જિલ્લામાં પ્રચારક તથા છાપાદ્વારા નવીન પુસ્તકાલય ઉઘાડવાનો પ્રચાર કરતાં આ વર્ષે જિલ્લામાં કુલ ૧૬ પુસ્તકાલયો ઉઘડયાં છે.

પંચમહાલ જિલ્લા બીજી પુસ્તકાલય પરિષદ તા. ૧૧-૧-'૫૮ના રોજ કાલોલના આંગણે વડોદરાના રાજવી શ્રીમંત ફતેહસિંહરાવ મહારાજના પ્રમુખપદે મળી હતી. તેમાં કુલ ૧૪ ઠરાવો થયા હતા. આ પરિષદ અંગે એક પ્રદર્શન પણ યોજવામાં આવ્યું હતું અને તેનું ઉદ્ઘાટન પંચમહાલ જિલ્લા લોકલ બોર્ડનાં પ્રમુખ શ્રી ડાહ્યાભાઈ નાયકના વરદ હસ્તે થયું હતુ આ પરિષદના મુખ્ય સુત્રધાર પાર્લામેન્ટના સભ્ય શ્રી માણેકલાલ ગાંધી હતા. અને સ્વાગત પ્રમુખ શ્રી નરોત્તમદાસ વી. મજમુદાર હતા તથા જનરલ સેક્રેટરી શ્રી નવનીતલાલ સુ. મહેતા હતા. કાલોલ તાલુકા સ્વાગત સમિતિએ પરિષદમાં પધારેલા પ્રતિનિધિઓનુ સ્વાગત ખુબ હોંશથી કર્યું હતું. આજ પરિષદમાં પંચમહાલ જિલ્લા ત્રીજી પુ. પરિષદ હાલોલ મુકામે ભરવાનું આમંત્રણ મળેલું છે તે પરિષદ નવા વર્ષમાં ભરાય એવી આશા રાખીએ છીએ.

વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળના કાર્યકર્તાઓ જેમણે મંડળને દોરવણી આપી છે તેમનો આભાર માનતાં આનંદ થાય છે. આ મંડળ સૌથી વધુ ઋણી તો પંચમહાલ જિલ્લા લોકલબોર્ડનુ છે. કારણ કે પંચમહાલ જિલ્લા લો. બોર્ડે રૂા. ૨૬૨૦) જેટલી રકમની દેણગી જિલ્લાનાં પુસ્તકાલયોને કરી છે.

બાબુભાઇ વિ. ગાંધી
મંત્રી, પંચમહાલ જિ. પુ. મંડળ

પંચમહાલ જિ. પુ. મંડળનો સને ૫૭-૫૮ નો હિસાબ

જ		ઉ	
૨૨૬-૧-૯	શ્રી શિલક	૩૦-૧-૦	તાર-ટપાલ ખર્ચના
	૧૦૦-૮-૩ જિલ્લાની	૨૨૬-૨-૦	ગ્રંથપાલ શિક્ષણ વર્ગ ખર્ચના
	૧૨૫-૯-૬ તાલુકાની	૮-૫-૦	પરચુરણ ખર્ચના
	૨૨૬-૧-૯	૨૬૪-૮-૦	
૪૯-૮-૦	જિલ્લા પુ. મં. ને ફાળવણીના	૨૦૨-૧-૯	શિલક
૬૬-૦-૦	તાલુકાઓને ફાળવણીના		૧૦-૮-૩ જિલ્લા પુ. મં. ના
૧૨૫-૦-૦	ગ્રંથપાલ તાલીમ વર્ગ ફીના		૧૯૧-૯-૬ તાલુકાઓના
૪૬૬-૯-૯		૪૬૬-૯-૯	

પંચમહાલ જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા

પંચમહાલ જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૨૫-૮-'૫૮ના રોજ બપોરના ત્રણ વાગે ગોધરા મુકામે સ્ટુઅર્ટ લાયબ્રેરીમાં લુણાવાડાના શ્રી વાસુદેવ વિ વ્યાસના પ્રમુખપદે મળી હતી. આ સભામાં લુણાવાડા અને ગોધરા તાલુકાના પ્રતિનિધિઓ ઉપરાંત વડોદરાથી વડોદરા વિભાગ પુ મંડળના સહમંત્રી શ્રી વલ્લભભાઈ મૂ. પટેલે પણ હાજરી આપી હતી.

આ સભામાં શરૂમા પાછલી સભાનું પ્રોસીડીંગ વંચાયા બાદ મંત્રી શ્રી બાબુભાઈ વિ. ગાંધીએ સન ૫૭-૫૮નુ નિવેદન તથા હિસાબ રજૂ કરતાં તે મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા. તે પછી મંડળમાં શ્રી ડાહ્યાભાઈ નાયક, શ્રી ચંપકલાલ દ્દા. દેસાઈ, શ્રી ખુમાનસિંહ શં. બારોટ અને શ્રી માણેકલાલ ગાધીને કો. ઓપ્ટ કરવાનો ઠરાવ કરવામાં આવ્યો હતો.

ત્યારબાદ સન ૫૮-૫૯ માટે મંડળના પ્રમુખ શ્રી ડાહ્યાભાઈ નાયક, ઉપપ્રમુખ શ્રી પનાલાલ પરીખ, મંત્રીઓ શ્રી બાબુભાઈ ગાંધી તથા શ્રી રતિલાલ શાહને ચૂંટવામાં આવ્યા હતા. ગુજરાત પુ. મંડળની કાર્યવાહક માટે શ્રી બાબુભાઈ ગાંધી તથા વડોદરા વિભાગ પુ. મંડળ માટે શ્રી રતિલાલ શાહ, શ્રી વાસુદેવ વ્યાસ, શ્રી ખુમાનસિંહ શં. બારોટ અને શ્રી ડૉ. જીવણલાલ શાહને ચૂંટવામાં આવ્યા હતા.

પંચમહાલ જિલ્લા ત્રીજી પુસ્તકાલય પરિષદ હાલોલ મુકામે ભરવા માટે કાલોલ મુકામે ભરાયેલી પરિષદમા જે આમંત્રણ મળ્યું છે તેનો સ્વીકાર કરી, તે પરિષદની આગળની તૈયારીઓ કરવા માટે હાલોલ તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળને વિનંતી કરવામાં આવી હતી. તે પછી નવા વરસ માટે રૂા. ૧૭૫)નુ અંદાજપત્રક ગોઠવવામાં આવ્યું હતું.

છેવટમાં પંચમહાલ જિલ્લાની દરેક ગ્રામપંચાયતને પોતાના ગામે પુસ્તકાલય સ્થાપવા તથા પંચમહાલ જિલ્લા લોકલબોર્ડ પુસ્તકાલયોને જે મદદ આપે છે તે બદલ આભાર માની વધુ ઉદાર મદદ આપવા તથા જિલ્લાની તમામ સુધરાઈઓ અને ગ્રામપંચાયતો પુસ્તકાલયને જે મદદ આપે છે તે બદલ તેમનો આભાર માની વધુ ઉદાર મદદ આપવા વિનંતી કરી હતી.

સુરત જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ, સન ૫૭-૫૮.
નિવેદન હિસાબ

સુરત જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળનો છઠ્ઠો વાર્ષિક હેવાલ ને હિસાબ રજૂ કરતાં અમે આનંદ અનુભવીએ છીએ.

સભાસદો : સને ૧૯૫૭-૫૮માં સુ. પુ. મંડળમાં તાલુકાવાર સભ્યોની સંખ્યા નીચે પ્રમાણે છે.

અનુક્રમ નં.	તાલુકો	સભાસદ સંખ્યા	રકમ
૧.	નવસારી તા.	૪૧	૮૪
૨.	ગણદેવી ,,	૯ઃ	૫૦
૩.	પલસાણા ,,	૩૧	૬૪

૪.	બારડોલી ,,	૧૪	૩૦
૫.	કામરેજ ,,	૩૩	૬૮
૬.	મહુવા ,,	૪૭	૯૪
૭.	માંગરોળ ,,	૪૪	૮૮
૮.	સોનગઢ ,,	૨	૬
૯.	વ્યારા ,,	૧૧	૨૪
૧૦.	ચોર્યાસી ,,	૩૮	૭૮
૧૧.	વલસાડ ,,	૨	૬
૧૨.	માંડવી ,,	૧૮	૩૮
૧૩.	ઓલપાડ ,,	૧	૨
		૩૦૫	૬૩૨

સભાસદોની સંખ્યામાં ત્રણ ચાર વરસના આંકડા જોતાં સાધારણ ઠીક પ્રગતિ લાગે છે. જે પ્રચારકના કાર્યને આભારી છે. પરંતુ તેથી સંતોષ માની લેવો જરૂરી નથી. એને માટે તો વધુ પ્રયાસની જરૂર છે.

તા. પુ. મંડળો :—જિલ્લામાં આજે ૧૮ તાલુકામાંથી, ચોર્યાસી, નવસારી પલસાણા, કામરેજ, મહુવા, ગણદેવી, ઓલપાડ, બારડોલી, તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળો છે. માગરોળ તાલુકામાં ૪૪ સભ્યો છે. એટલે તાલુકા પુ. મં. રચાય એટલા સભાસદો હતા. પરંતુ ત્યાં તા. પુ. મં. રચાયું નથી એ શોચનીય છે. આશા છે કે આ વરસમાં ત્યાં વ્યવસ્થિત તા. પુ. મં. સ્થપાઈ જશે. વળી બારડોલી, માંડવી ને વ્યારાના થોડાક સભ્યો ઓછા હોવાથી તા. પુ. મં. રચાઈ શકે નહિ. પરંતુ ત્યાથી જિલ્લા પુ. મંડળ માટે બે પ્રતિનિધિઓ ચૂંટી મોકલવા લખ્યા છતાં તે પણ મોકલ્યા નથી આ પ્રકારની ઉદાસીનતા આપણે રાખવી ન જોઈએ.

પ્રચારકની કામગીરી : ભરૂચ, સુરત જિ. પુ. પ્રચારક શ્રી. મહંતે, સુરત જિલ્લાના માંગરોળ તાલુકાનાં ૨૨, માંડવી તાલુકાનાં ૩, ચોર્યાસી તાલુકાનાં ૧૯, બારડોલી તાલુકાનાં ૬, મહુવા તાલુકાના ૧૭, પલસાણા તાલુકાના ૪, સુરત શહેરના ૨, અને નવસારી તાલુકાના ૨ મળી કુલ ૭૫ પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી માર્ગદર્શન કર્યું હતું. તથા માંગરોળ તાલુકાનાં ૧૪, માંડવી તાલુકાનાં ૧૩, ચોર્યાસી તાલુકાના ૨, બારડોલી તાલુકાના ૧ અને મહુવા તાલુકાના ૩, મળી કુલ ૩૩ ગામે નવીન પુસ્તકાલયો ઉઘાડવાનો પ્રચાર કર્યો હતો. શ્રી મહંતે ગુ. પુ. મંડળના ૧૨૦ સભાસદો નોંધ્યા હતાં તથા ૨૩૨ પુસ્તકો ઇસ્યુ કરી વાંચવા આપ્યાં હતાં. તેમની કામગીરી સુરત જિલ્લામાં કુલ ૭ માસની છે. સુરત જિલ્લામાં ભરાયેલ પુ. શિ. વર્ગ તથા પરિષદ અંગેની પણ કામગીરી એમણે કરી હતી.

નવીન પુસ્તકાલયો :—સુરત જિલ્લામાં પ્રચારક તથા છાપાઓ દ્વારા નવીન પુસ્તકાલય ઉઘાડવાનો પ્રચાર કરવામાં આવતાં તે બાબતમાં ૪૯ ગામો સાથે સંપર્ક સધાયો હતો. આ ૪૯ ગામોમાંથી ૧૮ ગામોએ નવીન પુસ્તકાલય ઉઘડ્યાં છે અને તેને સરકાર માન્ય કરાવવા પણ જે તે તજવીજ થઈ છે.

પુસ્તકાલય શિક્ષણવર્ગ :—આ વરસમાં ખીલીમોરામાં મંત્રી અને ગ્રંથપાલ તાલીમ વર્ગ તા. ૧૫, ૧૬–૨–૫૮ ખોલવામાં આવ્યો હતો. જેનું ઉદ્ઘાટન સુરત જિ. સ્કુલબોર્ડના પ્રમુખ શ્રી લલ્લુભાઈ હ. પટેલને શુભ હસ્તે થયું હતુ. એ વર્ગ પુસ્તકાલયોને વ્યવસ્થિત બનાવવા તથા નવા ખોલવામાં તથા લોકોમાં સદ્‌વાચન તરફની અભિરૂચી વધારવામાં મદદરૂપ થઈ પડશે એવી આશા રાખવામાં આવી છે. એ તાલીમવર્ગમાં ૭૭ અરજીઓ આવી હતી તેમાંથી અમે ૫૧ પુરુષ તથા ૭ સ્ત્રી ઉમેદવાર મળી ૫૮ ને લાભ આપી શકયા છીએ.

આ ૫૮માં શિક્ષક ૩૨, ગ્રામપંચાયત મંત્રી ૯, બીજી નોકરીવાળા ૧૦, ઘરકામવાળા ૩, તથા ખેતી કરનાર ૪ હતા.

આ સૌ લાભ લેનારા ભાઇબેનોએ પોતાના કામ ધંધામાંથી વખત કાઢીને પોતાની શક્તિ અને ખર્ચનો ભોગ આપી આ સુસંસ્કાર પ્રવૃત્તિને વેગ આપવામાં મદદરૂપ થવા માટે જે ઉત્સાહ બતાવ્યો છે તે ખરેખર અભિનંદનને પાત્ર છે. તાલીમ વર્ગની મર્યાદિત સંખ્યા હોવાને કારણે જે ભાઇબેનોને નિરાશ થવું પડયું છે. તે માટે અમે દીલગીર છીએ. પરન્તુ આગામી તાલીમ વર્ગમાં એ ભાઇબેનો લાભ લેવા જરૂર પ્રયત્ન કરશે એવી આશા રાખીએ છીએ.

સુરત જિલ્લા બીજી પુસ્તકાલય પરિષદ :—આ વરસમાં સુરત જિ. બીજી પુ. પરિષદ નવસારી મુકામે શ્રી મગનભાઈ પ્ર. દેસાઈ (ઉપકુલપતિ) ગુજરાત યુનિવર્સિટી, અમદાવાદના પ્રમુખપદે ભરવામાં આવી હતી. એમની જ્ઞાનગંગાના પ્રવાહનો લાભ આપણને મળ્યો હતો. પરિષદમાં જિલ્લામાથી ધારવા કરતાં સારી સંખ્યામાં ભાઇબેનોએ પધારી આ પરિષદને સહકાર આપ્યો હતો. પરિષદમાં પ્રતિનિધિઓની ફી બાદ કરતાં રૂા. ૨૭૭=૫૪ નયા પૈસાનો ખર્ચ થયો હતો.

શિષ્ટ વાચન પરીક્ષા :—વડોદરા વિભાગ પુ. મંડળ તરફથી સન ૧૯૫૭–૫૮ ના સપ્ટેમ્બરમાં "બહુરત્ન-વસુંધરા" નામના પુસ્તકની સાતમી શિ. વાચન પરીક્ષા લેવાઈ હતી. એ પરીક્ષામાં સુરત જિલ્લામાં કુલ ૫૬ કેન્દ્રો હતાં, અને તે કેન્દ્રો મારફત ૧૫૨૫ ઉમેદવારો પરીક્ષામાં બેઠા હતા. એમાંથી ૧૧૨૮ ઉત્તીર્ણ થયા હતા.

વિનંતી અને આભાર :—પુસ્તકાલયની પ્રવૃત્તિના વિકાસ માટે નામદાર સરકારે જે ૭૫ રૂા. ગ્રાન્ટ આપવાનું ધોરણ સ્વીકાર્યું છે તે બદલ આભાર. પણ વધેલી મોંઘવારી જોતાં ૧૦૦ રૂા. ગ્રાન્ટ થાય એવી આશા સાથે વિનંતી કરીએ છીએ.

પ્રાથમિક અને માધ્યમિક શાળાઓના આચાર્યો આ પ્રવૃત્તિમાં વધુ રસ લે એવી આશા રાખીએ છીએ.

ગ્રામપંચાયતોના પ્રમુખ, મંત્રી અને સભ્યો તથા ગામના અન્ય આગેવાનોએ પોતાના ગામના પુસ્તકાલયને વધુ સમૃદ્ધ બનાવવા રસ લેવાની તથા મદદ કરવાની જરૂર છે.

સુરત જિલ્લામાં પુસ્તકાલય પ્રચારક ૭ માસ માટે છે. તેને બદલે આખું વરસ રહે તો વધુ સારું કામ થઈ શકે. આ સ્થળે અમે સુરત જિલ્લા લોકલબોર્ડનો હાર્દિક આભાર માનીએ છીએ. બોર્ડ તરફથી વડોદરા જિ. પુ. મં.ને મળતી ગ્રાન્ટમાંથી આ પ્રચારકનો ખર્ચ અપાય

છે. અમારે કહેવું જોઈએ કે આ પ્રચારકના પ્રયાસથી સારી સંખ્યામા નવા પુસ્તકાલયો ઊભાં થયાં છે. તેમ જ ચાલુ પુસ્તકાલયો વ્યવસ્થિત થયાં છે. હજી આપણા સમાજમાં શુભ પ્રવૃત્તિને માટે પણ પ્રચારની જરૂર રહે છે. એટલે અમારી આગ્રહભરી વિનંતી છે કે આપણા જિલ્લામા પ્રચારનું જે કામ ચાલી રહ્યું છે તે ચાલતુ રહે અને ૭ માસને બદલે ૧૨ માસ પ્રચાર થઈ શકે એવી વ્યવસ્થા જો આપણે કરી શકીએ તો એક સુંદર રચનાત્મક પ્રવૃત્તિને સારો વેગ મળશે. આથી સુરત જિલ્લા લોકલબોર્ડના પ્રમુખશ્રી તથા સભાસદ બંધુઓને અમારી હાર્દિક અપીલ છે કે તેઓએ હજાર રૂપીઆ ગ્રાન્ટ આપવાનો જે શુભ શિરસ્તો પાડ્યો છે તે ચાલુ રાખે અને બને તો આખા વર્ષ માટે પ્રચારક રોકવાની જરૂર હોવાથી તેમાં થોડો વધારો કરી આપે.

અમને આશા છે કે અમારી આ વિનંતી ઉપર શ્રીમાન પ્રમુખ સાહેબ અને સભ્ય સાહેબો સહાનુભૂતિપૂર્વક વિચાર કરશે.

શ્રી લલ્લુભાઈ હરિભાઈ પટેલે આ મંડળના પ્રમુખપદે રહી જે સલાહ-સુચનો આપ્યા છે તે બદલ તેઓશ્રીનો તથા કાર્યવાહક મંડળના સભ્યો જે સહકાર આપતા રહ્યા છે એ સૌનો અમે હૃદયપૂર્વક આભાર માનીએ છીએ. અને આશા છે કે ભવિષ્યમાં એ સૌનો સહકાર મળતો રહેશે.

મુબઈ રાજ્યના કેળવણી ખાતા તરફથી તથા જિલ્લા શિક્ષણાધિકારી તથા જિલ્લા સ્કૂલબોર્ડ તરફથી પુસ્તકાલયના શિક્ષણવર્ગો તથા બીજા પ્રસંગોએ વારંવાર જે સહકાર મળતો રહ્યો છે તે બદલ પણ તેમનો આભાર માનીએ છીએ.

બીલીમોરામા મંત્રી-ગ્રંથપાલ તાલીમ વર્ગ ચલાવ્યો હતો ત્યારે તેની વ્યવસ્થામાં હૃદયપૂર્વક મદદ કરવા બદલ ત્યાંની ગુજરાતી પ્રાથમિક કુમાર શાળાના મુખ્ય શિક્ષકશ્રીનો તથા તેમના મદદનિશ શિક્ષક ભાઇઓનો તથા વર્ગમાં વ્યાખ્યાન આપવા બદલ ભાગશિક્ષણાધિકારી શ્રી. સી. સી શાહનો તથા વર્ગ વ્યવસ્થામાં સહકાર આપી વર્ગ ચલાવવા બદલ ગુજરાતી પુ. મંડળના કાર્યકર્તાઓનો પણ આભાર માનીએ છીએ.

છેવટમાં આ મંડળના કાર્યમાં વખતોવખત જેઓએ પોતાની સેવા આપી છે. તે સર્વેનો પણ આભાર માનીએ છીએ

પ્રભુ આપણુ સૌને આ પ્રજા-ઉન્નતિ અને ઘડતર પ્રવૃત્તિમાં નમ્ર ફાળો આપવાની શક્તિ આપો એવી પ્રાર્થના સાથે વિરમીએ છીએ.

લી. આપના વિશ્વાસુ
પ્રેમીબેન ભુ. શાહ
કાન્તિલાલ વ. પટેલ
મંત્રીઓ
સુ. જિ. પુ. મંડળ

સુરત જિ. પુ. મં.નું સન ૫૭-'૫૮નું ઉત્પન્ન ખર્ચ

જ	ઉ
૧૭૮-૮૧ સુરત જિ. પુ. મં.ને મળેલી ફાળવણીના	૨૦-૭૫ છપામણી ખર્ચ
૮૩-૧૧ સન ૫૬-૫૭ના	૩૧-૭૪ મુસાફરી ખર્ચ
૯૫-૭૦ સન ૫૭-૫૮ના	૪૫-૮૪ તાર ટપાલ ખર્ચ
૧૪-૨૩ વ્યાજના	૨૭-૭૭ સ્ટેશનરી ખર્ચ
૬૪-૦૦ ગ્રંથપાલ તાલીમવર્ગની ફીના	૧૨૬-૧૦
૦-૦૨ દશાંશી ચલણમાં વધઘટ	૧૩૦-૯૬ બચત
૨૫૭-૦૬	૨૫૭-૦૬

સુરત જિ. પુ. મં.નું તા. ૩૧-૩-૫૮ આખરનું સરવૈયું

૨૬૯-૬૬ મંડળની પોતાની બચત	૩૨૦-૦૬ રાંદેર પીપલ્સ કો. બેંકમાં
૧૩૮-૭૦ સન ૫૬-૫૭ આખરની બચત	૧૯૯-૨૧ હાથ ઉપર શિલક
૧૩૦-૯૬ સન ૫૭-૫૮ની બચત	૫૧૯-૨૭
૨૪૯-૬૧ તા. પુ. મં.ના ફાળા બચતના	
૨૬૨-૩૬ સન ૫૬-૫૭ આખરના	
૧૧૦-૭૮ સન ૫૬-૫૭ના	
૧૨૭-૬૦ સન ૫૭-૫૮ની ફાળવણીના	
૫૦૦-૭૪	
૨૫૧-૧૩ તા. પુ. મં.ને આપ્યા	
૫૧૯-૨૭ ૨૪૯-૬૧	

સુરત જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા

સુરત જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૨૩-૮-૫૮ને શનિવારે જિલ્લા લોકલબોર્ડની ઓફિસમાં મજકુર મંડળના પ્રમુખ શ્રી લલ્લુભાઈ હરિભાઈ પટેલના પ્રમુખપદે મળી હતી આ સભામાં ચોર્યાસી, ગણદેવી, પલસાણા, મહુવા, નવસારી તથા કામરેજ તાલુકા મંડળના પ્રતિનિધિઓ ઉપરાંત વડોદરાથી, વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળના મંત્રી શ્રી ચીમનભાઈ હ. અમીન તથા સહમંત્રી શ્રી. વલ્લવભભાઈ મૂ. પટેલે હાજરી આપી હતી.

આ સભામાં શરૂમાં પાછલી સભાની કાર્યવાહી રજૂ થયા બાદ ગત વર્ષનો અહેવાલ તથા હિસાબ રજૂ થયો તે મંજૂર થયો હતો.

નવા વર્ષના પ્રમુખ તરીકે શ્રી લલ્લુભાઈ હરિભાઈ પટેલ, ઉપ-પ્રમુખ શ્રી મંગુભાઈ લ. દેસાઈ, પલસાણા અને મંત્રીઓ શ્રી પ્રેમીબેન ભૂ. શાહ, રાંદેર અને શ્રી કાન્તિલાલ વ. પટેલ, એરથાણને ચૂંટવામાં આવ્યા હતા.

મજકુર મંડળમાં શ્રી ભીખુભાઈ ક. નાયક, વેગામ. શ્રી નારૂશંકર મ. ભટ્ટ, રાંદેર શ્રી ધનબાઈ બાટલીવાલા, નવસારી અને શ્રી ભાઈલાલભાઈ પટેલ, તરસાડી આ ચાર સભ્યોને કો-ઓપ્ટ કરવામાં આવ્યા હતા.

ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળની કારોબારીમાં પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી મંગુભાઈ લ. દેસાઈ તથા વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળમાં શ્રી લલ્લુભાઈ હ. પટેલ, શ્રી પ્રેમીબેન. ભૂ. શાહ, શ્રી કાન્તિલાલ વ. પટેલ તથા શ્રી રાજેન્દ્ર મજમુંદાર, નવસારીને પ્રતિનિધિ તરીકે ચૂંટ્યા હતા.

જિલ્લા પુસ્તકાલય શિક્ષણ તાલીમ વર્ગ ઉત્તર વિભાગમાં સુરત તથા દક્ષિણ વિભાગમાં નવસારી મુકામે ભરવા ઠરાવ્યું હતું. સુરત જિલ્લા ત્રીજી પુસ્તકાલય પરિષદ આ વર્ષે બોલાવવાનું નક્કી થયું હતું. છેવટે સને ૧૯૫૮-૫૯ ના વર્ષનું રૂ. ૧૫૦, અંકે દોઢસોનું બજેટ મંજુર કરવામા આવ્યું હતું.

તે પછી વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળના શ્રી. ચીમનભાઈ હ. અમીને, વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળને પ્રચારક માટે સુરત જિલ્લા લોકલ બોર્ડ રૂા. ૧૦૦૦, ની મદદ આપે છે, પરંતુ આ જિલ્લો ઘણો મોટો હોઈ પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના વિકાસ માટે સ્વતંત્ર પ્રચારક રોકવાની જરૂર હોવાથી મદદમાં રૂા. પાંચસોનો વધારો કરવા જિલ્લા લોકલબોર્ડને ભલામણ કરી હતી તથા સુરત જિલ્લાના પુસ્તકાલયોને જિલ્લા લોકલબોર્ડની મદદ મળે તે માટે જે તે તાલુકાની સમિતિને ભલામણ કરવા જિલ્લા લોકલબોર્ડને વિનંતી કરી હતી.

છેવટમાં આ મંડળના પ્રમુખ તથા સુરત જિલ્લા લોકલબોર્ડના પ્રમુખ શ્રી લલ્લુભાઈ હ. પટેલે વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળને વધુ મદદ આપવા તથા લોકલબોર્ડ તરફથી પુસ્તકાલયોને પણ મદદ આપવા બાબતમાં સહાનુભૂતિપૂર્વક વિચાર કરવા જણાવ્યું હતું.

અમરેલી જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ વાર્ષિક સભાનો અહેવાલ

અમરેલી જિલ્લા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૧૭ ઑગસ્ટ '૫૮ ને રવિવારે બપોરના ત્રણ વાગે અમરેલી સાર્વજનિક પુસ્તકાલયના મકાનમાં શ્રી. ભોગીલાલ તારાચંદ મહેતાના અધ્યક્ષપદે મળી હતી. જેમાં સ્થાનિક તેમ જ અન્ય તાલુકાઓના પ્રતિનિધિભાઈ ઓ પણ હાજર હતા. નીચે મુજબ ઠરાવો થયા હતા.

૧. સને ૧૯૫૭–'૫૮ની સાલનો હિસાબ વંચાણમાં લીધો.

જ		ઉ	
રૂ. ન. પૈ.		રૂ. ન. પૈ.	
૪–૫૬	વ્યાજના	૪૬–૮૦	તાલુકાઓને ગુ પુ. મંડળની ફાળવણી
૨૨૫–૦૦	અમરેલી જિલ્લા લોકલ બોર્ડ મદદ	૧૫૦–૦૦	તાલુકાઓને જિલ્લા લોકલબોર્ડ મદદ
૧૦૭–૦૦	ગુ પુ મંડળ તરફથી વાર્ષિક ફાળવણી	૩૫–૦૦	પ્રવાસ ખર્ચ
		૨–૫૦	સ્વાગત ખર્ચ
		૧–૮૧	કંટીજન્ટસી
		૦–૫૦	બેંક વટાવના
		૬–૦૦	બોનસ ખાતે
		૫–૭૩	પોસ્ટેજ ખર્ચ
		૨૪૮–૩૪	ખર્ચ કુલ
		૮૮–૩૨	બચત '૫૭–'૫૮
		૩૩૬–૬૬	એકંદર

જ દેવું		ઉ લહેણું	
રૂ. ન પૈ.		રૂ. ન. પૈ.	
૩૩૮–૪૭	કાયમ ફંડ ખાતે	૩૯૬–૫૯	અમરેલી જિલ્લા મધ્યસ્થ બેંકમાં
૧૮–૦૦	ગુ પુ મંડળના લવાજમના જમા છે	૪૮–૧૯	સિલ્લક હાથ પર
૮૮–૩૨	બચત ખાતે	૪૪૪–૭૮	
		૦– ૧	નયા પૈસા તફાવત
૪૪૪–૭૯		૪૪૪–૭૯	

ઉપર પ્રમાણે સર્વાનુમતે પાછલી સાલનો હિસાબ મંજૂર રાખવામાં આવે છે.

૨. સને ૧૯૫૮–'૫૯ની સાલ માટે અંદાજી બજેટ નીચે મુજબ.

જ	ઉ
૫૦–૦૦ ગુ. પુ. મંડળ ફાળવણી અંદાજી	૧૨–૦૦ છપામણીખાતે
૨૨૫–૦૦ અમરેલી જિ. લો-બોર્ડ મદદના.	૬–૦૦ સ્વાગત ખાતે
	૬–૦૦ બોનસ ખાતે
૨૭૫–૦૦ કુલ	૬–૦૦ પોસ્ટેજ ખર્ચ
	૪૫–૦૦ પ્રવાસ ખર્ચ
	૧૭૫–૦૦ તા. પુ. મંડળ ને જી. લો-બો. મદદ
	૨૫–૦૦ શિષ્ટ વાચન પરીક્ષા તથા પ્રચાર કાર્ય માટે
	૨૭૫–૦૦ કુલ

ઉપર પ્રમાણે સર્વાનુમતે આવતી સાલ માટે અંદાજી બજેટ મંજુર રાખવામાં આવે છે,

૩. સને ૧૯૫૮–૫૯ સાલ માટે નીચે મુજબ વ્ય. મંડળ તથા હોદ્દેદારો ચુંટવાનું ઠરાવવામાં આવે છે.

અમરેલી તાલુકો–શ્રી હરગોવિંદ મોરારજી પંડયા સાજીયાવદર, શ્રી રતીલાલ ગોવિંદજી મોટા ગોખરવાલા.

ધારી તાલુકો–શ્રી મણીશંકર ભીમજી ઠાકર ધારી. સા. પુ. શ્રી જયંતીલાલ જે. ઝાટકીયા ચલાલા સા. પુ.

દામનગર તાલુકા–શ્રી જયશંકર લાલજી સા. પુ. દામનગર, શ્રી અમરેશ્વર કરણાશંકર.
ખાંભા તાલુકો–શ્રી દુર્લભજી જગજીવન, શ્રી હરગોવિંદ કેશવજી
કોડીનાર તાલુકો–શ્રી ડાહ્યાલાલ વલ્લભજી મહેતા, શ્રી છેલશંકર શીવશંકર અધ્યારુ.
દ્વારકા તાલુકો–શ્રી કલ્યાણરાય ન. જોશી, શ્રી સુળજીભા મેઘજીભાઈ
બંધારણ મુજબ નીચેના સભ્યો કોઑપ્ટ કરવામાં આવે છે.

૧. શ્રી શોભરાજ મા. મકવાણા, ૨. શ્રી સખારામ ના. દયાળ, ૩. શ્રી ચંપકલાલ જી. મહેતા, ૪, હંસરાજ વી. ભદ્રેશ્વરા, ૫. શ્રી ભોગીલાલ તા. મહેતા.

ઉપર પ્રમાણેના સભ્યો પૈકી નીચે મુજબના હોદ્દેદારો રાખવાનું સર્વાનુમતે ઠરાવવામાં આવે છે પ્રમુખ–શ્રી ભોગીલાલ તારાચંદ મહેતા, ઉપપ્રમુખ–શ્રી શોભરાજ માધવજી મકવાણા, મંત્રીઓ–શ્રી સખારામ નારાયણરાવ–દયાળ, શ્રા હંસરાજ વીરજીભાઈ-ભદ્રેશ્વરા, ખજાનચી–શ્રી -ચંપકલાલ ગિ. મહેતા.

૪. અમદાવાદ વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ માટે નીચે મુજબ પ્રતિનિધિ ચૂંટવામાં આવે છે.

૧ શ્રી ભોગીલાલ તા. મહેતા–અમરેલી, ૨ શ્રી ચંપકલાલ જી. મહેતા–અમરેલી, ૩ શ્રી હંસરાજ વી. ભદ્રેશ્વરા–અમરેલી, ૪ શ્રી જયંતીલાલ જે. ઝાટકીયા–ચલાલા.

ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળ વ્ય. સભા માટે નીચે મુજબ સભ્ય તરીકે ચૂંટવામાં આવે છે.

શ્રી સખારામ નારાયણરાવ દયાળ—અમરેલી.

ઉપરનાં નામો જેના તેના તરફ મોકલવા મંત્રીઓએ તજવીજ કરવી.

૫. શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષાઓ તથા પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિને વેગવાન બનાવવા માટે દરેક તાલુકાવાર-તાલુકા પુ. મંડળે પોતાના તાલુકના ગામડાઓના જૂથ પાડી ગ્રુપ કમિટિ નીમવી. અને જે તે ગામે જઈ અગર ગ્રુપના કાર્યકર ભાઈઓને બોલાવી તેમની મુશ્કેલીઓ દૂર કરવા, સમજવા અને દોરવણી આપવા પ્રયત્ન કરવાનું ઠરાવવામાં આવે છે. આ માટે જિ. પુ. મંડળના મંત્રીઓએ ત્રણ માસ પછી સરકયુલર કાઢી સમજ આપવાનું પણ ઠરાવવામાં આવે છે.

૬. ગુ. પુ. મંડળ અમદાવાદના બંધારણ મુજબ જે તે તાલુકામાં વીસ સભ્યો ઓછામાં ઓછા બનાવવાના હોય છે. અને તેજ તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળની રચના કરી શકે અને ગુ. પુ. મંડળની ફાલવણીની રકમ પણ મેળવી શકે છે. માટે દરેક તાલુકામાંથી વીસ સભ્યો કરવાનું અને ઘટે તો વ્યક્તિગત સભ્યો પણ નોંધીને પુરા કરવા દરેક તાલુકા પુ. મંડળના મંત્રીઓને આ સભા ભલામણ કરે છે.

૭. દરેક પુસ્તકાલયોએ બનતા સુધી પોતાનાં બન્જેટો વડોદરા પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. તરફ મોકલવા આ સભા ભલામણ કરે છે. આથી માસિકો વગેરેનાં લવાજમ ભરવામાં તથા પુસ્તકો વગેરે મેળવવામાં ખૂબ સગવડ અને દોરવણી મળે છે.

૮. ચાલુ સાલે જિલ્લા પુસ્તકાલય પરિષદ અમરેલી જિલ્લામાં ભરવાનું ઠરાવવામાં આવે છે. આ બાબતની ખબર દરેક તાલુકા પુ. મંડળને કરવી. અને જે તાલુકામાંથી પરિષદ ભરવા આમંત્રણ મળે તો ત્યાં અગર અમરેલીમાં ભરવા વ્યવસ્થા કરવાનું ઠરાવવામાં આવે છે. આ માટે તારીખ, સમય વગેરે નક્કી કરવા, વિચારણા કરવા માટે સબ કમિટિઓ નીમવાનું પણ ઠરાવવામાં આવે છે.

૯. અમરેલી જિલ્લા લોકલબોર્ડ તરફ દરેક તાલુકા માટે શિષ્ટવાચન પરીક્ષા તેમજ અન્ય પુસ્તકાલયની પ્રવૃત્તિને વેગ આપવા તથા વિકસાવવા માટે દરેક તાલુકાવાર રૂા. ૨૫) પચીસ અને જિલ્લા પુ. મંડળ માટે રૂા. ૫૦) પચાસ મળી કુલ એકંદર રૂા. ૨૨૫) બસો પચીસની મદદ માગવાનું ઠરાવવામાં આવે છે.

પાછલાં વર્ષોમાં મદદ આપવા બદલ જિલ્લા લોકલબોર્ડના પ્રમુખશ્રીનો તથા કાર્યવાહકોનો આભાર માનવામાં આવે છે.

ઉપર પ્રમાણે ઠરાવો આજરોજ કરવામાં આવેલ છે. તા. સદર

સો. તા. મહેતા
પ્રમુખ, અમરેલી જિ. પુ. મંડળ

તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળોની સભાઓ

—**દહેગામ** તાલુકા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૨૯–૬–૫૮ને રોજ શ્રી અંબાલાલ કે. શાહના પ્રમુખપદે મળી હતી. તેમાં સને ૫૭–૫૮નો હિસાબ તથા નિવેદન મંજૂર કરવામાં આવ્યાં હતા. તે ઉપરાંત (૧) દહેગામ તાલુકા પુ. મંડળની કારોબારી માટે ૧૧ સભ્યોની ચૂંટણી કરવામાં આવી હતી. તે પૈકી નીચેના ચાર હોદ્દેદારોની પણ ચૂંટણી કરી હતી. (૧) પ્રમુખ શ્રી અંબાલાલ કે. શાહ. (૨) ઉપપ્રમુખ શ્રી સોમાભાઈ શિવાજી. (૩) મંત્રી ધર્માભાઈ લાલજીભાઈ. (૪) સહમંત્રી અને ખજાનચી શ્રી બાબુભાઈ સીતારામ બારોટ. વળી અમદાવાદ જિ. પુ. મંડળ માટેના પ્રતિ. તરીકે શ્રી અંબાલાલ કે. શાહ અને શ્રી ધર્માભાઈ લાલજીભાઈની વરણી થઈ હતી.

તે ઉપરાંત પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિઅંગેના બીજા ત્રણ ઠરાવો પણ કરવામાં આવ્યા હતા.

—**વિસનગર** તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૨૦–૭–૫૮ને રોજ મળી હતી. તેમા નીચેમુજબ કામ થયું હતું.

૧. સને ’૫૭–૫૮નું નિવેદન તથા હિસાબ મંજૂર કરવામા આવ્યા હતાં.

૨. વિસનગર તાલુકા પુ. મંડળની કારોબારી માટે ૧૧ સભ્યોની ચૂંટણી કરવામાં આવી હતી.

૩. નીચે મુજબ હોદ્દેદારોની ચૂંટણી કરવામાં આવી હતી.

(૧) પ્રમુખ–શ્રી ગિરધરલાલ દયારામ મહેતા, (૨) મંત્રી શ્રી હિરાલાલ મણિલાલ ત્રિવેદી

૪. મહેસાણા જિ. પુ. મંડળ માટે (૧) શ્રી ગિરધરલાલ દયારામ મહેતા અને (૨) શ્રી પ્રભુદાસ રણછોડદાસ પ્રજાપતિ ની પ્રતિ. તરીકે નિમણુંક કરવામાં આવી હતી.

૫. શિષ્ટવાચન પરીક્ષા અંગે વિચાર કરી નિબંધ લેખનની પરીક્ષા લેવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું.

૬. ઓકટોબર માસમા મહાલ પુસ્તકાલય પરિષદ ભરવાનો ઠરાવ કરી તેના સંચાલન માટે એક સમિતિ નીમી હતી.

—**વડગામ** તાલુકા પુ. મંડળની વાર્ષિક સામાન્ય સભા તા ૨૫–૮–૫૮ નારોજ મળી હતી તેમાં નીચે મુજબ કામકાજ કરવામા આવ્યું હતું.

૧. વડગામ તાલુકા પુ. મંડળની કારોબારી માટે ૧૧ સભ્યોની ચૂંટણી કરવામા આવી હતી.

૨. નીચેના હોદ્દેદારોની નિમણુંક કરવામાં આવી હતી.

(૧) પ્રમુખ શ્રી કાન્તિલાલ ખી. મહેતા, (૨) ઉપપ્રમુખ શ્રી પ્રતિનિધિ છાપી સાર્વ. પુસ્તકાલય, (૩) મંત્રી શ્રી મફતલાલ હેમરાજ.

૩. બનાસકાંઠા જિલ્લા પુ મંડળ માટેના બે પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી કાન્તિલાલ ખી. મહેતા અને શ્રી શાંતિલાલ ચુનીલાલ શાહની વરણી કરવામાં આવી હતી.

—કલોલ તાલુકા પુ. મંડળની વાર્ષિક સાધારણ સભા કલોલ મુકામે તા. ૧૦–૮–'૫૮ના રોજ શ્રી વકીલ ભગવાનદાસ મયાચંદ શેઠના પ્રમુખપદે મળી હતી. તેમાં '૫૭–'૫૮નો હિસાબ તથા અહેવાલ મંજૂર કરવામાં આવ્યો. પ્રમુખ તરીકે શ્રી ભગવાનદાસ મયાચંદ શેઠ અને મંત્રીમાં શ્રી ડાહ્યાલાલ અંબાલાલ બ્રહ્મભટની વરણી કરવામાં આવી. નવ સભ્યોની કારોબારી રચાઈ. શ્રી સુરક્ષાબહેન ઇંદ્રકાંત મહેતા તથા શ્રી અંબાલાલ મંછારામ નાયીની ઑડિટર્સ તરીકે વરણી થઈ. શ્રી રામભાઈ ર. પટેલ, શ્રી રેવાભાઈ શિવરામ રાવળ, શ્રી અંબારામ ના. શર્મા અને શ્રી પુરુષોત્તમ રા. પટેલને માનદ પ્રચારક નીમવા ઠર્યું. શ્રી ડાહ્યાલાલ અંબાલાલ બ્રહ્મભટ અને શ્રી જ્યોત્સ્નાબહેન ચીમનભાઈ પટેલની મહેસાણા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળના પ્રતિનિધિઓ તરીકે પસંદગી કરાઈ. તા. ૧ ફેબ્રુઆરીનો દિવસ દરેક પુસ્તકાલયોએ 'પુસ્તકાલય પર્વણી દિન' તરીકે ઉજવવા ઠર્યું. તાલુકા પુસ્તકાલય પરિષદ ભરવા શકય હોય ત્યાં પ્રયાસ કરવા દરેક પુસ્તકાલયના કાર્યકરોને વિનંતિ કરતો ઠરાવ ૧૯૫૮–'૫૯નું બજેટ મંજૂર કરવામાં આવ્યું. દરેક સાર્વ. પુસ્તકાલયને અપાતી જિલ્લા લોકલ બોર્ડની મદદ બંધ થનાર છે એમ જાણવાં મળ્યું છે તો આવી મદદ બંધ થાય તે આ જિલ્લાની સંસ્કારી અને કેળવણી વિષયક પ્રગતિ જેમાં અનેક કારણોસર જિલ્લો મોખરે છે અને જેમાં ઘણી વ્યક્તિઓ નિઃસ્પૃહ ફાળો આપી રહી છે તેની રચનાત્મક અને પાયાની પ્રવૃત્તિને ગણનાપાત્ર હાનિ થશે અને તેથી આ સભા વિનંતિ કરે છે કે અગાઉની માફક જ મદદ ચાલુ રાખવા લોકલ બોર્ડને વિનંતિ કરતો વગેરે ઠરાવો થયા હતા.

—કડી તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળના મંત્રી શ્રી નારણભાઈ પટેલ કડી તાલુકામાં આવેલા સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોના મંત્રી ભાઈઓને વિનંતિ કરે છે કે "તા. ૨૭–૭–'૫૮ના રોજ મળેલી સામાન્ય સભાએ ઠરાવ્યા પ્રમાણે દરેક સાર્વજનિક પુસ્તકાલયના મંત્રીઓએ પોતાના પુસ્તકાલયના સને ૧૯૫૭–'૫૮ની સાલના નિવેદનની એક નકલ તેમના તરફ સત્વરે બિનચૂક મોકલી આપવી.

—સંખેડા તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સાધારણ સભા તા. ૧૩–૭–'૫૮ના રોજ મળી હતી. '૫૭–'૫૮ની સાલનો હિસાબ તથા અહેવાલ મંજૂર કરવામાં આવ્યો. નવા વર્ષના હોદ્દેદારોમાં પ્રમુખ તરીકે શ્રી ફુલભાઈ દેસાઈભાઈ પટેલ (સંખેડા પૂર્વ ભાગ શિક્ષણ અધિકારી), ઉપપ્રમુખ તરીકે શ્રી જેઠાલાલ મણીશંકર વ્યાસ (હેડમાસ્તર તા. સ્કૂલ), મંત્રીમાં શ્રી ગોવિંદલાલ અમૃતલાલ શાહ, મહિલા મંત્રીમાં શ્રી પ્રભાવતીબહેન મૂળશંકર રાવળ, પ્રચારકોમાં શ્રી ચીમનલાલ આશારામ પંડ્યા અને શ્રી ભાઈલાલભાઈ કાશીભાઈ પટેલ, ખજાનચીમાં શ્રી રમણલાલ હીરાલાલ દેસાઈની વરણી કરવામાં આવી હતી. વ્યવસ્થાપક મંડળના સભ્યોમાં શ્રી ભીખાલાલ અમૃતલાલ શાહ, શ્રી ગીજુભાઈ મોહનલાલ દેસાઈ, શ્રી વિઠ્ઠલભાઈ ભાઈલાલભાઈ શાહ, શ્રી ગીરધરભાઈ કેશુરભાઈ પટેલ, શ્રી ગોવિંદભાઈ પુંજાભાઈ પટેલ, શ્રી મુકુંદલાલ નાથાલાલ દવે, શ્રી કંચનભાઈ નાથાભાઈ પટેલ, શ્રી કંચનલાલ ચંદુલાલ શાહ, શ્રી સાંકળચંદ જયકૃષ્ણ ત્રિવેદી, શ્રી મંત્રી–ટીંબા પુસ્તકાલય તથા શ્રી ભાઈલાલભાઈ વરઘભાઈ પટેલની વરણી થઈ હતી. વડોદરા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી ગોવિંદલાલ અમૃતલાલ શાહ અને શ્રી ચીમનલાલ આશારામ પંડ્યાની વરણી કરવામાં આવી હતી. મહિલા વિભાગ અંગે ફરતા પુસ્તકાલયની

વ્યવસ્થા કરવી અને બહેનોમા વાચન પ્રવૃત્તિ કેળવવા મહિલા વિભાગ શરૂ કરવા અને આ માટે સખેડા વિકાસ ઘટક સાથે સપર્ક સાધવા, પુસ્તકાલયના પ્રચાર અર્થે જૂથવાર વ્યાખ્યાનમાળા ગોઠવવા અને વ્યાખ્યાનકારના ખર્ચ માટે વિકાસઘટક યોજનાની મદદ લેવા તેમ જ આગામી વર્ષમા પુસ્તકાલયનુ પ્રદર્શન ભરવા વગેરે ઠરાવો થયા હતા

—સખેડા તાલુકા પુસ્તકાલય મડળ તરફથી પુસ્તકાલયપર્વણી નિમિત્તે નિબધ હરિફાઈ યોજાઈ હતી તેમા પહેલા તથા બીજા આવનાર આઠ ભાઈબહેનોને ઈનામ આપવાનો સમારભ તા ૧૩-૭-'૫૮ના રોજ સખેડા પૂર્વ ભાગ શિક્ષણાધિકારી શ્રી ફૂલજીભાઈ દેવજીભાઈ પટેલના પ્રમુખપદે યોજાતા સખેડા વિકાસઘટકના માનદ મત્રી શ્રી ગીજુભાઈ મોહનલાલ દેસાઈના શુભ હસ્તે વિજેતાઓને ઇનામ અપાયા

—સખેડા તા પુ મડળ તથા તાલુકા સામૂહિક વિકાસ ઘટક તરફથી શીઘ્રલેખન હરિફાઈ તા ૨-૧૦-૫૮ના રોજ ગાધી જયતી નિમિત્તે યોજવા નક્કી થયુ છે આ હરિફાઈ ફક્ત બહેનો માટે જ છે પાચ અને તેથી વધારે બહેનો હરિફાઈમા ભાગ લેવા ઇચ્છતી હશે તેમને માગણી કરેથી હરીફાઈ અગે કેન્દ્ર આપવામા આવશે હરિફાઈમા ભાગ લેવાની પ્રવેશ ફી તેર નયા પૈસા રાખવામા આવી છે હરિફાઇમા ભાગ લેનાર બહેનોએ તમામ લેખન સામગ્રી પોતાની લાવવાની રહેશે શીઘ્રલેખન અગે ૧૦ મિનિટનો સમય આપવામા આવશે સમય દરમિયાન હરિફને પોતાને આપવામા આવેલા છાપેના નમૂનાનો સ્પષ્ટ, સુવાચ્ય અને સુરેખ ઉતારો વધુમા વધુ ત્વરિત ગતિએ કરવાનો રહેશે આ અગેનો તમામ પત્રવ્યવહાર 'શ્રી પ્રભાવતીબેન મૂળશકર રાવળ' મત્રી, મહિલા વિભાગ તાલુકા પુસ્તકાલય મડળ-સખેડા ના સરનામે કરવો

—આનંદી તાલુકે મિનોગના ગ્રામપુસ્તકાલય મડળની વાર્ષિક સાધારણ સભા તા ૨૦-૮-'૫૮ના રોજ શ્રી ઇશ્વરભાઈ રણછોડભાઈ પટેલના પ્રમુખપદે ભરાતા ૫૭-૫૮ની સાલનો અહેવાલ તથા હિસાબ મજૂર કરવામા આવ્યો બાદ ૫૮-૫૯ના નવા વર્ષ માટે નીચે પ્રમાણે હોદ્દેદારો નીમાયા હતા —

શ્રી ઇશ્વરભાઈ રણછોડભાઈ પટેલ પ્રમુખ, શ્રી અ રોવભાઈ ગોપાળભાઈ પટેલ, ઉપપ્રમુખ, શ્રી પુરુષોતમ મોતીભાઈ પટેલ, શ્રી ઇશ્વરભાઈ ગરબડભાઈ પટેલ, શ્રી પરભુદાસ પરાગજીભાઈ પટેલ, શ્રી કસનભાઈ રણછોડભાઈ પટેલ સભ્યો અને શ્રી મગનભાઈ રામજીભાઈ પ્રજાપતિ મત્રી

—ખંભાત તાલુકા પુસ્તકાલય મડળની વાર્ષિક સાધારણ સભા તા ૧૦-૮-૫૮ના રોજ કૉંગ્રેસ સમિતિની ઑફીસમા શ્રી જટાશકર અબકરામ શુકલના પ્રમુખપદે મળતા ૫૭-૫૮નો અહેવાલ-હિસાબ મજુર કરવામા આવ્યો તેર સભ્યોનુ કારોબારી મડળ રચાયુ ખેડા જિલ્લા પુસ્તકાલય મડળના બે પ્રતિનિધિઓમા શ્રી અબાલાલ દ્વારકાદાસ તથા શ્રી જેઠાભાઈ મથુરભાઈની વરણી થઈ ખભાત તાલુકા પુસ્તકાલય મડળ તરફથી જિલ્લા પુ મડળને સભ્યો નોધી લવાજમ મોકલવામા આવે છે છતા તા પુ મડળને તેના વહીવટ ખર્ચ બદલ જેમ વાચનાલયોને સરકાર મદદ અને જિલ્લા લોકલબોર્ડની મદદ આપે છે તેવી મદદ મળતી નથી તો પુ મડળને પણ સરકાર મદદ અને જિલ્લા લોકલબોર્ડની મદદ પણ આપે તેવી વિનતી કરતો ઠરાવ થયો ખભાત તા

પુ મંડળને સને ૫૭–૫૮મા સરકાર મદદ રૂ ૧૫૦) આપવાનુ નક્કી થયેલુ તે વિષે હજુ સુધી કઈ નિર્ણય થયો નથી તો આ બાબત ખેડા જિલ્લા પુ મંડળને મદદ મેળવી આપવા ઘટતુ કરવા કઈ તજવીજ થવા સારુ લખવા ઠરાવ્યુ આ અંગે પત્રવહેવાર કરવા મંત્રીને સત્તા આપવામા આવતો ઠરાવ, તાલુકાના પુસ્તકાલયો અને વાચનાલયોનો વહીવટ ચરોતર પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ–આણંદ ચલાવે છે અને તે બદલ વહીવટી ખર્ચ ૬⅔ ટકા પ્રમાણે લેવામા આવે છે તે ઉપરાંત આણંદની સંસ્થા દરેક વાચનાલયને રૂ ૧૨૨૫ જેટલી મદદ આપે છે ચાલુ સાલે તેની મદદ મળી નથી તો તે ચાલુ સાલની અને હવે પછીથી મળવાની છે કે કેમ તે સંબંધી પત્રવહેવાર કરી નિર્ણય કરવા અને મદદ ન જ મળવાની હોય તો તાલુકાના વાચનાલયો અને પુસ્તકાલયોનો તમામ વહિવટ ખંભાત તા પુ. મંડળે કરવા વિચાર કરવા ઠરાવ, ખંભાત તા ના ના પૈકી ઘણા ભાગના વાચનાલયોનો હિસાબી વહીવટ નિયમિત અને ચોક્કસ તૈયાર નહિ હોવાથી તેને મળતી સરકાર મદદ અને લોકલબોર્ડની મદદ પૂરી મળવી જોઈએ તે મળતી નથી તો હિસાબ ચોક્કસ અને નિયમિત તૈયાર કરવાની કાળજી પ્રથપાલો રાખે તેવી ભલામણ કરતો ઠરાવ, નવેમ્બર મહિનામા પુસ્તકાલય સપ્તાહ ઉજવવા, ખંભાત તાલુકાના વાચનાલયો અને પુસ્તકાલયોને સરકાર મદદ અને લોકલબોર્ડની મદદ ઘણી જ નજીવી મળે છે તેમા વધારો થાય તેવી તજવીજ કરવા ખેડા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળને આગ્રહભરી વિનંતિ કરતો ઠરાવ વગેરે ઠરાવો થયા હતા હોદ્દેદારોમા શ્રી જેશભાઈ મથુરભાઈ પ્રમુખ, શ્રી અંબાલાલ દ્વારકાદાસ પટેલ મંત્રી અને શ્રી વિષ્ણુભાઈ ચુનીલાલ સહમંત્રી ચૂંટાયા છે

આવકાર

બાલકલ્યાણ : દર મહિને ૧૦મી તારીખે પ્રગટ થતુ માસિક તંત્રી શ્રી નાથાલાલ દેવચંદ શાહ, સંપાદક શ્રી નટુભાઈ બગાનપુરિયા વાર્ષિક લવાજમ દેશમા રૂ ૬–૦૦, પરદેશમા શિલીંગ ૧૦ બાલપુસ્તકાલયો તથા લાયબ્રેરીઓ માટે રૂ ૪–૫૦ છૂટક નકલ ૫૦ નયા પૈસા

વડોદરા તાલુકાના રૂવાદ જેવા નાના સરખા ગામડામાથી આ પ્રગટ થતુ માસિક બાળકોને વાચવાનો રસ ઉત્પન્ન કરનારુ અને હરખે હરખે બાળકોને વાચવુ ગમે તેવુ છે એમ આજસુધીના અંકો જોયા પછી મુક્ત કંઠે કહ્યા સિવાય રહી શકાતુ નથી એનુ આખુ યે સંપાદન કાર્ય બાલસાહિત્યના અડગ અભ્યાસી–બાલમાનસને પિછાનનાર–અને બાળકોની વચ્ચે જ રોજથી રમી રહેલા શિક્ષક–નટખટકારી અને શિષ્ટ લેખક શ્રી નટુભાઈ બગાનપુરીયાના હસ્તક હોઈ, તેમને ગુજરાતના જાણીતા સાહિત્યકારો અને વિદ્વાનોનો સહારો હોઈ માસિકની સંપૂર્ણ સફળતા વિશે કંઈ જ શંકા નથી બાળકોના જીવન ઘડતરમા આ માસિક ઉમદા ફાળો આપી રહ્યુ છે એને સત્કારતા અમોને આનંદ થાય છે

જિલ્લા પુ. મંડળની સભાઓ

—સાબરકાંઠા જિ. પુ. મંડળની સભા તા. ૧૬–૭–૫૮ના રોજ મોડાસા મુકામે શ્રી રમણલાલ પી. સોનીના પ્રમુખપદે મળી હતી. તેમાં નીચેનાં કાર્યો થયાં હતાં. સરકાર મદદ તરીકે રૂ. ૭૫ સુધીની ગ્રાન્ટ ગ્રામ પુસ્તકાલયોને આપવામાં આવે છે તે ઓછી હોઈ રૂ. ૧૫૦ સુધીની મદદ આપવાની સરકારને વિનંતી કરતો ઠરાવ કર્યો હતો. બીજી જિ. લો. બો. પુસ્તકાલયોને મદદ આપે છે તેમ સાબરકાંઠા જિ. લો. બોર્ડ પણ પોતાના વિસ્તારમાં આવેલાં પુસ્તકાલયોને મદદ આપે તેવી વિનંતી કરતો ઠરાવ કર્યો હતો. તાલુકા પુસ્તકાલયો સિવાયનાં પેટા પુસ્તકાલયોને પણ સરકાર મદદ આપે એવી મે. કયુરેટર સાહેબને વિનંતી કરવાનું ઠરાવ્યું હતું. ગુજરાત પુ. મંડળની કાર્યવાહક સમિતિ માટેના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી રમણલાલ પી. સોનીને તથા અમદાવાદ વિભાગ પુ. મંડળની કાર્યવાહક સમિતિ માટેના પ્રતિ. તરીકે શ્રી શાંતિલાલ ચુનીલાલ પટેલ, શ્રી મુકુંદભાઈ સોમનાથ પંડ્યા, શ્રી ઓચ્છવલાલ ચુનીલાલ દોશી, તથા ચુનીલાલ જો. શાહની નિમણુંક કરવામાં આવી હતી. કાર્યવાહક સમિતિની નિમણુક કરવામાં આવી હતી. જિલ્લામાં ક્યાં ક્યાં પુસ્તકાલયો છે તેમને કેટલી ગ્રાન્ટ આપવામાં આવે છે તેવી વિગતો મંગાવવા માટે સ્કૂલબોર્ડના ચેરમેન સાથે પત્રવ્યવહાર કરવાનું ઠરાવ્યું હતું.

વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ

આઠમી શિષ્ટ વાચન પરીક્ષા :–તા. ૧૪–૯–૫૮ ના રોજ સવારના ૧૧ થી ૨ ના વખતમાં જે તે કેન્દ્રોમાં લેવાશે. સદર પરીક્ષાનાં કુલ ૬૪૩ કેંદ્રો ઉઘડ્યાં છે. અને તે કેન્દ્રોદ્વારા કુલ ૧૮૫૨૩ ઉમેદવારોએ પરીક્ષામાં બેસવા પોતાનાં નામ નોંધાવ્યાં છે.

જિલ્લા પુ. મંડળની સભાઓ :–સુરત અને પંચમહાલ જિલ્લા પુ. મંડળની વાર્ષિક સભાઓ અનુક્રમે તા. ૨૩ અને ૨૮ ઓગસ્ટના રોજ ભરાઈ ગઈ છે. તેનો અહેવાલ આજ અંકમાં અન્યત્ર અપાયો છે. વડોદરા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળની સભા તા. ૨૧–૯–૫૮ નારોજ વડોદરામાં ભરાશે

પ્રચારકોની કામગીરી :–વડોદરા–પંચમહાલ જિ. પુ. પ્રચારક શ્રી. છ. મ. પટેલે ઓગસ્ટ માસમા સંખેડા તાલુકામાં ૧ લઢોદ, ૨ તાંદળજા, ૩ પાણેજ, ૪ સરગી, ૫ વાઘેલા, ૬ લાછરસ, ૭ કોસિન્દ્રા, ૮ ચીખોદરા, ૯ વાસણા, ૧૦ પરવટા, ૧૧ કલેડીઆ, ૧૨ પડવા, ૧૩ સોનગીર, ૧૪ ગરડા, ૧૫ ટીંબા, ૧૬ ભાટપુર, નસવાડી તાલુકામાં ૧૭ કોઠીયા અને વડોદરા તાલુકામાં ૧૮ છાણી એ ગામોનાં પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી :માર્ગદર્શન કર્યું છે તથા સંખેડામા વણીયાદરી અને નસવાડી તાલુકામાં આમેઠા ગામે નવીન પુસ્તકાલય ખોલવાનો પ્રચાર કર્યો છે. ગુ. પુ. મંડળના સભ્યો ૩૦ નોધ્યા છે. અને ૨૧૯ પુસ્તકો રૂબરૂમાં ઈસ્યુ કરી વાંચવા આપ્યાં છે.

ભરૂચ, સુરત જિ. પુ. પ્રચારક શ્રી મહંતે, અંકલેશ્વર તાલુકામાં ૧ સારંગપુર, ૨ નાગલ, ૩ અડોલ, ૪ મોતવાણ, ૫ પારડી–ઈન્દ્રીસ ૬ પાનોલી, ૭ ઉમરવાડા, ૮ બોઇદ્રા (અબોલી), ૯ માટીયેડ, ૧૦ સજોદ, ૧૧ દદાલ–ઈનામ ૧૨ અંદાડા, ૧૩ જાપરા, ૧૪ સામોર, ૧૫

માંડવા બુઝર્ગ, હાંસોટ તાલુકામાં ૧૬ કઠોદરા, ૧૭ ઘોડાદરા, ઝગડીયા તાલુકામાં ૧૮ આમલઝર એ ગામોનાં પુસ્તકાલયની તપાસણી કરી માર્ગદર્શન કર્યું છે. તથા અંકલેશ્વર તાલુકામાં ૧ મોતાલી, ૨ ઉછાલી, ૩ હજાર, ૪ તેલવા, ૫ ચકાદરા, ૬ ઉટીયાદ્રા, ૭ ગડખોલ અને ૮ કાંસીયા એ ગામોએ નવીન પુસ્તકાલય ઉઘાડવાનો પ્રચાર કર્યો છે. ગુ. પુ. મં. ના કુલ ૩૨ સભાસદ નોંધ્યા છે. તથા જે તે પુસ્તકાલયમાંથી ઈસ્યુ કરીને ૬૭ પુસ્તકો વાંચવા આપ્યાં છે.

વડોદરા શહેર પુસ્તકાલય મંડળ

ઉપરોક્ત સંસ્થાની છઠ્ઠી વાર્ષિક સાધારણ સભા તા. ૧૧-૯-૫૮ ના રોજ સાંજના પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ લિ. ની ઓફીસમાં ઉપપ્રમુખ શ્રી નાથાભાઈ પરમારના પ્રમુખપણા નીચે મળી હતી. ગતવર્ષનો હિસાબ અને નિવેદન સર્વાનુમતે મંજૂર કરવામાં આવ્યું હતું. ૧૯૫૮-'૫૯ના નવા વર્ષ માટે ૧૧ સભ્યોનું તા. મંડળ ચૂંટી કાઢવામાં આવ્યું. નવા વર્ષે પ્રમુખ તરીકે શ્રી મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ, ઉપપ્રમુખ તરીકે શ્રી નાથાભાઈ માવજીભાઈ પરમાર, મંત્રીઓ તરીકે શ્રી લક્ષ્મણસિંહ બહેચરસિંહ પરમાર, શ્રી સુમતીબેન રમણલાલ કોઠારી અને વીઠલદાસ મોતીલાલ શાહની વરણી કરવામાં આવી. ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળમાં શ્રી મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ અને વડોદરા વિભાગમાં શ્રી ચીમનલાલ દેસાઈ ડભોઈવાળા અને શ્રી નાથાભાઈ માવજીભાઈ પરમારને ચૂંટી મોકલવામાં આવ્યા છે.

શહેર પુસ્તકાલય મંડળના મંત્રી શ્રી રસૂલભાઈ ન. વહોરાના અવસાન બદ્દલ શોક પ્રદર્શિત કરતો ઠરાવ પસાર કરી તેમના આત્માને શાંતિ માટે પ્રાર્થના કરી.

(અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૧૭૬થી ચાલુ)

તપસ્વિની ભાગ ૨ : લે. : શ્રી કનૈયાલાલ મુનશી, પ્રકાશક ભારતીય વિદ્યાભવન, મુંબઈ. પૃષ્ઠ સંખ્યા ૪૭૮ કીંમત રૂા. ૧૦-૦-૦.

શ્રી મુનશીની નવલકથા 'તપસ્વિની'ની વાર્તાનો આગળ વધતો પ્રવાહ-આગલા ભાગ જેવો જ રસમય છે. અત્યાર સુધી એમણે લખેલી નવલકથાઓ કરતાં આ જૂદા જ પ્રકારની છે. આ નવલકથામાં જાણે શ્રી મુનશી પોતાને જ એક નાયક તરીકે ચિતરી રહ્યા છે, એવો 'ઉદય'ના પાત્ર ઉપરથી ભાસ થાય છે.

આ બીજા ભાગમાં શીલા-તેમના પતિ બેરીસ્ટર રાધારમણ-બિરાદર રવિ-ઉદય-રાજબા વગેરે પાત્રોને આગળ ચમકાવી રહ્યા છે. ઉદયનો ધારાસભા પ્રવેશ-બારડોલી લડત-ઉદય-શીલાનો યુરોપ યાત્રા વગેરે પ્રસંગો ગુંથ્યા છે. એટલે થોડા વર્ષો ઉપર બનેલા બનાવો આ નવલકથામાં ગુંથીને વાર્તાપ્રવાહ રસમય બનાવવા પ્રયાસ કર્યો છે આમ છતાં શ્રી મુનશીની અન્ય નવલકથાઓ જેટલી આ નવલકથા લોકપ્રિય બને કે કેમ તે શંકા છે.

પુસ્તકની કીમત રૂા. ૧૦-૦-૦ દરેક ભાગની રાખી છે તે વધારે પડતી લાગે છે.

કવર પેજ-જેકેટ ઉપર શ્રી કનૈયાલાલ મુનશીને બદલે કનૈયાભાલ મુનશી છપાયું છે કે પછી આ નવી લીપી છે ?

લ. દિ.

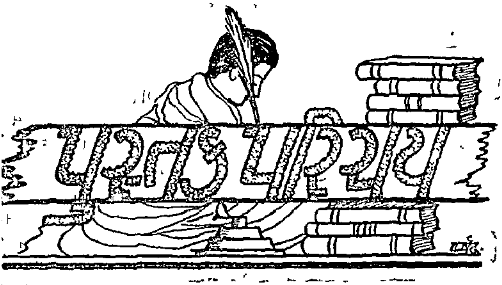

પોસ્ટલ ઇન્ફર્મેશન ગાઈડ : સંકલનકાર શ્રી નટવરલાલ ઉમિયાશંકર જોષી. પ્રકાશક : જોષી બ્રધર્સ C/o પોસ્ટમાસ્તર, વડોદરા-૧. કિંમત રૂા. રૂા. ૧-૧૫.

લોકોને તેમ જ પોસ્ટ અને તારખાતાના કામદારોને અતિ ઉપયોગી ગાઈડ પ્રગટ કરીને શ્રી નટવરલાલ જોષીએ અનુપમ સેવાકાર્ય કર્યું છે તે બદલ સંપાદકને ધન્યવાદ ઘટે છે. આ સંપૂર્ણ માહિતીવાળી ગાઈડ વેપારીવર્ગને બહુ ઉપયોગી હોઈ તેમના રોજબરોજના કામમાં પડતી મુશ્કેલીઓનો ઉકેલ લાવવામાં અતિ ઉપયોગી છે એ નિઃશંક છે. વેપારી પેઢીઓને આ ગાઈડ રાખવા ભલામણ છે. શ્રી નટવરલાલનો આ પ્રયાસ પ્રસંશનિય છે.

શ્રીકૃષ્ણચરિત્ર : સંપાદક : રેવાશંકર ઓઘડભાઈ સોમપુરા બી. એ., પ્રકાશક : શ્રી ભાવનગર સાઈબાબા ભક્તમંડળ, માણેકવાડી ૨૬૩, ભાવનગર. પાન ૧૮૨. કિંમત રૂા. ૧-૮-૦

" જનકલ્યાણ " માસિકમાં " શ્રીકૃષ્ણ લીલામૃત " નામે ક્રમશઃ પ્રકટ થયેલા લેખોમાં જરૂરી સુધારા વધારા કરી તૈયાર કરેલું આ પુસ્તક છે. પૂર્ણાવતાર તરીકે જેની ગણના થાય છે એવા રસેશ્વર શ્રીકૃષ્ણચંદ્રના ચરિત્રમાં કોને રસ ન પડે ? સાદી સરળ ભાષામાં વાર્તારૂપે લખાયેલું આ ચરિત્ર બાળકો તથા સ્ત્રીઓ પણ રસથી વાંચી શકે એવું છે.

પરમ ભક્ત પુનિત મહારાજે શ્રીકૃષ્ણના ચરિત્રમાંથી શીખવા જેવી ચાર બાબતોનું સુંદર વિવરણ પુરોવચનમાં કરેલું છે ગોપાલક શ્રીકૃષ્ણના જીવનમાંથી ગોપાલનનું મહત્ત્વ; " નર્તકી " એટલે સારાયે જગતને નચાવતી ભગવાનની માયામાંથી બચવા કીર્તનની(નર્તકી શબ્દને ઉલટાવતા કીર્તન બને છે) જરૂરિયાત; પોલી બંસી દ્વારા હૃદયની વિશાળતા કેળવવાની જરૂર; માખણની ચોરી જેવા બનાવો દ્વારા બાળક સહજ નિર્દોષતા કેળવવાનું સૂચન અને ગીતાનો ઉપદેશ-આ ચાર બાબતો ઉપર એમણે ભાર મૂક્યો છે.

વયોવૃદ્ધ અને જ્ઞાનવૃદ્ધ લેખકે તૈયાર કરેલા આ ચરિત્રમાં શ્રીકૃષ્ણના જન્મથી માડીને બાળલીલા, કંસવધ, દ્વારકાધિપતિ, પાંડવોને મદદ-મૃત્યુ પર્યંતના બનાવોનું યથોચિત વર્ણન જોવા મળે છે. એમાયે પ્રસંગાનુસાર તે તે પ્રસંગને અંગે પ્રસિદ્ધ લોકગીતોનો પણ ઉપયોગ એમણે કર્યો છે. દા કાલિય-દમન પ્રસંગનુ જળકમળ......વાળું પ્રભાતિયું. ' શ્રી વ્રજરાજ કિશોર 'નું ચિત્ર પણ આકર્ષક છે.

આમ આ પુસ્તક સાચે જ ઘરમાં તેમ જ પુસ્તકાલયોમાં વસાવવા યોગ્ય છે.

શ્રી રામ-ચરિત્ર · સંપાદક તથા પ્રકાશક ઉપર પ્રમાણે પાન ૪૫૧ કીમત-સાડા ત્રણ રૂપિયા

આખ્યાનકારો પાસેથી પ્રેમથી-ભક્તિથી વંચાતા ગોસ્વામી તુલસીદાસજી મહારાજના 'રામચરિત માનસ' ગ્રંથને બાળવયથી સાંભળતા લેખકના મનમાં જાગેલા આકર્ષણમાંથી આ પુસ્તકનો જન્મ થયો છે ઉપરોક્ત ગ્રંથને જ ટૂંકાવી સરળ ગુજરાતીમાં ઉતારવાનો લેખકનો સંકલ્પના પરિણામ રૂપ આ ગ્રંથ છે એમાં લેખકે વાલ્મિકી રામાયણમાંથી કેટલાક પ્રસંગોનો ઉમેરો કરેલો છે જે ઝીણા અક્ષરોમાં છાપેલો હોઈ બંને ગ્રંથોની વાચના સહેલાઈથી તારવી શકાય એમ છે

પરમ ભક્ત પુનિત મહારાજે આ પુસ્તકના પુરોવચનમાં રામાયણના મુખ્ય પાત્રોના વિશિષ્ટ લક્ષણોની સુંદર રસમય શૈલીમાં ચર્ચા કરી એ દરેક પાત્રના વર્તનમાંથી કંઈ ને કંઈ જીવનમાં ઉતારવા ભલામણ કરી ભરતની—સ્વેચ્છાએ કરેલા ગાદી ત્યાગ સુધીની-ત્યાગ ભક્તિ સેવા અને તિતિક્ષા સંગમ રૂપ લક્ષ્મણજી સ્ત્રી સહજ સહનશક્તિ અને પતિ પ્રત્યેની ભાવનાવાળા સીતાજી હનુમાનજીની કેવળ રામમયતા વિભિષણની શરણાગતિ અને વૈરભાવે રામને ભજતા રાવણની અપૂર્વ ભક્તિ તથા રાવણના નાભિમાંના અમૃત અંગેની ચર્ચા—આ બધી ચર્ચા સાચે જ બહુ રસમય છે

આ પુસ્તકમાં આપેલા વિવિધ ચિત્રોમાં—શ્રી રામવિવાહનું નિરંગી ચિત્ર તથા અશોકવનમાં ધ્યાનસ્થ સીતાજીનું ચિત્ર—આ બે ખાસ ધ્યાન ખેંચે એવા અને આકર્ષક છે

સરળ ભાષામાં આઠ કાંડમાં વહેંચાયેલા આ શ્રી રામ-ચરિત્રમાં મર્યાદા પુરુષોત્તમ શ્રી રામચંદ્રજીના જન્મથી તે સ્વર્ગગમન સુધીના બધા પ્રસંગોનું યથોચિત વર્ણન છે વાર્તારૂપે લખાયેલું આ ચરિત્ર આબાલવૃદ્ધ બધાને વાચવા વસાવવા યોગ્ય છે

શ્રી ભાગવત-સુધા મૂળ ગ્રંથ કર્તા શ્રી સનાતન ગોસ્વામી સંપાદક શ્રી રેવાશંકર ઓઘડભાઈ સોમપુરા પ્રકાશક શ્રી ભાવનગર સાઈબાબા ભક્તમંડળ, માણેકવાડી મેરુકર ભાવનગર પાન ૧૭૮ કીમત સવા રૂપિયો

ભક્તિ પ્રત્યેના સંપાદકના વધુ પડતા ભાવને પરિણામે અભ્યાસ કરતા કરતાં, શ્રી સનાતન ગોસ્વામીએ સંસ્કૃતિમાં છસો પાનામાં લખેલો 'શ્રી બૃહદ્ ભાગવતામૃત ગ્રંથ તેમના હાથમાં આવ્યો ચૈતન્યભક્ત સાધુચરિત પૂજ્યપાદ શ્રી નિત્યચૈતન્ય બ્રહ્મચારીજીની પ્રેરણાને પરિણામે ઉપરોક્ત ગ્રંથની સરળ ગુજરાતીમાં સંક્ષિપ્ત આવૃત્તિ આ પુસ્તકરૂપે પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી છે

સંપાદક પ્રસ્તાવનામાં જણાવે છે કે "શ્રી હરિની અનન્ય પ્રેમભરી સાચી ભક્તિની પાછળ જ્ઞાન ગાયની પાછળ આવતી વાછરડીની જેમ સહજ આવે છે ' ભક્તામૃત તથા કૃષ્ણામૃત એવા બે ખંડમાં અને એકંદરે પંદર પ્રકરણોમાં વહેંચાયેલા આ પુસ્તકમાં શ્રીકૃષ્ણની વ્રજ અને મથુરાની વિવિધ લીલાઓનું તથા ગોપીઓ સાથેની ક્રીડાઓનું સુંદર રસમય શૈલીમાં અને સરળ ભાષામાં વર્ણન કરેલું છે આમ આ પુસ્તક ભક્તિપ્રધાન છે

પુસ્તકને અંતે આપેલા બે સંક્ષિપ્ત જીવનચરિત્રો—શ્રી ચૈતન્ય મહાપ્રભુનું તથા મૂળ ગ્રંથકર્તા શ્રી સનાતન ગોસ્વામીનું—આ પુસ્તકની ઉપયોગિતામાં વધારો કરે છે

અંતે તો તમારી જ : લેખક શ્રી મધુકર રાંદેરિયા, પ્રકાશક મધુકર રાંદેરિયા મુખ્ય વિક્રેતા એન. એમ. ત્રિપાઠી, પ્રા. લિમિટેડ, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ મુંબઈ ૨. પૃષ્ઠ સંખ્યા ૭૮ કિંમત રૂ. ૧–૫૦.

પ્રો. મધુકર રાંદેરિયાની ખ્યાતિ એક ઉત્તમ પ્રકારના અદાકાર તરીકે-ગૂજરાતી નવી રંગભૂમિએ જે નવા અવૈતનિક નટો પ્રસિદ્ધિમાં આણ્યા તેમાં શ્રી મધુકર રાંદેરિયાનું ચોક્કસ સ્થાન છે. તેઓ ગૂજરાતીના પ્રોફેસર હોઈ-નાટક કરતાં કરતાં એમણે આ એક સુંદર નાટક લખ્યું છે.

પ્રો. દેસાઈની નાની બહેન વંદના–નવા યુગની કૉલેજમાં ભણતી યુવતિ છે. કલા–અભિનય કલા–નૃત્ય વગેરેમા રસ છે. કલાકારો ભેગા કરે છે, અને એક કિરણ નામના ચબલાપૂર્ણની જાળમા ફસાય છે, કિરણના પ્રેમમાં પડે છે. શરદ પ્રો. દેસાઈનો હિતચિંતક છે. ડો. દેસાઈ, તેમના પત્નિ બિન્દુ–શરદ વગેરે વંદનાને આ માર્ગેથી પાછા ફરવા સમજાવે છે. વંદના સમજવા ના પાડે છે. ભાઈ ભાભીની સમજાવટ એને પોતાનો વિકાસ રૂંધનારો અવરોધ લાગે છે. ઘર છોડી જાય છે કિરણ જોડે રહે છે. બહુ જ થોડા સમયમાં કિરણનો દંભ ઓળખી જાય છે. અને ભાઈ-ભાભીના ઉદાર હૃદયના પરિણામે તેમને ત્યાં આવી જાય છે. અને કબૂલ કરે છે કે, ભૂલી ભટકેલી પણ હું અંતે તો તમારી જ. નાટક આજના યુગનું દર્શન કરાવે છે. રાખવા અને ભજવવા જેવુ છે.

રાયરેખા : લેખક શ્રી ગુણવંતરાય આચાર્ય, પ્રકાશક ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, ગાંધી રસ્તો અમદાવાદ. પૃષ્ઠ સંખ્યા ૪૨૨ કિંમત રૂ. ૫–૦–૦ વિજયનગર ગ્રંથાવલિનું આ ત્રીજું પુસ્તક આગલાં બે પુસ્તકો જેવુ જ રસમય અને વાંચવુ ગમે તેવું છે

રાયરેખા એ સૂચક નામ છે. દક્ષિણના રાજ્યોએ એકત્ર થઈને રાય હરિહરને પોતાના અગ્રેસર નીમ્યા. રાજ્ય ઈશ્વરનું–રાય હરિહર તો એના કેવળ વહીવટ કર્તા. વિજયનગર સામ્રાજ્યમાં વસતા કોઈને ય સ્વતંત્ર અધિકારો નહિં–ત્યાં ધાર્મિક સામાજીક આર્થીક ચોક્કસ મર્યાદાઓ–શાસન પ્રણાલીકાઓ સ્થાપી, રેખાઓ બાંધી–તમામ પ્રજાજનોના હક્કો નક્કી કર્યા. એ શાસન પ્રણાલી ને રાયરેખા દક્ષિણ પથના તમામ રાજ્યોએ આ રાયરેખા સ્વીકારી પરંતુ દરિયાઈ વેપાર કરનારા વીર વણીગાઓએ એ સ્વીકારવાની ના પાડી એ વીર વણીગા જાતિનો ઇતિહાસ –એમની કથા આ નવલકથામાં શ્રી ગુણવંતરાય આચાર્યે આલેખી છે. ગોમતી વીરવણિગાઓના મુખ્ય પુરુષ–મુખીની પુત્રી–બિ બોધા–રામહરિહરનો એક અધિકારી–આ બે મુખ્ય પાત્રો છે.

નવલકથા વાચવા વસાવવા લાયક છે

શુભદા : મૂળલેખક શરતચંદ્ર ચટોપાધ્યાય–અનુ. શ્રીકાંત ત્રિવેદી પ્રકાશક સ્વાણી પ્રકાશનગૃહ, અમદાવાદ, પૃષ્ઠસંખ્યા ૨૩૪ કીંમત રૂ ૪–૦૦

શ્રી શરતબાબુની લગભગ બધી જ નવલકથાઓનો ગુજરાતીમાં અનુવાદ થઈ ગયો છે એ જ પ્રમાણે "શુભદા" પણ ગુજરાતીમાં ઉતારવામાં આવી છે શ્રીકાંત ત્રિવેદીએ આ પહેલાં પણ કેટલાક અનુવાદ ગુજરાતને ચરણે ધર્યા છે. એમનો આ અનુવાદ પણ બીજા અનુવાદ માફક વાચકવર્ગને ગમશે. શ્રી શરતબાબુની મૂળકૃતિઓ માટે તો શું કહેવાનું હોય.

દરેક પુસ્તકાલયોમાં શરતબાબુની કૃતિઓ હોય એ ઇચ્છવા યોગ્ય છે.

(અનુસંધાન પાન ૧૭૩ પર)

॥ न हि ज्ञानेन सदृशं पवित्रमिह विद्यते ॥

પુસ્તકાલય

તંત્રી : ચીમનલાલ દેસાઈ ડભોઈવાળા

વર્ષ ૩૩] તા. ૧૫ ઓક્ટોબર ૧૯૫૮ [અંક ૪

આવે, વિનોબા ભાવે, સૌનો સર્વોદય લાવે

વિનોબાજી પાવન કરી રહ્યા છે આજે આપણી પુણ્યભૂમિ આપણા વડોદરા જિલ્લામા ચાલી રહી છે એમની પદયાત્રા સૌનાં કલ્યાણ થાય, સૌ સરખે ભાગે વહેંચીને સુખેથી ખાય, કોઈ કોઈના ઓછા અદકાની કોઈ અદેખાઈ ન કરે એવો સમભાવવાળો સમાજ રચાય એ એમના કલ્યાણમાર્ગની કેડી. એક ભૂખે મરે અને બીજો હાશ કરી પેટ પંપાળે તો યે ભૂખે મરતા માનવી સામે નજર સરખી યે ન કરે એ માણસાઈ નહિ. વિનોબાજીને નથી ખપતી એવી અસમાનતા એમને તો રચવો છે સુખી અને સંતોષી સમાજ.

સૌને પેટ પૂરતું ખાવા, પીવા, પહેરવા, રહેવાનુ મળી રહે પછી કજિયો કંકાસ શેં રહે ?

માનવીમાત્ર, સૌ સાથે રહીને સુખે સંતોષે જીવે એ એમનો આદેશ ભારતનાં માનવસમાજને સંપૂર્ણ સુખી અને સંતોષી બનાવવો એ એમનુ આજીવન વ્રત.

ભારતના ભલા કાજે ભગવાન એમને સો વર્ષનું નીરોગી આયુષ્ય આપો એ જ આપણી પ્રાર્થના હોય.

અનુક્રમણિકા

તંત્રીસ્થાનેથી	૧૭૭	પુસ્તક પરિચય	૨૦૬
ગુરુદેવને વંદના	૧૮૦	દયારામભાઈ ને દિવ્યાંજલી	૨૧૪
ગાંધીજીને વંદના	૧૮૩	ભૂદાન સંદેશ	૨૧૫
સાહિત્યસૃષ્ટિનુ અવનનુ	૧૮૫	સૂચના સમાચાર	૨૧૬
વડોદરા વિ. પુ. મં. નુ નિવેદન	૧૯૩	પુસ્તકાલય નોંધ	૨૧૭
વડોદરા જિ. પુ. મં. નું નિવેદન	૨૦૧	સામયિક દોહન	૨૨૯

વાર્ષિક લવાજમ :

દેશમાં : રૂ ૫-૦૦
પરદેશમાં : રૂ. ૬-૫૦
છૂટક નકલ : રૂ ૦-૬૨

વ્યવસ્થાપક :
લક્ષ્મણસિંહ બહેચરસિંહ પરમાર
મંત્રી : પ્ર. સ. સ. મંડળ શિબિર.

અમારાં તદ્દન નવાં પ્રકાશનો

ત્રિશંકુ (નવલકથા)	શ્રી રમણલાલ વ. દેસાઈ	૪.૦૦
મધ્યાહ્નનાં મૃગજળ (જીવનસંસ્મરણો)	,, ,,	૪.૫૦
કવિદર્શન (નાટકો)	,, ,,	૨.૫૦
હીરાની ચમક (નવલિકાઓ)	,, ,,	૩.૭૫
કલ્પવૃક્ષ (નવલકથા)	શ્રી ઈશ્વર પેટલીકર	૬.૦૦
શકુંતલા (,,)	,, ,,	૪.૫૦
આકાશગંગા (નવલિકાઓ)	,, ,,	૪.૦૦
સંસારમાં વમળ (લેખો)	,, ,,	૫.૦૦
ઘર બેઠાં ગંગા (નવલિકાઓ)	શ્રી પીતાંબર પટેલ	૫.૦૦
કલ્પના (,,)	,, ,,	૪.૫૦
ભારતનાં નવાં યાત્રાધામો (પ્રવાસવર્ણન)	,, ,,	૩.૫૦
સંધ્યાના રંગ (નવલકથા)	શ્રી ગુણવંતરાય આચાર્ય	૪.૫૦
મુક્તાત્મા (,,)	શ્રી ગ. ત્ર્યં. માડખોલકર	૬.૨૫
આધાર (,,)	ડૉ. કુ સુમતિ ક્ષેત્રમાડે	૪.૦૦
હદપાર (,,)	શ્રી શ્રી. ના. પેંડસે	૪.૦૦
રાગવૈરાગ (નવલિકાઓ)	શ્રી સારંગ બારોટ	૪.૦૦
સૌંદર્યપૂજા ૧–૨ (નવલકથા)	શ્રી ' શયદા '	૭.૫૦
જ્યોતિ (,,)	શ્રી ' ગૌતમ '	૫.૫૦
સંકલ્પ સિદ્ધિ (,,)	શ્રી વસંતરાય હ. દેસાઈ	૫.૦૦
અણપ્રીછ્યાં હેત (,,)	શ્રી ' વિશ્વમિત્ર '	૪.૫૦
ટારઝનનું શૌર્ય (,,)	શ્રી ઍડગર રાઇસ બરો	૪.૦૦
લીલુડી ધરતી ૧–૨ (,,)	શ્રી ચુનીલાલ મડિયા	૧૦.૦૦
શૂન્ય શેષ (ત્રિઅંકી નાટક)	,, ,,	૨.૫૦
અંતઃસ્રોતા (નવલિકાઓ)	,, ,,	૩.૦૦
ધરતીનો પછેડો (નવલકથા)	શ્રી દેવશંકર મહેતા	૫.૦૦
રત્નદીપ (,,)	શ્રી પ્રભાતકુમાર મુખોપાધ્યાય	૫.૫૦
હું, સરલા અને મિત્રમંડળ (નવલિકાઓ)	શ્રી ધનસુખલાલ મહેતા	૪.૫૦

—: મળવાનું મુખ્ય સ્થળ :—

આર. આર. શેઠની કંપની : મુંબઈ-૨

કેશવ બાગ; પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ; પો. બૉક્સ ન. ૨૫૧૭

ફોન નંબર : ૩૪૨૪૩ ☆ તાર : 'LITERATURE'

॥ न हि ज्ञानेन सदृशं पवित्रमिह विद्यते ॥

પુસ્તકાલય

તંત્રી ચીમનલાલ દેસાઈ ડભોઈવાળા

વર્ષ ૩૩] તા. ૧૫ ઑક્ટોબર ૧૯૫૮ [અંક ૪

તંત્રી સ્થાનેથી

ગ્રામ પુસ્તકાલયોને...... ... !

અમે આજે ફરીથી તમામ ગ્રામ પુસ્તકાલયોના ગ્રંથપાલ, મંત્રીઓનુ ધ્યાન દોરવા માગીએ છીએ કે, અમારા ગતાંકના પાન ૧૩૪ ઉપર “ ગ્રામ પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓને વિનંતી ” એ શીર્ષક હેઠળ પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. ના મંત્રી શ્રી લક્ષ્મણસિંહ પરમાર તરફથી જે લખાણ પ્રસિદ્ધ થયુ છે તે સરકાર મદદ મેળવવાના કાર્યમા પુસ્તકાલયો માટે અતિ ઉપયોગી અને મહત્ત્વનુ છે

સદ્‌ગત શ્રી મોતીભાઇ ન અમીન સાહેબની પ્રેરણા અને પ્રોત્સાહનથી સહકારના ધોરણે રચાયેલ પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ ની સંસ્થાની સ્થાપનાનો મૂળ આશય પુસ્તકાલયોનો વહીવટ સુરળિત ચલાવવામા બધી રીતે સહાયભૂત થવાનો અને એ હેતુ બર લાવવામા કીમતી ફાળો આ સંસ્થાએ આપેલો છે એમા બે મત છે જ નહિ

વડોદરા રાજ્ય વખતે ગ્રામ પુસ્તકાલયોને અપાતી સરકાર અને પંચાયત તરફની મદદની રકમ આ સંસ્થાદ્વારા પહોચાડવાનો વહીવટ છેક ૧૯૨૪થી અમલ મા મૂકયો, જે રાજ્યના વિલીનીકરણ પછી પણ બે ત્રણ વર્ષ સુધી જેવો ને તેવો ચાલુ રહ્યા બાદ કાયદાની આટીઘૂંટીના કારણે વર્ષોથી ચાલતા વહીવટમા ફેરફાર કરી સદરહુ મદદની રકમ ગ્રામ પુસ્તકાલયોને પરબારી પહોચાડવાનુ ધોરણ સરકારે સ્વીકાર્યું.

આ નવી પ્રથાના પરિણામે કેટકેટલી અડચણો ઉપસ્થિત થવા પામી ગ્રામ

પુસ્તકાલયોના વહીવટકર્તાઓ ભારે મુંઝવણમાં મુકાયા. આડખીલીઓની સાથે કેટલાક નાહકના ખર્ચમાં પણ ઉતરવું પડતું. એ આખી યે પરિસ્થિતિ સમજાવતો પત્ર મુંબઈ સરકારને પાઠવ્યા પછી મંડળ તરફથી શ્રી મણિલાલ મંગળજી કાશીવાળાની આગેવાની હેઠળ એક પ્રતિનિધિ મંડળે લાગતાવળગતા અધિકારીઓ સમક્ષ પહોંચી જઈ બધી મુશ્કેલીઓનો ખ્યાલ આપતાં પ્રથમની જેમ ગ્રામ પુસ્તકાલયોને સરકાર મદદ પુ. સ. સ. મંડળ લિ. દ્વારા પહોંચાડવાનો આખરી નિર્ણય લીધો અને ૧૯૫૮-૫૯થી તેને અમલમાં મૂકવાનો હુકમ પણ કરવામાં આવ્યો. સરકારના આ નિર્ણય બદલ મહદ્ ઉપકાર માનતાં અમે આનંદ અનુભવીએ છીએ. સાચે જ આ હુકમ પુસ્તકાલયો માટે આશીર્વાદ સમાન છે.

સરકારે સ્વીકારેલા પૂર્વવત ધોરણ અનુસાર સરકાર મદદ મેળવવાની માગણી કરતા ઠરાવની ચાર નકલો છાપીને અમારા ગતાંકમાં સામેલ રાખેલાં તે ચારે ઠરાવ ઉપર મંત્રી યા પ્રમુખની સહી સિક્કા અને તારીખ સહ તરત જ મંડળમાં મોકલી આપવા શ્રી મંત્રીએ વિનંતી કરેલી તે પ્રમાણે પુસ્તકાલયો તરફથી ઠરાવો આવતા જાય છે. તેમાં કેટલાક પુસ્તકાલયો તરફથી ચારને બદલે બે નકલો તો કોઈક પુસ્તકાલયો તરફથી ઓછી વત્તી મોકલવામાં આવેલી છે.

પુસ્તકાલયોએ રોજિંદા વહીવટમાં પુ. સ. સ. મં. લિ.ના મંત્રી શ્રી તરફથી વારંવાર આ માસિકપત્રમાં પ્રસિદ્ધ થતી વિનંતીઓ, સૂચનાઓ કે પુસ્તકાલયોને ઉપયોગી જરૂરી સમાચારો તરફ પૂરતું લક્ષ આપી તેનો સમજપૂર્વક તત્કાલિક અમલ કરવો પુસ્તકાલયોના હિતમાં છે એ ગ્રંથપાલો કે પ્રમુખ મંત્રીઓના ખ્યાલ બહાર ન રહેવુ જોઈએ

પુસ્તકાલયોની મુશ્કેલીઓ દૂર કરવામાં અને આવો સુખદ ઉકેલ લાવવામાં અગ્રભાગ ભજવનારા સૌને, સરકારને, લાગતાવળગતા ખાતાના અધિકારીઓને અમે અભિનંદન આપીએ છીએ.

સુભાષિતો લખી મોકલો....... !

પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ ખીલે-વિકસે-એ પુસ્તકાલય ઘરઘરનું ઘરેણું બને-એ જનતાને કેટકેટલી રીતે હિતકારી છે, આબાલ વૃદ્ધ સૌને કઈ રીતે ઉપયોગી છે-કેવી રીતે ઉપયોગી થઈ શકે તેમ છે એ મતલબનાં ટૂંકાંટૂંકાં સૂત્રાત્મક સુભાષિતો લખી મોકલવા જાહેર જનતાને અપીલ કરતી પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. ના મંત્રીશ્રી તરફની વિનંતી આ અંકમાં અન્યત્ર પ્રસિદ્ધ થઈ છે તે તરફ સૌનું ધ્યાન દોરવામાં આવે છે.

આવાં સુભાષિતો મોટા અક્ષરોમાં છપાવી પ્રસિદ્ધ કરી દરેક પુસ્તકાલયમાં

ઘરઘરમાં લટકાવાય એ આશીર્વાદાત્મક હોઈ સૌ કોઇને જ્ઞાનદાતા નીવડે તો મંડળ તેના પ્રયત્નોમાં સફળ નીવડ્યા જેટલો સંતોષ અનુભવશે.

અમે ગુજરાતના વિદ્વાનો, વિદુષીઓ, લેખકો, લેખિકાઓ, કવિઓ, સાહિત્યકારો અને પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિમાં રસ ધરાવતાં સૌ ભાઈબહેનો–જાહેર જનતાને પુસ્તકાલયની ઉપયોગિતા વિશેનાં સૂત્રાત્મક સુભાષિતો, દોહરા, ટૂંકાં કવિતો, નાનાં નાનાં સૂત્રો વેળાસર મોકલી આપવા નિમંત્રીએ છીએ.

શ્રી. વાકનીસની નિવૃત્તિ

પુસ્તકાલય ખાતાને ઘણા લાંબા સમય સુધી કીમતી સેવાઓ આપ્યા બાદ શ્રી વાકનીસ નિવૃત્ત થયા છે તે વખતે અમે જરૂર ઇચ્છીશું કે તેમના નિવૃત્તિજીવનમાં પણ તેમના બહોળા અનુભવોનો લાભ પુસ્તકાલયોને મળતો રહે–પુસ્તકાલયોને તેઓ સેવા આપતા રહે—કીમતી સલાહ—સૂચન અને દોરવણી આપે—પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ વધુ ને વધુ વિકસી પાંગરતી જાય એવી વિચારશ્રેણી રજૂ કરતા લેખો લખતા રહે એવી આશા અમે રાખીએ તો વધારે પડતી નહિ મનાય.

વડોદરા રાજ્ય વખતથી જ લાયબ્રેરી ખાતામાં જોડાઇ વર્ષો સુધી તેમણે આપેલી સેવાઓ ભુલાય તેમ નથી. વડોદરા રાજ્યના મુંબઈ રાજ્ય સાથેના વિલીનીકરણ પછી પણ એ વિશાળ ક્ષેત્રમાં લાયબ્રેરી ખાતામાં રહી એ પ્રવૃત્તિના વિકાસ અર્થે કરેલા પ્રયત્નોની તેમની ચોગરદમ મહેંકી રહેલી સુવાસ પ્રતીતિ કરાવે છે.

અમે જરૂર આશા રાખીએ કે નિવૃત્તિકાળમાં પણ શ્રી વાકનીસ પુસ્તકાલયોના વિકાસ પાછળ પોતાની બુદ્ધિશક્તિનો સદુપયોગ કરે.

વિનોબાની વાણી

—નાના ખેડૂતો પ્રથમ જમીનો આપે એથી પવિત્ર વાતાવરણ સર્જાય છે નાના આપશે તે પછી મોટા એનુ અનુકરણ કરતા થશે.

—મારે જમીનના ટૂકડા નથી કરવા પણ પ્રથમ કામ મારે હૃદયના જે ટુકડા થયા છે એ જોડવાનુ કરવાનું છે.

—જમીન હોય એ જમીન આપે, ધનવાળા ધન આપે, શિક્ષણવાળા શિક્ષણ આપે, પોતાપાસે જે હોય એનું બધા સમર્પણ કરે.

—હજારો વર્ષથી મનુષ્ય સમાજ નવી નવી વસ્તુ સમજતો થયો છે જૂની પેઢી જાય છે, નવી આવે છે અને જૂની તેમજ નવી પેઢી વચ્ચે કંઈને કંઈ સંઘર્ષ જાગે જ છે

—શિક્ષકો જૂની અને નવી પેઢી વચ્ચે પૂલ સમાન, કડી સમાન બને. શિક્ષકોએ પુરાણી પેઢીનો સારો ભાગ અલગ કરીને છોકરાઓ આગળ રાખવો જોઈએ. એમણે એમને શીખવવું જોઈએ કે જૂની પેઢીમા આ સારું છે એ તમારે છોડવું ન જોઈએ.

યુગદેવને વંદના!

રેંટિયા બારસ

રેંટિયા બારસ હિંદુતિથિ મુજબ પુણ્યશ્લોક બાપુની જન્મજયંતીનું પુણ્ય પર્વ. રે રેંટિયા બારસ નામાભિધાન આપીને ગાંધીજીએ વ્યક્તિપૂજાની પરંપરાગત પ્રણાલિકામાં ક્રાંતિ કરી ભારત ઉપર મહદ્ ઉપકાર કર્યો છે.

કર્ણધાર

એમણે રેંટિયાને રાષ્ટ્રના ઉદ્ધારનો કર્ણધાર માન્યો. પરાવલંબીઓના જીવનનિર્વાહ અત્યુત્તમ સાધનસમા રેંટિયા પર સૂતર કાંતીને સ્વાવલંબી બનવા – પોતાના પગ ઉપર ઊ રહેવા – શ્રમ દ્વારા રોજી – રોટી પ્રાપ્ત કરવાનો કિમીયો ભારતવાસીઓને એમણે દેખાડ્યો

હિતની વાત

મહાપુરુષો દીર્ઘદૃષ્ટિ વાળા હોય છે. ગાંધીજી પણ એવા જ દૂરદર્શી. બાપુ આજ આપ વચ્ચે નથી પણ એમના અમર આદેશોને અપનાવાય એ આપણા હિતમાં છે.

પ્રાર્થનાનું મહત્ત્વ

બાપુ પ્રભુમા અડગ શ્રદ્ધાવાન. મર્યાદા પુરુષોત્તમ શ્રી. રામચંદ્રજીના અનન્ય ઉપાસ પરમ ભક્ત હનુમાનજી વિશે રામાયણમાં પંક્તિઓ છે કે શ્રી રામના રાજ્યાભિષેક સીતાજીએ પ્રસન્ન થઈ હનુમાનજીને પોતાનો કીમતી ચંદનહાર ભેટ આપતાં એ હારના મોતી હનુમાનજીએ પગનડે કચરી એમાં રામને નિહાળવાની ચેષ્ટા કરી હતી. એમાં મારા રામ હોય તો મને ખપે, નહિતો નહિ. એ શ્રી રામને પોતાથી નિમિષમાત્ર યે અળગા ન થવા દેવાની ભાવના બાપુ સેવતા હતા. એમના પુરુષાર્થોમા પ્રાર્થનાને તેઓ અગ્રપદે સ્થાપતા. ખરે ગાંધીજી એટલે પ્રાર્થનાનુ આબેહૂબ મૂર્તિમંત સ્વરૂપ.

'હે રામ'

પ્રાણીમાત્રે પોતાના જીવનને પ્રાર્થનામય બનાવી દેવું – ઈશ્વરાર્પણ કરી દેવું એ જીવનનો સંદેશ, એમ ગાંધીજીએ જીવતા જીવત અને આખરી ઘડીએ પ્રાર્થના સભામાં 'હે રામ' પોકારી જીવન શ્રી રામને હવાલે કરતા આપેલો અવતારપેગામ સિદ્ધ કરે છે.

અહિંસા, તારણહાર

રામે હિંસક શસ્ત્રાસ્ત્રો વડે રાવણ સાથે યુદ્ધ આદર્યું. શ્રી કૃષ્ણે શસ્ત્ર ધારણ ન કરતાં પાર્થસારથી બની યુદ્ધના માર્ગદર્શક અને પ્રેરક બનવાનું પસંદ કર્યું. મહાવીરે હિંસક શસ્ત્રો સો જોજન દૂર રાખ્યા હતાં તેમ હિંસક પ્રવૃત્તિના પ્રેરક નહિ બનતા મા હણો મા હણો પ્રાણવાન સુર સંભળાવ્યો હતો. ચેડા રાજા જેવા તેમના અનુયાયીએ હિંસક પ્રવૃત્તિ આદરી ત્યારે

સાથ આપવામાંથી હાથ ધોઈ નાખ્યા હતા, ગાંધીજીએ રાજકીય સહિત સર્વક્ષેત્રોમાં અહિંસાને
સક્રિય શસ્ત્ર સ્વરૂપે આગળ કરીને દુનિયાને અમર સત્ય સંભળાવી દીધેલું કે હિંસક
ાથી વિજય પ્રાપ્ત થતો નથી. વિજયનું અમોઘ અસ્ત્ર એક અહિંસા જ છે. યુદ્ધમાં રચ્યા-
ચ્યા રહેવા મથતા રાષ્ટ્રોને પણ એમણે તો અહિંસાનો જ આદેશ સુણાવ્યો હતો. એનું
રિણામ આજે જોઈ શકીએ છીએ કે મહાપુરુષની વાણી અફળ જતી નથી તદનુસાર સૌ
ટ્રો ઉપર તેની સારી અસર પડી—સૌની સાન ઠેકાણે આવી ગઈ કે અણુશસ્ત્રો કરતાં
હિંસા જ એક એવું પ્રબળ શસ્ત્ર છે કે વેરીને વહાલા બનાવી શકાય છે અને એ તત્ત્વજ્ઞાન
રાષ્ટ્રો ગળે ઉતારતા થઈ ગયા.

સાચી અહિંસા

ઈશુએ ગિરિપ્રવચનમાં તેમના અનુયાયીઓને સંભળાવેલું છે કે "કોઈ તારા જમણા
લ પર તમાચો મારે તો તું ડાબો ગાલ ધરજે." ગાંધીજીએ એથી આગળ વધીને પોતાના
શ બાંધવોને ઉપદેશેલું કે 'તમારા પર લાઠી વીંઝે તેની સામે શિર ઝુકાવજો. ગૌરવપૂર્વક
। છાતી ખુલ્લી રાખીને ઝીલજો પણ એ મારનારને સાપ કરડયો હોય તેનાં ૧,૩૮૫ પ્રકાશન
દેથી ચૂમી લેજો.'

અહિંસાનુ આ દર્શન ગાંધીજીને લાધેલું. તેમાં જુલેવર્ન, ગેલ્સ્ટોય, ગોર્કી અને મિકી
મે પાતંજલ યોગદર્શનનું સૂત્ર, અને ટોલ્સ્ટોયનાં લખાણ
નૂનભંગનો મંત્ર એમણે મેળવ્યો અમેરિકન લેખ્યાપક એરિક ફ્રેનવેલરની દોરવણી હેઠળ જર્મન
કરોડો થઈ રહેલ છે.
ટોલ્સ્ટોય અને થોરો એ બંને સત્ય ાનાં પુસ્તકોની એકત્રીસ કરોડ પચાસ લાખ નકલો
લાધેલાં સત્યો અમલમાં મૂકવામાં ગાંધી
અને વર્તન એકધારું અને તદ્રૂપ. એ
ઉતારેલી જેના કારણે જગતભરના માથા દીઠ સૌથી વધુ અખબારો ખરીદતી પ્રજા છે. બ્રિટનમાં
આકર્ષાયા. અને ત્યારેજ ભારત અખબારો ખપે છે. સ્વીડનમાં દર હજાર માણસે ૫૦૬ દૈનિક
કોઈપણ યુગના મહાપુરુષો કર કામાં દર હજાર માણસે ૩૫૨ અખબારો ખપે છે. બ્રિટનનાં
હતી. ગાંધીજી 'કરોડોના મત ૨॥ પેન્સ હોય છે. માત્ર 'ટાઈમ્સ', ચાર પેન્સનું અને
સુ પેન્સનું છે.

આપણા ભારત રા રાષ્ટ્રીય દૈનિકો માચેસ્ટર અને ગ્લાસગોમાંથી પ્રસિદ્ધ થાય છે માત્ર
મુક્તકંઠે જાહેર કરેલું તીવકંર બે જ છાપાં એવાં છે કે જે લંડનમાથી પ્રસિદ્ધ થાય છે.
કાળના મહાન યુગપ્ર ના ત્રણ કરોડ અખબારો ખપે છે. ત્યાં સવારના દૈનિકો કરતાં સાંજના
ણી વધારે છે. લંડનમાં ૧૬ સવારનાં દૈનિકો છે અને ૩ સાંજના દૈનિકો
દુનિયાનો બહાર ૧૮ સવારનાં દૈનિકો અને ૬૫ સાંજનાં દૈનિકો છે. બ્રિટનમા દૈનિકો
પુણ્ય જ જેની ની કુલ સંખ્યા ૧૨૫૦ ની છે.
રાઈ રાઈ સોવિએત રશિયામાં ભારતીય પુસ્તકો—બંગાળી લેખકોનાં પુસ્તકો સહિતનું પ્રકાશન વધતું
મનની આરૂઢ બંગાળી સાહિત્ય, ઇતિહાસ તથા સંસ્કૃતિથી સોવિયેત પ્રજાને પરિચિત થવામાં
એમને આ માટે પરદેશી તથા રાષ્ટ્રીય શબ્દકોશના રાજ્યના પ્રકાશન ગૃહે ચાલુ વર્ષે બંગાળી–
સ્થિતપ્ર-શબ્દકોશ પ્રગટ કર્યો છે.

આ શબ્દકોશમાં સામાન્ય વપરાશના બંગાળી ભાષાના ૩૮,૦૦૦ શબ્દો છે. બંગાળીના અભ્યાસીઓ તથા ભાષાંતરકારો માટે આ ઉપયોગી પુસ્તક છે.

વર્તમાનપત્રો માટે સંક્ષિપ્ત રશિયન–બંગાળી તથા બંગાળી-રશિયન કોશ તૈયાર થઈ રહેલ છે. ૧૦,૦૦૦થી૧૨,૦૦૦ શબ્દોનો રશિયન–બંગાળી નાનો શબ્દકોશ આવતે વર્ષે પ્રગટ થશે.

—ડૉ. જ્હોન્સને લખ્યું છે કે 'જાહેર ખબરનો ધંધો લગભગ એવી પૂર્ણતાએ પહોંચ્યો છે કે તેમાં કંઈ સુધારો સૂચવવાનું કાર્ય સહેલું નથી' આ લખતી વખતે તેને અત્યારના યુગની ઝાંખી થઈ નહિ હોય. આમ છતાં તેના સમયની જાહેર ખબરમાં લોભામણું આકર્ષણ હતું. ઈ. સ, ૧૭૭૨માં શરૂ થયેલ ડર્બીના 'મર્ક્યુરી'ના શરૂઆતના અંકો જોતાં આ જણાઈ આવે છે.

—અગાઉ પેટન્ટ દવાની જાહેર ખબર મોટા પ્રમાણમાં આવતી હતી. આ દવાની અસર જાદુઈ તરીકે વર્ણવવામાં આવતી હતી. ડૉક્ટર બેટમેનના દવાના એક ટીપાથી સંધિવા ઓછો થઈ જતો અને બે ત્રણ બાટલીથી તદ્દન મટી જતો હતો.

બીજા એક વાચકની જીંદગી અંગ્રેજી છોડ, મૂળિયાં, છાલ વગેરેની બનાવેલ ગોળીથી બચી ગઈ હતી. ડૉ. ગ્રાન્ટની આંખની દવાના ઉપયોગ પછી સેંકડો મનુષ્યોએ ચશ્માં ફેંકી દીધાં હતાં.

ઈ. સ. ૧૮૪૦માં વધતી જતી રેલવેની જાહેરખબર પેટન્ટ દવાની જાહેરખબરો કરતાં વધારે જગા રોકતી હતી.

—* ભોપાળમાં તા. ૧૯–૨૦ જુલાઈએ ભરાએલી રાષ્ટ્રભાષા પ્રચાર સંમેલનની આઠમી બેઠકમાં રૂા. ૧૫૦૧નું મહાત્માગાંધી પારિતોષિક પંજાબના શ્રી સંતરામને હિન્દી ભાષાની તેમની લાંબી તથા યશસ્વી સેવા માટે આપવામાં આવ્યું હતું.

—* મહા કવિ વલ્લથોલનાં કાવ્યો સોવિયેટ રશિયામાં લોકપ્રિયતા પ્રાપ્ત કરતાં જાય છે. રાજ્યની અનેક ભાષાઓમાં તેનાં ભાષાંતર થઈ રહ્યાં છે. તેમના કેટલાંક કાવ્યો સોવિયેટ માસિકોમાં ફરીફરીને છપાય છે. તેમનાં કાવ્યોનું નવું પુસ્તક ઑક્ટોબરમાં છપાવાનું છે.

—* ૧૯૫૮ના જૂનની ૩૦ તારીખે પુરા થતા વર્ષમાં કેરાલાના મોટામમોટા સહકારી પ્રકાશનગૃહ–ધાનેશનલ બૂકસ્ટોલે (કોટ્ટયમ્) ૧૨૮ પુસ્તકો ૬૦ નવાં અને ૬૮ પુનર્મુદ્રણો–પ્રગટ કર્યાં છે. સ્ટોલે દરરોજના સરેરાશ ૭૧૬ પુસ્તકો વેચ્યા છે. કેરાલા માટે આ ગર્વનો વિષય છે.

—* મુંબઈના મરાઠી ગ્રંથ સંગ્રહાલય સંચાલિત મરાઠી સંશોધન મંડળે, ૧૮૬૭ પહેલાં છપાયેલ, પુસ્તકાલયમાં સંગ્રહેલ મરાઠી પુસ્તકોની યાદી ૧૯૪૯માં પ્રગટ કરી હતી. આ યાદી પ્રગટ થયા પછી પુસ્તકાલયમાં કેટલાયે જૂનાં છાપેલાં પુસ્તકોનો ઉમેરો થયો હતો. મંડળે હવે આવાં જાહેર તથા ખાનગી પુસ્તકાલયોમાં સંગ્રહાયેલ પુસ્તકોની યાદી તૈયાર કરવાનું કામ ઉપાડયું છે.

—* ગયા સૈકાના ઉત્તરાર્દ્ધમાં 'પ્રસિદ્ધ લેખકોએ' શેક્સપીઅરના કેટલાક નાટકોનું મરાઠી ભાષામાં ભાષાંતર તથા સંક્ષિપ્તીકરણ કર્યું હતું. તાજેતરમાં મુંબઈના સુપ્રસિદ્ધ પ્રકાશક વોરા એન્ડ કંપનીએ શેક્સપીઅરના ૧૬ નાટકોનું મરાઠી ભાષાંતર પ્રગટ કરવાનું નક્કી કર્યું

છે. આ પૈકી ચાર નાટકો ' હેમ્લેટ, ' ' જ્યુલિયસસીઝ, ' ' મર્ચન્ટ ઑફ વેનિસ ' તથા ' કીંગ લીયર ' પ્રગટ થઈ ચૂક્યાં છે

—* પુસદ (જિલ્લો યવતમાળ)ના શ્રી એસ. એસ. સરનાયકે ત્રણ ભાગમાં ૨૪ રૂપિયાની. કીંમતે ' મહાભારત–સાર ' પ્રગટ કરેલ છે. મૂળ મહાભારતના ૮૪,૦૦૦ શ્લોકોને ૧૬,૦૦૦ શ્લોકોમાં સમાવી દેવામા આવ્યા છે, ગીતાનો પૂરેપૂરો સમાસ કરવામાં આવ્યો છે. અનુક્રમણિકા અઘરા શબ્દોનો કોશ ઉપરાંત તેમાં બધા પર્વોનુ મરાઠી તથા હિન્દી ભાષામાં ભાષાંતર પણ છે. આ મહાન સાહસને અંગે શ્રી સરનાયક પર મોટું દેવું થઈ ગયું છે.

—* નાગપુરના પ્રાધ્યાપક એસ. બી. વાર્નેકરે સંસ્કૃતમાં લખેલ કાવ્ય 'જવાહર–તરંગિણી' ની પ્રકાશન વિધિ મુંબઈના મુખ્ય પ્રધાન શ્રી યશવંતરાવ ચવાણે તા. ૨૮ જુલાઈએ કરી હતી. આ કાવ્યમાં પંડિત નહેરુના જીવનના મુખ્ય પ્રસંગોને આવરી લેવામાં આવ્યા છે.

—* સાહિત્ય અકાદમીએ દર વર્ષે સિંધી કાવ્ય સંગ્રહનું હિંદી ભાષાંતર પ્રગટ કરવાનું નક્કી કર્યું છે. જાણીતા સંસ્કૃત વિદ્વાન પ્રાધ્યાપક નારાયણદાસ નેવંદરામ બાજેજાને આ કાર્ય સોંપવામાં આવ્યું છે.

—ભારતના લોકોની સ્વાતંત્ર્ય પ્રાપ્તિની લડતે સોવિયેટ પ્રજાનું ખૂબ ધ્યાન ખેંચ્યું હતું. સોવિયેટ રશિયાના લોકો ભારતના રાષ્ટ્રીય ચળવળના આગેવાનોનાં નામ તથા કાર્યથી સારી રીતે પરિચિત હતા. તેઓ બાળગંગાધર તિલકના નામને જાણતા હતા. ૧૮૮૦માં પૂનામાં પહેલ-વહેલી મફત શિક્ષણ આપતી મરાઠી શાળાની સ્થાપનાથી તેમણે જાહેરજીવનની શરૂઆત કરી હતી. ૧૯૦૮માં અદાલતની તપાસ વખતે તેમણે કરેલ ભાષણથી પણ સોવિયેટ પ્રજા પરિચિત હતી

તિળકના વ્યક્તિત્વ અને ખાસ કરીને સ્વાતંત્ર્યની ચળવળમાં તેમણે ભજવેલા ભાગ સંબંધી સોવિયેટ લોકોનો રસ સમય જતાં ઓસરી ગયો નથી. પણ ઉલટો વધતો ગયો છે.

તેના પુરાવા તરીકે તિળકના સ્મરણાર્થે સોવિયેટ સંઘે ૧૯૫૮ના જૂનમાં પ્રગટ કરેલ લેખોનો સંગ્રહ છે, પુસ્તકનું નામ ' નેશનલ લિબરેશન મુવમેન્ટ ઇન ઇન્ડિયા એન્ડ બી. જી. તિલકસ એક્ટીવીટીઝ ' (હિંદમાં રાષ્ટ્રીય મુક્તિ ચળવળ અને બી. જી. તિળકની પ્રવૃત્તિઓ છે. આ પુસ્તક સોવિયેટ ઇતિહાસકારો તથા અર્થશાસ્ત્રીઓએ તૈયાર કરેલ છે. પુસ્તકની નકલો મોટા પ્રમાણમાં પ્રગટ કરવામાં આવી છે.

—ઈ. સ. ૧૯૨૬માં કવિવર રવીન્દ્રનાથ ટાગોરે બલ્ગેરિયાની પહેલી વખત મુલાકાત લીધી, પણ તેમનાં કાવ્યો તો ત્યાર પહેલાં ઘણા વહેલા ત્યાં પહોંચી ગયા હતા. ' ગાર્ડનર 'નું બલ્ગેરિયન ભાષાંતર ૧૯૧૮માં કરવામાં આવ્યું હતું. બે વર્ષ પછી ' ગીતાંજલિ 'નું ભાષાંતર થયું હતું.

૧૯૨૨માં બલ્ગેરિયાની ભાષાંતર સમૃદ્ધિમાં ' ચિત્રા 'નો ઉમેરો થયો. બે વર્ષ પછી તેમાં બીજાં બે પુસ્તકો ઉમેરાયાં.

૧૯૨૬માં ટાગોરની મુલાકાત વખતે તેમનાં બીજાં ત્રણ પુસ્તકો ગ્રંથવિક્રેતાની દુકાનમા દેખાયાં.

એમ ખુશીથી કહી શકાય કે ભારતીય લેખકનું પુસ્તક પ્રગટ થયા સિવાય એક પણ વર્ષ વીત્યું નથી. આ પુસ્તકો સત્વર ખપી જતાં. તેની બીજી, ત્રીજી, ચોથી અને પાંચમી આવૃત્તિ પ્રગટ થતી હતી. ' ગીતાંજલિ, ' ' હોલ એન્ડ ધી વર્ડ ' અને ' ધી ગાર્ડનર 'નું તેમજ થયું હતું.

તેમનાં કાવ્યોનાં ભાષાંતર થતાં જતાં હતાં. પુસ્તકોના ફેલાવા સાથે પુસ્તકોની સંખ્યા પણ વધતી જતી હતી.

ભારતના લોકોના ઉંચી કક્ષાના નૈતિક ગુણો, તેમની સજ્જનતા અને ઉષ્માથી બલ્ગેરિયન વાંચકોની સંખ્યા વધતી જતી હતી. ભારતના સાહિત્ય દ્વારા તેઓ ભારતનો વધારે નિકટ પરિચય સાધવા માગતા હતા. ભારતીય કાવ્યો તથાવાર્તાના સંગ્રહોનાં ભાષાંતર થતાં હતાં. મહાભારતમાંથી 'નળ દમયંતી 'ની વાત તથા ધનગોપાળ મુકરજીની ' હેરી એન્ડ કેરી 'નાં ભાષાંતર થયાં હતાં.

મહાત્મા ગાધીજીની ' આત્મકથા ' તથા ' આરોગ્ય વિષે સામાન્ય જ્ઞાન 'નાં પણ ભાષાંતરો પ્રગટ થયાં હતા.

જવાહરલાલ નહેરુના પુસ્તક ' ડિસ્કવરી ઓફ ઇન્ડિયા ' ૧૯૫૨માં પ્રગટ થયું હતું, બલ્ગેરિયા જેવા નાના દેશ માટે મોટી કહી શકાય તેવી સંખ્યામાં-૭૦૦૦ નકલો પ્રગટ થઈ હતી. બહુ જ ટૂંક વખતમા તે ખપી ગઈ હતી.

બલ્ગેરિયામાં જાહેર પુસ્તકાલયો વિપુલ સંખ્યામાં છે. ત્યાં ' ડિસ્કવરી ઓફ ઇન્ડિયા 'ના વાચકો તરફથી સતત માગણી રહ્યા કરે છે સમકાલીન ભારતીય લેખક મુલકરાજ આનંદનાં પણ કેટલાંક પુસ્તકો પ્રગટ કરવામાં આવ્યાં છે ૧૯૫૨માં ' કૂલી 'ની ૩,૦૦૦ નકલો, ' ટુલીંગ એન્ડ એ બડ 'ની ૫,૦૦૦ નકલો તથા ' ધી ગ્રેઈટહાર્ટ 'ની ૮,૦૦૦ નકલો પ્રગટ કરવામાં આવી હતી.

—પ્રેસ રજિસ્ટ્રાર દ્વારા પ્રગટ થતા આંકડાઓમાં ૫૦,૦૦૦થી વધારે નકલોનો ફેલાવો ધરાવતા ૧૫ દૈનિકો તથા ૧૬ બીજાં સામયિકો હોવાનું જણાવવામાં આવ્યું છે. દૈનિકપત્રોમાં ' ઇન્ડિયન એકસ્પ્રેસ, ' ' તનિજી, ' (તામિલ) તથા ' ટાઈમ્સ ઓફ ઇન્ડિયા 'ની બે લાખથી વધારે નકલો નીકળે છે. એક લાખથી વધારે સંખ્યામાં નકલો કાઢવાનું માન ' સન્ડે સ્ટાન્ડર્ડ, ' ' કલ્યાણ ' તથા ' કુમદમ ' (તામિલ) ધરાવે છે. ૨૦ થી ૫૦ હજારનો ફેલાવો ધરાવનાર પત્રોની પણ ભાષાવાર સૂચિ રિપોર્ટમાં આપવામાં આવેલ છે. ૩૧ ડિસેમ્બર ૧૯૫૭ સુધીના રિપોર્ટ મુજબ દેશમાં કુલ ૫,૯૩૨ પત્રો પ્રગટ થયા છે.

—દિલ્હી વિશ્વવિદ્યાલયના પ્રાધ્યાપક ડૉ. વિજયેન્દ્રસ્નાતકને તેમના પુસ્તક ' રાધાવલ્લભ સંપ્રદાય; સિદ્ધાંત અને સાહિત્ય માટે ચાલુ વર્ષનુ રૂા. ૨૧૦૦)નું દાલમિયા પારિતોષિક આપવામાં આવ્યું છે.

—પંદરમી સદીની શરૂઆતમા મધ્ય એશિયા તથા પશ્ચિમ યુરોપના શાસકો વચ્ચેના રાજકીય સંબંધો પર નવીન પ્રકાશ પાડતા સંખ્યાબંધ દસ્તાવેજો અત્યારે સોવિયેટ રશિયામાં પ્રગટ થઈ રહ્યા છે તેમાં તૈમુરલંગ, મેન્યુઅલ બીજો, પેલિયોલોગસ, ફ્રાન્સના રાજા ચાર્લ્સ ચોથા તથા ઇંગ્લંડના રાજા વચ્ચેના પત્ર વ્યવહારનો સમાવેશ થાય છે. આ પત્રોમાં તૈમુરલંગની તુર્કસ્તાન સાથેના યુદ્ધની તૈયારી તથા મધ્યએશિયાના પશ્ચિમ સાથેના વેપારી સંબંધોનું વર્ણન છે. આ દસ્તાવેજો સોવિયેટ સંઘમાં પહેલી જ વખત પ્રગટ કરવામાં આવ્યા છે. ઉઝબેક સ્ટેટ યુનિવર્સિટીના પ્રોફેસર આઈ. ઉમ્નયાકોવે આનો સંગ્રહ કર્યો છે. સંગ્રહનો પહેલો ભાગ પ્રોફેસરની ટીકા સાથે પ્રગટ કરવામાં આવેલ છે. બાકીના ભાગ સત્વર પ્રગટ થશે.

વાંકાનેર, ૨૦-૯-'૫૮ છોટાલાલ માનસિંગ કામદાર

---

* નિશાનીવાળી નોંધો ઇન્ડિયન પી ઈ એન. માંથી સાભાર ઉદ્ધૃત

સાહિત્ય સંભાર

—સંતકવિ તુલસીદાસજીની જયંતી નિમિત્તે બનારસના તુલસી પુસ્તકાલયના ઉપક્રમે ચૌદ દિવસનો તુલસી જયંતી ઉત્સવ ઉજવાઈ ગયો તેમાં સંતકવિનું પાંચ કરોડ રૂપિયાનુ યોગ્ય સ્મારક રચવાની વિચારણા કરવા રાજ્ય અને કેન્દ્ર સરકારને વિનંતી કરતો ઠરાવ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો.

—ભાવનગર ખાતે "ભાવનગર કોવિદ સભા" તરફથી સમગ્ર હિન્દી ભાષા અને સાહિત્યની સુંદર રજૂઆત કરતું "હિન્દી સાહિત્ય પ્રદર્શન" આયુર્વેદ વિદ્યાલય ખાતે રજૂ કરવામાં આવેલ છે. આ પ્રદર્શનનો લાભ લેવા શહેરનાં નાગરિક વિદ્યાર્થી ભાઈબહેનો સારી એવી સંખ્યામાં આવે છે.

પ્રદર્શનમાં દેશમાં બહાર પડતા સામયિકો, પત્રિકાઓ તેમ જ ઉર્દૂ સાહિત્ય અને દુનિયાની ભાષાઓના નકશાઓ પણ રજૂ કરેલ છે.

પ્રદર્શનમાં વધુમાં દેશમાં અંગ્રેજીના એક ટકા જેટલા સ્થાન અંગેના આંકડા તેમ જ દક્ષિણમાં હિન્દી ભણનારા વિદ્યાર્થીઓ ૮૦ ટકા જેટલા ઐચ્છિક વિષય હોવા છતાં તેના સત્તાવાર આંકડા રજૂ થતાં સાચી હકીકતો જાણવા મળી છે.

—વડોદરાની શ્રી મહારાજા સયાજીરાવ યુનિવર્સિટીએ દેશની બિનહિંદી વિદ્યાપીઠોમાં સૌથી પહેલી જ વાર હિંદી ભાષામાં ગુજરાતી સાહિત્યકારોનો ફાળો એ વિષેના સંશોધન અંગેની યોજનાને મંજૂરી આપી છે. અને એનો અમલ ગણતરીના દિવસોમાં જ શરૂ થનારો છે. આ યોજના અનુસાર હિંદી ભાષાના વિકાસના શરૂઆતના સમયથી આધુનિક સમય સુધી ગુજરાતી સાહિત્યકારોએ જુદાંજુદાં ક્ષેત્રોમાં જે કંઈ સાહિત્ય પ્રકટ અગર અપ્રકટ લખ્યાં હોય તે અંગેની અગત્યની માહિતી એકઠી કરવામાં આવશે અને તેને પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવશે. વધુમાં રામાયણ સંશોધન પાછળ ૯૬ હજાર રૂપીયા ખર્ચાશે. તેમાં મુંબઈ સરકારે ત્રીસ હજાર રૂપિયાની ગ્રાન્ટ આપી છે. ફોર્ડ ફાઉન્ડેશન તરફથી આ યુનિવર્સિટીને સર્વાંગી શિક્ષણ કેન્દ્ર માટે રૂા. ૪,૩૦,૦૦૦ની મદદ મળી હતી તે કેન્દ્ર શરૂ કરવા શ્રી હંસાબહેન મહેતાના પ્રમુખપદે એક સમિતિની રચના કરવામાં આવી છે.

—મુંબઈની જ્ઞાનપ્રસારક મંડળી તરફથી ટૂંક સમયમાં ગુજરાતી સાહિત્યનો છેલ્લાં ૧૧૦ વર્ષનો ઇતિહાસ પ્રસિદ્ધ થનાર છે.

—'વિકાસ' નામનું નવું માસિક શ્રી. બિપિન વિઠ્ઠલદાસ શાહના તંત્રીપદે અમદાવાદથી પ્રગટ થનાર છે.

—ઉઝબેકીસ્તાનમાં તાશકંદ ખાતે મળનારી આફ્રિકી એશિયાઈ લેખક પરિષદ પ્રસંગે, ઉઝબેકીસ્તાનનું કથા પ્રકાશનગૃહ 'આફ્રિકા અને એશિયાના લેખકોનાં લગભગ ૫૦ પુસ્તકોનાં ભાષાંતરો બહાર પાડવાનું છે. એમાં ભારતીય લેખક ભવાની ભટ્ટાચાર્યની નવલકથા "ભૂખ" પણ છે.

—'ગરલ' વિજાપુરી અને મનહર 'દિલદાર' ના સંપાદન હેઠળ ગઝલની પુસ્તિકા 'અંગૂર' દિવાળીમાં પ્રકટ થવાની છે.

—'ઇન્ડીઅન ફોકલોર' અંગ્રેજી ત્રિમાસિક ગુજરાતી વિભાગના સંપાદક પ્રા. શ્રી. પુષ્કર ચંદરવાકર લખી જણાવે છે કે ગુજરાતના લોકસાહિત્યકાર ક્ષેત્રે જે કોઈ ભાઈબહેન કામ કરતા હોય તેમણે તેમના લોકસાહિત્ય પરના, લોકસંસ્કૃતિ અંગેના, ગુજરાતની લોકનીતિઓ પરના કે નૃવંશશાસ્ત્ર પરના સંશોધન લેખો તેમને મોકલવા. તે લેખો અંગ્રેજી, ગુજરાતી કે હિંદી કોઈ એક ભાષામાં લખાયેલા હોવા જોઈએ. લેખો મોકલવાનું સરનામું, શ્રી પુષ્કર ચંદરવાકર, શાંતિ ભૂવન, ખડાયતા કોલોની પાછળ, એલીસબ્રીજ, અમદાવાદ-૬.

—ઉત્તર પ્રદેશની સરકારે શ્રીકૃષ્ણપ્રસાદ ગૌરને તેમના પુસ્તક 'હુક્કોપાણી' માટે રૂા. ૭૦૦)નું પારિતોષિક આપ્યું છે. પુસ્તકમાં હિંદી ભાષામાં અંગત નિબંધો છે.

—આણંદમાં ચરોતર સાહિત્ય સભા સ્થાપવામાં આવનાર છે જેનો ઉદ્દેશ સાહિત્ય દ્વારા સંસ્કારનો પ્રચાર કરવાનો છે.

—કાકા કાલેલકર અમેરિકા, વેસ્ટ ઇન્ડિઝ, યુરોપ ને મીસરના દેશોને પ્રવાસેથી પાછા ફર્યા છે. એમને રીઝર્વ બૅન્ક તરફથી ટ્રાવેલર્સ ચેકો અપાયેલા તે બધા તેઓ જેવા ને તેવા પાછા લાવ્યા છે. ત્રણ મહિનાના પ્રવાસમાં વિમાનના ખર્ચ ઉપરાંત તેમણે માત્ર રૂા. ૨૫) જ ખર્ચ્યા છે. આ રીતે તેમણે હૂંડિયામણનો બચાવ કર્યો છે અને આદર્શ જગતપ્રવાસી કેવા હોઈ શકે એનું દૃષ્ટાંત બેસાડયું છે. તમામ દેશોમાં એમનું લોકોએ સુંદર સ્વાગત કર્યું હતું કે જેથી એમને પોતાનું પાકીટ ખોલવાની જરૂર પડી ન હતી.

વિનોબાની વાણી

—સર્વોદય પાત્રની મદદથી દેશમાં શાંતિ અને અહિંસાનું વાતાવરણ વિકસાવી શકાશે.

—વરસાદ ટીપેટીપે પડે છે અને આખી ધરતી પર વરસે છે. વરસાદ દ્વારા પ્રભુ આપણને એમ કહેવામાં માગે છે કે ધનની વહેંચણી બધે સરખા પ્રમાણમાં થવી જોઈએ. ધનની સમાન વહેંચણી આપણો નિત્યધર્મ બની જાય એવો પ્રયાસ આપણે કરવાનો છે. પ્રેમ અને કરુણા દ્વારા સંપત્તિના ભાગ આપવાની માગણી કરું છું.

—ગામડાંના ઝઘડા ગામડાંની બહાર ન જાય ત્યારે ગામડે ગામડે સ્વરાજ્ય આવ્યું ગણાય.

—વર્ણોમાં ઉચ્ચનીચતા નથી. વર્ણોમાં બ્રાહ્મણ સૌથી વધુ અપરિગ્રહી. ક્ષત્રિયો પાસે ધન હોય છે પણ ખજાનામાં એ એકઠું થાય ત્યારે એને પ્રજાનું ગણી એ વહેંચી દે છે. વેપારી એ સૈનિક છે અને ખેડૂતો વેપારીઓના સ્વામી છે એટલે વેપારી ખેડૂતથી વધારે ઊંચું જીવન ધોરણ રાખી શકે નહિ. વર્ણોનો આવો સુમેળ થાય તો વર્ગોનું નિરાકરણ થઈ જાય.

—સર્વોદયમાં વર્ગોનો સુમેળ છે એવું હું નથી સમજતો પણ વર્ગોના નિરાકરણની વાત છે એમ સમજું છું.

—ભિન્ન ભિન્ન હિતવાળા પોતાનું હિત એક બીજાની વિરુદ્ધ છે એમ માનતા થયા છે એ ખોટું છે.

સોવિયેટ રશિયામાં બાળસાહિત્ય

સોવિયેટસંઘનાં તમામ રાષ્ટ્રોની ભાષાઓમાં બાળકોનું સાહિત્ય પ્રસિદ્ધ થાય છે કેટલાંક સોવિયેટ પ્રજાસત્તાકોમાં બાળસાહિત્યનાં ખાસ પ્રકાશનગૃહો છે. પરંતુ સોવિયેટસંઘમા સૌથી મોટું બાળસાહિત્યનું પ્રકાશનગૃહ રશિયન પ્રજાસત્તાકમાં છે. આ સંસ્થાની સ્થાપના જગપ્રસિદ્ધ સોવિયેટ લેખક મેકસીમ ગોર્કીએ પોતે કરી હતી. ગઈ સાલ આ સંસ્થાએ ૫૯૨ પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કર્યાં હતા. અને તેમની કુલ ૧૦ કરોડ ૭૦ લાખ નકલો છપાઈ હતી. સોવિયેટસંઘમા પ્રસિદ્ધ થતું તમામ બાળસાહિત્ય બાળકોને શિક્ષણ આપવાના એક માત્ર હેતુથી પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે. એની પાછળ કશો વ્યાપારી હેતુ હોતો નથી. રશિયામાં બાળકોનું માનસ બગાડે તેવાં, તેમને ગુનાઓ કરવા પ્રેરે તેવાં હલકાં પુસ્તકો કે ચિત્રપોથીઓ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવતી નથી.

આ સાલ બાળસાહિત્યનું રાજ્યપ્રકાશનગૃહ રશિયા અને દુનિયાના બીજા દેશોના શિષ્ટ-સાહિત્યનાં પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરશે. જેની બધી મળીને ૧૧ કરોડ ૫૦ લાખ નકલો છાપવામાં આવશે.

આ પુસ્તકોમા શ્રી પ્રેમચંદે બાળકો માટે કરેલું રામાયણનું રૂપાંતર "રામકથા" પ્રાચીન ભારતનું શિષ્ટસાહિત્ય "હિંદસ્વદેશ", "નેતા ભોમ્મલ" નામની એક બહાદુર અને બુદ્ધિશાળી ભારતીય છોકરાનાં રમૂજી સાહસોની નવલકથાનો સમાવેશ થશે.

આ સંસ્થા "પૂર્વના દેશોની પરિકથાઓ" નામનું પુસ્તક પણ પ્રસિદ્ધ કરશે, તેમાં ભારતની પરિકથાઓ લેવામાં આવી છે.

સોવિયેટ જમાના દરમ્યાન ૧૨૦૦ ઉપરાંત લેખકોએ બાળકો માટે પુસ્તકો લખ્યાં છે; એમનાં બધાં પુસ્તકો કાળની કસોટીમાંથી પસાર થઈ શક્યાં નથી છતાં ઘણાં પુસ્તકો આજે પણ એટલાં જ માનીતાં છે.

સોવિયેત બાળસાહિત્યના સંસ્થાપક અને તેના પ્રેરણા પુરુષ એવા મેકસીમ ગોર્કીએ કહ્યું છે કે "જે લેખક બાળસાહિત્ય લખવાનું શરૂ કરે છે તેણે પોતાના વાચકોની ઉપરની તમામ ખાસિયતોને ધ્યાનમાં લેવી પડશે. નહિ તો એનુ પુસ્તક ન તો બાળકને ગમશે ન તો પ્રૌઢને.

તાજેતરમા સોવિયેટ જનતાએ બાળકોના કવિ સેમુઈલ માર્શાકની ૭૦મી જયંતી ઉજવી છે. આ લેખકનું પહેલું પુસ્તક ૧૯૨૨મા પ્રસિદ્ધ થયું હતુ. "શ્રીમાન તિકડંબાજ" નામની એમની એક કવિતામાં એમણે માનવદ્વેષ સામે સખત ચાબખા માર્યા છે. "શ્રીમાન તિકડંબાજ" ભૂતપૂર્વ પ્રધાન, વેપારી, શરાફ, કારખાનાંઓ, અખબારો અને આગબોટોના માલિક છે. એ સોવિયેટ સંઘમાં આવે છે. પરંતુ એક હોટલમાં ઉતરવાની ના પાડે છે કારણ કે ત્યાં એક હબસી પણ રહે છે. આ કટાક્ષમય કવિતા બાળકોમા ખૂબ લોકપ્રિય બની છે.

કે ચુકોવ્સ્કી નામના લેખકની પરીકથાઓ સોવિયેટ બાળકોમા ખૂબ લોકપ્રિય થઈ છે. એમની "મોઈદોદિર" નામની એક પરીકથા એક નાના છોકરા વિશે છે. તે એટલો બધો ગંદો રહે છે કે તેનાથી ત્રાસીને તેના ધાબળા અને ચાદર દૂર નાસી જાય છે.

સોવિયેટ સંઘમાં બાળકો માટે પુષ્કળ વૈજ્ઞાનિક સાહિત્ય પ્રગટ થાય છે. આ સાહિત્ય બાળકોની કલ્પનાને વિકસાવે એવી રોચક ભાષામાં વાર્તારૂપે પ્રગટ થાય છે.

સોવિયેટ બાળ સાહિત્યમાં ઐતિહાસિક નવલકથાઓ તેમ જ નામાંકિત સ્ત્રીપુરુષોનાં જીવનચરિત્રોને પણ સારું એવું સ્થાન મળ્યું છે.

સભાસદો ૧૦૧૨ છે. વ્યક્તિમાં એક સભાસદ શ્રી મગનભાઈ શં. પટેલ મંડળના આજીવન સભ્ય છે.

સભાસદો નોંધવાની પ્રવૃત્તિમાં, બંને જિલ્લા પુસ્તકાલય પ્રચારકો ઉપરાંત, ભરૂચ જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળના મંત્રી શ્રી ગજાનન ગ. દવેએ, દર વર્ષ કરતાં આ વર્ષે અતિ ઉત્સાહ બતાવ્યો છે. તેની અમે ખાસ નોંધ લઈએ છીએ. સિવાય વડોદરા, કરજણ, ચોર્યાસી અને શહેરાનાં તાલુકા પુ. મંડળોએ તથા વડોદરા શહેર પુ. મંડળે પણ સભાસદો નોંધવામાં સારો રસ લીધો છે.

જિલ્લા અને શહેર પુસ્તકાલય મંડળો : વર્ષ દરમ્યાન વડોદરા, ભરૂચ, સુરત અને પંચમહાલ એ ચારે જિલ્લાના, જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળોએ તથા વડોદરા શહેર પુ. મંડળે બંધારણ મુજબ પોતાની વાર્ષિક સભાઓ ભરી મંડળની પુનર્રચના કરી હતી.

સુરત શહેરમાં આગલા વર્ષે ફક્ત બાર જ સભાસદ નોંધાયા હોઈ, આ વર્ષે ત્યાં શહેર પુ. મંડળની રચના થઈ શકી નથી નિવેદનના વર્ષમાં, સુરત શહેર પુ. મંડળના પ્રમુખ અને મંત્રી સાથે સભાસદો નોંધવા બાબતમાં પત્રવ્યવહાર કરેલો તથા પ્રચારક પણ રૂબરૂમાં મળેલા, શહેરના બીજા કાર્યકર્તાઓને પણ રૂબરૂમાં મળી આ પ્રવૃત્તિમા રસ લેવા વિનંતી કરેલી, પણ એમાં સફળતા મળી નથી તે બદલ અમે દિલગીર થઈએ છીએ.

જિલ્લા તથા શહેર પુ મંડળની વાર્ષિક સભાઓમાં મંડળના મંત્રીએ વ સહમંત્રીએ પણ હાજરી આપી હતી.

તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળો : વર્ષ દરમ્યાન વડોદરા વિભાગના ચારે જિલ્લાઓમાં થઈને કુલ ૨૪ તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળો રચાયાં છે. અને તે નીચે મુજબ છે.

૧. **વડોદરા જિલ્લો :** ૧ વડોદરા, ૨ પાદરા, ૩ કરજણ, ૪ ડભોઈ, ૫ શિનોર, ૬ સંખેડા, ૭ નસવાડી, ૮ જબુગામ, ૯ વાઘોડીયા અને ૧૦ સાવલી.

૨. **પંચમહાલ જિલ્લો :** ૧ ગોધરા, ૨ હાલોલ, ૩ કાલોલ

૩. **ભરૂચ જિલ્લો :** ૧ ભરૂચ, ૨ જંબુસર, ૩ આમોદ.

૪. **સુરત જિલ્લો :** ૧ નવસારી, ૨ ગણદેવી, ૩ કામરેજ, ૪ બારડોલી, ૫ પલસાણા, ૬ ચોર્યાસી, ૭ મહુવા, ૮ ઓલપાડ.

જિલ્લા લો. બોર્ડોમાં પુ. પ્રવૃત્તિનો પ્રચાર: વડોદરા વિભાગમાં આવેલી જિલ્લા લોકલબોર્ડો તરફથી પોતપોતાની હદનાં પુસ્તકાલયોને તથા વડોદરા વિભાગના પુ. મંડળને સને ૫૭-૫૮ના વર્ષ દરમ્યાન નીચે મુજબ મદદો મળી છે.

જિ. લો બોર્ડ	કેટલાં પુ.ને મદદ આપી	કુલ કેટલી મદદ આપી.	વ વિ પુ. મં ને કેટલી મદદ આપી.
વડોદરા જિ. લો. બોર્ડ.	૬૫૧	૧૬૧૭૭	૧૦૦૦
પંચમહાલ ,,	૧૦૨	૨૬૨૦	૫૦૦
ભરૂચ ,,	—	—	૭૦૦
સુરત ,,	—	—	૧૦૦૦

વડોદરા વિભાગ પુ. મંડળને ચારે જિ. લો. બોર્ડ તરફથી નિયમિત વાર્ષિક મદદ મળતી રહી છે એ એક હર્ષની વાત છે. વડોદરા અને પંચમહાલ જિ. લો. બોર્ડ, પોતાની હદનાં તમામ પુસ્તકાલયોને પણ વાર્ષિક મદદ આપે છે. એ પણ એક ખુશી થવા જેવું છે. પણ હવે ભરૂચ અને સુરત જિ. લો. બોર્ડ પોતાની હદનાં પુસ્તકાલયોને મદદ આપતી થઈ જાય તો એ સૌથી વધારે ખુશી થવા જેવુ છે. હવે તો આ બંને બોર્ડોના પ્રમુખો, પોતાના જિલ્લા પુ. મંડળના પણ પ્રમુખ છે અને પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિથી સારા પરિચિત પણ છે.

પુસ્તકાલયોની તપાસણી તથા પ્રચારકોની કામગીરી : નિવેદનના વર્ષમાં બબ્બે જિલ્લાવાર એકેક પ્રચારકની યોજના ચાલુ છે.

વડોદરા–પંચમહાલ જિલ્લા. પુ. પ્ર. શ્રી છગનભાઈ મ. પટેલે વર્ષ દરમ્યાન વડોદરા જિલ્લાનાં ૧૭૪ અને પંચમહાલ જિલ્લાનાં ૬૫ મળી કુલ ૨૩૯ ગામોનાં પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી, માર્ગદર્શન કર્યું હતું. તથા વડોદરા જિલ્લામાં ૨૪ અને પંચમહાલ જિલ્લામાં ૧૩ મળી કુલ ૩૭ ગામે નવીન પુસ્તકાલય ઉઘાડવાનો પ્રચાર કર્યો હતો. તેમણે વર્ષદરમ્યાન ૪૫૭ ગ્રા. પુ. મં.ના સભાસદો નોંધ્યા છે. તથા ૧૪૪૪ પુસ્તકો, જે તે પુસ્તકાલયમાથી ઇસ્યુ કરી વાંચવા આપ્યાં હતાં. એમની કામગીરી કુલ ૨૯૩ દિવસની થઇ છે.

ભરૂચ-સુરત જિ. પુ. પ્ર. શ્રી બળવંતરાય મ. મહેતે, વર્ષ દરમ્યાન ભરૂચ જિલ્લાનાં ૭૬ અને સુરત જિલ્લાનાં ૭૫ મળી કુલ ૧૫૧ ગામોનાં પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી, માર્ગદર્શન કર્યું હતું. તથા ભરૂચ જિલ્લામાં ૩૦ અને સુરત જિલ્લામાં ૩૩ મળી કુલ ૬૩ ગામે નવીન પુસ્તકાલય ઉઘાડવાનો પ્રચાર કર્યો હતો. તેમણે વર્ષ દરમ્યાન ૨૪૦ ગ્રા. પુ. મં.ના સભાસદો નોંધ્યા છે. તથા ૨૯૫ પુસ્તકો, જે તે પુસ્તકાલયમાથી ઈસ્યુ કરીને વાંચવા આપ્યાં છે. તેમની કામગીરી કુલ ૨૫૩ દિવસની થઈ છે. શ્રી મહેતે, આ વર્ષે ઘરકામે રજાઓ વધુ ભોગવેલી હોઈ, તેમની કામગીરી ઓછી થઈ છે.

ઉપરાંત સાવલી તાલુકાના માનદ પુસ્તકાલય પ્રચારક શ્રી સોમાભાઈ ગ. વૈદે ૯ ગામો પૈકી ૭ ગામનાં પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી છે. અને ૨ ગ્રામે નવીન પુ. ઉઘાડવાનો પ્રચાર કર્યો છે. તથા નસવાડી તાલુકા મા. પુ. પ્ર. શ્રી શંકરભાઈ સો. તડવીએ પણ ૪ ગામનાં પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી છે.

આ રીતે પ્રચારકો દ્વારા કુલ ૪૦૧ ગામોનાં પુસ્તકાલયોની તપાસણી તથા ૧૮૨ ગામોમાં નવીન પુસ્તકાલય ઉઘાડવાનો પ્રચાર, ૬૯૭ ગ્રા. પુ. મંડળના સભાસદોની નોંધણી તથા ૧૭૩૯ પુસ્તકોનો વાચનપ્રચાર કરી શકાયો છે.

શિષ્ટવાચન પરીક્ષા : નિવેદનના વર્ષમાં, પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. વડોદરાએ પ્રસિદ્ધ કરેલા શ્રી ઈશ્વરભાઈ પટેલ (આચાર્ય દા ન. હાઈસ્કૂલ, આણંદ) કૃત "બહુરત્ના વસુંધરા " પુસ્તકની સાતમી પરીક્ષા તા. ૧૫–૯–'૫'ના રોજ લેવામાં આવી હતી. જેનો મુંબઈ શહેર સહિત ગુજરાતનાં ૪૬૫ કેન્દ્રોના ૯૩૩૩ ઉમેદવારોએ લાભ લીધો હતો. પરીક્ષાનું પરિણામ ૧૫ ડીસેમ્બર '૫૭ના પુસ્તકાલય માસિકમા તથા ગુજરાતના દૈનિક પત્રોમાં પ્રસિદ્ધ કરાયું હતું.

પાછલા વર્ષ કરતા આ વર્ષે કેન્દ્રોની સંખ્યા ૪૫ જેટલી વધી છે. જ્યારે પરીક્ષામા બેસનાર ઉમેદવારાની સંખ્યા ૧૭૦૦ જેટલી ઘટી છે અને તે ઘટવાનું કારણ ઉમેદવારોને પાઠ્યક્રમી પુસ્તકો ખલાસ થઈ જવાના કારણે ન મળી શક્યા તે છે

ઉપરાંત સાવલી તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળે, વિદ્યાર્થીઓ માટે પ્યાગ જવાહર નામના પુસ્તકની પરીક્ષા ગોઠવી હતી. જેનો પણ તાલુકાના ૩૪૫ વિદ્યાર્થીઓએ લાભ લીધો છે

પુસ્તકાલય શિક્ષણવર્ગ : નિવેદનના વર્ષમા, વડોદરા જિલ્લાનો પુસ્તકાલય શિક્ષણવર્ગ ડભોઈ તાલુકાના અમરેશ્વર ગામે તા ૩-૪/૫-૫૭ ના રોજ, પંચમહાલ જિલ્લાનો ગોધરા તાલુકાના અણાવી આશ્રમમા તા ૨૬-૨૭-૨૮/૧૦-૫૭ ના રોજ, સુરત જિલ્લાનો મહુવી તાલુકાના બીલીમોરા ગામે તા. ૧૫-૧૬/૨-૫૮ ના રોજ અને ભરૂચ જિલ્લાનો ભરૂચમા તા ૨૧-૨૨-૨૩/૨-૫૮ ના રોજ ભરવામા આવ્યો હતો. આ વર્ગોનો અનુક્રમે ૨૧, ૨૫, ૫૮ અને ૮૮ મંત્રી-ગ્રંથપાલ ભાઈઓએ ભાગ લીધો હતો

ઉપરોક્ત વર્ગોમા ભોજન અને ઉતારા વગેરેની સુવ્યવસ્થા રાખવા માટે, અમરેશ્વરમા, અમરેશ્વરના ગ્રામજનો તથા મુખ્ય શિક્ષક શ્રી ચતુરભાઈ પટેલ તથા ડભોઈ તા. પુ મં ના મંત્રી શ્રી. છોટાલાલ પી મોદી, અણાવી આશ્રમમાં ત્યાના સંચાલક શ્રી. ઈશ્વરલાલ તથા પંચમહાલ જિ પુ મ ના મંત્રી શ્રી બાબુભાઈ વિ ગાધી, બીલીમોરામા સુરત જિ. પુ. મં. ના મંત્રી શ્રી પ્રેમીબેન ભુ શાહ તથા શ્રી કાન્તીલાલ વ પટેલ તથા બીલીમોરાની મુખ્ય પ્રાથમિક કુમારશાળાના મુખ્ય શિક્ષક તથા ત્યાની કન્યાશાળાના મુખ્ય શિક્ષિકા શ્રી મહેતા અને આનંદીયા શાળાના મુ શિ. શ્રી બાળકૃષ્ણ મહેતા, ભરૂચમા ભરૂચ જિ. પુ. મંડળના મંત્રી શ્રી ગજાનન ગ દવે તથા તેમના મિત્રોએ સર્વેએ સારી જહેમત ઉઠાવી હતી. વળી ભરૂચ અને અમરેશ્વરના વર્ગનો ભોજન ખર્ચ પણ સ્થાનિક નાગરિકોએ ઉપાડી લીધો હતો તે બદલ અમે એ નાગરિકોનો આભાર માનીએ છીએ

નવીન પુસ્તકાલયો : પ્રચારકો તથા છાપા દ્વારા નવીન પુસ્તકાલયો ઉઘાડવા તથા તે પુસ્તકાલયોને સરકાર માન્ય કરાવવા વડોદરા જિલ્લામા ૨૯, સુરત જિલ્લામા ૪૯, ભરૂચ જિલ્લામા ૩૩ અને પંચમહાલ જિલ્લામા ૧૬ મળી, કુલ ૧૨૭ ગામોમા જે પ્રચાર થયેલો, તેના પરિણામે વડોદરા જિલ્લામાથી ૨૭, સુરત જિલ્લામાથી ૧૮, ભરૂચ જિ લામાથી ૧૪ અને પંચમહાલ જિલ્લામાથી ૧૬ મળી કુલ ૭૫ ગામોમા નવીન પુસ્તકાલય ઉઘડ્યાં છે અને તે સરકાર માન્ય કરાવવા તજવીજ પણ થઈ છે વડોદરા વિભાગ સિવાયના બીજાં ૭ ગામોએ પણ આ બાબતમા મંડળ સાથે પત્રવ્યવહાર કરતા તે ગામોને પણ નવીન પુસ્તકાલય ખોલવાની તથા સરકાર માન્ય કરાવવાના નમૂના આપી હતી

પુસ્તકાલયોનાં વાર્ષિક નિવેદન–અહેવાલ : જે પુસ્તકાલયોના નિવેદન, બજેટ પુસ્તકાલય સં. ૨ મંડળમા આવતાં નથી, તે મંગાવી આપવાના તજવીજ આ મંડળ કરે છે ઉપરાંત જે તે પુસ્તકાલયોને સરકાર અને જિ. લો. બોર્ડની મદદો મેળવી આપવામા તથા બજેટ વગેરેમા જોઈતી માહિતી પૂરી પાડે છે

ઠરેલા નમૂના પ્રમાણેની અરજીઓ મંગાવી તે, પંચમહાલ જિલ્લા લોકલબોર્ડને મોકલી આપી હતી. બોર્ડે તે મંજૂર કરી તેની રકમ, જે તે પુસ્તકાલયોને પુસ્તકો મોકલી આપવા માટે અત્રે મોકલી હતી. મંડળે પુ. સ. સ. મંડળ દ્વારા બધાં જ પુસ્તકાલયોને પુસ્તકો મોકલી આપવાની તજવીજ કરી છે. પંચમહાલ જિ. લો. બોર્ડે, આ વર્ષે ૧૦૨ પુસ્તકાલયોને રૂા. ૨૬૨૦ ની મદદ આપી છે.

પરિષદો અને પ્રદર્શનો: નિવેદનના વર્ષમાં પંચમહાલ અને ભરૂચ જિલ્લાની પુસ્તકાલય પરિષદો ભરાઈ છે. તેનો ટૂંક અહેવાલ નીચે મુજબ છે.

પંચમહાલ જિલ્લા બીજી પુસ્તકાલય પરિષદ, કાલોલમાં બોલાવવાનું આમંત્રણ, કાલોલ તાલુકાના અગ્રણી શ્રી માણેકલાલ ગાંધીએ સન ૧૯૫૬માં ભરાયલી પ્રથમ પરિષદમાં આપ્યું હતું. તેના પરિણામે તા. ૧૧-૧-'૫૮ના રોજ કાલોલના આંગણે ટાઉનહોલના ચોગાનમાં ઊભા કરેલા ભવ્ય મંડપમાં, વડોદરાના રાજવી શ્રીમંત ફતેસિંહરાવ મહારાજના પ્રમુખપદે પંચમહાલ જિલ્લા બીજી પુસ્તકાલય પરિષદ મળી હતી. આ પરિષદના મુખ્ય સૂત્રધાર પાર્લામેન્ટ સભ્ય શ્રી માણેકલાલ ગાંધી હતા. સ્વાગત પ્રમુખ શ્રી નરોતમદાસ બાપુજી મજમુદાર હતા. જનરલ સેક્રેટરી શ્રી નવનીતલાલ મુ. મહેતા હતા. પરિષદમાં કુલ ૧૪ ઠરાવો થયા હતાઃ આ પરિષદ અંગે એક પ્રદર્શન પણ યોજવામાં આવ્યું હતું. અને તેના ઉદ્ઘાટક પંચમહાલ જિલ્લા લોકલ બોર્ડના પ્રમુખ શ્રી ડાહ્યાભાઈ જી. નાયક હતા. આ પરિષદનો પૂરો અહેવાલ જાન્યુઆરી '૫૮ના 'પુસ્તકાલય' માસિકમાં અપાયો છે.

ભરૂચ જિલ્લા પ્રથમ પુસ્તકાલય પરિષદ, ભરૂચ જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળે પોતે જ ભરૂચના ટાઉન હોલમાં તા ૯-૩-'૫૮ના રોજ ભરી હતી. પરિષદના પ્રમુખસ્થાને ગુજરાત યુનિવર્સિટીના વાઈસ ચાન્સેલર શ્રી મગનભાઈ પ્ર. દેસાઈ હતા. આ પરિષદના સ્વાગત પ્રમુખ શ્રી ડાહ્યાભાઈ ડી. પટેલ (પ્રમુખ, ભરૂચ જિ. લો. બોર્ડ) ઉપપ્રમુખ શ્રી દલસુખરામ કે. શાસ્ત્રી અને મંત્રી શ્રી ગજાનન દવે હતા. આ પરિષદમાં કુલ ૧૬ ઠરાવો થયા હતા. આ પરિષદનો અહેવાલ પણ માર્ચના પુસ્તકાલય અંકમાં પ્રસિદ્ધ થયો છે.

ઉપરાંત આ વર્ષમાં ડભોઈ તાલુકાની ચોથી પુસ્તકાલય પરિષદ, અમરેશ્વર ગામે તા. ૫-૧-'૫૭ રોજ, ડભોઈ તાલુકાના નેતા શ્રી ચીમનલાલ દેસાઈના પ્રમુખપદે મળી હતી. જેમાં કુલ ૮ ઠરાવો થયા હતા. તથા કરજણ તાલુકાની પાંચમી પરિષદ, કરજણના સાર્વ. પુ.ના સુવર્ણ મહોત્સવ પ્રસંગે તા. ૩૧-૧-'૫૮ના રોજ, 'સંસાર' માસિકના તંત્રી અને જાણીતા નવલકથાકાર શ્રી ઈશ્વરભાઈ પેટલીકરના પ્રમુખપદે મળી હતી. અને તેમાં કુલ ૧૧ ઠરાવો થયા હતા.

પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના પ્રચાર માટે કરજણના સાર્વ. પુસ્તકાલયે પોતાની સુવર્ણ જયંતી અંગે કરજણમાં તથા સંખેડા તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળે સંખેડામાં પ્રદર્શનો યોજ્યાં હતાં. અને તેનો જનતાએ લાભ પણ સારો લીધો હતો.

ફરતા પુ.ની પેટીઓ: વડોદરા જિ. પુ. મંડળ પાસે ફરતા પુ.ની જે પેટીઓ છે તેમાંથી

નસવાડી તાલુકામાં ૮ અને સાવલી તાલુકામાં ડેસર ગામે ૪ તથા વાંકાનેર ગામે ૨ પેટીઓ મોકલી છે. આ રીતે કુલ ૧૪ પેટીઓ બહાર ગયેલી છે. તેનો વાચકોએ સારો લાભ લીધો છે.

પુ. પર્વણી દિન : ગુજરાતની પુ. પ્રવૃત્તિના આદ્યપિતા શ્રી મોતીભાઈ ન. અમીન સાહેબ તા. ૧લી ફેબ્રુઆરીએ સ્વર્ગવાસ પામ્યા. એ દિનને દર વર્ષે 'પુસ્તકાલય પર્વણી દિન' તરીકે ઉજવવાનું ગુજરાત પુ. મંડળે ઠરાવ્યું છે. આ વર્ષે મંડળ તરફથી એ દિનની ઉજવણી માટે પ્રચાર પત્રિકાઓ છપાવીને, ગુજરાતના તમામ કસ્બા તથા તાલુકા પુસ્તકાલયોને મોકલી આપી હતી. તથા છાપાંઓ દ્વારા પણ એ દિનને ઉજવવા સારો પ્રચાર કર્યો હતો. પરિણામે, ઘણાંખરાં પુસ્તકાલયોએ આ દિનની ઉજવણી કરી હતી.

મહેકમ : મંડળનું મહેકમ ૧ સહમંત્રી અને ૨ જિ. પુ. પ્રચારકો એમ ત્રણનું બનેલું છે. ઉપરાંત શિ. વા. પરીક્ષાના વધતા જતા કામકાજને પહોંચી વળવા, શિ. વા. પરીક્ષા ખાતે એક હંગામી નિમણુક પણ કરવામાં આવી છે.

સહમંત્રી પદે કામ કરતા શ્રી વલ્લભભાઈ મૂ. પટેલ મંડળનું હિસાબી તથા ઉપર જણાવેલી પ્રવૃત્તિઓ અંગે પત્રવ્યવહારનું તથા તે પ્રવૃત્તિઓને અમલી બનાવવાનું કામ સંભાળવા ઉપરાંત, ગુ. પુ. મંડળના સભ્યો નોંધવાનું, જિલ્લા અને તાલુકા પુ. મંડળોને દોરવણી આપવાનું, પ્રચારકોની ડાયરીઓ વાંચી જેની તેની સાથે જરૂરી પત્રવ્યવહારનું, શિષ્ટવાચન પરીક્ષા અને શિક્ષણવર્ગો યોજવાનું તથા નવીન પુસ્તકાલય ઉઘાડવા માટે પ્રચારનું કામ પણ તેઓજ કરે છે. આ વર્ષમા સહમંત્રીની બહાર ગામની કામગીરી દિન ૩૦ની છે.

જિલ્લા પ્રચારક શ્રી છગનભાઈ તથા શ્રી મહંતે, પુસ્તકાલયોની તપાસણીના પેરામાં જણાવેલી તથા ઉપર જણાવેલા શિક્ષણવર્ગો અને પરિષદોની કામગીરી ઉપરાંત, મંડળની ઑફિસના કામમા પણ સહમંત્રીને પસંગોપાત મદદ કરી છે.

અમદાવાદ વિભાગમાં, મહેસાણા જિલ્લાનો પુ. શિ. વર્ગ કડીમાં તા. ૨૮-૨૯-૩૦/૩-'૫૮ ના રોજ ભરાયો હતો. એ વર્ગમાં પણ પ્રચારક શ્રી છગનભાઈએ ત્રણે દિવસ હાજર રહી શિક્ષણ આપવાની કામગીરી કરી હતી.

મળેલી મદદો તથા હિસાબ : નિવેદનના વર્ષમાં આ વિભાગની ચારે જિ. લો. બોર્ડ તરફથી આ મંડળને કુલ રૂા. ૩૨૦૧ની મદદ મળી છે. ઉપરાંત સુરત અને પંચમહાલ જિલ્લાની પાછલી સાલની બાકી રહેલી મદદ પણ રૂા. ૧૦૦૦ અને ૫૦૨ આ વર્ષમાં મળી છે.

પુ. સ. સ. મંડળ તરફથી પણ રૂા. ૫૦૦ અને ગુજરાત પુ. મંડળ તરફથી પણ રૂા. ૮૦૦ની મદદ આ વર્ષે મળી છે.

મંડળનું આ વર્ષનું કુલ ઉત્પન્ન રૂા. ૭૩૭૯-૬૩ છે. અને ખર્ચ રૂ. ૫૯૦૫-૫૧ છે. આ વર્ષે ખર્ચ જતાં બચત રૂ. ૧૪૭૮-૧૨ રહી છે. અને તે પાછલી સાલની બચતમાં ઉમેરતાં મંડળની કુલ બચત રૂા ૩૩૨૦-૫૪ છે. આ વર્ષે બચત થવાનું કારણ, પંચમહાલ અને સુરત જિલ્લા લો. બોર્ડની પાછલી સાલની બાકી મદદો આ વર્ષે મળી તે છે.

શિ. વા. પરીક્ષા ખાતે આ વર્ષે ફી, પસ્તી વગેરે મળી રૂા. ૧૧૪૩-૪૬નું ઉત્પન્ન હતું.

તેમાંથી પગાર, કંટીજંટ, છપામણી, પોસ્ટેજ, ઇનામ, ઉત્તરપત્રોની તપસાણી વગેરે ખર્ચના રૂ. ૨૬૫૬-૮૦ જતાં કુલ રૂ. ૪૮૬-૬૬ બચત રહે છે. જે પાછલી બચતમાં ઉમેરતાં શિ વા. પરીક્ષા ખાતે કુલ બચત રૂ. ૨૧૩૨-૩૭ થાય છે.

મંડળનો સન ૫૬-'૫૭નો હિસાબ, ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ શ્રી આપાજી અમીનની કું. પાસે ઑડીટ કરાવ્યો છે. અને તે આ સાથે જોડવામાં આવ્યો છે.

આભાર : મંડળની ઑફીસ સેન્ટ્રલ લાઈબ્રેરીમાં ચાલુ રહી છે તે બદલ તથા વખતોવખત સલાહ-સૂચના આપવા બદલ પુસ્તકાલય ખાતાના અધિકારી વર્ગનો, હિસાબ ઑડીટ કરી આપવા બદલ શ્રી આપાજી અમીનની કું. નો, પુસ્તકાલયોનાં લવાજમ મેળવી આપવા બદલ પુ. સ. સ. મંડળનો, મંડળને વાર્ષિક મદદો આપવા બદલ વડોદરા, પંચમહાલ, ભરૂચ અને સુરત જિ. લો. બૉર્ડ, ગુજરાત પુ. મંડળ, તથા પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળનો ગુ. પુ. મંડળના સભાસદો નોંધવામાં તથા ઉપર જણાવેલી પ્રવૃત્તિઓમાં જે જે કાર્યકરોએ મદદ કરી છે, તે સૌનો તથા વખતોવખત સલાહ-સૂચના અને માર્ગદર્શન આપવા બદલ ગુજરાત પુ. મંડળ અને આપણા મંડળના પ્રમુખ શ્રી. મગનભાઈ શં. પટેલનો આ મંડળ આભાર માને છે.

ચીમનભાઈ હ. અમીન
દલસુખરામ કેશવરામ શાસ્ત્રી
મંત્રીઓ

વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ સન '૫૬-'૫૭ના હોદ્દેદારો તથા સભાસદોની યાદી

પ્રમુખ : શ્રી મગનભાઈ શં. પટેલ, વડોદરા; ઉપપ્રમુખ : શ્રી લલ્લુભાઈ હ. પટેલ; સુરત મંત્રીઓ : શ્રી ચીમનભાઈ હ. અમીન, વડોદરા; શ્રી દલસુખરામ કે. શાસ્ત્રી, શુકલતીર્થ ખજાનચી : શ્રી વાઘજીભાઈ ના. અમીન, વડોદરા; સભાસદો : શ્રી મણીબેન ચં. પટેલ, વડોદરા; શ્રી મણીલાલ મં. કાશીવાળા, વાઘોડીયા; શ્રી વલ્લભભાઈ આ. પટેલ, વડોદરા; શ્રી ચીમનલાલ દેસાઈ, વડોદરા; શ્રી વિષ્ણુપ્રસાદ પ્ર. પંડ્યા, પાદરા; શ્રી ચંપકલાલ દ્વા. દેસાઈ, ગોધરા; શ્રી બાબુભાઈ વિ. ગાંધી, ગોધરા; શ્રી ખુમાનસિંહ શં. બારોટ, ગોધરા; શ્રી પ્રાણશંકરભાઈ વ્યાસ, શહેરા; શ્રી શાન્તીલાલ મ. શાહ, હાલોલ; શ્રી મંગુભાઈ લ. દેસાઈ, પલસાણા; શ્રી બલ્લુભાઈ દ. દેસાઈ, કતારગામ; શ્રી પ્રેમીબેન શુ. શાહ, રાંદેર; શ્રી કાન્તીલાલ વ. પટેલ, એરથાણ; શ્રી ગજાનન ગ. દવે, ભરૂચ; શ્રી નાગજીભાઈ દે. પટેલ ફીરનાડ; શ્રી ઠાકોરભાઈ છો. પટેલ, નોંધણા; શ્રી ઠાકોરભાઈ ભ. પટેલ, માંગરોળ; શ્રી ડાહ્યાભાઈ જી. નાયક, ગોધરા; શ્રી ડાહ્યાભાઈ હી. પટેલ, ભરૂચ; શ્રી નારશંકર મ. ભટ્ટ, રાંદેર; શ્રી પ્રભુદાસ ખુ. પટેલ, વડોદરા; શ્રી લક્ષ્મણસિંહ બ. પરમાર, વડોદરા (વડોદરા જિ. લો. બૉર્ડ તરફે) શ્રી સોમાભાઈ ગુ. પટેલ, કંડારી; શ્રી વિદ્યાબેન ર. પટેલ, તતારપુરા.

પ્રવૃતિમા પ્રચારક શ્રી છગનભાઈ મ પટેલ તથા શ્રી રમણિકલાલ પારેખ કરજણ, શ્રી અબાલાલ શં. પટેલ વરણામા એ સર્વેએ સારો રસ લીધો છે. તેની નોધ લેવામા આવે છે

તાલુકા પુ મંડળો - નિવેદનના વર્ષમા ૧ વડોદરા, ૨ પાદરા, ૩ કરજણ, ૪ શિનોર, ૫ ડભોઈ, ૬ સાવલી, ૭ વાઘોડિયા, ૮ સખેડા, ૯ જબુગામ, અને ૧૦ નસવાડી એ તાલુકાઓમા તાલુકા પુ મડળો રચાયા હતા અને તેઓએ પોતાની વાર્ષિક સભાઓ પણ ભરી હતી

પુસ્તકાલયોની તપાસણી • વડોદરા-પચમહાલ ડિ પુ પ્રચારક શ્રી છ મ પટેલે કરજણ તાલુકાના ૭૬, ડભોઈ તાલુકાના ૮૮, સખેડા તાલુકાના ૨, છોટાઉદેપુર તાલુકાના ૧૪ અને સાવલી તાલુકાના ૪ મળી કુલ ૧૭૪ પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી છે તથા માનદ પ્રચારકો શ્રી સોમાભાઈ ગ વૈદે સાવલી તાલુકામા ૧૧ અને શ્રી શકરભાઈ સો તબીએ નસવાડી તાલુકામા ૪ મળી કુલ ૧૫ પુસ્તકાલયની તપાસણી કરી છે

નવીન પુસ્તકાલયો વડોદરા-પચમહાલ જિલ્લા પુ પ્રચારક તથા જે તે તાલુકામા આસિ ડે એ ઈ તથા કાર્યકરોના પ્રચારથી આ વર્ષે કરજણ તાલુકામા ૪, વાઘોડિયા તાલુકામા ૭, જબુગામ તાલુકામા ૫, સાવલી તાલુકામા ૧, ડભોઈ તાલુકામા ૧૦ અને છોટાઉદેપુર તાલુકામા ૫ મળી કુલ ૨૭ નવીન પુસ્તકાલયો ઉઘડ્યા છે ઉપરાત ૧૨ ગામોએ નવીન પુસ્તકાલય ઉઘાડવા પ્રચાર પણ કર્યો છે

પુસ્તકાલય શિક્ષણ વર્ગ આ વર્ષે ડભોઈ તાલુકાના અમરેશ્વર ગામે વડોદરા જિલ્લાનો પુસ્તકાલય શિક્ષણ વર્ગ તા ૩-૪/૫-'૫૭ના રોજ ભરવામા આવ્યો હતો જેનો ૨૧ મત્રી-ગ્રથપાલોએ લાભ લીધો હતો

શિષ્ટવાચન પરીક્ષા વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મડળ તરફથી શિષ્ટવાચનની જે સાતમી પરીક્ષા 'બહુરત્ના વસુધરા' નામની લેવામા આવી હતી તેનો લાભ વડોદરા જિલ્લાના કુલ ૧૮૨૭ ઉમેદવારોએ લીધો હતો અને સદર પરીક્ષાના કેન્દ્રો પણ કુલ ૮૫ હતા એમા વડોદરા શહેરમા ૧૮, વડોદરા તાલુકામા ૮, પાદરા તાલુકામા ૧૫, કરજણ તાલુકામા ૧૦, શિનોર તાલુકામા ૪, ડભોઈ તાલુકામા ૧૨, સખેડા તાલુકામા ૩, નસવાડી અને છોટાઉદેપુર તાલુકામા એકેક, જબુગામ અને વાઘોડિયા તાલુકામા ત્રણ ત્રણ અને સાવલી તાલુકામા ૬ હતા

ઉપરાત સાવલી તાલુકા પુ મડળે વિદ્યાર્થીઓ માટે 'પ્યારા જવાહર 'નામના પુસ્તકની પરીક્ષા રાખી હતી અને તેનો પણ તાલુકાના ૩૪૫ વિદ્યાર્થીઓએ લાભ લીધો હતો

પરિષદો અને પ્રદર્શનો આ વર્ષે ડભોઈ તાલુકાની ચોથી પુસ્તકાલય પરિષદ અમરેશ્વર ગામે તા ૫-૫-'૫૭ના રોજ ડભોઈના શ્રી ચીમનલાલ દેસાઈના પ્રમુખપદે તથા કરજણ તાલુકાની પાચમી પરિષદ કરજણમા, કરજણના આર્ય પુ ના મહોત્સવ પ્રસગ તા ૨૧-૩-'૫૮ ના રોજ 'અક્ષર' માસિકના તત્રી શ્રી ઈશ્વરભાઈ પેટલીકરના પ્રમુખપદે મળી હતી

ઉપરાત કરજણમા આર્ય પુસ્તકાલયે સુવર્ણ જયતી ઉજવી તથા સખેડા મા સખેડા તાલુકા પુ મડળે પુસ્તકાલય પ્રદર્શનો પણ યોજ્યા હતા.

ફરતાં પુ ની પેટીઓ : મંડળ પાસે ફરતા પુ. ની પેટીઓ કુલ ૬૪ છે એમાંથી મંડળે કરેલા ઠરાવ પ્રમાણે પાદરા તાલુકા પુ. મંડળને રૂ. ૬) ની કિંમતે કુલ ૩૬ પેટીઓ પુસ્તકો વગરની વેચી છે. એટલે મંડળ પાસે ૨૮ પેટીઓ રહે છે. એમાથી નસવાડી તાલુકામાં ૮ અને સાવલી તાલુકામાં ટેસર ગામે ૪ તથા વાંકાનેર ગામે ૨ મળી કુલ ૧૪ પેટીઓ પ્રચાર માટે બહારગામ મોકલી છે.

ફાળવણી : આ વર્ષે, વડોદરા જિલ્લામાંથી સન '૫૬-'૫૭માં મળેલા લવાજમની ફાળવણી થતાં, વડોદરા જિલ્લા પુ. મંડળને ફાળે રૂ. ૨૫૦-૮૦ આપ્યા છે અને તાલુકાઓને ફાળે નીચે મુજબ કુલ રૂ. ૩૩૪-૪૦ આપ્યા છે જે નવા વર્ષમા જે તે તાલુકા પુ મંડળો તરફ મોકલી આપવા તજવીજ થશે.

વડોદરા રૂ. ૧૦૦-૪૦, પાદરા રૂ. ૨૮-૦૦, કરજણ રૂ. ૩૪-૦૦, શિનોર રૂ. ૧૭-૨૦ ડભોઈ રૂ. ૩૦-૦૦, સંખેડા રૂ. ૨૪-૮૦, નસવાડી ૨૫-૬૦, છોટાઉદેપુર રૂ. ૦-૪૦, વાઘોડિયા રૂ. ૧૭-૨૦ અને સાવલી રૂ. ૩૦-૪૦

આભાર : અંતમાં જે જે ભાઈઓએ તથા પુસ્તકાલય સંસ્થાઓએ મંડળને એક યા બીજી રીતે જે જે મદદ કરી છે તે બદલ તે સૌનો તથા ઓડીટર શ્રી વાઘજીભાઈ ના. અમીનનો આભાર માનવામાં આવે છે

વલ્લભભાઈ આ. પટેલ
વિષ્ણુપ્રસાદ પ્ર. પંડ્યા
મંત્રીઓ

પરિશિષ્ટ ૧લું

વડોદરા જિલ્લા પુ. મંડળના સન ૫૭-'૫૮ના સભાસદો

પ્રમુખ શ્રી મણીલાલ મં. કાશીવાળા, ઉપપ્રમુખ શ્રી ચીમનભાઈ, હ. અમીન, મંત્રીઓ શ્રી. વિષ્ણુપ્રસાદ પ્ર. પંડ્યા શ્રી. વલ્લભભાઈ આ. પટેલ સભાસદો શ્રી અંબાલાલ શ. પટેલ, વરણામા શ્રી રમણિકલાલ કે. પારેખ, કરજણ શ્રી મલંગશા ઉ. દીવાન લતીપુરટીંબી, શ્રી ચીમનલાલ આ. પંડ્યા, સંખેડા, શ્રી રમણલાલ હી શાહ, સંખેડા, શ્રી શંકરભાઈ સો. તડવી, આમરોલી, શ્રી પ્રભાતસિંહ વજેસિંહ સીધા, નસવાડી, શ્રી મોતીભાઈ ગો પટેલ, દુધવાડા, શ્રી નટવરલાલ ત્રિ પોલા, વાઘોડીઆ, શ્રી નારણભાઈ ગણપતપુરા, શ્રી હરીપ્રસાદ હ. જોશી, શિનોર, શ્રી અમૃતલાલ દ. જોશી, ટીંબરવા, શ્રી રમણલાલ ચુ. દેસાઈ, જણગામ, શ્રી ગોકળભાઈ સુ. પટેલ ચલામલી, શ્રી સોમાભાઈ. ગ. વૈદ વેજપુર, શ્રી અંબાલાલ લ. દવે, ઈંદ્રાડ, શ્રી છોટાલાલ પી મોદી, ડભોઈ, શ્રી ચતુરભાઈ સી. પટેલ, અમરેશ્વર, શ્રી મંત્રી સા. પુસ્તકાલય, છોટાઉદેપુર, શ્રી ચીમનલાલ દેસાઈ, ડભોઈ.

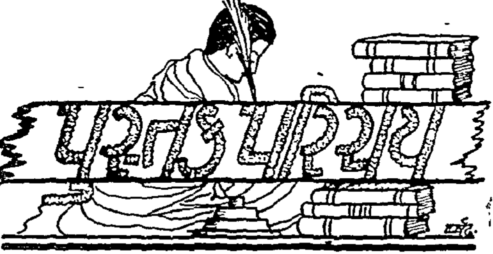

પન્નાલાલની શ્રેષ્ઠ વાર્તાઓ : લેખક : શ્રી પન્નાલાલ નાનાલાલ પટેલ, પ્રકાશક. ભારતી સાહિત્ય સંઘ (પ્રાઇવેટ) લિમિટેડ. ફર્નાંડીઝ બ્રિજ, ગાંધી રોડ, પો. બો. ૭૩, અમદાવાદ ૧. પાન ૨૯૧, પાકું પૂઠું કિંમત ચાર રૂપિયા.

આ વાર્તાસંગ્રહમાં પંદર વાતો છે. એના લેખક ખૂબ જાણીતા છે. આ વાતો વિષે પુસ્તકમાં પ્રાધ્યાપક અનંતરાય રાવળે ' મિષ્ટાન્ન થાળ ' પીરસી છે તે યથાર્થ છે. શ્રી. પન્નાલાલ જેવા સિદ્ધહસ્ત વાર્તાકારના હાથે ' સદ્દર ', ' લ્યો ', ' લાગલો ', ' આજંપી રહી ', ' બેય થી રીતે ', ' ત્રણેયની ', ' કયાંય વાત ન કરતો, વાત ? ' ' પંચેય ', ' ફીંગ ', ' સાડલો ઝાભળતા જ ', વગેરે જેવી ક્ષતિઓ રહે એ ખેદની વાત છે. લેખક–પ્રકાશકને અમારાં અભિનંદન. આ ગ્રંથ પુસ્તકાલયમાં વસાવવા જેવો ખરો, એમ કહેતાં અમને આનંદ થાય છે.

પાનેતરના રંગ : લેખક અને પ્રકાશક : ઉપર પ્રમાણે પાન ૨૦૧. પાકું પૂઠું. કીંમત ત્રણ રૂપિયા.

આ પુસ્તકમાં ચૌદ પ્રસંગકથા અપાઈ છે. ભાષા ઘરગથુ ને સહેલી છે. લેખકની વર્ણનશક્તિની પ્રતીતિ આ સંગ્રહમાંથી થાય છે. પરંતુ લેખક મહાશયના ' આમેય ', ' ગંગા નાયાં ', ' કે કાં તો ', ' બીડી સિવાય ', ' એમ ', ' વિચારેય ', ' બાયડી '. વગેરે જેવા નિરાધાર પ્રયોગો શુદ્ધિચાહકને ખૂબ ખૂંચે તેમ છે. લેખકને તેમ જ પ્રકાશકને આવા લોકપ્રિય નિવડે તેવા પુસ્તકના લેખન તેમ જ પ્રકાશન બદલ અમે અભિનંદન આપીએ છીએ. આ ગ્રંથ કોઈપણ ગ્રંથાલયના સંગ્રહમાં શોભે તેવો છે, એમ કહેવું પડે

૨૨૫૯૬–૫૫
ઉપરનો રિ.
વડોદરા
તા. ૧૩-૯-'૫૮

મણા : લેખક : શ્રી ઉમેદભાઈ ત્રિભુવનદાસ પટેલ ઉર્ફે ' ઉમાકાંત ' પ્રકાશક ઉપર ૩૯૪. પાકું પૂઠું. કિંમત પોણા સાત રૂપિયા.

યુવાન લેખક એક આફ્રિકામાં રહે, રહી સાહિત્ય સેવા કરે છે, એ આનંદની ' સાદી અને મહેકી છે. એમની વર્ણન–શૈલી એવી છે કે તાદૃશ ચિત્ર રી શકે છે. ' mater, ' ' શું નિર્ણય, ' ' ફોડાયારૂ, ' ' ભાડુ, ' ' ઉપરાન્ત, ' ' થીયેટર ' ' પાધાન, ' ' નવપરણીત ' વગેરે જેવા રહેવાની વિનંતી આ ગ્રંથના ગ્રંથકારને કરવાનું અમને ઠીક લાગે છે.

લેખક તથા પ્રકાશક અભિનંદનને પાત્ર છે. પુસ્તકાલયમાં આ ગ્રંથ હોય તો વાચકોને સારો લાભ મળે.

દાસી : જનમ-જનમની—સાથી જનમ-જનમનાં : લેખક : શ્રી જયભિખ્ખુ. પ્રકાશક : ગુર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, ગાંધી રસ્તો, અમદાવાદ. પાન ૨૪૪. પાકું પૂઠું. કિંમત સાડા ત્રણ રૂપિયા.

લેખક મહાશય સુપ્રસિદ્ધ છે. આ નવલકથામાં એમણે શોષિત સ્ત્રીજીવનની આઝાદીના ને આબાદીના પ્રશ્નો છણ્યા છે. એમાં ૨૯ વિભાગો છે. ભાષા સાદી, સહેલી ને સંસ્કારી છે પરંતુ સિદ્ધહસ્ત ગણાતા લેખકની કલમમાંથી ' વશિષ્ટ, ' ' ફરવા જવાની નેતરની સોટી, ' ' નગછાઈ, ' ' હાથવતી, ' ' ગામ આખું, ' ' ખુશામટીઆ, ' ' કાકલુદિ, ' ' દુર્ગંછા, ' ' વક્ષસ્થળ, ' ' સાચીય, ' ' ખોટીય, ' ' પેટભરા પંડિતો, ' ' મનવિનોદ, ' ' ધૂડ, ' ' મૌજુદ, ' ' અધિનેતૃ, ' વગેરે પ્રકારના નિરાધાર પ્રયોગો નીતરે એ ખૂબ નવાઈની વાત છે. છતા પણ સ્ત્રીજીવનની સમસ્યાઓમાં રસ ધરાવતા વાચકોને આ નવલકથા ઉપકારક થઈ પડે તેમ છે, લેખક મહાશયને તેમ જ પ્રકાશક સંસ્થાને આવું સુંદર પુસ્તક લખીને બહાર પાડ્યા બદલ અમારાં અભિનંદન. ગ્રંથાલયમાં આ ગ્રંથ હોય તો વાચકો એ રસપૂર્વક વાંચે, એમ કહેતાં અમને આનંદ થાય છે.

મડિયાની શ્રેષ્ઠ વાર્તાઓ : લેખક શ્રી. ચૂનીલાલ માડયા. પ્રકાશક ઉપર પ્રમાણે પાન ૨૯૦. પાકું પૂઠું. કિંમત ચાર રૂપિયા.

શ્રી મડિયા નવલ લેખક તરીકે સિદ્ધહસ્ત લેખાયા છે. એમની ૨૪ વાર્તા આ સંગ્રહમાં લેવાઈ છે. પરંતુ ' મેંદીના રંગ 'ને અનુક્રમણિકામાં કેમ સ્થાન ન મળ્યું, એ પ્રશ્ન થાય છે. એમની એકેએક વાર્તા વાંચવી ગમે તેવી છે. ભાષા સહેલી ને સાદી છે. એમની શૈલી આબેહૂબ ચિત્ર ખડું કરે તેવી છે. તેમ છતાં પણ ' ટહૌકી, ' ' બેન, ' ' પંડયે પણ, ' ' દર્દનાક સૂરો, ' ' અનેકધણો, ' ' ગઢપણ, ' ' પોતીએ પડકાર્યા નહિ, ' ' જાત-તોડચ, ' ' ચિક્કાર, ' ' આમેય, ' ' કાળી ઓઢણી ઓટેલી એક બાઈ ' વગેરે જેવા ઘણા પ્રયોગો એમને જેબ આપે તેવા નથી, એમ કહેતાં અમને સંકોચ થતો નથી. અંગ્રેજી શબ્દોથી ને સૌરાષ્ટ્રી ઢબથી તેઓ દૂર રહે, એ ઇષ્ટ છે. એમને ને પ્રકાશક સંસ્થાને અમારાં અભિનંદન.

રત્નદીપ : અનુવાદક શ્રી ટોપણ દયાળજી ઘેલાણી. પ્રકાશક : આર. આર. શેઠની કંપની, કેશવબાગ, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ ૨. પૃષ્ઠ ૪૦૮. પાકું પૂઠું કિંમત સાડાપાંચ રૂપિયા.

જગતભરની ભાષાએમાં બાઈબલનાં અને શેક્સપિયરનાં નાટકોનાં ભાષાંતરો થયાં છે અને તેમના અનુવાદો થયા છે એટલે કોઈ લેખકે ભાષાંતરકાર્યથી કે અનુવાદકલાથી શરમાવાનું હોય નહીં. આથી એ ન્યાયે આ પુસ્તકને અમે આવકારીએ છીએ. આ પુસ્તક બંગાળી ભાષાના જાણીતા લેખકની જાણીતી કૃતિનો અનુવાદ છે. લેખકે અનેક અનુવાદો કર્યા છે એટલે અનુવાદકળામાં તેઓ પારંગત છે. એ કાર્યમાં તેઓ સફળ થયા છે એ બદલ અમારાં એમને અભિનંદન. પુસ્તકની મૂળ વસ્તુનો યશ તો મૂળ લેખક શ્રી પ્રભાતકુમાર મુખરજીને જ ઘટે. આ કૃતિના આધારે ચિત્રપટ પણ તૈયાર થઈ રજૂ થતાં લોકપ્રિય નીવડયું છે. આવા સુવાચ્ય ને બોધદાયક પુસ્તકમાં ' મનવાં, ' ' લીસ્ટ, ' ' મુસદ્દો, ' ' રસોયો, ' ' ઊંધાડા, ' ' લ્યો, ' ' દ્યો '

વગેરે જોડણીભૂલો ખૂંચે છે. ભાષા સહેલી ને સાદી છતાં સંસ્કારી છે છાપકામ સુંદર છે. આવા ગ્રંથના પ્રકાશન બદલ જાણીતી પ્રકાશનસંસ્થા અભિનંદનને પાત્ર છે.

લીલુડી ધરતી (પહેલો અને બીજો ભાગ) : લેખક : શ્રી ચૂનીલાલ મડિયા. પ્રકાશક આર. આર. શેઠની કંપની, કેશવબાગ, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ ૨ પૃષ્ઠ સંખ્યા ૩૨૪ અને ૩૨૨. પાકું પૂઠું. કિંમત દરેક ભાગના પાંચ રૂપિયા.

આ નવલકથાના બે ભાગ છે. બંને ભાગ જુદા જુદા બહાર પડ્યા છે. એના લેખક સિદ્ધહસ્ત સાક્ષર ગણાય છે. ' જન્મભૂમિ ' દૈનિકમાં આ નવલકથા કકડે કકડે બહાર પડી હતી. હવે એ પુસ્તકાકારે ગુજર્ર વાચકોને મળે છે એ ખુશીની વાત છે. શરૂઆતમાં લેખકે ' નવલથા ' વિષે પોતાના મંતવ્યો રજૂ કર્યાં છે તે વાંચવા યોગ્ય છે. એમની લેખનશૈલી લોકભોગ્ય ને આકર્ષક છે તેમ જ તાદશ દર્શન કરાવે તેવી છે. પરંતુ જેને જેવું મુખે બોલાય તેને તેવું લેખનમાં ઉતારાય નહીં એ સત્ય તેમના ધ્યાનમાં રહેવું ઘટે છે તદુપરાંત ' જાવ, ' ' રાત્યોગત્ય, ' ' ખુટામણ, ' ' ગ્વાના માનસિક ભાવપરિવર્તનો, ' ' મુઆ, ' ' ઘગુંવની, ' ' કાસ્ય, ' ' ખગર્વ, ' ' અન્યગ, ' ' આગણ, ' ' લાવ્ય, ' ' ગામ આખામાં, ' ' તપવ્ય ' વગેરે વગેરે અનેક પ્રયોગો આખમાં કણાની પેઠે ખૂંચે છે. વળી આખી નવલકથામાં સૌરાષ્ટ્રી બોલીની અતિશયતા અપરિચિત વાચકને વાચનમાં અટકાવતી રહે છે તેમ છતાં પણ આખી વાર્તા વાચકને વાચનપ્રવાહમાં ઘસડતી રહે છે આ પ્રકાશનના લેખક અને પ્રકાશક અભિનંદનાર્હ ખરા.

શકુંતલા : લેખક : શ્રી ઈશ્વર પેટલીકર, પ્રકાશક : મેસર્સ આર. આર. શેઠની કંપની, કેશવબાગ, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ ૨. કુલ પૃષ્ઠ ૩૩૧. પાકું પૂઠું કિંમત સાડા ચાર રૂપિયા.

મહાકવિ કાલિદાસનું જાણીતું ' શાકુંતલ ' નાટક લક્ષમાં રાખીને સિદ્ધહસ્ત નવલકથાકારે પોતાની આગવી ઢબે આ સત્તાવીસ પ્રકરણની વિસ્તૃત નવલકથા લખી છે. એમના વિશિષ્ટ કલ્પનાવિહારનુ દર્શન આખી વાર્તામાં સ્થળે સ્થળે નજરે પડે છે. અમે આવી જાતની નવલકથાને હાર્દિક આવકાર આપીએ છીએ, અને હવે પછી પણ આની પાછળ ઇતર સુપ્રસિદ્ધ સંસ્કૃત નાટકો ઉપરથી રચાયેલી નવલકથા પ્રસિદ્ધિ પામશે એવી આશા રાખીએ છીએ. આટલી પ્રશંસા ઉપરાંત અમારે કેટલીક ખામીઓ તરફ અંગુલિનિર્દેશ કરવો પડે છે. સિદ્ધહસ્ત સાક્ષરના હાથે ' દાઝ્યા ઉપર ડામ થશે માની, ' ઉકેલ નીકળશે માની, ' ' કર્યા વિના નહિ રહે માની, ' ' એક પછી એક તાપસીઓ, ' ' પ્રણય જાગ્યા સિવાય, ' ' વચનની ખાતરી સિવાય ' વગેરે જેવી નિરાધાર વાક્ય—રચના થાય તેમ જ ' થાભડાતાં, ' ' શકુંતલાના સાષ્ટાંગ દર્શન, ' ' લહેણું, ' ' પાણીગ્રહણ, ' ' નિસહાય ' વગેરે જેવા અક્ષમ્ય દોષો થાય, એ ખરેખર ખેદની વાત છે. તેમ છતાં પણ આખી નવલકથા અથથી ઇતિ સુધી વાંચના દરેક વાચકને ગમે તેવી છે. આવું કીમતી પુસ્તક દરેક પુસ્તકાલયમાં સ્થાન પામે, એ ઇષ્ટ છે.

ભવસાગર : લેખક અને પ્રકાશક ઉપર પ્રમાણે. કુલ પૃષ્ઠ ૩૦૦. પાકું પૂઠું. કીમત ચાર રૂપિયા.

લોકપ્રિય લેખક મહાશયની આ નવલકથાની બીજી આવૃત્તિ ૭ વર્ષમાં બહાર પાડવી પડી છે એ જ એની લોકપ્રિયતાની સાબિતી છે. આ નવલકથાને પચીસ વિભાગોમાં વહેંચી

નાખવામાં આવી છે. અંતે જે સ્થળે ' ૨૫ ' નો આંકડો હોવો જોઈએ તે સ્થળે ' ૧૫ ' નો આંકડો છપાયો છે તે અક્ષમ્ય ક્ષતિ ગણાય. આ પુસ્તકમાં લેખક મહાશયની રમતિયાળ શૈલીનાં દર્શન થાય છે, અને તેઓ વાચકને વાચનમગ્ન રાખી શકે છે. આમ છતાં પણ ' શું કિંમત ', ' સુખદ્ ', ' એવાં મારાં નાક ', ' દ્યો ', ' એકે ય ', ' જાણવાની જિજ્ઞાસા ', ' અભણે ય ', વગેરે જેવી ક્ષતીઓ શુદ્ધલેખનના હિમાયતી લેખકના હાથે થવા પામે, એ ખરેખર ખેદની વાત છે. ભવિષ્યમાં તેઓ અશુદ્ધ પ્રયોગોથી દૂર રહેશે એવી ઉમેદ છે.

હું, સરલા અને મિત્રમંડળ : લેખક : શ્રી ધનસુખલાલ મહેતા, પ્રકાશક ઉપર પ્રમાણે. કુલ પૃષ્ઠાંક ૩૩૦. પાકું પુઠું. કિંમત સાડા ચાર રૂપિયા.

ગુજરાતના ગણ્યાગાંઠ્યા વિનોદી લેખકોમાં આ ગ્રંથના લેખક મહાશયની ગણના થાય છે. ગમે તેવો ગમગીન કે ગંભીર વાચક એમની કૃતિ વાંચતાં મલકયા વગર રહે નહીં, એવી એમની કટાક્ષમય અને હળવી શૈલી છે. આ પુસ્તકમાં લેખક મહાશયની વિવિધ ૩૭ કૃતિઓનો સંગ્રહ આપવામાં આવ્યો છે. દરેક કૃતિમાંથી કાંઈ ને કાંઈ વિશિષ્ટ મુદ્દો મળી આવે તેમ છે. સહેલી અને સરળ ભાષામાં રજૂ થયેલી વાતો વાચકને વાચનકાર્યમાં પકડી રાખે તેવી છે.

સાત વરસમાં આ પુસ્તકે બે આવૃત્તિઓ દેખી છે, એ એની લોકપ્રિયતાની સાક્ષી પૂરે છે લેખકને તથા પ્રકાશક સંસ્થાને અભિનંદન આપતાં અમે હર્ષ અનુભવીએ છીએ. દરેક ગ્રંથાલયમાં આવી સરસ ચોપડી હોવી ઘટે, એમ કહેવાની જરુર રહે જ નહીં.

સક્કર બરાજમાં મારાં આઠ વર્ષ : લેખક : શ્રી ભાઈલાલભાઈ દ્વાભાઈ પટેલ. પ્રકાશક જીવન પ્રકાશન, વલ્લભવિદ્યાનગર. સચિત્ર. અધું કાચું પૂઠું. પૃષ્ઠ ૩૪૦. કિંમત ત્રણ રૂપિયા.

સન ૧૯૨૩થી ૧૯૩૧ સુધીમાં સિંધુ નદીની આડે જગજાહેર ' સક્કર બૅરેજ ' નામનો બંધ બાંધવામાં આવ્યો હતો તેનો સાદ્યંત ઇતિહાસ આ અનેરા પુસ્તકમાં સહેલી ને આકર્ષક બાનીમાં આપવામાં આવ્યો છે. આ ગ્રંથથી આપણું સાહિત્ય સમૃદ્ધ થયું છે એમ કહ્યા વગર ચાલે નહીં. લેખક મહાશય વલ્લભવિદ્યાનગર ખાતેની સુપ્રસિદ્ધ સરદાર વલ્લભભાઈ વિદ્યાપીઠના ઉપકુલપતિ છે. એમની શૈલી " લાક્ષણિક, જુસ્સાદાર અને તીખી તમતમતી " છે. અમે એમને આવા કીમતી પુસ્તકના લેખન બદલ હાર્દિક અભિનંદન આપીએ છીએ. પ્રકાશક સંસ્થા પણ અભિનંદનપાત્ર છે. આ ગ્રંથ પુસ્તકાલયમાં સ્થાન પામવા યોગ્ય છે.

સ્વપ્નસિદ્ધિને પંથે : લેખક : ઉપર પ્રમાણે. પ્રકાશક મંત્રી, ચારુતર વિદ્યામંડળ, વલ્લભવિદ્યાનગર, પાકું પુઠું. પાન સંખ્યા ૨૯૬. કિંમત ચાર રૂપિયા.

આ ગ્રંથના લેખક સુપ્રસિદ્ધ છે. " આજે ૬૬ વર્ષની ઉમ્મરે, એક યુવાનને શરમાવે એવા ઉત્સાહથી એ ગુજરાતના સર્વાંગી વિકાસ માટે અનેક સ્વપ્નો સેવે છે, અને યોજનાઓ ઘડે છે." હાલના ' વલ્લભવિદ્યાનગર 'ની યોજના ૧૯૪૨માં એમણે ઘડી હતી. એ યોજનાની સિદ્ધિનો સમગ્ર ઇતિહાસ આ પુસ્તકમાં સાદી ને સહેલી શૈલીમાં આલેખાયો છે. એમાંની વિગતો પુષ્કળ મહત્ત્વની માહિતી પૂરી પાડે છે. આ દૃષ્ટિએ આ ગ્રંથ ઉપકારક નીવડે તેવો છે. આ ગ્રંથના પ્રકાશનથી ગુજરાતી સાહિત્ય સમૃદ્ધ થયું છે, એમ કહેતાં ગર્વ થાય છે. લેખકને તેમ જ

પ્રકાશકને અમે હાર્દિક અભિનંદન આપીએ છીએ કોઈ પણ પુસ્તકાલય આ ચોપડી રાખે તો કાંઈ ખોટું નથી

ગામડાનું વાસ્તવ દર્શન. લેખક અને પ્રકાશક ઉપર પ્રમાણે પાકું પૂઠું પૃ ૧૮૮, કિંમત ત્રણ રૂપિયા

આ ગ્રામજીવનને લગતા પુસ્તકમા લેખક મહાશયે મૌળ પ્રકરણમા ખૂબ મહત્ત્વની માહિતી સ્વાનુભવથી આપી છે એટલે એનું વાચન બહુ રસિક નીવડે તેવું છે એમને તેમ જ પ્રકાશકને અમારા હાર્દિક અભિનંદન દરેક ગ્રંથાલયમા આ ગ્રંથને સ્થાન મળે, એવી અમારી ભલામણ છે　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　ભ. ,

વીરડાના પાણી લેખિકા શ્રી ઉષા જોષી પ્રકાશક ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, અમદાવાદ પૃષ્ઠ સંખ્યા ૧૬૪ કીમત બે રૂપિયા

આપણા સુપ્રસિદ્ધ સાક્ષર શ્રી ધૂમકેતુના સુપુત્રી શ્રી ઉષા બહેન જોષી ટૂંકી વાર્તાના આ સંગ્રહ સાથે સાહિત્યમા પ્રવેશ કરે છે સાક્ષરના પુત્રીએ પણ સાહિત્યક્ષેત્રે પ્રવેશ કર્યો હોય એવા પ્રસંગો બહુ ઓછા છે એ સંજોગોમા શ્રી ઉષા બહેનનો આ પ્રયાસ જરૂર આવકારપાત્ર

ઘરનું સંસ્કારી વાતાવરણ અને પિતાનો સાહિત્યવારસો શ્રી ઉષાબહેનમા ઉતર્યો સામાન્ય માનવીઓમા રહેલી ઉદાત્ત ભાવનાઓને ખીલવીને બહાર આણી છે એમની નવ સમજના અનુભવી છે વાર્તાઓમા લેખિકાની ચિંતનશીલતા અને સૌન્દર્યપારખુ દૃષ્ટિ જણાઈ આવે છે

માળાને ૧૮ ગોળીઓ આપી નાશ કરતો બેયો શહેરના મોહમા કુટુંબમા આણેલો આણતો ગામડીઓ-આગ-તણખાવલી વગેરે વાર્તાઓ વાચકોને જરૂર ગમી જશે

ગુજરાતી-મરાઠી શિક્ષક લેખક શ્રી એન જી મહેતા નૌકા મા પ્રકાશન, પંચવટી, નાશિક પૃ ૧૩૦ કિંમત રૂ. -૨૫

ગુજરાતી અને મહારાષ્ટ્રી ભાઈઓ એકબીજાના ઘણા નિકટના સંપર્કમા હોઈ આ પુસ્તક એકબીજાની ભાષાના અગત્યની બાબતો વ્યાકરણમા વિભક્તિ, જાતિ વગેરે, સંખ્યા, બોલચાલના, વેપારને લગતા શબ્દોનો સારો એવો સમાવેશ કરે છે પુસ્તકને છેડે આપેલો ગુજરાતી-મરાઠી શબ્દકોશ તાત્કાલિક જોવા માટે અનુકૂળ છે આજથી દશ વર્ષ પહેલા અંગ્રેજી શાળાના શરૂઆતના ધોરણોમા ચાલતી એચ જી વેલ્સની પાઠમાળાની આ પુસ્તક યાદ આપે છે પ્રસ્તાવનામા આ પુસ્તક માટે જણાવેલા શબ્દો "જગતમા અભૂતપૂર્વ અને એકજ એવા આ સરળ પુસ્તક " સાથે જ ઘણા વધારે પડતા ગણાય લેખક સિદ્ધહસ્ત લેખક તરીકે જગતમા સુવિખ્યાત છે"—લેખક માટેના આ અભિપ્રાય માટે શું કહેવું ?

સામાન્ય વ્યવહાર માટે આ પુસ્તક ઉપયોગી થઈ શકે એવું છે

હિન્દી-ગુજરાતી શિક્ષક--લેખક તથા પ્રકાશક ઉપર પ્રમાણે પૃ. ૧૩૬. કિંમત એક રૂપિયો.

રાષ્ટ્રભાષા તરીકે હિન્દીનો સ્વીકાર થયા બાદ દરેક ગુજરાતીને એનું ઓછુંવત્તું જ્ઞાન જરૂરી છે એ સંજોગોમાં આ પુસ્તકમાં રહેલી બંને ભાષાઓની વિવિધ બાબતો સંખ્યા, વ્યાકરણના નિયમો વગેરેનો—તુલનાત્મક અભ્યાસ બંને ભાષાભાષીઓને ઉપયોગી થાય એવો છે લેખકે બીજી ભાષાઓ અંગે પણ આવાં પુસ્તકો લખેલાં હોઈ એમનો આ અંગેનો અનુભવ આ પુસ્તકમાં જણાઈ આવે છે બીજાં પુસ્તકની માફક આ પુસ્તકમાં જો થોડાક અગત્યના શબ્દોનો શબ્દકોશ આપવામાં આવ્યો હોત તો તે વધુ ઉપયોગી નીવડત એમ લાગે છે બંને ભાષાના સામાન્ય અભ્યાસમાં આ પુસ્તક મદદગાર થવા સંભવ છે ।

ઉગમણો દેશ (જાપાન) લેખક કાકાસાહેબ કાલેલકર, પ્રકાશક નવજીવન પ્રકાશન મંદિર, અમદાવાદ, પૃ ૨૪૬, કીંમત બે રૂપિયા

શ્રી કાકાસાહેબ જેવા પ્રવાસી જીવે ૧૯૨૪ તથા ૧૯૫૭ માં કરેલા જાપાનના પ્રવાસો દરમ્યાન એમણે લખેલા પત્રો તથા કરેલી નોંધો ઉપરથી સુધારાવધારા સાથે તૈયાર કરેલો સંગ્રહ આ છે આ પત્રોમાં " વર્ણન વિસ્તારથી અને જૂના અનુભવો જાગ્રત કરતી અંગત લાગણીઓ સાથે સચવાયું ' છે

નારા જેવા સંસ્કારધામો, હિરોશીમા જેવા બલિદાનના સ્થળ, આસો જેવા જ્વાળામુખી કુમામાતો શહેર અને શાન્તિસ્તૂપ–આ બધાનાં વર્ણનો જીવંત છે " મારી આ ચોપડી બહુ તો ભોજનના પ્રારંભમાં સ્વાદ જગાડવા માટે અપાતા પીણા જેવી એટલે કે પંચામૃત–Appetizer જેવી જ છે ' એ શબ્દો બતાવે છે કે કાકાસાહેબનો ઉદ્દેશ આવાં પુસ્તકો દ્વારા ભારતવાસીઓને એશિયાના જુદા જુદા દેશોમાં વધુમાંવધુ રસ લેતા કરવાનો તથા તે તે દેશોનો પ્રવાસ કરવા પ્રેરણા આપવાનો છે

આ વર્ણન કેવળ માહિતીથી ભરપૂર નથી પરંતુ વાચક પોતે વાંચતાં વાંચતાં, મુસાફરી કર્યાનો ટાઢિક હળવો આનંદ મેળવી શકે એવું છે

કાકાસાહેબની શૈલી–ગમ્મત સાથે, આનંદ સાથે જ્ઞાન આપતી અહીં અછતી રહેતી નથી સરળ ભાષામાં તથા સ્થળે સ્થળે મંદહાસ્યના છાંટણાંવાળી શૈલીમાં લખાયેલું આ પુસ્તક વસાવવા યોગ્ય છે જ

તમે નહિ માનો લેખક ગોવિંદભાઈ અમીન પ્રકાશક જે એન પટેલ, હિન્દ કિતાબ્સ લિમિટેડ, વીર નરીમાન રોડ, મુંબઈ ૧ પૃષ્ઠ ૬૦ કીમત દોઢ રૂપિયા

નાટક, વાર્તા અને નવલકથા દ્વારા ગુજરાતી સાહિત્યને ખેડનાર " રડિયમ " નામના એકાંકીથી સારી એવી ખ્યાતિ પામનાર લેખકના આ ચતુરંકી નાટકમાં " વસ્તુ અને ખિલાવટ નવીન ઢબના છે પૈસા–મહારાજના પ્રતીક દ્વારા લેખકે આજના પૈસાઘેલા સમાજનું આબેહૂબ ચિત્ર દોર્યું છે " નાણાં વગરનો નાથિયો, નાણે નાથાલાલ –એ ઉક્તિને સાચી પાડનાર ' લવ–[illegible] માંથી થયેલા " લવજીભાઈ શેઠ ' નું પાત્રાલેખન સારું થયું છે પૈસા મહારાજ દ્વારા આજના [illegible] રાગી અને લોભી " મહારાજો ઉપર પણ લેખકે સારો એવો પ્રકાશ [illegible] છે પદ્મા અમ્માની મોઘા અને લવજી વચ્ચેની ચર્ચા હાસ્યપ્રેરક છે

પ્રસ્તાવનામાં સિદ્ધહસ્ત નાટકકાર શ્રી ગુલાબદાસ બ્રોકરની કલમે આ નાટકનું થયેલું મૂલ્યાંકન–ગુણદોષદર્શન–નાટકની ઉપયોગિતામાં વધારો કરે છે એકંદરે આ નાટકને સફળતા મળી છે એવા શ્રી બ્રોકરના અભિપ્રાય સાથે વાચકવર્ગ સંમત થશે એવી આશા છે

મણિલાલ નભુભાઇ–જીવનરંગ લેખક ડૉ ધીરુભાઈ ઠાકર પ્રકાશક ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, અમદાવાદ પૃ ૮૨૮ કીંમત ૫–૨૫ આવૃત્તિ પહેલી

સાક્ષર પેઢીના પ્રખર વિદ્વાન, શિષ્ટપ્રવાહી ઓજસ્વી ગદ્યના ઘડવૈયા મણિભાઈ નો સર્વાંગી અભ્યાસ કરી તેમના ઉપર મહાનિબંધ રજૂ કરનાર તથા એમના જુદા જુદા પુસ્તકોના સંપાદક પ્રાધ્યાપક ડૉ ધીરુભાઈ ઠાકરે " મણિલાલ નભુભાઈ સાહિત્ય સાધના "એ પુસ્તકના અનુસંધાનમા આ પુસ્તક રજૂ કરી મણિભાઈના સ્વભાવ, શક્તિ–નિર્બળતા અને ટેવો–કુટેવો સાથે એમના જીવનનુ યથોચિત ચિત્ર રજૂ કરવામા સફળ થયા છે પ્રખર વિવેચક પ્રા અનંતરાય રાવળનો પ્રવેશક એની મહત્તામા ઓર વધારો કરે છે દરેક સાહિત્યરસિક ભાઈબહેનને એ વાચવા ભલામણ છે

અખેગીતા સંપાદકો વિષ્ણુપ્રસાદ ત્રિવેદી તથા વ્રજરાય મુ દેસાઈ પ્રકાશક ઉપર પ્રમાણે પૃ ૬૪ કીં ૧–૫૦

અખાના જ્ઞાન, અનુભવ તથા સર્જનના અર્ક રૂપ ' અખે ગીતા 'નુ વિદ્વાનોને હાથે થયેલુ આ સંપાદન મહાવિદ્યાલયોમા અભ્યાસ કરતા સાહિત્યના વિદ્યાર્થીઓ માટે આશીર્વાદરૂપ છે શ્રી વિષ્ણુપ્રસાદ ત્રિવેદી જેવા સર્વમાન્ય વિવેચક દ્વારા લખાયેલા પ્રવેશકથી અખામા પ્રવેશ કરવાનુ સરળ બને છે ટિપ્પણથી એની મહત્તા વધી અભ્યાસમા સુગમતા થાય એ સ્વાભાવિક છે એમા ચાળીસ કડવા છે જ્ઞાનમાર્ગના ઊંડા અભ્યાસીઓ અને મુમુક્ષુઓ માટે આ ગ્રંથ બહુ ઉપયોગી છે

ચિ.

ધૂપછાંવ લેખિકા શ્રી જયા ઠાકોર પ્રકાશક રવાણી પ્રકાશનગૃહ અમદાવાદ, પૃષ્ઠ સંખ્યા ૨૯૬ કિંમત રૂા ૫–૫૦

સૌ જયાબહેન ઠાકોરની આ એક સામાજિક નવલકથા છે જૂના અને નવા વિચારોમા થતુ ઘર્ષણ દર્શાવે છે પરેશ મક્કમ મનનો પ્રગતિશીલ વિચારનો યુવાન છે આભા બાળ વિધવા છે કૉલેજમા ભણતા, પીકનીક ઉપર ભેગા થાય છે આકર્ષણ વધે છે પરેશના માતા પિતાને પરેશ એક વિધવા સાથે લગ્ન કરે એ ગમતુ નથી અભ્યાસ પૂરો કરી પરેશ દવાખાનુ ખોલે છે અને માતાપિતાના વિરોધ છતા આભા સાથે લગ્ન કરે છે પરેશના માતાપિતા આભાને સ્વીકારી શકતા નથી અને અતિ કામગરો પરેશ પણ આભાને જે ભાવ જોઈએ છે તે આપી શકતો નથી પરિણામે આભા માનસિક યાતનાઓ ભોગવે છે અને મૃત્યુ પામે છે, પરેશને પશ્ચાત્તાપ કરતો મૂકી જાય છે

લેખિકાની ભાષા સરળ છે શૈલી સારી છે, કિંમત વધારે છે એમ લાગે છે

પ્રિયદર્શી અશોક લેખક શ્રી ધૂમકેતુ પ્રકાશક ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય અમદાવાદ, પૃષ્ઠ સંખ્યા ૪૨ કિંમત સાડાચાર રૂપિયા

ગુપ્ત ગ્રંથાવલિમાળાનો આ સાતમો મણકો છે અને તેમા શ્રી ધૂમકેતુએ પોતાની લાક્ષણિક શૈલીમા ભારતના સુવર્ણયુગ ગણાતા સમયનો ઇતિહાસ આપ્યો છે એ સમયમા ભારતની સરહદો છેક કાબૂલથી લંકા સુધી વિસ્તરી હતી અને પ્રજાની સમૃદ્ધિ અને આબાદી પણ સારી હતી વિદ્યા, કળા, આબાદી વગેરે તમામમા ભારત મોખરે હતુ

મગધ સામ્રાજ્યમાં રાજવીઓની અને મહાઅમાત્યો–અમાત્ય સભા વગેરેની એક નવીજ પ્રણાલિકા ભગવાન કૌટિલ્ય–ચાણુકયે નક્કી કરી આપી હતી. મગધપતિ બિન્દુસાર મૃત્યુશય્યાએ પડયા છે તે વખતે એમની પછી મગધપતિ કોણ એ સવાલ અમાત્યપરિષદને મુંઝવી રહ્યો છે. મહારાજ બિંદુસારની ઇચ્છા યુવરાજ સુમનકુમારને ગાદીપતિ બનાવવાની છે. પરંતુ અશોક વધારે શક્તિશાળી અને લાયક હોવા છતાં જરા વધારે ઉગ્ર અને ઉતાવળિયો છે. એ તોફાન કરીને પણ મગધપતિ થશે એવી ભીતિ બિંદુસારને રહી છે. અમાત્ય પરિષદમાં પણ એ પ્રશ્ન ચર્ચાનો વિષય બન્યો છે. એમાંથી અશોકનો અમાત્ય રાધાગુપ્ત પોતાની રીતે રસ્તો કાઢે છે. અશોક મગધપતિ બને છે. રાધાગુપ્ત મહામાત્ય અને પછી કલિંગ સાથેનો સંગ્રામ શરૂ થાય છે. કલિંગપતિ ચૈત્રરાજ અને કલિંગની પ્રજા નમવામાં માનતા નથી. અને એક અભૂતપૂર્વ–ભયંકર સંગ્રામ મગધ અને કલિંગ વચ્ચે–અશોક અને ચૈત્રરાજ–વચ્ચે થાય છે. અશોક કલિંગના રાજવીને જેલમાં પુરે છે પરંતુ એને નમાવી શકતો નથી. ચૈત્રરાજમાં આ નિર્ભયતા કયાંથી આવી એ પ્રશ્ન થાય છે. અશોક યુદ્ધસ્થાને જાય છે. પ્રચંડ સંહારના ભયાનક દ્રશ્યો એની નજરે પડે છે. અને આ કલિંગ યુદ્ધ અશોકના જીવનમાં પરિવર્તન લાવે છે. અશોક બુદ્ધને શરણે જાય છે. ભારતભરમાં શિલાલેખોમાં–આજ્ઞાપત્રોમાં–આજે ખ્યાતિ પામેલાં આજ્ઞાપત્રો–આ ધાર્મિક આજ્ઞાઓ પ્રગટ કરવામાં આવે છે–અને અહીં નવલકથાનો પહેલો ભાગ પૂરો થાય છે.

ધૂમકેતુની આ ગ્રંથાવલિ અત્યંત લોકપ્રિય થઈ છે. આપણે બીજા ભાગની રાહ જોઈએ. પુસ્તકાલયોએ વસાવવા યોગ્ય

લ.

મહારોગી થઈને મરું

એકવાર સેવાગામમાં કોંગ્રેસ કારોબારીની બેઠક મળી હતી. કોઈ મહત્ત્વનો પ્રશ્ન કારોબારીમાં ચર્ચાતો હતો અને ગાંધીજી સભ્યોને માર્ગદર્શન આપી રહ્યા હતા. ચાલુ ચર્ચાએ પોતાની કેડે લટકાવેલા ઘડિયાળ તરફ તેમણે જોયું અને એકાએક ઊભા થઈ ગયા. પરચુરે શાસ્ત્રી ત્યારે આશ્રમમાં રહેતા હતા. તે મહારોગી હતા અને તેમને માલિસ કરવાનો સમય થઈ ગયો હતો. તેથી ગાંધીજી કારોબારીની સભા છોડી બહાર જતા હતા.

તેમના બહાર જવાનું કારણ જાણી જવાહરલાલજી કંઈક અકળાયા અને ગળગળા અવાજે તે બોલી ઊઠયા: "અરે બાપુ ! તમને આ રોગ થશે તો દેશનું શું થશે ?"

આવો પ્રશ્ન સાંભળી ગાંધીજી ક્ષણભર થંભી ગયા અને કરુણાભરી વાણીમાં બોલ્યા: "હું પરમાત્માને પ્રાર્થના કરું છું કે હું મરું ત્યારે મહારોગી થઈને મરું."

દીન દુઃખીઓની સાથે એકરૂપ થઈ તેમની સેવા કરવાની ગાંધીજીની કેવી ઉત્કટ લાગણી!

કવિશ્રી દયારામભાઈને દિવ્યાંજલી

શારદાના કંઠ કેરા હારનો અમુલો હીરો, ઝબકયા સિતારો દયારામ રે
દર્ભાવતીમાં ઝબકયો સિતારો દયારામ.

પુષ્ટિમાં પ્રીતિ રાખી, ભક્તિ સુધારસ ચાખી, ભજતો પ્રભુને આઠે જામ રે
દર્ભાવતીમાં૦

ગરબીગાયક બની, નવરસનાયક બની, લોકહૈયે કરી બેઠો હામ રે
દર્ભાવતીમાં૦

ગોપીગોપ વેણુનાદ, પ્રભુલીલા કરી યાદ, બને એના તાનમાં ગુલતાન રે
દર્ભાવતીમાં૦

રસમાં રસીલો થાતો, છેલછબીલો ગાતો, ગુર્જરીમાં પ્રભુ કેરાં ગાન રે
દર્ભાવતીમાં૦

તંબુરાના તારે, એના સૂરના રણકારે હૈયાં ડોલી ઉઠે બનીને મસ્તાન રે
દર્ભાવતીમાં૦

દેહ છે નશ્વર, પણ આત્મા એ અમરને, અંજલી દઈ કરું હું પ્રણામ રે
દર્ભાવતીમાં૦

મનડે "મગન" થઈ, દિલડે લગન લઈ પામ્યા પ્રભુપદ મુક્તિધામ રે
દર્ભાવતીમાં૦

—મગનલાલ પંડયા

ભૂલ તો બીજાની થાય !

ભક્તકવિ દયારામભાઈનો જલસો હતો. સાજ સાથે તેમના શિષ્યો કવિનાં પદો અને ગીતો ગાવા લાગ્યા.

અચાનક એક શિષ્યથી ખોટો તાલ દેવાઈ ગયો. સભામાં બેઠેલા એક સંગીતજ્ઞ બાવાએ ભૂલ બતાવી.

કવિથી આ સહન ન થયું. તેમણે કહ્યું: 'બાવાજી! માણસ માત્ર ભૂલને પાત્ર છે.'

બાવાએ કહ્યું: પોતાની વિદ્યામાં નિષ્ણાત માણસથી ભૂલ થાય જ કેમ?

કવિ કહે: 'તો આવી જાઓ.'

બંનેની હરીફાઈ ચાલી. બાવાએ મૃદંગ લીધાં. કવિ ગાવા માંડ્યા. ખૂબ અટપટી રાગણીઓ ગાવા માંડી, પણ બાવો ચૂકે નહિ.

કવિ મુંઝાયા. અચાનક એક વિચિત્ર રાગણી એમનાથી ગવાઈ ગઈ.

બાવો ઠેકો ચૂક્યો.

કવિનો વિજય જાહેર થયો.

બાવાએ પોતાનો પરાજય સ્વીકારતાં કહ્યું: 'માણસથી કોઈ વાર ભૂલ થઈ પણ જાય.' કવિ ઊભા થયા, ને બાવાની પ્રશંસા કરી ફૂલહાર પહેરાવ્યો.

આ દૃષ્ટાંત વખતે અમને આપણા બાવાઓ યાદ આવે છે, જેઓ એમ માને છે કે પોતાની ભૂલ થાય જ નહિ. ભૂલ તો બીજાની જ થાય!

સર્વોદય પ્રણેતા સંત વિનોબા

ભૂદાન સંદેશ

આતમના અજવાળે રે
માનવતાને આરે રે
મારે જાવાં એ દૂર દૂર દેશ
સોણાં સતાવે ભર નિંદરમા મને
જાવા એ દૂર દૂર દેશ...મારે.

વેગન રાનમા વસમી એ વાટડી
વસમા એ દેશ વિદેશ...મારે.

ખાડા ખાબોચિયાં ખેતરો
ખૂંદતા પહોંચાડવો સંદેશ...મારે.

સાથે વળામણા મારે ના લેવાં
હૈયામાં ડર નવ લેશ–
ધિંગી ધરાનો મોહ છોડીને જીવડા
રાખીશ ના કૈં વિરોધ...મારે

રોતાં ભાંડુડાંનાં આંસુડાં લૂછવા
ભૂમિદાનનો દે સંદેશ
મને સંતનો એ આદેશ...મારે.

—ચિમનલાલ જોષી

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. વડોદરા

સૂચના-સમાચાર

૧. પુસ્તકાલયોની સરકાર મદદ, મંડળ મારફત અપાય એ બાબતના ઠરાવની ચાર નકલો સહી સિક્કો કરી મંડળમાં જલદી મોકલી આપવા સપ્ટેંબર '૫૮ના 'પુસ્તકાલય'માં સૂચના-સમાચાર વિભાગમાં જાહેર કરેલું છે, પરંતુ કેટલાંક પુસ્તકાલયો બબ્બે નકલો મોકલે છે એ બરાબર નથી. ચારેય નકલો મંડળમાં મોકલી આપવાની છે. આ નકલો સપ્ટેમ્બરના અંકમાં મૂકેલી છે. તે સત્વરે સહી કરી મોકલી આપવા આગ્રહભરી વિનંતી છે.

૨. હજુ કેટલાંક પુસ્તકાલયો તરફથી તેમનાં નવીન વર્ષનાં બજેટ મંડળમાં આવ્યાં નથી. સૌને જાન્યુઆરી '૫૯થી પત્રો નિયમિત મળતાં થાય એ માટે બજેટની નકલો માર્ચના અંકમાં રવાના કરવામાં આવેલી છે. તો તે ભરી આ માસ આખર મોકલી આપે. જે પુસ્તકાલયને તેમના બજેટની નકલ પરત મળી હોય એઓ લોકમદદ, ગ્રામપંચાયત મદદ જલદી મોકલી આપવા ગોઠવણ કરે. બજેટની નકલો ન હોય તો મંડળમાં માગણી કરશો.

૩. અમદાવાદથી પ્રકાશિત થતું 'વિશ્વમંગલ' થોડાક માસથી બહાર પડતું નથી એવી હકીકત જાણવા મળી છે. ક્યારે ફરી પ્રકાશિત થશે, એ ચોક્કસ નથી, તો સદર માસિક માટે લખાપડી નહિ કરવા વિનંતી છે.

૪. ચાલુ ઑકટોબર '૫૮ના 'પુસ્તકાલય'ના અંકમાં પુસ્તકાલયો તથા સાહિત્યકારો પાસેથી પુસ્તકાલયોને ઉપયોગી સૂત્રોની માગણી કરી છે જેમના સૂત્રો મંજૂર થશે એમને યોગ્ય પુરસ્કાર આપવામાં આવશે.

૫. મનીઑર્ડરથી આવતાં નાણાં મોકલતી વખતે હજુ પણ કેટલાંક પુસ્તકાલયો તરફથી પુસ્તકાલયનું નામ, તાલુકો તથા રકમ કયે ખાતે જમા લેવાની છે એ લખવામાં આવતું નથી જેથી નાણા ભળતા ખાતે જમા થઈ જવા સંભવ રહે છે. નાણાં મોકલતી વખતે પૂરતી હકીકત કુપનમાં લખવા ખાસ ભલામણ કરીએ છીએ.

૬. સને ૧૯૫૮-૫૯ના વર્ષનાં બજેટનાં પુસ્તકો સાથે દરેક પુસ્તકાલયને મે૦ ન. ગ્રંથમાળાનું પુસ્તક 'સંસ્કાર રેખા' લેખક ધૂમકેતુનું મોકલી આપવામાં આવશે; તો તે માટે ખોટી લખાપડી ન કરવા વિનંતિ છે.

૭. ગુજરાતનાં જે જે કસ્બા અને તાલુકા પુસ્તકાલયોને મંડળ મારફતે લવાજમ ભરાવવાં હોય તેઓ પોતાની યાદીઓ આ માસ આખર સુધી મોકલી આપે જેથી આગળની તજવીજ થઈ શકે.

તા. ૧૦-૧૦-'૫૮

લક્ષ્મણસિંહ બહેચરસિંહ પરમાર
મંત્રી

સૂચના

જા. નં. ૧૯૪૪-૨૦૭૯
અમદાવાદ-૪, તા. ૧૨-૯-૧૯૫૮

વિષય :—પુસ્તકોનુ ઉધઈથી સંરક્ષણ મેળવવા બાબત.

ઉપરોક્ત વિષયના સંબંધમાં જણાવવાનું કે ઉધઈ ઘણેભાગે ભેજયુક્ત હવામાનવાળી જગ્યામાં જ થાય છે અને સૂર્યનો તડકો સહન કરી શકતી નથી. તે મોટે ભાગે, દીવાલની તરડમાં તથા તેની ઉપર માટી વડે દરની હાર બનાવે છે. ઉધઈ ઉપર ક્રીઓસોટ (Creosote લીકણો રંગ વગેરે ડામરમાંથી બનાવેલો પ્રવાહી)નો ઉપયોગ અસરકારક રીતે માલમ પડેલ છે. સારામા સારો માર્ગ તો પુસ્તકોના ઘોડાઓને અને કબાટોને જમીન સ્પર્શે નહિ તેવી રીતે રાખવાં જોઈએ. જો લાકડી સામાનને ઉધઈ લાગેલ જણાય તો થાયમોલ (Thymol–થાઈમ (Thyme)ના તેલમાંથી બનાવેલ જંતુઘ્ન નાશક દવા)નો ઉપયોગ કર્યા પછી તેમને પાણીના ચલાણામાં ગોઠવી દેવા જોઈએ.

(સહી) ઉ. મો. પટેલ
આસી. ક્યુરેટર ઑફ લાયબ્રેરીઝ,
ગુ. વિ. અમદાવાદ અને વડોદરા.

વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ

આઠમી શિ. વા. પરીક્ષાનું પરિણામ : આઠમી શિ. વા. પરીક્ષામાં કુલ ૬૩૯ કેન્દ્રોમાંથી ૧૫૫૮૧ ઉમેદવારો બેઠા છે. એ પરીક્ષાનું પરિણામ તા. ૨૨ ડીસેમ્બર '૫૮ના રોજ બહાર પડશે.

વડોદરા જિલ્લા અને વિભાગની સભાઓ : વડોદરા જિલ્લા પુ. મંડળ અને વડોદરા વિભાગ પુ. મંડળની વાર્ષિક સભાઓ અનુક્રમે તા. ૨૧ અને ૨૮-૯-'૫૮ના રોજ ભરાઈ છે. તેના અહેવાલ આ જ અંકમાં અન્યત્ર અપાયા છે.

પ્રચારકોની કામગીરી : વડોદરા પંચ જિલ્લા પુ. પ્રચારક શ્રી છ. મ. પટેલે સપ્ટેમ્બર માસમાં સાવલી તાલુકામાં ૧ ખોખર, ૨ ઈંદ્રાડ, ૩ વેમાર, ૪ અલીન્દ્રા, ૫ લામડાપુરા, ૬ સમલાયા સ્ટેશન, ૭ ખંડેરાવપુરા, ૮ ગાંગડીયા, ૯ ગરધીયા, ૧૦ નાની ભાડોલ અને વડોદરા તાલુકામાં ૧૧ છાણી એ પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી માર્ગદર્શન કર્યું છે. અને ગુ પુ. મંડળના ૨૦ સભ્યો નોંધ્યા છે. સદર માસમાં શિ. વા પરીક્ષા અંગે વડોદરામાં વધુ રોકાણ થવાથી ફેરણીની કામગીરી ઓછી થઈ છે.

ભરૂચ સુરત જિ પુ. પ્ર. શ્રી મહેતે સપ્ટેમ્બર માસમાં જંબુસર તાલુકાના ૧ ઉમરા, ૨ ઉબેર, ૩ નોંધણા, ૪ સારોદ (વાંટા તળપદ), ૫ અમનપુર, ૬ નોંબાર, ૭ કરમાડ, ૮ કાવા, ૯ વાવલી, ૧૦ અણુખી, ૧૧ ડુંડજ, ૧૨ સીમજ, ૧૩ મગણાદ, ૧૪ રનાડ, ૧૫ નહાર,

૧૬ કનગામ એ ગામોનાં પુ.ની તપાસણી કરી માર્ગદર્શન કર્યું છે. તથા સામોજ ગામે નવીન પુ. ઉઘાડવાનો પ્રચાર કર્યો છે. ગ્રુ. પુ. મંડળના ૩૦ સભ્યો નોંધ્યા છે.

વ. મૂ. પટેલ

વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા

વડોદરા વિભાગ પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૨૮-૯-૫૮ને વાર રવિના રોજ બપોરના બે વાગે સેન્ટ્રલ લાયબ્રેરીમાં શ્રી. મગનભાઈ શં. પટેલના પ્રમુખ પદે મળી હતી. જેમાં થએલા ઠરાવોની ટૂંક વિગત નીચે મુજબ છે.

(૧) પાછલી સભામાં ચાલેલા કામકાજને બહાલી આપવામાં આવી (૨) સન ૫૮-૫૯ માટે વડોદરા વિભાગ પુ. મંડળમાં, ચારે જિલ્લા પુ. મંડળો તરફથી ચૂંટાઈ આવેલા પ્રતિનિધિઓની નોંધ લેવામાં આવી (૩) સન ૫૭-૫૮માં મંજૂર થયેલા અંદાજ કરતાં, વધુ થએલો ખર્ચ મંજૂર કરવામાં આવ્યો (૪) સન ૫૭-૫૮નું નિવેદન તથા હિસાબ મંજૂર કરવામાં આવ્યા. (૫) સને ૫૭-૫૮નો શિષ્ટવાચન પરીક્ષા ખાતેનો ઉત્પન્ન-ખર્ચનો હિસાબ મંજૂર કરવામાં આવ્યો (૬) શિષ્ટવાચન પરીક્ષાનું કામ વધતું જતું હોઈ, મંડળ ખાતે એક કલાર્કની જગો ખોલવાની ઠરાવી, તે જગો ઉપર હાલ શિ-વા. પરીક્ષા ખાતે કામ કરતા શ્રી મીસ્ત્રીને તા. ૧લી ઓક્ટોબરથી લેવા ઠરાવ્યું (૭) મંડળના સ્ટાફની ઠરેલા ધોરણે ગ્રેડો છોડવામાં આવી. (૮) સન ૫૮-૫૯નું અંદાજ રૂા. ૭૮૦૦નું મંજૂર કરવામાં આવ્યું. (૯) ગ્રુ પુ. મં. ના બંધારણ મુજબ મંડળમાં સન ૫૮-૫૯ માટે શ્રી વાલજીભાઈ ના. અમીન વડોદરા, શ્રી ડાહ્યાભાઈ હી. પટેલ ભરૂચ, શ્રી ડાહ્યાભાઈ જી. નાયક ગોધરા અને શ્રી નારૂશંકર મ.ભટ્ટ રાંદેર એ ચાર સભ્યોને કો-ઓપ્ટ કરવાના ઠરાવ્યા. (૧૦) મંડળના સન ૫૮-૫૯ના હોદ્દેદારોની ચૂંટણી થતા પ્રમુખ : શ્રી મગનભાઈ શં પટેલ વડોદરા, ઉપપ્રમુખ : શ્રી લલ્લુભાઈ હ. પટેલ સુરત, મંત્રીઓ શ્રી. ચીમનભાઈ હ. અમીન વડોદરા તથા શ્રી દલસુખરામ કે શાસ્ત્રીજી ભરૂચ ખજાનચી : શ્રી વાલજીભાઈ ના. અમીન વડોદરા તથા ઓડીટર શ્રી આપાજી અમીનની કુંને. ચૂંટવામા આવ્યા હતા. (૧૧) ગ્રુ: પુ. મં. ની સન ૫૮-૫૯ની કારોબારીમાં શ્રી. મણિલાલ મં. કાશીવાળા અને શ્રી વિષ્ણુપ્રસાદ પ્ર. પંડયાને ચૂટવામાં આવ્યા. છેવટમાં (૧૨) ભરૂચ-સુરત જિલ્લા લોકલ બોર્ડોને પોતાની હદનાં પુસ્તકાલયોને મદદ આપવાની ચાલુ કરવા તથા (૧૩) સુરત અને વડોદરા જિલ્લા મોટા હોવાથી ત્યાં આખા વર્ષ પૂરતા સ્વતંત્ર પ્રચારકની, ખાસ જરૂર હોઈ, એ જિલ્લાની લોકલબોર્ડોને, વડોદરા વિભાગ પુ. મંડળને વાર્ષિક રૂા. ૧૫૦૦)ની પૂરેપૂરી મદદ આપવા વિનંતી કરતા ઠરાવો કરી સભાનુ કામ પૂરુ કરવામાં આવ્યું હતું.

—સિદ્ધપુર તાલુકાના શીહી ગામના સાર્વજનિક પુસ્તકાલયને ચાલુ સાલે લગ્ન પ્રસંગે રૂા. ૭૫) ભેટ મળેલા છે તે બદલ મંત્રી દાતાઓનો આભાર માને છે :—૧૦) શ્રી ગોબરદાર પુ. પટેલ, જેતલવાસણા, રૂા. ૬) શ્રી. અંબારામ વિ. પટેલ, જેતલવાસણા. સુણકના શ્રી અંબારામ કા. પટેલ, શ્રી પ્રભુદાસ ધ. પટેલ, વિસોળના શ્રી જોઈતનદાસ પી. પટેલ, ખરવડાના શ્રી વરવાનજી કાળુજી ઠાકોર, કીંસાના શ્રી ઈશ્વરદાસ ર. પટેલ, રૂપાલના શ્રી લક્ષ્મણભાઈ કા. પટેલ, કામલીના શ્રી દયાશંકર જોષી, ટુંડાવના શ્રી મોહનલાલ જો. પટેલ, ઉનાવાના શ્રી

અંબારામ મ. ઓઝા દરેકના પાંચ રૂપિયા, સડેરના શ્રી વેલાજી ગ. રજપૂત અને ઉનાવાના શ્રી લીલાચંદ જે. પટેલ, ડાભીના શ્રી કચરાભાઈ જ. ઓઝા દરેકના રૂા. ૪) અને ઉનાવાના શ્રી અમથારામ મ. ઓઝાના રૂા. ૩) મળી કુલ ૭૬)

—બનારસમાં તુલસી પુસ્તકાલયના પ્રથમ ખંડનું ઉદ્દ્ઘાટન નગરપાલિકાના અધ્યક્ષ શ્રી પ્રતાપકૃષ્ણ કૌલના હસ્તે થયું. આ પ્રસંગે જાણીતાં મહિલા સંત શ્રી આનંદમયી મા ખાસ આમંત્રણને માન આપી હાજર રહ્યાં હતાં. તેમણે આશીર્વાદ આપતા પોતાના વક્તવ્યમાં જણાવ્યું હતું કે હરિકથા એજ કથા બાકી બધુ વૃથા છે. તથા જ્યાં રામ છે ત્યાં આરામ છે.

અધ્યક્ષ શ્રી કૌલે જણાવ્યું કે તુલસી પુસ્તકાલયનો વિકાસ તુલસી સ્મારક સ્વરૂપે થઈ રહ્યો છે અને તેમા નગરપાલિકાએ પણ હાથ લંબાવ્યો છે. આવતા વર્ષ સુધીમાં ભવન સંપૂર્ણ તૈયાર થઈ જશે એવી આશા વ્યક્ત કરી હતી.

પુસ્તકાલયના મંત્રી શ્રી આનંદબહાદુરસિંહે બોલતાં જણાવ્યું કે આ પુસ્તકાલય વાસ્તવિક-રીતે તુલસી સાહિત્યનું એક આનુષંગિક કેન્દ્ર છે તુલસીભવનના ચોગાનમાં બગીચો બનાવવાનો છે. એ બાગમાં ગોસ્વામી તુલસીદાસજીની સંગેમરમર યા કાંસાની પ્રતિમા બેસાડવામાં આવશે. પ્રા. પ્રથમ નારાયણ આચાર્યે પણ પ્રાસંગિક વિવેચન કર્યું હતું.

—પશ્ચિમ બંગાળના પંતપ્રધાન શ્રી બી. સી. રોયે ભારતના ગ્રંથ લેખકો અને પ્રકાશકો જોગ અપીલ બહાર પાડી મહાજતી સદન લાયબ્રેરીને પોતાની કૃતિઓ ભેટ મોકલવા જણાવ્યું છે.

કલકત્તામાં નેતાજી સુભાષચંદ્ર બોઝે સ્થાપેલી આ મહાજતી સદન લાયબ્રેરીનો તા. ૧૯-૮-૧૯૩૯ના રોજ કવિવર રવિન્દ્રનાથ ટાગોરે પાયો નાખ્યો હતો.

૧૯૪૧ના જાન્યુઆરીમાં ભારતમાંથી નેતાજીના જવા પછી આ સદનનુ બાંધકામ અધૂરું રહ્યુ હતું. આઝાદી પછી પશ્ચિમ બંગાળની સરકારે આ સદન રૂા. ૧૨,૦૦,૦૦૦ લાખના ખર્ચે પૂરું કરવાનું કાર્ય હાથ ધર્યું હતું. જે સદન ૧૯૫૮ના ઑગસ્ટની ૧૯મી તારીખે ખુલ્લું મૂકાયું.

આ સદનને સાંસ્કૃતિક કેન્દ્ર બનાવવાની યોજના હતી અને નેતાજીની એ તિવ્ર ઇચ્છા હતી કે આ મકાનમાં એક ભવ્ય લાયબ્રેરી ખોલવામા આવે.

૧૯૩૭ની તા. ૪થી મેએ બહાર પાડેલા નિવેદનમાં વડાપ્રધાન શ્રી નેહરુએ આ દરખાસ્તને વધાવી લીધી હતી.

આજે હવે મહાજતી સદન પૂરુ થયું છે તેમાં બધા જ વિષયોના પણ પુસ્તકોની બહુ મોટી સંખ્યા સાથે લાયબ્રેરી ખોલવામાં આવનાર છે તેમાં સૌ લેખકો અને પ્રકાશકો પોતાનાં પુસ્તકો અવશ્ય ભેટ આપે.

ગ્રામ પુસ્તકાલયોના લાભનું

ભારત સરકારે ભારતનાં ૬૦૧૦૦ ગ્રામ પુસ્તકાલયોને સો સો પુસ્તકો પુરાં પાડવા માટે રૂપિયા દોઢ કરોડની યોજના ઘડી છે.

આ યોજના પ્રમાણે ૧૯૫૮-૫૯માં પ્રત્યેક ગ્રામ પુસ્તકાલયને દશ પુસ્તકો આપવામાં આવશે. તે પછીનાં બે વર્ષો દરમ્યાન અનુક્રમે ૪૦ અને પચાસ પુસ્તકો આપવામાં આવશે.

આ રીતે એવી આશા રાખવામાં આવે છે કે-બીજી પંચવર્ષીય યોજના પૂરી થતાં ગ્રામ પુસ્તકાલયોમાં નવી શિક્ષિત જનતા માટે યોગ્ય પુસ્તકો હશે.

ગ્રામ જનતાને અનુરૂપ વાચન સામગ્રીનો અભાવ ઘણા વખતથી ધ્યાનપર આવેલો છે. વળી શિક્ષણ પ્રચારને લીધે નવ શિક્ષિતોની સરળ-સાહિત્ય માટેની માગ વધતી જાય છે. આથી બુનિયાદી સાહિત્યના પ્રકાશનની અને વહેંચણીની જરૂરિયાત ખાસ ઊભી થઈ છે.

કેન્દ્ર સરકારની યોજના હેઠળ ચાલુ પુસ્તકોમાથી યોગ્ય પસંદગી કરવામાં આવશે. તેમજ માન્ય વિષયો અંગે નવા પુસ્તકો તૈયાર કરવામાં આવશે. શિક્ષણ ખાતાની માહિતી ખાતાની અને સામૂહિક વિકાસ ખાતાની સમિતિઓને આ યોજનાના અમલનું કાર્ય સોપવામા આવશે. આ પુસ્તકો હિન્દી અને બીજી પ્રાદેશિક ભાષાઓમાં હશે.

અમદાવાદ શહેર પુસ્તકાલય મંડળની સભા

અમદાવાદ શહેર પુસ્તકાલય મંડળની સભા તા. ૨૮-૯-૫૮ને રોજ મળી હતી. શ્રી બિહારીલાલ પોપટલાલ શાહે પ્રમુખપદ લીધા બાદ નીચેના કાર્યો સર્વાનુમતે કરવામાં આવ્યા હતા.

૧ ગઈ સભાનો હેવાલ શ્રી મણીભાઈ દેસાઈએ વાચી સંભળાવ્યો હતો અને તે મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો.

૨ સને '૫૭-૫૮નો ઑડિટરે તપાસેલો હિસાબ સભા સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યો તે મંજૂર કરવામા આવ્યો હતો.

૩ અમદાવાદ શહેર પુસ્તકાલય મંડળ માટે શ્રી બિહારીલાલ પો. શાહ, શ્રી મગનભાઈ દેસાઈ, શ્રી જીવણજી દેસાઈ, શ્રી ફીકુભાઈ દેસાઈ, શ્રી કંચનલાલ પરીખ, શ્રી જેઠાલાલ ગાંધી, શ્રી મોહનદાસ પટેલ, શ્રી બચુભાઈ ગવત, શ્રી કૃષ્ણવદન જોષી, શ્રી આપારાવ ભોળાનાથ લાયબ્રેરીના મંત્રી, શ્રી મેઢ અને શ્રી કૃષ્ણ પુસ્તકાલયના ગ્રંથાલય શ્રી પંચોળીએ ૧૧ સભ્યોની ચૂંટણી કરવામા આવી હતી.

૪ અમદાવાદ વિભાગ પુસ્તકાલય માટેના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી જીવણજી દેસાઈ અને શ્રી મગનભાઈ દેસાઈની ચૂંટણી કરવામાં આવી હતી.

૫ ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળની કાર્યવાહક સમિતિ માટેના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી બિહારીલાલ પો. શાહની ચૂંટણી કરવામાં આવી હતી.

તે પછી સભા વિસર્જન થઈ હતી.

અમદાવાદ જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળની સભા

અમદાવાદ જિલ્લા પુરતકાલય મડળની સભા તા. ૨૮-૯-૫૮ના રોજ મળી હતી. શ્રી જીવણજી ડાહ્યાભાઈ દેસાઈએ પ્રમુખપદ લીધા બાદ નીચેના કાર્યો સર્વાનુમતે કરવામાં આવ્યાં હતાં.

૧ મંત્રી શ્રી ફીકુભાઈ દેસાઈએ રજૂ કરેલ સન '૫૭-૫૮નો ઓડિટરે તપાસેલો હિસાબ મંજૂર કરવામા આવ્યો હતો

૨ (૧) ડૉ. શ્રી છોટાભાઈ જીવાભાઈ પટેલ પ્રમુખ અમદાવાદ જિલ્લા લોકલ બોર્ડ, (૨) શ્રી જીવણજી ડા. દેસાઈ, (૩) શ્રી ફીકુભાઈ દેસાઈ અને (૪) શ્રીમતી ઇન્દુમતીબહેન શેઠ એ ચાર સભ્યોને કોઓપ્ટ કરવામા આવ્યા હતા

૩ શ્રી ડૉ. છોટાભાઈ જીવાભાઈ પટેલની પ્રમુખ તરીકે શ્રી અંબાલાલ કે. શાહની

ઉપપ્રમુખ તરીકે શ્રી ફીકુભાઈ દેસાઈ અને શ્રી જમનાદાસ મૂ. પરીખની મંત્રીઓ તરીકે અને શ્રી જીવણજી દેસાઈની ખજાનચી તરીકે ચૂંટણી કરવામાં આવી હતી.

૪ અમદાવાદ વિભાગ પુ. મંડળ માટેના પ્રતિ. તરીકે શ્રી અંબાલાલ કે. શાહ, શ્રી જમનાદાસ મૂ. પરીખ, શ્રી ઈન્દુમતીબહેન શેઠ અને શ્રી નારાયણ વી. મીસ્ત્રીએ ચાર જણની ચૂંટણી કરવામાં આવી હતી.

૫ ગુજરાત પુ. મંડળની કાર્યવાહક સમિતિ માટેના પ્રતિનિધિ તરીકે ડૉ. શ્રી છોટાભાઈ જીવાભાઈ પટેલની ચૂંટણી કરવામાં આવી હતી.

૬ ચાલુ વર્ષ દરમ્યાન વિરમગામ મુકામે અમદાવાદ જિ. પુસ્તકાલય શિક્ષણ વર્ગ યોજવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું હતુ.

૭ અમદાવાદ જિલ્લા પુસ્તકાલય પરિષદ દહેગામ મુકામે બોલાવવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું.

તે પછી સભા વિસર્જન થઈ હતી.

અમદાવાદ વિભાગ પુ. મંડળની સભા

અમદાવાદ વિભાગ પુ. મંડળની સભા તા. ૫-૧૦-'૫૮ને રોજ શ્રી મગનભાઈ દેસાઈના પ્રમુખપદે મળી હતી. તે વખતે નીચેનાં કાર્યો સર્વાનુમતે કરવામાં આવ્યાં હતા.

૧ શ્રી સુરજમલ માવજીભાઈનો સભામાં હાજરી નહિ આપી શકાય તેવી મતલબનો પત્ર સભા સમક્ષ વાંચી સંભળાવતાં તે પત્રની નોંધ લેવાનું ઠરાવ્યું હતું.

૨ શ્રી મણિભાઈ દેસાઈએ ગઈ સભાનો હેવાલ વાંચી સંભળાવ્યો તે મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો.

૩ શ્રી મણિભાઈ દેસાઈએ રજુ કરેલ સન '૫૭-૫૮નો હેવાલ અને ઑડિટરે તપાસેલો હિસાબ મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો. (જે આજ અંકમાં અન્યત્ર પ્રગટ કરવામા આવેલ છે.)

૪ નીચેના ચાર ને કોઓપ્ટ કરવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું.

(૧) શ્રી ફીકુભાઈ દેસાઈ, (૨) શ્રી જેઠાલાલ જી. ગાંધી, (૩) શ્રી ચીમનલાલ પુ. પટેલ (૪) ખેડા જિ. લો. બોર્ડના પ્રમુખ શ્રી ગોરધનભાઈ શંભુભાઈ પટેલ.

૫ નીચેના હોદ્દેદારોની નિમણુક કરવામાં આવી હતી:-

૧ પ્રમુખ શ્રી મગનભાઈ પ્રભુદાસ દેસાઈ
૨ ઉપપ્રમુખ શ્રી રામભાઈ કાશીભાઈ પટેલ
૩ મંત્રી શ્રી ફીકુભાઈ રતનજી દેસાઈ
૪ મંત્રી શ્રી નાનજીભાઈ જેઠીદાસ પટેલ
૫ ખજાનચી શ્રી જીવણજી ડાહ્યાભાઈ દેસાઈ

૬. ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળની કાર્યવાહક સમિતિ માટેના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી ફીકુભાઈ દેસાઈ અને શ્રી ચીમનભાઈ પુ. પટેલની નિમણુંક કરવામા આવી હતી.

૭ શ્રી ફીકુભાઈ દેસાઈએ રજુ કરેલ નીચે મુજબનું સન '૫૮-૫૯ નું અંદાજપત્ર મંજૂર કરવામાં આવ્યું હતું.

જ		ઉ	
૧,૨૦૦-૦૦	લવાજમની ફાળવણી	૭૦-૦૦	સ્ટેશનરી છપામણી
૭૨૪-૦૦	ગુજરાત પુ. મંડળ તરફથી સરકાર મદદના ૪૦% લેખે મદદના	૨૦-૦૦	પોસ્ટેજ
		૧૦-૦૦	પરચુરણ ખર્ચ
		૫૪૦-૦૦	પ્રવાસ ખર્ચ
૮૪૬-૦૦	ઉપજ કરતાં ખર્ચના વધારાના	૨,૧૩૦-૦૦	પગાર ખર્ચ
			૬૦૦-૦૦ ગુજરાત પુ. મંડળ
૨,૭૭૦-૦૦			૧,૫૩૦-૦૦ બે પ્રચારકોને
		૨,૭૭૦-૦૦	

તે પછી સભા વિસર્જન થઈ હતી.

અમદાવાદ વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ

(સને ૧૯૫૭-૫૮નો હેવાલ, હિસાબ અને ૧૯૫૮-૫૯નું અંદાજપત્ર)

૧. સભ્યો અને લવાજમ : અમદાવાદ વિભાગના ૭ જિલ્લાઓમાં અને અમદાવાદ શહેરમાં થઈને કુલ ૧૨ આજીવન સભ્યો નોંધાયેલા છે.

તે ઉપરાંત સને ૧૯૫૭-'૫૮ના ૧૪૨૦ સભ્યો નોંધાયા હતા. અને તેનું કુલ લવાજમ ૩૦૫૦)-ઉઘરાવાયું હતું. ઉપરાંત સને ૧૯૫૬-'૫૭ના ૨૦ સભ્યો નોંધાયા હતા અને તેનું કુલ લવાજમ રૂ. ૪૦)- આવ્યું હતું.

૨. લવાજમની ફાળવણી : સને ૧૯૫૬-'૫૭ની લવાજમની ફાળવણીના રૂ. ૧૦૫૩-૬૦ ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી મળ્યા હતા.

૩. મંડળને મદદ : ગુજરાત પુ. મંડળને મળેલી સને ૧૯૫૬-'૫૭ની સરકારી મદદના ૪૦ ટકા લેખે રૂ. ૮૦૦)- મંડળને મદદ તરીકે મળ્યા હતા. તે ઉપરાંત ખેડા જિલ્લા લોકલ બૉર્ડ તરફથી સને ૧૯૫૫-૫૬ની મદદના રૂ. ૨૫૦)-મળ્યા હતા. તે બદલ ખેડા જિલ્લા લો. બો.નો આભાર માનવામાં આવે છે.

૪. જિલ્લા તથા તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળો : ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના સને ૧૯૫૬-૫૭ના સભ્યોની નોંધણી માર્ચ ૧૯૫૭ની આખરે પૂરી થતા જિલ્લાવાર નીચેના તાલુકાઓનાં તાલુકા પુ. મંડળની રચના કરવામા આવી હતી.

અમદાવાદ જિલ્લો —દહેગામ, વીરમગામ. ધોળકા.
મહેસાણા જિલ્લો —કડી, કલોલ, વિજાપુર, વિસનગર, મહેસાણા, સિદ્ધપુર. ખેરાળુ, પાટણ, ચાણસ્મા, હારીજ.
ખેડા „ —આણંદ, પેટલાદ, ખંભાત, માતર, કપડવણજ, નડિયાદ.
અમરેલી „ —અમરેલી, દામનગર, કોડીનાર.
સાબરકાંઠા „ —મોડાસા
બનાસકાંઠા „ —કાંકરેજ.

આમ કુલ ૭ જિલ્લાઓમાં જિલ્લા પુ. મંડળ અને ૨૪ તાલુકા પુ. મંડળોની રચના થઈ શકી હતી. તે ઉપરાંત બંધારણ મુજબ અમદાવાદ શહેરમાં અમદાવાદ શહેર પુ. મંડળની રચના કરવામાં આવી હતી.

૫. પુસ્તકાલય શિક્ષણવર્ગ : મહેસાણા જિલ્લા પુસ્તકાલય શિક્ષણવર્ગ કડી મુકામે ૨૮-૨૯-૩૦-૩-'૫૮ના રોજ યોજવામાં આવ્યો હતો. તેમાં ૫૩ ઉમેદવારોએ તાલીમ લીધી હતી.

૬. પુસ્તકાલય પરિષદ : ૧. વિજાપુર તાલુકા પાંચમી પુસ્તકાલય પરિષદ તા. ૭-૪-'૫૭ ના રોજ વિહાર મુકામે શ્રીમતી હસમુખબહેન દેસાઈના પ્રમુખપદે યોજવામાં આવી હતી.

૨. ચાણસ્મા તાલુકા દશમી પુસ્તકાલય પરિષદ બહુચરાજી મુકામે શ્રી ગોવિંદભાઈ હ. મહેતાના પ્રમુખપદે યોજવામાં આવી હતી.

૩. કલોલ તાલુકા પુસ્તકાલય પરિષદ ધાનજ મુકામે તા. ૭-૯-૫૭ના રોજ એજ્યુ. ઇન્સ્પે. શ્રી ત્રિવેદીના પ્રમુખપદે યોજવામાં આવી હતી.

૭. શિષ્ટવાચન પરીક્ષા : વડોદરા વિભાગ પુ. મંડળ દ્વારા લેવામાં આવેલી સાતમી શિષ્ટવાચન પરીક્ષા તા. ૧૫-૯-'૫૭ના રોજ લેવામાં આવી હતી. તેમાં અમદાવાદ વિભાગના ઉમેદવારોએ ઘણી સારી સંખ્યામાં ભાગ લીધો હતો.

૮. પુસ્તકાલયોની તપાસણી: ૧. મદદનીશમંત્રી શ્રી મણિભાઈ દેસાઈએ કાલોલ, કરજણ, કડી, ખીલીમીરા, અંબેટી, પુણી, પાલણપુર, ડીસા, ધાનેરા, દિયોદર, રાધનપુર, સમી, નારાઢી, વડગામ, બોરસદ અને ભાદરણના પુસ્તકાલયની મુલાકાત લઈ પુસ્તકાલયોમાં શિષ્ટ પુસ્તકો વસાવવા અંગે સમજ આપી હતી, તેમ જ વર્ગીકરણ, પુસ્તકાલય વ્યવસ્થા, દફતરી તથા હિસાબી કામ વગેરેનું માર્ગદર્શન આપ્યું હતું.

પ્રચારક શ્રી ઉમિયાશંકર દવેએ વિભાગમાં આવેલ ૭ જિલ્લાઓમાં અને અમદાવાદ શહેરમાં થઈને કુલ ૨૮૫ પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી માર્ગદર્શન આપ્યું હતું. તથા ૯૪ ગામોએ નવીન પુસ્તકાલયો શરૂ કરાવવાની તજવીજ કરી હતી. તે ઉપરાંત તેમણે ગુજરાત પુ. મંડળના ૧૧૦ સભ્યો નોંધ્યા હતા. કુલ ૩૦૩ દિવસની કામગીરી થઈ હતી.

માનદ પુસ્તકાલય પ્રચારકોએ મહેસાણા જિલ્લામાં ૧૪ અને ખેડા જિલ્લામાં ૩૫ મળી કુલ ૪૯ પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી હતી.

આમ વર્ષ દરમ્યાન કુલ ૩૫૦ પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરવામાં આવી હતી.

૯. હિસાબ : ઓડિટરે તપાસેલો ૧૯૫૭-'૫૮નો હિસાબ તથા તા. ૩૧-૩-'૫૮ના રોજનું સરવૈયું આ સાથે સામેલ છે

૧૦. આભાર દર્શન : સંસ્થાગત સભ્યોનું લવાજમ વસુલ કરી આપવા માટે શ્રી પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. વડોદરાનો તથા પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિમાં રસ લઈ વ્યક્તિગત સભ્યો નોંધવા માટે કાર્યકરોનો તેમ જ મંડળનો હિસાબ તથા સરવૈયું તપાસી આપવા માટે શ્રી આપાજી અમીન એન્ડ કું., અમદાવાદનો આભાર માનવામાં આવે છે.

(સહી) ડીકુભાઈ ૨. દેસાઈ
મંત્રી,
અમદાવાદ વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ

અમદાવાદ વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ

તા. ૩૧-૩-૫૮ ના રોજ પૂરા થતા વર્ષનો ઉપજ ખર્ચનો હિસાબ

જ		ઉ	
૮૦૦-૦૦	ગુજરાત પુ. મંડળને મળેલી સને ૧૯૫૬-૫૭ની સરકારી ગ્રાન્ટ ૪૦ ટકા લેખે મદદ તરીકે મળ્યા.	૬૦૮-૦૦	ગુજરાત પુ. મંડળને પગારના ૪૦ ટકા પ્રમાણે ફાળો.
૧૦૫૮-૬૦	ગુજરાત પુ. મંડળ તરફથી સને ૧૯૫૬-૫૭ના લવાજમની ફાળવણીના.	૧૪૦૫-૦૦	પ્રચારકોને પગાર, મોંઘવારી, તથા મુસાફરી ભથ્થુ
૨૫૦-૦૦	ખેડા જિલ્લા લો. બો. તરફથી મદદ.	૧૬-૫૫	પોસ્ટેજ
૫-૧૬	વ્યાજના	૧-૯૫	સ્ટેશનરી
૧૧-૨૫	પત્રક વેચાણના (ગયા વર્ષનો સ્ટેશનરી ખર્ચ પૈકીના)	૯૬-૫૧	વધારો સરવૈયે લઈ ગયા.
૨૧૨૦-૦૧		૨૧૨૦-૦૧	

અમદાવાદ વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ

તા. ૩૧-૩-'૫૮ના રોજનું સરવૈયું

જ		ઉ	
૪૧૮૨-૮૨	પાછલી બાકી	૪૧૯૪-૫૦	બેંક ઓફ ઇન્ડિયા લિ. અમદાવાદ, એલિસબ્રિજ શાખામાં ચાલુ ખાતે
૯૧-૫૧	આ વર્ષનો વધારો ઉપજ-ખર્ચ ખાતા મુજબ	૮૪-૮૩	રોકડ હાથ ઉપર, મદદનીશ મંત્રી, શ્રી મણિભાઈ દેસાઈ પાસે
૪૨૭૬-૩૩		૪૨૭૬-૩૩	

વિનોબાની વાણી

—હાલની સમાજરચના હરીફાઈના પાયા પર થઈ છે. જે લોકો કામ કરે છે અને વધુ બુદ્ધિશાળી છે તે બીજા કરતાં વધુ સુખી હાલતમા જીવે છે.

—સમાજમાં અનુકંપા અને પ્રેમની ભાવના વિકસે તો હરીફાઈની ભાવનાનો અંત આવી જશે અને બધા સુખી થશે.

—પુષ્પ નિર્મળ અને નિર્દંભ મનનું પ્રતીક છે. પણ આંટી આપવાનો રિવાજ એથી યે સારો છે. આંટી પવિત્ર વસ્તુ છે. શ્રમનું પ્રતીક અને સમાનતાનું ચિહ્ન છે. આંટીઓ મળશે તો ગ્રામદાન, ભૂદાન વગેરે પ્રવૃત્તિઓ અંગે થતો ખર્ચ આંટીઓની મદદથી કાઢી શકાશે. પંચવર્ષીય યોજના કરતાં પણ મોટું કામ થશે.

કડી તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી આગામી શિષ્ટ વાચન પરીક્ષા તા.૧૮-૧-૫૯ના રોજ લેવાની છે તેમાં " ભારત સેવક ગોપાળ કૃષ્ણ ગોખલે " પુસ્તક (શ્રી ર. ન. વહોરા કૃત) પસંદ કરવામાં આવ્યું છે. પુસ્તકની કિંમત રૂ. ૦-૨૫ ન. પૈ. તેમજ પરીક્ષા ફી ૦-૩-૦ રાખેલ છે. અરજી મોકલવાની તા. ૨૮-૧૨-'૫૮ તેમજ કેન્દ્ર પરવાનગીની તા. ૨૮-૧૧-૫૮ની રાખવામાં આવી છે. જે કેન્દ્રમાં પુસ્તકોની જરૂર હોય. તેમણે તા. ૩૧-૧૦-૫૮ સુધીમા તાલુકા મંત્રીને લખવું. આ પરીક્ષામાં ધો. ૩ પાસથી ધો. ૭ ચાલુના વિદ્યાર્થીઓ બેસી શકશે.

તાલુકા મંત્રીએ સપ્ટેમ્બર માસમાં નાની કડી તેમજ વીડજ સાર્વજનિક પુસ્તકાલયની ભેટ તપાસણી કરી. માનદ પ્રચારક શ્રી લક્ષ્મણદાસ આચાર્યે આદુંદરા સા. પુ. ની તપાસણી કરી.

—જરકા તા. ખેરાળુના પુસ્તકાલયને લગ્નપ્રસંગે નીચેની મદદ મળી છે તે બદલ મંત્રી દાતાઓનો આભાર માને છે :—

શ્રી પ્રભુદાસ ગં. પટેલ, શ્રી સુંદરદાસ ક. પટેલ, શ્રી હરગોવનદાસ પટેલ, શ્રી પુંજીદાસ રા. પટેલ, શ્રી જોઈતારામ ગં. પટેલ, શ્રી ભગવાનદાસ રા. પટેલ, શ્રી જોરદાસ મો. પટેલ, શ્રી પ્રભુદાસ છ. પટેલ, શ્રી ઈશ્વરદાસ વિ. પટેલ, શ્રી શંકરભાઈ શં. પટેલ એ દરેક તરફથી રૂ. ૧૦) શ્રી અમથાભાઈ ગોદડભાઈ કુંભાર તરફથી રૂ. ૦) શ્રી ઉગરચંદ કુબેરદાસ સુથાર તરફથી રૂ. ૬) શ્રી જોઈતાભાઈ દે. પટેલ, શ્રી હરગોવનદાસ વી. પટેલ, શ્રી અમથાભાઈ વી. પટેલ અને શ્રી. ચતુરદાસ વી. પટેલ દરેક તરફથી રૂ. ૫) અને શ્રી હુડીયલ નથુજી ગલાજી તરફથી રૂ. ૧૦૧) મળી કુલ રૂ. ૨૪૭) ભેટ મળ્યા છે.

વિનોબાની વાણી

એક ભાઈએ મને હમણાં કહ્યું કે કેટલાક એવા દુર્જનો હોય છે કે કેમે કરીને જમીન આપવાની વાત માનતા જ નથી. ત્યારે મેં એમને એક વાત કહી.

એક સાધુ હતો એનો એક દુર્જનની સાથે પનારો પડ્યો. સાધુ એને સમજાવવા બહુ બહુ મથ્યો તોયે પેલો સમજ્યો નહિ. છેવટે ગુસ્સે થઈને સાધુ ત્યાંથી જતો રહ્યો. તે રાતે સાધુને સ્વપ્નામાં ભગવાને દેખા દીધી અને કહ્યું, " અલ્યા મૂરખ ! એ દુર્જનને હું તો વેઠી લઉં છું, મેં એને આ મારી સૃષ્ટિમાં આશરો આપ્યો છે. તે તું મારા કરતાંયે શુદ્ધ થઈ ગયો કે તારાથી એને જરાયે વેઠી લેવાતો નથી ?"

સાધુ ગેંગેં ફેંફેં થઈ ગયો ને કહેવા લાગ્યો, ' આપ તો પરિપૂર્ણ શુદ્ધ છો. "

ત્યારે ભગવાને કહ્યું : " અતિશુદ્ધ હોવા છતાં પણ જો આ દુર્જનને વેઠી લઉં છું તો તને શું જોર આવે છે ? "

આનો અર્થ એ છે કે ભગવાન પર જેને શ્રદ્ધા હોય એણે ભગવાને સરજેલાં બધાં માનવી પર પ્રેમ અને વિશ્વાસ રાખવો જોઈએ માનવીના હૃદય પર શ્રદ્ધા ધરાવવી એનું નામ જ આસ્તિકતા.

આવી આસ્તિકતા એ જ આપણા યજ્ઞોની વેદી છે, આંદોલનની ભૂમિકા છે.

બલ્ગેરિયાની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ

સાર્વજનિક પુસ્તકાલય પ્રજાની ઉન્નતિમાં ઘણો મહત્ત્વનો ભાગ ભજવે છે. બલ્ગેરિયામાં આવાં પુસ્તકાલયોએ પ્રજાનું સામાજિક તેમજ રાજનૈતિક અજ્ઞાન દૂર કરવામાં સારો એવો ફાળો આપ્યો છે. પુસ્તકાલય દ્વારા ત્યાં દેશના પ્રત્યેક ખૂણામાંથી પ્રગટ થયેલાં પુસ્તકો એક જગાએ ભેગાં કરવામા આવે છે. સ્વાતંત્ર્યપ્રાપ્તિ બાદ ત્યાંની પ્રગતિ ખાસ નોંધપાત્ર છે. જ્યાં ૧૯૪૪માં ૬૯૯૫ પુસ્તકાલયોમાં ૩૯,૪૫,૦૦૦ પુસ્તકો હતાં ત્યાં આજે, ચૌદ વર્ષ બાદ ૧૫૦૦૦ પુસ્તકાલયોમા ૧,૫૩૩૬૦૦૦ પુસ્તકોનો સંગ્રહ જોવા મળે છે. ત્યાંની સરકારની આર્થિક તેમજ ઈતર સહાય વડે પ્રતિવર્ષ દેશપરદેશનાં દશ લાખ પુસ્તકોનો ત્યાંના પુસ્તકાલયોમાં ઉમેરો થાય છે.

બધાં પુસ્તકાલયોમાં પુસ્તકો મફત વાંચવા આપવાની વ્યવસ્થા છે. ૧૯૫૬માં ૨૨,૮૦,૦૦૮૦ પુસ્તકો આવી રીતે અપાયાં હતાં.

તુર્કીના સામ્રાજ્ય સમયે ત્યાં પુસ્તકાલયની શરૂઆત થઈ. એની સાથે શિક્ષણના આધાર-સ્તંભ સમાન મનાતી નૃત્યમંડળીઓની પણ વ્યવસ્થા હતી. ૧૯૪૪માં આવી ૨૯૯૮ મંડળીઓમાં ૨૦,૭૮,૦૦૦ પુસ્તકો હતાં; આજે ૪૫૩૪ મંડળીઓમાં ૬૦,૨૯,૫૫૮ પુસ્તકોની આપ લે થાય છે. આ મંડળીઓમાથી ૧૯૫૬માં ૧૨,૦૯,૯૯૮૦ પુસ્તકો વાંચવા માટે અપાયાં હતાં લોકોને ગમ્મત સાથે જ્ઞાન આપવા માટે, પ્રતિવર્ષ આ સંસ્થાઓ મારફત 'બલ્ગેરિયા પુસ્તક સપ્તાહ' તથા 'બાળ પુસ્તક સપ્તાહ'ની યોજના કરવામાં આવે છે.

ત્યાં ૨૩ મોટાં પુસ્તકાલયો રાજ્યને હસ્તક છે, અને એ પુસ્તકાલયોનું મુખ્ય ધ્યેય સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોની સંખ્યામાં બને એટલો વધારો થાય એવી પ્રવૃત્તિઓ પોષવાનું છે. બલ્ગેરિયાનું મધ્યવર્તી સરકારી પુસ્તકાલય 'વી. કોલોરોવ સ્ટેટ લાયબ્રેરી' છે એની સ્થાપના ૧૮૭૮મા થઈ હતી. તેમા આજે ૬૦,૯૦,૦૦૦ પુસ્તકો ઉપરાંત અનેક મૂલ્યવાન હસ્તલિખિત પોથીઓ છે તે દેશના ઐતિહાસિક સંગ્રહાલયમાં ૩,૫૦,૦૦૦ લેખો છે જેમાં તુર્કીના સામ્રાજ્ય સમયે થઈ ગયેલા ક્રાંતિકારીઓના સંગઠન અંગેના મુખ્ય છે.

તુર્કીના આ 'ગ્રંથરક્ષાગૃહ'નુ મહત્ત્વ ઘણું છે. તેમાં ૨૦,૦૦૦ લેખો તથા ૩૦૦૦ હસ્તલિખિત પોથીઓ છે. એમાં ૧૨મા સૈકાની વિશ્વભૂગોળ તથા ઈ. સ. ૯૬૧-૧૦૩૬ના સમયનો (યામિન ઑફ ઉત્બી) ઇતિહાસ ખાસ નોંધપાત્ર છે. આ સંગ્રહમાં ૮૫૦૦ જુના અપ્રાપ્ય પુસ્તકો (ઈ. સ. ૧૮૦૬-૧૮૭૮) છે. સાથે સાથે 'બલ્ગેરિયા ઈગલ' નામના આ દેશના સર્વપ્રથમ સમાચારપત્રની નકલો પણ છે.

ત્યાં પુસ્તકાલયોની કાયાપલટ ઈ. સ. ૧૯૫૪માં થઈ. જુનાં મકાનોનાં સ્થાન ઉપર નવાં બંધાયાં. એક મોટા એવા પુસ્તકાલયમાં ૪૮૦ બેઠકવાળા અધ્યયનગૃહ તથા વિષયવાર પુસ્તકોના સંગ્રહોની વ્યવસ્થા છે.

ત્યાંની દરેક નિશાળમાં પુસ્તકાલય છે. આ પુસ્તકાલય વિદ્યાર્થીઓ તેમજ અધ્યાપકોને ઘણું મદદગાર થાય છે. 'સોફિયા વિશ્વવિદ્યાલય' તથા 'બલ્ગેરિયા એકેડેમી ઑફ સાયન્સ'નાં વિશાળ પુસ્તકાલયો આધુનિક ઢબે સજ્જ છે. આ ઉપરાંત ત્યાંની વિદેશ તથા ગૃહખાતાની કચેરીઓમાં અધિકારીઓ વગેરે માટે પણ અલગ અલગ પુસ્તકાલયો છે.

વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ

C/o સેન્ટ્રલ લાઇબ્રેરી, વડોદરા.

આઠમી શિષ્ટવાચન પરીક્ષા

પ્રશ્નપત્ર

બાપુની ઝાંખી

(ગમે તે આઠ પ્રશ્નોના જવાબ લખવા. દરેક પ્રશ્નના ગુણ ૧૨ છે. ઉપરાંત સ્વચ્છતા અને સારા અક્ષરના ગુણ ૪ છે.)

૧ કેલનબેક અને એંડ્રુઝ વિષે જે જાણતા હો તે ટૂંકમાં લખો.

૨ બાપુ સમયપાલનનો ખાસ આગ્રહી હતા તે દર્શાવતા બે પ્રસંગો લખો.

૩ 'બાપુએ દાક્તર અને પત્રકારો પાસેથી પણ ફી લીધી' એ પ્રસંગ ટાંકો.

૪ ચિકાકોલમાં સાંજની પ્રાર્થનાના વિસ્મરણનો પ્રસંગ વર્ણવો.

૫ અંતેવાસીઓ પ્રત્યે માતા જેવો પ્રેમ દર્શાવતા બાપુના ત્રણ પ્રસંગો ટાંકો.

૬ અ બાપુ કેટલી હદે કરકસરીયા હતા અને પ્રસંગોપાત કેટલી હદે નાણાં પણ ખર્ચતા તે ટૂંકમાં લખો.

બ રવિબાબુ તથા અબ્બાસસાહેબના મિલન પ્રસંગોમાં બાપુએ દર્શાવેલો વિવેક ટાંકો.

૭ 'બાપુના ખભા પર સાપ ચડ્યો' એ પ્રસંગ વર્ણવો.

૮ 'ફરવું' અને 'ભાત' એ બે બાબતમાં બાપુનું શું કહેવું છે તે લખો.

૯ ઝેર ચૂસી લીધું, ગરીબો માટે માન, કેદી રસોઈઓ દત્તોબા, માતૃભાષાનો આગ્રહ એ ચારમાંથી ગમે તે બે વિષે લખો.

૧૦ નીચે જણાવેલ પ્રશ્નોના ટૂંકમાં જવાબ આપો.

(૧) શાંતિનિકેતનના સ્થાપક કોણ હતા? (૨) ગાંધીજીના રાજદ્વારી ગુરુ કોણ હતા? (૩) હોમરૂલ લીગની સ્થાપના કોણે કરી હતી? (૪) દુનિયામાં ઊંચામાં ઊંચો ધોધ કયો છે? (૫) આખા હિંદુસ્તાનમાં ઝીણી ખાદી કયાંની જાણીતી છે? (૬) હિંદુસ્તાનના સ્વરાજનું અખંડ ધ્યાન ધરનાર કોણ હતા? (૭) મહાત્મા ગોખલેનું અવસાન થતાં બાપુએ કયું વ્રત લીધું હતું? (૮) બાપુના જપ્ત થયેલ કયા પુસ્તકની હજારો નકલ છપાઈ અને વેચાઈ હતી?

૧૧ નીચેનાં વાક્યોમાં ખાલી જગા પૂરો.

(૧) દેશસેવાને કાજે મેં ત્યાગ કર્યો હોય તો તે......

(૨) હું જે ગુરુની ખોજમાં છું તે ગુરુ... ..પોતે જ છે.

(૩) બાપુના મનમા નાના મોટાંનો......વસતો નથી

(૪) ......એ બ્રહ્મચર્યવ્રતના પાલનનું એક અંગ છે.

(૫) અસહ્ય અન્યાયનો ઇલાજ......થી થઈ શકે.

(૬) દયાળુ થવામા......નથી બેસતા.

(૭) પુત્રો માટે ધન મૂકી જવું એ તેમને......છે.

(૮) ભણેલા લોકોમાથી......સૂકાઈ ગયો છે.

ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળની કાર્યવાહક સમિતિની સભા

ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળની કાર્યવાહક સમિતિની સભા તા. ૨૧-૯-૫. ને રવિવારના રોજ ગુજરાત વિદ્યાસભાના મકાનમાં મળી હતી તે વખતે કુલ ૧૪ સભ્યો હાજર રહ્યા હતા.

શ્રી નાનુભાઈ જે. પટેલની શ્રી બિહારીલાલ પો. શાહ આજની સભાનું પ્રમુખસ્થાન લે તેવી દરખાસ્તને શ્રી વિષ્ણુપ્રસાદ પ્ર. પંડ્યાનો ટેકો મળતાં દરખાસ્ત સર્વાનુમતે પસાર થઈ હતી અને શ્રી શાહે પ્રમુખસ્થાન લીધા બાદ નીચેનાં કાર્યો સર્વાનુમતે કરવામાં આવ્યા હતાં.

૧. ગઈ સભાનો હેવાલ શ્રી મણિભાઈ દેસાઈએ વાંચી સંભળાવ્યો હતો અને તે મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો.

૨. શ્રી ખુમાનસિંહ બારોટનો સભામાં હાજર રહી શકાશે નહિ તેવી મતલબનો પત્ર આવ્યો હતો તેની નોંધ લેવામાં આવી હતી.

૩. મંત્રીઓએ રજુ કરેલ સન '૫૭-'૫૮ માં થયેલ કામકાજનો હેવાલ તેમજ ઓડિટરે તપાસેલો સન '૫૭-'૫૮ નો ઉપજ ખર્ચનો હિસાબ તથા તા. ૩૧-૩-૫૮ ના રોજનું સરવૈયું મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા.

૪. સન '૫૮-'૫૯ના વર્ષ માટે અંદાજપત્ર મંજૂર કરવામાં આવ્યું હતું.

૫. સને ૧૯૫૯ ગ્રંથપાલ તાલીમ વર્ગ ચલાવવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું અને તેના સંચાલનની વ્યવસ્થા કરવા માટે શ્રી મગનભાઈ દેસાઈ, શ્રી ઠાકુભાઈ દેસાઈ, શ્રી ચીમનભાઈ હ. અમીન, શ્રી ગોપાળભાઈ પટેલ અને આસિ. કયુ. શ્રી ઉમેદભાઈ પટેલ એ પાંચ સભ્યોની સમિતિ નીમવામાં આવી હતી.

૬. મંડળની વાર્ષિક સામાન્ય સભા તા. ૧૬-૧૧-૫૮ને રવિવારના રોજ બપોરે ૩-૦૦ વાગે પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળના રાવપુરા રોડ પર આવેલ કાર્યાલયના મકાનમાં બોલાવવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું.

સામયિક દોહન

ગ્રામપંચાયતોનું કર્તવ્ય

આપણા પ્રાચીન લોકોએ કેટલાક ભવ્ય શબ્દો શોધેલા છે. 'પંચાયત' એવો જ એક ભવ્ય શબ્દ છે. આપણા દેશમાં અંગ્રેજો આવ્યા એ પહેલાં મુસલમાનોએ ૭૦૦ વર્ષ રાજ્ય કર્યું હતું. એ પછી દેશી રાજ્યો થયાં અને ત્યારબાદ પરદેશીઓ આવ્યા એ બધાએ વહીવટ કર્યો. પણ ગામડાં ઉપર એમનું રાજ્ય ન હોતું; કારણ ગામડાંમાં પંચાયતો હતી. ગામડાંની ભાષામાં પંચાયત એટલે પાંચ બોલે પરમેશ્વર. આપણે ત્યાં પંચાયતોની પહેલાં ખૂબ મહત્તા હતી અને ગામનાં બધાં કામ પંચાયત મારફતે થતાં.

આ પંચાયતો શું કામ કરતી? ગામડાંની ભાષામાં ગડભાંગ અને ભાંજગડ એ બે શબ્દો છે. ગડભાંગ એટલે ઘડવું અને ભાંગવું અને ભાંજગડ એટલે ભાંગેલાને સાંધવું. ગામમાં કંઈ ગડભાંગ થઈ હોય તો પંચાયત ભાંજગડ કરી આપતી સમાધાન કરી આપતી. ભાંગેલાને ઘડ્યા પછી થાય તે સમાધાન આ સમાધાન કોણ કરે? જેમને સમાધાન કરતાં આવડે તે સમ્યક રીતે થાય તે સમાધાન.

કોર્ટમાં ન્યાય ચુકવાય છે ત્યારે એક હારે છે ને બીજો જીતે છે. જીતનારો કોર્ટમાંથી નીકળે છે ત્યારે અભિમાન લઈને નીકળે છે ને હારનારો દ્વેષ લઈને નીકળે છે. પણ પંચાયતો ભાંજગડ-સમાધાન કરાવી આપતી. તે એવી રીતે ન્યાય કરતી કે કોઈ હારતું યે નહિ ને જીતતું યે નહિ. જીતનારને અભિમાન થતું ન હતું ને હારનારને દ્વેષ થતો ન હતો. પંચાયત ચલાવવાની આ આપણી રીત હતી. પણ દિવસે દિવસે આપણે એ ભુલતા ગયા. ૧૫૦ વરસ થયાં તુટતાં તુટતાં હવે નવા રૂપે એ શરૂ થાય છે.

*

...ગામના જેટલી વસ્તી છે એ બધાનો સમાજ બને એમાં નાનામોટા કે ઊંચનીચના ભેદભાવ ન હોય આ સમાજમંદિરનો ઉપયોગ સૌના હિતનાં બી વાવવામા કરશો...

તમે ગામના લોકો ગામમાં ભેગાં થઈ નક્કી કરો કે અમારા ગામમાં ન્યાયની અદાલત ન જોઈએ કેળવણીની વ્યવસ્થા અમને ખપ લાગે એ રીતે અમે જ ગોઠવીશું. અમારૂં રક્ષણ પણ અમે જ કરી લઈશું. આરોગ્ય સાચવવાની જવાબદારી પણ અમે જ ઉપાડી લઈશું. ગામનાં જાહેર હિતનાં કામ પણ અમે કરી લઈશું. આ બધું આપણે નથી કરતા એટલે રાજ્યની જરૂર પડે છે અને રાજ્ય કાંઈ એમ ને એમ ચાલે છે? રાજ્યનો વહીવટ કરવા માણસો રોકવા પડે છે એમનો ભાર આપણે જ ઉપાડવો પડે છે. એ માટે આપણે સરકારને જમીનમહેસૂલ તથા કરવેરા ભરવા પડે છે. ખરી રીતે આ કરવેરા સરકાર જાહેર હિતનાં

કાર્યો માટે ઉઘરાવે છે પણ આપણે એ કામો જાતે નથી કરતા એટલે એ એના માણસો મારફતે કરાવે છે એથી ઘણાખરા પૈસા લોપડચોપડમાં ચાલ્યા જાય છે.

તપેલીમાં એક શેર ઘી લીધું. કશો ય નફો લીધા સિવાય એ ઘી બીજા માણસને એની તપેલીમાં આપી દઈએ. બીજો માણસ એ જ રીતે કંઈપણ નફો લીધા સિવાય ત્રીજા માણસને એની તપેલીમા રેડી આપે આમાં નફો કોઈને ન થાય પણ લોપડચોપડમાં અધોળ ઘી ઘટી જાય છે. તેમ સરકાર તમારી પાસેથી મહેસૂલ કે ટેક્સ લઈ તમને વિવિધ રીતે પાછું આપે છે, પણ તેમાંથી લોપડ-ચોપડમાં થોડું રહી જાય છે.

આપણે દિન-પ્રતિદિન. પરાધીન ને શક્તિહીન થતા જઈએ છીએ. આપણા ભલાનાં કામ પણ આપણે ન કરી શકીએ. એ તો સરકાર જ કરી શકે એ મનોવૃત્તિ દૃઢ થઈ ગઈ છે. ગાંધીજીએ કહ્યું હતું કે આપણે સુરાજ્ય નહિ પણ સ્વરાજ્ય જોઈએ. છોકરાં વહાલાં હોય એટલે કેટલાંક મા-બાપ તેમને કેડમાં ને કેડમાં લઈ લઈને ફરે છે. છોકરાં માટે તો આ સ્થિતિ સુરાજ્યની કહેવાય પણ એમાં એમનું હિત નથી. એથી એ જલદી ચાલતાં જ શીખતાં નથી. કેડમાંથી હેઠે મૂકયા કે રડવા લાગે છે આ સ્વરાજ્યનું લક્ષણ નથી.

પંચાયતો ઉપરથી સ્થપાય નહિ, નીચેથી ઊગે

આજે જે સરકાર છે તે ધીમે ધીમે લોકોને જવાબદારીઓ સોંપી પોતે ખસવા માગે છે. એટલે તો એ પંચાયતો સ્થાપે છે. પણ લોકો જવાબદારીઓ ઉપાડવા તૈયાર ન હોય તો? અંગ્રેજો કહેતા હતા કે તમે તૈયાર થાઓ એટલે દેશનો વહીવટ તમને સોંપીને અમે ચાલ્યા જઈશું. પણ હવે તો સરકાર આપણી છે. ગામડે ગામડે એ પંચાયતો સ્થાપે છે. પણ પંચાયતો સ્થપાય નહિ; એ તો થાય. પંચાયતની આવશ્યકતા ગામલોકોના દિલમાં ઊગવી જોઈએ. સરકાર પરાણે લાદે ને થાય, એ પંચાયતમાં પ્રાણ ન આવે. ગામડાંનાં લોકો સ્વેચ્છાએ પોતાનાં ગામોમાં પંચાયતો કરશે ત્યારે તેમનુ કલ્યાણ થવાનું છે. આજે તો ગામમાં કોઈ જગાએ ખાડો પડયો હોય તોય તરત સરકાર સામું જોઈએ છીએ. જાણે કે આપણે તો કંઈ કરવાનું જ ન હોય! એવું જ રક્ષણ, કેળવણી, આરોગ્ય અને ન્યાયની બાબતમાં છે. આ બધાં કામ આપણે પોતે કરતા થઈએ એ પંચાયત પાછળનો હેતુ છે.

સરકાર સંકટ સમયની સાંકળ જેવી

આપણે ગામેગામ ગ્રામરાજ્ય સ્થાપવું છે. છતાં સરકાર તો રહેશે. પણ તેનો ઉપયોગ ગાડીમાં સંકટ સમયની સાંકળ જેટલો રહેશે. રેલગાડીમાં સાંકળ રાખી મૂકી હોય છે અને એની નીચે લખેલું હોય છે કે સંકટ સમયે સાંકળ ખેંચો; એ સિવાય ખેંચશો તો ૫૦ રૂપિયા દંડ થશે. તેમ સંકટ સમયની સાંકળ જેવી સરકાર આપણે ત્યાં રહેશે. પણ એનો ઉપયોગ કો'ક વાર સંકટ સમયે જ કરીશું, બાકી તો આપણાથી દૂર રહી સલાહ અને આશીર્વાદ આપતી રહે એવું ઇચ્છીશું. આજે હુકમો બધા ત્યાંથી છૂટે છે એને બદલે અહીંથી છૂટે અને બધી સત્તા વિકેન્દ્રિત થઈ જાય, એવી આપણી નેમ છે અને ગામનાં હિતનાં બધાં કામ પંચાયત મારફત થાય ત્યાં સુધી આપણે પહોંચવું છે. આટલું કરીએ તો જ આપણને સાચા સ્વરાજ્યનો અનુભવ થાય. તમે આ સમાજમંદિરને આવું બનાવશો એવી હું આશા રાખું છું.

—રવિશંકર મહારાજ

ધર્મઋણ

એકવાર સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલ કોંગ્રેસ માટે ફાળો ઉઘરાવવા સારુ રંગૂન ગયા હતા. તે વેળાએ જ્યારે તેઓ ચીનાઓની પાસે ફંડ ઉઘરાવવા જતા, ત્યારે ચીનાઓ તેમની ટીપમાં કશું લખતા નહીં, પરંતુ ઘરમાં જે કંઈ રૂપિયા હોય તેમાંથી યથાશક્તિ રકમ લાવીને હાથોહાથ આપી દેતા. કેટલાક ચીનાઓ અમુક રકમનો ચેક જ તરતોતરત લખીને આપી દેતા.

ચીનાઓનું આવું વર્તન જોઈને સરદારશ્રીએ એક ચીની ગૃહસ્થને એનું કારણ પૂછ્યું.

એ ચીની ગૃહસ્થે જવાબમાં કહ્યું : "આ તો ધર્મઋણ કહેવાય. ટીપમાં આંકડો લખાવ્યા પછી તેટલા પૈસા પાસે ન હોય, તો જેટલા દિવસ એ આપતાં થાય તેટલા દિવસનું ઋણ જ અમારા ઉપર ચડે. અને એ ધર્મઋણનું પાતક અમારા લોકોમાં આકરામાં આકરું ગણાય છે. માટે અમે ફંડફાળામાં જે કંઈ આપવાના હોઈએ તે તરતોતરત આપી દઈને એ ઋણમાંથી મુક્તિ અનુભવીએ છીએ."

પુસ્તક સંગ્રહનો વિચિત્ર શોખ

માણસને જાતજાતની વસ્તુઓનો સંગ્રહ કરવાનો શોખ હોય છે. તેમાં પુસ્તકોનો પણ સમાવેશ થાય છે. અહીં એવા કેટલાક સંગ્રહ કરનારા લોકો અંગે થોડી માહિતી આપી છે.

અમેરિકાના એક રાજ્યમાં એક પૈસાદાર માણસને એવો શોખ છે કે જગતની સારી ગણાતી સાહિત્ય કૃતિઓ એકઠી કરવી પરંતુ આ કૃતિઓ પોતાની અંગ્રેજી ભાષામાં નહીં, પણ એ સિવાયની પોતે ન સમજી શકે એવી બીજી ભાષામાં પ્રગટ થઈ હોવી જોઈએ.

ભાષાથી અજાણ

આ રીતે તેણે ફ્રેનીષત ભાષામાં છપાયેલી અંકલ ટોમ્સ કેબીન, હીબ્રુ ભાષામાં પ્રસિદ્ધ થયેલી બેન હુર, અને હિંદુસ્તાનીમાં છપાયેલ હેમલેટની ચોપડીઓ પોતાના પુસ્તકાલયમાં રાખી છે આ શોખ પાછળ તે પુષ્કળ પૈસા ખરચે છે અને સમય પણ બરબાદ કરે છે આ માણસ ગાંડો નથી એ હકીકત છે.

અમેરિકાના પ્રમુખ અબ્રહામ લીંકને જે જે પુસ્તકો વાંચ્યાં હતાં તે દરેકની પહેલી આવૃત્તિની નકલો એકઠી કરવાનો શોખીન આજે પણ અમેરિકામાં મોજુદ છે.

કાળા રંગનો પ્રેમી

એક જુવાનને એવો શોખ છે કે માત્ર કાળા કાગળ ઉપર છપાયેલી ચોપડીઓ એકઠી કરવી. એને બીજો કોઈ રંગ જાણે કે ગમતો જ નથી.

જુદા જુદા આકારની

વિલાયતમાં એક ભાઈને ચોપડી એકઠી કરવાનો વિચિત્ર શોખ છે. તે કદી પણ લંબચોરસ ચોપડી ભેગી કરતો નથી, એ સિવાયના બીજા કોઈ પણ આકારની ચોપડી ખરીદવા તે તત્પર હોય છે. ગોળ આકારની, ત્રીકોણ હૃદય જેવા આકારની કે કોઈ ફળ યા પ્રાણીના આકારની ચોપડીઓનો સંગ્રહ કરવા પાછળ એણે સેંકડો રૂપિયા ખર્ચી નાખ્યા છે.

સાંકળથી બાંધી રાખ્યું

લંડનમા આવેલ જાણીતાં દેવળ વેસ્ટમીનીસ્ટર એબીમાં બીજું નાનું મંદિર છે સેંટ સ્ટીવન્સના એ મંદિરના એક પાદરી બિશપ લીંડવુડે પ્રોવીન્શીયલ નામના ધર્મ પુસ્તકને ભાષણ કરવાના મંચ સાથે સાંકળથી બાંધીને રાખ્યું છે. એ બિશપે પોતાના મરણ પછી કરેલા વસિયતનામામાં જણાવ્યું છે કે પ્રોવીન્શીયલ પુસ્તકને સાંકળની કડી સાથે કાયમ માટે બાંધી રાખવું.

બિશપની ઇચ્છા એવી હતી કે કોઈ માણસ એ પુસ્તકને વાંચવા લઈ ન જાય અને ચોરી પણ ન જાય. માત્ર દેવળમાં જ પ્રાર્થના વખતે તેનો સદુપયોગ થઈ શકે.

શાળા પુસ્તકાલય

શાળામાં પુસ્તકાલયનું સ્થાન : પુસ્તકાલય એ વિદ્યાર્થીના જીવન વિકાસ તેમજ ચારિત્ર્ય ઘડતરનું એક ઉપયોગી તેમજ કલ્યાણકારી સાધન છે.

વિદ્યાર્થી જીવન એ મનુષ્યના જીવન ઘડતરનો પાયો છે. આ જીવનમાં જ માનવી પોતાના જીવનમાં સદ્‌ગુણો, ચારિત્ર્ય અને સંસ્કારના બીજ રોપી તેને યશસ્વી બનાવે છે. પુસ્તકાલય તેના આ પ્રયત્નમાં તેને યશભાગી બનાવે છે. આ દૃષ્ટિએ શાળામાં પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ એ એક અતિ ઉપયોગી અને કલ્યાણકારી પ્રવૃત્તિ છે.

હાલનાં શાળા પુસ્તકાલયો : પરંતુ હાલ આપણે લગભગ ઘણી ખરી શાળાઓમાં જોઈએ છીએ કે માત્ર કબાટોમાં શોભા બતાવતા પુસ્તકો પડી રહ્યા હોય છે અને અધિકારી વર્ગની તપાસણી વેળાએ ખોટા ખોટા નામો રજીસ્ટરમાં ચઢાવવામાં આવે છે.

આમ વિદ્યાર્થીની આ સંસ્કાર ઘડતી વયમાં તેની જ્ઞાનધારા અટકી જ રહે છે.

માન દેખાવ અને ભપકો–આવાં પુસ્તકાલયોમાં હોય છે અને ગ્રન્થાલય શાસ્ત્રનો જે પ્રથમ સિદ્ધાંત છે કે દરેક પુસ્તકને વાચક હોય છે. તેનો તો જાણે આવા પુસ્તકાલયોમા સાવ અભાવ જ માલૂમ પડે છે.

કેળવણીમાં સ્થાન : આજના આ પ્રગતિ અને વિકાસના યુગમાં વિદ્યાર્થી પોતાના પાઠ્ય–પુસ્તકોનો માત્ર કીડો ન બનતાં બાહ્ય વાતાવરણનો આવા ગ્રન્થો દ્વારા પરિચય મેળવે તે ખાસ અગત્યનું છે. તે દૃષ્ટિએ દરેક શાળામાં પુસ્તકાલય હોવું જોઈએ એટલું જ નહીં પરંતુ તે વ્યવસ્થિત અને વિદ્યાર્થીઓની જ્ઞાન પિપાસાને પોષનારું હોવું જોઈએ.

આદર્શ શાળા પુસ્તકાલય : આદર્શ શાળા પુસ્તકાલય નીચેની ખાસિયતો ધરાવતું હોવું જોઈએ :—

(૧) કાર્લાઈલ (carlyle) ના સિદ્ધાંત પ્રમાણે કેળવણીનું મુખ્ય ધ્યેય બાળકોને કેવી રીતે વાચના શીખવવું તે છે. બાળકોને વાચનની શાન્ત અને સંપૂર્ણ કળા હસ્તગત થાય તે ધ્યેય પ્રથમ દૃષ્ટિએ શાળા પુસ્તકાલયનું હોવું જોઈએ.

(૨) ઉત્સુકતા એ બાળકની મોટી પ્રવૃત્તિ–(લક્ષણ) છે. એક વખત એકાદ સારું પુસ્તક તેના હાથમાં આવતે એટલે તેટલા જ આનંદ અને ઉત્સાહથી તે તેવાં જ પુસ્તકો મેળવવા

પ્રયત્ન કરશે. આ તેની ઉત્સુકતા અને ઉત્સાહ ટકાવી રાખવા ગ્રંથપાલ અને બાળક વચ્ચે હાર્દિક સહકારની ભાવના જાગૃત થવી જોઈએ.

(૩) દરેક વયના અને દરેક વર્ગના વિદ્યાર્થીઓને આકર્ષી શકે તેવા સચિત્ર અને સુંદર ગ્રન્થો આવા શાળા પુસ્તકાલયોમાં વિશેષતઃ રાખવા જોઈએ જેથી બાળક તે પ્રત્યે આકર્ષાઈને વાંચવા પ્રેરાય.

(૪) પુસ્તકો બાળકો પોતાની જાતે જ પસંદ કરી અને લે–તે પદ્ધતિ (open shelf system)–શાળામાં ખાસ ઉપયોગી પદ્ધતિ છે.

(૫) શાળાનુ પુસ્તકાલય–શાળાની મધ્યમાં હોવું જોઈએ જેથી બધાય વર્ગોના વિદ્યાર્થીઓ તેનો લાભ ઉઠાવી શકે. તદુપરાંત મંદિર જેવું સ્વચ્છ અને શણગારવાળું હોવુ જોઈએ જેથી બાળક આપોઆપ જ ત્યાં જવા પ્રેરાય.

શાળા ગ્રંથપાલ : ઉપરની દષ્ટિથી વિચારતા શાળાનો ગ્રંથપાલ પણ સુશિક્ષિત તેમજ સહાનુભૂતિ દર્શાવનારો હોવો જોઈએ.

(૧) તે એક જ્ઞાનનો સંદેશવાહક છે તે ન ભૂલતાં બાળકની જ્ઞાનપિપાસાને વધારે જાગૃત કરનારો હોવો જોઈએ.

(૨) પુસ્તકાલયના બધા જ ગ્રંથોનો તેણે તળસ્પર્શી અભ્યાસ કરેલો હોવો જોઈએ. જેથી બાળકોને તે ગ્રંથોની બાબતોમાં યોગ્ય માર્ગદર્શન આપી શકે.

(૩) બાળકની વાચન પ્રવૃત્તિને યોગ્ય દિશાએ વાળવાની તેની મહાન અને પવિત્ર ફરજ છે. આ મહાન અને પવિત્ર ફરજ ધ્યાનમાં રાખી તેણે પોતે શાળામાં યોગ્ય અને સંસ્કારમય ગ્રન્થોની પસંદગી કરવી જોઈએ.

(૪) યોગ્ય ગ્રન્થ, યોગ્ય સમયે, યોગ્ય બાળકના હાથમાં જાય તે જોવાની ખાસ ફરજ આ ગ્રન્થપાલની છે.

(૫) શાળામાં આવતાં દરેક વર્ગનાં બાળકો માટે તેણે ગ્રન્થસૂચિ તૈયાર કરવી જોઈએ જેથી બાળક તે નિહાળી ગ્રન્થ પસંદ કરી શકે.

(૬) તે પોતે ઉત્સાહી, આનંદી તેમ જ જ્ઞાનપિપાસુ હોવો જોઈએ જેથી બાળકોને પણ તેના જ સંસ્કાર આપી શકે.

શાળા ગ્રંથપાલ : (૧) સુશિક્ષિત, (૨) ઉત્સાહી, (૩) જ્ઞાનપિપાસુ, (૪) આનંદી, (૫) બાળકના સ્વભાવનો પરિચયકાર, (૬) ઉત્સુકતા પ્રેરનાર, (૭) માર્ગદર્શક, (૮) નવીન પ્રગતિમય વિચારશીલ હોવો જોઈએ.

ઉપસંહાર : આમ આદર્શ પુસ્તકાલય એ શાળાનો શણગાર છે. એટલું નહિ જ પણ તે શાળાના વિદ્યાર્થીઓનો આત્મા છે. જેના દ્વારા ભવિષ્યના નાગરિકો જ્ઞાન અને પ્રગતિની નવી જ્યોત લઈ દેશમાં પ્રકાશ ફેલાવે છે. આમ દરેક શાળા પોતાના પુસ્તકાલયને આદર્શ બનાવે તો બાળકોની આ કલ્યાણકારી પ્રવૃત્તિ વિકાસ પામી તેમના જીવન ઘડતરમાં અનેરો ભાગ ભજવે.

—બાળમુકુન્દ ય. જોશી.

પંચવર્ષીય યોજનાદ્વારા

પુસ્તકાલયનું કાર્યક્ષેત્ર વિસ્તૃત કરો !

પૂણ્યશ્લોક શ્રી સયાજીરાવ મહારાજની પ્રેરણાથી અને શ્રી મોતીભાઈ અમીન જેવા સમર્થ જ્ઞાનપ્રસારકની જહેમતથી, ગુજરાતની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ ખૂબ પ્રગતિ પામી છે.

પંચવર્ષીય યોજનામાં ઘણી રચનાત્મક પ્રવૃત્તિઓને સ્થાન મળ્યું છે. કેટલીક નવી પ્રકારની પ્રેરક સંસ્થાઓ સ્થપાઈ રહી છે. પરંતુ પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિને જે બળ મળવું જોઈએ, અને તેમાં જે વિકાસ થવો જોઈએ, તે બીજી અન્ય પ્રવૃત્તિઓને મુકાબલે થયો નથી. એ માટે દેશના પુસ્તકાલય પ્રેમીઓએ પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. શાળાઓના મકાનો ખુબ બંધાઈ રહ્યાં છે, શિક્ષણ માટે ઉદાર મદદો, ઉચ્ચ શિક્ષણ માટે વધુ સંસ્થાઓ, ઔદ્યોગિક શિક્ષણના પ્રચાર માટે વધુ સવડો રચાતી જાય છે, તે સૌભાગ્યની વાત છે. પણ તેના પ્રમાણમાં પુસ્તકાલયોને ખૂબ વિશેષ મદદ મળી નથી, નવા વધુ પ્રમાણમાં શરૂ થયા નથી, અને મકાન માટેની ખાસ મદદો મંજુર થઈ નથી. લોકમદદ ઉપર બેવડી સરકાર પંચાયતની મદદ જેવી યોજના પંચવર્ષીય યોજના અંતર્ગત શરૂ કરવામાં આવે તો તેનો લાભ ખૂબ લેવાય કાયમ ફંડને પ્રોત્સાહન પણ મળવું જરૂરી છે. આ બધુ ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળે ઉપાડી લેવું જોઈએ કેન્દ્ર અને મુબઈ સરકાર પાસે યોજના સાદર કરવી જોઈએ. અખીલ ભારત પુસ્તકાલય મંડળે પણ સક્રીય સૂચનાઓ રજુ કરી, પ્રજા શિક્ષણની આ અજોડ પ્રવૃત્તિને વધુમાં વધુ મદદ કેમ મળે તેની વિચારણા કરવી જોઈએ.

ગામડાંઓમાં પ્રવૃત્તિ વિકસી છે ખરી ?

જ્યાં શાળા ત્યાં પુસ્તકાલય, એ શ્રી મોતીભાઈ અમીનનું સ્વપ્ન હતું, તે આયોજન-પ્રધાન યુગમાં પણ અધુરું રહ્યુ છે. સદ્‌ભાગ્યે નવી શાળાઓ ગામડાઓમાં પણ વધતી જાય છે. તેના ઉત્તમ વિકાસ સમી પુસ્તકાલય અને વાચનાલયની સંસ્થાઓ પ્રમાણમાં વધી નથી જુની શાળાઓવાળા ગામોએ પણ પુરા પુસ્તકાલયો ઉભાં નથી થયાં. દાનવીરોના દાનના ઝરણા આ દિશામા વાળવા જોઈએ. ગામડાઓને ફરતા પુસ્તકાલયો દ્વારા પણ પહોંચી વળવું જોઈએ. ભણેલું ભૂલી ન જવાય, અને જ્ઞાનનું ઝરણું અસ્ખલીત વહ્યા કરે, તે માટે ગામડાઓમાં આ પ્રવૃત્તિને વ્યાપક કરવી જોઈએ

આજે ભારતમાં પૈડા ઉપર દવાખાનાં, પોસ્ટ ઑફીસો, અને બેંકો પણ શરૂ થઈ છે, વિદેશમાં પૈડાં ઉપર સંગ્રહાલયો અને પુસ્તકાલયો ચાલી રહ્યા છે. (mobile museums & libraries) તે મુજબ આપણે પણ પ્રવૃત્તિ શરૂ કરવી જોઈએ.

મારૂં સૂચન છે કે ગૂજરાત પુસ્તકાલય મંડળે આવું એક સચિત્ર પુસ્તકોથી ઉભરાતું ફરતું અને જીવંત પુસ્તકાલય ગામડાંઓ માટે શરૂ કરાવવું જોઈએ, તેનું કેન્દ્ર સેવા વિસ્તાર કે વિકાસ ખંડમાં ('Community Project-Development Block) રાખવું જોઈએ ગામડાંઓ માટે ખર્ચવાના, ખુબ પૈસા આ કેંદ્રો પાસે હોય છે. તેના કાર્યકરોને ઘણી પ્રવૃત્તિઓ ચલાવવાની હોય છે, તેમાં આ ગોઠવવી જોઈએ. તેની સફળતામાં આપણા મંડળે રસ લેવો જોઈએ. એકાદ એવા ફરતાં જ્ઞાનકેન્દ્રની અખતરાની સફળતા ઉપર, ગ્રામસેવા યોજના કે ભારત સેવા સંઘ દ્વારા અનેક આવી જ્ઞાનગાડીઓ ફરતી થઈ જશે.

આ ફરતી ગાડીઓમા માત્ર પુસ્તકો કે પત્રો જ નહિ, જ્ઞાનચિત્રો (Pictorial Charts and Posters) પણ મૂકવા જોઈએ આવા શૈક્ષણિક પુષ્કળ ચિત્રો મે કરાવ્યા છે, અને તે ઘણા લોકપ્રિય થયા છે તેની માહિતી ભવિષ્યમા હુ ફરી સ્વતંત્ર આપીશ આને હુ એકપૃષ્ઠી પુસ્તક કહું છુ

નિઝામખડ સાગાનેર (રાજસ્થાન)મા બાળસગ્રહાલયનો એક અભિનવ અખતરો મે શરૂ કર્યો અને એ એટલો સફળ થયો કે રાજ્યસરકારે આવા પાચ નવા નાના જ્ઞાનકેન્દ્રો પચવર્ષીય યોજના દ્વારા શરૂ કરાવવાનુ નક્કી કર્યું છે, જેમાનુ પ્રથમ આમુરોડમા સ્થપાઈ રહ્યુ છે

આ રીતે હીચકી કે ચતુશ્ચક્રી પુસ્તકાલયો શરૂ કરવાનુ પ્રથમ શ્રેય, આપણી પ્રવૃત્તિના અનુભવી અને પીઢ કાર્યકરો લે, એમ ઇચ્છુ છુ

બાલ પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ

વડોદરા રાજ્યમા એક ગામમા જ્યા એક સાર્વજનિક પુસ્તકાલય હોય ત્યા બીજા પુસ્તકાલયને સ્થાન ન મળતુ અમરેલીમા પ્રથમ સાર્વજનિક બાલ પુસ્તકાલયની સ્થાપના સાથે ઈ સ ૧૯૩૨મા સરકારે આ આટ કાઢી નાખી, અને રાજ્યમા ઘણે સ્થળ બાળપુસ્તકાલયો શરૂ થયા મહિલા પુસ્તકાલયનુ પણ આમ થયુ હતુ પણ તે પછી મહિલા અને બાલ પુસ્તકાલયો નવા કેટલા શરૂ થયા ? એ દુ ખદ છે કે જે દેશમાં પચવર્ષીય યોજના સજીવ રીતે ચાલી રહી છે, ત્યા આપણી પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિમા જોસબધ પ્રવૃત્તિ અને વિકાસ નથી

પુસ્તકાલયોએ લોકપ્રિય નવું સાહિત્ય રચાવવું જોઈએ.

માત્ર સખ્યાબળ એ આપણી પ્રવૃત્તિનુ ધ્યેય હોવુ ન જોઈએ પુસ્તકાલય એ ગામના સસ્કારનુ પ્રતિબિબ છે તેનુ વાચન વિકસવુ જોઈએ સાત્ત્વિક વાચનની વૃદ્ધિ એ પુસ્તકાલયોનુ ધ્યેય હોવુ જોઈએ

વાચનમા લોક અભિરુચિ કયા વિષયમા છે, તે આપણી સસ્થાઓ દ્વારા આપણા કાર્યકરોએ તારવવુ જોઈએ તે માટે પૂરૂં સાહિત્ય આપણે ત્યા છે કે કેમ, તે જોવુ જોઈએ, અને પૂરું ન હોય તો નવુ રચાવવુ જોઈએ સસ્તુ સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય, અને બીજા પુસ્તક પ્રકાશકો તે કાર્ય સરળતાથી લઈ શકે, જો આમ જનતાને કયા પુસ્તકોની જરૂર છે તેના આપણે સફળ દર્શક બની શકીએ તો

આમ પુસ્તકાલયોએ વાચકોની અભિરુચિ અને યુગની જરૂરીયાત જોઈ પુસ્તકો સર્જાવા જોઈએ તેમા જ તેની સફળતાની ચાવી છે

આશા છે કે 'પુસ્તકાલય' માસિક પણ આ પ્રવૃત્તિનો વધુ પ્રચાર કરે, નવા વાચનાલયો અને પુસ્તકાલયો રચાવવામા પ્રેરક બને એટલુ જ નહી પણ તેની જ્ઞાન આપવાની શક્તિ અને શક્યતાનો અભ્યાસ કરી, નિત્ય નવુ નવુ ઉપજાવે અને પ્રકટાવે !

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મડળનુ કાર્યક્ષેત્ર પણ નિત્ય વધતુ રહો !

—પ્રતાપરાય ગિરધરલાલ મહેતા

પુસ્તકવાચન : એક અમેરિકી સ્ત્રીનો વિલક્ષણ વ્યવસાય

ન્યુયોર્ક નગરના એક વિભાગમાં એડગર એલન પો, વોશિંગ્ટન ઈરવિન અને માર્ક ટ્વેઈનના સમયની સાહિત્યિક પરંપરા ચાલી આવે છે. એ વિભાગના એક ચાર માળના મકાનમાં એક નાજુક, ઉત્કટ દેખાતાં સન્નારી દિવસનો ઘણોખરો સમય વાંચવામાં ગાળે છે. આ મહિલા કુમારી વર્જિનિયા કર્કસ ફક્ત શોખને ખાતર પુસ્તકો વાંચતાં નથી. એ એમનો ધંધો પણ છે. તેઓ એક અદ્વિતીય સંસ્થાનાં સ્થાપક અને માલિક છે. આ સંસ્થા પુસ્તક વિક્રેતાઓને અને પુસ્તકાલયોને આગામી પુસ્તકોની સંભવિત લોકપ્રિયતા વિષે ચોક્કસપૂર્વક અને બુદ્ધિપૂર્વક આગાહી કરી આપે છે.

વેધક તટસ્થ પત્રિકાઓ

કુમારી કર્કસ અને તેમના ચાર સાથીઓ બે ઓરડાની તેમની કચેરીમાંથી ગ્રાહકોને આ અહેવાલો મોકલે છે. ગ્રાહકોમાં પુસ્તકોની દુકાનો, પુસ્તકાલયો, ટેલીવિઝન મથકો અને સાઠેક જેટલા યુરોપીય પ્રકાશકો છે. અને આ ગ્રાહકો કુમારી કર્કસની વેધક, તટસ્થ અને ત્વરાથી લખેલી અર્ધમાસિક પત્રિકાઓ ઉપર ખુબ આધાર રાખવા લાગ્યાં છે.

કલ્પના કેમ સ્ફુરી ?

પોતાનાં માતાપિતા સાથે તેઓ મ્યુનિચથી અમેરિકા પાછા ફરતાં હતાં ત્યારે તેમને આ વિચાર સ્ફુર્યો. પુસ્તક વિક્રેતાઓ અને પ્રકાશકો વચ્ચે કંઈક વધારે સારા સંપર્કની આવશ્યકતા તેમને જણાતી હતી. તેમને લાગ્યું કે મારી સેવા એ ખાઈને સાંધી શકશે. એટલે તેમણે સ્ટીમરમાંથી જ ૨૪ પુસ્તકવિક્રેતાઓ અને પ્રકાશકોને પત્ર લખી પોતાનો વિચાર જણાવ્યો. એક સિવાય બાકીના બધાએ એ વિચારમાં સંમતિ આપી. આ બનાવ ૧૯૩૩માં બનેલો.

વર્ષે ૭૦૦ પુસ્તકો વાંચે છે.

આજે આ સંસ્થાના પાંચે કર્મચારીઓ દર વર્ષે ૩૫૦૦ થી ૩૬૦૦ પુસ્તકો વિષે અહેવાલ આપે છે. એટલે કે દરેક જણ વર્ષે ૭૦૦ અને અઠવાડિયે લગભગ ૧૩ જેટલાં પુસ્તકો વાંચે છે.

માત્ર ઝડપી વાચન ન ચાલે

કુમારી કર્કસના કહેવા પ્રમાણે આ કઠણ કામમાં ઝડપી વાચન એ એક જ વિશેષ લાયકાત બસ નથી. " તમારામાં વસ્તુનું પૃથક્કરણ કરવાની શક્તિ હોવી જોઈએ. લેખક શું કરવા ઇચ્છે છે તે તમારે જાણવું જોઈએ, તેમની આગલી કૃતિઓથી પરિચિત રહેવું જોઈએ, પ્રસ્તુત પુસ્તક કંઈ રીતે જુદું પડે છે તે જાણવું જોઈએ અને એને માટે કેવું બજાર છે તે પણ જાણવું જોઈએ.

ચકાસણીનું ધોરણ

તેમની ચકાસણીનું પરિણામ તેમને અંગત રીતે પુસ્તક ગમે છે કે નહિ તે પર આધાર રાખતું નથી. તેમ તેઓ કેવળ સમીક્ષકના દૃષ્ટિબિન્દુથી પણ વાંચતાં નથી પણ તેઓ પોતાના ગ્રાહકોની અને વાચકોથી જરૂરિયાત સાથે એકાકાર થઈ જાય છે.

૮૭ ટકા સાચું પડયું

કુમારી કર્કસ પોતાની આગાહીઓ ૬૫ ટકા જેટલી સાચી પડ્યાનો દાવો કરે છે, પણ એક પુસ્તકવિક્રેતાએ ખાસ તપાસ કરી ત્યારે જણાયું હતું કે એમની આગાહી ૮૭ ટકા સાચી નીવડી છે.

આ શક્તિનું રહસ્ય

સાહિત્યિક સફળતાની આગાહી કરવાની વર્જિનિયા કર્કસની શક્તિનું રહસ્ય શું છે? એક તો તેમણે મેકકોલ્સ મેગેઝીનમાં ગાળેલો સમય. તેમાં તેઓ સ્ત્રીઓની સેવાના વિભાગોમાં હતાં અને વાચકોના પત્રોનું કામકાજ સંભાળતાં. આથી લોકોના જીવનની અંદર ડોકિયું કરવાનો અનુભવ થાય છે. અમુક વસ્તુઓ વિષે લોકો શું ધારે છે અને તમને કેવું લાગે છે તે તમે જાણો છો. બીજું દેશ આખાનો તેમનો વિસ્તૃત પ્રવાસ. પુસ્તકાલયો અને પ્રકાશકોની મુલાકાત લેવા અને વ્યાખ્યાનો આપવા તેઓ પ્રવાસ કરે છે. પણ વધુ અગત્યનું તો એ કે તમને લોકો પ્રત્યે પ્રેમ હોવો જોઇએ. તેઓ કહે છે કે મને લોકોને મળવું અને તેમની સાથે વાતો કરવી ગમે છે.

જ્ઞાન મંદિર

પુસ્તક મંદિર સૌમ્ય નિરાળું
ધન્ય એ સર્જન હારાંરે.
સ્વચ્છ સુઘડતા સહુ દિશ પ્રસરે
વિચરે જ્ઞાન પિપાસુ રે.
પૂર્વના, અર્વાચીન જ્ઞાની
સહુ મંદિરમાં વસીયા રે.
ધર્મ, મનન, વિજ્ઞાન, કલાના
અગણિત પુસ્તક વસીયા રે.
ઇતિહાસ ગગનનાતારલીયાના
વર્ણન તેમાં ચળકે રે.
ત્યાગી, સુધારક મહાન વીરોનાં
ચરિત્ર તેમાં મઢિયા રે.
ભિન્ન યુગે ભિન્ન હસ્તે એ પ્રગટયાં
જ્ઞાન મંદિરનાં દિપકો રે.
મંદિરમાં એ કયાં છુપાયા
શોધે સર્વ અધિરાં રે.

—ધીરજલાલ પી. ચાંપાનેરી, લીંબડી

પુસ્તકાલયનું બજેટ

શ્રી ચુનીલાલ વ. શાહ

બાલમોહિની ૪।
સંસારને ઓવારે ૪
મૂગી વેદના ૫॥
સંધિકાળ ભા. ૧–૨ ૮
હૈયાની વાટ ૫
પ્રણય અને પરિણય ૫॥
સાહસની પ્રતિમા ૧–૨–૩ ૧૧
જ્યોત અને જ્વાળા ૧–૨ ૯)
નગ્ન સત્ય ભા. ૧–૨ ૧૧
ભસ્મરેખા ૫
વર્ષા ૪
કાળની કલમે ૩
વિષચક્ર ૫॥
રાજહત્યા ૫॥
પરમ આર્હત ૪॥
કર્મયોગી રાજેશ્વર ૪॥
ગુર્જરેશ્વર ૪
તપોવન ૩॥
નીલકંઠનું બાણ ૩॥
વિકાસ ૬
એકલવીર ૪॥
છાશ અને માખણ ૧–૨ ૭
કાળજાનો ઘા ૩।
એકદંડિયો મહેલ ૪
સોમનાથનું શિવલિંગ ૪
વર કે પર ૫॥।
કાળની પાંખે ૩

શ્રી જ્યોતીન્દ્ર દવે

ત્રીજું સુખ ૩॥
નજર : લાંબી ને ટૂંકી ૩
રેતીની રોટલી ૪॥
રંગતરંગ ભા. ૧લો ૨॥
રંગતરંગ ભાગ ૨થી ૬ દરેકના ૧॥।
મારી નોંધપોથી ૪
અલ્પાત્મા ૩
પાનનાં બીડાં (છપાય છે)

શ્રી ચંદ્રવદન મહેતા

બાંધ ગઠરિયાં ભા. ૧–૨ ૭
છોડ ગઠરિયાં ૩
સફર ગઠરિયાં ૩
કિશોર નાટકો ૧–૨ ૩
આગગાડી ૨
સોનાવાટકડી ૧॥
હોહોલિકા ૧॥

ધીરજબહેન પારેખકૃત

જીવનવલોણું ૩

શ્રી અનંત આચાર્ય

કૃત સફળ નાટકો
શ્રદ્ધા ફળી ૧।
નવલું પ્રભાત ૧।
મદારીનો ખેલ ૧।

શ્રી સાંકળચંદ શાહ

પિપાસા ૩

શ્રી ડાહ્યાભાઈ પટેલ

દિલાવરી ૨।

શૈલજાનંદ

અભિશાપ ૪
ગોરી અને કાળી ૩
અળતાની શીશી ૩
ભવની ભવાઈ ૩
વંટોળિયો ૪
વિજયિની ૩
લોહીના લેખ ૩
વનહંસી ૩

શ્રી રમણલાલ સોની
(ઇતિહાસ માળા)

ન. પૈસા
ચંડ .૮૦
પદ્મિની .૮૦
રાણો કુંભ .૮૦
ગુહાદિત્ય .૮૦
બાપ્પાદિત્ય .૮૦
હમીર .૮૦

દરેક શાળાએ વસાવવા યોગ્ય
શ્રી ઈંદ્ર વસાવડાકૃત
શાળોપયોગી નાટકો ૧–૨ ૨॥

શ્રી ચંદ્રવદન મહેતા સંસ્કારિત
ચાલો ભજવીએ ૧–૬ ૭)

ગાંડીવ પાક્ષિક

ત્રીસ વરસથી નિયમિત પ્રકટતું
સચિત્ર બાળ પખવાડિક
વાર્ષિક લવાજમ
રૂા. સવાસાત

ગાંડીવ સાહિત્ય મંદિર, હવાડિયો ચકલો, સુરત

નવી નવલકથાઓ

તપસ્વિની
ભાગ ૧—૨
૧૮-૫૦
કનૈયાલાલ મુનશી

જાણીતા નવલકથાકાર શ્રી મુનશીજીની નવી નવલકથા

પ્રિયદર્શી સમ્રાટ અશોક
ધૂમકેતુ
૪-૫૦

ગુપ્તયુગ નવલ ગ્રંથાવલીનુ પ્રિયદર્શી અશોકનો બીજો ભાગ

રાજવિદ્રોહ
જયભિખ્ખુ
૫-૨૫

ચક્રવર્તી ભરતદેવ પછીની ઐતિહાસિક નવલકથાનો બીજો ભાગ

રાય રેખા
ગુણવંતરાય આચાર્ય
૫-૦૦

વિજયનગર સીરીઝમાં રાયહરિહર કૃષ્ણાજી નાયક પછી આગળ વધતી ઐતિહાસિક નવલકથા

પ્રહેલિકા
નરેશચંદ્ર સેનગુપ્ત
અનુ. : રમણલાલ સોની
૨-૫૦

આધુનિક સમયને અનુરૂપ સામાજિક નવલકથા

પ્રતિશોધ
ના. સી. ફડકે
અનુ. : બિપિન ઝવેરી
૩-૫૦

નવી સામાજિક નવલકથા

ઝારાનો સંગ્રામ
રસિકલાલ જોશી
૨-૦૦

નવી ઐતિહાસિક સુંદર નવલકથા

વિમલમૂર્તિ
આર. જી. શાહ
૬-૦૦

પ્રણય ત્રિકોણની નવી નવલકથા

હું ને દિવ્યબાળા
આર. જી. શાહ
૪-૫૦

અરવિંદ યુગને અનુલક્ષી લખાયેલ નવલકથા

વૈદ્યકનાં સુંદર પુસ્તકો

બાપાલાલ ગ. વૈદ્ય

આયુર્વેદ વ્યાખ્યાનમાળા	૬—૫૦	આપણો ખોરાક	૩—૦૦
આયુર્વેદ વિહંગાવલોકન	૪—૦૦	ખોરાકનાં તત્ત્વો	૨—૫૦
આયુર્વેદ ને વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિ	૬—૦૦	ઘરગથ્થુ વૈદક	૫—૨૫

આયુર્વેદ એ ભારતની મહાન વિદ્યા છે એના ઉદ્ધારની ચારેતરફ ચર્ચા થાય છે. એવે વખતે આયુર્વેદના નિષ્ણાત વિદ્વાનની અતિ ઉત્તમ કૃતિઓ પ્રગટ થઈ ચુકેલ છે. તો આપની નકલ તરત જ મેળવી લેશો.

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, ગાંધી રસ્તા, અમદાવાદ

ગાંડીવનું નવું સચિત્ર બાલસાહિત્ય

પુરાણ ગુચ્છ

ધન્ય પરશુરામ	૦॥।
તુલસી	૦॥।
શંકર પાર્વતી	૦॥।
વિદુર	૦॥।
મત્સ્યાવતાર	૦॥।
ભીષ્મ	૦॥।
જયદુર્ગા	૦॥।

ગુચ્છના રૂ. ૫।

પરીકથા ગુચ્છ

સોનાનો દેવ	૦॥।
ગોપાળદેવ	૦॥।
પરીની દોસ્તી	૦॥।
સુગંધમૃગ	૦॥।
વાંદરમુખી	૦॥।
દૈત્યપુરીનો જમાઇ	૦॥।
ફૂલનગરની રાણી	૦॥।

ગુચ્છના રૂ. ૫।

રમૂજ ગુચ્છ

ફુંન ફુના ફુંન	૦॥।
રૂઠો રબારી	૦॥।
સોહુકાકા	૦॥।
રાજાની મીની	૦॥।
સબડક સબાક	૦॥।
સણુ સટપટ	૦॥।
હલ્લુની ભવાઈ	૦॥।

ગુચ્છના રૂ. ૫।

શૂરાતન ગુચ્છ

અજબ શૂરાતન	૦॥।
વાઘના માથાનો	૦॥।
શૂરો શાહજાદો	૦॥।
પોલાનું પરાક્રમ	૦॥।
ગિરના જંગલમાં	૦॥।
પ્રતાપાદિત્ય	૦॥।
અમર મોત	૦॥।

બકોર પટેલ

દરેકનું પાકું પૂઠું

બ. પ. ની કથાઓ	૩)
બ. પ. ની વાતો	૩)
બ. પ. ની રમૂજો	૩)
બ. પ. ની ગમ્મતો	૩)
બ. પ. ના ફજેતા	૩)
બ. પ. ના ગોટાળા	૩)
બ. પ. ની કહાણીઓ	૩)
બ. પ. નાં પરાક્રમો	૩)
બ. પ. ના છબરડા	૩)
બ. પ. આસમાનમાં	૩)

માનો યા ન માનો

બકોર પટેલનો નવો ભાગ

કિંમત રૂ ૩

પાતાળમાં છે શું ભર્યું ?

અવકાશ આઃ જાદુ નર્યું !

દરેકની કિં. રૂ. એક

મનોહર ગુચ્છ

દાડમપરી	૦॥।
માણસની કિંમત	૦॥।
અબોલ કુંવર	૦॥।
સુગાંદાની બાલવાલો ભા. ૧–૨	૧॥
રેંટિયા રાણી	૦॥।
રાણીનો મુગટ	૦॥।

ગુચ્છના રૂ. ૫।

ટૉલ્સ્ટૉય ગુચ્છ

(મહાત્મા ગાંધીજી)

મૂરખરાજ	૦॥।
શિવદયાળની શોધ	૦॥।
...નવરોરી	૦॥।

સમાજશિક્ષણ

મારે ઉપયોગી પુસ્તકો

ગાંધીજીની વાતો ૧–૧૦	૪.૦
દરબારસાહેબની વાતો	.૪૦
ઠક્કરબાપાની વાતો	.૪૦
વિનોબાની વાતો	.૪૦
સરદારની વાતો	.૪૦
અમીઝરણાં ભા. ૧–૪	૧.૨૦
ભણ્યા એટલે—	.૫૫
આપણો દેશ	.૫૦
આપણે આઝાદ બન્યા	.૫૦
આપણે આવું કરીએ	.૫૦

ગાંડીવ કિશોરમાળા

ચિબુગારી	૧।
મોતના પંજામાં	૧।
પૂછડિયાના પ્રદેશમાં	૧।
શિકારિકા	૧।
ચાંદા પર ચઢાઈ	૧।
વાઘદહન	૧।
જીવતાં સમાધિ	૧।

સેટના રૂ. ૮॥।

વાર્તાવિનોદ ગુચ્છ

આઠમી કૂંચી	.૬૦
હિરામણ પોપટ	.૬૦
ડહાપણની દુકાન	.૬૦
ઉંદરનો દેશ	.૬૦
મૂર્ખ પંડિતો	.૬૦
ઠણુ ઠીંગલો–૧	.૬૦
ઠણુ ઠીંગલો–૨	.૬૦
ભટુ ભડાકિયો	.૬૦
દૈત્યનો પ્રેમ	.૬૦
જાદુઈ કાચ	.૬૦

સેટના રૂ ૬

॥ न हि ज्ञानेन सदृशं पवित्रमिह विद्यते ॥

પુસ્તકાલય

તંત્રી : ચીમનલાલ દેસાઈ ડભોઈવાળા

વર્ષ ૩૩]   તા. ૧૫ નવેંબર ૧૯૫૮   [અંક ૫

નૂતન વર્ષનાં અભિનંદન

વિક્રમ સંવત ૨૦૧૪ પૂરો થઈ ૨૦૧૫ બેઠો

ભારતમાં રાજા વિક્રમે પરદુઃખભંજનના અનેક વિક્રમ નોંધાવ્યા છે અને તેથી જ એ યુગપ્રવર્તક મનાયા–ઓળખાયા

શારીરિક, માનસિક, આર્થિક અને રાજકીય આધિ–વ્યાધિ–ઉપાધિથી ' ત્રાહિમામ્ ' પોકારી રહેલા આજના હેરાન–પરેશાન જગતને વિક્રમની પ્રાણવાણીનું–એમના જીવનનું અનુસરણ એ જ માત્ર તરણોપાય છે.

અજ્ઞાન અંધકાર અવનિ પરથી ટળે અને નવે ચોપડે શ્રી સવા થઈ વિશ્વ કલ્યાણનું ખાતું ખૂલે એ જ અભ્યર્થના.

અનુક્રમણિકા

નવલ વર્ષની શુભેચ્છા	૨૪૦	સૂચના સમાચાર	૨૬૪
ચોથા ગુ. પુ. પરિષદ	૨૪૫	મહેસાણા જિ પુ ને સો બો મદદ	૨૬૫
શ્રી કાકાસાહેબ કાલેલકર	૨૪૭	જ્ઞાનની પરખ (કાવ્ય)	૨૭૧
સંત વિનોબાજીનું સાહિત્યકારોને ઉદ્‌બોધન	૨૪૯	પુસ્તકાલયની ઉજળી બાજુ	૨૭૨
		યોજનાસિદ્ધિ (કાવ્ય)	૨૭૩
સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવું	૨૫૪	સૂત્રો–સુભાષિતો	૨૭૪
સાહિત્ય સંભાર	૨૫૭	સામયિક દોહન	૨૭૭
પુસ્તકાલય નોંધ	૨૬૦	૨૦૧૩નું સાહિત્ય	૨૮૪

વાર્ષિક લવાજમ :

દેશમાં : રૂ ૫–૦૦
પરદેશમાં : રૂ ૬–૫૦
છૂટક નકલ : રૂ. ૦–૧૨

વ્યવસ્થાપક :

લક્ષ્મણસિંહ બહેચરસિંહ પરમાર
મંત્રી · પુ સ સ મંડળ લિમિટેડ,
પો બો ૧૦, રાજપુરા, વડોદરા.

અમારાં તદ્દન નવાં પ્રકાશનો

ત્રિશંકુ (નવલકથા)	શ્રી રમણલાલ વ. દેસાઈ	૪·૦૦
મધ્યાહ્નનાં મૃગજળ (જીવનસંસ્મરણો)	,, ,,	૪·૫૦
કવિદર્શન (નાટકો)	,, ,,	૨·૫૦
હીરાની ચમક (નવલિકાઓ)	,, ,,	૩·૭૫
કલ્પવૃક્ષ (નવલકથા)	શ્રી ઈશ્વર પેટલીકર	૬·૦૦
શકુંતલા (,,)	,, ,,	૪·૫૦
આકાશગંગા (નવલિકાઓ)	,, ,,	૪·૦૦
સંસારમાં વમળ (લેખો)	,, ,,	૫·૦૦
ઘર બેઠાં ગંગા (નવલિકાઓ)	શ્રી પીતાંબર પટેલ	૫·૦૦
કલ્પના (,,)	,, ,,	૪·૫૦
ભારતનાં નવાં યાત્રાધામો (પ્રવાસવર્ણન)	,, ,,	૩·૫૦
સંધ્યાના રંગ (નવલકથા)	શ્રી ગુણવંતરાય આચાર્ય	૪·૫૦
મુક્તાત્મા (,,)	શ્રી ગ. ત્ર્યં. માડખોલકર	૬·૨૫
આધાર (,,)	ડૉ. કુ. સુમતિ ક્ષેત્રમાડે	૪·૦૦
હદપાર (,,)	શ્રી શ્રી. ના. પેંડસે	૪·૦૦
રાગવૈરાગ (નવલિકાઓ)	શ્રી સારંગ બારોટ	૪·૦૦
સૌંદર્યપૂજા ૧–૨ (નવલકથા)	શ્રી ' શયદા '	૭·૫૦
જ્યોતિ (,,)	શ્રી ' ગૌતમ '	૫·૫૦
સંકલ્પ સિદ્ધિ (,,)	શ્રી વસંતરાય હ. દેસાઈ	૫·૦૦
અણપ્રીછયાં હેત (,,)	શ્રી ' વિશ્વમિત્ર '	૪·૫૦
ટારઝનનું શૌર્ય (,,)	શ્રી ઍડગર રાઈસ બરો	૪·૦૦
લીલુડી ધરતી ૧–૨ (,,)	શ્રી ચુનીલાલ મડિયા	૧૦·૦૦
શૂન્ય શેષ (ત્રિઅંકી નાટક)	,, ,,	૨·૫૦
અંતઃસ્રોતા (નવલિકાઓ)	,, ,,	૬·૦૦
ધરતીનો પછેડો (નવલકથા)	શ્રી દેવશંકર મહેતા	૫·૦૦
રત્નદીપ (,,)	શ્રી પ્રભાતકુમાર મુખોપાધ્યાય	૫·૫૦
હું, સરલા અને મિત્રમંડળ (નવલિકાઓ)	શ્રી ધનસુખલાલ મહેતા	૪·૫૦

—: મળવાનું મુખ્ય સ્થળ :—

આર. આર. શેઠની કંપની : મુંબઈ-૨

કેશવ બાગ; પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ; પો. બૉક્સ નં. ૨૫૧૭

ફોન નંબર : ૩૪૩૪૧ ☆ તાર : 'LITERATURE'

॥ न हि ज्ञानेन सदृशं पवित्रमिह विद्यते ॥

પુસ્તકાલય

તંત્રી : ચીમનલાલ દેસાઈ ડભોઈવાળા

વર્ષ ૩૩] તા. ૧૫ નવેંબર ૧૯૫૮ [અંક ૫

પધારો ઊંઝા પધારો

ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ

તા. ૨૨–૨૩ નવેંબર ૧૯૫૮ : શનિવાર : રવિવાર

પરિષદના પ્રમુખ :

ગાંધીયુગના અજોડ સાહિત્યકાર અને આજીવન ઋષિ

શ્રી કાકાસાહેબ કાલેલકર

પરિષદ ઉદ્ઘાટક :

ભારત સરકારના સંરક્ષણ પ્રધાનના સંસદ મંત્રી

શ્રીમંત ફત્તેસિંહરાવ ગાયકવાડ

સૌ પુસ્તકાલયપ્રેમીઓને આ પરિષદમાં પધારવા પરિષદની સ્વાગત સમિતની આગ્રહભરી વિનંતી છે.

નવલ વર્ષે શુભેચ્છા

વિક્રમના નવસંવત્સરની ઉષા પ્રગટી ચૂકી છે.

અમાસના તમિસ્રને હઠાવતી, સ્ફૂર્તિદાયક પ્રકાશ રેલાવતી અને પોતાના મંજુલ સ્પર્શે માનવીમાં નવો ઉત્સાહ પ્રેરતી મંગલ ઉષા નવ પ્રયાણનો આશા સંદેશ ભલે લાવતી, નવા વિક્રમનો આદેશ ભલે ઝીલાવતી, ભારતના કરોડો નરનારીઓના અંતરમાં નવા વિજયની, નવા વિક્રમની તમન્ના ભલે પ્રેરતી.

આપણા ગુરુદેવ રાષ્ટ્રપિતા ગાંધીજીની દોરવણીથી દસ દસ વર્ષોથી આપણે વંચિત બન્યા છીએ. એમણે ઉદ્બોધેલા. સમગ્ર રાષ્ટ્રજીવનને, સમાજજીવનને અને વ્યક્તિજીવનને આવરતા આદર્શોએ પહોંચવા હજુ બહુ લાંબો પંથ કાપવાનો રહે છે. સર્વોદયી સમાજ રચનાના અને સમર્થ રાષ્ટ્ર સર્જવાના બહુ બહુ પુરુષાર્થો હજી બાકી છે.

'નવજીવન' દ્વારા ગુજરાત એકલાનાં નહિ પણ ભારતનાં અજ્ઞાન તિમિર ટાળવા એમણે આપણને આપેલા આદર્શોને અપનાવવાના હજી બાકી છે. આજની આપણી કેળવણી–આપણી શિક્ષણ પ્રથા Radical Change ક્રાન્તિ માંગી રહી છે તેમાયે હજુ ઘણું ઘણું કરવાનું રહે છે.

અરે! ગુજરાતમાં હજુ ઘણાંયે ગામડાં પુસ્તકાલય–વાચનાલય વિહીન દૃગ્ગોચર થઈ રહ્યાં છે. ખરે જ! એ આપણા શિરે રહેલું ઋણ છે જે અદા કરવાનું બાકી જ છે.

આ બધાયે પાછળ ભગીરથ પ્રયાસોની અને રાષ્ટ્રને સમર્થ–શક્તિશાળી અને સાધન સંપન્ન બનાવવાની જવાબદારી આપણા શિરે ઓછી નથી.

આપણા લોકનેતાઓ, પ્રજાના લાડિલા આગેવાનો આજની લોકશાહી સરકારના ધુરિણો છે તેમને સદૈવ સર્વોદય–લોકકલ્યાણકારી યોજનાઓમાં સબળ સાથ–સહકાર આપી એના હાથ મજબૂત કરીએ–આપણા હિતના સૌ પ્રયત્નોને સફળ બનાવવા સજાગ રહીએ.

ચાલીસ કરોડની જનતાના નવઘડતરની નિત્ય નિત્ય ઘડાતી નૂતન યોજનાઓમાં પૂરતી સહાય આપીએ. . . . .

ભારતના જલપ્રવાહોને નાથવા, ભારતની ધરતીને सत्य श्यामलाम् सुफलाम् બનાવવા, ઉત્પાદનના ચક્રોને વધુ ને વધુ ગતિમાન બનાવવા અને પ્રજા શરીરને

તંદુરસ્ત બનાવવાના કાર્યમાં રચ્યાપચ્યા રહીએ અને સહુથી વધુ મહત્ત્વનું તો એ કે આપણા ભારતને સુખી, સમૃદ્ધ અને આબાદ બનાવવા આપણા દિલમાં દીવો પ્રગટાવીએ, એના અંધારા ખુણાને અજવાળીએ, મનના મેલ સમા રાગદ્વેષ, મોહ, માયા, મમતા અને આંતરકલહનાં વિઘારી તત્ત્વોને ટાળી દઈ વ્યક્તિ જીવન સાથે કુટુંબ અને સમાજ જીવનને સમૃદ્ધ બનાવીએ. આબાલ વૃદ્ધ સૌને શિક્ષિત–સંસ્કારી બનાવવા મથીએ.

વિક્રમનું આ ૨૦૧૫નું નૂતન વર્ષ ભારતને માટે શકવર્તી વર્ષ નીવડી ભારતની પ્રતિભાથી જગત જરૂર દીપ્તિમાન બનો એ જ અભ્યર્થના સહિત અમારા વાચકો, ગ્રાહકો, સહકાર્યકરો, સૌ પુસ્તકાલય પ્રેમીઓ, પુસ્તક વિક્રેતાઓ–અને સાહિત્યિક–સંસ્કારી નરનારીઓને આ નવલ વર્ષ સુખદાયી નીવડો એમ ઈચ્છીએ છીએ.

ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ :

છેલ્લા બારેક મહિનાથી લોકજીભે રમી રહેલી ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ ઊંઝામાં ભરાવાની વાતો જોરશોરથી ચાલતી હતી અને છાપાનાં પાને પણ ચઢી ચૂકી હતી તે આજે સાચી ઠરે છે.

મહેસાણા જિલ્લાના સિદ્ધપુર તાલુકાના એ ઊંઝા મુકામે આવતા અઠવાડિયે તા. ૨૨–૨૩ નવેમ્બરના દિવસોમાં ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ ભારતભરમાં વિખ્યાત સેવાપરાયણ સાહિત્યસ્વામી શ્રી કાકાસાહેબ કાલેલકરના અધ્યક્ષપદે મળે છે.

વડોદરાના રાજવિ અને ભારત સરકારના સંરક્ષણ પ્રધાનના સંસદમંત્રી શ્રીમંત ફતેસિંહરાવ ગાયકવાડ એઓશ્રીના મંગલ પ્રવચનથી આ પરિષદ તા. ૨૨–૧૧–૫૮ના રોજ બપોરે ૨–૦ કલાકે ખૂલ્લી મૂકાશે. જે રાજવિના પ્રપિતામહ કૈ. શ્રીમંત સયાજીરાવ ગાયકવાડ મહારાજાએ પોતાના રાજ્યમાં પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિને પાંગરાવી, સદ્‌ગત શ્રી મોતીભાઈ અમીન સાહેબ જેવા મૂક અને સેવાભાવી અધિકારીને એ આખુંયે ખાતુ સુપરત કરી રાજ્યના ચારે પ્રાંતોમાં ' શાળા ત્યાં પુસ્તકાલય ' ના સૂત્રાનુસાર ગામે ગામ પુસ્તકાલય ખોલવાની પ્રવૃત્તિને અજબ વેગ આપેલો એવા રાજવિની શુભાશિષથી આ પરિષદ ખૂલ્લી મૂકાય છે એ ભવ્ય પ્રસંગ ઊંઝાને આંગણે ચિરસ્મરણીય રહેવા સર્જાશે એ નિર્વિવાદ છે. સાથે જ સોનામાં સુગંધ ભળવા જેવો આ અનુપમ અવસર છે.

ઊંઝાનો ઉત્સાહ અદમ્ય છે. એને વધુ વેગ આપવા અને પ્રાણવાન બનાવવા વિભાગીય પુસ્તકાલય મંડળના મંત્રી શ્રી વલ્લભભાઈ મૂળજીભાઈ પટેલ, મહેસાણા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળના મંત્રી શ્રી નાનજીભાઈ જેઠીદાસ પરેલ અને ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના અગ્રણીઓ ત્યાં જઈ રહેલી તડામાર તૈયારીઓ જોઈ આવ્યા છે. પૂર્વ તૈયારીઓ અંગે તેમ જ પ્રદર્શન અંગે જરૂરી સલાહ સૂચન અને માર્ગદર્શન આપી રહ્યા છે.

ઊંઝા મોટું વેપારી કેન્દ્ર છે. ત્યાંનો વેપાર ધમધોકાર છે. ત્યાંના સાહસિક વેપારીઓ–

નાગરિકો મુંબઈ અને ભારતના મુખ્ય મુખ્ય શહેરોમાં ભારે વેપાર ખેડી રહ્યા છે સારી જેવી કમાણી કરી રહ્યા છે અને પોતાની માભોમમાં લોકકલ્યાણકારી પ્રવૃત્તિઓ કરવામાં ઉદાર ફાળો પણ આપી રહ્યા છે એ કોઈથી અજાણ્યું નથી.

જેટલું ઊંઝા વેપાર વણજમાં આગળ પડે છે તેટલું જ કેળવણીના ક્ષેત્રમાં—રાષ્ટ્રોન્નતિના કાર્યો કરવામાં પણ આગળ પડતું છે. વિદ્યાભ્યાસની હોય સાહિત્યની દિશામાં પણ ત્યાં ઠીક ઠીક ખેડાણ થયેલું છે.

ભૂતપૂર્વ વડોદરા રાજ્યમાં એક વખત સિદ્ધપુર તાલુકામા સ્વ. સાક્ષર રમણલાલ વસંતલાલ દેસાઈ વહીવટદાર પદે હતા ત્યારે પણ પ્રસંગોપાત ઊંઝાને પ્રેરણાનાં પીયુષ તેમણે પાયાં છે—સાહિત્યનાં બીજાંકુરો રોપવામાં ઠીક ઉત્સાહ બતાવેલો એ હકીકત છે.

એ ઊંઝામાં પુસ્તકાલય પરિષદ મળે છે તે પ્રસંગે ગુજરાતભરના પ્રખર વિદ્વાનો, સાહિત્યકારો અને પુસ્તકાલય પ્રેમીઓ ત્યાંનું પ્રાંગણ પાવન કરશે, તેમની સુશ્રાવ્ય રસભરિત વાણી સાંભળવાનો અલભ્ય લાભ મળશે.

પરિષદના પ્રમુખ શ્રી કાકાસાહેબ કાલેલકર ઉપરાંત શ્રીમંત મહારાજા ફતેસિંહરાવ ગાયકવાડ, ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના પ્રમુખ અને ગુજરાત પ્રદેશ કોંગ્રેસ સમિતિના પ્રમુખ શ્રી મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ, ગુજરાત વિદ્યાપીઠના ઉપકુલપતિ શ્રી મગનભાઈ દેસાઈ અને અન્ય વિદ્વાનોના પ્રેરક પ્રવચનો સાંભળવાનો અમૂલ્ય અવસર સાંપડે છે માર્ગદર્શન મેળવવાની પૂરી તક સાંપડે છે તેનો લાભ ઉઠાવવા ગુજરાતનાં ભાઈ બહેનો બહુ મોટી સંખ્યામાં ઊંઝા પરિષદમાં હાજરી આપે એ ઇચ્છનીય છે.

આ ઊંઝા પરિષદ અજ્ઞાનીઓનાં-અશિક્ષિતોનાં અજ્ઞાન પડળ ખોલનારી આશીર્વાદાત્મક પ્રવૃત્તિ અંગે આવશ્યક ઠરાવો કરશે એ વિષે કંઈ શંકા નથી. પરંતુ એ ઠરાવોને અમલી બનાવવા ગ્રામ પુસ્તકાલયથી માંડી ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળ સુધીનાં ઉત્તરોત્તર વિધવિધ મંડળો ગંભીર વિચારણા કરે તો એ પ્રવૃત્તિને પાંગરવાનો જરૂર અવકાશ છે તે મળે.

આ પરિષદની સંપૂર્ણ સફળતા વિશે અમે કાંઈ શંકા સેવતા નથી કિન્તુ આ જ્ઞાનોદધી—સર્વોદયી પ્રવૃત્તિ પાછળ પ્રાણ રેડનારા પુસ્તકાલય પ્રેમીઓ, વિદ્વાનો અને સાહિત્યના ધૂરંધરોની દોરવણી મળતા એનામા નવા પ્રાણ પૂરાય, નવું જોમ-નવો જુસ્સો જનસમુદાયમાં જન્મે એવી અમારી આશા વધારે પડતી નહિ મનાય.

અમે આ પરિષદની સર્વ રીતે સફળતા ઇચ્છીએ છીએ અને વિક્રમ સંવત ૨૦૧૫ના નવા વર્ષે આ પ્રવૃત્તિમાં કોઈ અજબ પ્રાણ પૂરાય એવી આશા સેવીએ છીએ.

સ્વ. શ્રી. કાન્તિલાલ છગનલાલ પંડ્યા

નડિયાદના વતની, વડનગરા નાગરની જ્ઞાતિના પનોતા પુત્ર, ગુજરાતની સાહિત્ય આકાશના ઉજ્જવળ નક્ષત્ર સમા જાણીતા વિદ્વાન વેત્તા શ્રી કાન્તીલાલ છગનલાલ પંડ્યાનું ગયે મહિને ખાર (મુંબઈ) માં કેન્સરના જીવલેણ વ્યાધિથી દુઃખદ અવસાન થયું તેની નોંધ લેતાં અમોને દુઃખ થાય છે.

સદ્‌ગત વિદ્વાની, ગુજરાતના ખ્યાતનામ સાક્ષર અને 'સરસ્વતીચંદ્ર'ના લેખક સ્વ

ગોવર્ધનરામ માધવરામ ત્રિપાઠીના ભાણેજ થતા હતા. એમના સંસર્ગ-સહવાસ અને સમાગમથી ગુજરાતની ઉચ્ચ કક્ષાની ખાનદાની, લેખન પટુતા અને વિદ્યા સંસ્કાર તેમનામાં ઉતરી આવ્યા હતા.

આગ્રાની સેન્ટ જોન્સ કૉલેજમાં વિજ્ઞાનના પ્રાધ્યાપક તેમ જ ત્યાંની યુનિવર્સિટીમાં રસાયણ વિભાગના ડીનના ઉચ્ચ હોદ્દા પર વર્ષો સુધી રહી તેમણે સ્તુત્ય સેવા બજાવી સારી ચાહના અને નામના મેળવી હતી. સ્વર્ગસ્થનું આગ્રાનું રહેઠાણ પ્રવાસી ગુજરાતીઓની આગતા સ્વાગતા માટે ખૂબ જાણીતું હતું.

ગુજરાતથી દૂર રહ્યાં રહ્યાં પણ તેમણે ગુજરાતી સાહિત્ય અને પ્રજા સાથે ગાઢ સંપર્ક રાખવામાં લેશ પણ કમીના રાખી નહોતી. ગુર્જર વાઙ્મય પ્રત્યેનો તેમનો ભક્તિભાવ અને પ્રેમભાવ સદૈવ પ્રતિત થતો હતો.

વિજ્ઞાન અને વિજ્ઞાનીઓ વિષે તેમણે વિદ્વત્તાપૂર્ણ લેખો લખ્યા હતા અને વિજ્ઞાનીઓની જીવનરેખા દોરતો ગ્રંથ બે ભાગમાં પ્રગટ થયો છે. એમના નિવૃત્ત જીવનનું સહુથી ઉમદા કાર્ય તે સ્વ. ગોવર્ધનરામભાઈની શતાબ્દીની ઉજવણીની યોજના અને તેમની ડાયરીનું સંપાદન કરી સ્ક્રેપબુક નામે તાજેતરમાં પ્રગટ થયેલું પુસ્તક છે. એ રચી તેમણે માતુલ પ્રત્યેનું ઋણ અદા કર્યું છે તેની સાથે સાથે ગુજરાતી સાહિત્યના જીવનગ્રંથ ક્ષેત્રે કીમતી ફાળો આપ્યો હતો. સ્વ સાક્ષર ૧૯૨૯માં ભાવનગરમા ભરાયેલી ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ પ્રસંગે વિજ્ઞાન વિભાગના અધ્યક્ષ હતા તેમ જ ૧૯૫૬મા નડિયાદમા સ્વ. સાક્ષર ગોવર્ધનરામભાઈની શતાબ્દી પ્રસંગે મળેલી ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદના તેઓ સ્વાગતાધ્યક્ષ હતા.

ગુજરાતી સાહિત્યના આ સંસ્કારી, વિજ્ઞાની સાક્ષર જવાથી ગુજરાતને અને ગુજરાતી સાહિત્યને ભારે ખોટ પડી છે.

અમે સ્વર્ગસ્થના આત્માને શાંતિ ઈચ્છીએ છીએ

સ્વ. પ્રા. ગંગાશંકર બી. પંડ્યા.

શ્રી મહારાજા સયાજીરાવ વિશ્વવિદ્યાલયની આર્ટ્સ ફેકલ્ટીના ઇતિહાસના પ્રોફેસર શ્રી ગંગાશંકર બળદેવશંકર પંડ્યાના અકાળ અવસાનથી યુનિવર્સિટી ઑફીસ સ્વર્ગસ્થના માનમાં તુર્તજ બંધ કરવામાં આવી હતી.

પ્રોફેસર પંડ્યા છેલ્લા આઠ માસથી "લ્યુકેમીયા" દર્દમાં સપડાયા હતા અને ત્યારથી તેઓ મુંબાઈમાં વૈદકીય સારવાર લેતા હતા. તેમનો જન્મ તા ૨૪-૮-૧૯૧૭ના રોજ મધ્ય-પ્રદેશના દાહોદ જીલ્લાના ભેંસા ગામે થયો હતો. તેઓ અલ્હાબાદ યુનિ. ની એમ. એ. ની તેમજ લંડન યુનિ. ની બી. એ. (ઓનર્સ)ની પદવીઓ ધરાવતા હતા. નોકરીની શરૂઆત તેમણે બનારસમાં "વસંત કૉલેજ"માં ઇતિહાસના અધ્યાપક તરીકે સન ૧૯૦૯માં શરૂ કરી, ત્યારબાદ તેઓ સુરતમાં એમ. ટી. બી. કૉલેજમાં બે વર્ષ નોકરી કરી સન ૧૯૪૨માં વડોદરાની શ્રી પ્રતાપસિંહ કૉમર્સ કૉલેજમાં ભૂગોળના અધ્યાપક તરીકે જોડાયા હતા.

સન ૧૯૪૯ના એપ્રીલ મહિનામાં શ્રી મહારાજા સયાજીરાવ વિશ્વવિદ્યાલયની સ્થાપના થતાં તેના પ્રથમ રજીસ્ટ્રાર તરીકે તેમની નિમણુંક થઈ હતી, પરંતુ શિક્ષણ કામમાં તેમને પણ

રૂપ હોઈ તેઓ રવેન્શાથી સન ૧૯૫૦ના જુન માસમાં ફેકલ્ટી ઓફ આર્ટ્સમાં ઈતિહાસના રીડર તરીકે જોડાયા હતા. દરમ્યાન તેઓએ આર્ટ્સ ફેકલ્ટીના ડીન તરીકે પણ ચાર વર્ષ સુધી કામ કર્યું હતું. જુલાઈ ૧૯૫૭થી તેઓ ઇતિહાસના અધ્યાપક નિમાયા હતા.

સ્વ. પંડયા ધર્મરાજ માયાળુ, આનંદી અને મિલનસાર સ્વભાવના હતા. તેમને પર્વતારોહણ તેમજ દેશવિદેશના પર્યટનનો ખૂબજ શોખ હતો. તેમણે બેએક વર્ષ પહેલાં અમેરીકા, જાપાન, વગેરેનો પ્રવાસ ખેડયો હતો. તેઓ હીંદી તથા સંસ્કૃતના પ્રખર અભ્યાસી હતા. તેમજ તેમને રામાયણ, ભાગવત, વગેરે ધાર્મિક ગ્રંથોનું પણ સારું જ્ઞાન હતું. તેમના અકાળ અવસાનથી તેમનાં પત્ની અને બાળકો ઉપર દેવી આફત ઉતરી છે જે સહન કરવાની ઈશ્વર તેઓને શક્તિ આપો અને સદ્ગતના આત્માને ચિર શાંતિ અર્પો.

પદયાત્રાનો સ્મરણીય પ્રસંગ

પંચાવન વરસનો એ વનવાસી આદિવાસી ખેડૂત, સંત વિનોબાજીની પદયાત્રા પ્રવાસની તૈયારીમાંથી મોડી રાતે બે કલાકની રજા લઈ મારી પોતાને ગામ જઈ આવી વહેલી સવારે ૫ વાગે પદયાત્રીઓનો સામાન ફેરવવાની ફરજ પર હાજર થઈ ગયો.

કોઈએ પૂછ્યું તેના જવાબમાં ખુલાસો કર્યો, "મારો ૨૫ વરસનો દીકરો ઘણાં બિમાર હતો, એ ગઈ કાલે મટી ગયો (મરી ગયો). બીજા લોકોએ બાળ્યો તો હતો પણ હું જરા ઘેર જઈ આવ્યો ને ટાઢું કરી આવ્યો. (ચેહ પર પાણી રેડી આવ્યો.)"

સાંભળનારો મોંમાં આંગળાં જ ઘાલી ગયો. ૨૫ વરસના જુવાનજોધ દીકરાના મરણનો શોક આ ૫૫ વરસના વૃદ્ધ પિતાને કર્તવ્યવિમુખ કરી શકયો નહોતો. માથે બોજ ઉપાડીને ચાલતા અને મજૂરોની હારમાં ભળી ગયેલા એ સૈનિકને, પેલાનું મન સાચી લાગીને વંદી રહ્યું.

સંસ્કાર દર્શન

એમનુ નામ અરદેશર ફરામજી ખબરદાર.

ગુજરાતમાં ખ્યાતનામ કવિ થઈ ગયા.

પણ એ તો હતા વેપારી. મદ્રાસમાં મોટર સાયકલોનો ધીકતો ધંધો ચલાવતા

એમની કાવ્યકૃતિઓ પણ કોઈ અનોખી અને અવનવી.

ભાવવાહી કવિત્વશક્તિ ધરાવનાર મહાન ગુર્જર કવિ.

કવિને કોઈએ પૂછ્યું:

આ તમારા ધંધાને અને કવિતાને કયી રીતે મેળ ખાય છે ?

કવિએ કહ્યું :

હું દુકાને હોઉં ત્યારે કવિતાને સંભારતો નથી અને દુકાનના કામકાજથી પરવારી

ઘેર જાઉં ત્યારે દુકાનને યાદ કરતો નથી.

જેમ કવિતાની સમાપ્તી માટે વેપાર વખતે એને યાદ ન કરવી અને કવિતા કરતી વખતે વેપારધંધો વિસરી જવો એમ માનવી માટે આજ એવી ઘડી આવી લાગી છે ? સ્નેહકારણ અને રાજકારણ વચ્ચે આવી સ્પષ્ટ સમજૂત કરી લેવાય તો બન્ને સલામત રહી શકે

ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ— ઊંઝા

મહેસાણા જિલ્લાના સિદ્ધપુર તાલુકાના ઊંઝા મુકામે ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ તા. ૨૨, ૨૩ નવેમ્બર ૧૯૫૮ના દિવસોમાં જાણીતા તત્ત્વચિંતક અને કેળવણીકાર **શ્રી કાકાસાહેબ કાલેલકર (દત્તાત્રય બાલકૃષ્ણ કાલેલકર)** એમના પ્રમુખપદે મળનાર હોઈ પરિષદનું ઉદ્‌ઘાટન તા. ૨૨ મીએ બપોરે ૨ વાગે, ભારત સરકારના સંરક્ષણ પ્રધાનના સંસદ મંત્રી **શ્રીમંત ફતેહસિંહરાવ ગાયકવાડ** એમના મંગલ પ્રવચનથી થનાર છે. આ પરિષદમાં ગુજરાતનાં તમામ પુસ્તકાલયોના મંત્રી-ગ્રંથપાલો અને સૌ પુસ્તકાલયપ્રેમીઓને પધારવા પરિષદની સ્વાગત સમિતિ આગ્રહભરી વિનંતી કરે છે.

તા. ૪-૧૧-૫૮ના રોજ ઊંઝાના નાગરિકોની સભા શ્રી ઈશ્વરભાઈ પ્રાણદાસ પટેલના પ્રમુખપદે મળતાં પરિષદના પ્રમુખ શ્રી કાકાસાહેબ અને ઉદ્‌ઘાટક શ્રીમંત ફતેસિંહરાવ મહારાજ સાહેબ પધારે તે દિવસે તેઓશ્રીનું ભવ્ય અને શાનદાર સ્વાગત કરવાનો, બહુ મોટી સંખ્યામાં સ્વાગત સભ્યો નોંધવાનો નિર્ણય લેવાયો. તદનુસાર પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિમાં રસ ધરાવનાર મહેસાણા જિલ્લાના સૌ નાગરિકો અને પુસ્તકાલયોને સત્વરે સ્વાગત સભ્ય તરીકે નોંધાઈ જઈ સંપૂર્ણ સહકાર આપવા સ્વાગત સમિતિ તરફથી વિનંતિ કરાઈ છે.

પરિષદને અંગે સ્વાગત સભ્યો નોંધવાનું કાર્ય ધમધોકાર ચાલી રહ્યું છે. લોકોમાં ભારે ઉત્સાહ વ્યાપ્યો છે. ઊંઝાના આંગણે પ્રખર વિદ્વાન શ્રી કાકાસાહેબ અને સેવામૂર્તિ રાજવી શ્રીમંત ફતેસિંહરાવ પધારવાના સમાચારથી લોકોમાં આનંદ આનંદ છવાઈ રહ્યો છે.

ઊંઝાનું આંગણું એટલે મહેસાણા જિલ્લાના કડી, કલોલ, ખેરાળુ, વિજાપુર, વિસનગર, સિદ્ધપુર, પાટણ, હારીજ, ચાણસ્મા, મહેસાણા, સમી, સાંતલપુર, અને રાધનપુર તાલુકાઓનું આંગણું. આમ આ બધા તાલુકાઓથી સંકલિત મધ્યવર્તી સ્થળે નોતરેલી આ પરિષદમાં પધારનારાઓનું પ્રેમભર્યું સ્વાગત કરવા, પરિષદને દીપાવવા અને સફળ બનાવવા સૌ સ્થળોની જનતાને અને પુસ્તકાલયોને સ્વાગત સભ્ય બની જવા સ્વાગત સમિતિ તરફથી વિનંતિ કરાઈ છે.

સ્વાગત સભ્યનાં લવાજમ

વ્યક્તિગત સ્વાગત સભ્યની ફી રૂ. ૧૧) રૂ. ૫) અને રૂ. ૩) છે. જિલ્લા, તાલુકા કસ્બા અને ગ્રામ પુસ્તકાલયો અનુક્રમે રૂ. ૧૧) રૂ. ૫) અને રૂ. ૨) આપી સ્વાગત સભ્ય નોંધાઈ શકે છે, દાતાઓ યોગ્ય રકમ દાનમાં આપીને સ્વાગત સભ્ય થઈ શકશે.

પ્રતિનિધિઓ

આ પરિષદમાં જિલ્લા, તાલુકા અને ગ્રામપુસ્તકાલય અને વાચનાલય અનુક્રમે પાંચ, ત્રણ, બે અને એક પ્રતિનિધિ પોતા તરફથી મોકલી શકશે. પ્રતિનિધિની ફી ફક્ત રૂ. ૦-૮-૦ આઠ આના રાખવામાં આવી છે ભોજનખર્ચના ત્રણ ટંકના રૂ ૩) ત્રણ રૂપિયા અલગ આપવાના રહેશે.

ઠરાવો અને નિબંધો

પરિષદમાં રજૂ કરવાના ઠરાવો તથા નિબંધો તા. ૧૯-૧૧-'૫૮ સુધીમાં સ્વાગત સમિતિ-

ઊંઝાના સરનામે મોકલી આપવા. પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિમાં ઊંડો રસ ધરાવનાર સહુ પુસ્તકાલયપ્રેમીઓ સત્વરે સ્વાગત સભ્ય નોંધાઈ પરિષદને પરિપૂર્ણ સફળ બનાવવા પૂરેપૂરો સાથ—સહકાર આપે એમ સ્વાગત સમિતિ ઇચ્છે છે.

ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ નવેમ્બર ૫૮ની તા. ૨૨ અને ૨૩ શનિ, રવિ એ દિવસોમાં ઊંઝામાં મળશે.

આ પરિષદમાં ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના બંધારણની કલમ ૨૧/૧ મુજબ ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના તમામ વ્યક્તિગત તથા સંસ્થાગત સભ્યો પ્રતિનિધિ તરીકે આવી શકશે ઉપરાંત જિલ્લા પુસ્તકાલયને પાંચ. તાલુકા પુસ્તકાલયને ત્રણ અને બીજાં પુસ્તકાલયોને દરેકને બે તથા વાચનાલયોને એક પ્રતિનિધિ મોકલવાનો હક્ક છે.

બંધારણની કલમ ૨૭ મુજબ દરેક પ્રતિનિધિ પાસેથી આઠ આના પ્રતિનિધિ ફી લેવામાં આવશે.

ઉપર્યુક્ત પરિષદ લગભગ પાંચ વર્ષના સમય બાદ મળે છે. એટલે ગુજરાતની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના ચાહકો અને પુસ્તકાલયોના પ્રતિનિધિઓ સારા પ્રમાણમાં હાજરી આપી પરિષદને ફત્તેહમંદ બનાવશે. હાજરી આપનાર ભાઈ બહેનોએ પોતાનાં નામ, સરનામાં તથા કયા પુસ્તકાલયના પ્રતિનિધિ તરીકે આવે છે વગેરે માહિતી તા. ૧૮-૧૧-૫૮ સુધીમાં નીચેના સરનામે લખી જણાવવું.

પરિષદ સમક્ષ રજુ કરવા જેવા ઠરાવો અને નિબંધો તા. ૧૯-૧૧-૫૮ સુધીમાં નીચે જણાવેલ સરનામે મોકલી આપવા

પરિષદમાં આવનાર ભાઈ–બહેનો માટે ઉતરવા તથા પોતાના ખર્ચે જમવાની વ્યવસ્થા સ્વાગત સમિતિ તરફથી કરવામાં આવનાર છે, તો જેઓ પરિષદના ઉતારે રહેવા તથા તેના દ્વારા જમવાની વ્યવસ્થા કરવા માગતા હોય તેઓએ તા. ૧૯-૧૧-૫૮ સુધીમાં નીચેના સરનામે નામ, સરનામા સાથે લખી જણાવવા કૃપા કરવી. સૌએ પોતાની સાથે જળપાત્ર અને બિછાનું લાવવા ચૂકવું નહિ.

પરિષદના કાર્યની શરૂઆત તા. ૨૨ મી નવેમ્બર ૫૮ના બપોરના ત્રણ વાગે થશે અને તા. ૨૩મી નવેમ્બર ૫૮ના સવારના પૂર્ણાહુતિ થશે જેથી બહારગામથી આવનાર ભાઈઓએ તા. ૨૨મીએ બપોરના ત્રણ વાગતાં પહેલાં ઊંઝા આવી ભોજન, નિવાસ, પ્રતિનિધિ પાસ વગેરે પરિષદનું કાર્ય શરૂ થતા પહેલાં સ્વાગત સમિતિની ઓફીસેથી મેળવી લેવા તજવીજ કરવી.

તા. ૨૨ અને ૨૩મી સુધીના ત્રણ ટંકનો ભોજન ચાર્જ રૂા. ત્રણ છે. જે અગાઉથી નીચેના સરનામે મોકલવાના છે.

સરનામું:—
ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ
C/o શેઠ મગનલાલ રવિકરણદાસ
સાર્વ. પુસ્તકાલય
ઊંઝા. (જિ. મહેસાણા)

લી०
ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય
પરિષદ
હા. શ્રી. સ્વાગત સમિતિ
ઊંઝા.

ઊંઝામાં તા. ૨૨-૨૩ નવેમ્બર ૧૯૫૮ના દિવસોમાં મળનાર
ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદના પ્રમુખ
અને
ગુજરાતના લબ્ધ પ્રતિષ્ઠ સાહિત્યકાર

શ્રી કાકાસાહેબ કાલેલકર

[જીવન ઝરમર]

ભારત પ્રાણ રાષ્ટ્રપિતા ગાંધીજી સંમાનિત-આર્ય સંસ્કૃતિની વિજયસિદ્ધિના નામે વર્ણવાયેલ જીવનદૃષ્ટિ પ્રાપ્ત કરનારા અર્વાચીન અનેક બુદ્ધિપ્રવરોમાંના ગાંધીજીની સીધી અસર તળે આવેલા ખાસ ખાસ વિચારકોમાં 'સવાઈ ગુજરાતી' નું બિરુદ શોભાવતા કાકાસાહેબ કાલેલકર (દત્તાત્રય બાલકૃષ્ણ કાલેલકર) સંવત ૧૯૪૨ના કાર્તિક વદ ૧૦ના રોજ સતારામાં ગૌડ સારસ્વત બ્રાહ્મણ કુટુંબમાં જન્મે છે.

મોટા થાય છે, પિતાજીની સાથે વસતાં જુદે જુદે દસબાર સ્થળોએ પ્રાથમિક અને માધ્યમિક શિક્ષણ લે છે. ૧૬ વર્ષની વયે પ્રસુનામા પગલાં માંડે છે પછી કૉલેજમાં દાખલ થાય છે. ફિલસૂફી ને ન્યાયના વિષયો સાથે બી. એ.ની ઉપાધિ મેળવે છે. ધારાશાસ્ત્રીના શુષ્ક અરણ્યમાં એકાદ વરસ આંટો મારી આવે છે પણ સંસ્કારપ્રણિત એ આજન્મ કેળવણીકારને એ રેતાળ રણ ત્યજવાની વૃત્તિ જાગે છે.

સ્વકીય શિક્ષણભાવનાને પોષવાનો પ્રથમ પ્રયાસ વડોદરા જિલ્લાના ચાંદોદ પાસેના ગંગનાથમાં વિદ્યાલયની સ્થાપનાથી મૂર્ત કરે છે. એ જ રાષ્ટ્રીયશાળામાં તેઓ 'કાકા'નું લાડીલું ઉપનામ મેળવે છે. સંજોગોવશાત્ ત્યાંનું વિદ્યાલય બંધ પડે છે. ત્યાં પ્રવૃત્તિની ગોદ અને ભક્તિનો ખોળો ખૂંદનારને નગાધિરાજ હિમાલયનાં દર્શન કરવાના તાલાવેલી જાગે છે. અને બેઅઢી હજાર માઈલની પદયાત્રા કરી જીવન, મનન ને અનુભવનું અણમૂલ ભાથું ભેગું કરે છે.

દૈવયોગે એ પદયાત્રામાં જ શાંતિનિકેતનમાં મહાત્મા ગાંધીજીનો પ્રથમ મેળાપ થાય છે. એ યુગપુરુષની પ્રેરણાથી ૧૯૧૭માં કાકા સાબરમતી સત્યાગ્રહ આશ્રમમાં જઈ વસે છે. ત્યાં થોડોક સમય અધ્યાપક અને પાછળથી આચાર્યપદે અનેક પ્રકારના કેળવણીના પ્રયોગો અજમાવવાની એમને ઉમદા તક સાંપડે છે.

કાકાસાહેબ નથી ગુજરાતી નથી ગુજરાતવાસી, છતાંયે માતા ગુર્જરી પ્રત્યેનો એમનો ભક્તિભાવ કોઈપણ ગુજરાતી કરતાં લેશ ઉતરતો નથી. અને તેથી જ જન્મે અને ભાષાએ મહારાષ્ટ્રી હોવા છતાં એક તળપદા ગુજરાતીને મળતું માન એમને આપવામાં ગુજરાતી સાહિત્યસભાએ અને ગુજરાતીઓએ મણા રાખી નથી—એમાં ગૌરવ માન્યું છે.

સાહિત્યકાર કરતાં કેળવણીકાર તરીકે પોતાને ઓળખાવવાની આંતરિક ઇચ્છા રાખતા કાકાસાહેબ એક અનન્ય જીવનકાર છે. જીવનનો એક પણ એવો વિષય બાકી નહિ રહેવા પામ્યો હોય કે જેના ઉપર એમના આર્યજીવનની મઘમઘતી સૌરભભરી અને સ્થિરબુદ્ધિ-પર્યેષક દૃષ્ટિ નહિ પડી હોય.

એમના ગ્રંથોમાં એમણે સાહિત્ય અને કલા, રાજકારણ અને તત્ત્વજ્ઞાન, ધર્મ અને શિક્ષણ, ઇતિહાસ અને ભૂગોળ, ખગોળ અને ઉદ્યોગ, સમાજ અને રાષ્ટ્ર, વર્ણ અને જાતિ, રાષ્ટ્રભાષા અને રાષ્ટ્રપ્રેમ, લિપિ અને જોડણી જેવા વિધવિધ વિષયો લાક્ષણિક દષ્ટિથી છણી એક સ્વતંત્ર વિચારક, સમર્થ ચિંતક, રસપિપાસુ સમીક્ષક, જીવનલક્ષી સાહિત્યકાર, અસાધારણ ગદ્યકાર, ક્રાન્તદર્શી લેખક, મહાન કેળવણીકાર, આત્માર્થી અધ્યાપક અને આચાર્ય તરીકેનું પદ સાર્થક કરી બતાવ્યું છે.

આવા 'સમંદરકે વેપારી' સમાન લાગતા કાકાસાહેબ જરા પણ છીછરા નથી લાગતા કેમકે એમની પાસે પ્રવાસપ્રાપ્ત અખૂટ અનુભવ ભંડાર ભરેલો છે, વેધક અને વિશિષ્ટ દૃષ્ટિ છે. મનન, ચિંતન અને નિદિધ્યાસનથી મળેલી સત્ત્વગુણી વિચારશ્રેણી છે. સાથે સાથે રમણીય કુસુમથી સુંદર સુવાસિત ને સુકોમળ તેમ જ તેટલી જ સૂચક સચોટ અને સંક્ષિપ્ત શૈલી તેમને વરેલી છે.

કાકાસાહેબનું દર્શન ગાંધીદર્શન છે. એમના વિચારો પરિપક્વ અને સંવેદનો ઉરના ઊંડાણમાંથી જન્મેલ છે. આ બહુશ્રુત વિદ્વાનનું માનસ અખંડ લોકસંપર્ક સાધતું રહ્યું છે. સૌજન્ય તેમનું નિત્ય સાથી છે, અને તેથી જ તેઓ પ્રેરણાદાયી બન્યા છે.

ગાંધીયુગના આ સર્વોત્તમ મહારાષ્ટ્રીય પણ ગુજરાતી ગદ્યકારે ૬૦ વર્ષ પૂરાં કરતાં ગુજરાત સાહિત્યસભાએ એમની ષષ્ટિપૂર્તિ ઉજવેલી.

ગાંધીજીની વિધવિધ પ્રવૃત્તિઓમાં કાકાસાહેબે પૂરો સાથ આપેલો. રાષ્ટ્રોદ્ધાર માટે ઠેરઠેર ઘુમી અવિરત શ્રમ ઉઠાવ્યો. ગાંધીજીના સંયમ અને તપશ્ચર્યાના વાતાવરણમાં પણ તેમની વિનોદવૃત્તિ જેવી ને તેવી જ રહી. જીવનના આનંદની ધારાઓ ન સુકાઈ. ગાંધીજીએ પોતાના ભવ્ય કાર્યોથી નવયુગનું સર્જન કર્યું. કાકાસાહેબે આ યુગની ભાવનાઓ અને વિચારોને સાહિત્યનું ચિરંજીવ સ્વરૂપ આપ્યું. એમની જ્વલંત દેશભક્તિનું વર્ણન જેટલું કરીએ તેટલું ઓછું. એક ક્ષણ પણ એમની નિરુપયોગી જતી નથી. કામ કરતાં કરતાં વચમાં વખત મળે તેમાં લેખનકાર્ય કરાવી લે છે લેખોની માગણીઓના પત્રો તો ઘોડાબંધ રોજ આવતા હોય એ લખાવતાં વચમાં અણધાર્યું કોઈ આવી પડે કે લખાવવાનું પડતું મૂકવું પડે તોયે પાછા તે લેખ પૂરો કરવા બેસે ત્યારે સંગતિ ન તૂટે, પ્રતિભા ન અટકે કે ઝાંખી ન પડે, ન નષ્ટ થાય એ વિચારપરંપરા કે ન મારી જાય એ લેખોની મઝા. ઉપમા, અવતરણ અને દૃષ્ટાંતો તો ઘણાંખરાં જેના કંઠાગ્રે એવા સરસ્વતી કંઠાભરણ સાહિત્યમણિએ "બાપુની ઝાંખી" પુસ્તકમાં ગાંધીજીનાં સંસ્મરણોની માળાના ૧૦૧ કીમતી મણકા આપી તેમના વ્યક્તિત્વને સામાન્ય જનતા પણ સમજી શકે એવી રીતે રજૂ કર્યું છે. જે પુસ્તક ચાલુ વરસની શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષા માટે નમુદ કર્યું છે અને જેની ૧૮૦૦૦ જેટલા પરીક્ષાર્થીઓએ પરીક્ષા આપી છે.

ગુજરાતની આ વિરલ વિભૂતિ હજુ પણ રાષ્ટ્રસેવા કરી રહી છે. અનુપમ સાહિત્યસેવા કરી રહી છે-કેળવણીની દિશામાં નવી દૃષ્ટિ આપી રહી છે. ભારતવર્ષની જનતાને પ્રેરણા પાઈ રહી છે.

આવી વિભૂતિ ડભોઈમાં તા. ૨૩-૨૪મીએ મળનાર ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદના પ્રમુખપદે વિરાજે છે એ આપણાં ઓછાં સદ્ભાગ્ય નહિ.

સંત વિનોબાજીનું સાહિત્યકારોને ઉદ્‌બોધન.

બુધવાર તા. ૨૯–૧૦–૫૮ નો દિવસ વડોદરા માટે મંગળદિન હતો. ગાંધીજીના આધ્યાત્મિક વારસ સંત વિનોબાજી વડોદરાને આંગણે પધારેલા. એ સંત, સાહિત્યકારોને સંબોધવાના હતા. તેથી ગુજરાત ભરના સાહિત્યકારોનો ઠીક ઠીક જમેલો જામ્યો હતો. એમને ઉદ્દેશીને પ્રવચન કરતાં તેમણે જણાવ્યું કે :—

હું સાહિત્યિક નથી. સાહિત્યની ઉપાસના કરનારા સાહિત્યિકો કહેવાય. હું સાહિત્યની ઉપાસના કરનારો નથી. પણ સાહિત્યિકોની ઉપાસના કરનાર છું ભેંસને ખાવાનું આપીએ તો તે પ્રસન્ન થઈને વધારે દૂધ આપે છે. હું પણ સાહિત્યિકોનો નિરંતર સ્તુતિ પાઠક છું. કેમ કે સાહિત્યિકોની કૃપા મેળવવા પ્રયત્ન ન કરે તેને વક્રતુંડ–મહાકાયનો સામનો કરવો પડે છે.

સાહિત્યિક એટલે ગજાનન

કોઈપણ કાર્યના આરંભમાં ગજાનનની સ્તુતિ કરવાની હોય છે. સાહિત્યિક એટલે ગજાનન. એમનું મોટામાં મોટું શસ્ત્ર એટલે પેની સૂંઢ! સાહિત્યિકની કૃપા એ પરમ આશીર્વાદ છે જો કે મારા જીવનના વર્ષો તીવ્ર કર્મયોગમાં વીત્યાં છે તો પણ સાહિત્યની ઉપેક્ષા કરવાની વૃત્તિ મારી નહોતી. મને ૧૫–૨૦ ભાષાઓનું સાહિત્ય જોવાનો અવસર મળ્યો છે. માટે મને સાહિત્યિકોની કદર છે. સાહિત્યિકોને પોતાને પોતાની કદર હોતી નથી કારણ કે એ એમને પ્રાપ્ત છે. પ્રાપ્ત વસ્તુની કદર નથી થતી પરંતુ જે પ્રાપ્ત નથી તેની કદર લોકો કરે છે.

લક્ષ્મીના પૂજારી સાહિત્યિકો

કેટલાક સાહિત્યિકો લક્ષ્મીની કદર સરસ્વતી કરતાં વધારે કરે છે. તેઓ સરસ્વતીની શક્તિની ઓછી કદર કરે છે. તે સમજાય તેવું છે પણ મારી પાસે લક્ષ્મી નથી તે હું એને માતૃભાષાથી આદરપૂર્વક જોઉં છું ને સેવું છું અને લક્ષ્મી તથા સરસ્વતીનો વિરોધ શી રીતે હોઈ શકે તે મને સમજાતું નથી.

ઋગ્વેદમાં એક વાક્ય સાંભળેલું કે જે સમાજમાં ધીર પુરુષો ધ્યાનપૂર્વક અને મનનપૂર્વક વાણીનો ઉચ્ચાર કરે છે અને સંસ્કારે છે, વાણી જેમ નિઃસાર વસ્તુ કાઢી નાખીને સારને મળવું કરે છે તેમ જે સમાજમાં વાણીનો ઉચ્ચાર મનનપૂર્વક થાય છે ત્યાં લક્ષ્મી વસે છે. પણ લક્ષ્મીનો પૈસા સાથે ગોટાળો કરી દીધો છે એટલે લક્ષ્મીની ઓળખાણ રહી નથી.

પૈસો એટલે લક્ષ્મી નહિ

એકવાર હું આશ્રમમાં એક ખેતરમાંથી પસાર થતો હતો ત્યારે એક ખેડૂત ઝારીથી તમાકુના એક એક છોડને પાણી પાતો હતો. મેં વિનોદમાં કહ્યું તમે તો એક એક છોડની સેવા માતૃવાત્સલ્યથી કરો છો! પેલાને મારો વિનોદ ગમી ગયો અને કહે અરે! તેથી પણ વધારે સ્નેહથી. કારણ એક છોડ આઠ આના આપે છે,જ્યારે પેલું છોકરું તો આઠ આના આપવાને બદલે ખર્ચી નાખે. આમ આપણે લક્ષ્મી અને પૈસાનો ભેદ ભૂલી ગયા છીએ.

લક્ષ્મી એટલે શોભા, શ્રી, કીર્તિ ઉત્પાદન, સૃષ્ટિનું ઐશ્વર્યનિર્માણ. પૈસો તો કૃત્રિમ છે એની કિંમત ઓછી વત્તી થાય છે કેમકે એને પોતાને એની કિંમત નથી. જો કે મે એને

'લફંગો' એવું નામ આપ્યું છે. એ આજે રૂપીઆનું બદીર કહે કાલે ત્રણશેર કહે, આમ તેની વાણીમાં મેળ જ નથી. એવા લફંગાને નભાવી લેવા એ એક વાત છે અને એને પોતાનો કારભારી બનાવવો એ બીજી વાત છે. એને કારણે આજે સમાજની-બહુ જ ભયાનક અવસ્થા થઈ છે.

સરસ્વતીની દુર્દશા

લક્ષ્મીનું સ્થાન પૈસો લઈ ગયો એવું જ સરસ્વતીનું પણ થયું. સરસ્વતી એટલે વાણી બ્રહ્મશક્તિ. બ્રહ્મ જેટલું વ્યાપક તેટલી જ વાણી વ્યાપક. બ્રહ્મની બરાબરી વાણી કરે છે માટે સંસ્કૃતમા બ્રહ્મનો અર્થ વાણી પણ થાય છે. પરંતુ તેને બદલે આજે વાણી સંકુચિત થઇ ગઈ છે અને એવા એવા વિષયોનું વર્ણન વાણીમાં થાય છે કે જેથી સમાજ ઉન્નત થવાને બદલે ખોટા શબ્દના પ્રયોગથી સમાજ અવનત થાય છે.

શબ્દોની શક્તિ

શબ્દોનો અર્થ ઉપર ચડે તો સમાજ ઉપર ચઢે છે. અને શબ્દોનો અર્થ નીચે પડે તો સમાજ પતિત થાય છે. ત્યારે એ બધું સરસ્વતીની સાધના કરનારના હાથમાં હોય છે પણ ધીરે ધીરે સરસ્વતી પૈસાની જ ભક્ત થઈ જાય છે. એકવાર એક વિદ્વાન માણસને મેં પૂછ્યું કે, સંપત્તિવાન ડાહ્યા કે વિદ્વાન ડાહ્યા ? તો એણે કહ્યું કે વિદ્વાન ડાહ્યા. ત્યારે મેં પૂછ્યું કે જો વિદ્વાનો ડાહ્યા ના હોય તો સંપત્તિવાનો વિદ્વાનોની પાછળ જવાને બદલે વિદ્વાનો સંપત્તિવાનો પાછળ જતા દેખાય છે તેનું શું કારણ ? પેલાએ કહ્યું એવું કારણ એ છે કે એ લોકો ડાહ્યા નથી અને વિદ્યાની કિંમત જાણતા નથી તેથી તેની પાછળ જતા નથી, એમ એમાં પણ વિદ્યાનો જ મહિમા પ્રગટ થાય છે આમ સારસ્વતો પણ પોતાના દેવતાને ઓળખી ન શક્યા અને પછી દરબારી કવિઓ થવા લાગ્યા અને માગણી પ્રમાણે લખી આપવા માંડયા.

સાહિત્યકોને અપીલ

સાહિત્યિકો મને પૂછે છે કે મારી પાસેથી શી અપેક્ષા રાખો છો ? હું કહું છું કે હું કોણ માગણી કરનાર ? સાહિત્યિકો સાહિત્યની ઉપાસના અનન્ય ભાવે કરે. સરસ્વતીને ઓળખે અને શબ્દને અવનત ન થવા દે તો ભુદાન ગ્રામદાનની સેવા તો એમાં આવી જ ગઈ પણ બીજી પણ કરવા જોગી સેવા એમાં થઈ ગઈ, શબ્દને ઉન્નત બનાવવો એ જ કામ બ્રાહ્મણનું.

મહારાજે-મહારાજમાં ફેર

આમાગ ઘરમાં એક બ્રાહ્મણ રાખેલો છે ગુજરાતીમાં એને મહારાજ કહે છે. આપણા રવિશંકર પણ મહારાજ ! અને પેલા પણ મહારાજ ! ! ત્યારે શબ્દ કેટલો અવનત થઈ ગયો !

ઉપનિષદમાં લખ્યું છે કે જનક જેવો મહારાજા લોકસેવાપરાયણ અને વસિષ્ઠ જેવા મહાબ્રાહ્મણ અત્યંત નિશ્ચિત થઈને પરમેશ્વરની ગોદમાં મસ્તક મૂકીને નિઃશબ્દ નિદ્રા પામે છે. પેલો બ્રાહ્મણ (વસિષ્ઠ) અને રાજા કેટલા નીચે ઉતરી ગયા.

આચાર્યો બીડીઓ પીએ

નન્દકિશોરભાઈએ રાષ્ટ્રીય શાળાના આચાર્યો જોગ એક પરિપત્ર કાઢેલો અને તેમાં સુચનાઓ આપેલી હતી. તેમાં એક સૂચના એવી હતી કે રાષ્ટ્રીય શાળાના આચાર્યોએ બીડી

પીરી ન જોઈએ. પેલા શંકરાચાર્ય અને રામાનુજાચાર્ય આ વાંચશે તો વિચારમાં પડશે કે આચાર્યને પણ આવાં સૂચનો આપવાનો પ્રસંગ આવ્યો ? અને આચાર્ય શબ્દ પણ નાનો પડ્યો એટલે હવે પ્રાચાર્ય શબ્દ નીકળ્યો છે પ્રોફેસરો માટે. આવી રીતે શબ્દો નીચે ઉતરે તો સમજવું કે સમાજનું પતન થઈ રહ્યું છે અને શબ્દોનો અર્થ ઊંચે ચઢે ત્યારે સમજવું કે સમાજ ઊંચે ચઢી રહ્યો છે એવું સામર્થ્ય શબ્દોમાં હોય છે.

પરબ્રહ્મની શક્તિ

શબ્દ એ માનવમાં પ્રગટ થયેલી પરમેશ્વરની શક્તિ છે. માનવની સ્પષ્ટ વાણી એ જ માનવની વિશેષ શક્તિ છે. સાહિત્યિકો પાસે એટલી જ અપેક્ષા હતી કે તેઓ શબ્દને નીચે ન પડવા દે અને શબ્દનો સંયમ કરે.

સાચો સાહિત્યકાર કેવો હોય ?

દુનિયા ગમે તેમ વર્તે પણ શબ્દો એવા હોવા જોઈએ કે તેમને (લોકોને) પાછા ખેંચે, પતનમાંથી ઉગારે એવી શક્તિ સાહિત્યિકો બતાવે એવી હું આશા રાખું છું. કેટલીકવાર ફરિયાદ કરવામાં આવે છે કે સાહિત્યની કળા સમજી ન શકે એવા કેટલાક લોકો અરસિક છે. સાહિત્ય, સંગીત, ચિત્ર વગેરે સમજવા માટે આંખ કાન, મન કેળવાયેલાં હોવાં જોઈએ એમ કહેવાય છે. પણ હું તો એથી ઊલટું જ માનું છું. અરસિક શિરોમણીને પણ રસ પમાડે તે કવિ કહેવાય.

કોયલ ગાય છે અને એકદમ સૌનું ધ્યાન દોરે છે. તે એવી અપેક્ષા નથી રાખતી કે મારું ગાયન સમજવા માટે કેળવાયેલા કાન જોઈએ. તળાવમાંનાં સુંદર કમળો મનોહર લાગે છે. તે એવી અપેક્ષા નથી કરતાં કે અમારું રસગ્રહણ કરવા માટે આંખો કેળવાયેલી હોવી જોઈએ પણ સત્યનો શ્લોક બધીર(બહેરા) માણસના કાનમાં પણ પ્રવેશ કરે છે. અશિક્ષિત મનુષ્યને પણ જો આપણે રસ પહોંચાડી શક્યા નથી તો આપણે સમજવું કે આપણું રસનું ઝરણું સુકાઈ ગયેલું છે. આપણું કવિત્વ ઓછું પડે છે.

બિલકુલ સહજભાવે જે શબ્દ સૌને ખેંચી શકે તેમાં જ વધારેમાં વધારે કળા પ્રગટ થાય છે. જે કળાને પોતાના રસગ્રહણ માટે ગ્રાહકોના શિક્ષણની અપેક્ષા હોય છે તે સ્વયંપ્રત્યક્ષ, સ્વયંસ્પષ્ટ નથી. ચંદ્ર સૌના મનને ખેંચી લે છે. બાળક પણ ચાંદામામા એની પાસે આવવા જોઈએ એવો આગ્રહ કરે છે. પક્ષીઓને સૂર્યોદયનું આકર્ષણ થાય છે. જેમાં અત્યંત સ્વાભાવિક આકર્ષણ હોય છે. શ્રેષ્ઠ કળા પ્રગટ થઈ છે એમ સમજવું.

ટૉલ્સ્ટૉયે શેક્સપિયરની એક વાર ટીકા કરેલી. તેણે કહેલું કે શેક્સપિયર મહાન હતા, સાહિત્યકાર કહેવાય છે પણ તેમાં કંઈ સાર નથી. ટૉલ્સ્ટૉય પોતે એક મહાન સાહિત્યકાર હતા એમ લોકો કહે છે. એણે પોતાની પણ ટીકા કરી હતી કે મેં ઘણી મોટી નવલકથાઓ લખી છે પરંતુ તેમાં હું કંઈ સાર જોતો નથી પણ મારી નાની નાની કહાણીઓમાં કળા પ્રગટ થાય છે. કારણ કે કહાણી નાના છોકરાઓ પણ સહજ સમજે છે અને મોટા પણ સમજે છે કેળવાયલા પણ સમજે છે અને અશિક્ષિત પણ સમજે છે. એનું રસગ્રહણ સર્જનલભ્ય છે.

સાહિત્ય એટલે સહિત છે તે સર્વ સાથે જનારું. તે અમુક સાથે જાય અને સૌની સાથે જવાની શક્તિ ન ધરાવતું હોય તે સાહિત્ય સંકુચિત છે સાહિત્ય એવું હોવું જોઈએ કે જે સૌની સાથે જઈ શકે. સૌ બાળકોને ગોળ પ્રત્યે પ્રીતિ હોય છે સાહિત્ય વિષે સૌને પ્રેમ નથી થતો તો તે સાહિત્ય નથી. પછી એ સાહિત્ય રાહિત્ય થઈ જાય છે.

સાહિત્ય સંકુચિત બન્યું છે

અમુક કે ખાસ વર્ગને જ આકર્ષણ થાય અને અમુકની સાથે જાય છે ત્યારે સાહિત્ય સંકુચિત થઈ જાય છે. મને ભીતિ છે કે હિન્દુસ્તાનમાં આજે સાહિત્ય સંકુચિત થઇ રહ્યું છે. જે સર્વાંગી મારે હતું તે વિશિષ્ટ જનો મારેનું બની ગયું છે. આ પ્રગતિ નથી. સાહિત્યની સંકુચિતતા છે. ટોલ્સટોયે શેકસપીયર વિષે જે કહ્યું તેની સાથે હું પુરો સહમત નથી કારણ કે ટોલ્સટોય માગે છે એવું પણ સાહિત્ય શેકસપીયરમાં કેટલુંક છે પણ એની ટીકાનો મર્મ સમજીને સ્વીકારવો જોઈએ.

સાચો કવિ કેવો હોય ?

આપણે ત્યાં ભાગવત, એ સંસ્કૃતનું અત્યંત મધુર કાવ્ય છે. શાસ્ત્રમાં એમ કહેવાયું છે કે આખી જનતા પાપનું નિવારણ કરી શકે તેવો વાગ્વિસર્ગ ભગવાનને પ્રિય થાય છે ઋગ્વેદમાં કવિની બહુ ટુંકામાં વ્યાખ્યા આપી છે. જેમ વિપ્રોમાં ઋષિ શ્રેષ્ઠ તેમ જેઓ પદ સુધી પહોંચ્યા છે તે પદવી શ્રેષ્ઠ છે.

ઉપર પહોંચેલો ચારે બાજુનું સમગ્ર દર્શન કરી શકે છે. નીચેથી જનાર આંખો તાણીને જુએ તો કદાચ નજીકનું થેડુંક વધારે સ્પષ્ટ જોઈ શકે પરંતુ દર્શન મર્યાદિત થાય. ભગવાન બુદ્ધ કહી ગયા છે કે પર્વતસ્થ પુરુષ નીચે ભૂમિ પર ફરનારાને જુએ છે તેમ કવિ ઉપર ચઢીને બીજાઓ તરફ ઉપર જોઈ શકે છે. કવિ જો વિકારગ્રસ્ત હોય તો બીજાના વિકારોનું માપ કાઢી ન શકે. થર્મોમીટરને તાવ આવતો હોય તો તે બીમારનો તાવ માપી શકે પણ જે વિકારોથી ઉદાસીન થાય છે અને સાક્ષીરૂપ જ રહે છે તેને ઉત્તમ યથાર્થ અને સમ્યક્ દર્શન થઈ શકે છે, જેઓ ઉત્તમ સાહિત્યિકો થઇ ગયા અને શાશ્વત અને ચિરંજીવ સાહિત્ય આપી ગયા તે બધા મનથી ઉપર ઉઠ્યા હતા. મનની અંદર ને અંદર ઘુમ્યા કરે તો કદાચ આકર્ષણ કરી શકે.

સાહિત્યનાં આ અમર કાવ્યો

બાણની કાદમ્બરી કામાસક્ત પુરુષોને ખેંચી શકે છે કારણ કે એ સહભાવી છે પણ એ સમગ્ર સમાજને ખેંચી શકતી નથી. સમાજ માટે તો એનો અમુક જ યશ પ્રાપ્ત થાય છે જ્યારે વાલ્મીકિનું રામાયણ સૌને આકર્ષિત કરે છે કારણ કે વાલ્મીકિ સૌ પ્રત્યે અનુકંપા રાખનારો હતો. એ પોતાના સુખે સુખી અને પોતાના દુઃખે દુઃખી નહોતો. પણ બીજાના સુખે સુખી અને બીજાના દુઃખે દુઃખી હતો, પોતાના સુખદુઃખમાં તન્મય રહેનારને આખી પૃથ્વી અને સમાજ શુન્ય લાગે છે પણ હકીકતમા તો સમાજ પૂર્ણ જ હતો, છે અને રહેશે. એક ભાઈએ કહ્યું કે કાલિદાસે જે અજવિલાપ વર્ણવ્યો છે. એ અત્યંત સુંદર વિલાપ છે. મેં પૂછ્યું કે એમાં શું સુંદર છે? એમણે કહ્યું કે એને વાંચીને એકદમ આંસુ આવી જાય છે. મેં કહ્યું કે કોઈ માનો પુત્ર મરી જાય અને તે કલ્પાન્ત કરતી હોય તો તેના વિલાપમાં શું કાળિદાસના વિલાપ કરતાં ઓછી શક્તિ છે કે?

ત્યારે કાલિદાસની વિશેષતા શી હતી? કાલિદાસની વિશેષતા એ હતી કે શરીરની જેમ મરણ એ પણ એક પ્રકૃતિ છે, મરણ તો શાંતિ આપે છે દુઃખ તો જીવનનું હોય છે. કોઈ માણસ માંદો હોય તો તેને એમાંથી મુક્તિ આપવાનું સામર્થ્ય પત્નીમાં, પુત્રમાં કે ડોકટરમાં નથી, તે સામર્થ્ય મૃત્યુમાં છે. આવા દુઃખમાંથી છોડાવનાર મહામિત્ર મૃત્યુ પર દુઃખનું આરોપણ કરવું એ ઉલટી ભાષા છે. મૃત્યુથી માણસ સ્થિતપ્રજ્ઞ થઈ જાય છે. પછી એ સુખથી સુખી અને દુઃખથી દુઃખી થતો નથી. એ સ્થિતપ્રજ્ઞ થયો છે કે નહિ એ નક્કી કરવા આપણે બે

પરીક્ષા રાખી છે. એક તો પાણીથી નવડાવીએ છીએ. પરંતુ એને એ સુખનો સંતોષ થયો હોય એમ નથી દેખાતું એટલે પછી અગ્નિદાહ દઈએ છીએ. પણ એ અગ્નિના દુઃખથી પણ દુઃખી નથી થતો એટલે સિદ્ધ થઈ ગયું કે એ સ્થિતપ્રજ્ઞ થઈ ગયો. આવી સ્થિતપ્રજ્ઞ દશામાં વગર પ્રયત્ને મૃત્યુએ એને પહોંચાડયો છતાં એ મહામિત્રને શત્રુ કહે છે એવો સાર કાલિદાસે કાઢયો જ્યારે બીજા દુઃખી જીવોને ન થયું એટલે સાહિત્યકાર પોતાનાં સુખદુઃખોમાં તન્મય ન હોય તો સર્વની ઉપયોગી શક્તિની પ્રગતિ થાય.

લોકવિમુખ ન થશો

સાહિત્યિકોએ પોતાના જીવનને અનાસક્ત કરવું જોઈએ. એમ ન થાય તો ખતરો થાય અને સાહિત્યકાર જો લોકવિમુખ બની જાય તો બીજો ખતરો થાય પણ એ લોકવિમુખ શબ્દ-શક્તિની કુંઠિતતા થવાને બદલે સાચું મૌન બની જાય તો એ એક પણ શબ્દનું લેખન કર્યા વિના એ મહાન કવિ થઈ જાય. એ અવ્યક્ત રહે પરંતુ એનો સ્પર્શ સૌને થાય અને એની અસર લોકજીવન પર થાય.

રામકૃષ્ણ, અરવિંદ, ગાંધી

ભૂદાન ગ્રામદાનમાં સાહિત્યકારો શી રીતે મદદ કરી શકે એ સુઝાડવાનું મારે માટે અધિકાર બહારનું છે પણ એટલું કહી શકું કે 'આ સો બસો સાલમાં આ દેશમાં જે મહાન કલ્પનાઓ સૂઝી તેમાં આ ગ્રામદાનની કલ્પના પણ આવે છે. મેં ઘણીવાર કહ્યું છે કે સર્વ ઉપાસનાનો અનુભવ સમાન હોય છે. રામકૃષ્ણ પરમહંસે આ જમાનામાં આ ગુને એ કહી બતાવ્યું. મનથી ઉપર ચઢીને પરમેશ્વર સુધી પહોંચી એનો અનુભવ લઈને વિશ્વાસ અને અંતિમ ભૂમિકા તરફ જવાની કલ્પનાનું દર્શન આપણને શ્રી. અરવિંદે કરાવ્યું. દુનિયાના કલેશો મટાડવા માટે શસ્ત્રશક્તિ નહિ પણ સત્યાગ્રહશક્તિ જ વિજ્ઞાન યુગમાં કામ કરશે તેનું દર્શન આપણને મહાત્મા ગાંધીએ કરાવ્યું

આ ત્રણ દર્શનો નવીન ભારતમાં પ્રગટ થયાં છે. હું નમ્રભાવે કહેવા માગું છું કે એવું જ એક દર્શન સર્વોદય શબ્દની ઉપાસનાથી આપણને ગ્રામદાનમાં પ્રાપ્ત થયું છે. હવા પાણી અને પ્રકાશની જેમ જમીન સૌને માટે છે અને તે સર્વ સમર્પણ થવી જોઈએ. આ વસ્તુ આર્થિક અને સામાજિક ક્ષેત્રમાં ક્રાંતિ કરાવે તેવી છે અને એ સર્વોદય શબ્દની ઉપાસના-માંથી પ્રગટ થઈ છે એ રીતે એનું ચિંતન અને મનન કરજો.

વિશ્વને માર્ગદર્શન મળશે કૃષ્ણનું સંગીન પ્રગટાવો

ગુજરાતમાં જ્યારથી પ્રવેશ કર્યો ત્યારથી ગુજરાતના ચહેરામાં કંઈક વિશેષ તત્ત્વ જોઉં છું. તેઓ પોતે ન જૂવે. એ પોતે એમના દ્રષ્ટા નથી તે ભલે પરંતુ મને તે દેખાય છે. મને લાગે છે કે દેશના આ ખુણામાંથી વિશ્વને માર્ગદર્શન મળવાનું છે. એમ ન થયું હોત તો ગાંધી ગુજરાતમાં ન પાકયા હોત.

ગુજરાતના સાહિત્યિકો પાસે હું અપેક્ષા રાખું છું. કૃષ્ણે જે માધુર્ય એના સંગીતમાં પ્રગટ કર્યું હતું તેવું માધુર્ય અહીંના સાહિત્યમાં પ્રગટ થાય અને ગુજરાતીમાં એક પણ શબ્દ ન હોય કે જેમાં માધુર્યની ન્યૂનતા હોય અને માધુર્યનું પરમ દર્શન ત્યારે થાય છે કે જ્યારે એ સત્યનું દર્શન કરાવે છે.

સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવલોકન

મૈત્રીના વિકાસ માટે તથા તેને દૃઢ બનાવવા માટે એક પ્રજાએ બીજી પ્રજા સંબંધી બની શકે તેટલું જાણવું આવશ્યક છે. અત્યારે આ વરજવરનાં સાધનો સારાં હોઈ મુલાકાતીઓની સંખ્યા વધી છે. પરંતુ કોઈપણ પ્રજાને જાણવાનો શ્રેષ્ઠ રસ્તો, અગાઉ માફક, ભાષાંતરદ્વારા છે. પુસ્તકોથી બીજી પ્રજાના આત્માનું દર્શન થાય છે. લોકોના રીતરિવાજ તથા વલણ ગમે તેટલાં જુદાં હોય છતાં શાંતિ તથા સુખી જીવનની ઇચ્છા સર્વત્ર સામાન્ય છે.

પૂર્વના સાહિત્યના મોસ્કોના પ્રકાશન મંદિરે તાજેતરમાં 'ઈન્ડીપેન્ડન્ટ ઈન્ડિયા' (સ્વતંત્ર ભારત) નામક પુસ્તક પ્રગટ કર્યું છે. તેમાં આધુનિક ભારતના વિવિધ પ્રશ્નોપર સાત લેખો છે.

આવું જ બીજું રસપ્રદ પ્રકાશન 'ધી નેશનલ લિબરેશન મુવમેન્ટ ઈન ઇન્ડિયા એન્ડ ધી વર્ક ઑફ બી. જી. ટિળક' (હિંદમાં રાષ્ટ્રીય મુક્તિની ચળવળ તથા બી. જી. ટિળકનું કાર્ય) છે. તેમાં જાણીતા સોવિયેત લેખકોના નવલેખો છે.

ત્રીજું તાજું પ્રકાશન 'ધી એન્શન્ટ ઇન્ડિયન સીટી ઑફ તક્ષિલા' (તક્ષિલાનું પ્રાચીન હિંદી શહેર) છે.

ભૌગોલિક પ્રકાશનગૃહે સોવિયેત સંઘના ભારતીય એલચી કે. પી. એસ. મેનનકૃત 'એન એન્શન્ટ પાથ' (પ્રાચીન માર્ગ) પ્રગટ કરેલ છે તેમાં ભારતથી ચીન સુધીના પ્રવાસનું વર્ણન છે. લેખક ઓરકોલકોવાએ 'નોર્ધર્ન ઇન્ડિયા' (ઉત્તર ભારત) પ્રગટ કરેલ છે.

બે મહાન રાષ્ટ્રો વચ્ચે જે મૈત્રી ચાલુ છે તેનો પુરાવો આ બધાં પુસ્તકો પૂરાં પાડે છે. આ મૈત્રી મનુષ્ય જાતિના ઇતિહાસમાં મહાન ભાગ ભજવશે.

—અબુલ ફૈઝીએ મહાભારત, લીલાવતી, ભાગવત અને અથર્વવેદનું પરિશીલનમાં પૂરેપૂરું અથવા થોડું ભાષાંતર કર્યું હતું. એમ કહેવાય છે કે ફૈઝીએ બનારસમાંના એક ગુણવાન પંડિત પાસે જઈ ને હિંદુ તરીકે સંસ્કૃતનો અભ્યાસ કર્યો હતો. અભ્યાસ પુરો થતાં તેણે પ્રમાણિકપણાથી સત્ય હકીકત જણાવીને પંડિતજીની માફી માગી. તેની બુદ્ધિ તથા ડહાપણ માટે તેના ખૂબ પ્રશંસા કરવામાં આવી હતી અને ગાયત્રી તથા ચાર વેદોનું ફારસીમાં ભાષાંતર કરવાની તેને વિનંતિ કરવામાં આવી હતી. ફૈઝીએ મહાભારતના બે પર્વોનું ફારસીમાં ભાષાંતર કર્યું અને અકબરની ઇચ્છા મુજબ તે ભાષાંતર ગદ્યમાં કર્યું હતું. જરૂર પડે ત્યાં જ તેણે પદ્યનો ઉપયોગ કર્યો હતો.

—આપણે અનાજ, દવા, દારૂ, અસ્ત્રાનાં પાનાં, કાપડ વગેરેનાં કાળાં બજારો થતાં હોવાનું સાંભળ્યું છે. પણ ખબરનાં કાળાં બજારો વિષે આપણે સાંભળવાનું બાકી છે. 'ટાઈમ' કહે છે કે લિસ્બનમાં ખબરનાં કાળાં બજાર થાય છે. અમેરિકાના યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સનાં વર્તમાનપત્રોની દાણચોરીથી લાવવામાં આવતી સેન્સર થયા વિનાની નકલો ખારવાઓની અથવા ઝડપી વહાણના

ઉતારુઓની મારફત તટસ્થ પોર્ટુગલમાં જાય છે. ત્યાં તેની મોં માગી કિંમત મળે છે. ઘણાં રાજ્યોના એજન્ટો આ નકલો ખરીદવા માટે, જ્યારે એરોપ્લેન અથવા વહાણ આવે છે ત્યારે લિસ્બનના હવાઈ મથક અને બંદર ઉપર ટોળે વળે છે. 'ન્યુયોર્ક ટાઈમ્સ'ની સેન્સર થયા વિનાની એક નકલ ૬૦ ડોલરે વેચાઈ હતી. 'લાઈફ'ની એક નકલના ૮૦ ડોલર ઉપજ્યા હતા.

—અકબરના સમયમાં મહાભારતનાં બે પર્વોનું જ ભાષાંતર થયું હતું. તે નકીબખાન, હાજી સુલતાન, થાણેશ્વર, શેખ ફૈઝી તથા શેખ અબ્દુલ કાદિર બિદાયુનીએ પૂરું કર્યું.

રામાયણનું પણ પર્શિયન ભાષાંતર કરવાની જરૂર હતી. શેખ અબ્દુલ કાદિર બિદાયુનીએ તે પણ કર્યું અને ટીકા કરી કે વાંદરા તથા રીંછના લશ્કરની વાત માની શકાય તેવી નહોતી. અકબરની ઇચ્છા અથર્વવેદનું પર્શિયનમાં ભાષાંતર કરાવવાની હતી. કેમ કે તે ધારતો હતો કે તેનો છેલ્લો ભાગ ઇસ્લામ પંથ સાથે મિશ્રિત હતો. તેની આ ધારણાનું એક કારણ 'લામ' શબ્દ હતું. વેદમાં 'લામ' શબ્દ વારંવાર આવતો ઇસ્લામની પ્રાર્થના 'લા ઇલ્લાહ ઇલ્લિલાહ મહંમદન રસુલ્લિલાહ'ના જેવો તે હતો.

—* ભારતીય સંસ્કૃતિની આંતરરાષ્ટ્રીય અકાદમીવાળા ડૉ. લોકેશચંદ્ર વર્ષોથી ટિબેટન-સંસ્કૃત કોશ તૈયાર કરતા હતા. હમણાં જ તેમણે તે કાર્ય પૂરું કર્યું છે અને છાપખાના માટેની નકલ પૂરી કરી છે. આ કોશમાં ૧૦,૦૦૦ પાનાં અને ૨,૦૦,૦૦૦ શબ્દો, દરેક શબ્દના સંસ્કૃત ઉલ્લેખ સાથે આવશે. તેમાં ૨,૦૦૦થી વધારે દેવોનાં તથા અવતારોનાં ચિત્રો હશે.

પહેલા ગ્રંથની કિંમત રૂા. ૨૫) રહેશે. માત્ર ૨૦૦ નકલો જ છપાશે.

—* વેદકાળથી શરૂ કરીને અત્યાર સુધીની વ્યક્તિઓ તથા સિદ્ધાંતો વિષે સુંદર ચર્ચાના સંગ્રહ—ભારત વાણી—માટે ડૉ. મતિલાલ દાસને પશ્ચિમ બંગાળની સરકારે રૂા. ૭૫૦)નું રોકડ ઇનામ આપ્યું છે.

—* શ્રેષ્ઠ ગુજરાતી નવલિકાઓનું શ્રીમતી મરલા જગમોહને કરેલું અંગ્રેજી ભાષાંતર થોડા જ સમયમાં પ્રગટ થશે. આ પ્રકારનું પ્રકાશન પહેલું જ છે.

—* મુંબઈ વિશ્વવિદ્યાલયના સ્નાતકને શ્રેષ્ઠ મરાઠી પુસ્તક લખવા માટે દર વર્ષે વિશ્વ-વિદ્યાલય તરફથી 'તરખડકર પારિતોષિક' અપાય છે. ૧૯૫૭નું પારિતોષિક, શોલાપુરની સંગમેશ્વર કૉલેજના ડૉ. ડી. કે. સંત તથા કોલ્હાપુરની ગોખલે કૉલેજના ડૉ. એલ. એચ. ભિંગારે વચ્ચે સરખે ભાગે વહેંચી આપવામાં આવ્યું છે. ડૉ. સંતનું 'મરાઠા શ્રી' તથા ડૉ. ભિંગારેનું 'હરિપાઠ' મૂળ તો મહાનિબંધ (અં. થીસિસ) તરીકે તૈયાર કરવામાં આવ્યા હતા. ૧૯૫૮માં ડૉ. સંતને 'સાહિત્ય આણી સંસ્કૃતિ' માટે પણ આ પારિતોષિક મળ્યું હતું.

—* સંસ્કૃત, અરેબિક તથા પર્શિયન ભાષાના અભ્યાસના ઉત્તેજનાર્થે ભારત સરકારે ચાલુ વર્ષથી તે ભાષાઓના વિદ્વાનોને સન્માનવાની યોજના શરૂ કરી છે. વિદ્વાનોને સનદ પત્રો તથા જિંદગીભર વાર્ષિક રૂ. ૧૫૦૦ આપવામાં આવશે.

ચાલુ વર્ષે આ માન મેળવનારાઓ સંસ્કૃત વિદ્વાનો, શ્રી વિધુશેખર ભટ્ટાચાર્ય, પંડિત

ગિરિધરશર્મા ચાતુર્વેદી, ડૉ. પી. વી. કાણે તથા શ્રી શ્રીપદ કૃષ્ણમૂર્તિ શાસ્ત્રી છેઃ અરેબિક વિદ્વાન ડૉ. મહમદ ઝુબર સીદીકીને પણ આ માન પ્રાપ્ત થયું છે.

—સ્વ. શ્રી વી. એસ. આપ્ટેના 'સંસ્કૃત-અંગ્રેજી કોશ'નો ત્રીજો ભાગ ડિસેંબરમાં પ્રગટ થશે. દરેક ભાગની કીંમત ૪૦ રૂપિયા છે.

—સાહિત્ય અકાદમીની કારોબારી બોર્ડે સ્વ. રવીન્દ્રનાથ ટાગોરનાં પુસ્તકોમાંથી વીણણી કરીને આઠ ભાગ-ભારતની બધી મુખ્ય ભાષાઓમાં ૧૯૬૧માં પ્રગટ કરવાનો નિર્ણય કર્યો છે. આ પ્રસંગે તિબેટન તથા નેપાલી ભાષામાં પણ એકાદ બે પુસ્તકો પ્રગટ કરવામાં આવશે.

આ ઉપરાંત મદ્રાસ વિશ્વવિદ્યાલયના પ્રો. વી. રાઘવનના તંત્રીપદ હેઠળ સંસ્કૃતમા ષણ્માસિક પ્રગટ કરવાનું તથા તિબેટન-હિન્દી તથા ચાઈનીઝ-હિંદી કોશ રચાવીને પ્રગટ કરવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું છે.

—હજુ જ થોડા સમય પહેલાં સોવિયેટ જનતા મૂળ ભાષામાથી નહિ પણ અંગ્રેજી ભાષાંતરમાંથી કરેલા ભાષાંતર દ્વારા ભારતનું સાહિત્ય વાચતી હતી. આ બેવડા ભાષાંતરમાં મૂળની ખૂબી જાળવી ન શકાઈ હોય તે સ્વાભાવિક છે.

આજે પરિસ્થિતિ બદલાઈ ગઈ છે. સોવિયેટ રશિયા અને ભારત વચ્ચે વધતા જતા સાંસ્કૃતિક સંબંધોને અંગે ભારતી લેખકોનાં મૂળ પુસ્તકોનો અભ્યાસ કરવાનું શક્ય બન્યું છે. ભારતની જુદી જુદી ભાષાઓનુ સાહિત્ય સોવયેટ રશિયાના મોટાં પુસ્તકાલયોમાં મળી શકે છે દાખલા તરીકે, જગતના એક સમૃદ્ધ પુસ્તકાલય, મોસ્કોના લેનિન પુસ્તકાલયમાં ભારતની જુદી જુદી ભાષાઓનુ સાહિત્ય પ્રાપ્ય છે. મહાન હિંદી લેખક પ્રેમચંદનાં લગભગ બધાં પુસ્તકો ત્યા છે.

એટલું જ નહિ પરંતુ તેના જીવન વિષે અમૃત રાય, રામવિલાસ શર્મા, નંદુલેર વાજપેયી અને હંસરાજ રાહબર જેવા વિદ્વાનોએ લખેલાં પુસ્તકો પણ મળે છે.

ભારતની બહાર, આ પ્રખ્યાત લેખક વિષે ગંભીર અભ્યાસ કરનારા સોવિયેટ વિદ્વાનો પહેલા છે.

સોવિયેટ સંઘમાં, સોવિયેટ સંઘના વૈજ્ઞાનિક અકાદમી હેઠળ ચાલતા પૌર્વાત્ય અભ્યાસની સંસ્થામાં, મોસ્કો અને લેનિનગ્રાડ ખાતે તથા બીજી સંશોધન સંસ્થાઓમાં તથા ઉચ્ચતર અભ્યાસની શાળાઓમાં પ્રેમચંદજીનાં પુસ્તકોનો અભ્યાસ કરવામાં આવે છે.

દાખલા તરીકે ૧૯૫૧માં પૌર્વાત્ય અભ્યાસની મોસ્કોની સંસ્થામાં હિંદી ભાષાના શિક્ષક પી. ગ્લેડિશેવે એમ. એસ. સી. ની ઉપાધિ માટે 'પ્રેમચંદનાં પુસ્તકોમાં ભારતનું ગામડું'નો મહાનિબંધ માટે વિષય પસંદ કર્યો હતો.

'નવલિકા લેખક પ્રેમચંદ'ના મહાનિબંધે લેનિનગ્રાડના વી. બેલિનને એમ. એસ. સી. ની ડિગ્રી અપાવી હતી.

પરંતુ આ બધી તો તે મહાન લેખકના સાહિત્યના વારસાના ઊંડા અધ્યયનની શરૂઆત માત્ર છે

આ અભ્યાસ ઉપરાંત સોવિયેટ રશિયાની જુદી જુદી ભાષાઓમાં તેનાં પુસ્તકો મળી શકે તે માટે ખૂબ પ્રયત્ન કરવામાં આવે છે.

આ ભાષાંતરો હિંદી અગર ઉર્દૂમાંથી જ સીધાં કરવામાં આવે છે.

'ગોદાન' અને 'નિર્મલા'ના ભાષાંતરો પ્રગટ થઈ ચૂક્યાં છે.

'કર્મભૂમિ' છપાઈને તૈયાર થઈ જવા આવી છે. 'માનસરોવર'ના આઠ ભાગ પ્રેસમાં મોકલાઈ રહ્યા છે.

રશિયન ભાષામાં પ્રેમચંદજીનાં પુસ્તકોની લગભગ પાંચલાખ નકલો છપાઈ છે.

સોવિયેટ રશિયાની ઉચ્ચતર અભ્યાસની શાળાઓમાં વિદ્યાર્થીઓના અભ્યાસક્રમમાં તેમનાં કેટલાક પુસ્તકોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.

—'ન્યુ અમેરિકન લાઇબ્રેરી ઑફ વર્લ્ડ લિટરેચર ઇન્કોરપોરેટેડ' વિશ્વસાહિત્યનું નવું અમેરિકન ગ્રંથાલય, નામની સંસ્થાએ જગતના ધાર્મિકગ્રંથો સસ્તી કીંમતે પ્રગટ કરવાનું શરૂ કર્યું છે. તેના આંકડા નોંધપાત્ર છે.

મુંબઈના સુપ્રસિદ્ધ દૈનિક 'ધી બોંબે ક્રોનિકલ'ના એક વખતના તંત્રી સ્વ. માર્માડ્યુક પિકથોલકૃત 'ધી મીનીંગ ઑફ ગ્લોરિયસ કુરાન' (ભવ્ય કુરાનનો અર્થ) ૧૯ ૩માં પ્રગટ થયું. આજસુધીમાં તેની પોણાચાર લાખ નકલો છપાઈ ચૂકી છે.

'ભગવદ્‌ગીતા'ની ત્રણ લાખ નકલો, 'ઉપનિષદ'ની દોઢ લાખ નકલો, 'ધી સેઇંગ્સ ઑફ કન્ફ્યુશિયસ' (કન્ફ્યુશિયસનાં બોધવચનો)ની બે લાખ નકલો, 'ધી ટીચીંગ્ઝ ઑફ કંપેશેનેટ બુદ્ધ' (બુદ્ધ ઉપદેશ)ની અઢી લાખ નકલો તથા 'ધી વે ઑફ લાઇફ' (જીવનનો રાહ)ની સવાબે લાખ નકલો છપાઈ ચૂકી છે.

આ પુસ્તકો અમેરિકામાં એક લાખ સ્થળોએ મળી શકે છે.

વાંકાનેર, ૩૦-૧૦-'૫૮   છોટાલાલ માનસિંગ કામદાર

* નિશાનીવાળી નોંધો 'ઇન્ડિયન પી.ઈ.એન.'માંથી સાભાર ઉધ્ધૃત

સાહિત્ય સંભાર

નોબેલ પારિતોષિક વિજેતા શ્રી બોરિસ પેસ્ટરનેક

આ વર્ષનું સાહિત્ય માટેનું નોબેલ પારિતોષિક રશિયન ભાષાના મોટામાં મોટા વિદ્યમાન કવિ શ્રી બોરીસ પેસ્ટરનેકને મળ્યું છે એ હકીકતનું નોબેલ પારિતોષિકના ઇતિહાસમાં ઘણું મહત્ત્વ છે.

સાહિત્ય માટેનું નોબેલ પારિતોષિક મેળવનાર આ પહેલા જ સોવીએટ કવિ છે એ હકીકતના સંદર્ભમાં આ ઘટના અપૂર્વ ગણાય.

શ્રી બોરીસ પેસ્ટર નેકની હમણાં જ લખેલી એક નવલકથા "ડૉક્ટર ઝીવાગો" એ તો સાહિત્ય અને રાજકારણના ક્ષેત્રમાં ઇતિહાસ સરજ્યો છે. હકીકત એ છે, કે બોરીસ પેસ્ટર નેકની આ નવલકથા સોવીએટ સંઘમાં હજી સુધી પ્રગટ થઈ નથી. સોવીએટ આ સાહિત્યની કૃતિને એક કંગાળ કૃતિ લેખી છે. સોવીએટ સંઘે આ નવલકથાને રશિયન ભાષામાં પ્રગટ ના થવા

દીધી એટલું જ નહીં પણ સહુ પહેલી એ જ્યારે ઈટાલીમાં પ્રગટ થવાની હતી ત્યારે તે અટકાવવાની કોશિશ સુદ્ધાં કરી હતી કારણ કે એ નવલકથામાં બોરીસ પેસ્ટર નેક રશિયામાં છેલ્લાં ૪૦ વર્ષથી સ્વાતંત્ર્યને જે ગુંગળાવાઈ રહ્યું છે અને રશિયન પ્રજાને જે માનસિક અશાંતિ અને અસ્વસ્થતામાં જીવવું પડે છે તેનો તાદશ ચિતાર આપ્યો છે. પેસ્ટરનેક સોવીએટ સંઘના અત્યારના તંત્રના બહુ જ સખત ટીકાકાર છે. તેઓ તો સોવિયેટ સંઘની વર્તમાન નીતિને ગુલામીમાં જ જકડી રાખનારી લેખે છે. તેઓ માને છે કે સોવિયેટમાં વ્યક્તિસ્વાતંત્ર્ય જેવું કશું છે નહીં અને તેને પરિણામે મોટા ભાગની પ્રજાને સતત અને વ્યવસ્થિત રીતે બે પ્રકારનું જીવન જીવવું પડે છે. આંતરિક સ્વાભાવિક જીવન જે અસંતોષ અને વ્યથાપૂર્ણ છે અને બાહ્ય જીવન જે કૃત્રિમતાથી મઢાયેલું છે.

પેસ્ટરનેકને સાહિત્ય માટેનું નોબેલ પારિતોષિક સમકાલિન ઊર્મિ કાવ્યો અને રશિયાની મહાકાવ્યની મહાન પરંપરાના ક્ષેત્રમાં મહત્ત્વની સિદ્ધિ મેળવવા માટે આપવામાં આવ્યું છે. જો કે હકીકતમાં તો પારિતોષિક માટે આ નવલકથા જ નિમિત્ત બની છે.

પેસ્ટર નેકને વર્ષો સુધી તેમના પોતાના ગ્રંથોનું પ્રકાશન કરતાં અટકાવવામાં આવ્યા હતા અને તેથી તેમણે પોતાનો સમય વિશ્વની શ્રેષ્ઠ સાહિત્યકૃતિઓનો અનુવાદ કરવામાં ગાળ્યો હતો.

—મહાકવિ કાલિદાસની પાંચમી સદીની ભારતીય નાટ્યકૃતિ "શાકુન્તલ" હેગ ખાતે ભજવાયું હતું. હોલાન્ડના મહોત્સવમાં 'શાકુન્તલ' શિરમોર જેવું હતું એમ ત્યાંનાં ડચ અખબારોએ જણાવ્યું હતું. આ સંસ્કૃત નાટકનું ભાષાંતર ત્યાંના સુપ્રસિદ્ધ કવિ કર્ટ વેએટને કર્યું છે. શ્રી સીસ લેસ્યુરે તેનું દિગ્દર્શન સંભાળ્યું હતું અને શ્રી જુરિયાન એન્ડરસને તેનું સંગીત આલેખ્યું હતું.

આ નાટ્યકૃતિ જોવા માટે રાણી જુલિયાના, ભારતીય એલચી, અને શ્રીમતી થીરી તેમ જ ડચ પ્રધાનમંડળના કેટલાક પ્રધાનો આવ્યા હતા.

—સ્વ. સાક્ષર કૃષ્ણલાલ મોહનલાલ ઝવેરી સ્મારક ગ્રંથ એમના ટ્રસ્ટીઓ તરફથી આવતા મહિનાની આખર સુધીમાં પ્રગટ થશે. સ્મારક ગ્રંથ માટે લેખો મોકલવાનું તથા તે વિષે પત્ર વ્યવહાર કરવાનું ઠેકાણું : ગાંડીવ સાહિત્ય મંદિર, હવાડિયો ચકલો, સુરત—એ પ્રમાણે છે.

—ચીનની વિખ્યાત લેખિકા ટિંગલિંગ "વ્યક્તિવાદ માટે અને પોતાના પક્ષ વિરુદ્ધની ભાવનાઓ માટે" સખત સજા ભોગવી રહી છે. "સ્તાલીન પારિતોષિક" મેળવનાર આ ૫૩ વર્ષની વયની લેખિકાને "ચીની લેખક મંડળ"ની પેકિંગની મુખ્ય શાળા વાળવા ઝૂડવાનું કામ મળ્યું હોવાનું જાણવા મળે છે.

—'ઝગમગ'માંથી છૂટા થયા પછી શ્રી જીવરામ જોષીએ નવા બાળ સાપ્તાહિક 'રસરંગ' કાઢવાની તૈયારી કરી હોઈ દિવાળી પછી તરત જ પ્રગટ થવાની વકી.

—શ્રી રતિલાલ અધ્વર્યુએ પોતના વન પ્રવેશ નિમિત્તે મહાભાવે પોતાનાં આજ

સુધીમાં લખેલાં તથા હવે પછી લખાય તે બધાં કાવ્યોને જાહેર જનતાની મિલકત તરીકે જાહેર કર્યાં છે એટલે વગર મંજુરીએ છાપવા-ભજવવાની છૂટ આપી છે.

—એશિયા અને આફ્રીકાના લેખકોનું એક સંમેલન ગયા મહિનામાં તાસ્કંદ ખાતે મળી ગયું. તેમાં લગભગ ૪૦ દેશોમાંથી ૧૫૦ લેખકોએ હાજરી આપી હતી. ભારત તરફથી શ્રી તારાશંકર બેનરજી, શ્રો દેશપાંડે, શ્રી મુલરાજ આનંદ, શ્રી યશપાલ, શ્રી સજ્જૈદ આઝાદ, અને શ્રી સજ્જૈદ ઝહીરે પ્રતિનિધિ તરીકે તેમાં ભાગ લીધો હતો.

—સંતતિ નિયમન વિષયના નિષ્ણાત અને તે અંગેના સાહિત્યના સુવિખ્યાત લેખિકા ડૉ. મેરી સ્ટોપ્સનું ઈંગ્લેંડમાં અવસાન થયું છે. તેમનાં પુસ્તકોનાં ગુજરાતી ભાષાંતરો "પરિણીત પ્રેમ', 'ચિરંજીવ પ્રેમ' વગેરે ગુજરાતમાં સારો આવકાર પામ્યાં છે. બર્નાર્ડ શૉ જેવા મહાન લેખકે પણ ડૉ. મેરી સ્ટોપ્સનાં પુસ્તકો વિશે ઉચ્ચ અભિપ્રાય દર્શાવ્યો હતો.

—અમેરિકામાં મેન્ટર રિલિજિયસ કલાસિકસ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયેલા ગ્રંથોમાં 'ભગવદ્ ગીતા'ની ૩,૦૦,૦૦૦ નકલો અને ઉપનિષદોની ૧,૫૦,૦૦૦ નકલો વેચાઈ છે.

—સાહિત્ય અને કલાકૃતિઓના રક્ષણ માટેનાં આંતર રાષ્ટ્રિય સંઘ (ઇન્ટર નેશનલ યુનીઅન ફૉર ધી પ્રોટેકશન ઑફ લીટરરી અને આર્ટીસ્ટીક વર્કર્સ)નું ૧૯૪૮ ના, જૂનમાં બ્રસેલ્સ ખાતે સુધારવામા આવ્યું હતું તે મુજબનું બર્ન કન્વેન્શન, ૨૧-૧૦-૧૯૫૮થી ભારતમાં અમલમાં આવ્યું. છે.

બ્રસેલ્સનો ઠરાવ અગાઉના ઠરાવો તળે આપવામાં આવ્યો હતો. એના કરતા વિશેષ અધિકારો લેખકોને બક્ષે છે. બ્રસેલ્સ ઠરાવનો સ્વીકાર કરનાર બીજા દેશોમાં ઑસ્ટ્રીયા, બેલ્જીયમ, બ્રાઝીલ, ફ્રાન્સ, ગ્રીસ, ઈસરાઈલ, ઈટાલી લીચેન્સ્ટેઈન, લક્ષમ્બર્ગ, મોરોક્કો, મોનાકો, ફીલીપીન્સ, પોર્ટુગાલ, દક્ષિણ આફ્રિકા, સ્પેઈન, સ્વીટ્ઝરલેન્ડ, ટયુનિસિયા, તુર્કી, યુનાઈટેડ કિંગ્ડમ, વેટીકન સીટી અને યુગોસ્લાવીઆનો સમાવેશ થાય છે. બર્ન કન્વેન્શન તળે ભારતને પહેલીવાર કૉપી રાઈટ સંબંધ બંધાયો હોય એવા બે દેશો છે, ફીલીપીન્સ અને તુર્કસ્તાન.

—વઢવાણ સીટીમાં ત્યાંના ઉત્સાહી યુવાનોએ સાહિત્યમંડળની સ્થાપના કરી છે અને તે અંગે સભા શ્રી વિજયશંકર કામદારના પ્રમુખપદે ટાઉન હોલમાં મળી હતી. સાહિત્યમંડળના પ્રમુખ તરીકે શ્રી ભાનુભાઈ શુકલની વરણી કરવામા આવી.

ધ્યાનમાં રાખજો

—શિયાળામાં દાઢી કડક થઈ જતી હોય તો, દાઢી કર્યા પહેલાં વેસેલીનનો એક હાથ દાઢી પર ફેરવજો. થોડીકવાર રહીને દાઢી કરશો તો સહેલાઈથી થશે.

—આપણે ચશ્મા પહેરીએ છીએ પણ એથી કોઈપણ વસ્તુને સાચા રંગમાં જોવાનો લહાવો ગુમાવીએ છીએ. સામાન્ય રીતે ચશ્મામાં વપરાતા કાચ એકદમ સફેદ નથી હોતા; એમાં રંગની થોડી ઝાંય હોય છે.

—બાળકોને આઈસ્ક્રીમ ન આપો. ગંદા પાણીમાં ને કૃત્રિમ સુગંધી ને ભૂકીથી બનવેલી એ ચીજ બાળકોને રોગની જ ભેટ આપે છે.

પુસ્તકાલય નોંધ

—વિસનગર તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળનું ત્રીજું અધિવેશન વિસનગર તાલુકાના કંસારાકુઈ ગામે તા. ૯–૧૧–'૫૮ના રોજ મહેસાણા જિલ્લાના જાણીતા કાર્યકર અને વિસનગર નગરપાલિકાના પ્રમુખ શ્રી. સાંકળચંદ કા. પટેલના પ્રમુખપદે મળતાં જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળના મંત્રી શ્રી. નાનજીભાઈ જે. પટેલનું મંગળ પ્રવચન થયું હતું. એ પ્રસંગે યોજાએલ પ્રદર્શન જિલ્લા શિક્ષણાધિકારી શ્રી. પરીખ સાહેબે ખુલ્લું મૂક્યું હતું.

એ જ ગામના સાર્વજનિક પુસ્તકાલયનું મકાન ખુલ્લુ મૂકવાનો સમારંભ તે જ દિવસે યોજાયો હતો.

—જૂનાગઢ પુસ્તકાલય ચાલુ વર્ષે ૯૦ વર્ષ પૂરાં કરી એકાણુંમા વર્ષમા પ્રવેશ કરે છે. લગભગ ૧૬,૦૮૦ પુસ્તકો ધરાવતુ આ ગ્રંથાલય અદ્યતન પદ્ધતિએ કામ કરી રહ્યું છે. ૧,૦૦૦ જેટલા સભ્યોએ પુસ્તકોનો લાભ ઉઠાવેલ છે વાર્ષિક ગ્રંથવિનિમય સંખ્યા ૫૦,૦૦૦ જેટલી થવા જાય છે, જ્યારે વાચનાલયનો લાભ ઉઠાવનારાઓની સંખ્યા ૨૮૭૦૦૮ની છે વાચનાલય વિભાગ હમેશા સવારે આઠથી સાંજના સાત સુધી ખુલ્લો રહે છે. વિપુલ પ્રમાણમાં સંદર્ભ ગ્રંથો ધરાવતા જૂનાગઢ પુસ્તકાલયના ગ્રંથપાલ તરીકે શ્રી ઇન્દુકુમાર દે. જોષી કામ કરી રહ્યા છે.

આનંદી (તા. સિનોર)ના સાર્વ. પુસ્તકાલયના નવા મકાનનું ઉદ્‌ઘાટન તા. ૨૧–૧૦–૫૮ ના રોજ સવારે ૮ વાગે શ્રી ડાહ્યાભાઈ મોતીભાઈ પટેલના હસ્તે થયું. પુસ્તકાલયના પ્રમુખ શ્રી ઈશ્વરભાઈ રણછોડભાઇ, ઉ.પ્રમુખ શ્રી અંબાલાલભાઈ ગોપાળભાઈ, વિવિધ સહકારી મંડળના પ્રમુખ શ્રી અંબાલાલ ઘેલાભાઈ ગામ પંચાયતના સરપંચ શ્રી પરાગજીભાઈ પરભુદાસ પટેલ, શાળાના મુખ્ય શિક્ષક શ્રી મંગળભાઈ ગોપાળભાઈ પટેલ, શ્રી પુરુષોત્તમ મોતીભાઈ પટેલ, શ્રી ઈશ્વરભાઈ ગરબડભાઈ પટેલ, શ્રી પરભુદાસ લલ્લુભાઈ પટેલ, ડૉ. ચુનીભાઈ પ્રાગજીભાઈ પટેલ, શ્રી કરસનભાઈ રણછોડભાઈ પટેલ, શ્રી હરગોવિંદ કેશુભાઈ પટેલ, શ્રી દેસાઈભાઈ કેશુરભાઈ પટેલ વગેરે આગેવાનો હાજર હતા.

શરૂઆતમાં શ્રી સત્યનારાયણની કથા બાદ શ્રી સરસ્વતી પૂજન થયા પછી શ્રી ચંદ્રકલાલ જોષીએ ધૂન ગાયા બાદ બાળક બાળિકાઓની પ્રાર્થના થઈ હતી. પ્રાસંગિક વિવેચનો થયા બાદ પુસ્તકાલયનું મકાન પ્રમુખશ્રીએ ખુલ્લું મૂકાયેલું જાહેર કર્યું હતું

વાંકીઆ તા. અમરેલીનો ૧૯ ૭-૫૮ નો વાર્ષિક હિસાબ

જ

૨૬-૨૫ શ્રી સિલક ગુદસ્ત સાલ આખર બાકી (૧૯૫૬-૫૭ની)
૮૬-૮૭ ખુટતા પુસ્તકોની કિંમત વસુલ આવી તેના
૫૦-૫૦ લોક મદદ
૧૦-૫૦ પસ્તી વેચાણ
૧૧-૦૦ સરકાર મદદ
૪૦૦-૦૦ કાયમ ફંડમાંથી મકાન દુરસ્તી માટે ઊગાર્યા તે
૧-૫૦ શેરનું વ્યાજ
૨૪-૦૦ લોકલ બોર્ડ મદદ
૧-૦૦ કાંકરી વેચાણ

૬૦૬-૬૨

ઉ

૩-૫૦ કન્ટીજન્ટ
૨૩૬-૯૮ મકાન દુરસ્તી કાયમ ફંડની રકમમાંથી
૧૧૫-૫૦ સને ૧૯૫૭-૫૮ ના બજેટ પૈકી વડોદરા પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળને મોકલ્યા તે
૨૪-૦૦ લોકલ બોર્ડ મદદ
૧-૫૦ શેરનું વ્યાજ
૯૦-૦૦ મનીઓર્ડર

૧૧૫-૫૦

૩૫૫-૫૮
૨૫૧-૦૪ વર્ષ આખર સિલક

૬૦૬-૬૨

સને ૧૯૫૮-'૫૯નું અંદાજ પત્ર

જ

૨૫૧-૦૪ શ્રી પુરાંત જાસુસે
૭૫-૦૦ લોક મદદના
૭૫-૦૦ સરકાર મદદના
૫૦-૦૦ અમરેલી જિ. લો. બોર્ડ મદદના
૭૫-૦૦ ગ્રામ પંચાયત મદદના
૨૫-૦૦ પસ્તી વેચાણ
૧-૫૦ શેરનું વ્યાજ
૪૦-૦૦ ઇતર પુસ્તકોની ખુંટતાંની વસુલ રકમના

૫૯૨-૫૪ સિલક સાથે કુલ એકંદર જમા

ઉ

૧૧૦-૦૦ દૈનિકપત્રો અઠવાડિક પખવાડિક માસિક વગેરે
૧૦૦-૦૦ નવાં પુસ્તકો
૧૦-૦૦ પુસ્તકાલય માટે ફોર્મ
૧૦૦-૦૦ પુસ્તકાલય મકાન દુરસ્તી કેટલોક સામાન દુરસ્તી સાથે
૫૧-૦૦ કન્ટીજન્ટ ખર્ચ
૨૦-૦૦ પુસ્તક બંધાઈ છપામણી સાથે
૧૨-૦૦ પોસ્ટેજ
૧૨-૦૦ સ્ટેશનરી
૨-૦૦ ગુ. પુસ્તકાલય મંડળનું લવાજમ
૫-૦૦ ઇતર

૫૧-૦૦
૩૭૧-૦૦ કુલ એકંદર ખર્ચ
૨૨૧-૫૪ શ્રી સિલક

૫૯૨-૫૪ કુલ એકંદર

—પાદરા તાલુકાના શાણપુર સાર્વજનિક પુસ્તકાલયને ચાલુ સાલે રૂા. ૭૦) ભેટ મળેલા તે બદલ તેના મંત્રી દાતાઓનો આભાર માને છે:—

રૂા. ૫)
શ્રી અંબાલાલ ગોભીવનદાસ પટેલ
દરેકના રૂા. ૩)
શ્રી સોમાભાઈ છગનભાઈ પટેલ
,, અંબાલાલ બહેચરભાઈ ,,
,, કેશવલાલ છોટાલાલ શાહ
,, શંકરગીર ભગવાનગીર ગોસાઈ
,, નારણગીર ભગવાનગીર ,,
,, નટવરલાલ મહીજીભાઈ પટેલ
,, વિઠ્ઠલભાઈ પ્રભુદાસ ,,
દરેકના રૂા. ૨)
શ્રી લક્ષ્મણસિંહ રતનસિંહ રાજ
,, મૂળજીભાઈ રતનસિંહ ,,
,, અંબકરાવ ન્વાલ્હા પાટીલ
,, રતિલાલ પરસોત્તમદાસ પટેલ
,, અંબાલાલ ધુળાભાઈ ,,
,, અંબાલાલ ફુલાભાઈ ,,
,, વનમાળીદાસ જેઠાભાઈ ,,
,, ઝવેરભાઈ બહેચરભાઈ ,,
,, ચુનીલાલ બહેચરભાઈ ,,
,, ઈશ્વરભાઈ ગીરધરભાઈ ,,
શ્રી રતિલાલ વનમાળીદાસ પટેલ
,, નરસિંહભાઈ લક્ષ્મીદાસ ,,
,, રમણલાલ દામોદરદાસ સોની
,, છોટાભાઈ આશાભાઈ પટેલ
,, સુરસિંહ મોહનસિંહ દરબાર
દરેકના રૂા. ૧)
શ્રી મગનભાઈ ગોરધનભાઈ પટેલ
,, સોમભાઈ રેવંદાસ ,,
,, નાગજીભાઈ લલ્લુભાઈ ,,
,, સોમભાઈ ભવાનદાસ ,,
,, પિતાંબરદાસ કરસનદાસ ,,
,, ચંદુલાલ મંગળભાઈ ,,
,, રણછોડભાઈ મોહનભાઈ ,,
,, ગોભીવનદાસ બહેચરભાઈ ,,
,, છગનભાઈ માધવભાઈ ,,
,, મહિજીભાઈ લલ્લુભાઈ ,,
,, નાગજીભાઈ મૂળજીભાઈ ,,
,, ખોડાભાઈ ગોવિંદભાઈ રાજી
,, મહિજીભાઈ વજેસિંહ રાજ
,, દિપસિંહ મોતિસિંહ રાજ
મળી કુલ રૂ. ૭૦)

ધ્યાનમાં રાખજો

—ચંપલ કે બુટને દરરોજ નહિ તો એકાંતરે પાલીસ કરવાથી એનું આયુષ્ય લાંબું થાય છે.

—માથાના વાળ સાબુથી ધોઈ લીધા પછી એક લીંબુનો રસ કાઢીને માથામાં ચોળી નાખજો. વાળ મુલાયમ થઈ જશે, ને ખોડો નહિ થાય.

—રાતના પૂરી ઉંઘ ન થઈ હોય અને બીજે દિવસે બપોરે ઉંઘવાની શક્યતા ન હોય, તો ૧૫-૨૦ મિનિટનો સમય મેળવીને પણ, છેવટે ખુરશીમાં બેઠા બેઠા, ઝોકું ખાઈ લેજો; એથી આંખનું ઝેર ઉતરી જશે ને તાજગી આવશે.

—ઝાડ ઉપર એક ઘુવડ રહેતું હતું. જેમ તેણે દુનિયા વધુ જોવા માંડી તેમ તેણે બોલવાનું ઓછું કર્યું. અને જેમ તેણે ઓછું બોલવા માંડ્યું તેમ તેને વધુ સાંભળવા મળ્યું અને વખત જતાં એક ડાહ્યા પક્ષી તરીકે એની કીર્તિ વધી ગઈ. રાજકારણમાં રાજપુરુષોએ ઘુવડની આ વાત યાદ રાખવા જેવી નહિ?

શિક્ષક એ ગામનો ઉદ્ધારક છે

પ્રજામાં શિક્ષણ બાબતનો રસ રેડવો અને પ્રજાને વાચન પ્રચાર તરફ દોરવી એ કાર્ય આપણા શિક્ષકભાઈઓથી સહેલાઈથી થઈ શકે તેમ છે. શરૂઆતમાં 'બાળકોથી માંડીને મોટા યુવાનોને સહેલમાં આ તરફ આકર્ષી શકાય છે. તેમ જ વળી માણસો સારુ' દુનિયામાં રોજને રોજ શું ચાલી રહ્યું છે. અને દુનિયાની શી સ્થિતિ છે તે જાણવા માટે ગામડે ગામડે પુસ્તકાલય, કે વાચનાલયનો સદ્ઉપયોગ કરાવવાની જરૂર છે. આ કાર્ય આપણા શિક્ષકભાઈઓથી બની શકે તેમ છે, હવે જમાનો બદલાવા લાગ્યો છે તો આપણે આપણા પગ ઉપર ઊભા રહેતાં શીખવું જોઈએ, આવા સમયે શિક્ષક બંધુઓ આ સામાજિક કાર્યો પોતાનાં કરી લઈ અપનાવે અને ગામડાંની અભણ અને બીજા સંસ્કારવાળી પ્રજાને તે તરફ દોરે અને પ્રજામાં તે વિષેનો ભાવ ઉત્પન્ન કરે એવું કેમ ન કરી શકીએ ? સાથે સાથે મારે પણ જણાવવું જોઈએ કે શિક્ષક ભાઈઓએ જગતની દૃષ્ટિએ શિક્ષણની પ્રથા બદલવાની જરૂર છે. નાનાં ગામડાંમાં પડી રહી સારા અને સુંદર લીધેલા સંસ્કાર ભૂંસાઈ જવાના પ્રસંગો આવે છે તેમ ન થવા દેવા ગામમાં પુસ્તકાલય કે વાચનાલય દ્વારા પોતાનો વાચન અભ્યાસ જારી રાખી આગળ વધારવો અને પુસ્તકાલય કે વાચનાલય ન હોય તો તે પ્રયત્ન કરી ઉઘાડવા અને તેનો કાળજીપૂર્વક સદ્ઉપયોગ કરાવવો. જ્યાં સુધી એ વાતને આપણી પોતાની ન કરી લઈએ ત્યાં સુધી સમાજમાં જે શિક્ષકોનું સ્થાન એક જમાનામાં પ્રથમ પંક્તિએ ગણાતું હતું તે અલબત પાછું નહિ લાવી શકીએ અને સમાજમાંથી સાચા હીરા શિક્ષકો જ બનાવી આપે છે. દા. ત. મહાન **નેપોલીઅન, દાનવીર કાર્નેગી** એ મહાન પુરુષો શિક્ષકોના પ્રતાપે જ થયા છે શિક્ષકોની સ્થિતિ ગરીબ છે. ટૂંકા પગારને લઈ ખાલી ખીસ્સાં હોવાથી તે ધન પ્રાપ્તિ માટે વલખા મારી સમયનો ખોટો વ્યય કરે છે. પરંતુ કુદરતે જ તેને ધન વિહોણો રાખવામા કદાચ શુભ આશય માન્યો હોય તો તે પણ બનવા જોગ છે. કારણ કે **"ધનમદ પાસે સેવા ધર્મ ટકી ન જ શકે"** છતા આપણા કેટલાક શિક્ષકો જાણે અજાણે બોલતા હશે કે આથી આપણને શો લાભ છે ખાલી "વગર રકે ફુરસદ" કરી નાહક નવરાસનો વખત ગુમાવવો એ કોના ઘરની રીત છે. ઉપર્યુક્ત શબ્દો બોલનાર શિક્ષક જો શિક્ષક જ હોય પણ "ચોટીયો" ન હોય તો તે જાતે જ જાણી શકે કે કોઈ પણ રાષ્ટ્રમા જ્ઞાન સંસ્કૃતિનો સજ્જડ પાયો રોપાયો હોય તો તે શિક્ષકોને જ આભારી છે.

ગરીબ ઝૂંપડામાંથી લોક કલ્યાણની તમન્નાવાળા વીરનરો જન્મી સૃષ્ટિના આંગણે ઘૂમેલા છે અને હજી ઘૂમે છે. આપણે શિક્ષકો છીએ. આપણે માથે "પંતુજી"નું કલંક ઠોકી બેસાડનાર પશ્ચિમના અનુયાયીઓને પ્રત્યુત્તર વાળવાનું સાધન આપણા હાથમાં જ છે. ભારતના આગળ વધેલા જનસમુદાયમાં એમ મનાય છે. કે જેનામાં વકીલ, કારકુન, તલાટી મદદનીશ થવાની લાયકાત ન હોય તે શિક્ષક થાય અને જેને કોઈ ન સંઘરે તેને નિશાળ સંઘરે પરંતુ આમાં સાથે સાથે સમજાવવાની જરૂર છે કે દુનિયાને વકીલ વગર ચાલશે, તલાટી વગર

ચાલશે, કારકુન વગર ચાલશે, પણ શિક્ષકો વિના તો નહિ જ ચાલે માટે આપણે તો આપણી ફરજ બજાવવામાં સહેજ પણ ચૂક ન કરતાં એકદમ કટિબદ્ધ થઈ જવું જોઈ એ. અને શિક્ષકના ધર્મ પ્રમાણે સમાજને શિક્ષણ આપવું જોઈ એ.

મલંગશા ઉ. દિવાન
હેડમાસ્તર, લતીપુર ટીંબી
કુમાર શાળા.

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. વડોદરા

સૂચના-સમાચાર

૧. મુબઈ રાજ્યના પુસ્તકાલય ખાતાના ક્યુરેટર શ્રી કે. ડી. પુરાણીક તા. ૧૭-૧૦-'૫૮ રોજ મંડળની મુલાકાતે પધારેલા. મંડળની પ્રવૃત્તિથી વાકેફ થઈ સંતોષ વ્યક્ત કર્યો.

૨. કસબા પુસ્તકાલયોના મંત્રી ભાઈ ઓને વિનંતી કરવામાં આવે છે કે, તા. ૧-૧-'૫૯થી તેમનાં સામયિકો શરૂ કરવા માટેની યાદી તા. ૧-૧૨-'૫૮ સુધી મંડળમાં મોકલી આપે. યાદીઓ મોડી મળશે તો તેમનાં પત્રો વેળાસર શરૂ થશે નહીં.

૩. મંડળમાં નોંધવા માટે આવેલાં તમામ બજેટ સુધારી જે તે પુસ્તકાલયને પરત મોકલી આપવામાં આવ્યા છે. હવે માગણી કરવામા આવેલી લોકમદદ વહેલી તકે મંડળમાં મોકલી આપવા તજવીજ કરે. બજેટ મોકલ્યા છતાં ન મળ્યું હોય તેઓ મંડળમાં લખી જણાવે જેથી તપાસ થઈ શકે.

૪. મંડળ મારફત જે તે પુસ્તકાલયને સરકાર તથા જિલ્લા લો. બોર્ડ તરફથી મદદ મળે એ માટેના સંમતિ દર્શાવતા ઠરાવો હજુ કેટલાંક પુસ્તકાલયો તરફથી આવ્યા નથી ઠરાવો મોડા આવશે તો મદદ મોડી મળવા સંભવ ખરો માટે સપ્ટે. '૫૮ના 'પુસ્તકાલય' માસિકના અંકમાંથી ઠરાવો ફાડી સહી કરી તુર્ત જ અત્રે મોકલી આપવા વિનંતી છે.

૫. રકમ મોકલતી વખતે મ. ઓ. કુપનમાં બાબત ને ગામ તથા તાલુકો અવશ્ય લખવા વિનંતી છે.

૬. પુસ્તકાલયોને અપાતી ગ્રાન્ટના હિસાબો તપાસતાં મુંબઈના શ્રી. એકાઉન્ટન્ટ જનરલની જાણમાં આવ્યું છે કે ખર્ચના પચાસ ટકા પુસ્તક-વાચનસામગ્રી પાછળ ખર્ચાવા જોઈએ એ શરતે ગ્રાન્ટ અપાય છે છતાંયે તે શરત પળાતી નથી. આથી આ શરતનું ભવિષ્યમાં કડક પાલન થાય એવી સૂચના:પૂનાના શ્રી. ડી. ઈ. ઓ. એ આપી છે એટલે કે વાચન પાછળ ઓછામાં ઓછી ગ્રાન્ટની ૫૦ ટકા રકમ પુસ્તકોની ખરીદી પાછળ ખર્ચવાનું ગામ પુસ્તકાલયોએ નક્કી કરવું જોઈએ.

તા. ૧૪-૧૧-'૫૮

લક્ષ્મણસિંહ બ. પરમાર.
મંત્રી

મહેસાણા જિલ્લાનાં પુસ્તકાલયોને અપાયેલી જિલ્લા લોકલબોર્ડ મદદ

આથી મહેસાણા જિલ્લાનાં નીચેનાં ગ્રામ પુસ્તકાલયોના મંત્રી ભાઈઓને જણાવવામાં આવે છે કે, મહેસાણા જિલ્લા લોકલબોર્ડ તરફથી તેમના જા. નં. ૨૫૬/૫૮-૫૯ તા. ૩૦-૧૦-૫૮થી સને ૧૯૫૮-૫૯ના વર્ષ માટે નીચેનાં પુસ્તકાલયોને તેમના નામ સામે જણાવેલી જિલ્લા લો. બો. મદદ એક સહ અમને મળી છે. તે જે તે પુસ્તકાલયના બજેટ ખાતે જમા લેવામાં આવી છે. તો તે રકમ પુસ્તકાલય સ. સ. મં. લિ. ખાતે ઉધારી દરેકને પોતાના રોજમેળે જિલ્લા લોકલબોર્ડ મદદ ખાતે જમા લેવાની નોંધ લેવા વિનંતિ છે.

વડોદરા. }
૮-૧૧-૫૮ }

લક્ષ્મણસિંહ બ. પરમાર
મંત્રી
પુ. સ સ. મં. લિ.

તા. ક. : જે પુસ્તકાલયોએ ૫૭-૫૮ના વર્ષમાં રૂા. ૨૦ થી વધુ લોકમદદ ભેગી કરી છે તેમની જિ. લો. બો. મદદમાંથી રૂ. ૨૫)ની રકમ ફરજીયાત જેના તેના નામે કાયમ ફંડમાં જમા મૂકવામાં આવશે તેની નોંધ લેવા વિનંતિ છે.

કડી તાલુકો		ઝુલાસણ	૫૦-૦૦	લોર	૩૮-૦૦
અલદેસણ	૪૬-૦૦	ડરણ	૫૦-૦૦	વડાવી	૫૦-૦૦
આણંદપુરા	૨૮-૦૦	ડાંગરવા	૫૦-૦૦	વડુ	૫૦-૦૦
આદુંદરા	૫૦-૦૦	ઢેરીવા	૩૦-૦૦	વાઘરોડા	૫૦-૦૦
ઇરાણા	૫૦-૦૦	નાનીકડી	૫૦-૦૦	વામજ	૩૩-૦૦
ઈંદ્રાડ	૫૦-૦૦	થોળ	૫૦-૦૦	વીરજ	૪૫-૦૦
ઊંટવા	૪૦-૦૦	દેઉસણા	૩ -૦૦	શિવાપુરા	૩૦-૦૦
કણઝરી	૫૦-૦૦	નગરાસણ	૫૦-૦૦	સાદરા	૨૩-૦૦
કરજીસણ	૫૦-૦૦	નંદાસણ	૫૦-૦૦	સુરજ	૫ -૦૦
કલ્યાણપુરા	૫૫-૦૦	કુલેત્રા	૫૦-૦૦	સેદરડી	૪૦-૦૦
કંડ	૧૦૦-૦૦	બોરીસણા	૫૦-૦૦	ખંડેરાવપુરા	૬૦-૦૦
કાસ્વા	૨૫-૦૦	ભટાસણ	૩૦-૦૦	વિસતપુરા	૫૫-૦૦
કુંડાલ	૫૦-૦૦	ભાલ્ઠીકુમારપુરા	૪૦-૦૦	બાવલુ	૫૦-૦૦
કૈયલ	૫૦-૦૦	મણીપુર	૫૦-૦૦	ડોલાદ	૫૦-૦૦
ખાવડ	૫૦-૦૦	માથાસુલ	૬૫-૦૦	દીઘડી	૫૦-૦૦
ગલોદરા	૪૧-૦૦	મેડા આદરજ	૫૧-૦૦	વેકરા	૫૦-૦૦
ઘુમાસણ	૫૦-૦૦	મોકાસણ	૩૦-૦૦	ડોરડા	૯૦-૦૦
ચડાસણા	૩૫-૦૦	રંગપુરડા	૨૩-૦૦	કરશનપુરા(ઝાલાસર)	૫૦-૦૦
ચારોલ	૪૦-૦૦	રાજપુર	૫૦-૦૦	ગોવિંદપુરા	૫૦-૦૦
ચાલાસણ	૫૦-૦૦	લક્ષ્મણપુરા	૫૦-૦૦	સોનવડ	૨૫-૦૦
જાસલપુર	૫૦-૦૦	લુણાસણ	૫૦-૦૦	વડપુરા	૨૫-૦૦

ખેરપુર	૫૦-૦૦	રાંધેજા	૮૫-૦૦	કોલવડા	૭૧-૦૦
કુલનેરા	૫૦-૦૦	રૂપાલ	૮૯-૦૦	ખણુસા	૫૬-૦૦
પીરોજપુરા	૫૦-૦૦	લીંબોદ્રા	૫૦-૦૦	ખરણા	૫૦-૦૦
	———	વડસર	૫૧-૦૦	ખરોડ	૫૦-૦૦
	૩૦૨૫-૦૦	વડાવસ્વામી	૫૧-૦૦	ગવાડા	૫૦-૦૦
કલોલ તાલુકો		વાગોસણ	૩૫-૦૦	ગુંદરાસણ	૫૦-૦૦
અલુવા	૫૦-૦૦	વેડા	૬૪-૦૦	ગેરીતા	૬૭-૫૦
ઇસંડ	૪૫-૦૦	શોભાસણ	૩૦-૦૦	ગોઝારીઆ	૧૦૦-૦૦
ઉનાઉ	૫૦-૦૦	સઈજ	૫૦-૦૦	ચડાસણ	૫૩-૦૦
કારોલી	૧૫-૦૦	સરઢવ	૧૦૦-૦૦	જંત્રાલ	૫૦-૦૦
કુંડાસણ	૫૦-૦૦	સાંતેજ	૫૦-૦૦	જેપુર	૫૦-૦૦
કોઠા	૫૦-૦૦	શેરથા	૫૦-૦૦	ડાભલા	૫૦-૦૦
કોલવડા	૧૦૦-૦૦	સેરીસા	૧૦૦-૦૦	તાતોસણ	૫૦-૦૦
છત્રાલ	૬૭-૫૦	સોજા	૭૬-૦૦	દેલવાડા	૭૭-૫૦
જામલા	૫૫-૦૦	સોનીપુર	૩૧-૦૦	ધનપુરા	૪૦-૦૦
જાસપુર	૫૦-૦૦	ઈન્દ્રોડા	૬૫-૦૦	નવા રામપુરા	૧૫-૦૦
ટીંટોડા	૫૦-૦૦	પ્રતાપપુરા (બાલવા)	૫૦-૦૦	નવા સંઘપુર	૩૬-૫૦
ડીંગુચા	૭૦-૦૦	નવા	૫૦-૦૦	પડુસ્મા	૫૦-૦૦
તારાપુર	૨૦-૦૦	સઝરાસણ	૪૦-૦૦	પ્રતાપનગર	૫૦-૦૦
ધમાસણા	૫૦-૦૦	ધોળાકુવા	૪૫-૦૦	પામોલ	૫૦-૦૦
ધાનજ	૫૦-૦૦	સબાસપુરા	૧૫-૦૦	પારસા	૫૦-૦૦
નાદરી (આમજા)	૫૦-૦૦	દંતાલી	૫૦-૦૦	પાલડીવ્યાસ	૫૦-૦૦
નારદીપુર	૧૦૦-૦૦	વાંસજડા	૫૦-૦૦	પીલવાઈ	૭૩-૦૦
પલસાણા	૨૫-૦૦	પીયજ	૫૦-૦૦	પુંધરા	૧૦૦-૦૦
પલીયડ	૫૦-૦૦	રણછોડપુરા (ઘેંઘુ)	૨૫-૦૦	પેઢામલી	૩૮-૦૦
પાનસર	૮૧-૦૦	ઝેંડલજ	૨૫-૦૦	ફલુ	૫૦-૦૦
પીપળજ	૫૦-૦૦		———	ફુદેડા નવા	૫૦-૦૦
પીંડારડા	૩૮-૫૦		રૂા. ૨૯૫૨-૫૦	બામણવા	૪૦-૦૦
બલવા	૫૭-૫૦	**વિજાપુર તાલુકો**		બિલીયા	૪૫-૦૦
બિલેશ્વરપુરા	૫૦-૦૦	અંબોડ	૪૫-૦૦	બિલોદરા	૬૫-૦૦
ભાદોલ	૫૦-૦૦	આગલોડ	૫૦-૦૦	બોરૂ	૫૦-૦૦
ભોંયણ રાઠોડ	૨૫-૦૦	આજોલ	૫૦-૦૦	ભાવસોર	૫૦-૦૦
મુબારકપુર	૮૯-૦૦	ઈબરામપુરા	૫૦-૦૦	મહાદેવપુરા	૪૨-૦૦
મોખાસણ	૪૨-૦૦	ઉબખલ	૧૦૦-૦૦	મહુડી	૬૦-૦૦
રકનપુર	૪૬-૦૦	કુકરવાડા	૧૧૧-૦૦	માઢી	૪૬-૦૦
રાંચરડા	૫૦-૦૦	દેસીસણા	૩૬-૦૦	માણેકપુર	૫૦-૦૦

માલોસણ	૫૦-૦૦
મોરવાડ	૮૪-૦૦
રયુમીપુર	૫૦-૦૦
રણાસણ	૭૫-૦૦
રામપુરા કુવાયડા	૫૮-૦૦
વિહાર	૫૦-૦૦
રીદરોલ	૫૦-૦૦
લાકરોડા	૨૭-૦૦
લોદ્રા	૧૨૫-૦૦
વડોસણ	૫૦-૦૦
વસાઈ	૩૦-૦૦
સમૌ	૫૦-૦૦
સરદારપુર	૫૦-૦૦
સુંદરપુર	૩૨-૦૦
સોખડા	૫૫-૦૦
હરણાહોડા	૫૦-૦૦
ગલથરા	૫૦-૦૦
ગુંછળી	૫૦-૦૦
મોતીપુરા	૫૦-૦૦
મંડાલી (ખરોડ)	૬૭-૫૦
પીરોજપુરા	૫૦-૦૦
ખાટા આમા	૫૮-૦૦
આનંદપુરા	૬૭-૦૦
ઘોળાકુવા	૫૦-૦૦
ટેચાવા	૧૦૦-૦૦
કોટ	૨૫-૦૦
ચાંગોદ	૭૫-૦૦
બાપુપુરા	૫૮-૦૦
પરમતપુરા	૫૦-૦૦
બદપુરા	૨૫-૦૦
ચલાસણા	૨૫-૦૦
હીમતપુરા	૨૫-૦૦
ગોવીંદપુરા	૫૦-૦૦
અજરપુરા	૨૫-૦૦
	૪૧૬૦-૨૨

વિસનગર તાલુકો

ઉદલપુર	૫૦-૦૦
કડા	૫૦-૦૦
કમાણા	૯૬-૦૦
કંસારાકુઈ	૧૯૨-૦૦
કાંસા	૧૦૮-૦૦
કુવાસણા	૫૦-૦૦
ખદલપુર	૭૨-૫૦
ખરવડા	૫૦-૦૦
ખરસદા	૫૮-૦૦
ખંડોરણ	૫૦-૦૦
ગણેશપુરા	૪૦-૦૦
ગુંજા	૧૦૦-૦૦
ગોઠવા	૫૦-૦૦
ઘાઘરેટ	૪૫-૦૦
ચિત્રોડામોટા	૪૨-૦૦
જેતલવાસણા	૫૨-૦૦
તરભ	૫૦-૦૦
થલોટા	૫૦-૦૦
દવાડા	૩૩-૦૦
દઢીઆળ	૫૦-૦૦
દેણપ	૧૦૦-૦૦
ધામણવા	૨૫-૦૦
પાલડી	૪૦-૦૦
પુદગામ	૫૨-૦૦
બાકરપુર	૫૦-૦૦
બાસણા	૫૦-૦૦
બોકરવાડા	૫૦-૦૦
ભાન્ડુ	૧૦૦-૦૦
ભાલક	૩૬-૫૦
મગરોડા	૬૦-૦૦
રંગાકુઈ	૩૦-૦૦
રાજગઢ	૫૮-૦૦
રામપુરા	૫ -૦૦
રાલીસણા	૫૮-૦૦
લાછડી	૫૦-૦૦
વડુ	૫૦-૦૦
વાલમ	૧૧૬-૦૦
વાલમ મહિલા	૫૦-૦૦
શુસી	૫૦-૦૦
સદુથળા	૫૨-૫૦
સવાલા	૩૦-૦૦
સાતુસણા	૨૬-૫૦
સેવાલીયા	૮૨-૫૦
ખેચરપુરા	૩૫-૦૦
ચિત્રોડીપુરા	૫૦-૦૦
મેઘ.અલીઆસણ	૫૦-૦૦
ગણેશપુરા(સવાલાનુ)	૮૨-૦૦
વાલમ-બાલ પુ.	૫૦-૦૦
કમાલપુરા (ગોઠવા)	૪૩-૦૦
ગણપતપુરા	૨૫-૦૦
લક્ષ્મીપુરા	૨૫-૦૦
	૨૮૪૩-૫૦

મહેસાણા તાલુકો

અલોડા	૫૩-૦૦
આખવીઆસણ	૫૦-૦૦
અંબાસણ	૫૦-૦૦
આખજ	૧૦૦-૦૦
આપાપુરા(દિવાનપુરા)	૫૦-૦૦
કુકસ	૪૨-૫૦
ખદલપુર	૫૦-૦૦
ખારા	૫૮-૦૦
ખેરવા	૯૬-૦૦
ચરાડુ	૪૪-૦૦
છઠીઆરડા	૭૮-૫૦
જગુદણ	૬૪-૦૦
જોરણંગ	૫૦-૦૦
તાવડીઆ	૪૨-૦૦
દેદીઆસણા	૨૫-૦૦
દેલા	૫૦-૦૦
દેવરાસણ	૫૦-૦૦

ગોખરવા	૬૫-૫૦
ગોરાદ	૫૦-૦૦
ઘરમોડા	૫-૦૦
ચડાસણા	૫૦-૦૦
ચવેલી	૫૦-૦૦
છમીછા	૫૩-૦૦
ખોરસમ	૯૦-૦૦
જસલપુર	૫૦-૦૦
જાખાના	૧૮-૦૦
જીતોડા	૫૦-૦૦
જેતપુર	૫૦-૦૦
ટાંકોદી	૨૫-૦૦
ડેડીનાડા	૫૫-૦૦
દાણોદરડા	૫૦-૦૦
દાતકોડી	૫૦-૦૦
ધાણોધરડા	૪૫-૦૦
પલાસર	૭૦-૦૦
પીંઢારપુરા	૫૦-૦૦
પીંપળ	૫૦-૦૦
ફીંચાલ	૫૦-૦૦
ખરીઅદ	૫૦-૦૦
બહુચરાજી	૧૬૬-૦૦
બ્રાહ્મણવાડા	૫૦-૦૦
ભાટસર	૪૫-૦૦
મણીઆરી	૫૦-૦૦
મીઠાધરવા	૫૦-૦૦
મોટી ધારીયાલ	૫૦-૦૦
મેરવાડા	૬-૦૦
મોટપ	૫૦-૦૦
મોઢેરા	૧૦૦-૦૦
રણેલા	૫૦-૦૦
રૂપપુર	૪૦-૦૦
લણવા	૫૦-૦૦
વડાવલી	૬૬-૦૦
વસાઈ	૫-૦૦
વીરતા	૫૦-૦૦
વેણુપુરા	૫૦-૦૦
શંખલપુર	૧૦૦-૦૦
સદુથળા	૫૦-૦૦
સરસાવ	૧૫-૦૦
સુણસર	૫૦-૦૦
સેવાલી	૩૫-૦૦
રણાસણ	૫૦-૦૦
વિજાપુરડા	૫૦-૦૦
સેનાલા	૫૦-૦૦
ખારી ધારીયલ	૫૦-૦૦
ચાદણકી	૫૦-૦૦
ગણેશપુરા	૫૦-૦૦
ભનગામડા	૫૦-૦૦
ઢીંચડી	૩૦-૦૦
દેવગઢ	૫૦-૦૦
સાપાવાડા	૬૪-૦૦
પ્રતાપગઢ	૫૩-૦૦
દેથની	૬૭-૦૦
છોટાસણા	૫૦-૦૦
આકબા	૫૦-૦૦
દેલમાલ	૫૦-૦૦
સેઢાલ	૫૦-૦૦
આસજોલ	૭-૫૦
ધારપુરી	૫૦-૦૦
મેસગ પચાસર	૫૫-૦૦
ભાટવાસણા	૨૫-૦૦
વસાઈપરૂ	૫-૫૦
	૨૯-૫-૫૦

હારીજ-તાલુકો

અડીઆ	૫૦-૦૦
એકલવા	૫૫-૦૦
જમણપુર	૫૦-૦૦
દુનાવાડા	૫૦-૦૦
પીપલાણા	૫૦-૦૦
ખોરતવાડા	૪૫-૦૦
હારીજ	૧૦૦-૦૦
	૪૦૦-૦૦

સમી તાલુકો

મુજપુર	૫૦-૦૦
વરાણા	૨૭-૦૦
વાઘેલ	૨૫-૦૦
ઝીલવણ	૨૫-૦૦
ધધાણા	૨૫-૦૦
ગોચનાદ	૨૫-૦૦
	૧૮૭-૦૦

તારીજ

૧	કડી	૩૦ ૫-૦૦
૨	કલોલ	૨૯૫૫-૫૦
૩	વિજાપુર	૪૧૬૦-૦૦
૪	વિસનગર	૨૮૪૩-૫૦
૫	મહેસાણા	૩૩૫૭-૫૦
૬	સિદ્ધપુર	૩૦૪૬-૧૦
૭	ખેરાળુ	૨૨૭૬-૫૦
૮	પાટણ	૧૯૩૮-૦૦
૯	ચાણસ્મા	૨૯૦૫-૫૦
૧૦	હારીજ	૪૦૦-૦૦
૧૧	સમી	૧૮૭-૦૦
	કુલ રૂ	૨૮૨૬૨-૦૦

" જ્ઞાનની પરબ "

સૌમ્ય – શાંતિનું મંદિર સ્થાપ્યું,
વહે સંસ્કાર સરવાણી;
આવો આવો સૌ કોઈ આવો;
ઘૂંટડે પીવાને પાણી;
જ્ઞાન પરબ મંડાણી. (૧)

કિતાબ-કુંભમાં પીયૂષ ભર્યાં—
સદ્‌વિચાર – સદ્‌વાણી;
જ્ઞાન જેવું પવિત્ર કંઈ ના;
આવો લેવાને લ્હાણી;
જ્ઞાન પરબ મંડાણી. (૨)

ધર્મ મનનના હીરો ચમકે;
ભવ્ય ભાવના ફેલાણી;
યુગ – યુગના ઇતિહાસની વાતો;
અહિંયાં છે લખાણી
જ્ઞાન પરબ મંડાણી. (૩)

આત્મ – ચરિત્ર છે લખાણાં;
જેણે જિંદગી જીવી જાણી;
ઘર – ઘરની વાતો ત્યાં ગૂંથી;
લ્યો હૃદયે, લ્યો માણી;
જ્ઞાન પરબ મંડાણી (૪)

—' પ્રેરક ' ઠક્કર
(હારીજ)

—જે માત્ર રડી જ જાણે તે મૂર્ખ છે. જે માત્ર હસી જાણે છે તે બેજવાબદાર છે. જે એક આંખે હસી શકે છે અને બીજી આંખે રડી પણ શકે છે તે વ્યવહારકુશળ અને બહાદુર છે. એ આપણી પ્રશંસાને પાત્ર છે. આપણે એનું અનુકરણ કરીએ પરંતુ જે મનુષ્યે હર્ષ અને શોક ઉપર વિજય મેળવ્યો છે એ વંદનીય છે. માછલું જેમ પાણીમાં રહે છે છતાં પાણી પી નથી જતું તેમ સંસારમાં હર્ષ અને શોક વચ્ચે રહ્યાં છતા માનવીએ ઘુંટડા ભરી ડુબી જવું ન જોઈએ.

પુસ્તકાલયની હળવી બાજુ

અમેરિકાના પહેલા રાષ્ટ્ર વ્યાપી 'રાષ્ટ્રીય પુસ્તકાલય સપ્તાહ 'ના મુદ્રાલેખ ' જાગો અને વાંચો ' હતો. તેવો અનુરુપ મુદ્રાલેખ ' જાગો અને હસો ' થઈ શકે.

આપણાં જાહેર પુસ્તકાલયોના નિરવ ઓરડામાં કેટલાક રમુજી બનાવો બન્યા છે. તેના કેટલાક દાખલા નીચે આપવામાં આવ્યા છે.

દાખલા તરીકે બ્રુકલિનના પુસ્તકાલયમાં એક માણસે ૧૮ વરસથી લેણું પુસ્તક પાછું આપ્યું હતું. પુસ્તકનું નામ 'વી ફરગેટ બિકોઝ વી મસ્ટ ' (આપણે ભૂલી જવું જોઈએ માટે આપણે ભૂલી જઈએ છીએ) હતું.

તેજ પુસ્તકાલયમાં સારી રીતે ચવાઈ ગયેલ એક પુસ્તક પાછું આવ્યું હતું. પુસ્તકનું નામ ' હાવ ટુ ટ્રેઈન એ ડોગ ' (કૂતરાને તાલીમ કેમ આપવી ?) હતું. પુસ્તક લઈ જનારે સમજાવ્યું કે, પહેલવહેલાં તે પુસ્તક ' ફીડો ' એ (કૂતરાનું નામ) મેળવ્યું હતું.

તેજ પુસ્તકાલયની નોંધ તપાસતાં કારકૂનને જણાયું કે ' પીપલ નેઈમ્ડ સ્મિથ ' (સ્મિથ નામના લોકો) નામનુ પુસ્તક એચ. એલન. સ્મિથે લખ્યું હતું અને શ્રીમતી હેલન સ્મિથ વાંચવા માટે તે લઈ ગયા હતા. હજુ ઓછું હોય તેમ શ્રીમતી સ્મિથ, સ્મિથ સ્ટ્રીટ (શેરી)મા રહેતા હતાં.

ઓરેનાના પુસ્તકાલયમાંથી, મેઈન વિશ્વ વિદ્યાલયના પ્રાધ્યાપકે વિકટર હ્યુગોની પ્રસિદ્ધ નવલકથા ' નોતરદામ દ પેરિસ ' વાંચવા માગી. પુસ્તકાલયે તેને આપેલ પુસ્તકનું નામ ' નોતરદામ ધી ટી ફોર્મેશન ' હતું.

કલીવલેન્ડના કારાગૃહમાં તેના અંતેવાસી માટે એક પુસ્તકની માગણી આવી પણ તે પુસ્તક કેદીને આપવામાં આવ્યું નહિ. કેદીએ માગેલ પુસ્તકનું નામ ' ધી ગ્રેટસ્ટ પ્રીઝન બ્રેકસ ઑફ ઓલ ટાઈમ ' (બધા સમયના મહાન જેલ તોડનારાઓ) હતું.

ટોલેડોમા ૭ અઠવાડિયાથી લહેણું પડતું એક પુસ્તક આવ્યું હતું. તેનું નામ ' ધી આર્ટ ઑફ રેપિડ રીડીંગ ' (જલદી વાંચવાની કળા) હતું.

ડેટ્રોઈટના જાહેર પુસ્તકાલયમાં ૨૩ વર્ષના ગાળા બાદ એક પુસ્તક પાછું આવ્યું હતું. પુસ્તકનું નામ ' ડિફેક્ટિવ મેમરી એબ્સન્ટ માઈન્ડેડનેસ એન્ડ ધેર ટ્રીટમેન્ટ ' (ખામી યુક્ત યાદદાસ્ત; શૂન્ય મનસ્કતા અને તેની સારવાર ') હતું.

ઑર્કીનના પુસ્તકાલયમાં એક પુસ્તક પાછુ આવ્યું ત્યારે તેમાંથી અમુક પ્રકારની સુગંધ આવતી હતી. તપાસ કરતાં અંદર કુક્કરના આથેલા માંસનો ટૂકડો મળી આવ્યો હતો. પોતાનું નિશાન રાખવા તેનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

થોડાં વર્ષો પહેલાં બ્રિટન અને ઈરાન વચ્ચે તેલના ઝઘડાના સમયે ઈરાની લોકોએ તહેરાનના બ્રિટિશ એલચી ખાતામાંથી વાંચવા લીધેલ પુસ્તકનું નામ ' પ્રોટોકોલ ટુ ધી ઓબ્ઝર્વ્ડ ઓન ધી સેવરન્સ ઑફ ડિપ્લોમેટિક રિલેશન્સ ' (રાજકીય સબંધોની તંગદિલી પ્રસંગે પાળવાના બાદશાહી ખત) હતું.

સદ્‌ભાગ્યે, ઇથિઓપિયાના રાજા મેનેલિક જેવા વિચિત્ર માણસોની મુલાકાતનો લાભ યુનાઈટેડ સ્ટેટસનાં બહુ જ ઓછાં પુસ્તકાલયોને મળે છે. તે પુસ્તકનાં પાના ફાડીને ખાવા મંડ્યો હતો. એકનના શબ્દો 'કેટલાક પુસ્તકો ચાવીને પચાવવા જેવાં છે.' ને અક્ષરશઃ માનનાર રાજા મેનેલિક, જૂના કરારના ભારે વજનની ઇજિપ્તની આવૃત્તિમાંથી 'રાજાના પુસ્તક'નાં પાના ખાઈ જવાના પરિણામે મૃત્યુ પામ્યો હતો.

વાંકાનેર. છોટાલાલ માનસિંગ કામદાર

યોજના સિદ્ધિ

રાગ—(રાધીવાળનાં રાતાં ફૂલડાં)

આવી આઝાદી ભારત દેશમાં
દસ વરસનાં વ્હાણાં વાયાં, (૨) હરખ્યાં ભારત બાળ—આજ આવી આઝાદી ભારત દેશમાં.
જાગ્યા સપુતો ભારત માતના
ઉન્નતિ ભારત માતની કરવા (૨) હૈયે બીડી હામ— આજ આવી.
યોજના ઘડી છે પાંચ સાલની,
કદમ સાથે કદમ મિલાવી (૨) ખીલવ્યો ભારત બાગ— આજ આવી.
ધીંગી ધરતીને ખીલાવવા
ખેડ ખાતર ને પાણી લાવ્યા (૨) નહેર અને હથિયાર— આજ આવી.
વારી વલોવી લાવ્યા વિજળી
ઘરઘરમાં દિવડા પ્રગટાવ્યા (૨) યોજના સિદ્ધિ સાર— આજ આવી.
નાના ઉદ્યોગને વિકસાવવા
કારખાને કાઢ્યા માલ સ્વદેશી (૨) રોજી ને રોટી અપાય— આજ આવી.
ચરખે ચલાવ્યું ચક્ર દેશનું
અંબર, વિજયને ઉત્કર્ષે (૨) સર્વોદય દેખાય— આજ આવી.
ભૂલી મતભેદ, લાવી એકતા
આઝાદી ને આબાદી ટકાવે (૨) દિલનો દઈ ધડકાર— આજ આવી.
સ્વર્ગે સીધાવેલા અમર દિવડા
હરખે એમના હૈયાં જોઈ (૨) જનનીનો જયકાર— આજ આવી
દેશ, પરદેશ ભારત માતનો
યોજના સિદ્ધિ ને આબાદી ફેરો (૨) તિરંગો લહેરાય— આજ આવી.

મગનલાલ પંડ્યા

પુસ્તકાલય અંગે સૂત્રો—સુભાષિતો

(મોકલનાર : શ્રી મધુસૂદન પી. ત્રિવેદી. કપડવણજ.)

પુસ્તકાલય એ સમાજના ભિન્ન ભિન્ન વર્ગનાં "જીવન-દર્શન" જોવાનો અરીસો છે.

પુસ્તકાલય એ સમાજમાં પ્રેમ દયાનાં અમીછાંટણાં છાંટી "માનવતા"નો પાઠ ભણાવનાર એક આદર્શ "શિક્ષક" છે.

પુસ્તકાલય એ જગતના મહાન વિદ્વાનોની 'જ્ઞાન રસ' સામગ્રીનું આદર્શ નમૂનેદાર "સંગ્રહસ્થાન" છે.

પુસ્તકાલય એ મહાન કવિરાજો, વિવેચકો, વૈજ્ઞાનિકો અને કલાકારોની એ કલ્પનાશક્તિનો "દરિયો" છે.

પુસ્તકાલય એ અનેક વિચારકો અને તત્ત્વચિંતકોની યુગયુગની તપશ્ચર્યાનું મીઠું મધુર "જ્ઞાન-ફળ" છે

પુસ્તકાલય એ કલિયુગમા-સત્યયુગનાં દર્શન કરાવનાર મહાદેવી સરસ્વતીનું "પુણ્યધામ" છે.

પુસ્તકાલય એ નિદ્રાધીન પ્રજાને જાગ્રત કરી માત્ર ઊભી કરવાની જ નહિ પણ તેમને રુચિકર એવી જ્ઞાનપિપાસા તૃપ્ત કરી દોડતી કરવાની એ "આદર્શ શાળા" છે.

પુસ્તકાલય એ 'ગદ્ય-પદ્ય' સંગ્રહનો સમયોચિત ફેરફાર સાથેનો "પુનર્જન્મ"...જ્ઞાન પિપાસા છિપાવવાની તે "જ્ઞાનપરબ" છે.

પુસ્તકાલય એ રાષ્ટ્રના સાચા નીડર, નિઃસ્વાર્થ, સત્યવક્તા, સેવાભાવી નાગરિકો તૈયાર કરવાનું "શિક્ષણધામ" છે-અને વળી શારીરિક શ્રમને હલકો કરનારું એ ઉત્તમ "ઔષધ" છે.

પુસ્તકાલય એ જગતના બધા દેશોના બધા કાળના જ્ઞાની-પંડિતોનું ખરેખર "નિવાસસ્થાન" છે અને વળી જિજ્ઞાસુ વાચક વર્ગનું તે "યાત્રાધામ" છે.

પુસ્તકાલય એ જગતભરના તમામ ક્ષેત્રના સાહિત્યકારોની "સાધના-કુટિર" છે— વૈજ્ઞાનિકોની તે વળી "પ્રયોગશાળા" છે.

પુસ્તકાલય એ બાળકો, યુવાનો, વૃદ્ધો એ સૌનો વફાદાર માર્ગદર્શક "મિત્ર" છે અને વળી 'ગમત સાથે જ્ઞાન' આપનાર સાચો "જીવન-સાથી" છે.

પુસ્તકાલય એ કોઈ પણ જાતના અંકુશરહિત આનંદભર્યા વાતાવરણમાં "સ્વયં વિકાસ" સાધવા માટેનું "વિકાસ-ગૃહ" છે અને વળી 'જીવ'ને શિવરૂપ બનાવનાર "દિવ્યશક્તિ" છે.

પુસ્તકાલય એ જીવનની સંધ્યામાં ઉષાના રંગ પૂરનાર "જીવન-સાથી" છે અને વિચાર તરંગોમાં ગંગાની લહરીઓ સમું સ્પંદન કરનાર તે "અમૃત-બિંદુ" છે.

પુસ્તકાલય એ સાચો વિશ્વાસ, સાચું જીવન, સાચું કાર્ય, સાચો વ્યવહાર, વગેરે જે બાબતો અમરતા, શાંતિ, સુખ અને "દિવ્ય જ્ઞાન"ની પ્રાપ્તિ તરફ દોરી જનારી છે તેવી "જ્ઞાન-નૌકા" છે.

પુસ્તકાલય એ જીવન સંગ્રામમાં સમર્થ થવા, ચારિત્ર્યશીલ થઈ જીવનઘડતરનો પાયો મજબૂત કરવા તેમજ પરોપકાર, પ્રેમ અને સિંહ સમાન પરાક્રમી બનવા માટેની એક નમૂનેદાર "વ્યાયામ શાળા" છે-અખાડો છે.

પુસ્તકાલય એ જીવન અને કલાનો સમન્વય સાધવા માટેનું પવિત્ર સ્થળ છે.

પુસ્તકાલય એ સરસ્વતીના ઉપાસકોનું "સાધના મંદિર" છે. તથા નિષ્કામ ભાવે મિત્ર તરીકેની સાચી ફરજ સમજાવનાર અને આપત્તિ-કાળે યોગ્ય માર્ગદર્શન કરનાર "સત્સંગી" છે.

પુસ્તકાલય એ પ્રેમ ઉત્સાહ, સહનશીલતા, સંપ, સેવા, સહકાર, સમાનભાવ, ખંત અને પુરુષાર્થ કેળવવાની "પાઠશાળા" છે.

પુસ્તકાલય એ જીવનમા જ્ઞાનનો જ્યોતિ-પ્રકાશ-પ્રગટાવનાર એક શક્તિશાળી "જ્ઞાન દીપ" છે. વળી તે જિજ્ઞાસુઓની ઝળહળતી "જ્ઞાન-જ્યોત" છે.

પુસ્તકાલય એ સાચે જ ગ્રામોદ્ધારનુ મુખ્ય અંગ છે—આજની શાળા પર શિક્ષણનું એક પૂરક સાધન છે. ગામ સંસ્કારિતાની એ આદર્શ "વિદ્યાપીઠ" છે અને વળી દુનિયાના દેશોની "પ્રગતિશાળા" છે.

પુસ્તકાલય એ શહેરનો અને ગામડાંનો અપૂર્વ શૃંગાર સજેલો પુણ્યાત્મા-"જ્ઞાનદેહ" છે.

પુસ્તકાલયો એ પ્રખર ધર્મવેત્તાઓ, કવિઓ, સંતો, વૈજ્ઞાનિકો, કલાકારો, ઇતિહાસકારો અને રાજદ્વારી મહાપુરુષોના ઉપદેશો-સહિતની જીવંત જ્ઞાનસુવાસિત કૃતિઓનાં દર્શન કરવાની "સંસ્કાર-ભૂમિ" છે-"જ્ઞાનમંદિર" છે.

પુસ્તકાલય એ માનવ જગતના ઉદ્ધારની સુવર્ણ ચાવી છે-ધન્યજીવનરૂપી "સ્વર્ગની સીડી" પર ચડવાની "નિસરણી" છે—

પુસ્તકાલય એ લોકશિક્ષણની મહાશાળા છે.

સુત્રો— સુભાષિતો

દિવાની જ્યોત તો અંધકારમાં જ પ્રકાશ આપી માર્ગ બતાવે છે.
જ્ઞાનની જ્યોત તો અંધકારમાં જ પ્રકાશ પ્રગટાવી માર્ગ બતાવે છે.

° ° °

પુસ્તક પ્રેમ એ તો પ્રભુપ્રેમથી પણ મહાન છે.
પ્રભુને સારી રીતે ઓળખવા પુસ્તકનો જ સહારો લેવો પડે છે.

• • •

આકાશના તારા ગણવા શક્ય છે.
ક્ષિતિજને આંબવું સહેલ છે.
પરંતુ જ્ઞાનનો પાર પામવો અશક્ય છે.

° ° •

ખાવુ, પીવુ અને ઉંઘવું જરૂરી છે
તેમ જ્ઞાનની આરાધના કરવી જરૂરી છે.
ઉંઘ, પાણી અને ખોરાક વગર શરીરનો નાશ થાય છે,
તેમ જ્ઞાનની આરાધના વગર આત્માનો નાશ થાય છે.

° ° •

વનની કોયલમાં ગાવાનું જ્ઞાન ન હોત તો, તેના રામની કિંમત પણ શું હોત
રૂપાળા મેઘુરમાં કેળા કરેલાનું જ્ઞાન ન હોત તો, તેના રૂપની કિંમત પણ શું હોત

તેવી જ રીતે જ્ઞાનરૂપી અમૃતના સાગરથી ભરેલા આ જગતમાંથી,
એક અંજલી ભરવાનું જ્ઞાન પણ માનવીમાં ન હોય તો, તેની કિંમત પણ શું હોય ?

° ° °

એક સારું પુસ્તક મા, બહેન અને પતિની ગરજ સારે છે.
દુઃખમાં તે તમને આશ્વાસન આપે છે.
નિરાશામાં તે તમને પ્રોત્સાહન આપે છે.
સુખમાં તે તમને સહારો આપે છે.

° ° °

જ્ઞાન તો સૂર્ય જેવું તેજસ્વી છે, પણ તેનું તેજ ચંદ્ર જેવું શીતળ છે.

° ° °

પુસ્તકાલય તો આધુનિક યુગનું સૌથી મોટું દેવાલય છે.

° ° °

વિજળાનો પ્રકાશીત ગોળો બહુ બહુ તો માઈલ, બે માઈલ કે, પાંચ દશ માઈલના ઘેરાવામાં પ્રકાશ પાથરી શકે છે.

જ્યારે જ્ઞાનની એક નાનકડી ચીનગારી માઈલ, બે માઈલ તો શું ? પણ લાખો માઈલના ઘેરાવામાં પ્રકાશ પાથરી શકે છે.

જ્ઞાનના વ્યભિચાર કરતાં અજ્ઞાન અનેક રીતે યોગ્ય છે.

° ° °

તમારી ભવ્ય સંસ્કૃતિના ભૂતકાળને જોવા, તમારે પુસ્તકનો જ સહારો લેવો પડે છે.
તમારી આધુનિક સંસ્કૃતિના ઉદયકાળને જોવા તમારે પુસ્તકનો જ સહારો લેવો પડે છે.
તમારી ભાવિસંસ્કૃતિના પ્રગતિકાળને જોવા પણ તમારે પુસ્તકનો જ સહારો લેવો પડે છે.
તેથી જ પુસ્તક એ ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન યુગનાં દર્શન કરાવતું એક દર્પણ છે.

જયંતિ શાહ

—દીવો બળે છે અને પોતાની જાતને બાળે છે, પણ બીજાને પ્રકાશ આપે છે. એ બુઝાઈ જવાનો છે, પણ તેની તેને ચિંતા નથી. પોતાના પેટમાં જીવનનું કેટલું તેલ છે તે જાણવાની ફિકર નથી. તેનું એકમાત્ર ધ્યેય છે-પોતાને ભોગે પણ બીજાને પ્રકાશ આપવો. જીવનની અંતિમપળ સુધી તેની ધ્યેયનિષ્ઠા અડગ રહે છે.

—પાત્ર સુવર્ણનું હોય છતાં ફુટેલું હોય તો શા કામનું ? તેના કરતાં માટીનું વાસણ વધુ સારી રીતે હેતુ સારે છે. એ પ્રમાણે જ અભિમાની પંડિત વિદ્યાને જીરવી નથી શકતો અને મિથ્યાભિમાની ધનવાન લક્ષ્મીથી વિનમ્ર નથી બની શકતો. તેમના કરતાં વિદ્યાવિહિન અને લક્ષ્માવિહિન વધુ સારા છે. વિનમ્રતા નબળાઈ નથી પણ બળ છે.

—નિરાશાને પચાવતાં આવડે તો નિરાશા પણ કલ્યાણપ્રદ નીવડે છે.

—સદ્‌વિચારની સરિતામાં મનનું સ્નાન નિત્ય કરી શકાય તો તનના સ્નાન માટે ગંગા જમના સુધી જવાની કોઈ આવશ્યકતા નથી.

—સન્માન, સંપત્તિ અને સ્વાદના ભૂખને જેટલી સંતોષશો એટલી વધશે.

સામયિક દોહન

ચક્રવર્તિ રાજગોપાલાચારી કહે છે

આ કલિયુગ નહિ પણ "કુલીયુગ" છે

સ્વતંત્રતા મળ્યા બાદ આપણે સૌ જાણીએ છીએ કે હવે ભાષણો કે સભાઓથી કંઈ વળવાનું નથી. હવે તો કાર્યનો સમય આવી પહોંચ્યો છે, અને ત્યારથી આપણે કંઈક કાર્ય પણ કરતા રહ્યા છીએ. આપણે જાણવું જોઈએ કે સ્વાર્થ વશ કરેલા કોઈ કાર્યનું પરિણામ સારું નથી આવવાનું. સામાજિક ક્ષેત્રે તમે જે કંઈ કાર્ય કરો તેમાં ત્યાગની ભાવના નહિ હોય તો તેનું શુભ ફળ કંઈ નહિ આવે. ઠીક, પણ ત્યાગમાં તો દુઃખ વેઠવાનું હોય છે. તમે ભરે ભાણે બેઠેલા હોય અને કોઈને તમારે ખાવાનું આપવું હોય તો ચોક્કસ તમારા ભાણામાંથી ઓછું થવાનું. તમો કોઈકને કપડાં આપશો તો તમારા ભરેલા કબાટમાંથી જરૂર કપડાં ઓછાં થશે.

જરૂરિયાતો ઘટાડો

જુના સમયમાં લોકો આવું દુઃખ સહન કરવામાં માનતા હતા, અને તેથીજ તેઓ ધર્માદા દાન-પુણ્ય વગેરે વિશેષ કરતા હતા. તેઓ કમાતા પણ ખૂબજ અને બીજાની ભલાઈમાં પણ વિશેષ ખર્ચ કરતા. આજે, ઓછું કમાય છે અને વધુ ખર્ચ કરે છે-અને ખર્ચ પણ બીનજરૂરી ચીજો ઉપર જ વધારે છે. મેં લાંબુ જીવન જોયું છે. અને તેમાંથી જે કંઈ મેળવ્યું છે તે મુજબ મારી તમને એટલી જ સલાહ છે, કે તમારી જરૂરિયાતો ઘટાડી થોડે ખર્ચે સુખી થાવ!

દેવાળિયા માર્ગે આગેકદમ

આજે આપણું મોટામાં મોટું એ જ દુઃખ છે કે આપણી ખર્ચાળવૃત્તિ વધી ને આપણે સર્વે 'દેવાળિયા' માર્ગે વળી ગયા અને ખર્ચાળવૃત્તિને પોષવા કમાણીના ખોટા રસ્તા ઊઘડયા. ચોરી, ગુંડાગીરી એવાં અનેક પાપો વધ્યાં છે અને સમાજ 'ખરાબ' સ્ત્રી-પુરુષોથી (Bad Elements) ભરાઈ ગયો છે. સાથે આપણે આપણા બાપદાદા કરતાં વધુ કમાઈએ છીએ એમ માનીએ છીએ, પરંતુ ખર્ચાળવૃત્તિને લીધે તો સુખ હમેશાં આપણાથી દૂર રહ્યું છે. આ વૃત્તિએ આપણને કેટલા બદલ્યા છે!

નબળું ચારિત્ર

મનુષ્યના માથા ઉપરના વાળ તો તેના તે જ રહ્યા, પણ તેમાં નાખવામાં આવતાં સુગંધીદાર તેલ અનહદ વધ્યાં છે. મનુષ્યનું શરીર તેનું તે જ રહ્યું છે, પરંતુ એના ઉપરનાં

કપડાં અનેક રીતે વધી ગયાં છે. આ વૃત્તિથી આપણે નૈતિકતા પણ ગુમાવી છે. યાદ રાખો કે નૈતિકતા જાળવવા માટે પણ આપણે આપણી જરૂરિયાતો ઓછી કરવી પડશે. ચારિત્ર વિષે પુસ્તકો લખાય છે, પરંતુ આટલી સાદી સમજ આપણે આચરવામાં નબળા થઈ ગયા છીએ.

બચાવો કેમ નહિ ?

ખર્ચાળ વૃત્તિથી તો ચારિત્ર શિથિલતા જરૂર વધવાની. હું કહું છું. તમે ખૂબ કમાવ-પણ સાથે બચાવવાની વૃત્તિ રાખો. આપણા દેશમાં અનેક પ્રકારની યોજનાઓ થાય છે તે સારું છે. પરંતુ જનતાની બચાવ વૃત્તિ વગર દેશનો ઉદ્ધાર નહિ થાય. તમે આજના યુવાનોને જુઓ. વધુ ખર્ચ કરી કંઈ બચત ન રાખતાં આખરે તેઓ મગજનું સમતોલપણું ગુમાવી દે છે-તેઓ જાણતા નથી કે, જિંદગી શું છે ? પરિણામે, તે કાં તો ગાંડાની હોસ્પીટલમાં દાખલ થાય છે યા પોતાના ઘરને ગાંડાની હોસ્પીટલ બનાવી દે છે. તમે બચત કરી નૈતિકતા જાળવી રાખો, નહિ તો બીજો ઈલાજ છે ગાંડાની હોસ્પીટલમાં જવાનો.

સાદાઈમાં શરમ નથી

યુવાનોએ ઈશ્વર પર શ્રદ્ધા રાખી સાદા જીવનથી પવિત્ર બની જીવવુ જોઈએ. સાદાઈમાં ડર કે શરમ ના હોય; શરમાવું તો જોઈએ 'દેખાવ' (Show) કરવા માટે. આજકાલ શહેરમાં ઝવેરાતની દુકાનો વધી રહી છે. શ્રીમંતાઈનો દેખાવ કરવામાં તો આપણે ત્યાં સુધી પહોંચ્યા છીએ કે સાચા હીરા ન મળતા ખોટા હીરા વાપરીએ છીએ. બહેનો ઝવેરાત પહેરે એ સમજી શકાય. પણ તેઓ તો બાળકોને પણ ઘરેણાં પહેરાવી તેમનાં જીવન પણ ભયમાં મૂકે છે. સ્ત્રીઓને શણગારી પતિઓ પણ તેમનાં જીવન ભયમાં મૂકે છે. આ તો મૂર્ખતાની સીમા છે.

માતાઓ સમજે

માતાઓ સમજી લે કે તેમનાં બાળકો સ્વચ્છતાથી સુંદર દેખાશે તે ઘરેણાંથી નહિ દેખાય. યુવાનોએ જાણવુ જોઈએ કે સ્વચ્છ દાંતથી જે સુંદરતા મળશે તે દાંતોમાં રાખેલી સીગારેટ નહિ આપી શકે. સુદૃઢ શરીરની સુંદરતા ગમે તેટલી કિંમતી કપડાંમાં નથી.

કલિયુગ નહિ પરંતુ કુલીયુગ છે

આ કલિયુગ નહિ 'કુલીયુગ' છે. તે બધાને 'કુલી' (મજૂરો) બનાવી દેશે. દસ જણાનો શ્રમ ભેગો કરી કમાનારની હવે આપણે જરૂર નથી સૌએ શ્રમ કરવો પડશે. આપણે શ્રમની પ્રતિષ્ઠા સમજીએ. શરીરનું કામ સૌ કોઈ કરી શકશે. બુદ્ધિનું કાર્ય થોડાઓ માટે જ હોય છે, તે માગશો તો તમારે લાંબી કતારમાં (ક્યુ) ઊભું કરવું પડશે.

બાળકોના નેહરૂ ચાચા

બાળકોના નેહરુચાચા એક સમારંભમાં હાજરી આપવા જઈ રહ્યા હતા. રસ્તાની બંને બાજુએ ભારે ભીડ જામેલી. એમણે જોયું કે એક ચબૂતરા ઉપર ઊભેલો કોઈ બાળક એમની ભારે ઉત્સુકતાથી રાહ જોઈ રહ્યો છે. તેઓ લોકોની વચ્ચેથી માર્ગ કાઢતા પેલા બાળકની પાસે જઈ ઊભા અને તેને ઊંચકી લીધો. પોતાનો હાર બાળકને પહેરાવી દીધો.

પંડિતજી જ્યારે જ્યારે બાળકોની પાસે પહોંચે છે ત્યારે તેઓ બાળક જેવા બની

જાય છે. બાળકોના પ્રેમનો અધિકારી તે જ બની શકે છે જે એમની વચ્ચે બાળક બની જાય.

તેઓ લખે છે :—મને એનો આનંદ છે કે મારા જન્મ દિવસને ભારતનાં ભૂલકાંઓએ બાળ દિન માન્યો છે. મને આનાથી વિશેષ કશી પ્રતિષ્ઠા મળી શકે છે અને એનાથી અધિક કયો આનંદ હોઈ શકે છે કે રાષ્ટ્રના ઉદ્યાનની આ કુસુમકળીઓ તથા કોયલોએ મને તેમના અપાર સ્નેહનો ભાગીદાર બનાવ્યો. નિઃશંક કોઈપણ વ્યક્તિને માટે એ જગતની સૌથી વધુ કીમતી વસ્તુ છે મને અચંબમી થાય છે કે હું જોઉં છું કે લોકો કોઈ વ્યક્તિ કે રાષ્ટ્રનું ભાવિ જાણવા માટે તારાને જુએ છે. મને એ જ્યોતિષશાસ્ત્રની ગણતરીમાં કંઈ રસ નથી. જ્યારે મને ભારતનું ભાવિ નિહાળવાની ઇચ્છા થાય છે ત્યારે હું ફક્ત ભારતનાં બાળકોની આંખો અને ચહેરા જોવા કોશિશ કરું છું. બાળકોના ચહેરા ઉપરના ભાવ ભાવિ ભારતની મને ઝાંખી કરાવે છે. એમની આ અચળશ્રદ્ધા સાર્થક સિદ્ધ થાય એમ કોણ ન ઇચ્છે? આવતી પેઢીના અથાગ પરિશ્રમથી શ્રી નેહરુના ભાવિ ભારત અંગેનું સ્વપ્ન સાકાર થશે.

વિનોમૂર્તિઓનો વિનોદ

એક વાર ગાંધીજી શાંતિનિકેતનની મુલાકાતે ગયા હતા ત્યારે ગુરુદેવ રવીન્દ્રનાથ ટાગોરે તેમના સ્વાગતની ભવ્ય તૈયારી કરી હતી. શાંતિનિકેતન એટલે કળાનું પરમધામ કહેવાય. સ્વાગતની બધી જ રચનામાં શાંતિનિકેતનની કળા તરી આવતી હતી. ગાંધીજીને જે ઓરડામાં ઉતારો આપવાનો હતો તે ઓરડો વિવિધ પ્રકારનાં પુષ્પો અને કળામય વસ્તુઓથી સુંદર રીતે શણગારવામાં આવ્યો હતો. ગાંધીજીને તો એવા શણગારની કલ્પના પણ ન હતી. તેમને તો આશ્રમની ઢબનો એક સાદો ઓરડો પૂરતો હતો. જ્યારે ગુરુદેવ ટાગોર તેમને ઉતારાવાળા ઓરડામાં લઈ ગયા ત્યારે ઓરડામાં પેસતાં જ આ બધો કલામય શણગાર જોઈ ગાંધીજી હસી પડ્યા.

તે બોલી ઊઠયા : અરે ! આ બધું શું છે? આ કન્યાના મંડપમાં મને કયાં લાવો છો ?

ગુરુદેવ ટાગોર પણ વિનોદમાં ભળ્યા. તે બોલ્યા : તમે કવિના ધામમાં પધાર્યા છો એટલું યાદ રાખવું જોઈએ.

પણ ગાંધીજી વિનોદમાં પાછા પડે એવા ન હતા. તેમણે પૂછ્યું : ઠીક ત્યારે, કન્યા કયાં છે ?

સ્વાગતમાં હાજર રહેલી બહેનો મંદમંદ હસી રહી હતી. પણ ટાગોરે જવાબ આપ્યો : અમારા હૃદયની સદૈવ તારુણ્યવતી રાણી શાંતિનિકેતન તમને આવકારે છે.

આ જવાબથી ગાંધીજી વધુ ખીલ્યા : મારા જેવા ગરીબ, બુઢ્ઢા અને બોખા આદમીને એકવાર જોયા પછી તે ભાગ્યે જ બીજી વાર જોશે.

"ના, ના ટાગોર બોલી ઊઠયા, "અમારી રાણી તો સત્યની પૂજારણ છે, અને આટલાં વર્ષોથી તે એકધારી રીતે સત્યને જ પૂજતી આવી છે."

ગાંધીજી : એમ ! મારા જેવા બોખા અને બુઢ્ઢા આદમીને પણ સ્થાન છે ખરું.

આવા વિનોદી વાર્તાલાપ પછી ટાગોરે ગાંધીજીની વિદાય લીધી. ગાંધીજીએ શણગારની

રેટવીક વસ્તુઓ ખસેડીને ખૂણામાં મૂકાવી દીધી. ત્યાં રેંટિયો અને બીજી સામગ્રી આવી ગઈ. પથારી પણ તે ઓરડામાંથી બહાર કઢાવી અને હંમેશ મુજબ ખુલ્લા આકાશની છત્રછાયા નીચે સૂતા.

બીજે દિવસે કવિવર મહાત્માજીને મળવા આવ્યા. ઓરડાની દશા જોઈ તેમણે વિનોદની ધારા ચાલુ કરી. "અરે! રામ, રામ. કન્યાનો મંડપ તો દેખાતો પણ નથી. વર તો બેઠેલા છે પણ કન્યા બિચારી ભાગી ગઈ કે શું?

ગાંધીજી: (ગુરુદેવને આવકાર આપવા ઊભા થઈ ને) મેં પહેલેથી જ ચેતવણી નહોતી આપી કે કન્યા આ ખોખાન્શુદ્ધાની દરકાર નહીં રાખી શકે? બંને મહાપુરુષોના અટ્ટહાસ્યથી શાંતિનિકેતન ગુંજી રહ્યું હતું.

ગરીબનું અક્ષયપાત્ર

શ્રાવસ્તિમાં દુકાળ પડ્યો. ભગવાન બુદ્ધે પોતાના શિષ્યોને પૂછ્યું, "તમારામાંથી કોણે ભૂખ્યાને ભાણાં ભેગા કરવાની જવાબદારી ઉપાડી છે?"

શ્રેષ્ઠી રત્નાકર માથું ઢાળી ગયો ને બોલ્યો. "મારી તમામ દોલત ખરચી નાખું તોયે આ દુકાળીઆઓના પેટનો ખાડો પૂરાય તેમ નથી."

સેનાપતિ જયસેન કહે, "પ્રાણ માગો તો પાથરી દઉં. પણ આટલું બધું અનાજ મારા કોઠારમાં ય નથી."

હજારો વીઘાં ધરાવનારો ધર્મપાલ નિસાસો મૂકતો કહે, "સૂકા દુકાળનો રાક્ષસ મારી ખેતીને છેક જ ભરખી ગયો છે. મહેસૂલ કેમ કરીને ભરીશ તેની જ મને તો સમજ પડતી નથી."

સૌથી છેલ્લે ભિક્ષુ-કન્યા સુપ્રિયા ઊઠી. સૌને વંદન કરીને સંકોચાતી બોલી "હું ભૂખ્યાને ભાણાં ભેગાં કરીશ."

બધા ચકિત થઈ ગયા અને બોલી ઊઠ્યા, "પણ કેવી રીતે? આવડી મોટી પ્રતિજ્ઞા તું હિંમત પર પાળી બતાવીશ?"

"હું સૌથી ગરીબ છું એ જ મારી શક્તિ છે. મારો ભંડાર ને મારી સંપત્તિ તમારા દરેકના ઘરમાં છે," સુપ્રિયાએ કહ્યું.

રવિન્દ્રનાથ ઠાકુર

સમર્પણની વહેતી ગંગા

સમર્પણ વિના સુવાસ નથી. બગિચામાં જ્યાં ત્યાં અખરોટનું ઝાડ ઉગ્યું છે. એને સો વરસે ફળ આવે છે. એનો વાવનારો એના ફળ ચાખતો નથી. એ તો એનો પસીનો જમીન પર ઢોળે છે. અને ભાવિ પેઢીને અખરોટનાં ફળ સાંપડી જાય છે, એકનું સમર્પણ અને બીજાનો સંતોષ.

અને તમને રાજહંસની જીવન કથાની જાણ છે? રાજહંસ જળ ઉપર તરવા માટે મશહૂર છે. પણ જાણકારો કહે છે કે, રાજહંસ પણ એના કંઠમાંથી સંગીત રેડે છે. પણ

ક્યારે ? જ્યારે હંસલાનો જીવ ઉડી જવાની ઘડી આવે છે ત્યારે-એટલે જીવન અને મરણની જુગલબંધી રણકાવતું હંસનું ગીત ઉથલી પડે છે. એનાં રૂપનું સમર્પણ આમ સંગીત જગાડી જાય છે.

કુરબાની પણ એક કલા છે. લોકોનાં લોચનને લોહી વહી રહ્યું, ત્યારે ઈસુએ વધસ્તંભને વહાલો કર્યો એના દેહને સ્તંભ પર જડી રાખનારા ખીલા પાસે વાચા નહોતી. પણ એ ખીલામાંથી એક દિવસ એક ખૂબસુરતી પ્રગટી, એક મહેક ઉડી. સ્નેહ અને સમર્પણની એ જુગલબંધી અમર બની ગઈ.

સમર્પણને કોઈ ઢંઢેરાની જરૂર પડતી નથી. એની ભાષા અનોખી છે. એ ભાષામાં અનેકનાં સુખનો ભાણુ છુપાએલો છે. અંધકાર પીને ઉજાસ આપનારાઓ જે જુગલબંધી રજુ કરે છે, એને દાદ દેવા માનવીઓ કદાચ હાજરી નહિ આપતા હોય પણ ધરતીની મુક્ત હવા અને સુવાસની વરમાળ પહેરાવી દે છે. દશે દિશાએ એનાં ગીત ગાય છે.

સમર્પણની ગંગા વહે છે તો એને જમના સાંપડી રહે છે. સમર્પણ કોઈ બદલો માગતું નથી. સમર્પણ ન હોત તો આ સૃષ્ટિ આવી રૂપાળી ન હોત ! કુરબાની ન હોત તો, જગતમાં કલાનો બગીચો ખીલ્યો ન હોત,

સમર્પણ એટલે નકરો દેહનો વિલય નહિ પણ મનની એ એક અવસ્થા. જીવનમાં દરેકને સમર્પણ મ ટેની તક મળે છે. પણ એ વેળા માનવી એની મતલબના મિનારાની જ એક બાંગ સાંભળે છે; બીજાના સુખ ખાતર પોતાના સુખને જતું કરવાની વૃત્તિ સમર્પણની સુગંધ મહેકતી કરે છે.

સીતા ધરતીમાં સમાઈ ગઈ તોય એના સમર્પણની પ્રેરણા આજે ય જીવતી છે.

કર્ણના કુંડળમાં અમરતાનાં કિરણો હતાં. એ માગવા શ્રીકૃષ્ણ કર્ણ પાસે પધાર્યા અને બ્રાહ્મણવેશે આવેલા શ્રીકૃષ્ણને કર્ણ પારખી ગયા. અને તો ય એમનું સમર્પણ જીતી ગયું. હસતે મુખે કર્ણે શ્રીકૃષ્ણને કુંડળ આપી દીધાં. કૃષ્ણનું મોત એણે એના પોતાના હાથ વડે કૃષ્ણને સોંપી દીધું.

જીવનનો માંડવો જે નીર માગે છે એ નીર પ્રેમનાં છે, ત્યાગનાં છે, કુરબાનીનાં છે. જીવન અને કર્મની જુગલબંધી જે સંગીત દડતું કરે છે, એની સાથોસાથ મોત ચાલે છે. આ મોત પરાજય પામે છે, જો જીવન અને કર્મની જુગલબંધી સમર્પણથી સુરીલી બની હોય.

પિતૃધન

રાહુલને તો ખબર જ નહોતી કે પોતાના પિતા કોણ ? આ નાનો બાળક તો એમ જ સમજતો હતો કે શુદ્ધોધન તેના પિતા છે.

પણ તેની માતાએ, ભગવાન બુદ્ધ એકવાર કપિલ વસ્તુ નગરમાં આવ્યા ત્યારે તેને સાચી વસ્તુ જણાવી.

તેણે કહ્યું : " જો પેલા સુંદર મુખાકૃતિવાળા સંન્યાસી જેવા પુરુષ ઊભા છે તે જ તારા પિતા છે ! "

" તો મારે હવે શું કરવું ? " રાહુલે પૂછ્યું.

" હે પુત્ર ! તું સુંદર આભુષણો ને અલંકારો ધારણ કરીને તારા પિતા પાસે જા. તેમની પાસે અતિશય ધન છે, તેમની પાસે જઈ ને તું કહેજે કે હું તમારો પુત્ર છું. માટે મને પિતૃધન આપો. હું તમારી પાસેથી વારસો મેળવવા આવ્યો છું ! "

રાહુલે માતાની આજ્ઞાનું પાલન કર્યું. કિંમતી અને સુંદર આભુષણો ને અલંકારો ધારણ કરી તે પિતા પાસે ગયો ને બોલવા લાગ્યો : " હે પિતા, તમને મળવાથી મને ઘણો જ આનંદ થાય છે. મને પિતૃધન આપો. મારી ઇચ્છા પૂરી કરો."

રાહુલે આમ ધનનો વારસો માગ્યો. તેને પોતાની સાથે પાછળ આવવાનું તથાગતે કહ્યું. થોડે દૂર જઈ ને ભગવાને કહ્યું : " હે પુત્ર ! તું ધનની માગણી કરે છે પણ હું તને તેના કરતાં વધુ ઉત્તમ ને કિંમતી એવો સપ્તરત્નનો વારસો આપવા માગું છું કે જે રત્ન ધન કરતા શ્રેષ્ઠ છે, અક્ષણિક છે ને જેની પ્રાપ્તિ મને બોધિવૃક્ષ નીચે થઈ હતી. મારા એ આધ્યાત્મિક જ્ઞાનનો તને હું વારસ બનાવીશ "

પછી તેમણે રાહુલને શ્રમણ ધર્મની દીક્ષા આપી.

સત્યમ્

આપ્યું દાન પાછું ન લેવાય

જાફર સાદિક હજરત મહંમદના દોહિત્ર થાય. તેઓ એક જ્ઞાની અને ત્યાગી પુરૂષ હતા. આ પ્રસંગ સાદિક સાહેબના જીવનનો છે.

એક માણસ એક હજાર રૂપિયાની નાણાં કોથળી લઇને જતો હતો. રસ્તામાં ક્યાંક એ ભૂલી ગયો. એને યાદ આવતાં એ શોધવા લાગ્યો ત્યાં એની નજર સાદિક સાહેબ પર પડી. એણે ફરત સાદિક સાહેબને પકડયા.

સાદિક સાહેબે તેને ઘણું યે સમજાવ્યું કે ભાઈ તારી કોથળી મેં નથી લીધી તોયે પેલો માને જ નહીં. આખરે સાદિક સાહેબે તેને પૂછ્યું : ' એમાં કેટલાં નાણાં હતાં ?'

' હજાર રૂપિયા હતા !'

' ચાલ ત્યારે મારી સાથે. ' એમ કહીને સાદિક સાહેબ તેને પોતાના ઘરે લઈ ગયા અને પોતાની પાસેથી તેને પૂરા એક હજાર રૂપિયા ગણી આપ્યા.

પેલો માણસ ખુશ થતો ચાલ્યો ગયો પણ થોડા વખત પછી એને પોતાની નાણાં થેલી પાછી મળી આવી ! એને પોતાની ભૂલ સમજાઈ ! હજાર રૂપિયા લઈને તે પાછો સાદિક સાહેબ પાસે આવ્યો અને તેમની માફી માગી, રૂપિયા પાછા આપવા લાગ્યો ત્યારે સાદિક સાહેબે તે લેવાની સાફ ના પાડતાં કહ્યું : ' એક વાર આપેલું દાન મારાથી પાછું લઈ શકાય નહીં. ' અને નાણા લીધાં નહીં.

પેલા માણસને જ્યારે ખબર પડી કે મેં જેને ચોર માન્યો હતો એ તો મહાપુરૂષ સાદિક છે ત્યારે તેના પશ્ચાતાપનો પાર ન રહ્યો.

કોણ ડુબે

મહાવીર પ્રભુના શિષ્યો વચ્ચે એકવાર ચર્ચા ચાલી, વ્યક્તિનું પતન કયા કારણે થાય એ ચર્ચાનો મુદ્દો હતો. કોઈએ કહ્યુ કે કામવાસના એ જ પતનનું કારણ છે; બીજાએ કહ્યું કે પતનનું મૂળ કારણ ક્રોધ છે; ત્રીજાએ લોભને આગળ ધર્યો અને ચોથાએ કહ્યું, " તમે બધા ખોટા છો; અભિમાન એ જ પતનનું મૂળ કારણ છે. "

' મતભેદ વધી પડ્યો અને પછી સમાધાન માટે બધા ભગવાન પાસે ગયા; ભગવાને કહ્યું, " પહેલાં હું તમને પૂછું એનો જવાબ આપો. " મજબૂત અને સરૂં તુંબડું હોય અને કોઇપણ જગ્યાએ કાણું ન હોય તો તુંબડું ડૂબે ખરૂં ? "

"ના, કદિ ન ડૂબે."
"કાણું પડે તો ?"
"તો ડુબવાનો ભય ખરો."
"કાણું જમણી બાજુ પડે તો ?"
"તો પણ ડુબવાનો ભય."
"ડાબી બાજુ પડે તો ?"
"તો પણ ડુબી જવાય."

પછી ભગવાને કહ્યું, "સાંભળો; તુંબડામાં ગમે ત્યાં કાણું પડે તો ડૂબવાનો ભય એમ તમે સૌ કહો છો અને તેથી હું કહું છું કે માણસનું જીવન એ તુંબડા જેવું છે અને એમાં દુર્ગુણને લીધે ગમે ત્યાં કાણું પડે તો તે ડૂબી જાય, કામ, ક્રોધ, લોભ, મત્સર વગેરે દુર્ગુણો-માંથી કયો ઓછો અને કયો વધારે એવી ગણત્રી કરવી નહીં. કોઈ પણ દુર્ગુણ માણસને ડૂબાડી શકે છે, આ દુનીયામા અનેક પ્રકારનાં દર્દ છે પણ એક જ દર્દ માણસનું મૃત્યુ નીપજાવે છે અને તેથી સૌથી મહત્વની વાત તો એ છે કે જીવનનાં આ તુંબડામાં કોઈપણ દુર્ગુણને લીધે કાણું ન પડે એ માટે સતત જાગૃત રહેવાની જરૂર છે લગ્ન કરવા જતાં વરરાજા-ના વસ્ત્રોમાં ડાઘ હોય તો તે તરત જ બદલાવી નાખે છે અથવા તો ડાઘ દૂર કરે છે અને આવી જ રીતે આ સંસારમા વરરાજા બનીને ફરવાનું છે પણ મનનુ વસ્ત્ર શુદ્ધ રહેવું જોઈએ. મન મેલું હોય, એમાં જરા કાણું હોય તો સમજી લેવું કે અનેક દુર્ગુણો એમાં દાખલ થશે અને પતન થયા વિના નહીં રહે. વરરાજા બનીને કોઈ દિવ્ય જ્યોતિ સાથે લગ્ન કરવાં હોય તો મનના ઘોડાને કાબુમાં રાખો.

શ્રી નહેરુની અધીરાઈ !

પંડિત નેહરુની ભાણી એટલે કે વિજ્યાલક્ષ્મી પંડિતની સુપુત્રી ચંદ્રલેખાનાં લગ્ન ગયે વર્ષે જ લેવાઈ ગયાં. વિજ્યાલક્ષ્મી જરા પરદેશોમાં વધુ રહેતાં હોવાથી અને પરદેશી મિત્રોની સંખ્યાની હાજરી વધુ હોવાથી તેમના મનોરંજન ખાતર લગ્નમાં થોડાક પાશ્ચાત્ય રિવાજો પણ સામેલ કર્યા હતા. એ રિવાજ મુજબ નવા પરણેલા વર વહુને હાથે 'વેડીંગ-કેક' કાપવાનો એક ક્રમ રાખવામાં આવ્યો હતો. આ વેડીંગ કેક માત્ર વર-વહુને હાથે જ કપાય એવો પશ્ચિમમાં ખાસ રિવાજ છે.

લગ્ન પતી જતાં આમંત્રિત મહેમાનો કેક કાપવાના સમારંભ માટે અધીરા થઈને બેઠા હતા. પણ વરવહુ કોઈ બીજી વિધિમાં હોવાથી, અથવા તો વધૂ જરા શરમાતી હોવાથી એ વિધિમાં દીન થઈ રહી હતી. આ ઢીલ જવાહરલાલ નેહરુથી સહન થતી ન હતી. 'સમય' જાળવવામાં ચુસ્ત એવા એ મહાશય આ ઢીલથી આવરા—બાવરા થઈ રહ્યા હતા. અંતમાં જ્યારે એમના સ્વભાવ મુજબ એમનાથી વધુ વાર સહન થઈ નહિ ત્યારે તેમણે તરત હાથમાં કેક કાપવાની છરી લીધી અને કેક પાસે જઈને કહ્યું 'અરે! આ શું? આ કેક કાપવી એમાં આટલી બધી વાર...? વિજ્યા! ચાલ તો કોઈ કેક કાપવા આવે છે કે પછી હું જ કાપી નાખું...!

અને તે ઠેઠ કેક સુધી છરી લઈ ગયા. ત્યારે જ વિજ્યાલક્ષ્મીએ દોડી જઈને કહ્યું 'અરે અરે! જવાહર! આ કેક તો જે નવા પરણેલા હોય તેણે જ ભાંગવી જોઈએ! લગ્ન તારાં નહિ પણ ચંદ્રલેખાનાં થઈ રહ્યાં છે!'

એ સાંભળી જવાહર જરા ચોંકી ગયા. અને પોતાના ઉતાવળા સ્વભાવનો દોષ જાણી જઈ 'હો-હો-હો' કરીને હસવા લાગ્યા.

સંવત ૨૦૧૩ નું બાલ, કુમાર-કિશોર તથા પ્રૌઢસાહિત્ય

એક પત્ર

પ્રિયભાઈશ્રી,

ગયા વખતના પત્ર કરતાં આ પત્ર તમને ત્રણેક મહિના મોડો લખાય છે. તેનું કારણ એ છે કે ઘણાખરા પ્રકાશકો વર્ષ આખરે પુસ્તકો મોકલતા હોઈ, બધા પુસ્તકો જોઈ જતાં ઠીક સમય લાગે છે.

ચાલુ વર્ષના પ્રકાશકોની સંખ્યા, ગયા વર્ષના કરતાં પ્રમાણમાં વધારે છે. અત્યારસુધી સંપૂર્ણ સહકાર આપનાર કોઈ કોઈ પ્રકાશકોએ બે ત્રણ પત્રોનો જવાબ આપવાની તસ્દી લીધી નથી તેમના પુસ્તકો વિષે સવિસ્તર લખવાનુ બની શક્યું નથી. જો કે પરિશિષ્ટની યાદીમા તો તેમના પુસ્તકોની યાદી આપી છે. કેન્દ્ર સરકારે તથા મુંબઈ સરકાર જુદા જુદા વિભાગોના લેખકોને પારિતોષિકો આપી, તેમને પ્રોત્સાહન આપ્યું છે તે માટે બન્ને સરકાર અભિનંદનને પાત્ર છે.

તા. ૧-૪-૫૮થી છાપેલ પુસ્તકોનું નૂર રેલવેએ અરધુ કરી નાખતાં પુસ્તકોપરનો બોજો ઠીક પ્રમાણમા ઓછો થયો છે પરંતુ ટપાલદ્વારા પુસ્તકો મંગાવનાર માટે ટપાલ ખાતાએ હજુ સુધી કંઈ રાહત આપી નથી. વર્ષોથી આ પ્રશ્ન વિચારણા હેઠળ હોવા છતા તેનુ કંઈ શક્ય પરિણામ હજુ સુધી આવ્યું નથી તે શોચનીય છે.

અમદાવાદના ભારતી સાહિત્ય સંઘ (પ્રાયવેટ) લિમિટેડે નૂતન સમાજ—શિક્ષણ ગ્રંથાવલિના પેલાસેટના છેલ્લા બે પુસ્તકો શ્રી ચુનીલાલ મડિયાકૃત ' ઘીનો દીવો ' તથા શ્રી ચુનીલાલ વર્ધમાન શાહ કૃત ' ભોળો ખેડૂત ' પ્રગટ કર્યાં છે ' ઘીનો દીવો 'માં તેજ શીર્ષકની વાર્તા ઉપરાંત શ્રી મડિયાની ' કમાણી ' ' મોલે બાધ્યાં વેર ' ' છપ્પરપગી ' ' માજાનિયા કૂતરો ' તથા મારા દર્દીઓ એમ ૭ વાર્તા છે. મનુષ્ય જીવનનાં વિવિધ પાસાઓ બતાવતી આ વાર્તાઓ રસદાયક છે. ' ભોળો ખેડૂત ' ટોલ્સ્ટોય કૃત ' આઇવન ધી ફૂલ 'નુ શ્રી ચુનીલાલ શાહે કરેલ રૂપાન્તર છે. વર્ષો પહેલા ગાંડીવ સાહિત્ય મંદિરે ' મૂરખરાજ ' નામથી આ પુસ્તક પ્રગટ કર્યાનું ખ્યાલમાં છે. આ પુસ્તકમા શ્રમવાદ અને મૂડીવાદ વચ્ચેના ઘર્ષણની ઝાંખી કરાવવામાં આવેલ છે. આજ ગ્રંથાવલિની બીજી શ્રેણિનાં દશ પુસ્તકો પણ બહાર પડી ગયા છે. શ્રી પન્નાલાલ પટેલ કૃત ' મેઘો ગામેતી 'મા ' મેઘો ગામેતી ' ' આકનો અમરો ' ' વારસો ' તથા ' ઘડાતો તલાટી ' એમ ચાર વાતો છે અભણ ગ્રામ્ય જનતાને શિક્ષણના અભાવે શું સહન કરવું પડે છે તે તેમાં દર્શાવેલ છે શ્રી ચુનીલાલ વ. શાહ કૃત ' ધન્તીને ખોળે 'મા ' ધન્તીને ખોળે ' ' લાકડાની તલવાર ' તથા ' થાપણ દીવો ' ની ત્રણ વાતો છે તે પૈકી બીજી વાતમા હાજર જવાબીથી માણસની જીંદગી કેવી રીતે બચાવી લેવામાં આવે છે તે દર્શાવેલ છે. શ્રી

પીતાંબર પટેલ કૃત 'કેસુડાંનાં ફૂલ'માં 'કુંવારી મા' 'નરભેરામ ગોર' 'કેસુડાંનાં ફૂલ' 'ઉઘાડું ઘર' તથા 'સેણુરેણુ' મળી પાંચ વાતો છે. આ વાતોમાં લેખકના કહેવા મુજબ 'જીવન માંગલ્યની ઉઘાડી ભાવનાને પ્રદીપ્ત કરે તે દષ્ટિ' રહેલી છે. 'દુઃખના પોટલાં'માં એક લાંબી વાર્તા છે. ઈશ્વર પેટલીકર કૃત આ વાર્તામાં સંયુક્ત કુટુંબનાં સુખ દુઃખનું દિગ્દર્શન છે. શ્રી મનુભાઈ જોધાણીકૃત 'બાપની આબરુ' માં નોક ખાતર મરી ફીટવાની સાત વાતો આપેલ છે શ્રી રમણીક અરાલવાળાકૃત 'સાચી જાતરા' માં મહાત્મા ટોલ્સ્ટોયની ચાર વાતો છે. બધી વાર્તાઓ અગાઉ જાણીતા માસિકોમાં છપાઈ ચૂકી છે. શ્રી પીતાંબર પટેલકૃત 'ગ્રામદાન' માં જીવન માંગલ્યની ચાર વાતો છે. શ્રી ઈશ્વર પેટલીકરકૃત ગ્રામસમાજમાળાના ચાર પુસ્તકોમાં ગામડાના સમાજમાં હમેશાં મળતી વ્યક્તિઓનાં આબેહૂબ રેખાચિત્રો છે. પહેલા ત્રણ ભાગ દરેકમાં ૭ તથા ચોથા ભાગમાં સાત મળી કુલ ૨૫ રેખાચિત્રો તેમાં આપવામાં આવ્યાં છે. આ રેખા ચિત્રોમાં 'શિક્ષક', 'જુવો' 'ભાંજગડિયો' 'ખેડૂત' 'મજૂર' 'દરજી' 'ઢેડ' 'ભંગી' 'ગામ કોઈ' 'ટપાલ' 'વહુ' 'સાસુ' 'શોકય' 'વંધ્યા' 'વાળંદ' વગેરે અનેક વ્યક્તિઓનો સમાવેશ થઈ જાય છે. ગામડામાં અગ્રગણ્ય ગણાતી હોય તેવી કોઈ વ્યક્તિ બાકી રહી જતી જણાતી નથી.

શ્રી વિનોદિની નીલકંઠ કૃત 'મેંદીની મંજરી'માં કયાંય ન સાંભળી હોય અથવા વાંચી હોય તેવી તદ્દન નવીન ચૌદ વાર્તાઓ આપી છે. ડૉ. શિવુભાઈ ત્રિવેદી કૃત 'જંગલનું વેર'માં તે લેખકની વર્ષો પૂર્વે-૧૯૪૦માં માસિકોમાં છપાયેલ ૨૧ વાતો ગ્રંથસ્થ થાય છે. જુદા જુદા પ્રાણીઓની ખાસિયતો આ પુસ્તકમાંથી જાણવા મળે છે. પા. ૧૨૧ ઉપર 'રડિયાર્ડ કિપ્લીંગ'ને બદલે 'રૅડિપાર્ટ કિપ્લીંગ' નો મુદ્રણ દોષ ખૂંચે તેવો છે. અંગ્રેજી ભાષાથી અજ્ઞાન વાચકો તો તેને 'રેડિપાર્ટ' કે 'રડિપાર્ટ' જ ગણવાના.

શ્રી શ્રીકાન્ત ત્રિવેદી કૃત 'વિનોબાજી'માં ભારતના આ સંતનું ટૂંકું ચરિત્ર આવશ્યક વિગતો સાથે છે. ગાંધીજીના ખરા અનુયાયી ગણાતા આ સંતપુરુષનાં જેટલાં જીવનચરિત્રો બહાર પડે તેટલાં ઓછાં છે. અગાઉ આપણને 'સામ્યવાદી વિનોબા'ના શીર્ષક હેઠળ મળેલ જીવનચરિત્ર લખેલ છે પણ મૂળ રૂપમાં તે અત્યારે અપ્રાપ્ય છે.

આજ લેખક કૃત 'નહેરુચાચા'માં પંડિતજીનું સામાન્ય વાચકો માટે સંપૂર્ણ કહી શકાય તેવું જીવન ચરિત્ર છે. પંડિતજીના જીવનનો એક પણ મહત્વનો બનાવ રહી જવા પામ્યો નથી. મુદ્રણ દોષ તો આપણા બધા પુસ્તકોની સામાન્ય ક્ષતિ હોઈ તે વિષે ઉલ્લેખ ન કરવો જ યોગ્ય છે.

શ્રી રામનારાયણ ના. પાઠક કૃત 'આપણી ધર્મકથાઓ ભાગ ૧-૫ માં' લેખકે નાનપણમાં સાંભળેલી વાર્તાઓ તથા મોટી ઉમરે સર્વધર્મના સાહિત્યના ગ્રંથોમાંથી જે કથાઓ મળી તે પોતાની અનોખી શૈલીમાં રજૂ કરી છે. પહેલા ભાગમાં 'નારાયણ, નારાયણ' માં અજામિલની કથા 'પરમહિતૈષી પરમાત્મા' માં નારદના ગર્વ ખંડનની કથા 'ગજેન્દ્રમોક્ષ' માં જાણીતી કથા, 'ગર્વમર્દન' માં ભીમના ગર્વમર્દનની કથા, 'જડભરતમુનિ' ની કથા, 'વાવે તેવું લણે' માં 'મહાવીર તથા ઇંદ્રભૂતિની કથા' બીજા ભાગમાં 'ત્રણ મહાન સંતો' મહાત્મા ઇબ્રાહીમ પ્રેમનો પયગંબર ઈસુ, તથા 'સંત ફ્રાંસિસ' ની કથા છે. ત્રીજા ભાગમાં 'તપસ્વિની રાબિયા'

'ભવિષ્યવાણી' માં વૈશંપાયનની કથા, 'ક્ષમાવીરસ્ય ભૂષણમ્' માં દ્રૌપદીનું યુધિષ્ઠિરે કરેલ સાંત્વન, 'સંતોની સહનશીલતા' માં મહાત્મા એકનાથની સહનશીલતા, 'હૃદયપલટો' માં ત્રણ નાની વાતો તથા 'અંધેર નહિ હૈ, દેર હૈ' માં ઈશ્વરી ન્યાય મોડો પણ અચૂકપણે મળે છે તેની કથા છે. ચોથા ભાગમાં 'સત્ શ્રી અકાલ' માં પોતાના ગુના માટે સજા ખમવાની મહારાજા રણજીતસિંહની તત્પરતા, 'પતિતપાવન' માં ગમે તેવી અધમ વ્યક્તિ ખરા દીલથી ભક્તિ કરે તો તેનો ઉદ્ધાર થાય છે તેની 'રાણી રૂપાંદે તથા રાવ માલોજી' માં તે પ્રસિદ્ધ વાત, 'ગુરુ ગોરખનાથ તથા રાજા ભર્તૃહરી' ની પણ તેવી જ વાત 'ઉત્તર રામચરિત' તથા 'શ્રીમદ્ શંકરાચાર્ય'ની વાત આપેલ છે.

પાંચમા ભાગમાં 'ચિત્તની શાંતિ એજ મોક્ષ' 'જિંદગી માટે જુગાર' 'દક્ષ પ્રશ્નોત્તર' 'કૃષ્ણ વિષ્ટિ', 'હરિનો મારગ છે શૂરાનો' 'જીવનના વિસામા' 'સંત વલ્લુવર' ની વાતો તથા 'સત્યવાણી' તાલિમનો વેદ ગણાતા પુસ્તકના સોનેરી સૂત્રો આપેલાં છે. 'શીગી-શીગી' ફ્રીઝ સ્ટ્રોસના પુસ્તકનો શ્રી. ઈશ્વરભાઈ પટેલે કરેલો અનુવાદ છે. આ પુસ્તક જર્મન સાહસવીર લિયો પાર્ક્સની આફ્રીકાના વિષુવવૃત્તીય જંગલોમાં કરેલી સફરની પરાક્રમ ગાથા છે. 'સાગરનાં સાહસિકો' 'કોરલ આઈલેન્ડ'નું સુલભ ભાષામાં સંક્ષેપ્તીકરણ છે. યુવકો માટે બન્ને પુસ્તકો પ્રેરણાદાયી નીવડે તેવાં છે. શ્રીકાન્ત ત્રિવેદીકૃત 'અજબદેશ' એચ. જી. વેલ્સની પ્રખ્યાત કથા 'આઇલેન્ડ આફ ડૉ. મેરો' નું રૂપાંતર છે. સાહસપ્રેરે તેવી આ કથા કિશોરોને રૂચે તેવી છે.

સસ્તું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલયનો ચાલુ વર્ષનો ફાળો ગણનાપાત્ર છે, 'બાળકોનું આચરણ,' 'બાળકોના ગુણ' 'બાળકોને બોધ,' 'બાળકોની બોલચાલ' તથા 'બાળકોની દિનચર્યા' નામની પાંચ પુસ્તિકાઓમાં બાળકોને તો ખરું પણ મોટેરાઓને પણ ઘણું શીખવાનું મળે તેમ છે. રોજે રોજનો વ્યવહાર, ચારિત્ર્ય ઉન્નતિ, કુમળા મન ઉપરના સંસ્કાર વગેરે જેને અમુલ્ય કહી શકાય તેવી પુષ્કળ બાબતો સહેલી સરળ ભાષામાં આ પુસ્તકાઓમાં આપી છે. પુષ્કળ ચિત્રોવાળી આ પુસ્તિકાઓ દરેક માબાપના ઘરમાં હોવી જ જોઈએ એટલું જ નહિ પરંતુ શાળાઓમાં બાળકોને આ પુસ્તકની લહાણી કરવી જોઈએ.

શ્રી શામજીભાઈ જમોડકૃત 'બાળ રમતો'માં બે વિભાગમાં અઢીથી સાત, તથા સાતથી બાર વર્ષના ઉંમરના બાળકો રમી શકે તેની વિગતો આપવામાં આવી છે. આપણે ત્યાં આ પ્રકારનું સાહિત્ય નહિવત્ હોઈ આ પ્રયાસ સ્તુત્ય છે.

'બાળનીતિ શિક્ષા' (ઉપરના પુંઠા પર 'બાળકોના નીતિશિક્ષા' છપાયું છે)માં 'શિષ્ટાચાર, બ્રહ્મચર્ય પાલન, માતાપિતાની સેવા, ગુરુ સેવા, ઈશ્વરભક્તિ વગેરે આઠ વિષયો પર શ્રી જયદયાલ ગોયન્દકાએ ઠેકઠેકાણે શાસ્ત્રોનાં વચનોનો ઉતારો કરી વાચકના હૃદય પર ઉપર્યુક્ત વિષયોની જરૂરિયાત ઠસાવી છે. મૂળ હિંદી પુસ્તકનો આ અનુવાદ છે 'કન્યા વાચનમાળા'માં વર્ષો અગાઉ મુંબઈ સરકારના કેળવણી ખાતા તરફથી કન્યા વાચનમાળાનાં ત્રણ પુસ્તકો બહાર પડયાં હતાં, તેમાંથી પસંદગી કરીને ૧૦૫ પાઠ એક જ પુસ્તકમાં એકત્ર કરવામાં આવ્યાં છે. આ જ પ્રકારે સંસ્થા 'હોપસીરીઝ'નાં તથા વર્નાક્યુલર સોસાયટીની કમીટીનાં પાઠ્ય પુસ્તકોમાંથી પસંદગી કરીને આપણા લુપ્તથતા સાહિત્યને ચિરંજીવ રાખશે.

'પિતામહ ભીષ્મ'માં શ્રી વાસુદેવ મહાશંકર જોશીએ મહાભારતના એક અજોડ પાત્રનું ચરિત્ર આપણને આપ્યું છે.

સ્વ. મણિલાલ નભુભાઈકૃત 'બાલવિલાસ'ની સંસ્કારિત આવૃત્તિ સંસ્થાદ્વારા આપણને મળી છે. વર્ષો પહેલાં જ્યારે ઉચ્ચ ધોરણોમાં પાઠ્ય પુસ્તકો તરીકે ચલાવવા માટે ગુજરાતી ભાષામાં ગણ્યા ગાંઠ્યા હતા, ત્યારે મૅટ્રિકના વર્ગમાં 'બાલવિલાસ' પાઠ્ય પુસ્તક તરીકે શીખવાનો લહાવો આ લેખકને મળ્યો હતો. શ્રી ચંદુલાલ ત્રિ. વ્યાસકૃત 'વિવિધ વિષયો પર સામાન્ય જ્ઞાન'માં પાંચ વિભાગો—વિચારરત્ન, આરોગ્ય વિચાર, વસ્તુ વિચાર, કૃષિ વિચાર તથા સંસાર સંશોધનમાં જીવનમાં ડગલે ને પગલે ઉપયોગી થતી, પુષ્કળ માહિતી આપવામાં આવી છે. 'બુદ્ધિ કોના બાપની?'માં શ્રી હરીશ નાયકે એક લાંબી સળંગ વાર્તામાં અનેક નાની વાર્તાઓ ગૂંથી લીધી છે.

સ્વ. આનંદશંકર બાપુભાઈ ધ્રુવના અપ્રાપ્ય પુસ્તક 'નીતિ-શિક્ષણ'ની નવી આવૃત્તિ સંસ્થાએ પ્રગટ કરી છે. ૯૦ વાતોમાં આ નીતિ બોધ પથરાયેલ છે. શ્રી માણેકલાલ શંકરલાલ રાણાકૃત 'ગુજરાતના ભક્તો'માં અન્યત્ર પ્રસિદ્ધ નહિ થયેલા ગુજરાતનાં બાર ભક્તોનાં ચરિત્રો આપવામાં આવ્યાં છે.

રવાણી પ્રકાશન ગૃહે શરુ કરેલ લોક ઘડતર માળામાં બબલભાઈ મહેતાકૃત 'મહારાજની વાતો' તથા 'દાદાસાહેબ' પ્રગટ થયેલ છે. 'મહારાજની વાતો' માં રવિશંકર મહારાજના જીવનના પ્રેરણાદાયક પ્રસંગો આપવામાં આવ્યા છે. 'દાદાસાહેબ' માં શ્રી માવલંકરે પોતે જ લખેલ 'મારું ઘડતર' ઉપરાંત સર્વશ્રી પંડિત સુખલાલજી, નાનાભાઈ ભટ્ટ, જેઠાલાલ ગાંધી તથા ચંદુલાલ ભગુભાઈ દલાલના શ્રી માવળંકર ઉપરના લેખોનો સમાવેશ થાય છે.

આ સંસ્થાની નૂતન બાલ સાહિત્યમાળામાં શાંતા ગાંધીકૃત બે પુસ્તિકાઓ પ્રગટ થઈ છે, 'સૌનું ઘર' માં ધરથી માંડીને બ્રહ્માંડ સુધીની હકીકત સહેલી ભાષામાં સચિત્ર રીતે ક્રમશઃ સમજાવવામાં આવી છે. 'લક્કડ એકુ બારભાઈ' એન્ડરસનની વાર્તાનું આપણા દેશને અનુરૂપ ભાષાંતર છે. બાળકોને તે ગમી જાય તેવું છે.

અમદાવાદના ગૂર્જરગ્રંથ રત્નકાર્યાલય તરફથી 'આપણા પ્રતાપી પૂર્વજો' ની સુધારા વધારા સાથેની નવી બીજી આવૃત્તિ 'પ્રતાપી પૂર્વજો' ના નામથી પાંચ ભાગમાં બહાર પાડવામાં આવેલ છે. પહેલા ભાગમાં તો 'પચાસ પ્રતાપી પૂર્વજો' છપાયેલ છે, પણ ગમે તે કારણે-કદાચ '૫૧ ની સંખ્યા થવાના કારણે બીજા ભાગથી તે નામ માત્ર 'પ્રતાપી પૂર્વજો' રાખવામાં આવેલ છે. શ્રીધૂમકેતુ તથા જયભિખ્ખુના સંયુક્ત સહકારથી આ પુસ્તકો તૈયાર કરવામાં આવ્યાં છે.

પહેલા ભાગમાં આઠ ધર્મ સંસ્થાપકો-અશોજરથુષ્ટ્ર, ભગવાન બુદ્ધ, ભગવાન મહાવીર, ઇસુખ્રિસ્ત, હ. મહમદ પયગંબર, સંત કબીર, ગુરુ નાનક, તથા બસેશ્વરના ટૂંક જીવનચરિત્ર ઉપરાંત જીવનના અમુક વિશિષ્ટ પ્રસંગો આપવામાં આવેલ છે. તેજ રીતે બીજા ભાગમાં દશ સંત મહંતો નરસિંહ મહેતા, મીરાંબાઈ, સંત જ્ઞાનદેવ, ચૈતન્યદેવ, મહાત્મા એકનાથ, સંત તુકારામ, મહર્ષિ દયાનંદ સરસ્વતી, સ્વામી રામકૃષ્ણ પરમહંસ, સ્વામી વિવેકાનંદ તથા જ્યોતિન્દ્ર દવે, ત્રીજા ભાગમાં અગિયાર નરોત્તમો-સમ્રાટ ચંદ્રગુપ્ત, પ્રિયદર્શી અશોક, સમુદ્રગુપ્ત, સમ્રાટ હર્ષ,

સમ્રાટ પુલકેશી, જયસિંહ સિદ્ધરાજ, પૃથ્વીરાજ ચૌહાણ વીર વસ્તુપાળ ને તેજપાળ કૃષ્ણ દેવરાય, શહેનશાહ અકબર,-ચોથા ભાગમાં બાર વીર નર નારીઓ રાણા પ્રતાપ, સુલતાના ચાંદ, શાહજહાં, છત્રપતિ શિવાજી, મહારાણી તારાબાઈ, પેશ્વા બાજીરાવ, રાણી અહલ્યાબાઈ, મહાદજી સિંધિયા, નાનાફડનવીસ, રાજા રણજિતસિંહ, રાણી લક્ષ્મીબાઈ, રાણી ચેન્નામ્મા— પાંચમા ભાગમા દશ લોકનાયકો—દાદાભાઈ નવરોજી, લોકમાન્ય તિલક, દેશબંધુ, મહારાજા સયાજીરાવ ગાયકવાડ, રવીન્દ્રનાથ ઠાકુર, ગોપાલકૃષ્ણ ગોખલે, વીર વિઠ્ઠલભાઈ, સુભાષચંદ્ર બોઝ, મહાત્મા ગાંધીજી તથા સરદાર વલ્લભભાઈના જીવનના વિશિષ્ટ પ્રસંગો આલેખવામા આવ્યા છે. લગભગ દરેક ભાગમા એકાદ બહુ ઓછી જાણીતી વ્યક્તિનો સમાવેશ કરવામા આવેલ છે., પ્રસિદ્ધ લેખકોની કલમની આ પ્રસાદી આપણા સાહિત્યમા નોંધ પાત્ર ઉમેરો કરે છે.

શ્રી સોમાભાઈ ફ્રીશાભાઈ કૃત બાલ લેખન યાને સ્વાધ્યાયના ૨, ૩, ૪ ભાગની નવી આવૃત્તિ આ સંસ્થાએ પ્રગટ કરેલ છે જુદા જુદા ધોરણના વિદ્યાર્થીઓ માટે લખાયેલ આ માળા શાળામા ચલાવવા જેવી છે.

શ્રી ધૂમકેતુ કૃત ' સાક્ષર કથાઓ ભાગ ૨ 'મા ' ગોવર્ધનરામ, મણિલાલ નભુભાઈ, નરસિંહરાવ, રમણભાઈ, કેશવલાલ ધ્રુવ તથા આચાર્ય આનંદશંકર ધ્રુવ 'ના વિશિષ્ટ જીવન પ્રસંગો સાથે ટૂંકા જીવન ચરિત્રો આપેલા છે. શ્રી મનુભાઈ જોધાણી કૃત ' વનવગડાના પંખી ભાગ ૧–૨ 'મા ' ચિલોત્રો, બગલા, ચાસ, પતરિંગો, લેલાં, સારસ, કુંજ, હુડહુડ, તેતર, બટેર, લવ્વા-લાવરી, બગુના, સકર ખોરો, ગરુડ, હોલા શકરા અને બાજ તથા વડવાગોળ ', આ રીતે સોળ પક્ષીઓ સબંધી માહિતી છે. વિદ્યાર્થીઓ ઉપરાત મોટેરાઓને પણ આમાથી સારી માહિતી પ્રાપ્ત થશે. કેટલાક પક્ષીઓનાં નામ પણ આપણામાથી ઘણાઓએ સાંભળ્યાં નહિ હોય રૂપે રંગે ફક્કડ આ પુસ્તિકાઓ સચિત્ર છે.

' માંહરાજ ' શ્રી ગુણવંતરાય આચાર્યનું નાટક છે. ' માનવના અંતરતમ હૃદયમાં રહેલી, માણસાઈ ' વહેલા મોડા જાગી ઉઠે છે તે સિદ્ધાતનું આ પુસ્તકમા સુભગ દર્શન થાય છે.

વૈજ્ઞાનિકો સર્વશ્રી બંસીલાલ ગાંધી, જયંતીલાલ ઓઝા તથા નરસિંહ મૂ. શાહ. કૃત ' વિજ્ઞાન દર્શન–૨મા ૨૪ વિવિધ બાબતો વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિથી લખાયેલ છે. આપણે ત્યાં ગુજરાતી ભાષામાં પ્રગટ થતા વિજ્ઞાનના પુસ્તકોમા આ આનન્દદાયક ઉમેરો છે.

શ્રી મનુભાઈ જોધાણી કૃત ' પાદરનાં પંખી ભાગ ૨ 'મા ' કાગ કોશી ' ' ફટક બાજ ' ' લક્કડ ફોડો ' ' સુઘરી ' ' લટેરો ' ' સમળી ' ' ગીધ ' ' ઘુવડ ' તથા ' ચીબરી 'નો વિગતવાર પરિચય આપ્યો છે. છેવટે અઘરા શબ્દોના અર્થ આપી પુસ્તકને ઉપયોગી બનાવાયું છે.

શ્રી મધુરમ્ કૃત ' બાપુ વંદના 'માં ગાંધીજી વિષે ૨૧ ગીતો છે. ગાંધી ગીતોના અલ્પ સાહિત્યમાં આ એક નોંધ પાત્ર ઉમેરો છે.

' નીતિ કથાઓ ભાગ ૪ 'મા શ્રી જયભિખ્ખુએ એક એકથી ચડિયાતી સાંતી વાતો આપી છે. કેટલીક વાતોમાં સંઘરી રાખવા યોગ્ય મૌક્તિકો પથરાયેલાં છે ' સોનુ એ જીવન નથી ' તથા ' કાંબળી બળે તેમાં સાપને શું ? આ આવાં મૌક્તિકો સારા પ્રમાણમાં મળી આવશે.

શ્રી રમણલાલ સોની કૃત ' બાવા આદમનો ખજાનો ' ' કિંગ સોલોમન્સ માઈન્સ 'નું

ગુજરાતી વાચકોને ગમી જાય તેવું રૂપાંતર છે. વર્ષો પહેલાં આ લેખ લખનારે તેનું ભાષાંતર કરવું શરૂ કર્યું હતું પરંતુ થોડા પ્રયત્ન પછી તે કામ અટકી પડયું હતું.

અમદાવાદના લક્ષ્મી પુસ્તક ભંડારે પણ ચાલુ વર્ષમાં સારો ફાળો આપ્યો છે. તેની બાલવિકાસ માળામાં બાર પુસ્તકો બહાર પડ્યાં છે બધાના લેખક શ્રી કાન્ત ત્રિવેદી છે. 'સાચો વિજય'માં મહામંત્રી ચાણક્યની ચતુરાઈની તથા અરબસ્તાનના શામુએલ બીન આદીની વાત આપી છે. 'આંખનું રતન'માં સમ્રાટ અશોકના કુમાર ધર્મ વિવર્તના તથા કોશલરાજ તથા કાશીરાજની ક્ષમાનો ગુણ બનાવનારી વાત, 'એકલે હાથે'માં માલવરાજના સીકંદર પ્રત્યેના ભાવની, ઈશાખાંની વીરતાની તથા રાણા અમરસિંહની વાતો, 'સાચો મંત્ર'માં રાજા અંબરિષ, ચાર્વાકમુનિ તથા નારદના અભિમાન ખંડનની વાત, 'ચંદનની મૂર્તિ'માં તે જ નામની વાત ઉપરાંત, સોનેરી હરણ, સાગરની માછલી તથા અવિચારની વાત, 'સાત ભાઈ'માં તે જ શીર્ષકની વાત, ઉપરાંત 'લપોડશંખ' તથા 'બાદલ અને છાયા'ની વાત, 'સાગરનાં પાણી' સિદ્ધરાજ જયસિંહના અદલ ઈન્સાફની વિધિ ચાંદ નામના શીખની બહાદુરીની કથા તથા શિવાજીની માતૃ ભક્તિની વાત, 'વિદ્યાનું તેજ'માં ગુપ્તવર્ધન, મુનિ દીપંકર, જયદેવ તથા પરોપકારી છોકરાની વાત, 'વાઘનો ભેરો'માં તેજ નામની શિકાર કથા તથા કલોરોફોર્મની શોધની વાત, 'અમરજીવન'મા હેટશેલી, એલિઝાબેથ, તથા વીર જોસેફની વાત ઉપરાંત ગળીની શોધની કથા, 'અજબ વાતો'માં અમેરિકાના વિલિયમ હર્સ્ટની તથા પીટર થેમ્પ્સનના લોભની વાત, તથા લેસક્ષ્મસ નામના કારીગરની વાત, 'બોધક વાતો'માં ટોલ્સ્ટોય રવિન્દ્રનાથ ટાગોર, શરતચંદ્ર ચટ્ટોપાધ્યાય, અવનીન્દ્રનાથ ટાગોર, જ્યોર્જ વોશિંગ્ટન, જવાહરલાલ નેહરુ, મેરનાદ સડા તથા સુમિત્રાના જીવન પ્રસંગો આવેલા છે. કોઈ કોઈ પુસ્તકમાં માત્ર પાનાં પૂરાં કરવા ખાતર, બીજી વાતો સાથે સામ્ય ન ધરાવનાર વાત પણ મુકાઈ ગઈ લાગે છે. પ્રૌઢ શિક્ષણના આ જમાનામાં આ શ્રેણી ઓછી ઉપયોગી નથી આ જ સંસ્થાએ નીલકમલ પ્રકાશનો તરીકે સંસ્કૃત સાહિત્યની અમર કૃતિઓ સુપ્રસિદ્ધ લેખકો તથા લેખિકાઓ પાસે તૈયાર કરાવીને ચિત્રો સહિત બહાર પાડી છે. આ નોંધમાં તો કૃતિઓ તથા લેખક-લેખિકાનાં નામોથી જ સંતોષ માનવો પડશે. 'શકુન્તલા'ના લેખક રતિલાલ નાયક, 'રઘુવંશ'ના કુ. પદ્મા ફડિયા, તથા 'મેઘદૂત'ના હરીશ નાયક છે. 'મેઘદૂત'ને ગદ્યમાં ઉતારવાનું કામ સહેલું નથી. તેનો અંત પણ વાર્તાને શોભે તે જ રીતે આપ્યો છે તથા કાળિદાસની જીવનકથા 'કવિની કથા' નામથી રજૂ કરી છે. 'માલવિકા અને અંગ્નિમિત્ર' શ્રી શ્રીકાંત ત્રિવેદીએ તૈયાર કર્યું છે. 'વિક્રમ-ઉર્વશી' શ્રી 'શિવમ સુંદરમે', 'કુમાર સંભવ' શ્રી જયાબેન ઠાકોરે, 'મુદ્રારાક્ષસ' શ્રી કાંતિલાલ સોમપુરાએ, 'નાગાનંદ' શ્રી સત્યમે, 'કાદંબરી' શ્રી રતિલાલ નાયકે તથા 'વાસવદના' શ્રી સત્યમે તૈયાર કરેલ છે. આ દરેક પુસ્તકનું લખાણ મૂળના ભાવને વળગી રહે છે તે લેખકોની સિદ્ધિ સમાન છે.

અમદાવાદના સુપ્રસિદ્ધ પ્રકાશક બાલગોવિંદ કુબેરદાસની કંપનીના યુવાન સંચાલક શ્રી મંજુલાલ પરીખે પ્રકાશન વિભાગ ખોલી આ પ્રકારનું સાહિત્ય પ્રગટ કરવાનું શરૂ કર્યું છે. 'ગાલ્લી મારી ઘરરર જાય'માં શ્રી જુગતરામ દવેની ૫-૬ વર્ષના બાળકો ભજવી શકે તેવી બાર બાલ નાટિકાઓ છે. સ્વ. દેસાઈભાઈ પરીખકૃત 'શિશુ ભારત' બાળકો માટે લખાયેલ મહાભારતની વાતોમાં એક ઉપયોગી ઉમેરો છે.

શ્રી શિવાભાઈ ગો. પટેલકૃત 'જીવનઘડતર'ની બીજી આવૃત્તિ છે. તેમાં વિદ્યાર્થી તથા નાગરિક જીવનને ઉપયોગી અનેક બાબતો આપી છે. આપણા અભ્યાસક્રમમાં 'નાગરિક શાસ્ત્ર'નો વિષય આવે છે, પણ તેને જીવનમાં બહુ જ થોડા અમલમાં મૂકે છે આપણા દૈનિક જીવનમાં અનેક બાબતોમાં આપણે સહેજ વધારે કાળજી રાખીએ તો આપણા જીવનનું સુંદર ઘડતર થઈ શકે. કુસુમબેન ઠાકોરકૃત 'વાર્તા રે વાર્તા'માં તદ્દન નવી ૭૧ વાર્તાઓ આપવામાં આવી છે. વાર્તા માટે બાળકોની ભૂખ હંમેશ માટે રહેવાની. તેને જૂની વાતોથી શાંત કરવાને બદલે નવી જ વાર્તાઓ રચવાની જરૂર છે. તે દિશામાં કુસુમબેન ઠાકોરનો આ સ્તુત્ય પ્રયાસ છે.

શ્રી મનુપંડિતકૃત 'ચારિત્ર્ય ચિત્રો ભાગ ૧' માં 'મુનિશ્રી સંતબાલજી', શ્રી જુગતરામ દવે', 'સાધુ સુરેન્દ્રજી' તથા 'સંત તુકડોજીનાં જીવનચરિત્ર તથા જીવનપ્રસંગો છે. છેલ્લા બે સંતોનાં ચારિત્ર તો આપણને પહેલી જ વખત મળે છે. 'ચારિત્ર્ય ચિત્રો ભાગ ૨' માં ચાર માતાઓ 'વાત્સલ્યમૂર્તિ ગંગાબા', 'શ્રીમતી આશાદેવી આર્યનાયકમ', 'મણિબહેન નાણાવટી' તથા 'અજ્ઞાત સેવિકા કાશીબહેન' ના જીવનપ્રસંગો છે. આ બધી બહેનોને ભારતની દેવીઓ ગણી શકાય તેમ છે. ત્રીજા ભાગમાં 'ખાદીસેવક ચૂનીભાઈ મહેતા', 'શ્રી વિઠ્ઠલદાસ જેરાજાણી', 'શ્રી દિલખુશ દીવાનજી', 'શ્રી બબલભાઈ મહેતા', 'અવધૂત આપ્ટેજી' તથા 'શ્રી તેજુરામ ગોપલાની' ના જીવનપ્રસંગો છે. લેખક શ્રી મનુ પંડિત બધી વ્યક્તિઓના સમાગમમાં આવેલા હોઈ, અંગત અનુભવનાં સ્મરણો તેમણે આપ્યાં છે. આ ચારિત્ર્યચિત્રોથી ઘણા અજ્ઞાત પ્રસંગો આપણી જાણમાં આવે છે.

શ્રી બબલભાઈ મહેતાકૃત 'સર્વોદયની વાતો ભાગ ૧-૪ માં' સામાન્ય માણસ પણ સમજી શકે તેવી ભાષામાં નાની નાની ૪૪ વાતો આપી છે. દરેક વાતમાંથી ઘણું શીખવાનું મળે તેમ છે. દરેક ભાગને છેડે પુસ્તકને અનુરૂપ એક કાવ્ય આપવામાં આવ્યું છે.

શ્રી વસંત મનુભાઈ જોધાણી કૃત 'પેટે ચાલનારાં પ્રાણીઓ ભાગ ૧-૨-૩'માં પેટે ચાલનારાં ૧૬ પ્રાણીઓનો સંપૂર્ણ અને સચિત્ર પરિચય આપ્યો છે. આ પ્રાણીઓમાં, સરકામણી, ગરોળી, કાચંડો, પાટલા ઘો, આંધળી ચાકળણ, મગર, કાચબો, અજગર, ધામણ, નાગ, માવણ, જળસાપ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. આ પ્રાણીઓ વિષે આવી સંપૂર્ણ હકીકત આપવા માટે શ્રી વસંતભાઈ માનના અધિકારી છે. આ શ્રેણીમાં બીજાં પુસ્તકો પણ તૈયાર થવા આવ્યાં છે.

આ જ સંસ્થાની 'જીવન વિજ્ઞાન શ્રેણી'માં ત્રણ નવાં પુસ્તકો બહાર પડયાં છે. શ્રી ગોવિંદલાલ મેવાડા તથા શ્રી વસંત જોધાણી કૃત 'પેટ્રોલિયમ'માં પેટ્રોલ સંબંધી રસપ્રચુર વિગતવાર માહિતી આપવામાં આવી છે. શ્રી બંસીધર ગાંધી કૃત 'રબર'માં તેમ જ શ્રી નરસિંહ મૂળજીભાઈ શાહ તથા શ્રી વસંત જોધાણી કૃત 'કોલસો'માં તેવી જ માહિતી આપવામાં આવેલ છે.

આપણે ત્યાં ગુજરાતી સાહિત્યમાં—અત્યાર સુધી આવાં પુસ્તકોની ખોટ હતી. તે આ શ્રેણી બીજાં પુસ્તકો બહાર પાડીને પૂરી કરવાની છે.

'દરિદ્રનારાયણનાં દર્શને'માં શ્રી હર્ષકાંત વોરાએ શ્રમજીવીઓની ભયંકર પરિસ્થિતિનાં અઢાર સાચા પ્રસંગો આપ્યા છે. બધા પ્રસંગો હૃદયંગમ છે.

'બાલકુંજન' માં ચાર બુનિયાદી ગ્રામશાળાના બાલક તથા બાલિકાઓએ રચેલાં ૨૨ ગીતો આપવામાં આવ્યાં છે. આ ગીતો બાળકોને સહેલાઈથી યાદ રહી જાય તેવાં છે.

અમદાવાદના શ્રી લાલભાઈ મણિલાલ શાહે પોતાના માતપિતાના સ્મરણાર્થે ' શ્રી જીવન-મણિ સદ્વાચનમાળા ' શરૂ કરી છે. તેનાં અગિયાર પુષ્પ ચાલુ વર્ષ દરમિયાન પ્રગટ થયાં છે. બધાના લેખક જાણીતા સાહિત્યકાર શ્રી જયભિખ્ખુ છે. પ્રસ્તાવનામાં જણાવ્યા મુજબ આ પુસ્તિકાઓનો હેતુ તન-મનને શુદ્ધ કરે તેવું રસિક અને સ્વાદિષ્ટ ભોજન પીરસવાનો છે અને તેમાં લેખક સંપૂર્ણ રીતે સફળ થયા છે, તે આ પુસ્તિકાઓના વાચકને પ્રતીત થશે. ' દીવો અને પતંગિયું 'માં સંસારપક્ષના પતિનું અધઃપતન થતું અટકાવવા બંધુમતીના આત્મવિસર્જનની કથા છે. ' રાધા અને કહાન 'માં સર્વસ્વસમર્પણની વાત છે. ' કામનુ ઔષધ કામ 'માં ' કામ ' શબ્દ પર શ્લેષ છે. ' નવરો બેઠો નખોદ વાળે ' તથા ' આળસુ માટે સેતાન કંઈક તોફાન શોધી કાઢે છે ', તે હકીકત આ કથામાં દર્શાવાઈ છે. ' અમર કૂંપો 'મા આત્માની અમરતાની વાત, ' સૌભાગ્ય સુંદરી 'માં ટાઢી અને વાસી રસોઈ કોને કહેવાય તેનું રહસ્ય બતાવનારી વાત, ' નારી તું નાગણી 'માં અંજના સતીની પ્રસિદ્ધ વાત, ' અણમાનીતી 'માં રેવતીની હત્યાની વાત, ' નિર્વંશનું વરદાન 'માં વિમળ શાહે માગેલ વરદાનની વાત, ' દેરાણી-જેઠાણીના ગોખ 'માં તે પ્રસિદ્ધ વાત, ' અઢાર નાતરાં 'માં પાપના પંકમાં પડેલ કુબેરસેનાની વાત, તથા ' રૂપજ્યોતિ '-માં ચંદનાની વાત આપવામાં આવેલી છે. આ બધી પુસ્તિકાઓ સદ્બોધ સાથે નિર્દોષ વાચન પૂરાં પાડે છે.

આણંદની ચરોતર એજ્યુકેશન સોસાયટીએ ચાલુ વર્ષમાં ઠીક સંખ્યામાં પ્રકાશનો આપ્યાં છે. શ્રી કમલેશ ઠાકોર કૃત ' વિપ્લવના અંગારા 'માં ' મહારાણી લક્ષ્મીબાઈ, ' ' મંગળ પાંડે ' તથા ' તાત્યાટોપે 'ને રંગમંચ પર રજૂ કર્યા છે. ૧૮૫૭ની શતાબ્દી નિમિત્તે બહાર પડેલ આ પુસ્તિકા વિદ્યાર્થીઓને ભજવવાની નાટિકાઓમાં પોતાનુ સ્થાન લે છે. આ સંસ્થા તરફથી પ્રગટ થતાં ચારિત્રોમાં ચાર ચરિત્રોનો ઉમેરો થાય છે. ' સર આઈઝેક ન્યૂટન ' ' મેંડમ કયુરી ', ' માર્કોની ' તથા આલ્ફ્રેડ બર્નાર્ડ નોબેલ ' ચારેના લેખક સ્વ. શ્રી રસૂલભાઈ વહોરા છે. આ જ વ્યક્તિઓનાં એકથી વધારે ચારિત્રો બહાર પડી ચૂકયાં છે. પરંતુ આ પુસ્તિકાઓમાં લેખકનું કંઈ આગવું કહેવું છે અને તેથી આપણા ચરિત્રસાહિત્યમાં સારો ઉમેરો કરે છે.

' વિજ્ઞાનપોથી 'માં શ્રી દિનુભાઈ જોષીએ વિજ્ઞાનની શોધોનુ વર્ણન વાર્તા રૂપે આકર્ષક શૈલીમાં આપેલું છે. વાર્તા રૂપે વર્ણન હોવાથી તે સહેલાઈથી યાદ રહે તેવું બન્યું છે.

આ જ સંસ્થાએ શ્રી દર્શક કૃત ' ૧૮૫૭ 'નું નાટક, ૧૮૫૭ની શતાબ્દી નિમિત્તે બહાર પાડયું છે. ચૌદ દશ્યમાં વહેંચાયેલ આ નાટકનું પ્રકાશન સમયોચિત છે.

સંદેશ પ્રકાશન તરફથી શ્રી ધનંજય ર. શાહ કૃત ' રોબિનહૂડનાં પરાક્રમો ' બહાર પડેલ છે. રોબિનહૂડ વિષે પ્રગટ થયેલાં ૫-૬ પુસ્તકો પરથી લેખકે જહેમત ઉઠાવીને આ પુસ્તક તૈયાર કર્યું છે. રોબિનહૂડ કલ્પિત પાત્ર છે કે તે સાચેસાચ થઈ ગયો તે વિષે હજુ અંગ્રેજી સાહિત્યકારોમાં પણ મતભેદ છે. મોટા કદનાં ૨૦૮ પાનાંના આ પુસ્તકની કીંમત ફક્ત એક જ રૂપિયો રાખી સંદેશ પ્રકાશને આ પુસ્તક બધા માટે સુલભ બનાવ્યું છે.

સુરતના ગાંડીવ સાહિત્ય મંદિરે આ વર્ષમાં પણ પોતાની પ્રવૃતિ ચાલુ રાખી છે. નવી શરૂ કરેલ ' ઇતિહાસમાળા ' માં ' ચંડ ' ' પદ્મિની ' ' હમીર ' ' રાણો કુંભ ' ' શુકાદિત્ય ', તથા ' બાપ્પાદિત્ય ' મળી ૭ પુસ્તકો બહાર પડ્યાં છે. ટ્યે પુસ્તકોના મૂળ લેખક અવનીન્દ્રનાથ ઠાકુર તથા અનુવાદક રમણલાલ સોની છે. શ્રી સોનીના અનુવાદ વિષે કંઈ લખવું તે સોનાને

પરિશિષ્ટો

શ્રી ભારતી સાહિત્ય (પ્રાઈવેટ) લિ. અમદાવાદ

૧	ધીંગા દીવા	ચુનીલાલ મડિયા	૧– ૦
૨	ભોળો ખેડૂત	ચુનીલાલ વર્ધમાન શાહ	૧– ૦

નૂતન સમાજશિક્ષણ ગ્રંથાવલી સેટ ૨ જો

૧	મેળો ગામેતી	પન્નાલાલ પટેલ	૧– ૪
૨	ધરતીને ખોળે	ચુનીલાલ વ. શાહ	૦–૧૨
૩	કેસુડાનાં ફૂલ	પીતાંબર પટેલ	૧– ૪
૪	દુઃખનાં પોટલાં	ઈશ્વર પેટલીકર	૧– ૮
૫	બાપની આબરૂ	મનુભાઈ જોધાણી	૧– ૦
૬	સાચી જાતરા	રમણીક અરાલવાળા	૧– ૪
૭	બે ભાઈબંધ	પન્નાલાલ પટેલ	૧– ૪
૮	સોનાની કટારી	ચુનીલાલ વ. શાહ	૧– ૦
૯	પીળું પાનું	મનુભાઈ જોધાણી	૧– ૪
૧૦	શ્રમ દાન	પીતાંબર પટેલ	૧– ૪
૧૧	મેંદીની મંજરી	વિનોદિની નીલકંઠ	૧– ૮
૧૨	જંગલનું વેર	પ્રો. શિવુભાઈ ત્રિવેદી	૧– ૮
૧૩	તિનોબાજી	શ્રીકાંત ત્રિવેદી	૧– ૪
૧૪	ગ્રામસમાજ માળા પુ. ૧	ઈશ્વર પેટલીકર	૦– ૮
૧૫	” ” ” ૨	ઈશ્વર પેટલીકર	૦– ૮
૧૬	” ” ” ૩	ઈશ્વર પેટલીકર	૦– ૮
૧૭	” ” ” ૪	ઈશ્વર પેટલીકર	૦– ૮
૧૮	નહેરુ ચાચા	શ્રીકાંત ત્રિવેદી	૧– ૮
૧૯	આપણી ધર્મકથાઓ ભાગ ૧	રામનારાયણ ના. પાઠક	૧– ૪
૨૦	” ” ૨	” ”	૧– ૦
૨૧	” ” ૩	” ”	૧– ૦
૨૨	” ” ૪	” ”	૧– ૦
૨૩	” ” ૫	” ”	૧– ૪
૨૪	સાગરના સાહસિકો	શ્રીકાંત ત્રિવેદી	૧– ૮
૨૫	શીંગી શીંગી	ઈશ્વરભાઈ પટેલ	૧– ૪
૨૬	અજબ દેશ	શ્રીકાંત ત્રિવેદી	૨– ૮

શ્રી જીવનમણિ સદ્ વાચનમાળા—અમદાવાદ

બધાના લેખક શ્રી જયભિખ્ખુ

૧	દીવો અને પતંગિયું	૭	અણમાનીતી
૨	રાધા અને કહાન	૮	નિર્વંશનું વરદાન
૩	કામનું ઔષધ કામ	૯	દેરાણી જેઠાણીના ગોખ
૪	અમરફૂંપો	૧૦	અઢાર નાતરાં
૫	સૌભાગ્ય સુંદરી	૧૧	રૂપજ્યોતિ
૬	નારી તું નારાયણી		

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ—અમદાવાદનાં પ્રકાશનો

૧	વેર અને અવિચાર	ગોપાળદાસ પટેલ	૦– ૬
૨	આપણું પરમ યંત્ર	મગનભાઈ દેસાઈ	૦– ૬
૩	સંત સમાગમ	મુકુલભાઈ કલાર્થી	૦– ૬

નવજીવન પ્રકાશન મંદિર—અમદાવાદ

			ન પૈ.
૧	ગાંધીજીના પાવન પ્રસંગો–૨	લલ્લુભાઈ મકનજી	૦–૩૫

આર. આર. શેઠની કં.—મુંબઈ

૧	સુમન પદમણી	મોઘીબહેન બધેકા	૧– ૦
૨	કઠાપજુની વાતો	મોઘીબહેન બધેકા	૧– ૦

'સસ્તું' સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય—અમદાવાદ

૧	બાળકોનું આચરણ	(સંસ્થા)	૦– ૪
૨	બાળકોને બોધ	(સંસ્થા)	૦– ૪
૩	બાળકોના ગુરુ	(સંસ્થા)	૦– ૪
૪	બાળકોની બોલચાલ	(સંસ્થા)	૦– ૪
૫	બાળકોની દિનચર્યા	(સંસ્થા)	૦– ૪
૬	બાળરમતો	શામજીભાઈ જમોડ	૦–૧૨
૭	બાળનીતિ શિક્ષા	જયદયાલ ગોયન્દકા	૦– ૮
૮	કન્યા વાચનમાળા	સ્વ. હરગોવિંદદાસ કાંટાવાળા	૨– ૦
૯	પિતામહ ભીષ્મ	વસુદેવ મહાશંકર જોષી	૧– ૦
૧૦	બાલવિલાસ	સ્વ. મણિલાલ નભુભાઈ દ્વિવેદી	૧– ૮
૧૧	વિવિધ વિષયો પર સામાન્ય જ્ઞાન	ચંદુલાલ ત્રિ. વ્યાસ	૦– ૬
૧૨	બુદ્ધિ કોના બાપની ?	હરીશ નાયક	૦–૧૨
૧૩	નીતિ શિક્ષણ	સ્વ. આનંદશંકર બાપુભાઈ ધ્રુવ	૧– ૮
૧૪	ગુજરાતના ભક્તો	માણેકલાલ શંકરલાલ રાણા	૦–૧૨

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય—અમદાવાદ

૧	પ્રતાપી પૂર્વજો ૧	ધૂમકેતુ તથા જયભિખ્ખુ	૧– ૦
૨	" " ૨	" "	૧– ૦
૩	" " ૩	" "	૧– ૦
૪	" " ૪	" "	૧– ૦
૫	" " ૫	" "	૧– ૦
૬	બાલલેખન ભાગ ૨	સોમાભાઈ પટેલ	૦– ૭
૭	" " ૩	" "	૦– ૭
૮	" " ૪	" "	૦– ૭
૯	સાક્ષર કથાઓ ભાગ ૨	ધૂમકેતુ	૧– ૦
૧૦	વન વગડાના પંખી ભાગ ૧	મનુભાઈ જોધાણી	૧– ૦
૧૧	વન વગડાનાં પંખી ભાગ ૨	મનુભાઈ જોધાણી	૧– ૦
૧૨	માહરાજ	ગુણવંતરાય આચાર્ય	૧– ૦
૧૩	વિજ્ઞાન દર્શન ભાગ ૨	બંસીલાલ ગાંધી વગેરે	૧– ૦
૧૪	પાદરનાં પંખી ભાગ ૨ જો	મનુભાઈ જોધાણી	૧– ૦
૧૫	ગાંધી ગીતો	મધુરમ્	૦–૧૨
૧૬	નીતિ કથાઓ ભાગ ૪	જયભિખ્ખુ	૧– ૦
૧૭	બાવા આદમનો ખજાનો	રમણલાલ સોની	૨– ૮

હંસ પ્રકાશન રાજકોટ

લોકવિકાસ સાહિત્ય શ્રેણી

૧	ગોકળિયું ગામ	ભીખુભાઈ ગોહિલ	૦– ૬
૨	નવાં તીરથ	ભીખુભાઈ ગોહિલ	૦– ૬
૩	નવું નાણું	ભીખુભાઈ ગોહિલ	૦– ૬

૪	રામાયણ દર્શન	ઇન્દુલાલ ગાંધી	૧– ૪
૫	મહાભારત દર્શન	ઇન્દુલાલ ગાંધી	૧– ૪

બાલજીવન કાર્યાલય–વડોદરા

૧	બુદ્ધ ભગવાનની વાતો ભાગ ૨	રમણલાલ ના. શાહ	૧–૧૦
૨	અંજીન અલકા	ભરતરામ ભાનુસુખરામ મહેતા	૦–૧૦
૩	ચારામણો	રમણલાલ ના. શાહ	૦–૧૦
૪	ગોર બ્રાહ્મણ	રમણલાલ ના. શાહ	૦–૧૦
૫	હૃદય પલટો	રમણલાલ ના. શાહ	૦–૧૦

સંસ્કાર સાહિત્ય મંદિર–ભાવનગર

સમાજ વિકાસ માળા

૧	શોધી વિજ્ઞાયું કે
૨–૩	ચૈતન્ય મહાપ્રભુ
૪–૫	ટાગોરની બોધ કથાઓ
૬	કાવેરી
૭	તેલનો ઇતિહાસ
૮	દ્વારકા
૯	કૈલાસ-માનસરોવર
૧૦	ઇશ્વરનું મંદિર
૧૧	કજરોનો વિલાપ
૧૨	વાઘની શોધમાં
૧૩	પંઢરપુર
૧૪	સંત જ્ઞાનેશ્વર
૧૫	સારું કર્યું કે ખરાબ ?
૧૬	બાહુબલિ અને નેમિનાથ
૧૭	કેટલી જમીન જોઈએ ?
૧૮	નરસિંહ મહેતા

મહાભારત કથાવળી ભાગ ૧–૮ ૧૨– ૦

બાલગોવિંદ કુબેરદાસની કાં. અમદાવાદ

૧	ગાલી મારી ઘરરર જાય	જુગતરામ દવે	૦–૧૨
૨	શિશુ ભારત	સ્વ. દેસાઈભાઈ પટેલ	૦–૧૨
૩	જીવન ઘડતર	શિવાભાઈ ગો. પટેલ	૧– ૦
૪	વાર્તા રે વાર્તા	કુસુમબેન ઠાકોર	૧– ૮
૫	બાલ-કૂજન	અન્નપૂર્ણા મહેતા-મગનભાઈ ઓઝા	૦– ૮
૬	ચારિત્ર્ય ચિત્રો–૧	મનુ પંડિત	૧– ૦
૭	ચારિત્ર્ય ચિત્રો–૨	મનુ પંડિત	૦– ૮
૮	ચારિત્ર્ય ચિત્રો–૩	મનુ પંડિત	૦–૧૨
૯	વિજ્ઞાન દર્શન ૨	ગાંધી, ઓઝા, શાહ	૧– ૦
૧૦	જીવન અને વિજ્ઞાન ૨ પેટ્રોલિયમ	મેવાડા તથા જોધાણી	૧– ૬
૧૧	જીવન અને વિજ્ઞાન ૩ કોલસો	શાહ તથા જોધાણી	૧– ૦
૧૨	જીવન અને વિજ્ઞાન ૪ રબર	બંસીધર ગાંધી	૧– ૦
૧૩	સર્વોદયની વાતો ભાગ ૧	બબલભાઈ મહેતા	૦–૨૦
૧૪	સર્વોદયની વાતો ભાગ ૨	બબલભાઈ મહેતા	૦–૧૨

૧૫	સર્વોદયની વાતો ભાગ ૩	બબલભાઈ મહેતા	૦-૧૬
૧૬	સર્વોદયની વાતો ભાગ ૪	બબલભાઈ મહેતા	૦-૧૬
૧૭	દરિદ્રનારાયણનાં દર્શને	હર્ષકાન્ત વોરા	૦-૨૫
૧૮	પેટે ચાલનારાં પ્રાણીઓ ભાગ ૧	વસંત જોધાણી	૧-૦
૧૯	પેટે ચાલનારાં પ્રાણીઓ ભાગ ૨	વસંત જોધાણી	૧-૦
૨૦	પેટે ચાલનારા પ્રાણીઓ ભાગ ૩	વસંત જોધાણી	૧-૦
૨૧	બાનકૂજન	(બાળ તથા બાળાઓ)	૦-૪

લક્ષ્મી પુસ્તક ભંડાર–અમદાવાદ

સંસ્કૃત સાહિત્ય માળાનાં પુસ્તકો દરેક પુસ્તકની કિંમત રૂા. ૧-૪-૦

૧	શકુંતલા	રતિલાલ નાયક
૨	રઘુવંશ	પદ્મા ફડિયા
૩	મેઘદૂત	હરીશ નાયક
૪	માલવિકા અગ્નિમિત્ર	શ્રીકાંત
૫	વિક્રમ ઉર્વશી	શિવમ્ સુંદરમ્
૬	કુમારસંભવ	જયા ઠાકોર
૭	મુદ્રારાક્ષસ	કાંતિલાલ સોમપુરા
૮	નાગાનંદ	સત્યમ્
૯	કાદંબરી	રતિલાલ નાયક
૧૦	વાસવદત્તા	સત્યમ્

બાલ વિકાસમાળા–દરેકની કિંમત ૦-૮-૦

બધાના લેખક શ્રીકાંત ત્રિવેદી

૧	સાચો વિજય	૪	સાચો મંત્ર
૨	આંખનું રતન	૫	ચંદનની મૂર્તિ
૩	એકલે હાથે	૬	સાત ભાઈ

૭	સાગરના પાણી	૧૦	અમરજીવન
૮	વિદ્યાનુ તેજ	૧૧	અજબ વાતો
૯	વાઘના ભેટો	૧૨	બોધક વાતો

ગાંડીવ સાહિત્ય મંદિર–સુરત

			ન. પૈ.
૧	ચંડ	રમણલાલ સોની	૦-૮૦
૨	પદ્મિની	રમણલાલ સોની	૦-૮૦
૩	હમીર	રમણલાલ સોની	૦-૮૦
૪	રાણો કુંભ	રમણલાલ સોની	૧-૮૦
૫	ગુહાદિત્ય	રમણલાલ સોની	૦-૮૦
૬	બાપ્પાદિત્ય	રમણલાલ સોની	૦-૮૦
૭	ગાંધીજીની વાતો ભાગ ૮	હરગોવિંદ મોદી	૦-૪૦
૮	ગાંધીજીની વાતો ભાગ ૯	હરગોવિંદ મોદી	૦-૪૦
૯	ગાંધીજીની વાતો ભાગ ૧૦	હરગોવિંદ મોદી	૦-૪૦
૧૦	સરદારની વાતો	હરગોવિંદ મોદી	૦-૪૦
૧૧	મૂર્ખ પંડિતો	વનરાજ માળવી	૦-૬૦
૧૨-૧૩	ઢબુ ઢીંગલો ભાગ ૧-૨	વનરાજ માળવી	૧-૦૦
૧૪	ભટુ ભડાકિયો	વનરાજ માળવી	૦-૬૦
૧૫	દેવનો પ્રેમ	વનરાજ માળવી	૦-૬૦
૧૬	જાદુઈ કાચ	વનરાજ માળવી	૦-૬૦

યુગાંતર કાર્યાલય—સુરત

૧	૧૮૫૭ કતલ અને કુરબાની	શારદાપ્રસાદ વર્મા	૧-૦-૦
૨	ભરત લક્ષ્મણ	શારદાપ્રસાદ વર્મા	૦-૨-૬
૩	સીતા	શારદાપ્રસાદ વર્મા	૦-૨-૬

૪	ધ્રુવકુમાર	શારદાપ્રસાદ વર્મા	૦- ૨-૬
૫	ભું 'માંકડની'	શારદાપ્રસાદ વર્મા	૦- ૪-૦
૬	ફ્રહેંતોનાં કથાનકો	શારદાપ્રસાદ વર્મા	૦-૧૦-૦
૭	મહારાણી લક્ષ્મીબાઈ	શારદાપ્રસાદ વર્મા	૦- ૪-૦

રત્નાણી પ્રકાશન ગૃહ—અમદાવાદ

૧	મહારાજની વાતો	ભગવલભાઈ મહેતા	૦- ૮
૨	દાદાસાહેબ	પુષ્કર ચંદરવાકર	૦- ૮
૩	સમીનું ઘર	શાતા ગાંધી	૦ ૧૨
૪	લક્કડખેડુ બાર ભાઈ	શાતા ગાંધી	૧- ૦

ચરોતર એજ્યુકેશન સોસાયટી—આણંદ

૧	વિપ્લવનાં અંગારા	(કમલેશ ઠાકર)	૦- ૮
૨	સર આઈઝેક ન્યુટન	રસૂલભાઈ વહોરા	૦- ૪
૩	મેડમ ક્યુરી	રસૂલભાઈ વહોરા	૦- ૪
૪	આલ્ફ્રેડ બર્નાર્ડ નોબેલ	રસૂલભાઈ વહોરા	૦- ૪
૫	મારકોની	રસૂલભાઈ વહોરા	૦- ૪
૬	વિજ્ઞાનબોધ	દિનુભાઈ જોશી	૦- ૮
૭	૧૮૫૭	દર્શક	૦- ૮

કે. એન્ડ જે. કુપર—મુંબઈ

૧	સામાન્ય જ્ઞાન પહેલી પુસ્તક	પ્રો. જગદીશચંદ્ર જૈન	૦- ૮
૨	સામાન્ય જ્ઞાન પુસ્તક દુસરી	" "	૦- ૮

સંદેશ પ્રકાશન—અમદાવાદ

૧	રોબિન હુડના પરાક્રમો	ધનંજ્ય ર શાહ	૧- ૦

પરચૂરણ પ્રકાશનો

૧	રખડેલ બાલચંદ	જશવંત કારેલિયા	૧- ૪
૨	બાપુની કહાણી	શકુંતલા મસાની	૧- ૮

પુનર્મુદ્રણો

૧	વાચવાની મજા ૧	મૂળજીભાઈ ભક્ત	૦-૩
૨	વાચવાની મજા ૨	મૂળજીભાઈ ભક્ત	૦-૩
૩	વાચવાની મજા ૩	મૂળજીભાઈ ભક્ત	૦-૩
૪	વાચવાની મજા ૪	મૂળજીભાઈ ભક્ત	૦-૩
૫	વાચવાની મજા ૫	મૂળજીભાઈ ભક્ત	૦-૩
૬	વાચવાની મજા ૬	મૂળજીભાઈ ભક્ત	૦-૩
૭	વાચવાની મજા ૭	મૂળજીભાઈ ભક્ત	૦-૩
૮	વાચવાની મજા ૮	મૂળજીભાઈ ભક્ત	૦-૩
૯	વાચીકા મંડળ ૧ લું	મૂળજીભાઈ ભક્ત	૦-૮
૧૦	સંત વિનોબા	દેસાઈભાઈ પટેલ	૦-૪
૧૧	જીવન ઘડતર	શિવાભાઈ ગો. પટેલ	૧-૦
૧૨	ગોપાળકૃષ્ણ ગોખલે	રસૂલભાઈ ન. વહોરા	૦-૪
૧૩	વીર નર્મદ	રસૂલભાઈ ન. વહોરા	૦-૪
૧૪	પંડિત મોતીલાલ નહેરુ	રસૂલભાઈ ન. વહોરા	૦-૪
૧૫	કુ હેલન કેલર	રસૂલભાઈ ન વહોરા	૦-૪
૧૬	સાહસિકોની સૃષ્ટિ	મૂળશંકર મો ભટ્ટ	૪-૦
૧૭	અર્જુન	નાનાભાઈ ભટ્ટ	૧-૮
૧૮	ભીષ્મ	નાનાભાઈ ભટ્ટ	૦-૧૫
૧૯	બાળ વાર્તાઓ ભાગ ૨	ગિજુભાઈ	૦-૪

૨૦	બાળ વાર્તાઓ ભાગ ૩	ગિજુભાઈ	૧-૪
૨૧	બાળ વાર્તાઓ ભાગ ૪	ગિજુભાઈ	૧-૪
૨૨	ટારઝન ભાગ ૭	શંકર શાહ	૦-૧૨
૨૩-૨૪	ગિરીશભાઈની વાતો ૧-૨	ગિરીશભાઈ	૧-૦ દરેકનો
૨૫	વનવૃક્ષો	ગિજુભાઈ	૧- ૦
૨૬	તારા અને ગ્રહો	મગનભાઈ પટેલ	૧- ૦
૨૭	મોટા થઈશું ત્યારે	જ્યંતીલાલ ઓઝા	૧- ૦
૨૮	સૌંદર્યની દૃષ્ટિએ	ગિજુભાઈ	૧- ૦
૨૯	આપણી લોકકથાઓ	કમળાબહેન	૧- ૦
૩૦	ટેકરીની વનસ્પતિ	ગિજુભાઈ	૧- ૦
૩૧	બુધા કાકા	રમણલાલ સોની	૧- ૦
૩૨	ઋતુના રંગ	ગિજુભાઈ	૧- ૦
૩૨	૭ મૂર્ખાઓ	મોઘીબહેન બધેકા	૧- ૦
૩૪	પ્રવાસ વાર્તા	શંકર શાહ તથા નરેન્દ્ર બધેકા	૧- ૦
૩૫	બાળ જોડકણાં	ગિજુભાઈ	૧- ૦
૩૬	સોમાભાઈનાં કાવ્યો	સોમાભાઈ ભાવસાર	૧- ૦
૩૭	ધર્માત્માઓનાં ચરિતો	ગિજુભાઈ	૧-૧૨
૩૮	બાળકોનો બીરબલ ભાગ ૧	ગિજુભાઈ, તારાબેન	૦- ૫
૩૯	ટપાલની પેટી	,, ,,	૦- ૫
૪૦	સંપાદકોનું કથન	ગિજુભાઈ તારાબેન	૦- ૫
૪૧	ઠેક ઠેકા	,, ,,	૦- ૫
૪૨	ટેક	,, ,,	૦- ૫
૪૩	તિળધ્યા, ગુળધ્યા	,, ,,	૦- ૫
૪૪	રઝમું પુષ્પ	,, ,,	૦- ૫
૪૫	નવાં વરતો	,, ,,	૦- ૫
૪૬	રૂપસિંહ-રામસિંહ	,, ,,	૦- ૫
૪૭	ચતુર કરોળિયો	ચંદ્રશંકર ભટ્ટ	૦-૧૩
૪૮	જોયું ને આંખ ઠરી	ગિજુભાઈ, તારાબેન	૦- ૫
૪૯	પંચામૃત	ગિજુભાઈ	૧- ૪
૫૦	ચાલાક ચોર	રમણલાલ શાહ	૦- ૮
૫૧	પ્રભુભક્ત પ્રહ્લાદ	રમણલાલ શાહ	૦- ૬
૫૨	દાડેમડી	હરિલાલ ગો. પંડ્યા	૦- ૬
૫૩	સતી સાવિત્રી	રમણલાલ શાહ	૦- ૪
૫૪	હસતું મોં	રમણલાલ શાહ	૦- ૮
૫૫	વાઘની બોડમાં	વસંત નાયક	૦-૧૨
૫૬	હૈયાને અજવાળે	ઝવેરી વાસુદેવ માવળંકર	૦- ૮
૫૭	બાપુનાં સંભારણાં	મનુબહેન ગાંધી	૦- ૮
૫૮	એક હતો રાજા	રમેશ કોઠારી	- -

પુસ્તકાલયનું બજેટ

શ્રી ચુનીલાલ વ. શાહ

બાલમોહિની	૪।
સંસારને ઓવારે	૪
મૂગી વેદના	૫॥
સંધિકાળ ભા. ૧-૨	૮
હૈયાની વાટ	૫
પ્રણય અને પરિણય	૫॥
સાહસની પ્રતિમા ૧-૨-૩	૧૧
જ્યોત અને જ્વાળા ૧-૨	૯)
નગ્ન સત્ય ભા ૧-૨	૧૧
ભસ્મરેખા	૫
વર્ષા	૪
કાળની કલમે	૩
વિષચક્ર	૫॥
રાજહત્યા	૫॥
પરમ આર્હત	૪॥
કર્મયોગી રાજેશ્વર	૪॥
ગુર્જરેશ્વર	૪
તપોવન	૩॥
નીલકંઠનું બાણ	૩॥
વિકાસ	૬
એકલવીર	૪॥
છાશ અને માખણ ૧-૨	૭
કાળજાનો ઘા	૩।
એકદંડિયો મહેલ	૪
સોમનાથનું શિવલિંગ	૪
વર કે પર	૫॥
કાળની પાંખે	૩

શ્રી જ્યોતીન્દ્ર દવે

ત્રીજું સુખ	૩॥
નજર : લાંબી ને ટૂંકી	૩
રેતીની રોટલી	૪॥
રંગતરંગ ભા. ૧લો	૨॥
રંગતરંગ ભાગ ૨થી ૬ દરેકના	૧॥
મારી નોંધપોથી	૪
અલ્પાત્મા	૩
પાનનાં બીડાં (છપાય છે)	

શ્રી ચંદ્રવદન મહેતા

બાંધ ગઠરિયાં ભા. ૧-૨	૭
છોડ ગઠરિયાં	૩
સફર ગઠરિયાં	૩
કિશોર નાટકો ૧-૨	૩
આગગાડી	૨
સોનાવાટકડી	૧॥
હોહોલિકા	૧॥

ધીરજબહેન પારેખકૃત

જીવનવલોણું	૩

શ્રી અનંત આચાર્ય

કૃત સફળ નાટકો

શ્રદ્ધા ફળી	૧।
નવલું પ્રભાત	૧।
મદારીનો ખેલ	૧।

શ્રી સાંકળચંદ શાહ

વિપાસા	૩

શ્રી ડાહ્યાભાઈ પટેલ

દિલાવરી	૨।

શૈલજાનંદ

અભિશાપ	૪
ગોરી અને કાળી	૩
અળતાની શીશી	૩
ભવની ભવાઈ	૩
વટોળિયો	૪
વિજયિની	૩
લોહીના લેખ	૩
વનહંસી	૩

શ્રી રમણલાલ સોની

(ઇતિહાસ માળા)

	ન. પૈસા
ચંડ	.૮૦
પદ્મિની	.૮૦
રાણો કુંભ	.૮૦
ગુહાદિત્ય	.૮૦
બાપ્પાદિત્ય	.૮૦
હમીર	.૮૦

દરેક શાળાએ વસાવવા યોગ્ય
શ્રી ઈંદુ વસાવડાકૃત
શાળોપયોગી નાટકો ૧-૨ ૨॥

શ્રી ચંદ્રવદન મહેતા સંસ્કારિત
ચાલો ભજવીએ ૧-૬ ૭।

ગાંડીવ પાક્ષિક

ત્રીસ વરસથી નિયમિત પ્રકટતું
સચિત્ર બાળ પખવાડિક
વાર્ષિક લવાજમ
રૂ. સવા સાત

ગાંડીવ સાહિત્ય મંદિર, હવાડિયો ચકલો, સુરત.

નવી નવલકથાઓ

તપસ્વિની ભાગ ૧–૨ ૧૮–૫૦ કનૈયાલાલ મુનશી	**પ્રિયદર્શી સમ્રાટ અશોક** ધૂમકેતુ ૪–૫૦	**રાજવિદ્રોહ** જયભિખ્ખુ ૫–૨૫
જાણીતા નવલકથાકાર શ્રી મુનશીજીની નવી નવલકથા	ગુપ્તયુગ નવલ ગ્રંથાવલીનુ પ્રિયદર્શી અશોકનો બીજો ભાગ	ચક્રવર્તી ભરતદેવ પછીની ઐતિહાસિક નવલકથાનો બીજો ભાગ
રાય રેખા ગુણવંતરાય આચાર્ય ૫–૦૦	**પ્રહેલિકા** નરેશચંદ્ર સેનગુપ્ત અનુ.: રમણલાલ સોની ૯–૫૦	**પ્રતશોધ** ના. સી. ફડકે અનુ.: બિપિન ઝવેરી ૩–૫૦
વિજયનગર સીરીઝમાં રાયહરિહર કૃષ્ણાજી નાયક પછી આગળ વધતી ઐતિહાસિક નવલકથા	આધુનિક સમયને અનુરૂપ સામાજિક નવલકથા	નવી સામાજિક નવલકથા
ઝાલાનો સંગ્રામ રસિકલાલ જોશી ૨–૭૦	**વિમલમૂર્તિ** આર. જી. શાહ ૬–૦૦	**હું ને દિવ્યબાળા** આર. જી. શાહ ૪–૫૦
નવી ઐતિહાસિક સુંદર નવલકથા	પ્રણય ત્રિકોણની નવી નવલકથા	અરવિંદ યુગને અનુલક્ષી લખાયેલ નવલકથા

વૈદકનાં સુંદર પુસ્તકો
બાપાલાલ ગ. વૈદ્ય

આયુર્વેદ વ્યાખ્યાનમાળા	૬–૫૦	આપણો ખોરાક	૩–૦૦
આયુર્વેદ વિહંગાવલોકન	૪–૦૦	ખોરાકનાં તત્ત્વો	૨–૫૦
આયુર્વેદ ને વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિ	૬–૦૦	ઘરગથ્થુ વૈદક	૫–૨૫

આયુર્વેદ એ ભારતની મહાન વિદ્યા છે એના ઉદ્ધારની ચારે તરફ ચર્ચા થાય છે. એવે વખતે આયુર્વેદના નિષ્ણાત વિદ્વાનની અતિ ઉત્તમ કૃતિઓ પ્રગટ થઈ ચુકેલ છે. તો આપની નકલ તરત જ મેળવી લેશો.

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, ગાંધી રસ્તા, અમદાવાદ

ગાંડીવનું નવું સચિત્ર બાલસાહિત્ય

પુરાણ ગુચ્છ

- ધન્ય પરશુરામ ૦।।।
- તુલસી ૦।।।
- શંકર પાર્વતી ૦।।।
- વિદુર ૦।।।
- મત્સ્યાવતાર ૦।।।
- ભીષ્મ ૦।।।
- જયદુર્ગા ૦।।।

ગુચ્છના રૂા. પ।

પરીકથા ગુચ્છ

- સોનાનો દેવ ૦।।।
- ગોપાળદેવ ૦।।।
- પરીની દોસ્તી ૦।।।
- સુગંધમૃગ ૦।।।
- વાંદરમુખી ૦।।।
- દૈત્યપુરીનો જમાઈ ૦।।।
- ફુલનગરની રાણી ૦।।।

ગુચ્છના રૂા. પ।

રમૂજ ગુચ્છ

- ફુન ફુના ફુન ૦।।।
- રૂડો રબારી ૦।।।
- ભોલુકાકા ૦।।।
- રાજાની મીની ૦।।।
- સબડક સબાક ૦।।।
- સણુ સટપટ ૦।।।
- હલ્લુની બવાઈ ૦।।।

ગુચ્છના રૂા. પ।

શૂરાતન ગુચ્છ

- અજબ શૂરાતન ૦।।।
- વાઘના માથાનો ૦।।।
- શૂરો શાહજાદો ૦।।।
- પોલાદનું પરાક્રમ ૦।।।
- ગિરના જંગલમાં ૦।।।
- પ્રતાપાદિત્ય ૦।।।
- અમર મોત ૦।।।

ગુચ્છના રૂા. પ।

બકોર પટેલ

દરેકનું પાકું પૂઠું

- બ. પ. ની કથાઓ ૩)
- બ. પ. ની વાતો ૩)
- બ. પ. ની રમૂજો ૩)
- બ. પ. ની ગમ્મતો ૩)
- બ. પ. ના કુજેતા ૩)
- બ. પ. ના ગોટાળા ૩)
- બ. પ. ની કહાણીઓ ૩)
- બ. પ નાં પરાક્રમો ૩)
- બ. પ. ના છબરડા ૩)
- બ. પ. આસમાનમાં ૩)

માનો યા ન માનો

બકોર પટેલનો નવો ભાગ

કિંમત રૂા. ૩

પાતાળમાં છે શું ભર્યું ?

અવકાશ આ : જાદુ નથું !

દરેકની કિં. રૂા. એક

મનોહર ગુચ્છ

- હાઉમપરી ૦।।।
- માણુસની કિંમત ૦।।।
- અબોલ કુંવર ૦।।।
- મુગાંડાની બાલવાતો ભા. ૧–૨ ૧।।
- રેંટિયા રાણી ૦।।।
- રાણીનો મુગટ ૦।।।

ગુચ્છના રૂા. પ।

ટોલ્સ્ટૉય ગુચ્છ

(મહાત્મા ગાંધીજી)

- મૂરખરાજ ૦।।।
- શિવદયાળની શોધ ૦।।।
- જીનવદોરી ૦।।।

સમાજશિક્ષણ

માટે ઉપયોગી પુસ્તકો

- ગાંધીજીની વાતો ૧–૧૦ ૪.
- દરબારસાહેબની વાતો .૪
- ઠક્કરબાપાની વાતો .૪
- વિનોબાની વાતો .૪
- સરદારની વાતો .૪
- અમીઝરણા ભા. ૧–૪ ૧ ૨
- ભણ્યા એટલે— .૫
- આપણો દેશ .૫
- આપણે આઝાદ બન્યા .૫
- આપણે આવું કરીએ .૫

ગાંડીવ કિશોરમાળા

- ચિણગારી ૧।
- મોતના પંજામાં ૧।
- પૂછડિયાના પ્રદેશમાં ૧।
- શિકારિકા ૧।
- ચાંદા પર ચઢાઈ ૧।
- વાઘદહન ૧।
- જીવતાં સમાધિ ૧।

સેટના રૂા. ૮।।।

વાર્તાવિનોદ ગુચ્છ

- આઠમી કૂંચી .૬૦
- હિરામણ પોપટ .૬૦
- ડહાપણની દુકાન .૬૦
- ઉંદરનો દેશ .૬૦
- મૂર્ખ પંડિતો .૬૦
- ઢણુ ઢોગલો–૧ .૬૦
- ઢણુ ઢોગલો–૨ .૬૦
- જાદુ બડાકિમો .૬૦
- દૈત્યનો પ્રેમ .૬૦
- જાદુઈ કાચ .૬૦

સટના રૂા ૭

ઊંઝા—પરિષદ અંક

॥ न हि ज्ञानेन सदृशं पवित्रमिह विद्यते ॥

પુસ્તકાલય

તંત્રી : ચીમનલાલ દેસાઈ ડભોઈવાળા

વર્ષ ૩૩] તા. ૧૫ ડિસેંબર ૧૯૫૮ [અંક ૬

પુસ્તકાલય—એક વિશ્વવિદ્યાલય

વિવિધ વિષયોની ચોપડીઓ પૂરી પાડતું સુવ્યવસ્થિત પુસ્તકાલય એ ખરેખર એક વિશ્વવિદ્યાલય—યુનિવર્સિટી જ છે. સરસ્વતી દેવીનું પવિત્ર ધામ હોઈ, એના પ્રત્યે કોઈ મંદિર જેટલી નિષ્ઠા અને ભક્તિ સેવવી જોઈએ.

પુસ્તકાલયમાં ઝેરી સાહિત્ય ન જ રખાય. તાજામાં તાજી અને સરસ ચોપડીઓ રાખી શકાય એટલા માટે ઓછા મહત્વની ચોપડીઓ કાઢી નાખી સારી ચોપડીઓ માટે જગા કરવી જોઈએ. ફાટેલી-તૂટેલી ચોપડીઓ પુસ્તકાલયની આબરૂને હણે છે.

काका कालेलकर

અનુક્રમણિકા

પુનર્વિધાનનો પુરુષાર્થ કરીએ	૩૦૧	સામયિકોની દીપોત્સવી	૩૪૭
પુસ્તકાલય પર્વણી	૩૦૩	નવાં પ્રકાશનો	૩૫૧
લેડી વિદ્યાગૌરી નીલકંઠ	૩૦૪	સૂચના સમાચાર	૩૫૩
ચોથી ગુ. પુ. પરિષદ	૩૦૫	સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવું	૩૫૪
કાકા કાલેલકરનું પ્રવચન	૩૨૩	સાહિત્ય સંભાર	૩૫૫
પુસ્તકાલય નોંધ	૩૪૪	પુસ્તક પરિચય	૩૫૭

વાર્ષિક લવાજમ :
દેશમાં : રૂ. ૫–૦૦
પરદેશમાં : રૂ. ૬–૫૦
છૂટક નકલ : રૂ. ૦–૬૨

વ્યવસ્થાપક :
લક્ષ્મણસિંહ અહિચરસિંહ પરમાર
મંત્રી : પુ. સ. સ. મંડળ લિમિટેડ,
પો. બો. ૧૦, રાવપુરા, વડોદરા.

અમારાં તદ્દન નવાં પ્રકાશનો

ત્રિશંકુ (નવલકથા)	શ્રી રમણલાલ વ. દેસાઈ	૪·૦૦
મધ્યાહ્નનાં મૃગજળ (જીવનસંસ્મરણો)	,, ,,	૪·૫૦
કવિદર્શન (નાટકો)	,, ,,	૨·૫૦
હીરાની ચમક (નવલિકાઓ)	,, ,,	૩·૭૫
શકુંતલા (નવલકથા)	શ્રી ઈશ્વર પેટલીકર	૪·૫૦
આકાશગંગા (નવલિકાઓ)	,, ,,	૪·૦૦
સંસારનાં વમળ (લેખો)	,, ,,	૫·૦૦
ઘેર બેઠાં ગંગા (નવલિકાઓ)	શ્રી પીતાંબર પટેલ	૫·૦૦
કલ્પના (,,)	,, ,,	૪·૫૦
ભારતનાં નવાં યાત્રાધામો (પ્રવાસવર્ણન)	,, ,,	૩·૫૦
સંધ્યાના રંગ (નવલકથા)	શ્રી ગુણવંતરાય આચાર્ય	૪·૫૦
મુક્તાત્મા (,,)	શ્રી ગ. ત્ર્યં. માડખોલકર	૬·૨૫
આધાર (,,)	ડૉ. કુ. સુમતિ ક્ષેત્રમાડે	૪·૦૦
વૃન્દા (,,)	,, ,,	૭·૫૦
હદપાર (,,)	શ્રી શ્રી. ના. પેંડસે	૪·૦૦
રાગવૈરાગ (નવલિકાઓ)	શ્રી સારંગ બારોટ	૪·૦૦
સૌંદર્યપૂજા ૧–૨ (નવલકથા)	શ્રી 'શયદા'	૭·૫૦
જ્યોતિ (,,)	શ્રી 'ગૌતમ'	૫·૫૦
અણપ્રીછયાં હેત (,,)	શ્રી 'વિશ્વમિત્ર'	૪·૫૦
ટારઝનનું શૌર્ય (,,)	શ્રી એડગર રાઈસ બરો	૪·૦૦
લીલુડી ધરતી ૧–૨ (,,)	શ્રી ચુનીલાલ મડિયા	૧૦·૦૦
શૂન્ય શેષ (ત્રિઅંકી નાટક)	,, ,,	૨·૫૦
અંતઃસ્રોતા (નવલિકાઓ)	,, ,,	૩·૦૦
ધરતીનો પછેડો (નવલકથા)	શ્રી દેવશંકર મહેતા	૫·૦૦
રત્નદીપ (,,)	શ્રી પ્રભાતકુમાર મુખોપાધ્યાય	૫·૫૦
હું, સરલા અને મિત્રમંડળ (હાસ્યલેખો)	શ્રી ધનસુખલાલ મહેતા	૪·૫૦

—: મળવાનું મુખ્ય સ્થળ :—

આર. આર. શેઠની કંપની : મુંબઇ-૨

કેશવ બાગ; પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ; — પો. બોક્સ નં. ૨૫૧૭

ફોન નંબર : ૩૪૩૪૧ ☆ તાર : 'LITERATURE'

॥ न हि ज्ञानेन सदृशं पवित्रमिह विद्यते ॥

પુસ્તકાલય

તંત્રી : ચીમનલાલ દેસાઈ ડભોઈવાળા

વર્ષ ૩૩] તા. ૧૫ ડિસેંબર ૧૯૫૮ [અંક ૬

તંત્રી સ્થાનેથી

પુનર્વિધાનનો પુરુષાર્થ કરીએ

ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ ઊંઝામાં મળી ગઈ. આ પરિષદ ઘણી રીતે અપૂર્વ હતી. પરંતુ સૌથી મોટું સદ્‌ભાગ્ય તો આ વખતે પરિષદ કાકાસાહેબ કાલેલકરને પ્રમુખ તરીકે મેળવી શકી તે કહી શકાય. કારણ કે કાકાસાહેબે સામાન્ય શિરસ્તા પ્રમાણે પ્રમુખ તરીકે ન બોલતાં જ્ઞાનતીર્થના સંતસેવક તરીકે અને લોકરુચિના પુરસ્કર્તા તરીકે કેટલીક પાયાની વિચારણા આગળ ધરી. પુસ્તકાલય-પ્રવૃત્તિ અત્યાર સુધી પરંપરાપૂર્વક ઘાટે ઘાટે ચાલે છે. આ પરંપરા હવે સ્વરાજ્ય અને સ્વતંત્રતા મળ્યા પછી બદલાવી જોઈએ એવો મહત્ત્વનો સૂર કાકાસાહેબના વ્યાખ્યાનમાંથી નીકળે છે.

આપણી સામાન્ય માન્યતા એવી છે—અને એ પરિસ્થિતિ પરથી જ બંધાયેલી છે—કે પુસ્તકાલયે એક મકાનમાં પુસ્તકો એકઠાં કર્યાં હોય અને ત્યાં એક શિક્ષણસેવક કે સ્વતંત્ર ગ્રંથપાલ બેસીને પુસ્તકો સાચવે અને લોકો માગે તે પુસ્તકો આપે અને પાછા લે, આ તો પુસ્તકાલયનું પરંપરાગત નિર્જીવ સ્વરૂપ થયું. કાકાસાહેબને પુસ્તકાલય જીવંત કરવું છે. એમને એમ છે કે પુસ્તકાલય એ ગરીબ પ્રજાની સેવા કરી એને દિશાસૂચન કરનાર ભોમિયો બને. એની સિદ્ધિ માટે એમને જીવતો ગ્રંથપાલ જોઈએ છે. આ વાત અતિશય મહત્ત્વની છે અને એક રીતે કહીએ તો પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનો પ્રાણપ્રશ્ન છે. કારણ 'ગ્રંથપાલ એ કેવળ પુસ્તકભંડારને સાચવનાર દ્રવ્યનિધિ પરના સાપ જેવો નથી.' એ તો લોકરુચિનો રખેવાળ છે અને લોકમાનસનો જાણકાર છે. એટલે એની પાસે જ્ઞાન અને સમાચારની ઘણી મોટી મૂડી હોવી જોઈએ. પ્રજાની અસ્મિતા અને ચેતનાને સમૃદ્ધ કરે એવાં પુસ્તકોની એને ખબર અને ખબરદારી હોવી જોઈએ. અને એવાં

પુસ્તકો જો પ્રસિદ્ધ ન થતાં હોય તો પ્રજાના પ્રતિનિધિ તરીકે એણે એનો ઊહાપોહ કરવો જોઈ એ.

ત્રીજો એક મહત્ત્વનો મુદ્દો જે એમણે એમના ભાષણમાં કહ્યો તે પુસ્તકાલય-પ્રવૃત્તિ સરકારી બળથી ચાલે કે સહકારી શક્તિથી ચાલવી જોઈએ ? સ્વરાજ્ય મળ્યા પછી આપણી પ્રજા બધી જ પ્રવૃત્તિઓ માટે સરકાર પર આંખ માંડીને આશા રાખે છે એટલે સ્વાભાવિક રીતે જ એની વૃત્તિઓ સક્રિય થવાને બદલે નિષ્ક્રિય થઈ ગઈ છે એનો ઉકેલ આપણે સહકારી પ્રવૃતિઓ સંગઠિત કરીને આપણી વૃત્તિઓને સક્રિય કરવી એ જ છે.

આ વખતે બીજુ સદ્‌ભાગ્ય પરિષદનું એ હતું કે શ્રીમંત મહારાજા ફત્તેસિંહરાવ ગાયકવાડ આ પરિષદના ઉદ્‌ઘાટક હતા. પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના જનક અને પુરસ્કર્તા સ્વ. મહારાજા સયાજીરાવના વંશજ તરીકે આ પ્રવૃત્તિ સાથેનો એમનો સંબંધ વંશપરંપરાગત કહેવાય એટલે એમનો સહયોગ એ પણ પરિષદની નાની સિદ્ધિ ન કહેવાય. શ્રી મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ એ તો સ્વ. મોતીભાઈ અમીનના જૂના મિત્ર અને સહકાર્યકર છે. એમને આ પુસ્તકાલય-પ્રવૃત્તિ સાથે જૂની પ્રીતિ છે. એમનો સહકાર તો હંમેશાં મળે છે એ આ પ્રવૃત્તિનું મોટું ભાગ્ય છે. આવો અને આટલો સહકાર અને સહયોગ જ્યારે પરિષદને સાંપડયો છે ત્યારે હવે પરિષદના કાર્યકરોનું કર્તવ્ય અને જવાબદારી ઘણાં વધી પડે છે.

ગુજરાતની પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિને વધારે લોકોપકારક અને લોકરુચિને ઘડનારા બળ તરીકે ખીલવવી અને વિકસાવવી હોય તો આપણે પાંચ છ મુદ્દાનો કાર્યક્રમ ઘડીને આખું વર્ષ એનો પાછળ પુરુષાર્થ કરીને એને કાર્યસાધક બનાવવો જોઈએ. ગ્રંથપાલો વધારે સજીવન અને સમગ્ર જીવનની સંસ્કારિતાને જાણનાર કેવી રીતે બને તેને માટે આપણી વિદ્યાપીઠોએ ખાસ અભ્યાસક્રમ શરૂ કરવો જોઈએ. અમને આનંદ છે કે મહારાજા સયાજીરાવ યુનિવર્સિટીએ ગ્રંથપાલ માટે આવો અભ્યાસક્રમ તૈયાર કરીને એનો અમલ પણ કરવા માંડ્યો છે. પુસ્તકપસંદગી માટે નિષ્ણાતોની સમિતિએ વધુ તકેદારી અને સાવધાની રાખવી જોઈએ. અને ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદે એક વિશેષ સમિતિ બનાવીને આખા પ્રદેશની પ્રવૃત્તિને વધુ સંગઠિત અને સજીવન બનાવવાનો પુરુષાર્થ કરવો જોઈએ. જિલ્લા, તાલુકા અને ગામો સુધી એની શક્તિ અને દૃષ્ટિ પહોંચવી જોઈએ.

કાકાસાહેબ કહે છે તેમ પુસ્તકાલય તો સરસ્વતી દેવીનું મંદિર છે એટલે પવિત્રધામ છે. એના પ્રત્યે મંદિર જેટલી જ ભક્તિ અને નિષ્ઠા હોવી જોઈએ.

ભારતની પ્રજા ધર્મપ્રાણ છે, સેવાભાવી છે એનામાં સાચા ધર્મનું ચેતન પ્રગટાવવા પુસ્તકાલયોએ સદા પ્રવૃત્ત અને જાગૃત રહેવું જોઈએ. આપણા કીર્તનકારો અને કથાકારોની જેમ ગ્રંથપાલો પણ જ્ઞાનના સંદેશવાહકો હોવા જોઈએ. અને પુસ્તકાલયો એ જ્ઞાનગંગોત્રીની જીવતી નહેરો બનવી જોઈએ. સ્વરાજમાં જેમ બધી બાજુનો વિચાર થાય છે તેમ લોકમાનસ અને લોકરુચિ ઘડનારા બળ તરીકે પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિનો પણ સર્જનાત્મક રીતે નવેસરથી વિચાર થઈને એનું પુનર્વિધાન થવું જોઈએ

પુસ્તકાલય પર્વણી

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિમિટેડ

પો. બો. ૧૮, રાવપુરા વડોદરા

તા. ૨૨-૧૨-'૫૮

લેડી વિદ્યાગૌરી નીલકંઠ

૮૨ વર્ષની પાકટ વયે શ્રીમતી વિદ્યાગૌરી રમણભાઈ નીલકંઠનું અમદાવાદમાં અવસાન થતાં ગુજરાતની વિદ્યા–શારદાની બેલડી ખંડિત થઈ છે.

આઠ દાયકા પર જન્મેલા વિદ્યાબહેને ગુજરાતમા નવી ભાત પાડી હતી, નવો ચીલો પાડયો હતો, સમાજ–સંસાર સુધારાની દિશામા હીંમત ભર્યું પગલું ભરી નામના કાઢી હતી.

ગુજરાતનાં પ્રથમ મહિલા ગ્રેજ્યુએટ તે વિદ્યાબહેન. એમનુ સ્થાન કોઈ અનોખું. ગુજરાતને ઘડવામાં એમનો ફાળો નાનોસૂનો ન કહેવાય.

ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદના એ સ્તંભ રૂપ હતાં. વડોદરામા ભરાયેલી સાહિત્ય પરિષદના પ્રમુખપદેથી ગુજરાત યુનિવર્સિટી સર્જવાની ન્યાયમંદિરના હૉલમાં કરેલી ઘોષણામાંથી ગુજરાત યુનિવર્સિટી ઉદ્ભવી–સર્જાઈ–સ્થપાઈ. જેનો યશ વિદ્યાબહેનને ફાળે જાય છે.

પ્રથમ ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ ૧૯૩૪ની સાલમાં અમદાવાદમાં મળેલી તેના સ્વાગત પ્રમુખ તરીકે અને ૧૯૩૦ના એપ્રિલમાં પાટણમાં મળેલી વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય પરિષદના પ્રમુખ તરીકે પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિમાં પણ એમની સેવાઓ નોંધપાત્ર ગણાય. ઉપરાંત ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના પ્રમુખ તરીકે પણ વર્ષો સુધી સેવા આપી હતી

એમનું જીવન એટલે ભારતીય સંસ્કૃતિ અને અર્વાચીન પાશ્ચાત્ય સંસ્કૃતિનો સુભગ સમન્વય.

સુશીલ, શાંત, ધીરગંભીર સ્વભાવવાળાં ગુજરાતનાં સૌજન્યમૂર્તિ સમાં સંસ્કારવિદુષી એ નારીરત્ન અનેક સામાજિક, શિક્ષણવિષયક અને સેવાભાવી સંસ્થાઓ સાથે આજીવન સંકળાયેલાં રહી પોતાની પાછળ કર્તવ્યપરાયણતાનો ઉચ્ચ આદર્શ મૂકતાં ગયાં છે.

એમના સ્વર્ગવાસથી ગુજરાતને ભારે ખોટ પડી છે. સ્વ. પોતાની પાછળ સુશિક્ષિત કુટુંબપરિવાર મૂકતાં ગયાં છે. પ્રભુ! એમના આત્માને શાંતિ અપો. અને એમનાં કુટુંબીજનોને ધીરજ ધરવા શક્તિ અપો.

ઉત્સાહભર્યા વાતાવરણમાં ઊંઝામાં મળેલી ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ

ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદના પ્રમુખ

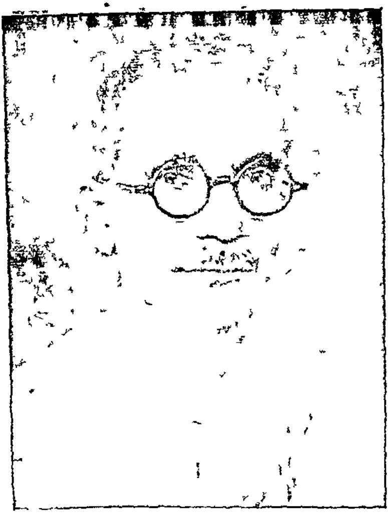

શ્રી કાકાસાહેબ કાલેલકર

મહેસાણા જિલ્લાના સિદ્ધપુર તાલુકાના ઊંઝા ખાતે તા ૨૨–૨૩ નવેમ્બરના દિવસોમાં ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ ગાંધીયુગના સનિષ્ઠ સાહિત્યકાર અને આજીવન ઋષિ શ્રી. કાકાસાહેબ કાલેલકરના પ્રમુખપદે ભારે ઉત્સાહ વચ્ચે ભરાઈ હતી

પરિષદ ભારત સરકારના સંરક્ષણ ખાતાના સંસદીય મંત્રી **શ્રીમંત ફતેસિંહરાવ ગાયકવાડના** મંગલ પ્રવચનથી ખુલ્લી મુકાઈ હતી.

પરિષદની સાથે સાથે યોજાયેલા પ્રદર્શનનું ઉદ્‌ઘાટન ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના પ્રમુખ અને ગુજરાત પ્રદેશ કોંગ્રેસ સમિતિના પ્રમુખ **શ્રી મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલના** શુભ હસ્તે થયું હતું.

ઊંઝાની જાહોજલાલી

ઊંઝા એ એક મોટું વેપારી મથક છે. જીરૂ-વરિયાળી, ઈસબગુલ અને બીયાંના વેપાર માટે ભારતમાં ખ્યાતિ પામેલું છે. ઊંઝાની જાહોજલાલી, સમૃદ્ધિ અને આબાદી ખાસ જીરાના વેપારને આભારી છે. અમેરિકાના બજારોમાં ઊંઝાના જીરાનો વેપાર ધમધોકાર ચાલે છે. અમેરિકા સાથે ઊંઝાને રોજનો સંપર્ક છે. મોટી મોટી વેપારી પેઢીઓ, બીયાં બજારમાં ધીકતો ધંધો કરતા સેંકડો વેપારીઓએ ઊંઝામાં વેપાર ધંધો વધારી મૂક્યો હોઈ, મોટું એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડયુસ માર્કેટ ખોલ્યું હોઈ તે દ્વારા રોજની લાખો રૂપિયાની ઉથલપાથલો થઈ રહી છે. ઊંઝાની મોટી મોટી વેપારી પેઢીઓ ધરાવનારા વેપારીઓ ઉનાવાના વતની હોઈ એ બન્ને ગામો દશ પંદર વરસમાં સમૃદ્ધ અને સુખી બન્યાં છે.

પરિષદની પૂર્વ તૈયારી

છેલ્લા દાયેક વરસથી ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ ઊંઝામાં ભરવાની વાતો વહેતી મુકાઈ હતી. તેને અંગેની તૈયારીઓ થઈ રહ્યાના સમાચાર પણ એકાદ બેવાર છાપાંના પાને ચમકી ગયા હતા. પણ કંઈક ને કંઈક પ્રતિકૂળ સંજોગો ઉભા થતાં એ પરિષદ ભરવાનું કામ ખોરંભે પડતું હતું.

ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના કાર્યકરો ઉપરાંત વડોદરા વિભાગ પુ. મંડળના સહમંત્રી શ્રી વલ્લભભાઈ મૂ. પટેલ, વગેરે એની પાછળ લગાતાર ચાલુ રહ્યા, પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિમાં ઊંડો રસ ધરાવનાર મહેસાણા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળના મંત્રી શ્રી નાનજીભાઈ જેઠીદાસ પટેલ વગેરે એની પાછળ મચ્યા રહ્યા. પરિણામે સહુના સંયુક્ત પુરુષાર્થથી ઊંઝાના નાગરિકોમાં ઉત્સાહના પૂર ઉભરાયાં અને પરિષદ ભરવાનો નિર્ધાર કરી તેની તડામાર તૈયારીઓ કરવા મચી પડ્યા. પ્રચાર કાર્ય શરૂ થયું. અખબારોમાં સમાચાર પ્રસિદ્ધ થવા પામ્યા. સ્વાગત મંડળ રચાયું. તા. ૨૨-૨૩ નવેમ્બર ૧૯૫૮ શનિ-રવિવારના દિવસો નક્કી થયા. દરમિયાન ઊંઝાના આગેવાન નાગરિક શ્રી પ્રતાપસિંહ બ્રહ્મભટ્ટના શિક્ષિત અને આશાસ્પદ યુવાન દીકરા શ્રી ભગવતપ્રસાદનું તા ૧૨-૧૧-'૫૮ સંવત ૨૦૧૫ના નૂતન વર્ષના દિવસે જ અકાળ દુઃખદ અવસાન થતાં ઊંઝા ભારે શોક સાગરમાં ડુબી ગયું.

પરિષદનું નાવ ડામાડોળ લાગેલું પરંતુ તૈયારીઓ થઈ ગયેલી, આમંત્રણપત્રિકાઓ પણ બધે મોકલાઈ ગયેલી એ સંજોગોમાં પરિષદ ભરવાનું મુલતવી નહિ રાખવાનું સ્વાગત સમિતિએ ડહાપણભર્યું પગલું લીધું અને નક્કી થયા મુજબ પરિષદના દિવસો નજીક આવતાં નાગરિકોએ પરિષદને સફળ બનાવવા સારી જહેમત ઉઠાવી.

પરિષદના વરાયલા પ્રમુખ શ્રી. કાકાસાહેબ કાલેલકર, પરિષદના ઉદ્‌ઘાટક શ્રીમંત

મહારાજા ફતેસિંહરાવ ગાયકવાડ અને પરિષદ અંગે યોજાયેલું પ્રદર્શન ખુલ્લું મૂકવા પધારનાર ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના તેમ જ ગુજરાત પ્રદેશ કોંગ્રેસ સમિતિના પ્રમુખ શ્રી મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલની ત્રિપુટીનો દબદબાભર્યો સતકાર કરવાનું સ્વાગત સમિતિ-ઊંઝાના નાગરિકો-વેપારીઓ વગેરેએ યોજેલું.

ભવ્ય મંડપ

પરિષદના પ્રતિનિધિઓના ઊતારા માટેની વ્યવસ્થા શેઠ એમ આર. એસ. હાઈસ્કૂલના વિશાળ મકાનના પહેલે મજલે રાખવામાં આવી હોઈ નીચેના ભાગમાં પ્રદર્શનના સ્ટોલ વગેરેની યોજના કરવામાં આવેલી. એ હાઈસ્કૂલના વિશાળ પટાંગણમાં પરિષદમાં બે હજાર પ્રેક્ષક,સમુદાય સમાઈ શકે તેવો ભવ્યમંડપ બાધવામાં આવ્યો હોઈ ઊંઝાના કલાકારોએ ચીતરેલી ભારતના પ્રતાપી પૂર્વજો અને દેશી-વિદેશી દેશનેતાઓની મોટી સાઈઝની પ્રતિકૃતિઓ ઠેરઠેર મૂકવામાં આવી હતી. મંડપને, હાઈસ્કૂલના મકાનને અને ચોગાનને બોધક સુભાષિતો—સૂત્રો અને આંબા-આશોપાલવનાં તોરણો વગેરેથી સુશોભિત—શણગારવામા આવ્યો હતો જે મંડપની શોભામાં ઓર વધારો કરતાં હતાં. મંડળના પ્રવેશ દ્વારે કલાકૃતિવાળી રંગ બેરંગી કમાન કાઢવામાં આવી હોઈ એ પ્રવેશ દ્વારને 'ભગવત દ્વાર' નામ આપવામાં આવ્યું હતું જ્યારે મંડપને 'નટવરલાલ મંડપ' નામ આપવામાં આવ્યું હતું, મંડપમાં પ્રવેશદ્વારની સામેના ભાગમાં મંચ ઊભો કરવામાં આવ્યો હતો.

શહેરનો શણગાર.

આજની પરિષદ અંગે પધારનાર મહેમાનોના માનમાં શહેરના વેપારીઓએ-નાગરિકોએ શહેરને રંગ બેરંગી ધજાપતાકા-તોરણો-સૂત્રો-અને ધંધાની ચીજ વસ્તુઓથી દુકાનો તેમ જ રસ્તાઓ પર કમાનો કાઢી શહેરને સુંદર શણગારવામાં આવ્યું હતું.

અતિથિઓનો આદરસત્કાર

પરિષદના પ્રમુખ શ્રી. કાકા કાલેલકર બપોરે ૧૨ વાગે અને શ્રીમંત મહારાજા ફતેસિંહરાવ તથા શ્રી મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ, પ્રતિનિધિઓ-મહેમાનો વગેરે બપોરે ૧ વાગે ઊંઝા ખાતે પધારતાં સ્વાગતપ્રમુખ, આગેવાન શહેરીઓ, સુધરાઈ પ્રમુખ, સુધરાઈ સભ્યો, શહેરની જુદી જુદી સંસ્થાઓ, વેપારીઓ, કોંગ્રેસ આગેવાનો, કાર્યકરો, જિલ્લા કોંગ્રેસ પ્રમુખ શ્રી. મોહનભાઈ પટેલ, પાંજરાપોળના વહીવટકર્તાઓ, શેઠ મગનલાલ રવિકરણદાસ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય, શ્રી. કમળાબાઈ જગમોહનદાસ મહિલા પુસ્તકાલય, મહિલા મંડળ, હાઈસ્કૂલ, ઊંઝા આયુર્વેદિક ફાર્મસી વગેરે તરફથી ફૂલહાર થયા હતા. રસ્તામાં પણ અનાજ કરીયાણાના વેપારીઓ, વાસણના વેપારીઓ, હોટેલોવાળાઓ તેમ જ જુદા જુદા ધંધાદારી-વેપારીભાઈ ઓએ પણ ઠેર ઠેર ફૂલહારથી સ્વાગત કર્યું હતું.

ભોજનની વ્યવસ્થા તેમ જ જુદાજુદા જિલ્લાના પ્રતિનિધિઓના ઉતારાની ગોઠવણ ઊંઝા આયુર્વેદિક ફાર્મસીના વિશાળ કંપાઉન્ડમાં અને મેડા ઉપર પણ કરવામાં આવી હતી.

પરિષદની શરૂઆત

બપોર પછી ૩ વાગે ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદની બેઠક ખાસ ઊભા કરેલા સુશોભિત અને શણગારાયેલા મંડપમાં મળી હતી.

પધારેલા મહેમાનો

મચ ઉપર પ્રમુખ શ્રી કાકા કાલેલકર, શ્રીમત ફત્તેસિંહરાવ ગાયકવાડ, શ્રી મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ ઉપરાંત સ્વાગત પ્રમુખ શ્રી સૂર્યપ્રસાદ લ દવે, ગુજરાત યુનિવર્સિટીના ઉપ કુલપતિ શ્રી મગનભાઈ પ્ર દેસાઈ, વડોદરા જિલ્લા કોંગ્રેસ સમિતિના પ્રમુખ અને ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના મંત્રી શ્રી ચીમનભાઈ હ અમીન, લાયબ્રેરી ખાતાના આસી ક્યુરેટર શ્રી ઉમેદભાઈ પટેલ, શ્રી જીવણજી દેસાઈ, શ્રી જેશલાલ ગાંધી, શ્રી મણિભાઈ દેસાઈ, શ્રી કીકુભાઈ દેસાઈ, શ્રી મણિલાલ મગનજી કાશીવાળા, શ્રી લક્ષ્મણસિંહ પરમાર, શ્રી ચીમનભાઈ પુરુષોત્તમદાસ પટેલ (કલોલ) શ્રી નાનજીભાઈ જેઠીદાસ પટેલ, શ્રી રામભાઈ કા પટેલ, શ્રી વલ્લભભાઈ મૂ પટેલ, સુધરાઈ પ્રમુખ શ્રી બુધાલાલ શાહ, શ્રી મફતલાલ મોતીલાલ પટેલ, શ્રી મોહનભાઈ હરિભાઈ પટેલ, શ્રી ભોગીલાલ નગીનદાસ શાહ, શ્રી ગજાનન ગ દવે (ભરૂચ), શ્રી દલસુખરામ

વ શાસ્ત્રી (શુક્લતીર્થ) શ્રી લખારામ નારાયણરાવ દ્યાગ (અમરેલી), શ્રી નુરજમન આલજીભાઈ નાડ (પાલનપુર) વગેરેની હાજરી ખાસ ધ્યાન ખેંચતી હતી પરિષદમાં ૨૦૦૦ પ્રેક્ષકો ઉપસ્થિત હતા

પરિષદના કામકાજની શરૂઆતમાં બાળાઓએ 'મારે મનને મંદિરીએ તું આવ'થી પ્રાર્થના કર્યા બાદ મોઘેગ મહેમાનોનો ગીતથી સ્વાગત કર્યું હતું.

સ્વાગત પ્રમુખ શ્રી સૂર્યપ્રસાદ લ. દવેએ સૌનું સ્વાગત કરતાં જણાવ્યું કે આજે આ અધિવેશન પ્રસંગે આપ સૌનુ સ્વાગત કરતાં મને અતિ આનંદ થાય છે. આ પરિષદ અંગેના સ્વાગત મંડળે આ માન મને આપીને મારી ઉપર એક ભારે પક્ષપાત, અને ઉપકાર કર્યો છે. બાકી આ સ્થાન માટેની મારી યોગ્યતા વિચારતાં હું ધ્રૂજી ઉઠું છું. મારું એક જ સદ્દભાગ્ય છે, અને તે ઊંઝાના વતની હોવાનું એ સિવાય આ પદ માટે મારી બીજી લાયકાત નથી. પરદેશ ખેડતા પુત્ર ઉપર માતાનો સ્વાભાવિક પક્ષપાત હોય એ પક્ષપાત જ આ માટે કારણભૂત હશે. ઊંઝામાં ઘણી એવી વિદ્વાન અને સન્માનનીય વ્યક્તિઓ છે. જેમણે આ સ્થાન મારા કરતાં અનેક ગણી સારી રીતે દીપાવ્યું હોત. ઊંઝાના મારા પ્રત્યેના આ પ્રેમના પ્રતીકને હું મારા જીવનનું મહત્વનું ભાથું સમજું છું.

મહાકવિ ભવભૂતિએ કહ્યું છે કે **सतां सद्भिः संगः कथमपि हि पुण्येन भवति।** હું પોતે તો સત્ છું કે નહીં એની મને ખબર નથી. પણ આપ સહુ સજ્જનોના પરિચયથી અમે-ઊંઝાના વતનીઓ સાચે જ ભાગ્યશાળી બન્યા છીએ.

બડભાગી ઊંઝા

ઊંઝા મહા ભાગ્યશાળી છે કે ચોથી પુસ્તકાલય પરિષદ એને આંગણે મળે છે. એ અંગે ગુજરાતના બુદ્ધિધનો, સામાજિક કાર્યકરો ને વિચારકોના સહવાસ ને સત્સંગનું પરમ ભાગ્ય અમને પ્રાપ્ત થયું છે આ પ્રસંગે પુસ્તકાલયો દ્વારા જ્ઞાનની પરબ માંડી, વડોદરા રાજ્યના ગામડે ગામડે પ્રજામાં વાચન પિપાસા જાગૃત કરનાર, મહાયશના બડભાગી અને આવી જાતની મૌલિક યોજનાના ઇશ્વરસમા પ્રજાવત્સલ મહારાજા **શ્રી સયાજીરાવ ગાયકવાડની** પુણ્ય સ્મૃતિ તાજી થાય છે. પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના પિતા **સ્વ. મોતીભાઈ અમીન** પણ સાથે સાથે યાદ આવે એ સ્વાભાવિક છે. કુશાગ્ર બુદ્ધિના મહારાજા સાહેબે અતિ પાણીદાર બુદ્ધિવાળા દીવાનોની સહાયથી વડોદરાને આદર્શ રાજ્ય બનાવ્યું હતું. પ્રાથમિક કેળવણી અને અન્ય કેળવણીમાં પણ એ રાજ્ય મોખરે હતું. દેશી રાજ્યો વિલીન કરી ભારતની એકતા પૂજ્ય સરદારશ્રીએ સ્થાપી. પણ વડોદરાના પ્રજાજનોએ તો ઘણું ખોયું છે. આપણી આ સરકાર, ગાયકવાડ સરકારને હજી વિસરાવી શકી નથી. ક્યારે વિસરાવી શકશે એ યે પ્રશ્ન છે. છતાં વડોદરા રાજ્યના પ્રજાજનોને એનો શોક નથી. સમસ્ત દેશના સુખ માટે પોતાના સુખનો ભોગ આપતાં એને જરા યે રંજ નથી થયો.

ઊંઝાની અભિલાષા

આજે એ મહાન રાજવીના પ્રપૌત્ર **શ્રીમંત ફત્તેસિંહરાવ ગાયકવાડ**, તેમની જ પ્રજાના રાજા મટી બંધુભાવે ઊંઝાના દ્વારે ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદના ઉદ્દઘાટન માટે પધાર્યા છે એ અમારાં અહોભાગ્ય છે. એ સાથે રાજા પ્રજામાં આ એકતા આણનાર, જગત્ આશ્ચર્યથી જોઈ રહે એવી રક્તવિહોણી ક્રાંતિ કરનાર, ગુજરાતના પરમ સપૂત, એ ગુરુશિષ્યને, **પૂજ્ય બાપૂ અને સરદારશ્રીને**, ભાવાંજલી અર્પીએ. સદ્દભાગ્યો ભાગ્યે જ આવે છે છતાં આ પ્રસંગે બન્યું છે. પૂજ્ય બાપુ અને ગુરુદેવ શ્રી ટાગોરના અંતેવાસી, જન્મે મહારાષ્ટ્રીય છતાં સાહિત્યે પરમ

ગુજગતી, વિચારક, નિબંધકાર, સૂક્ષ્મ કલાશાસ્ત્રી ને સત્યા-વેષક, **કાકાસાહેબ આ અધિવેશનના પ્રમુખ છે.** પૂજ્ય કાકાસાહેબ મહારાષ્ટ્રે ગુજરાતને આપેલી મહામૂલી ભેટ છે. વરસોથી એમના સાહિત્યે ગુજરાતને પ્રેરણા આપી છે ગુજરાતના અનેક યુવાન સાહિત્યકારો અને કલાકારોના એઓ ગુરુ છે ગુજરાતના પ્રવાસસાહિત્યને રસસમૃદ્ધ કરનાર કાકાસાહેબ પોતે અઠંગ પ્રવાસી છે. વિશ્વ સાહિત્યનો ને ભારતીય સાહિત્યનો એમને સરસ પરિચય છે. એટલે આજે એમનુ મહામૂલુ માર્ગદર્શન પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિને અજબ ચેતના આપશે એમાં શંકા નથી.

કોંગ્રેસના જાણીતા કાર્યકર્તા અને આજના મુશ્કેલીઓના સમયમાં પણ કોંગ્રેસ માટે અહોરાત્ર પ્રાણ પાથરનાર **શ્રી મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ** આ અંગેના પ્રદર્શનનું ઉદ્‌ઘાટન કરવાના છે. એ પણ અમારે મન અતિ આનંદનો વિષય છે. આ મહાનુભાવોનું તેમજ આ પરિષદ અંગે પધારેલા સર્વ પ્રતિનિધિભાઈઓનું અને મહેમાનોનું ઊંઝાની જનતા તરફથી હું હાર્દિક સ્વાગત કરૂ છું.

ઊંઝાના ઇતિહાસમાં ડોકિયું

ઊંઝા, જે સ્થળે આપ આજે આ શુભ કાર્ય માટે પધાર્યા છો તે એક ઐતિહાસિક સ્થળ છે. ઊંઝાએ પણ મુસલમાની યુગમાં પરચક્ર દમનનાં સંકટો વેઠ્યાં છે. યાતનાઓ ભોગવી છે. તેવી દંતકથાઓ પ્રચલિત છે. જંધરાણ નામની જાતિએ અહીંના વતનીઓને ગુલામીમાં દબાવી દીધા હતા. પોતાનું વ્યક્તિત્વ ખોઈ એઓ પરાધીન દશામાં હતા. પણ જુલ્મો પરાકાષ્ઠાએ પહોંચે ત્યારે જનતા જાગી ઉઠે છે. એક નહી તો બીજી રીતે કોઈ સમર્થ વ્યક્તિ, ભગવાને આપેલું વચન સિદ્ધ કરવા નીકળી આવે છે એવા જ કોઈ સાહસવીરોએ કોઈ અજબ વ્યક્તિથી એક જ રાતમા જુલમગારોનો સામનો કરી માદરે વતનને મુક્તિ અપાવી હતી. એ વીરતા માટે ઊંઝા ગર્વ લઈ શકે છે.

રાજપૂત યુગમા ઊંઝાની એક નારીએ પાટણના રાજવીને પણ પડકાર્યો હતો એવી એક બીજી દંતકથા પણ પ્રચલિત છે.

અહીંના કડવા કણબી જ્ઞાતિએ પણ ઇતિહાસમાં મહત્વનો ભાગ ભજવ્યો છે ઉત્તરે મેવાડમાંથી ગુજરાતમાં ઉતરી આવેલી આ સાહસિક કોમે ઊંઝામાં પોતાની કુળદેવી શ્રી " ઉમીયા માતા " ની સ્થાપના કરી. અને ગુજરાતમાં ભવ્યતા વેરતા આ ક્ષેત્રની યોજના કરી. ઊંઝાને એમણે પોતાનુ અને હિંદુઓનું તીર્થ સ્થાન બનાવ્યું છે. છેક ઇસ્લામ યુગથી હિંદભરમાં પોતાની નાટ્યકલાથી મશહૂર બનેલ, તરગાળા કોમ અહીંથી જ ઉત્પન્ન થઈ છે. એમ ઐતિહાસિક પુરાવાઓથી સાબિત થયું છે. આ રીતે ઊંઝા ગુજરાતના સર્વાંગી ઇતિહાસમાં મહત્વનું સ્થાન રોકે છે આ જ ભૂમિમા અહીંની સુધરાઈ અને ઊંઝાની બીજી અનેક સંસ્થાઓને સદ્ધર બનાવવામાં જેમણે ઉચ્ચ ફાળો આપ્યો છે એ મારા મુરબ્બી શ્રી પ્રતાપસિંહભાઈ બ્રહ્મભટ્ટ અને શ્રી રઘુનાથજી ભાઈ બ્રહ્મભટ્ટના પ્રપિતા હુતાત્મા શ્રી ભૂપતસિંહજી બારોટ થઈ ગયા, જેમણે ગુજરાતના રાજપૂતોને શૌર્યાન્વિત કરતો સિંધુડો ગાનાર બારોટ કોમને થતો અન્યાય દૂર કરવા પાટણના રાજવીના રાજમહેલે સત્યાગ્રહ આદરી, આત્મસમર્પણ કર્યું હતું, આ બધી ઘટનાઓ અને ભૂતકાળની શૌર્યકથાઓએ ઊંઝાની ભૂમિમાં નવચેતન આણ્યું છે અને એને ઐતિહાસિક મહત્ત્વ પ્રાપ્ત કરાવી, ગુજરાતમાં ગૌરવવન્તુ સ્થાન અપાવ્યું છે.

છેક પુરાણ કાળથી પણ ઊંઝા પ્રસિદ્ધ છે. પ્રાચીન પુરાણકથાઓમાં અને પ્રાચીન ભારતવર્ષના ઉત્તરાપથ અને દક્ષિણાપથના જે નકશાઓ હાલ ઉપલબ્ધ છે તેમાં ઊંઝાની તદ્દન નજદીકના સિદ્ધપુર સ્થળનો અને સરસ્વતી નદીનો ઉલ્લેખ છે. સિદ્ધપુર અને તેની આજુબાજુનો પાંચ ગાઉનો પ્રદેશ પંચકોશી કહેવાય છે. તેથી આ સ્થળનું પણ પૌરાણિક મહત્ત્વ છે. પૌરાણિક ઇતિહાસ કહે છે કે આદિ પુરુષ શિવજીએ પોતાની મૂળ પ્રકૃતિનું સ્થાપન પણ આજ સ્થળે કરેલું ને તેથી જ આ સ્થળ ઉમાપુર નામથી પુરાણોમાં પ્રસિદ્ધ છે. ઊંઝાના કાળેશ્વર મહાદેવનો શિલાલેખ જે ઈ. સ. ૧૨૧૦માં લખાયેલ છે. તે હજુ પણ મોજુદ છે. મહાન ગુર્જરાધિપતિ મહારાજા શ્રી સિદ્ધરાજ જયસિંહદેવ પણ વારંવાર ઊંઝામાં પધારતા હતા. એવો ઉલ્લેખ પ્રબંધ-ચિંતામણી નામના પ્રાચીન ગ્રંથમાં છે. શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢીએ બહાર પાડેલ જૈનતીર્થસંગ્રહ નામના ગ્રંથમાં પણ ઊંઝાનું જૈન દેરાસર બારમી સદીમા બન્યું હોવાનો ઉલ્લેખ છે એટલે આ રીતે ઊંઝા પૌરાણિક સ્થળ હોવાનું પણ મહત્ત્વ છે.

આજનું ઊંઝા, સિદ્ધપુર, પાટણ જેવા ગુજરાતના ઇતિહાસપ્રસિદ્ધ પાટનગર પાસે આવ્યા છતાં નથી એ તાલુકાનું મુખ્ય ગામ કે નથી અહીં કોઈ સરકારી કર્મચારીઓની વરિષ્ઠ કચેરીઓ. છતાંયે ઊંઝાએ જુદી જ રીતે પોતાની જાતને ઘડવા માંડી છે. ઊંઝાના નાગરિકોએ આપમેળે બાલમંદિર, પ્રાથમિક શાળા, માધ્યમિક શાળા, દવાખાનું, પશુ અને મનુષ્ય બંનેનું, પુસ્તકાલયો, કન્યા વિદ્યાર્થીગૃહ વગેરે સરજ્યાં છે. આજે ખેતી અને વેપારના ક્ષેત્રમાં આધુનિક પદ્ધતિએ ઊંઝા આગેકૂચ કરી રહ્યુ છે.

ઊંઝાની મુખ્ય વસતી કડવા પાટીદારોની છે. રુસાત મોલ્લોત અને આંટાવાળા વગેરે અન્ય પાટીદાર ભાઈઓ પણ અહીં અગત્યનુ સ્થાન ધરાવે છે. આ બધા ખેડૂતો છે ને ખેતી જ એમનું જીવનધન છે. છતાં સદ્‌ભાગ્યે તેઓ વ્યાપારી શોષણનો ભોગ થઈ પડતા નથી. અહીં ખેતી અને વેપાર સાથે જ ડગલાં ભરે છે. અને ઊંઝાના પાટીદારોએ આ બંને ક્ષેત્રમાં સરખી નામના મેળવી છે. હુન્નરઉદ્યોગના ક્ષેત્રમાં પણ અહીંની પ્રગતિ ઉચ્ચ કોટીએ પહોંચતી જાય છે. અહીંના જૈનોએ પણ વેપારી ક્ષેત્રમાં મોટી નામના મેળવી છે. અહીં ઑઈલ મીલ્સ, પલ્સ મીલ્સ, સાબુનાં, રેશમનાં, હાયસાળ વગેરેનાં અનેક કારખાનાં નીકળતાં જાય છે. ઊંઝાનુ સીડ્ઝ મરચન્ટસ એસોશિએશન મુબઈ પ્રાંતમાં એક મહાન પ્રતિષ્ઠા પ્રાપ્ત કરી ચૂક્યું છે અમદાવાદ સિવાય ગુજરાતનું બીજું કોઈ પણ શહેર તેની હરીફાઈમાં ઊભુ રહી શકે તેમ નથી. તેવો ઇતિહાસ પણ એણે સરજ્યો છે. ઊંઝાનું એજ્યુકેશન બૉર્ડ પણ આજે સફળતાથી કેળવણીની સંસ્થાઓ નિભાવે છે અને તેનું સંચાલન કરે છે.

ઊંઝામાં દાનવીરોનીયે ખોટ નથી. સ્વ. શેઠ શ્રી મગનલાલ રવિકરણદાસ મહેતા, જેમનું મંગલ નામ આપ સહુ જે હાઈસ્કૂલના પટાંગણમાં બેઠા છો તે હાઈસ્કૂલ અને અહીંના સાર્વજનિક પુસ્તકાલય સાથે જોડાયેલું છે. સ્વ. સેઠ શ્રી નટવરલાલ મગનલાલ અને સ્વ. શેઠ શ્રી વાડીલાલ છગનલાલ પણ ઊંઝાના મશહૂર દાનવીરો થઈ ગયા. સ્વ. વિઠ્ઠલ ફીરપારામ દવે, સમા મુત્સદ્દી થઈ ગયા; સ્વ. શેઠ શ્રી નગીનદાસ છગનલાલ રસવૈદ્ય જેવા હિંદુસ્તાન ભરના મશહૂર વૈદે વૈદ્યકશાસ્ત્ર ઉપર ખૂબ સંશોધન કરીને મહામૂલા ગ્રન્થો લખ્યા છે, અને તેમણે સ્થાપેલી 'ઊંઝા આયુર્વેદિક ફાર્મસી આજે હિંદભરમાં પોતાની સિદ્ધ દવાઓથી

મશહૂર બની છે. સ્વ. નાગર મહેતા અને સ્વ. મુળદેવ મહેતા જેવા ગ્રામશિક્ષણના ગુરુ, સ્વ. શામળદાસ પટેલ જેવી બાહોશ વ્યક્તિ, સ્વ. શંકરલાલ મેવાડા જેવા કેળવણીકારો, ઊંઝાને પોતાનુ પ્રવૃત્તિ કેન્દ્ર બનાવનાર સ્વ. છોટુભાઈ પંડિત, થોડા દિવસો પહેલાં જ બેસતા વર્ષના દિવસે જ સ્વર્ગવાસી થયેલા ઊંઝાના એક અતિ આશાસ્પદ યુવાન કે જેમની પુણ્ય સ્મૃતિમાં આ મંડપનુ પ્રવેશદ્વાર ઉભુ કરાયું છે અને જેમના કારમા મૃત્યુનો ઘા અમે કદીપણુ ભૂલી શકીએ તેમ નથી તે જનતાના લાડીલા યુવાનોના માર્ગદર્શક, સાહિત્યરસિક અને ધર્મપ્રેમી ભાઈ ભગવતપ્રસાદ, ઊંઝાની મૂડી અને વર્તમાનની પ્રેરણા છે. એમણે ઊંઝાને ઘડયું. ઊંઝાના નાગરિક એમને કૃતજ્ઞતાથી યાદ કરે છે.

અને આજે પણુ ઊંઝાના પનોતા પુત્રો એની કીર્તિ ચોતરફ ફેલાવવા પ્રયત્નો આદરી રહ્યા છે. પોતાના સુંદર નિબંધોથી રણજીતરામ સુવર્ણ ચંદ્રક પ્રાપ્ત કરનાર પ્રકૃતિવિદ, પ્રવાસવર્ણનો અને વ્યાયામ પરના પોતાના નિબંધોથી ગુજરાતને મુગ્ધ કરનાર શ્રી હરિનારાયણભાઈ આચાર્ય, સંસ્કૃતના પ્રખર વિદ્વાન અને ઊંઝાના અનેક યુવાનોના વિદ્યાગુરુ શ્રી હરિશંકર દેવશંકર આચાર્ય, ઊંઝાના યુવાનો ને વેપારીઓની પ્રેરણામૂર્તિ સમા શ્રી પ્રતાપસિંહભાઈ બ્રહ્મભટ્ટ, ઊંઝાની પાટીદાર કોમના અગ્રગણ્ય નાગરિકો પૈકી શ્રી ઈશ્વરભાઈ પ્રાણુદાસ પટેલ અને શ્રી બાલચંદભાઈ ઉમેદરામ તથા મહેસાણા જિલ્લા કોંગ્રેસ સમિતિના સન્માનનીય પ્રમુખ શ્રી મોહનભાઈ હરિભાઈ પટેલ જેવા અનેક અગ્રગણ્ય વેપારીઓ, કમળાબાઈ પુસ્તકાલયના સ્થાપક અને જાણીતા વિદ્વાન લેખક અને કવિ શ્રી નારાયણજી દ્વિવેદી જેવાં થોડાંક નામોનો ઉલ્લેખ જ બસ થશે

અહીં જનસેવા કરનારા સમાજસેવકો પણ પેદા થયા છે ને સમાજસેવા કરનારા મંડળોનો પણ તોટો નથી.

ઊંઝાના નાગરિકોના મહામૂલા પરિશ્રમથી ઊંઝા પાંજરાપોળ જેવી ગુજરાતની અગ્રગણ્ય સંસ્થા પણ અસ્તિત્વમા આવી ને એણે ગુજરાતભરમા અનોખું સ્થાન મેળવ્યુ. ઊંઝાના પ્રગતિ મંડળને તો કદીયે ભૂલાય તેમ નથી. એણે ઊંઝાના યુવાન કાર્યકરોને સમાજસેવાની તાલીમ આપી પ્રથમ કક્ષાના નાગરિકો બનાવ્યા છે એમ કહેતા મને અતિ હર્ષ થાય છે.

ઊંઝાના યુવાન કાર્યકરો પૈકી શ્રી કાનજીભાઈ પટેલ, શ્રી વસંતલાલ શાહ, શ્રી બુધાલાલ શાહ અને શ્રી જશુભાઈ દાણી જેવા અનેક યુવાનોની કુશળ નેતાગીરી, ઊંઝાની વર્તમાન અને ભાવિ ઉન્નતિની યોજનાઓ ઘડવામાં અને અમલમાં મૂકવામાં અદ્વિતીય ફાળો આપે છે એ નોંધપાત્ર અને પ્રશંસનીય છે.

અહીંના કલ્યાણમંડળે પણ જનતાની સેવા કરવામાં મહામૂલો ભાગ ભજવ્યો છે. જનકલ્યાણના સામૂહિક પ્રયત્નો અને જનતાની જરૂરિયાતોનો પ્રશ્ન તે સફળતાથી ઉકેલી રહ્યું છે.

ઊંઝાના યુવાનોએ હિન્દુસ્તાનના જુદા જુદા ભાગોમાં પણ સારી કીર્તિ મેળવી છે. અહીંના યુવાનોએ આર્ટસ, સાયન્સ, એગ્રીકલ્ચર, એન્જીનીયરીંગ તથા કાયદાના સ્નાતક થવાના ક્ષેત્રમાં પણ સારી પ્રગતિ કરી છે. અહીંના ઈજનેરો અને ડૉકટરો પરદેશમાં પણ હાલ અભ્યાસ કરી રહ્યા છે. અહીંયાં Ph. D. થયેલા યુવાનો પણ છે. મારા જેવા અનેક યુવાનો મહારાષ્ટ્રમા

અને દેશના અન્ય ભાગોમાં પણ ઘર કરી રહ્યા છે. આ બધા ઘરદીવડાઓ માટે ઊંઝા મગરૂર બને એ સ્વાભાવિક છે.

શિક્ષકને અંજલિ

પણ આજે આપણે જે માટે અને જ્યાં ભેગા થયા છીએ એ અહીંની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિને વેગ આપવાનું માન તો અહીંની ગુજરાતી શાળાના એક વખતના મુખ્ય શિક્ષક શ્રી શંકરલાલ કવિને ફાળે જાય છે. સ્વ. મોતીભાઈ અમીન સાહેબની પ્રેરણા અને માર્ગદર્શનથી આ પ્રવૃત્તિને સારો વેગ મળ્યો. ઊંઝાનાં બે પુસ્તકાલયો શેઠ **મગનલાલ રવિકિરણદાસ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય અને શ્રીમતી કમળાબાઈ મહિલા પુસ્તકાલયને** પોતાનાં સ્વતંત્ર મકાનો છે. સન ૧૯૦૯માં ઊંઝામાં પુસ્તકાલયની પ્રથમ સ્થાપના કરવામાં આવી. તે વખતે તો અહીંનું પુસ્તકાલય એક અંધારી કોટડી જેવા સ્થાનમાં શરૂ થયેલું. સન ૧૯૧૪માં ઊંઝાના સરસ્વતી સમાજે ઊંઝાની જનતા એનો બહોળો લાભ લઈ શકે તે માટે ઊંઝાના બજારમાં પોતાની ઑફિસમાં સદર પુસ્તકાલય લાવીને જ્ઞાનનો પ્રચાર કરવા પ્રયત્નો શરૂ કર્યા. તે વખતે તો ફક્ત સયાજી વિજય, મુંબઈ સમાચાર, પ્રજાબંધુ અને ગુજરાતી એમ ચાર વર્તમાનપત્રો આવતાં. સન ૧૯૧૯માં સ્વતંત્ર મકાનનું આયોજન કરવામાં આવ્યું. સન ૧૯૨૧માં મેં અગાઉ કહેલ ઊંઝાના દાનવીર સ્વર્ગસ્થ શેઠ શ્રી મગનલાલ રવિકિરણદાસની ઉદાર મદદ ને દાનથી સંસ્થા સાથે તેમનું નામ જોડાયું. સન ૧૯૩૫માં આ મકાનનો ઉપરનો માળ બંધાવી સ્વતંત્ર પુસ્તકાલય અને સ્વતંત્ર વાચનાલય એમ બે વિભાગ શરૂ કરવામાં આવ્યા. ગ્રંથપાલના અભ્યાસક્રમનું પણ કેન્દ્ર નક્કી કરવામાં આવ્યું. પુસ્તકાલયનું મકાન પણ શ્રીમંત સરકારની મદદની યોજના પ્રમાણે બાંધવામાં આવેલ છે જેમાં મુખ્ય દાતા સ્વ. શેઠ શ્રી નટવરલાલ મગનલાલ હતા. અહીંના મહિલા પુસ્તકાલયની સ્થાપના પણ ઊંઝાના જ એક જાણીતા લેખક અને યુવાન કવિ શ્રી નારાયણજી દ્વિવેદીના પુરુષાર્થથી જ થઈ છે. મુંબઈનિવાસી સર જગમોહનદાસ નાઈટ અને લેડી લક્ષ્મીબાઈ જગમોહનદાસ એ અહીંના મહિલા પુસ્તકાલયના મુખ્ય દાતા છે અને તેમની સ્વર્ગસ્થ પુત્રી કમળાબહેનનું શુભ નામ આ પુસ્તકાલય સાથે જોડવામાં આવ્યું છે, જેના મકાનનું ઉદ્‌ઘાટન ભારત સરકારના માજી મજૂર પ્રધાન શ્રી ખંડુભાઈ દેસાઈના વરદહસ્તે થયું હતું.

માર્ગદર્શનની માંગ

આજે આપણું કલ્યાણરાજ્ય જ્યારે નિરક્ષરતા નાબૂદ કરવાના ભગીરથ પ્રયત્નો આદરે છે ત્યારે પુસ્તકાલયોને માથે મહત્ત્વની ફરજો આવી પડે છે. ખાસ કરીને યુવાન વર્ગ આજે ઘણું ન વાંચવા જેવું વાંચે છે અને એવા વાચનનો શોખ કેળવે છે. આ સામે લાલબત્તી ધરવી રહી. ગ્રંથપાલની ફરજ હવે ફક્ત પુસ્તકો આપવા લેવામાં જ ન સમાવી જોઈએ. એણે માર્ગદર્શક થવું પડશે. પણ એ મારો પ્રદેશ નથી આજે પધારેલા વિદ્વાનો પાસેથી એ અંગેના માર્ગદર્શનની આપણે આશા રાખવી ઘટે.

ગૃહસ્થો, ફરી એકવાર આપનું હું અત્યંત પ્રેમપૂર્વક હાર્દિક સ્વાગત કરું છું.

શ્રી ફતેહસિંહરાવ ગાયકવાડ, શ્રી કાકાસાહેબ, શ્રી મંગળભાઈ પટેલ અને અન્ય વિદ્વાનોનું

સ્વાગત કરતા અમારા સ્વાગતમા કાઈપણ ઊણપ રહી હોય તો ક્ષમા કરશો હુ અમારા ગામ તરફે આપ સહુને વિનતિ કરુ છુ

કવિવર નાનાલાલે નથી ગાયુ ? "અધુરા ભોગમાં તોયે દેશુ પચામૃતો અમે"

ભાષણ પૂરુ થતા સ્વાગત પ્રમુખ શ્રી સૂર્યપ્રસાદ લ દવેએ શ્રી કાકા કાલેલકર, શ્રીમત ફત્તેહસિહરાવ ગાયકવાડ, શ્રી મગનભાઈ શકરભાઈ પટેલને ફૂલહાર અર્પણ કર્યા હતા

સદેશાવાચન

શ્રી તુળજાશકર વૈદરાજે આ પ્રસગે પરિષદની સફળતા ઇચ્છતા આવેલા સદેશાઓ વાચી સભળાવ્યા હતા

કોંગ્રેસ પ્રમુખ શ્રી ઢેબરભાઈ, દ્વારકા શારદાપીઠના શ્રીમદ્ શકરાચાર્યજી મહારાજ, શ્રી પુનીત મહારાજ, મુબઈ રાજ્યના મહેસૂલી પ્રધાન શ્રી રસિકલાલ પરીખ, મુબઈ રાજ્યના પ્રોહીબીશનના નાયબ પ્રધાન શ્રી ભાસ્કરભાઈ પટેલ, ભારતની લોકસભાના સભ્ય શ્રી મારોરલાલ ગાધી (કાલોલ), જાણીતા આગેવાન શ્રી સરલાદેવી સારાભાઈ (અમદાવાદ), મુબઈની ધારાસભાના સભ્ય શ્રી ભાઈલાલભાઈ કોન્ટ્રાકટર (વડોદરા), મહેસાણા જિલ્લા પુસ્તકાલય મડળના ઉપપ્રમુખ રાયસાહેબ ગીરધરલાલ દયારામ મહેતા (વિસનગર), ડૉ સતીશચદ્ર મજિઠાર (મુબઈ), શ્રી ચદ્રશકર વેણીશકર મહેતા (ભાવનગર), શ્રી સુરેન્દ્ર ગાધી (મહેમદાવાદ), અમદાવાદ મીલમાલિક મડળના મત્રી શ્રી હરિનારાયણ આચાર્ય, જાણીતા સાહિત્યકાર શ્રી પીતામ્બર પટેલ (રાજકોટ), શ્રી રતિલાલ જોષી—સચાલક સર્વોદય આશ્રમ (વાલમ), શ્રી ...મેન, લાલસિહ લાયબ્રેરી, તુણાવાડા, શ્રી વાડીલાલ બા દેસાઈ, પ્રમુખ કપડવજ લાયબ્રેરી, ...ી શકરલાલ જી રાવત, આસી. સેક્રેટરી, ડીસ્ટ્રીક્ટ ડેવલપમેન્ટ બોર્ડ (...ોદ), અમદાવાદ ...ી બેચરદાસ મીસના મેનેજર શ્રી ભાનુપ્રસાદ વી આચાર્ય, વિસનગર કૉલેજના શ્રી એમ એન ...રેગાવકર, પૂનાની જી આર એચ મડળની સ્કૂલના પ્રીન્સીપાલ શ્રી એસ બી પરીખ ...ૂનાની દે ના બકના મેનેજર શ્રી કુસુમચદ્ર બી મજમુદાર, પૂનાના શ્રી રવિન્દ્ર એન્ડ નગરવાલ ...મુબઈથી શ્રી પાર્વતીશકર આચાર્ય વગેરે તરફથી તાર આવેલા છે ઉપરાત પત્રો આવેલા છે ...સ્તુરબા સેવા આશ્રમ, મરોલીથી સુરતના જાણીતા અગ્રણી શ્રી કલ્યાણજી વિઠલભાઈ મહેતાએ ...આશિષ પાઠવી છે

સાથે આગળ ધપતા જગતના પ્રવાહોમાંથી દોરવણી મેળવીએ, અને દોરવણી આપીએ એ જ શુભેચ્છા. પૂ. કાકાસાહેબ પરિષદને ઘણું ઘણું આપી જશે.

શ્રી મ. સ. યુનિ. ના ગુજરાતીના પ્રાધ્યાપક અને પ્રાચ્યવિદ્યામંદિરના વડા ડા. ભોગીલાલ જે. સાંડેસરા લખે છે:—

પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ એ લોકશિક્ષણનું અનિવાર્ય અગત્યનું અંગ છે. અને સંસ્કાર-વિતરણ અને લોકજાગૃતિમાં તેનો ફાળો અમૂલ્ય છે. કાકાસાહેબ કાલેલકર જેવા વિશિષ્ટ કેળવણીકાર અને સાહિત્યકારની દોરવણી નીચે પરિષદ લોકશિક્ષણની આ પ્રવૃત્તિમાં સહાયભૂત થઈ લાંબે ગાળે આપણી ઉછરતી લોકશાહીના પાયા દઢ કરવામાં પોતાનો હિસ્સો આપશે એમાં શંકા નથી. પરિષદના કાર્યને સફળતા ઇચ્છું છુ.

પાટણ સુધરાઈના પ્રમુખ શ્રી સેવંતીલાલ શાહ લખે છે:—

દેશમાં વિશુદ્ધ લોકશાહીના વિકાસ માટે જે વ્યાપક લોકશિક્ષણની આવશ્યકતા છે તે લોકશિક્ષણ માટે પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ એક અતિ મહત્ત્વનું અંગ છે. વડોદરા રાજ્યમાં પુસ્તકાલયની પ્રવૃત્તિનું જે ગૌરવ અને મહત્ત્વ હતું તેમાં હમણાં કંઈક ઓટ આવી જણાય છે. આશા છે કે આપના પ્રયત્નોથી ફરી એ પ્રવૃત્તિ વિકાસની દિશામાં આગળ પગલાં ભરશે.

સુરત જિલ્લા લોકલબોર્ડના પ્રમુખ શ્રી લલ્લુભાઈ એચ. પટેલ સુરતથી લખે છે:—

જૂના વડોદરા રાજ્યમાં શ્રીમંત સયાજીરાવ ગાયકવાડની દોરવણીથી અને સ્વ. શ્રી મોતીભાઈ અમીનના સાથ-સહકારથી પુસ્તકાલયો સારી જેવી પ્રગતિ સાધી શકયાં છે અને વ્યવસ્થિત બની શકયાં છે. આવી પુસ્તકાલય પરિષદ આ પ્રદેશમાં યોજવામાં આવી છે તેથી માનનીય મહેમાનો તરફથી સારું માર્ગદર્શન મળી શકશે અને તેથી પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિને જરૂર વધુ વેગ મળશે એની મને શ્રદ્ધા છે. હું પરિષદને સફળતા ઇચ્છું છું.

મુબઈની સર જે. વી. એસ્ટેટના મેનેજર શ્રી નારાયણજી છોટાલાલ દ્વિવેદી લખે છે:—

ઊંઝાને આંગણે આજે સરસ્વતી પધારે છે. અને ઊંઝાની જનતાને પાવન કરે છે. તે સમયે સદ્‌ભાગ્યના અભાવે હું હાજર રહી શકતો નથી તે માટે ક્ષમાયાચના.

સ્વ. મોતીભાઈ અમીનના આજીવન પુસ્તકાલય પ્રચારના મિશનના પ્રતાપે ઊંઝાને પણ લાભ થયો છે અને આજે રાષ્ટ્રના મહાનુભાવો તે જ પ્રચારાર્થે ઊંઝામાં પધાર્યા છે તે ખરેખર ઊંઝાના સદ્‌ભાગ્યની નિશાની છે.

નવયુગ પુસ્તક ભંડાર-રાજકોટના પ્રોપ્રાયેટર શ્રી જમનાદાસ રે. દોશી લખે છે:—

ગુજરાતનાં પુસ્તકાલયોની પ્રવૃત્તિને વિકસાવવા અને ગુજરાતની વાંચતી લખતી જનતાને માર્ગદર્શક બનવા આપને આંગણે યોજાયેલી ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ સફળ નીવડો અને ગુજરાતમાં પુસ્તકાલયોની પ્રવૃત્તિ વેગીલી બનાવી ગામેગામ પુસ્તકાલયો સ્થાપવામાં સક્રિય રીતે સહાયક બનો એમ ઇચ્છું છું.

પુસ્તકાલયો સાથે પ્રકાશકો અને પ્રકાશનપ્રવૃત્તિ કુટુંબવત્ સંકળાયેલાં છે. તો પુસ્તકાલયો અને પ્રકાશકો એકબીજાના કુટુંબવત્ સહકારના બળે ગુજરાતની ભૂમિને સાહિત્ય અને સંસ્[illegible] અજવાળવાનો સંયુક્ત પ્રયાસ કરી સફળ બને એવો કોઈ નક્કર માર્ગ પણ પરિ[illegible] અધિવેશનમાં વિચારાય એમ પણ અંતઃકરણપૂર્વક ઇચ્છું છું.

શ્રી કાકાસાહેબ કાલેલકરનું સુયોગ્ય માર્ગદર્શન પરિષદને ખરેખરા અવસરે મળી શક્યું છે એ ગુજરાતની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનાં અહોભાગ્ય છે.

જૂનાગઢ પુસ્તકાલયના ગ્રંથપાલ શ્રી ઈન્દુકુમાર દે જોષી લખે છે :—

લગભગ પાંચ વર્ષના ગાળા પછી ચોથી પરિષદ મળી રહી છે. આ ગાળા દરમિયાન ગુજરાત સૌરાષ્ટ્રની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ વિશેષ પ્રગતિશીલ અને સત્ત્વશીલ બની રહી છે. ગુજરાત સૌરાષ્ટ્રની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનાં મૂળ ગુજરાતમાં, ખાસ કરીને વડોદરામાં નંખાયાં છે. એટલે આજે જ્યારે ચોથી પુસ્તકાલય પરિષદ મળી રહી છે ત્યારે આ પ્રવૃત્તિના પ્રણેતાઓ, વડોદરા અને પૂ. મોતીભાઈ અમીનની યાદ તાજી થાય તે સ્વાભાવિક છે. આજે જ્યારે પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના વિકાસ માટેનું આંદોલન ચાલી રહ્યું છે ત્યારે મળી રહેલી આ પરિષદનુ મહત્ત્વ અનેકગણુ વધી જાય છે. પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિની પહેલાં કેચારેય ન હતી એટલી જરૂર આજે છે. પૂ. શ્રી કાકાસાહેબના અધ્યક્ષપણા હેઠળ મળી રહેલી આ પરિષદ ગુજરાત સૌરાષ્ટ્રની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિમા નવુ ઓજસ આણુશે એવી આશા છે.

આ ઉપરાંત વડોદરા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળના મંત્રી શ્રી રમણિકલાલ કે. પારેખ (કરજણુ), સાર્વજનિક પુસ્તકાલયના મંત્રી શ્રી ચીમનલાલ અંબાલાલ પટેલ (કરજણુ), સંખેડા તાલુકા પુ. મં.ના પ્રચારક શ્રી ચીમનલાલ આશારામ પંડ્યા, લુનારાના સરપંચ શ્રી. ઈસ્માઈલ ઈસબજી પટેલ, વગેરે વગેરેના પત્રો આવ્યા હતા.

પરિષદ ખુલ્લી મૂકવા વિનંતિ

શ્રી. ઈશ્વરભાઈ પ્રાણદાસ પટેલે પરિષદ ખૂલ્લી મૂકવા શ્રીમંત ફત્તેસિંહરાવ ગાયકવાડને વિનંતિ કરતાં જણાવ્યું કે એઓ શ્રીમંત આજના પ્રસંગે ઊંઝા પધાર્યા તે બદલ ઊંઝાનાં અહોભાગ્ય માની વિદ્યાવ્યાસંગી શ્રીમંત સયાજીરાવ મહારાજના પ્રપૌત્ર શ્રીમંત ફત્તેસિંહરાવ મહારાજના મંગલ પ્રવચનથી ઊંઝાના આંગણે ભરાયેલી પરિષદ ખૂલ્લી મુકાય છે તેને ગૌરવ માની શ્રીમંતને પરિષદ ખૂલ્લી મૂકવા વિનંતિ કરી હતી.

શ્રીમંત ફત્તેસિંહરાવનું પ્રવચન

શ્રીમંત ફત્તેસિંહરાવ મહારાજાએ પરિષદ ખુલ્લી મૂકતાં જણાવ્યું કે :

પ્રાચીન અને પવિત્ર એવા, સિદ્ધપુર અને સરસ્વતી નદીના પંચકોશીમાં આવેલા તેટલા જ પ્રાચીન અને શ્રી ઉમીયા માતાના અસ્તિત્વથી પાવન થયેલ ઉંઝા ગામે આજથી ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ ભરાય છે જે ખરેખર સુખદ સંગમ છે.

જ્ઞાન એ જ ખરેખર સર્વ સુખોની ચાવી છે. જ્ઞાન–સાચું જ્ઞાન મેળવવાથી માણસ માત્ર સુખી થાય છે એટલું જ નહીં પણ તે નર મટી નારાયણ થઇ શકે છે. જ્ઞાનની એટલી મહત્તા છે તેથી જ ભગવાન શ્રી કૃષ્ણચંદ્રજીએ

नहि ज्ञानेन सदृशं पवित्रमिह विद्यते ।

...દોમાં ગીતાજીમાં, જ્ઞાનની મહત્તા સમજાવેલી છે.

...ત કાળમાં શ્રેષ્ઠ અને પવિત્ર જીવન જીવનાર ઋષિમુનિઓ પાસેથી આવું જ્ઞાન ...નું હતું. હાલ તેમની જગ્યા ગુરૂઓ અને કોલેજોએ લીધેલી છે, પરંતુ આ

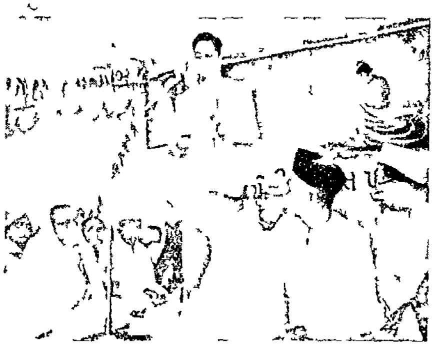

પ્રવચન કરતા શ્રીમંત ફત્તેસિંહરાવ ગાયકવાડ

સંસ્થાઓ આપણા જીવન સુધી આપણને જ્ઞાન આપી શકવા અસમર્થ હોય છે નિરપેક્ષ બુદ્ધિથી, ઇચ્છા હોય ત્યારે સાચું જ્ઞાન આપવાનું કાર્ય માત્ર સદ્ગ્રંથો જ કરી શકે છે

જે સમાજમાં પવિત્ર અને ઉચ્ચ સંસ્કાર ધરાવનારા લોકો વધારેમાં વધારે સંખ્યામાં હોય છે તે સમાજ, તે રાષ્ટ્ર ગૌરવશાલી અને સમૃદ્ધ હોય છે એ સિદ્ધાંત છે અને આવા ઉચ્ચ અને પવિત્ર સંસ્કારો રેડવાનું કાર્ય સદ્ગ્રંથોના વાચનથી જ થઈ શકે છે માત્ર સદ્ગ્રંથોના વાચનથી જ આ કાર્ય પતતું નથી વાંચેલું કાર્યાન્વિત કરવાથી જ વાચકની ખરેખર ઉન્નતિ થાય છે

માનવી જીવનમાં સદ્ગ્રંથોનું આ અજોડ સ્થાન લક્ષમાં લઈને જ બાળપુસ્તકાલયો, મહિલા પુસ્તકાલયો, જ્ઞાન વિજ્ઞાનની વિશિષ્ટ શાખાઓના ખાસ પુસ્તકાલયો સંદર્ભગ્રંથાલયો, ફરતા પુસ્તકાલયો આદિ સંસ્થાઓ અસ્તિત્વમાં આવી છે અને તે તે પ્રદેશમાં, આ પ્રવૃત્તિને યોગ્ય તે ઉત્તેજન, માર્ગદર્શન, વેગ અને સહકાર મળતો રહે તે દ્રષ્ટીથી આવી પરિષદો ભરવાની પ્રથા ગુજરાતની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના પ્રાણ સ્વ પૂ શ્રી અમીન સાહેબે ભૂતપૂર્વ વડોદરા રાજ્ય એકલામાં જ નહી, પણ સમગ્ર ગુજરાતભરમાં પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિને વિસ્તારવા માટે સને ૧૯૨૪ થી શરૂ કરેલી છે અને તેઓ સ્વર્ગસ્થની પવિત્ર પ્રેરણાનુસાર ગુજરાતના ખૂણે ખૂણે આ પ્રવૃત્તિ પાંગરતી જાય છે જે ખરેખર આનંદની વાત છે

હું પ્રથમ કહી ગયો તે પ્રમાણે આપના પવિત્ર ઉંઝા ગામે, પ્રખર કેળવણીકાર અને પૂજ્ય શ્રી કાકાસાહેબની પવિત્ર હાજરીમાં આજે ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ મળે છે તે આવકારવા લાયક ઘટના છે અને તેથી જ આ પરિષદ અને બોલાવવા માટે હું પરિષદના સ્વાગતપ્રમુખ, ઉપપ્રમુખો, મંત્રીઓ અને અન્યાન્ય કાર્યકર્તાઓને મારા હાર્દિક ધન્યવાદ આપું

છું. અને પ્રસ્તુત પરિષદને સફળતા ઇચ્છી તે ખુલ્લી થયાનું સહર્ષ જાહેર કરું છું. સાથે સાથે આજના પ્રસંગે મને અત્રે બોલાવી આપસૌએ મારા પ્રત્યે જે પ્રેમભાવ વ્યક્ત કર્યો છે તે બદલ આપનો બધાનો હૃદયથી આભાર માની હું વિરમું છું.

પ્રદર્શન ખૂલ્લું મૂકવા વિનંતિ

મહેસાણા જિલ્લા કોંગ્રેસ સમિતિના પ્રમુખ અને ઊંઝાના અગ્રગણ્ય વેપારી શ્રી મોહનભાઈ હરિભાઈ પટેલે આજની પરિષદની સાથેસાથે યોજાયેલ પ્રદર્શન ખૂલ્લું મૂકવા શ્રી. મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલને વિનંતી કરતી દરખાસ્ત રજુ કરી હતી. જેને શ્રી. મણીભાઈ દેસાઈએ અનુમોદન આપતાં જણાવ્યું કે પ્રદર્શનની અંદર શું શું જોવા જેવું છે તેનો આછો પરિચય આપું તો અસ્થાને નહિ લેખાય. પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના વિકાસના ચાર્ટસ, પુસ્તકોનો ઉપયોગ કેવી રીતે કરવો તેનાં ચિત્રો મૂકેલાં છે. જુદા જુદા પ્રકારના ગુજરાતી સાહિત્ય, નાટક, કાવ્યો, ગદ્ય સાહિત્યનો ઇતિહાસ રજૂ કરતાં પુસ્તકો પ્રાચીન હસ્તલિખિત ગ્રંથો, સંસ્કૃત સાહિત્યના ગ્રંથો, લીથોથી તૈયાર થયેલાં પુસ્તકો, તામ્રપત્રો, જૂના સિક્કાઓ, મહાન પુરુષોનાં દર્શન પુસ્તકાલયમાંથી મળી રહે તેવું ચિત્ર, ગરીબાઈ અને દુઃખમાં આશ્વાસન આપે તેવાં સૂત્રો મુકવામાં આવ્યાં છે. તાલીમ પામેલા અને અભણ ગ્રંથપાલનું ચિત્ર, શ્રી જવાહરલાલજીના જીવનનો સમગ્ર ઇતિહાસ જ્ઞાનદાયી છે આવું ઘણું ઘણું પ્રદર્શનમાં જોવા મળશે. એ પ્રદર્શન ખુલ્લું મૂકવા શ્રી મગનભાઈને વિનંતી કરું છું.

પરિષદ અંગે યોજાયેલા પ્રદર્શનના ઉદ્ઘાટક

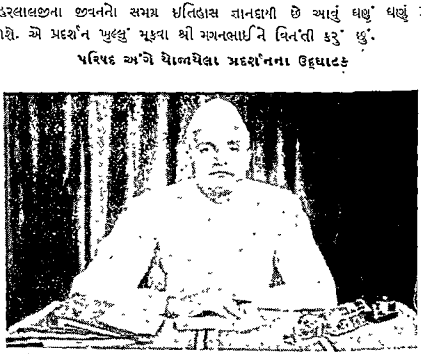

શ્રી મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ

પ્રદર્શન ખુલ્લું મૂકતાં **શ્રી મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલે** જણાવ્યું કેઃ આજે અહીં ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ ભરાય છે. તેની સાથેસાથે પરિષદના અંગે કલામય પ્રદર્શન યોજ્યું છે. તે ખુલ્લુ મૂકવાની સેવાની તક મને આપવામાં આવી છે. તેને મારા જીવનનો એક ધન્ય પ્રસંગ માનું છું.

ઘનિષ્ઠ સંબંધ

પુસ્તકાલય પરિષદ સાથે કલામય પ્રદર્શનને શી નિસ્બત એમ સહેજે સવાલ થાય-તેમને મારે જણાવવુ જોઈએ કે પુસ્તકાલય, પુસ્તકઘર, પુસ્તક વાચન, એ સાહિત્યનું એક મુખ્ય અંગ છે. પુસ્તકને એના વાચનને જેટલો ઘનિષ્ઠ સંબંધ સાહિત્ય સાથે છે. તેટલો જ કલા સાથે છે. કલા પણ તેનો એક ભાગ છે. સાહિત્ય-સંગીત-કલાવિહિનની સરખામણી શીંગડાં અને પુંછડા વિનાના પશુ સાથે કર્યાના જાણીતા સુભાષિતથી સૌ કોઈ પરિચિત છે.

કલા પ્રત્યે ઉદાસીનતા

સજ્જનો, આમ જ્યારે આપણે કલા વિશે વિચારીએ છીએ, જીવનમાં કલાને અગ્રસ્થાન આપવાની વાતો કરીએ છીએ ત્યારે પણ કલાની થવી જોઈએ તેટલી ઉપાસના કરવા પાછળ આપણે ઉપેક્ષાવૃત્તિ સેવીએ છીએ એ જ આવાં પ્રદર્શન ભરવાની જરૂરિયાતની પ્રતિતિ કરાવે છે. શાન્તિથી વિચારીશું તો જણાશે કે, કલા માનવીનો ઉત્કર્ષ સાધક છે, ઉન્નતગામી છે, માનવીને ઉંચે ચઢાવનારી છે. ઉન્નતિના માર્ગે લઈ જનારી છે. જે કલા મનુષ્યને ઉંચે ના ચઢાવે-ઉન્નતિને પંથે ન લઈ જાય તે સાચી કલા નથી.

સાહિત્યની વ્યાખ્યા

આજના અહીંના પ્રદર્શનમા કલાના મૌલિક સર્જનના વિધવિધ નમૂના આપને જોવા મળશે. પ્રદર્શનમાં એવા નમૂના હોવા જરૂરી છે. એ ન હોય તો પ્રદર્શન અધુરૂ ગણાય. આગળ વધીને કહું તો તે વાસ્તવિક પ્રદર્શન ન કહેવાય આત્માના ઊંડાણમાંથી જાગતા ભાવ જ સાચી કલા સર્જી શકે છે. એ જ આત્માના ઊંડાણમાંથી સર્જાતુ સાહિત્ય વાસ્તવિક સાહિત્ય છે તે જ પ્રમાણે કવિઓના કાવ્યોનું અને ચિત્રકારોના ચિત્રોનું સમજવાનું.

શ્રી મણિભાઈ દેસાઈએ પુસ્તકો અંગે વિધવિધ માહિતી આપતું તેમ જ પુસ્તકાલયોમા પુસ્તકોને કેવી રીતે રાખવાં, કેવી રીતે વાંચવાં, એની જાળવણી કયી રીતે કરવી એ બધા ઉપર પ્રકાશ પાડયો છે તે લક્ષમાં રાખવા મારી આપ સૌને વિનંતિ છે.

બધું ભૂલાઈ ગયું છે

આજે જોઈએ તો આપણું સાહિત્ય, આપણું સંગીત, આપણી કલા, આપણાં ચિત્રો, આપણું શિલ્પ, બહુ નીચી કક્ષાએ ઉતર્યાનું જણાય છે. કેવળ પૈસા ખાતર મોટા ભાગે એ બધાનું સર્જન થઈ રહ્યું છે. આપણા પ્રાચીન સાહિત્યમાંના, પ્રાચીન કલાકારોના ચિત્રણમાંના ભાવવાહી સર્જનની દિશા વિસરાઈ ગઈ છે.

કલા સર્વત્ર ઓતપ્રોત છે

આપણો ભારત દેશ કલાપ્રધાન દેશ છે. એના એકેક એક ક્ષેત્રમાં કલા ભરી પડેલી છે આપણા કાંતણમાં પણ કલા છે, વણાટમાં પણ કલા છે, પહેરવેશમાં પણ કલા છે આપણા ફરનીચરો પણ ઉચ્ચ કોટિના કલાના નમૂના છે. જુની પુરાણી હવેલીઓ, બંગલાઓ, રાજમહેલો પણ કલાદ્રષ્ટીથી ભરપૂર છે. અરે આપણી ખેતીમાં પણ કલા ભરેલી છે. આપણા ખેડૂતો પણ ખેતરો સ્વચ્છ ચોખ્ખાં કરી આડા ઊભા-ચાસપાડી શૂન્યમાંથી સર્જન કરે છે તેમાં પણ

ઉડે ઉડે કલા ભરી છે આમ કલા જીવનમા ઓતપ્રોત વણાઈ છે તે જ પ્રમાણે આજના ગાધીજીના યુગમા આપણે અશિક્ષિત અને અભણ વસ્તિમા પુસ્તકાલયો અને પ્રદર્શનો યોજી જ્ઞાનના પિયુષ પાનાની પ્રવૃત્તિને પૂરતો વેગ આપીએ એ ઇચ્છવા યોગ્ય હોઈ તે ઉદ્દેશ લક્ષમા રાખી આ પુસ્તકાલય પરિષદની સાથે પ્રદર્શન યોજ્યુ છે તે ખૂલ્લુ મુક્તા મને ખૂબ હર્ષ થાય છે અને તે ખૂલ્લુ મૂકાયેલુ જાહેર કરુ છુ અને આ પુસ્તકાલય પરિષદ વખતે મને બોલાવ્યો તે માટે હુ પરિષદના કાર્યકર્તાઓનો આભાર માનુ છુ

પ્રમુખપદની દરખાસ્ત

શ્રી મગનભાઈ પ્ર દેસાઈની દરખાસ્તને શ્રી ભોગીલાલ ન શાહ, શ્રી ચીમનભાઈ હ અમીન અને શ્રી રમણલાલ સોનીના વિશેષ અનુમોદન પછી શ્રી કાકાસાહેબે પ્રમુખસ્થાનનો સ્વીકાર કર્યા બાદ પુસ્તકાલય મડળના મત્રી શ્રી જેઠાલાલ જીવણલાલ ગાધીએ ગુજરાત પુસ્તકાલય મડળનુ નિવેદન રજૂ કર્યુ હતુ

ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળનું નિવેદન

સમસ્ત ગુજરાતના પ્રતિનિધિઓની બનેલી આજની આ ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ છ વર્ષના ગાળા બાદ મળે છે સને ૧૯૫૧ મા ત્રીજી પરિષદ વડોદરામા મળી ત્યાર પછીની મડળની પ્રવૃત્તિઓનો અહેવાલ અમે આપની સમક્ષ રજૂ કરવાની તક લઈએ છીએ

પહેલી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ સને ૧૯૩૪મા મળી, અને બીજી સને ૧૯૩૯મા મળી સને ૧૯૩૯ ની બેઠક વખતે પુસ્તકાલય મડળની યોજના થઇ તદનુસાર આપણુ મડળ છેલ્લા વીસ વર્ષથી પોતાનુ કાર્ય કરે છે આ મડળનુ કાર્યક્ષેત્ર શરૂઆતમા ગુજરાતના પાચ જિલ્લાઓ જેટલુ જ મર્યાદિત હતુ, પરન્તુ આજે એ મડળ સમસ્ત ગુજરાત, સૌરાષ્ટ્ર અને કચ્છનુ પ્રતિનિધિત્વ ધરાવતુ વિસ્તૃત મડળ બન્યુ છે એના વ્યક્તિગત તેમજ સસ્થાગત સભ્યોની સખ્યા ૩૩૦૦ કરતા વધારે છે જે પૈકી ૧૩ આજીવન સભાસદો છે

મડળના પ્રમુખ તરીકે શ્રી વિદ્યાબહેન નીલકઠે નાદુરસ્ત તબિયતના કારણે સને ૧૯૫૩ મા પોતાની જવાબદારી છોડી ત્યારથી એના પ્રમુખ તરીકે શ્રી મગનભાઈ શકરભાઈ પટેલ છે અને ઉપપ્રમુખ તરીકે શ્રી મગનભાઈ પ્રભુદાસ દેસાઈ છે અત્યારે જુદા જુદા તાલુકાઓમા થઈ ને ૪૮ જેટલા તાલુકા પુસ્તકાલય મડળો, ૨ શહેર પુસ્તકાલય મડળો, ૧૦ જિલ્લા પુસ્તકાલય મડળો અને ૨ વિભાગીય પુસ્તકાલય મડળો દ્વારા આપણા મડળનુ કાર્ય ચાલે છે

ગુજરાતમા અત્યારે ૪૦૦૦ જેટલી પુસ્તકાલયોની સખ્યા હશે ગુજરાતના ગામડે ગામડે ફરતા પુસ્તકાલય દ્વારા જનસમાજને મફત જ્ઞાનદાન આપવાની યોજના અગાઉ વડોદરા રાજ્યમા હતી તે હમણા ચાલુ નથી, પરન્તુ વડોદરા જિલ્લામા અત્યારે ૬૪ જેટલી પેટીઓ છે, જે જરૂરિયાત પ્રમાણે આજુબાજુના વિસ્તારમા મોકલવામા આવે છે અમદાવાદ શહેરમા મ્યુનિસિપલ કૉર્પોરેશન દ્વારા આ પ્રવૃત્તિ ખૂબ સારી રીતે વિકસી છે નાના મોટા કેટલાયે પુસ્તકાલયો ચલાવવા ઉપરાત કૉર્પોરેશન દ્વારા બે ફરતી બસો વાચકોને પુસ્તકો પૂરા પાડવા માટે શહેરમા ફરે છે ગુજરાતના જુદા જુદા જિલ્લાની લોકલબોર્ડો તથા મોટા શહેરોની મ્યુનિસિપાલિટીઓ આ પ્રવૃત્તિ ઉપાડે તો સામાન્ય જનતાની વાચનની ભૂખ એટલા પ્રમાણમા સતોષાશે

આપણી આ પરિષદ મળે છે તે રીતે જુદા જુદા જિલ્લાઓ અને શહેરોમાં પણ પુસ્તકાલય સંમેલનો ભરાતા રહ્યા છે. સન ૧૯૫૦ થી ૧૯૫૮ સુધીમાં મહેસાણા જિલ્લામા ૭, વડોદરા જિલ્લામા ૫, પંચમહાલ જિલ્લામા ૨, ભરૂચ જિલ્લામા ૧, સુરત જિલ્લામાં ૧ અને અમદાવાદ શહેરમા ૧ એ પ્રમાણે ૧૭ નાના મોટા સંમેલનો ભરાયાં છે, જે પ્રસંગે પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિને વેગ મળે એ પ્રકારની જરૂરી કાર્યવાહી થઈ છે. આવાં સંમેલનોના ફળરૂપે આજે રૂપિયા ત્રણ લાખ જેટલી રકમ મ્યુનિસિપાલિટીઓ અને લોકલબોર્ડો જુદાં જુદાં પુસ્તકાલયોને મદદ તરીકે આપે છે અને જ્ઞાનપ્રચારના કાર્યમાં મદદરૂપ થાય છે. જે લોકલબોર્ડો તથા મ્યુનિસિપાલિટીઓ તરફથી પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિને મદદ અપાતી ન હોય તેમને વિનંતી છે કે તેઓ મદદ આપવાનું શરૂ કરે

ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના મદદનીશ મંત્રી ઉપરાંત એના ચાર પ્રચારકો ગુજરાતના જુદા જુદા ભાગોમા ફરીને પુસ્તકાલયોની તપાસણી અને ગ્રંથપાલોને માર્ગદર્શન આપવાનું કાર્ય કરે છે. સને ૧૯૫૨–૫૩મા આવા ૧૭૧ પુસ્તકાલયો સાથે સંપર્ક સધાયો હતો. તે પ્રવૃતિ સારી રીતે આજે આગળ વધી છે અને સને ૧૯૫૭–૫૮મા ૭૫૧ જેટલાં પુસ્તકાલયોની મુલાકાત લઈ માર્ગદર્શન અપાયું હતું.

રાજ્ય સરકાર તરફથી પુસ્તકાલય મંડળને તેની પ્રવૃત્તિ માટે નાનીશી રકમ ગ્રાન્ટ તરીકે અપાય છે. રૂ. ૧૨ થી રૂ. ૧૩ હજાર જેટલું ખર્ચ કરનાર મંડળને સરકાર તરફથી ફક્ત ૨૫ ટકા જેટલી મદદ મળે છે તેને બદલે મંડળ જેટલી રકમ એકઠી કરે તેટલી ઓછામાં ઓછી રકમ સરકાર તરફથી મળે તે અત્યંત જરૂરી છે. ચાલુ વર્ષે મુંબઈ સરકાર પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના વિકાસ અર્થે જે યોજના કરી રહી છે તેના પરિણામે આપણી પ્રવૃત્તિના વિકાસમાં પણ સંગીન મદદ મળશે એવી આશા રાખીએ છીએ. રાજ્ય સરકારની મદદ ઉપરાંત જિલ્લા લોકલબોર્ડો પોતાના વિભાગમા કામ કરતાં વિભાગીય પુસ્તકાલય મંડળોને મદદ કરે છે તે બદલ તેમનો આભાર માનવો ઘટે છે; જે લોકલબોર્ડો તરફથી મંડળોને આ પ્રકારની મદદ અપાતી નથી તે ભવિષ્યમાં અપાશે એવી આશા છે.

ગ્રંથાલય નાનું હોય કે મોટું પરંતુ તેમાં તાલીમ પામેલો ગ્રંથપાલ હોય તો તે વાચકને ઘટતું માર્ગદર્શન આપી શકે તેમ જ ગ્રંથાલયની શાસ્ત્રીય પદ્ધતિએ ગોઠવણી કરી શકે. આ માટે સને ૧૯૫૧ ની સાલથી ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળદ્વારા ગ્રંથપાલ તાલીમ વર્ગ ચલાવી તેની પરીક્ષાઓ યોજી સરકાર તરફનાં પ્રમાણપત્રો અપાય છે.

આવી પરીક્ષાઓ આજ સુધીમાં ૭ વખત લેવાઈ, તેમાં ૨૫૭ જેટલા વિદ્યાર્થીઓ તાલીમ લઈ પરીક્ષામાં બેઠા તે પૈકી કુલ ૧૬૯ ઉત્તીર્ણ થયા, જેમાંના ૮૪ પ્રથમ વર્ગમાં અને ૮૭ બીજા વર્ગમાં આવ્યા છે.

ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળ તરફના ગ્રંથપાલ તાલીમવર્ગ ઉપરાંત જુદા જુદા જિલ્લા અને તાલુકા મંડળ દ્વારા ટૂંકા સમયના પુસ્તકાલય શિક્ષણવર્ગો ચલાવવામાં આવે છે. એવા ૨૦ શિક્ષણવર્ગો સને ૧૯૫૪ થી સને ૧૯૫૮ સુધીમાં ચલાવાયા હતા અને ગ્રંથપાલોને ટૂંકા સમયની તાલીમ મળે તેવો પ્રબંધ થયો હતો.

શ્રી. મ. પ્ર.- દેસાઈને ઉદ્દેશીને બોલતાં જણાવ્યું હતું કે મગનભાઈને વિનવું કે એક મહિનાનો, ત્રણ મહિનાનો કે એક વર્ષનો કોર્સ તૈયાર કરો અને એમાં તૈયાર થયેલાઓ ગામડેગામડે પહોંચી જઈ બધાને ચોપડીઓ વાંચી સંભળાવે. તેમ કરવાથી કશાની જરૂર નહિ રહે. અધ્યાપક ગામડામાં રહે. દસ વીસ ચોપડીઓ વાંચી સંભળાવે અને મહિને ખેલ ખલાસ. એવી રીતે વગર ખર્ચે જ્ઞાનપ્રચાર કરે, ગ્રંથપાલ મારફતે ગોઠવણ કરે, તો પાંચ વર્ષમાં દેશનું સ્વરૂપ જરૂર બદલાઈ જશે. લોકો પગભર થશે, લકવો દૂર થશે, અને દેશ સમૃદ્ધ થશે.

પુસ્તકાલયો પ્રકાશનમંદિર ખોલે, પ્રજારાજ્ય થયું છે ત્યારે લોકો કહે છે કે બધું સરકાર કરી લે આપણે બધાને ચૂંટીએ. તે ચૂંટાયેલાઓની બનેલી સરકાર કાયદા કાનૂનો ઘડે, પાસ કરે. સરકારના પ્રધાનો, મંત્રીઓ, નોકરો મારફત કામ કરાવે છે ને તેમની પાસેથી કામ લે છે. હવે પછીનું કામ સરકાર મારફતે કરીએ કે સહકારી પદ્ધતિએ કરીએ. સહકારી પ્રવૃત્તિ આશીર્વાદ રૂપ છે. એ સહકારી પ્રવૃત્તિ દ્વારા બધાં કામ સંગઠનથી કરીએ.

પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિ–જ્ઞાનપ્રવૃત્તિ સંસ્કારી હોવી જોઈએ, સહકારથી થવી જોઈએ. પ્રજા મળીને સહકારી રીતે બધું કામ કરે. અને એ કામમાં માગીએ તેટલી મદદ સરકાર પણ કરે. સરકાર ચલાવવા આપણે પણ પૂરો સહકાર આપીએ.

બન્ને મગનભાઈઓને કહું છું કે આ પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિને પૂરતો વેગ આપવા તમે જોઈતી બધી મદદ કરો. એથી ઘણું કામ થઈ શકશે.

જેઓ કામ કરવા માગે છે તે કાર્યકર્તાઓ એટલું ધ્યાનમાં રાખે કે કામ ઘણું કરે અને ભાષણ બહુ ટૂંકાં કરે.

હું તો ફરી ફરીને કહું છું કે આજે આપણે માથે અનેક જવાબદારીઓ છે તેમાં મુખ્ય તો ખાસ પછાત પ્રજાને જીવતી કરવાનું કામ આપણું છે.

પુસ્તકાલયોનો સંગઠિત પુરુષાર્થ

ગુજરાત સાથે ઓતપ્રોત થયા પછી પરિસ્થિતિવશ હું વર્ધા જઈને રહ્યો અને ત્યાંથી દિલ્લી. એટલે હવે ગુજરાતના જાહેરજીવનમાં કાંઈ પણ ભાર લેતાં જરા અડવું–અડવું જેવું લાગે છે. એમ તો અમદાવાદ, સણોસરા, વીસનગર, વડોદરા, ધરમપુર, ભીમપોર વગેરે કેટલાંયે *સ્થાનોનાં આમંત્રણો મેં વચમાં–વચમાં સ્વીકાર્યાં છે, અને તેથી એમ તો ન જ કહી શકું કે* સાવ અલિપ્ત થયો હતો. છતાં આ પ્રદેશની કોઈ પણ જાહેર પ્રવૃત્તિમાં ભાગ લેતાં તદ્દન સ્વાભાવિક જેવું લાગતું નથી. અને હવે તો ઉંમર થઈ ગઈ અને કાનની શક્તિ પણ ક્ષીણ થઈ એ કારણે જનસંપર્કથી દૂર રહું એ સ્વાભાવિક રીતે જરૂરી બન્યું છે. અને તેથી જ તમારું આમંત્રણ સ્વીકારવા હું તૈયાર ન હતો પણ શ્રી જેઠાલાલ ગાંધીએ બહુ આગ્રહ કર્યો અને મને પણ થયું કે એક વાર ગુજરાતના અનેક કાર્યકર્તાઓ સાથે બેસીને આ મારા સ્વાભાવિક વલણની જરા વાત કરી લઉં તો એ સારું જ થશે. ત્યાર પછી એમપણ લાગ્યું કે જે પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ વિશે મારા મનમાં આદર છે તેને અંગેના થોડા વિચારો જાહેર પ્રજા સમક્ષ મૂકું તો તે ખોટું નથી.

, ગુજરાત સાથેના મારા સંબંધનો પ્રારંભ થયો હતો શ્રી સયાજીરાવ ગાયકવાડના વડોદરાથી. આજે આ સંમેલનનું ઉદ્‌ઘાટન એ જ પ્રભાવશાળી વંશના ગણ્યસેવકને હાથે થાય છે એનું મને વિશેષ સમાધાન છે. રાજવીઓ જ્યારે પૂરેપૂરા પ્રજાસેવક બને છે ત્યારે એમની વાણીમાં અને જીવનમા જેવડી સંસ્કારિતા આવે છે એની સુવાસ આપણે લાબા કાળ સુધી મેળવી શકીશું.

પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિને અંગે પ્રાથમિક કાળમાં જે મહત્ત્વના વિચારો વિદ્વાનો અને સમાજ-સેવકો રજૂ કરતા હતા તે હવે વપરાશને કારણે, તેમ જ પરિસ્થિતિ બદલાઈ છે તે કારણે પણ વાસી થઈ ગયા છે. એટલે એ બધા વિચારો પ્રારંભિક સંકલ્પરૂપે બતાવી દઈ, આજના સવાલો પર આવું એ જ યોગ્ય થશે.

વિવિધ વિષયોની ચોપડીઓ પૂરી પાડતું સુવ્યવસ્થિત પુસ્તકાલય એ ખરેખર એક વિશ્વવિદ્યાલય–યુનિવર્સિટી જ છે. સરસ્વતીદેવીનુ પવિત્ર ધામ હોઈ, એના પ્રત્યે કોઈ મંદિર જેટલી જ નિષ્ઠા અને ભક્તિ સેવવી જોઈએ. જેમ ભોજનાલયમા કે વીશીમાં સ્વાદિષ્ટ છે એટલા ખાતર, ઝેરી પદાર્થ ન જ પિરસાય એ જ ન્યાયે, પુસ્તકાલયમાં શુદ્ધ અને પૌષ્ટિક ખોરાક સાથે ઝેરી સાહિત્ય ન જ રખાય. પુસ્તકાલયોમાં તાજામાં તાજી અને સરસ ચોપડીઓ રાખી શકાય એટલા માટે ઓછા મહત્ત્વની, અને બધી રીતે કાલગ્રસ્ત થયેલી ચોપડીઓ કાઢી નાખી સારી ચોપડીઓ માટે જગા કરવી જોઈએ. ફાટેલી તૂટેલી ચોપડીઓ પુસ્તકાલયની આબરૂને હણે છે. તેથી પુસ્તકાલય સાથે જીલ્દસાજીનો બૂક બાઇન્ડિંગનો-વિભાગ હોવો જ જોઈએ ઇત્યાદિ અનેક આદર્શો અને સૂચનાઓ આપણે અનેકવાર સાંભળી ચૂક્યા છીએ.

ગ્રંથપાલ એ કેવળ પુસ્તકભંડારને સાચવનારો દ્રવ્યનિધિ પરના સાપ જેવો ન હોવો જોઈએ. એને જેટલો પરિચય પુસ્તકાલયની ચોપડીઓની જોડે હોવો આવશ્યક છે તેટલો જ –અથવા તેથી ય વધારે – પરિચય આવશ્યક છે પુસ્તકાલય વાપરનાર વ્યક્તિઓનો તેમ જ તેમની વિવિધ અભિરુચિનો. આગળ જતાં એમ પણ કહી શકાય કે વાચકોની પાત્રતા જોઈ, એમની અભિરુચિ કેળવવાનો નાજુક પ્રયત્ન પણ એણે કરવો જોઈએ. દરેક ચોપડી માટે એને વાપરનાર શોધી કાઢવો અને દરેક વિદ્યારસિક વાચક માટે અનુકૂળ ચોપડીઓ શોધી કાઢવી, એ એનું પ્રધાન કામ છે. પરણાવવા માટે પરસ્પર અનુકૂળ એવાં વરવધૂઓને શોધી આપનાર આવા પુરોહિતને બંગાળમાં ' ઘટકલી ' કહે છે. આજે આપણે એને ' શાદીલાલ ' કહી શકીએ. ગ્રંથપાલ વાચનના ક્ષેત્રનો કુશળ શાદીલાલ થાય તો જ એની સેવા સફળ થઈ ગણાય.

ખરું જોતાં ગ્રંથપાલના ભેજામાં જેમ ગ્રંથક્ષેત્રના વિસ્તારનો નકશો હોવો જોઈએ, તેમ જ સમાજની વિદ્વત્તા, કુશળતા અને સંસ્કારિતાની ભૂમિકાનો પણ એને યથાર્થ ખ્યાલ હોવો જોઈએ. અને એ ભૂમિકા ઊંચે કઈ રીતે લઈ જવાય એની સતત ચિંતા એને હોવી જોઈએ. એટલા માટે ગ્રંથપાલને લોકમિત્ર અને લોકગુરુ પણ કહેલો છે.

વડોદરા રાજ્યમાં શ્રી મોતીભાઈ અમીન આ આદર્શને નજર સામે રાખીને કામ કરતા હતા. પોતાના ક્ષેત્રમાં વિદ્યાસેવા તેમ જ સમાજસેવા કરવામાં તેઓ સવ્યસાચી હતા.

મોતીભાઈ અમીનના સ્મરણ સાથે ગ્રામપુસ્તકાલયોની પ્રવૃત્તિ તરફ ખાસ ધ્યાન જાય છે.

ગ્રામજીવન, એને અંગેના જાતજાતના સવાલો અને એના મૂળમાં રહેલા યક્ષપ્રશ્નોનો જેને બરાબર ખ્યાલ છે, તેવો માણસ પુસ્તકાલયો મારફતે ગામડાંનું આખું સ્વરૂપ પાંચ-દસ વરસની અંદર ફેરવી શકે છે. અને એ કામ એટલું બેમાલૂમ રીતે થાય છે કે એને દૂધનું દહીં કરનાર મેળવણની જ ઉપમા આપી શકાય.

હવે પછી, આજના જેવાં પ્રાથમિક સ્વરૂપનાં સંમેલનો ગોઠવીને નહીં ચાલે. હું જો ગુજરાતમાં કામ કરતો હોત તો એક મોટી સારી સમિતિ નીમી ગુજરાતનાં તમામ ગ્રામ-પુસ્તકાલયોનું સર્વેક્ષણ કરાવતાં પુસ્તકાલયો કેવી હાલતમાં છે, એ સર્વાંગીણ છે કે એમને લકવો થયો છે અને એ લકવો કયા કયા અંગોમાં પહોંચી ગયો છે—એ બધું શોધી કાઢત. કયા કયા વિષયો પર સારી સારી ચોપડીઓ છે અને કયા વિષયો અણખેડેલા અથવા અપખેડેલા છે એ તરફ સરકારનું અને સમાજનું ધ્યાન ખેંચત અને વિદ્વાનોને તે તે વિષયમાં સમર્થ ગ્રંથરચના કરવા માટે પણ પ્રેરત.

પુસ્તકાલયોના કાર્યમાં એક મહત્ત્વનો ઉમેરો કરવા જેવો છે. આપણા સમાજમાં લોકોને ચોપડીઓ વાંચવાનો શોખ ઓછો. પણ સારી ચોપડી કોઈ વાંચી સંભળાવે તો લોકો ઉલટભેર ભેગા થાય ખરાં. આપણા એ સ્વભાવને અનુકૂળ એવી એક પ્રવૃત્તિ આખા દેશમાં બધે ચાલતી હરિદાસ, પુરાણિક, કીર્તનકાર અને માણભટ્ટો દેશમાં બધે ફરી વળીને લોકોને ઉત્તમમાં ઉત્તમ સંસ્કારી અને ધાર્મિક સાહિત્યનો પરિચય કરાવતા, સામાન્ય સમાજની શક્તિ અને અભિરુચિ તેઓ જાણતા અને તે કેળવતા પણ હવે કેવળ પૌરાણિક આખ્યાનો પહેલાં જેટલાં આકર્ષક રહ્યાં નથી અને લોકોને પહેલાં જેટલી નવરાશ પણ રહી નથી. નકામી પ્રવૃત્તિઓ એટલી બધી વધી પડી છે કે *જીવન બહુશ્રુત, સમૃદ્ધ અને સંસ્કારી કરવા માટે લોકો પાસે વખત જ રહ્યો નથી!* એટલે આજની હાજતો તેમજ મુશ્કેલીઓ ધ્યાનમાં રાખી, શ્રેષ્ઠ સાહિત્યનું વાચન ચાલે એવા શ્રવણવર્ગો, પુસ્તકાલય મારફતે ચલાવવા જોઈએ. કોઈ સારી સરખી જગ્યાએ લોકોને ભેગા કરી એમને પ્રેરણાદાયી જીવનચરિત્રો વાંચી સંભળાવવાં, ઇતિહાસખંડનો પરિચય કરાવવો, અને નાની મોટી નવલકથાઓ સંભળાવવી અને સુંદરમાં સુંદર કવિતાઓનો વિવેચન સાથે પરિચય કરાવવો તથા ગેય સાહિત્ય લોકોને મુખસ્થ થાય એ જાતના પ્રયત્નો આદરવા ઘણું જરૂરી છે.

આપણો સમાજ આજે કેવળ બ્રાહ્મણ–વાણિયા–ખેડૂતનો સમાજ બન્યો છે. સામાજિક જીવન, જાહેર જીવન અને રસિક જીવન—ત્રણે ક્ષેત્રોમાં આ ત્રણ સમાજવિભાગો જ પ્રધાનપણું ભોગવે છે. હું ગુજરાતમાં હતો ત્યારે કેળવાયેલા અથવા કેળવણી પ્રત્યે આકર્ષાયેલા ઉજળિયાત લોકોની સંખ્યા અને કેવળ શ્રમજીવી લોકોની સંખ્યા ભેગી કરી નવજીવનમાં મેં એક લેખ લખેલો. એનું મથાળું હતું 'અઢાર અને એંશી.' અઢાર લાખ ઉજળિયાત લોકોની જ થોડીઘણી સેવા થાય છે જ્યારે એંશી લાખ લોકો તદ્દન ઉપેક્ષિત છે, એ તરફ મારે ધ્યાન ખેંચવું હતું. આજે પણ, મોટે ભાગે, એ જ સ્થિતિ પ્રવર્તે છે. આજકાલ સમાજજીવનનું અધ્યયન કરનાર બાહોશ વિદ્યાર્થીને સમાજસેવા વિશારદની પદવી અપાતી હશે. એ લોકો તટસ્થ ભાવે નિરીક્ષણ કરી આંકડાઓ ભેગા કરે છે, લોકજીવનની ખાસિયતો વર્ણવે છે અને તદ્વિદો બને છે. ખરું જોતાં એવા લોકોએ તે તે કોમ કે વર્ગની સેવા કરવા ઉતરી પડવું જોઈએ; અને યથાકાળે એમના જીવનનું અને એમને માટેના ભાવી આદર્શનું ચિત્ર દોરનાર

નવલકથાઓ અને બીજું ખાસ સાહિત્ય નૂતન સમાજને આપવું જોઈએ. અંગ્રેજ કવિ હૂડના Song of a Shirt ની ત્યાંના સમાજપર ચમત્કારી અસર થઈ. એ કવિતાનું ગુજરાતી સમર્થ ભાષાંતર શ્રી ઉમાશંકર જોશીએ કર્યું છે. એ જાતની કવિતાઓ આપણે ત્યાંના જુદા જુદા ધંધાદારી લોકોનાં જીવન પરત્વે રચાવી જોઈએ.

ઈશ્વરે ગુજરાતને સુન્દર સમુદ્રકિનારો આપ્યો છે મુંબઈથી ભાવનગર સુધી વિમાનવાટે જતાં એ સમુદ્ર કિનારો મેં અનેકવાર જોયો છે. અનેક લોકોએ જોયો હશે. એક વખત ઇજિપ્તની રાજધાની કાયરોથી મુંબઈ આવતાં અને એડનથી કરાંચી થઈ ને મુંબઈ પહોંચતાં સૌરાષ્ટ્રનો આખો કિનારો એક નજરે જોવાનું ભાગ્ય સાંપડ્યું હતું. એ સમુદ્ર કિનારાનું વર્ણન કરનાર અને લોકમાનસમાં એને જાગ્રત કરનાર સાહિત્ય કેટલાં પુસ્તકાલયોમાં મળશે?

આપણા જાહેરજીવનમાં દૂર દૂર દેશો ખેડનાર ખલાસી લોકોને કાંઈ સ્થાન છે ખરું? ખારવા અને ખલાસી કોમ જ્યા વસે છે ત્યાંનાં પુસ્તકાલયો પોતાની જવાબદારી ઓળખે છે? હવાઈજહાજના જમાનામા પણ સમુદ્રજીવનનું મહત્ત્વ ઓછું નથી. ઊલટું એ વધવાનું. ગુજરાતની કેટલીયે કોમોના લોકો સમુદ્ર ખેડીને ઈરાની અખાત, ઝાંઝીબાર, પૂર્વ આફ્રિકા, દક્ષિણ આફ્રિકા, મોરિશિયસ, લંકા, બ્રહ્મદેશ, શામદેશ (થાઇલેન્ડ), ફીજી આદિ દૂર દૂરના દેશોમાં જઈ ને વસ્યા છે. અને એ લોકો ત્યાંથી સ્વજનોને કાગળો લખે છે. પણ એ બધા દેશો વિશે માહિતી પૂરી પાડવાનું કામ તો કોઈએ કર્યું જ નથી, એટલું જ નહીં પણ એની માહિતી માટે પોકાર પણ કયાંયથી સંભળાતો નથી. તે તે દેશમાં જેમનાં સગાંવહાલાં જઈ પહોંચ્યા છે, તે લોકોએ પોતાનો–ત્યાંનાં પુસ્તકાલયો મારફતે–આ પોકાર ઉઠાવવો જોઈએ કેમ કે પુસ્તકાલયોનો પોકાર બરાબર સંભળાય છે. કોઈ માણસ ગ્રંથકારોને અને પ્રકાશકોને જઈને કહે કે હું માગું છું એવી ચોપડી જો તમે મને તૈયાર કરી આપશો તો હું એની દોઢ બે હજાર નકલો તરત લેવા તૈયાર છું. તો ગ્રંથકાર અને પ્રકાશક એ વાત સફાળા થઈ ને સાંભળવાના.

અને આ જ મારો આજનો મુખ્ય વિષય છે. જો ગુજરાતી બોલનાર સમસ્ત પ્રજાનું પુસ્તકાલય-સંગઠન હોય તો એ સંગઠન સાહિત્ય નિર્મિતિ અને સાહિત્ય પ્રચાર ઉપર અસર પાડી શકે, એટલું જ નહીં, પણ લોકોની જિજ્ઞાસાને અને અભિરુચિને દોરી પણ શકે. કચ્છ સૌરાષ્ટ્ર અને ખંડસ્થ ગુજરાત મળીને નાનોસૂનો પ્રદેશ નથી. એમા નાનાં મોટાં મળીને ચાર હજાર જેટલાં પુસ્તકાલયો હશે. અને પોતાને ઘેર ચોપડીઓ વસાવવા જેવા સંસ્કારી લોકોની સંખ્યા પણ છેલ્લાં વીસ-પચીસ વરસમાં ઘણી વધી છે. પુસ્તકાલયો અને પ્રકાશકો મળીને સહેજે નક્કી કરી શકે કે અમુક ચોપડી માટે કેટલા ગ્રાહકો પ્રથમથી જ મેળવી શકાય. કેવળ સંખ્યાનો જ વિચાર કરીએ તો સૌથી સમર્થ ગ્રાહકો છે પુસ્તકાલયો. ત્યારપછી આવે છે વિદ્યાલયો, મહાવિદ્યાલયો અને વિશ્વવિદ્યાલયો. એ સંસ્થાઓમાં પણ તેમનાં પુસ્તકાલયો હોય જ છે. એ બધાં મળીને જો એક સમર્થ, વહેવારકુશળ સમિતિ ઊભી કરી દે તો ગ્રંથરચનાનું આખું ક્ષેત્ર, જે આજે દૈવાધીન છે, તે પુરુષાર્થના કાબૂમાં આવશે. આવી મહાસમિતિમાં પુસ્તકાલયના, કેળવણીખાતાના, પ્રકાશકોના, શિક્ષકોના અને ગ્રંથકારોના ઉત્સાહી પ્રતિનિધિઓ હોવા જોઈએ. સામાન્ય વાચકોમાંથી પણ અમુક સમર્થ વ્યક્તિઓને એ સમિતિમાં કામ કરવા

માટે નોતરાય. આટલી પૂર્વતૈયારી થયા પછી એ મહાસમિતિ પોતાની સ્વતંત્ર પ્રકાશન સંસ્થા ચલાવી શકે, અથવા આજે જેઓ સ્થિર થઈ ગયા છે એવા પ્રકાશકો એકત્ર થઈને સારી સારી ચોપડીઓની પુસ્તકાલય આવૃત્તિઓ બહાર પાડી શકે. એવાં પુસ્તકો સસ્તાં તો થશે જ. ઉપરાંત ભાષા, છપાઈ ઈત્યાદિ અંતરંગ-બહિરંગમાં એક ઊંચો આદર્શ પણ સ્થાપી શકાશે.

આ જ જાતની સૂચના મેં મહારાષ્ટ્રની એક પુસ્તકાલય પરિષદ આગળ મૂકી હતી. આ બાબતમાં તેમણે શું કર્યું તે હું જાણતો નથી. વહેવારકુશળ ગુજરાત જો આ દિશામાં પહેલ કરે તો બાકીના પ્રદેશો સહેજે અનુકરણ કરી શકશે.

હું જાણું છું કે આજની સરકાર Socialistic Pattern ના સામાજિક જીવનનો આદર્શ સેવે છે. દરેક ક્ષેત્રમાં હવે ખાનગી પ્રયાસ સાથે સરકારી પ્રયાસ શરૂ થયા છે. Private Sector અને Public Sector ની ખેંચતાણ શરૂ થશે અને એમાં સરકારી સેક્ટર ફાવી જશે અને ખાનગી વિભાગના બાહોશ પ્રકાશકો દુરંદેશીથી અથવા લાચારીથી સરકારી નોકરીમાં પોતાનો ભાગ્યોદય શોધશે.

આ વલણ હું જાણું છું, તેથી જ પ્રજાને મારો સવાલ છે કે પબ્લિક સેક્ટરનો—જાહેર પ્રવૃત્તિનો આપણે શો અર્થ કરીશું? પ્રજામાં જો પુરુષાર્થ હોય અને સંગઠનશક્તિ હોય તો એ પબ્લિક સેક્ટરને સરકારી વિભાગ ન બનાવતાં સાર્વજનિક વિભાગ બનાવશે અને સરકારને દોરીને એમાં ખેંચી લાવશે. તેમ ન થાય તો લોક-પ્રતિનિધિઓને નામે ચાલતી સરકાર પોતાના અમલદારો મારફતે પ્રજાને દોરશે અને જાહેરને પોતાની અસર તળે ખેંચી લાવીને પોતાની મરજી મુજબ એમને હાંકી શકશે.

એટલે આપણી આગળનો મુખ્ય સવાલ—પછી એ પુસ્તકાલયો વિશે હો કે પ્રકાશનો વિશે હો—એક જ છે. આપણું પ્રેરણાબળ સરકારી હશે કે સહકારી? આજની આ પુસ્તકાલય પરિષદ આનો જવાબ આપી શકશે અને અનેક ક્ષેત્રોને નવો રસ્તો સુઝાડી શકશે.

શ્રી કાકાસાહેબનું પ્રવચન પૂરું થતાં વંદેમાતરમ્‌નું ગીત ગવાઈ પરિષદનું પહેલા દિવસનું કામકાજ પૂરું થયું હતું. અને સૌ પ્રદર્શન જોવા પધાર્યાં હતા.

પ્રદર્શનની રચના

પ્રદર્શનના દ્વારને સિદ્ધપુર તાલુકાના જાણીતા અગ્રણી કાર્યકર સ્વ. શ્રી છોટુભાઈ પંડિતની યાદમાં ' છોટુભાઈ પંડિત દ્વાર ' નામ આપવામાં આવ્યું હતું. પ્રદર્શનમાં પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના વિકાસ અંગેનાં ચિત્રો, પુસ્તકને કેમ પકડવું, તેનો ઉપયોગ કેવી રીતે કરવો, ગામડાંનું સ્વતં પુસ્તકાલય કેવું હોવું જોઈએ એ વિશે-ચાર્ટ્સ અને ખાસ તૈયાર કરવામાં આવેલા નકશાથી સમજૂત આપનારાં ચિત્રોની રજુઆત કરવામાં આવી હતી.

ગુજરાત વિદ્યાસભા તરફથી શિષ્ટ-પુસ્તકોની અગત્ય અને તેના વાચનનું મહત્ત્વ દર્શાવતાં ચિત્રો, વિધ વિધ પ્રકારના સાહિત્યનો ઈતિહાસ, પ્રાચીન હસ્તલિખિત ગ્રંથો, તાડપત્રો, તામ્રપત્રો પ્રાચીન સિક્કાઓ, પ્રાચીન ચિત્રકલા દર્શાવતાં કાપડ ઉપર લખેલાં ખતપત્રો, શિલાછાપ પુસ્તકો વગેરે રજૂ કરવામાં આવ્યાં હતાં.

કંપડવંજની પુ. હ. મહાજન લાયબ્રેરીના તાલીમ પામેલા ઉત્સાહી અને ખંતીલા ગ્રંથપાલ

શ્રી મધુસૂદન ત્રિવેદીએ સારો પરિશ્રમ લઈ તૈયાર કરેલા વિધવિધ વિષયોને લગતા વર્તમાનપત્રોના ફકરા, ચિત્રો વગેરેની કાપલીઓનો સંગ્રહ ગોઠવવામાં આવ્યો હતો જે પ્રદર્શનમાં એક નવી જ ભાત પાડતો હતો. ગ્રંથપાલો માટે ઘણું જ ઉપયોગી અને માર્ગદર્શક સાહિત્ય હતું.

ઊંઝાના ઉદ્યોગોનો ખ્યાલ આપતા, તેના ઐતિહાસિક સ્થળો, ખેતી વિષયક વિધવિધ પાકના નમૂના, હાઈસ્કુલનુ ભૌગોલિક પ્રદર્શન, દેશ વિદેશનાં સામયિકો, ડભોઈના પુરાતની કિલ્લાનાં દશ્યોનાં ચિત્રો, સાયન્સ લેબોરેટરીના વિજ્ઞાનના પ્રયોગો, ઊંઝા આયુર્વેદિક ફાર્મસીની બધી બનાવટો ઉપરાંત ઊંઝામાં બનતી ચીજ વસ્તુઓના નમુના વગેરે ગોઠવવામાં આવ્યા હતા. તે ઉપરાંત વડોદરા પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. નો વિધ વિધ પ્રકાશન સંસ્થાઓનાં પુસ્તકોનો સ્ટોલ ગોઠવવામાં આવેલો જેમાં ગુજરાતભરમાંથી નીકળતાં સામયિકો તેમ જ નવલકથાઓ નવલિકાઓ, વાર્તાઓ, બાલ સાહિત્ય ધર્મ-નીતિનાં પુસ્તકો વગેરે રાખવામાં આવ્યાં હતાં અમદાવાદના સસ્તું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય અને ગૂર્જર ગ્રંથ રત્ન કાર્યાલયનાં પ્રકાશનોના પણ સ્ટોલ પ્રેક્ષકોનું ધ્યાન ખેંચતા હતા.

વિષય વિચારિણી સમિતિની બેઠક સાંજે ૫-૩૦ કલાકે મંડપમાં જ ચર્ચા વિચારણા કરી ઠરાવો ઘડવા મળી હતી

બીજા દિવસની બેઠક.

તા. ૨૩-૧૧-૫૮ રવિવારે સવારે ૮ વાગે બીજા દિવસની બેઠક મળતાં શ્રી કાકાસાહેબને સિદ્ધપુર જવાનું હોવાથી તેમણે શરુઆતમાં જ પ્રવચન કરતાં જણાવ્યું હતું કે.

શ્રી કાકાસાહેબનું ઉપસંહારનું ઉદ્‌બોધન

પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ વિશે બહુ બોલી શકું તેમ છું. વિદ્યા, કેળવણી અને દેશમાં જેટજેટલી જ્ઞાનની પ્રવૃત્તિઓ છે તે પુસ્તકાલય સાથે નિકટનો સંબંધ ધરાવે છે.

મને હવે કોઈપણ ઉત્સવ માટે બોલાવશો નહિ એમ હું અહીંથી બધાને જાહેર કરું છું. સાઠ વરસની ઉંમરે સરકાર પણ નિવૃત્ત કરે છે. મારી પણ વય નિવૃત્ત થવા જેટલી કયારનીયે થઈ ગઈ છે . નિવૃત્ત થનારને સરકાર પેન્શન આપે છે. પેન્શનનો અર્થ જ એ છે કે મફતનું ખાવ પણ કામ છોડો સમાજ સેવકોએ પણ એ સૂત્ર લક્ષમાં રાખવું ઘટે. દરેકને માટે વય મર્યાદા ઠરેલી છે. ઉંમરે પહોંચેલાઓએ નિવૃત્તિ લેવી જોઈએ. હુ કહું છું કે ઉત્સવ મૂર્તિ તરીકે હવે મને પણ ફેરવશો નહિ. આમ નિવૃત્ત થતી વખતે મારા વિચારો હું તમોને કહી દઉં. વિનોબા ભાવે પગપાળા બધે ફરે છે. ભૂદાન-ગ્રામદાનની વાતો લોકો પાસે કરે છે. તેની સાથે સાથે વિજ્ઞાનની વાતો પણ કરે છે. વિજ્ઞાન વિના માણસની બુદ્ધિ મુક્ત નહિ થાય. વિજ્ઞાન એકે એકને જરૂરી છે, તે જ પ્રમાણે સમાજશાસ્ત્ર, અર્થશાસ્ત્ર, સંપત્તિશાસ્ત્ર અને ધર્મશાસ્ત્રોનું સમજવુ. પુસ્તકાલયો મારફત જ્ઞાનનો ફેલાવો કરવો હોય તો સમાજશાસ્ત્ર અને વિજ્ઞાનને તેનાં અંગો બનાવવાં જોઈશે.

મારા જાણવામાં આવ્યું કે કડવા પાટીદારોમાં રિવાજ છે કે દેવી બોલે એટલે એકકે દહાડે બધાં લગ્ન કરી નાખે મારા ગળે આ વાત ઉતરતી નથી. પહેલાંના વખતમાં પુરોહિતોએ આ વાતને આગળ કરી હોય. રાજા અને ગોરની ખાતર કોમને બરબાદ

કરવા જેવું પગલું લાગે છે. નાલાયક પુરોહિતો અને ધૂર્ત લોકો આવી જ રીતે સમાજને અધોગતિએ નાખી દે છે. હિમાલયમાં કોંગ્રેસનું રાજ્ય થયું હોય, ભલે થયું તોયે ત્યાં તો દેવતાઓનું રાજ્ય છે. દેવતાઓ ધૂણે તે પ્રમાણે ત્યાં રાજ ચાલે છે. આવી અક્કલવિનાની ચાલે રાજ્ય ચાલે તે વાસ્તવિક નથી. આધ્યાત્મિક ડહાપણ હોવું જરૂરી છે. ધર્મ એટલે સદાચાર ધર્મશાસ્ત્ર, સમાજશાસ્ત્ર ભૂલી જઈને વર્તવાથી ચારિત્ર ઘડાવાનું નથી. વિજ્ઞાન એટલે વહેમો તોડી પાડનારી વિદ્યા, વિજ્ઞાન અને સમાજશાસ્ત્ર ગામડે ગામડે પહોંચાડવું ઈષ્ટ છે.

સમાજ આંધળો છે. અજ્ઞાનમાં ડૂબેલો છે. સમાજને જાગ્રત કરીએ. જ્યાં સ્વરાજ્ય નહતું ત્યાં લશ્કરી રાજ્ય થઈ ગયું. તમે જોયું કે સુદાનમાં પણ એ લશ્કરી રાજ્ય થયું. લોકોને શાળા-પુસ્તકાલયો દ્વારા વિજ્ઞાન અને સમાજશાસ્ત્રનું શિક્ષણ આપીએ. ધર્મના નામે ચાલતી ધૂર્તતા બંધ કરવી જોઈએ. ધર્મને નામે ચાલતા વહેમોથી પરમેશ્વર પણ દૂરને દૂર રહે છે. જૂની ઘરેડ પરમાત્મા નથી, જૂની ઘરેડ એ ધર્મ નથી. એમાંથી સમાજને ઉગારવો જોઈએ. અહીંના ખેડૂતો વેપારી છે અને અહીંના વેપારી ખેડૂતો છે. कृषि गोरक्ष्यवाणिज्यम् એ ગીતાસૂત્ર અનુસાર ખેતી, પશુપાલન, વેપારની સાથે જ્ઞાનપ્રચારને ઉમેરવો જોઈએ. પુસ્તકાલયો, પુસ્તકોનો પ્રચાર કરે. એ પુસ્તકાલયો જ્ઞાન પ્રચાર માટે ઉપયોગી અંગ છે. જ્ઞાનપ્રચાર એકલાં પુસ્તકો વાંચવાથી નહિ થાય. વાચનની સાથે લોકોને વિચાર કરતા કરવા જોઈશે. વહેમો, રૂઢિઓને તોડવી જોઈશે. પ્રચારકો તૈયાર કરવા જોઈએ ગામડે ગામડે ફરતા કરવા જોઈએ. પોતે સારાં સારાં પુસ્તકો વાંચે. એ પુસ્તકો–ચોપડીઓ મારફતે જ્ઞાનનો ફેલાવો કરવો જોઈએ. ગાંધીજીને સૌ કોઈ જાણતા થઈ ગયા છે. એમનું નામ ગામડે ગામડે ખૂણે ખૂણે પહોંચી ગયું છે. પણ એ ગાંધીજીના વિચારો હજુ ગામડે ગામડે પહોંચ્યા નથી એટલે સેવકોએ ખરું કાર્ય તો એજ કરવાનું રહે છે કે ગાંધીજીના વિચારો ગામડે ગામડે પહોંચાડવા નીકળી પડવું જોઈએ. વિનોબા શાંતિ સેનાની વાતો જ્યાં જાય છે ત્યાં કરે છે પણ એ શાંતિ સેનાનું કામ ઉગતું જણાતું નથી. શાંતિ સેના ઉપર કોઈનું લક્ષ ગયું નથી. એ શાંતિ સેનાનું કાર્ય નહિ કરાય તો નક્કી માનજો કે લશ્કરી સત્તા આવી પહોંચવાની છે. અણુબોંબનો યુગ આવી ગયો છે. લશ્કરી રાજ્ય સ્થપાવા માંડ્યાં છે. અને આવું આવું ચાલુ રહેશે તો દશ વીસ વરસમાં આપણી મુડી આપણે ખોઈ બેસવાના છીએ. શાંતિ સેના શું છે એની જરૂરિયાત કેટલી અનિવાર્ય છે એ સમજીને એ કામે લાગી જવું જોઈએ છે. એકલી ચોપડીઓ વાંચવાથી કંઈ સાચી શક્તિ સ્થપાવાની નથી. એની સાથે સાથે સમાજ શાસ્ત્રનો પણ ખૂબ પ્રચાર કરીએ. અહીં જે ઠરાવો થયા છે તેનાથી મને સંતોષ છે. એની અમલ બજાવણીનું કામ પરિષદની સ્થાયી સમિતિ કરશે. ઠરાવો વેળાસર અમલમાં મૂકાય તેને માટે સમિતિને કામ સોંપવું ઘટે.

મને તમે અહીં બોલાવ્યો તેમાં મારા જ્ઞાનમાં વધારો થયાનું હું તો માનું છું. આ પરિષદમાં સ્ત્રીઓની સંખ્યા અર્ધા કરતાં વધારે હોત તો શોભત. તમારું મંડળ સંપથી કામ કરે છે તેથી મને સંતોષ થયો છે. મને ખાતરી છે કે આપણા રાષ્ટ્ર માટે સારા દિવસો દેખવાના આવવાના છે.

શ્રી કાકાસાહેબનું ઉપસંહારનું વિવેચન પૂરું થતાં સ્વાગત પ્રમુખ શ્રી સૂર્યપ્રસાદ લ. દવેએ આભાર માન્યા બાદ તેઓશ્રી મોટર દ્વારા સિદ્ધપુર જવા ઉપડી જવા બાદ વ. જિ. પ્રાં.

સ.ના પ્રમુખ **શ્રી ચીમનભાઈ હ. અમીનના** પ્રમુખપદે બીજા દિવસનું કામકાજ શરૂ થતાં મહેસાણા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળના **મંત્રી શ્રી નાનજીભાઈ જેઠીદાસ પટેલે જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળનું નિવેદન** રજૂ કર્યું હતું

મહેસાણા જિલ્લા પુ. મં.નું નિવેદન

આજે આપણે પાંચ વર્ષના ગાળા બાદ મળીએ છીએ. મહેસાણા જિલ્લાની છઠ્ઠી પુસ્તકાલય પરિષદ વડનગર મુકામે શ્રી મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલના પ્રમુખપદે મળી હતી. તે પછી આજે ઊંઝાને આંગણે સમસ્ત ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ મળે છે તે પ્રસંગે આપણને એકત્ર થવાની ઊંઝાના કાર્યકરોએ જે તક આપી તે બદલ આપણે એમના આભારી છીએ.

પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના વિકાસ માટેની વિચારણા કરવા આપણે એકત્ર થયા છીએ. એ સમયે આ જિલ્લાની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનો થોડો ઇતિહાસ રજુ કરવાની રજા લઈએ છીએ.

ગુજરાતનું સૌથી જુનુ-પુસ્તકાલય જેમ અમદાવાદનું ગુજરાત વિદ્યાસભાનું (સ્થાપના ૧૮૪૮) છે તેમ જુના વડોદરા પ્રદેશમાં ગણદેવીનું ગઝદર પુસ્તકાલય (સ્થાપના ૧૮૬૪) તેમ મહેસાણા જીલ્લામાં વીસનગરનુ પરીખ વલ્લભરામ હેમચંદ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય (સ્થાપના ૧૮૭૩) છે. સને ૧૯૦૬ માં શ્રીમંત મહારાજા સર સયાજીરાવે પોતાના આખા રાજ્યમાં ફરજિયાત કેળવણી દાખલ કરી. આ ઉપયોગી અને અતિ આવશ્યક પ્રવૃત્તિના પરિપૂરક તરીકે તેઓએ ભારતભરમાં પહેલી વિશાળ પાયા પરની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ શરૂ કરી. સને ૧૯૧૦ માં સ્વતંત્ર પુસ્તકાલય ખાતાની પણ સ્થાપના થઈ. આ અગાઉ ગુજરાતની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના પ્રાણ એવા શ્રી મોતીભાઈ અમીનના પ્રયાસથી મિત્રમંડળ પુસ્તકાલયોની શરૂઆત સને ૧૯૦૬ થી થએલી હતી. આજે પણ તે પૈકીના કેટલાંક પુસ્તકાલયો મિત્રમંડળ પુસ્તકાલયોના નામે હસ્તી ધરાવે છે.

મહેસાણા જિલ્લાનાં બીજાં અગત્યનાં પુસ્તકાલયો નીચે પ્રમાણે છે:—

૧	ત્ર્યંબક કલ્યાણ પુસ્તકાલય	કડી	સ્થા. ૧૮૮૦
૨	શ્રી ફત્તેસિંહરાવ સાર્વજનિક પુ.	પાટણ	સ્થા. ૧૮૯૦
૩	શેઠ ભોગીલાલ ચકુલાલ સા. પુ.	વડનગર	સ્થા. ૧૮૯૨
૪	શેઠ લક્ષ્મીદાસ સુંદરજી સા. પુ.	સિદ્ધપુર	સ્થા. ૧૯૦૭
૫	સંતોક સાર્વજનિક પુસ્તકાલય	ખેરાળુ	સ્થા. ૧૯૦૭
૬	સયાજી ગોલ્ડન જ્યુબીલી પુસ્તકાલય	વિજાપુર	સ્થા. ૧૯૦૯
૭	મહાજન સાર્વજનિક પુસ્તકાલય	કલોલ	સ્થા. ૧૯૧૦
૮	છગનલાલ પી. પરીખ સા. પુ.	મહેસાણા	સ્થા. ૧૯૧૪

મહેસાણા જિલ્લાનાં કુલ ગામ ૧૧૩૩ છે, તે પૈકી શાળાવાળાં ગામ ૧૦૪૦ છે, અને પુસ્તકાલયોની સંખ્યા તાલુકાવાર નીચે પ્રમાણે છે:—

ક્રમાંક	તાલુકાનુ નામ	કુલ ગામ	શાળાવાળાં ગામ	પુસ્તકાલયવાળાં ગામ
૧	પાટણ	૧૩૯	૧૨૬	૪૭+૨
૨	ચાણસ્મા	૧૧૩	૧૦૮	૯૯+૨
૩	સિદ્ધપુર	૮૩	૮૦	૬૮+૩
૪	ખેરાળુ	૧૬૮	૧૩૪	૫૪+૪

ક્રમાંક	તાલુકાનાં નામ	કુલ ગામ	શાળાવાળાં ગામ	પુસ્તકાલયવાળાં ગામ
૫	વિસનગર	૫૬	૫૬	૫૦+૨
૬	મહેસાણા	૧૧૩	૧૦૮	૮૦+૧
૭	વિજાપુર	૧૮૯	૧૦૮	૯૦+૭
૮	કલોલ	૯૫	૮૩	૮૦+૩
૯	કડી	૧૨૦	૧૧૭	૭૦+૧
૧૦	સમી	૯૮	૪૬	૧૨
૧૧	હારીજ	૩૯	૩૪	૧૦

એ રીતે એક જિલ્લા પુસ્તકાલય, ૯ તાલુકા પુસ્તકાલય, ૧૭ કસ્બા પુસ્તકાલય અને ૬૫૨ ગ્રામ પુસ્તકાલયો છે. ઉપરાત ૮ મહિલા પુસ્તકાલયો અને ૨ બાલ પુસ્તકાલયો છે.

પુસ્તકાલયોની પ્રગતિનું પૂર્ણ વૃત્તાંત રજુ કર્યા પછી હું પુસ્તકાલય મંડળની વાત ઉપર આવીશ. પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિને વેગ આપવા સાર સને ૧૯૨૫માં વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળની સ્થાપના થઈ. અને તે ૧૯૪૯ સુધી ચાલુ રહ્યું. ત્યારપછી આ મંડળની પુનઃરચના થતાં તે ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળમા ભળી ગયું. એ રીતે મહેસાણા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ પણ તેના એક ભાગ તરીકે બની ગયું છે. આ જિલ્લાના ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના સભાસદોની સંખ્યા તાલુકાવાર નીચે પ્રમાણે છે:—

અનુ. અંક	તાલુકો	સંસ્થાગત સભ્યો	વ્યક્તિગત સભ્યો	આજીવન સભ્યો	કુલ
૧	ચાણસ્મા	૭૨	૨૧	૨	૯૫
૨	કલોલ	૫૪	૨૬	૦	૮૦
૩	વિજાપુર	૭૪	૮	૦	૮૨
૪	મહેસાણા	૬૦	૮	૦	૬૮
૫	કડી	૬૦	૪	૦	૬૪
૬	સિદ્ધપુર	૫૭	૪	૦	૬૧
૭	વિસનગર	૫૧	૯	૦	૬૦
૮	ખેરાળુ	૪૫	૪	૦	૪૯
૯	પાટણ	૮૯	૯	૦	૪૮
૧૦	હારીજ	૭	૬	૦	૧૩
૧૧	સમી	૭	૫	૦	૧૨

મહેસાણા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળની સ્થાપના સને ૧૯૩૧માં થઈ હતી. તા. ૧–૮–૪૯ પહેલાં તેનુ નામ મહેસાણા પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળ હતું. ત્યાર પછી તેનું નામ મહેસાણા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ છે. મહેસાણા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળે પરિષદો ભરેલી તે નીચે પ્રમાણે છે:—

		સ્થળ	પ્રમુખ
૧	પ્રથમ પુસ્તકાલય પરિષદ	મહેસાણા	સ્વ. વિદ્યાશંકર નાયક
૨	બીજી ,, ,,	ઊંઝા	સ્વ. મોતીભાઈ અમીન

				સ્થળ	પ્રમુખ
૩	ત્રીજી	,,	,,	બહુચરાજી	સ્વ. શંકરરાવ નાયમપલ્લી
૪	ચોથી	,,	,,	ધીણોજ	સ્વ. મહાસુખભાઈ શેઠ
૫	પાંચમી	,,	,,	વિસનગર	શ્રી મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ
૬	છઠ્ઠી	,,	,,	વડનગર	,,

આ ઉપરાંત દરેક તાલુકા મંડળ પોતપોતાની પરિષદો સાગ પાયા ઉપર ભરે છે. તેમા ચાણસ્મા તાલુકા પુસ્તકાલય મંડળે હમણા જ ૧૧મી તાલુકા પરિષદ ભરી છે.

આ પ્રવૃત્તિનો એક ખાસ ઉત્સવ દિન હતો. અને વસંત પંચમીને પુસ્તકાલય પર્વણી દિન તરીકે ઉજવવાની પ્રણાલિકા પાડી હતી. આજે તે જ દિન સ્વ. શ્રી મોતીભાઈ અમીનના સંવત્સરી દિને ઉજવવામાં આવે છે, અને તે જિલ્લાના મોટા ભાગનાં પુસ્તકાલયો ઉજવણી કરે છે.

નવીન પુસ્તકાલય ઉઘાડવા માટેનો પણ આ મંડળનો એક કાર્યક્રમ છે. જ્યા શાળા ત્યા પુસ્તકાલય એ ઝૂંબેશ સને ૧૯૩૭મા ચલાવવામા આવી અને તે સમયે આ જિલ્લાના દરેક શાળાવાળા ગામે પુસ્તકાલયો શરૂ કરવામાં આવ્યાં હતાં હાલમા દરેક ગામે નવીન શાળાઓ ઉઘડવાથી ફરી આ ઝૂંબેશ ઉપાડવાની જરૂર ઊભી થઈ છે. હજુ જિલ્લામાં ૩૬૩ જેટલાં ગામ, પુસ્તકાલય વિનાનાં છે. પાચ વર્ષમા આ દરેક ગામે પુસ્તકાલય શરૂ થઈ જાય એવી આ મંડળની નેમ છે. અને દરેક તાલુકા મંડળને આ કાર્યક્રમ પૂરો કરવા પૂરતો સહકાર આપવા વિનંતિ કરવામા આવે છે. સારાએ ગુજરાત પ્રદેશમાં આપણે, આ કાર્યક્રમમા સફળ થવામાં પહેલા હોઇએ એવી મંડળની ઇચ્છાને પાર પાડવામાં મદદ કરવા ફરી આ પ્રસંગે તાલુકા મંડળોને વિનંતિ કરીએ છીએ.

પુસ્તકાલયો ઉઘાડવાની જેટલી આવશ્યકતા છે તેટલી જ આવશ્યકતા તે બધાં વ્યવસ્થિત રીતે ચાલે તે જોવાની છે. આ માટે મંડળ તરફથી દર વર્ષે એક પુસ્તકાલય શિક્ષણ વર્ગ કાઢવામાં આવે છે. અને તેમાં પુસ્તકાલયોના મંત્રી ગ્રંથપાલોને, પુસ્તકાલયોને લગતી વહીવટી બાબતોની માહિતી આપવામાં આવે છે. ઉપરાત પગારદાર પ્રચારકો રોકીને પુસ્તકાલયો વ્યવસ્થિત રીતે ચાલે તેવા પ્રયત્નો કરવામાં આવે છે. આથી આગળ વધીને દરેક તાલુકા મંડળો પોતાના તાલુકામાં માનદ્ પ્રચારકો રોકીને પુસ્તકાલયો વ્યવસ્થિત ચાલે તે માટે પુરતી કાળજી રાખે છે.

ઉગતી પ્રજાના માનસને નાનપણથી જ શિષ્ટ સાહિત્ય તરફ વાળવા માટે શાળાઓમાં ભણતાં બાળકોમાં પ્રચાર કરવા તાલુકા મંડળો શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષાઓ યોજે છે અને સેંકડો બાળકો તેનો લાભ લે છે. તેમ જ વડોદરા વિભાગ તરફથી લેવાતી શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષામાં પણ આ જિલ્લાના ઘણા વિદ્યાર્થીઓ લાભ લે છે.

પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ શરૂ થઈ ત્યારથી પુસ્તકાલયો શાળાના એક અંગ તરીકે જ રહ્યાં છે અને ગ્રામ પુસ્તકાલયોનું મોટા ભાગનું સંચાલન શિક્ષકો જ કરે છે. પુસ્તકાલયોને સ્વતંત્ર મકાનોની ઘણી જરૂર છે. અને તે તરફ લોકોની અભિરુચિ પણ હવે જાગૃત થઈ છે. અને તેથી ગ્રામ પુસ્તકાલયોના મકાનો બંધાતાં જાય છે. તાલુકા અને કસ્બા પુસ્તકાલયો તમામ

પોતાનાં સ્વતંત્ર મકાનો ધરાવે છે. જ્યારે ગ્રામ પુસ્તકાલયો માત્ર ૭૫ જેટલાં જ મકાનોવાળાં છે પણ હવે માંગ વધી છે. અને દર વર્ષે આવાં ઠીક ઠીક સંખ્યામાં નવીન મકાનો બંધાતાં જાય છે.

પુસ્તકાલય માટે સ્વતંત્ર મકાનની કેટલી આવશ્યકતા છે તે મહાત્માજીના શબ્દોમાં કહીએ તોઃ—"હું એવી આશા રાખું છું કે પુસ્તકાલયના ક્ષેત્રમાં વધારો થાય, પુસ્તકાલયને અંગે વ્યાખ્યાનો અપાય, વિદ્યાર્થીઓ ત્યા બેસીને અભ્યાસ કરી શકે. શોધખોળ કરનારાઓ પણ ત્યાં આવીને શોધખોળ કરી શકે એવી સગવડવાળું પુસ્તકાલય મંદિર હોવું જોઈએ" (અમદાવાદમાં મા. જે પુસ્તકાલય અને ગાધી જ્ઞાનમંદિરનો પાયો નાખતી વખતે કરેલા ભાષણમાંથી)

મહેસાણા જિલ્લાની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનો આટલો ખ્યાલ આપ્યા પછી હવે પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના કાર્યકરો અને મંત્રી ગ્રંથપાલોને વિનંતિ છે કેઃ દર વરસે તાલુકાની પરિષદો યોજો, શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષાઓ રાખો, વાચક મંડળો ઉભાં કરો અને ગામે ગામ પર્વણી દિનનો મહિમા સમજાવો આપણે ત્યા પુસ્તકાલયોમાં કામ કરતા ગ્રંથપાલો અને મંત્રીઓ મોટે ભાગે શિક્ષકો છે. ભારતના ભાવિ નાગરિકોના ઘડવૈયાઓનો દાવો કરનારાના માથે બેવડી જવાબદારી છે. હવે આપણે આઝાદ થયા છીએ. સ્વતંત્ર રાષ્ટ્રને યોગ્ય નાગરિકો તૈયાર કરવાનું કામ આપણું છે. શાળામા પડેલા સુસંસ્કારો, કુમારાવસ્થામાં જાળવી રાખવાનું કાર્ય પુસ્તકાલયો દ્વારા આપણે કરવાનુ છે. અને તેનો આધાર જે સાહિત્ય તેમના હાથમાં મુકીશુ તેના ઉપર રહેવાનો છે. તેથી પુસ્તકોની પસંદગી એવી હોવી જોઈએ કે જેથી સ્વતંત્ર ભારતની ખમીરવાળી ભાવના કેળવાય. ફેરિયાઓ અને સામાન્ય પ્રકાશકો પૈસા કમાવા માટે વેચના અશિષ્ટ સાહિત્યથી પ્રજા અને બાળકોને અળગા રાખવાનું કાર્ય આપણું છે.

જે જવાબદારી પુસ્તક પસંદગી માટે છે તે જ જવાબદારી સામયિકોની પસંદગીમાં પણ છે. જે સામયિકો પ્રજાના માનસમાં વિકૃતિ પેદા કરે, ન્યાય અને નીતિનો માર્ગથી દૂર ને દૂર ધકેલે, આદર્શ નાગરિકોની ભાવનાઓ તોડે તેવાં સામયિકો આપણા પુસ્તકાલયમાં ભૂલે ચૂકે પણ ન પ્રવેશે તેની તકેદારી પણ આપણે જ રાખવી જોઈશે

અંતમાં આ નિવેદન પૂરું કરતા પહેલાં મહેસાણા જિલ્લાની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનો વિકાસ સાધવામાં જે જે કાર્યકરો, શિક્ષકો, શિક્ષિકાઓ, સરકારી કર્મચારીઓ અને પ્રજાજનોએ જે ફાળો આપ્યો છે તે બદ્લ સૌનો આ તકે જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળ વતી આભાર માનું છું. અને આગળનું કાર્ય સંભાળી લેવા વિનંતિ કરૂં છું. આપણા ભાવિ નિશ્ચયોને વળગી રહેવાનું આપણને બળ આપે એવી ઈશ્વર પ્રત્યે નમ્ર પ્રાર્થના છે.

મહેસાણા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળનું હાલનું વ્યવસ્થાપક મંડળ

પ્રમુખઃ શ્રી ચીમનલાલ પુ. પટેલ, ઉપપ્રમુખઃ શ્રી રા. ગીરધરલાલ દ. મહેતા, મંત્રીઃ શ્રી નાનજીભાઈ જેઠીદાસ પટેલ, સહમંત્રીઃ શ્રી કરૂણાશંકર મો. વ્યાસ, સભ્યોઃ ૧ શ્રી ડાહ્યાભાઈ અં. બ્રહ્મભટ્ટ, ૨ શ્રી કાળુગીરી ગોસાઈ, ૩ શ્રી તુળશીભાઈ જે. પટેલ, ૪ શ્રી હીરાભાઈ છ. પટેલ, ૫ શ્રી જયશંકર ઉ. પાઠક, ૬ શ્રી અંબાલાલ ગ. પટેલ, ૭ શ્રી નટવરલાલ પુ. પટેલ.

તે પછી આણંદ તાલુકા પુસ્તકાલયના મંત્રી **શ્રી ભીખાભાઈ ડાહ્યાભાઈ પટેલે** તેમના નિબંધનું વાચન કરતાં જણાવ્યું કે.

પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના વિકાસમાં તાલુકા મંડળોનું કાર્ય

આપણે સૌ કોઈએ સ્વીકાર્યું છે કે પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ અનિવાર્ય છે. તો પછી, શા માટે તેનો વિકાસ નહિ કરવો જોઈએ. ગામડે ગામડે પુસ્તકાલયો કેમ શરૂ નહિ કરવાં જોઈએ? કેમ જ્ઞાન ગંગા વહેતી નહિ મૂકવી જોઈએ? પણ એ બધું કરે કોણ, એ અગત્યનો અને અતિ મુશ્કેલ સવાલ છે. તો આ પ્રશ્નના જવાબમાં આપણને એ મળશે કે પુસ્તકાલય મંડળોએ આ પ્રવૃત્તિ ઉપાડી લેવી પડશે. અને જ્યાં સુધી તાલુકા, જિલ્લા, કે વિભાગીય મંડળો સક્રીય રસ લઈને પ્રવૃત્તિને વેગ નહિ આપે તો ધારેલી પ્રગતિ થઈ શકશે નહિ. પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનું મુખ્ય એકમ તાલુકા મંડળ છે. તાલુકા મંડળ પોતાની કાર્યપદ્ધતિ સમજીને નક્કર કાર્યક્રમ તૈયાર કરીને તેના સંચાલકો સતત પ્રયત્ન કર્યા કરે તો ધારેલી પ્રગતિ કરતાં વિશેષ પ્રગતિ કરી શકાશે. માત્ર કાગળ પર આ પ્રવૃત્તિ ચલાવી નહિ શકાય કે કેવળ સભ્યો નોંધવાથી આ પ્રવૃત્તિ નહિ ચાલે. સભ્યોને તેની સભ્ય ફીના પ્રમાણમાં યોગ્ય માર્ગદર્શન અને માહિતી પુરી પાડવી પડશે. તાલુકા મંડળના મંત્રીઓ, પ્રમુખ અને કાર્યવાહી સંચાલકો જેટલા ઉત્સાહી અને કાર્યક્ષમ હશે તેટલી પ્રવૃત્તિ વેગવાન બનશે તે નિઃશંક બાબત છે. તાલુકા મંડળે પ્રવૃત્તિને વેગ આપવા માટે નીચેની પ્રવૃત્તિ કરવી પડશે અને જેટલે અંશે તે સફળતા પ્રાપ્ત કરશે તેટલી પ્રગતિ સાધી શકાશે; અને ગામડે ગામડે જ્ઞાનપરબ માંડી શકાશે

માહિતી ભેગી કરવાની જરૂર

જે કાર્યક્ષેત્રમાં તાલુકા મંડળ આવેલ હોય તે તાલુકામંડળે નીચેની માહિતી ભેગી કરવી પડશે.

(૧) તાલુકામાં આવેલાં કુલ ગામોનાં નામ અને ગામ વાર વસ્તીના આંકડા.
(૨) ૫૦૦૦થી ઉપરની વસ્તીવાળાં ગામોની યાદી.
(૩) તાલુકામાં ગ્રામપંચાયતો ધરાવતાં ગામોની યાદી.
(૪) તાલુકામાં હાઈસ્કૂલ, કન્યાશાળા, અને પ્રાથમિકશાળા ધરાવતાં ગામોની યાદી.
(૫) ગામડામા ચાલતી વિવિધ પ્રવૃત્તિ અને મંડળોની યાદી.
(૬) પુસ્તકાલય કે વાચનાલય ધરાવતાં ગામોની યાદી.
(૭) પુસ્તકાલય કે વાચનાલયની સગવડ નહિ ધરાવતાં ગામોની યાદી.
(૮) ગામડાંઓમાં કાર્ય કરતા સ્થાનિક કાર્યકર્તાઓની નામાવલિ.
(૯) અન્ય માહિતી.

ઉપર મુજબની માહિતી ભેગી કરવાથી તાલુકાની પ્રવૃત્તિના વિકાસમાં ઘણો મોટો ફાયદો થવાનો છે દા. ત. જે ગામે પુસ્તકાલય નથી ત્યાં પુસ્તકાલય શરૂ કરવા માટે તમારે જવું છે. તો તમો સ્થાનિક કાર્યકર્તા, મુખી, સરપંચ, મુખ્ય શિક્ષક અને હાઈસ્કૂલના આચાર્યનો સહકાર સાધો, અને યોગ્ય માહિતી અને માર્ગદર્શન મળે તો તમો જરૂર પુસ્તકાલય વિનાના ગામમાં પુસ્તકાલય શરૂ કરી શકો. તેમજ તેમના સહકારથી પ્રવૃત્તિને વેગ આપી શકો.

સૌના સહકારની અપેક્ષા

માત્ર પરિપત્રો કાઢવાથી કે સભાઓ ભરવાથી પ્રવૃત્તિનો વિકાસ થવાનો નથી. મંડળના મંત્રી, પ્રમુખ, સંચાલક, મંડળના સભ્યો, અને પુસ્તકાલયોના મંત્રીભાઈઓએ આ પ્રવૃત્તિને વેગ આપવામાં સહકાર આપવો પડશે, મંડળના સંચાલક ભાઈઓએ ગામડાંઓમાં જવું પડશે અને ગામડાંના કાર્યકર્તાઓ, મુખ્ય શિક્ષક, અને સરપંચોનો સહકાર સાધીને જે ગામોએ પુસ્તકાલય નથી ત્યાં શરૂ કરવાં પડશે. કેટલાક ગામડાઓને પુસ્તકાલયની આવશ્યકતા છે તેઓ શરૂ કરવા માટે તૈયાર હોય છે પરંતુ માહિતીના અભાવે પુસ્તકાલય શરૂ કરી શકતા નથી તો યોગ્ય માહિતી અને માર્ગદર્શન આપી પુસ્તકાલય શરૂ કરવું જોઈએ. દરેક ગામડે ગામડે જઈને પુસ્તકાલય શરૂ કરવાની પૂર્વ ભૂમિકા તૈયાર કરવી તે આપણી ફરજ છે.

દરેક તાલુકામાં તાલુકાની પ્રાથમિક શાળાઓના શિક્ષકોની સભા તાલુકા શાળામાં અવારનવાર રાખવામાં આવે છે ત્યારે તાલુકા માસ્તર પાસેથી સમય મેળવી લેવો, અને જે ગામોમાં પુસ્તકાલયો નથી ત્યાં શિક્ષકોના સહકારથી પુસ્તકાલય શરૂ થાય તેવા પ્રયત્નો કરવા જોઈએ, સભામાં પ્રવૃત્તિ અને પુસ્તકાલય શરૂ કરવા અંગેની માહિતી આપવી જોઈએ, અને આ સંદેશ ગામડે ગામડે શિક્ષકોદ્વારા અને તેમના સહકારથી પહોંચે તેવો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. મને આશા છે કે શિક્ષકો આ પ્રવૃત્તિને સુંદર રીતે વેગ આપી રહ્યા છે અને હજુ આપણે માત્ર આપણે પ્રયત્ન કરવાની જરૂર છે.

પુસ્તકાલયનું સંચાલન કરવું કે નવીન શરૂ કરવા તે પંચાયતની ફરજ છે. માટે આ ફરજનું ભાન કરાવવાનું કામ મંડળનું છે. હવે તો દર માસે તાલુકાની ગામપંચાયતોના સરપંચો અથવા મંત્રીઓની સભા મામલતદાર કચેરીએ થાય છે ત્યારે મામલતદાર સાહેબ પાસેથી સમય મેળવીને પંચાયતો દ્વારા પુસ્તકાલયો શરૂ કરવા માટે મંડળે પ્રયત્ન કરવા જોઈએ. માહિતી અને માર્ગદર્શન મળવાથી મોટા ભાગની પંચાયતો સહકાર આપવા તૈયાર થશે.

જે પંચાયતવિસ્તારમાં પુસ્તકાલય ચાલે છે તે પુસ્તકાલયને પંચાયત તરફથી દર વર્ષે કંઈક રકમ મળે તેવા પ્રયત્નો મંડળે અને જે તે ગામના મંત્રી ભાઈએ કરવા જોઈએ જેથી પુસ્તકાલય ઉપરનો આર્થિક બોજો હળવો થાય.

જ્યારે જ્યારે પોતાના તાલુકાના કાર્યકર્તાઓની સભા હોય, મંડળ, કે તાલુકા સમિતિના કાર્યકર્તાઓની સભા હોય ત્યારે મંડળના સંચાલકોએ ત્યાં પહોંચી જઈને પુસ્તકાલય શરૂ કરવા માટે માહિતી આપવી જેથી કાર્યકર્તાઓ દ્વારા અવાજ ગામડે ગામડે પહોંચે અને લોકોની વાચનભૂખ સતેજ થતાં પુસ્તકાલય શરૂ કરી શકાય.

નવીન પુસ્તકાલય શિક્ષકો, પંચાયતો અને સ્થાનિક કાર્યકર્તાઓ મારફતે શરૂ કરી શકાય અને તેમને સરકાર મદદ કેટલી મળશે, લોકલ બોર્ડની કેટલી મળશે, તેમજ અન્ય માહિતી પુરી પાડવાથી પ્રવૃત્તિ આગળ વધશે એ નિઃશંક છે.

તાલુકા મંડળની કારોબારીના અગિયાર સભ્યોને તાલુકાના અગિયાર વિભાગ પાડીને એક એક વિભાગ સોંપવો અને દર ત્રણ માસે જ્યારે સભા મળે ત્યારે અહેવાલ મેળવવો જેથી કેટલી પ્રગતિ કરી તે જાણી શકાય. જે સભ્ય જે વિભાગમાં હોય ત્યાં નવીન પુસ્તકાલય શરૂ કરવાની જવાબદારી તેમની છે અને તેમના પ્રયત્નથી પુસ્તકાલય શરૂ કરી શકાય.

કારોબારી સભા

તાલુકા મંડળની કારોબારીની સભા દર ત્રણ માસે મળવી જોઈએ, અને કરેલા અને કરવા ધારેલા કામની સમીક્ષા કરવી જોઈએ, મંડળના મંત્રીએ કારોબારીના સભ્યોને છેલ્લામાં છેલ્લા સરકારી નિયમો અને માહિતીથી વાકેફ રાખવા જોઈએ જેથી પ્રવૃત્તિને વેગ મળે.

મંત્રીની ફરજ

સંસ્થાનો પ્રાણ તે મંત્રી હોય છે. જેટલો તે ઉત્સાહી, કાર્યક્ષમ અને પ્રમાણિક તેટલી સંસ્થા વધુ સદ્ધર બની શકે. મંત્રીએ પોતાના તાલુકામાં દર માસે ઓછામાં ઓછાં ચાર ગામની મુલાકાત લેવી જોઈએ. અને પુસ્તકાલયોને હિસાબો, દફતર, પુસ્તકોનું વર્ગીકરણ અને વ્યવસ્થા કેમ કરવી તેની માહિતી આપવી જોઈએ. તેમ જ સરકાર મદદ પૂરેપૂરી મળે તે રીતે ખર્ચ કરવાની સલાહ અને સુચના આપવી જોઈએ. પુસ્તકાલયનો ઉપયોગ જનતા બરોબર કરે છે કે નહિ, ગામ જનતા સહકાર આપે છે કે નહિ. વગેરે તરફ ધ્યાન આપી યોગ્ય માર્ગદર્શન આપવું જેથી પુસ્તકાલય સુંદર અને વ્યવસ્થિત બને. પુસ્તકાલયના મંત્રી ભાઈઓનો સહકાર મેળવીને તેમના ગામની આજુબાજુ પુસ્તકાલય શરૂ કરવા માટે પ્રયત્નો કરવા જરૂરી છે.

પુસ્તકાલય પ્રચાર સભા

તાલુકા મંડળ તરફથી દર માસે એક વખત કોઈ પણ ગામે પુસ્તકાલય પ્રચાર સભા રાખવી અને આ સભામાં પુસ્તકાલયની અગત્યતા સમજાવી શકે, કેવું સાહિત્ય વાંચવું તે સમજાવી શકે તેવા વક્તાઓ અને જાણીતા લેખકોના વાર્તાલાપો ગોઠવવા જોઈએ જેથી આમ જનતા વધુને વધુ પુસ્તકાલયનો લાભ ઉઠાવે અને વાચકભાઈઓ શિષ્ટ સાહિત્ય વાંચવા માટે પ્રેરાય

ગામડે ગામડે સરકાર મંડળો કે વાંચક મંડળો રચવાં જોઈએ અને તે દ્વારા લોકોને શિષ્ટ વાચનનો લાભ મળે તેવા પ્રયત્નો મંડળે કરવા જોઈએ.

શિષ્ટ સાહિત્યની પરીક્ષા

આમ જનતા શિષ્ટ અને સરકારી વાચન વાંચે તે માટે વડોદરા વિભાગ મંડળ તરફથી શિષ્ટ સાહિત્યની પરીક્ષા લેવામાં આવે છે અને શાળા, હાઈસ્કૂલ, કન્યાશાળા અથવા સાર્વ. પુસ્તકાલય તેનું કેન્દ્ર બને તેવા પ્રયત્નો મંડળે કરવા જોઈએ અને પરીક્ષાર્થીઓની સંખ્યા વધે તેમ કરવું જોઈએ. જો આ પ્રયત્ન સમયસર નહિ થાય તો આપણી યુવાન પેઢી ખરાબ સાહિત્ય વાંચવા તરફ પ્રેરાય. માટે યુવાનો શિષ્ટ સાહિત્યના ઉપાસક બને તેવા પ્રયત્નો મંડળે કરવા જોઈએ.

મંત્રીવર્ગો અને પરિષદ

તાલુકા મંડળે પોતાના કાર્યક્ષેત્રમાં આવેલાં પુસ્તકાલયોને વ્યવસ્થિત અને સુંદર બનાવવા માટે દર વર્ષે મંત્રી તાલીમ વર્ગ યોજવો જોઈએ અને યોગ્ય શિક્ષણ આપવું તે મંડળની ફરજ છે.

પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના સંચાલકો, મંત્રીઓ, અને પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિમાં રસ ધરાવતા મિત્રોનું એક સ્નેહસંમેલન દર વર્ષે યોજવું જોઈએ અને તેમાં પ્રવૃત્તિના વિકાસની ચર્ચા કરવી જોઈએ. જેથી પ્રવૃત્તિ વેગવાન અને સુંદર બને.

પરિપત્રો દ્વારા માહિતી

આપણે એકી સાથે દરેક ગામે પહોંચી શકવાના નથી તો જ્યાં આપણે જઈ ન શકીએ ત્યાં પરિપત્રોદ્વારા અવારનવાર માહિતી પૂરી પાડવી જોઈએ, સરકારી નિયમો, પુસ્તકાલયની વ્યવસ્થા, હિસાબો રાખવાની પદ્ધતિ, પૂરેપૂરી સરકાર મદદ મેળવવા માટે શું કરવું, નવીન પુસ્તકાલય રજિસ્ટર કરવા શું કરવું, વર્ગીકરણ, દફતર, અને સરકાર અને લોકલબોર્ડની મદદ મેળવવા માટે શું કરવું વગેરે બાબતોની માહિતી આપવા સમય સમય પ્રમાણે પરિપત્રો કાઢવા અને માહિતી આપતા રહેવું જેથી પુસ્તકાલયો સરકારી યોજનાનો લાભ પૂરેપૂરો ઉઠાવે. સમયસર ગ્રાન્ટ મેળવવા માટે અરજી કરાવવી, અંદાજપત્ર સમયસર બનાવે, લોકફાળો ભેગો કરે વગેરે માર્ગદર્શન પરિપત્રોદ્વારા આપવું જેથી પુસ્તકાલયો સુંદર પ્રગતિ કરી શકે અને એ પ્રવૃત્તિને વેગ મળતો રહે.

પુસ્તકાલયોને સરકાર, બોર્ડ કે અન્ય સંસ્થાઓ તરફથી મદદ પૂરેપૂરી મળે તેવા પ્રયત્નો મંડળે કરવા જોઇએ.

આપણે સૌ એક દીલથી તન, મન અને ધનથી આ પ્રવૃત્તિનો વિકાસ કરવાનો નિર્ણય કરીશું તો આપણને જરૂર સફળતા મળશે અને ગુજરાતને ગામડે ગામડે જ્ઞાનપરબો ચાલતી હશે અને આપણું કાર્ય સફળ થયેલ ગણાશે.

ત્યારબાદ ઠરાવો રજૂ થતાં તે સર્વાનુમતે પસાર થયા હતા.

પસાર થયેલા ઠરાવો

૧. ૭ વર્ષોના ગાળા પછી આ પરિષદ મળે છે તે દરમ્યાન ગુજરાતના જાહેર જીવનમાં અને ખાસ કરીને સાહિત્ય તથા સંસ્કારના ક્ષેત્રમાં તથા આપણી પ્રવૃત્તિ સાથે એક અથવા બીજી રીતે સંકળાયલા એવા માનનીય શ્રી ગણેશ વાસુદેવ માવળંકર, દી. બ. કૃષ્ણલાલ મોહનલાલ ઝવેરી, શ્રી કિશોરલાલ ઘ. મશરૂવાળા, શ્રી નરહરિભાઈ દ્વારકાદાસ પરીખ, શ્રી રામનારાયણ વિશ્વનાથ પાઠક, શ્રી રમણલાલ વસંતલાલ દેસાઈ, શ્રી દેસાઈભાઈ નાથાભાઈ પટેલ, શ્રી ભીખાભાઈ કુબેરભાઈ પટેલ અને બીજાં અનેક ભાઈ-બહેનોના અવસાન બદલ તેમને આ પરિષદ શ્રદ્ધાંજલિ અર્પે છે.

પ્રમુખસ્થાનેથી

૨. રાજ્યના પુસ્તકાલયોને વ્યવસ્થિત કરવા તથા પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનો વિકાસ કરવામાં સરકારને ઘટતું સલાહસૂચન આપવા મુંબઈ સરકારે તાજેતરમાં સમિતિ નીમવાની યોજના કરી છે તેને આ પરિષદ હાર્દિક આવકાર આપે છે.

પ્રમુખસ્થાનેથી

૩. અત્યારે સમાજમાં શિક્ષણ માટે તથા સામાન્ય વાચન માટેનાં પુસ્તકો માટે રસ ખૂબ વધતો જાય છે, તે લક્ષમાં લઈને, સમાજની આ બધી જુદીજુદી જરૂરિયાતો પૂરી પાડે એવાં વૈવિધ્યપૂર્ણ અને સુરુચિવાળાં પુસ્તકો તૈયાર કરવા લેખકો અને વિદ્વાનોને તથા પ્રકાશકોને આ પરિષદ વિનંતિ કરે છે અને આવાં પુસ્તકો સસ્તી કિંમતે પુસ્તકાલયોને મળે તેવી સવડ કરવા આ પરિષદ તેમને સૌને વિનંતિ કરે છે. આ બાબતમાં બનતી તજવીજ કરવા વાસ્તે ગૂજરાત પુસ્તકાલય મંડળને આ પરિષદ વિનંતિ કરે છે.

દ. મૂ.: શ્રી. જોઠાલાલ ગાંધી અ. આ.: શ્રી જશુભાઈ દાણી

૪ નાના ગામોના પુસ્તકાલયોના વાચકોને વિવિધ વિષયના પુસ્તકો મળી શકતા નથી તે કારણે જિલ્લા અને તાલુકાના પુસ્તકાલયોદ્વારા નાના પુસ્તકાલયોને નવા નવા પુસ્તકોનો લાભ મળી શકે એવી યોજના કરવા તાલુકા તથા જિલ્લા પુસ્તકાલય મડળોને આ પરિષદ આગ્રહ પૂર્વક ભલામણ કરે છે અને આવી યોજનાને એકત્રિત કરી આખરી સ્વરૂપ આપવા ગુજરાત પુસ્તકાલય મડળને વિનતિ કરે છે તેમજ સરકાર તથા સ્થાનિક સ્વરાજ્યની સસ્થાઓ એને પૂરી મદદ આપે એવી વિનતિ કરે છે

દ મૂ શ્રી કીકુભાઈ દેસાઈ, શ્રી ઉમેદભાઈ પટેલ

અ આ શ્રી નાનજીભાઈ પટેલ, શ્રી મોહનદાસ પટેલ

૫ દરેક પુસ્તકાલયમા અભ્યાસવર્તુળો ઊભા કરી તે દ્વારા સમાજ ઉપયોગી માહિતી જનતાને પૂરી પાડી તેમ જ સારા પુસ્તકોનુ વાચન, પ્રદર્શનો, અને વ્યાખ્યાનો ગોઠવી પુસ્તકાલયને સરકારપ્રવૃત્તિનુ કેન્દ્ર બનાવવા માટે દરેક પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ કરે એમ આ પરિષદ ઇચ્છે છે

દ મૂ શ્રી ચિમનભાઈ પૂ પટેલ અ આ શ્રી મણીભાઈ ર દેસાઈ

૬ મુબઈ સરકારની પુસ્તકાલય વિકાસ યોજનામા જિલ્લા, તાલુકા, અને પાચ હજારની વસ્તીવાળા કસ્બાઓમા સાર્વજનિક પુસ્તકાલય માન્ય કરી તેને મદદ આપવાનુ ધોરણ સ્વીકારેલુ છે આ ધોરણે ગુજરાતના તમામ જિલ્લાઓમા અને ઘણાખરા તાલુકા અને કસ્બાઓમા પણ પુસ્તકાલયો સ્થપાયા છે પણ હજી જે જે તાલુકા અને કસ્બાઓમા પુસ્તકાલયો સરકારમાન્ય થયા ન હોય તેને વિસ્તારવાળી જિલ્લા પુસ્તકાલય મડળોએ તેને માન્ય કરાવવાની યોગ્ય કોશિષ કરવા આ પરિષદ ભલામણ કરે છે

દ મૂ શ્રી સખારામ મ દયાળ અ આ શ્રી નાગજીભાઈ કીમ્નાડ

૭ મુબઈ રાજ્યમા પચીસહજાર ઉપરાતની વસ્તીવાળા સ્થળોએ એક કરતા વધુ સરકાર માન્ય સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો હોવા જોઈએ, એમ આ પરિષદ માને છે, જેથી તેવા સ્થળોએ વસ્તીના ધોરણે બીજા સાર્વ પુસ્તકાલયોને સરકાર માન્યતા આપી તાલુકાના ધોરણે મદદ કરવા આ પરિષદ મુબઈ સરકારને વિનતિ કરે છે

દ મૂ શ્રી નભભાઈ મૂળજીભાઈ અ આ શ્રી ડાહ્યાભાઈ અ બ્રહ્મભટ્ટ

૮ ગુજરાત પુસ્તકાલય મડળે જ્યા શાળા ત્યા સાર્વ પુસ્તકાલય હોવુ જોઈએ એ સૂત્રનો સ્વીકાર કર્યો છે એથી ગુજરાતના શાળાવાળા જે ગામોએ પુસ્તકાલય ન હોય ત્યા સાર્વ પુસ્તકાલય સ્થાપી તેને સરકાર માન્ય કરાવવા આ પરિષદ જે તે ગામના નાગરિકોને અને આગેવાનોને ભલામણ કર છે

પ્રમુખસ્થાનેથી

૯ ગુજરાત પુસ્તકાલય મડળ અત્યારે સામાન્ય રીતે દર વર્ષે પાચ અઠવાડિયા માટે ગ્રથપાલ તાલિમ વર્ગ ચલાવે છે અને તેમા તાલિમ લેનારાઓની પરીક્ષા મુબઈ સરકારદ્વારા લેવાય છે તથા ઉત્તીર્ણ થનારાઓને પ્રમાણપત્ર અપાય છે એ યોજનાને આ પરિષદ આવકાર પાત્ર ગણે છે પરતુ જિલ્લા અને તાલુકાના ગ્રથાલય શાસ્ત્રનો વધારે વિસ્તાર અને ઉડાણથી અભ્યાસ કરે એ હેતુ લક્ષમા લઈ તેથી આગળની શ્રેણીની જરૂરને માટે વધુ લાબા સમયનો અભ્યાસક્રમ યોજી, તેની પરીક્ષા અને પ્રમાણપત્ર યોજવામા આવે એમ આ પરિષદ માને છે

અને તેને માટે એક યોજના ઘડી, સરકારમાં રજુ કરવા આ પરિષદ ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળની કાર્યવાહીને વિનંતી કર છે.

દ. મૂ. : શ્રી મોહનભાઈ પટેલ　　　　　　　　અ. આ. : ૧ શ્રી. સૂરજમલ શાહ
　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　２ શ્રી. પુરુષોત્તમ પટેલ

૧૦. જિલ્લા, તાલુકા અને કસ્બામાં સાર્વ. પુસ્તકાલયોમાં યોગ્ય તાલીમ પામેલા ગ્રંથપાલો હોવા જોઈએ એમ આ પરિષદ માને છે. અને તેથી તેના સંચાલકોને આગ્રહભરી વિનંતિ કરે છે કે જ્યાં તાલીમ પામેલા ગ્રંથપાલ ન હોય ત્યાં તેમને તાલીમ આપવાની વહેલી તકે જોગવાઈ કરવી.

દ. મૂ : શ્રી રામભાઈ કાશીભાઈ પટેલ　　અ. આ : શ્રી. રણછોડભાઈ મહીજીભાઈ

૧૧. ગામે ગામ પુસ્તકાલયો ઊઘાડવાની અને જ્યાં ઉઘડયાં છે ત્યાં તેને વિકસાવવાની લોકોમાં જે ભાવના જાગૃત થઈ છે તેને પરિણામે હવે લોકોમાં પુસ્તકાલયનાં સ્વતંત્ર મકાન બાંધવાની પણ વૃત્તિ જાગી છે જેથી જે પુસ્તકાલય રૂ. ૨૦૦૦ થી ૫૦૦૦ સુધીની જેટલી લોકમદદ ઉભી કરે તેટલી જ મદદ મુંબઈ સરકાર અને જિલ્લા લોકલ બોર્ડ કે સુધરાઈ સંસ્થા, સરકાર અને જે તે જિલ્લાની લોકલ બોર્ડને વિનંતી કરે છે. તથા જિલ્લા, તાલુકા, કસ્બા અને ગ્રામ પુસ્તકાલયોના સુયોગ્ય પ્લાન તૈયાર કરાવી જાહેરમાં મૂકવા આ પરિષદ ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળને વિનંતી કરે છે.

દ. મૂ : શ્રી. ભીખાભાઈ કા. પટેલ　　　　　　અ. આ : શ્રી. મૂળદેવભાઈ પંડ્યા

૧૨ શિષ્ટવાચનના પ્રચાર માટે દર વર્ષે જે પરીક્ષાઓ લેવાય છે તે પરીક્ષાઓને આ પરિષદ આવકારે છે. અને ગુજરાતની તમામ હાઈસ્કૂલો તથા ગુજરાતી ધોરણ ૭ વાળી પ્રાથમિક શાળાઓમાં આ પરીક્ષાઓનાં કેન્દ્ર ઉઘાડવા આ પરિષદ જે તે હાઈસ્કૂલના આચાર્યોને તથા ગુજરાતી શાળાના મુખ્ય શિક્ષકોને આગ્રહભરી વિનંતી કરે છે.

દ. મૂ. : શ્રી. છગનભાઈ મ. પટેલ　　　　　　અ. આ. : શ્રી. નારણભાઈ મો. પટેલ
　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　વિ. અ. : શ્રી. ડા. અ. બ્રહ્મભટ્ટ

૧૩. જિલ્લા, કસ્બા, તાલુકા તથા ગ્રામ પુસ્તકાલયોને જે તે સ્થળની સ્થાનક સ્વરાજ્યની સંસ્થાઓ (લોકલબોર્ડ, મ્યુનિસિપાલિટી, પંચાયતો) સરકાર મદદના ધોરણ ઉપર જ મદદ આપે એમ તેમને આ પરિષદ વિનંતી કરે છે.

દ. મૂ. : શ્રી. બાબુભાઈ ગાંધી　　　　　　અ. આ. : શ્રી. જેઠાભાઈ મનુભાઈ પટેલ

૧૪. જિલ્લા, તાલુકા, કસ્બા, તથા ગ્રામ પુસ્તકાલયોને તેમ જ ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળને તેમણે ખર્ચેલી એકંદર રકમના ૭૫ ટકા જેટલી ગ્રાંટ સરકારે મદદ તરીકે આપવી જોઈએ તેમ આ પરિષદ માને છે. અને એ ગ્રાન્ટની વ્યવસ્થા કરવા મુંબઈ સરકારને આગ્રહ પૂર્વક ભલામણ કરે છે અને હાલમાં જે ખર્ચની બાબતમાં કાપ પાડીને ગ્રાંટની ટકાવારી નક્કી કરવામાં આવી છે. તેને પરિણામે કુલ ગ્રાંટ ૭૫ ટકાથી ઓછી થાય છે તેમ થવું ન જોઈએ પણ કુલ ખર્ચના ૭૫ ટકા મળવા જોઈએ.

દ. મૂ. : શ્રી. ચીમનભાઈ પુ. પટેલ　　　　　અ. આ. : શ્રી. વલ્લભભાઈ આ. પટેલ

૧૫. મહિલા પુસ્તકાલયોને સરકારી ગ્રાન્ટ આપવાનું ધોરણ સ્વીકારી તેમને પણ વહેલી તકે માન્યતા આપવાની મુંબઈ સરકારને આ પરિષદ આગ્રહપૂર્વક ભલામણ કરે છે

દ. મૂ : શ્રી. મંગળાબેન ધોળીદાસ અ. આ. : શ્રી. રાજીબેન પટેલ
વિ. ,, : શ્રી. જ્યોત્સનાબહેન પટેલ

૧૬. વેચાણવેરા સમિતિએ પુસ્તકો ઉપરનો વેચાણવેરો રદ કરતી જે ભલામણ કરી છે તેને આ પરિષદ આવકારે છે, અને સરકાર તેને સ્વીકારે તેવી આ પરિષદ વિનંતી કરે છે

પ્રમુખસ્થાનેથી

૧૭. ગુજરાતના તમામ પુસ્તકાલયો તથા વાચનાલયો, એમની સેવાર્થે જ સ્થપાયલ અને સરકારે માન્ય કરેલા પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ.ના સભાસદ બને અને તેની વિવિધ યોજનાઓનો લાભ લે તેમ આ પરિષદ દરેક પુસ્તકાલય અને વાચનાલયને આગ્રહપૂર્વક ભલામણ કરે છે.

પ્રમુખસ્થાનેથી

૧૮. પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના સંચાલન અને વિકાસ માટે સ્થપાયલા ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના સભ્ય બનવા ગુજરાતના તમામ પુસ્તકાલય-વાચનાલયોને તેમ જ પુસ્તકાલયપ્રેમી ભાઈ બહેનોને આ પરિષદ આગ્રહપૂર્વક ભલામણ કરે છે.

પ્રમુખસ્થાનેથી

૧૯ આ પરિષદનું કામકાજ સુવ્યવસ્થિત રીતે ચલાવવા પૂજ્ય શ્રી. દત્તાત્રય બાલકૃષ્ણ કાલેલકર એમણે પ્રમુખસ્થાન સ્વીકારી જે પ્રેરણા અને પ્રોત્સાહન આપ્યું છે તે બદલ આ પરિષદ તેઓશ્રીનો આભાર માને છે.

દ. મુ. : શ્રી. સૂર્યપ્રસાદ દવે અ. આ. : શ્રી. નાનજીભાઈ જેઠીદાસ પટેલ

૨૦. ઊંઝાને આંગણે ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલયને નોતરી તેને સફળતાપૂર્વક પાર પાડવા માટે ઊંઝા ગામના અને તાલુકાના નાગરિકોએ તથા જિલ્લા પુસ્તકાલય મંડળના કાર્યકર્તાઓએ ખૂબ ઉત્સાહથી અને કુનેહથી જે કામ કર્યું છે તે બદલ આ પરિષદ તેમનો સહુનો આભાર માને છે

દ. મૂ. : શ્રી. મણીભાઈ ર. દેસાઈ અ. આ. : શ્રી. વલ્લભભાઈ મૂ. પટેલ

ઠરાવો પસાર થયા બાદ શ્રી મગનભાઈ બ. પટેલના આભાર દર્શન બાદ વંદેમાતરમનું ગીત ગવાઈ પરિષદનું કામ પૂરું થયું હતું.

પરિષદના પ્રતિનિધિઓ માટે રહેવા, સુવા બેસવા, નહાવા તેમજ જમવા વગેરેની વ્યવસ્થા સ્વાગત મંડળે ઉત્તમ પ્રકારે કરી હતી. જે પ્રશંસનીય હતી તે બદલ મંડળને ધન્યવાદ ઘટે છે.

પરિષદની તૈયારીઓ માટે વડોદરાથી શ્રી વલ્લભભાઈ મૂ પટેલ, શ્રી મણિલાલ મંગળજી કાશીવાળા, શ્રી લક્ષ્મણસિંહ બ. પરમાર, વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળના પ્રચારકો શ્રી છગનભાઈ મથુરભાઈ પટેલ, શ્રી ઉમિયાશંકર લ. દવે, શ્રી અમૃતલાલ અં. શાહ વગેરે અગાઉથી ઊંઝા પહોંચી ગયા હતા.

પરિષદની સફળતા ઊંઝાના ઉત્સાહી કાર્યકરો, યુવાનો ઉપરાંત અગાઉથી આવી પહોંચેલા ઉપરોક્ત કાર્યકરોના અવિરત પરિશ્રમને આભારી ગણાય.

પુસ્તકાલય નોંધ

વડોદરા વિભાગ પુસ્તકાલય મંડળ

પરિણામ આઠમી શિષ્ટવાચન પરીક્ષાનું પરિણામ તા ૨૨ ડિસેમ્બર '૫૮ ના રોજ ગુજરાતના દૈનિક છાપામાં પ્રસિદ્ધ થશે જે તે કેન્દ્રોને તે જોઈ લેવા વિનંતિ

નવમી પરીક્ષા નવમી શિષ્ટવાચન પરીક્ષા, નવજીવન પ્રકાશન મંદિર તરફથી તૈયાર થઈ રહેલી, આપણા લાડીલા નેતા તથા હિંદના વડાપ્રધાન શ્રી જવાહરલાલના ચરિત તથા સંસ્મરણોના પુસ્તકની લેવા ધાર્યું છે પુસ્તક તથા પરીક્ષાની તારીખની સવિસ્તર જાહેરાત જાનેવારી '૫૯માં પ્રસિદ્ધ થશે અને તે ગુજરાતના તમામ કેન્દ્રો તથા હાઈસ્કૂલો અને ગુ ધો ૭ વાળી શાળાઓમાં મોકલાશે

ભરૂચ જિલ્લા બીજી પુસ્તકાલય પરિષદ ઝગડીયાના શ્રી અંતર્કેશ્વર પુસ્તકાલયને આ વર્ષે ૫૦ વર્ષ પૂરા થતા હોઈ, તેની ઉજવણી કરવાનું ત્યાંના સંચાલકોએ વિચાર્યું છે અને તે સાથે ભરૂચ જિલ્લાની બીજી પુસ્તકાલય પરિષદ પણ ભરવાનું તેમણે ઠરાવ્યું છે

પંચમહાલ જિલ્લા ત્રીજી પુસ્તકાલય પરિષદ હાલોલના નાગરીકો ડૉ શ્રી ઝવેરલાલ શાહ તથા શ્રી શાન્તિલાલ શાહ, તથા રામેશરા આશ્રમવાળા શ્રી પનાલાલ પરીખ એમણે હાલોલમાં ગઈ સાલ ભરાયેલી બીજી પરિષદ પ્રસંગે, જિલ્લાની ત્રીજી પુસ્તકાલય પરિષદ હાલોલમાં ભરવાનું આમંત્રણ આપ્યું છે એ આમંત્રણને પાર પાડવા હાલોલના નાગરીકો હવે તૈયારીઓ કરવાની શરૂ કરશે એવી આશા રાખીએ છીએ

પ્રચારકોની કામગીરી: વડોદરા પંચ જિલ્લા પુ પ્રચારક શ્રી છ મ પટેલે માહે ઓકટોબર ૫૮માં સાવલી તાલુકામાં ૧ ગોઠડા, ૨ બહુથા, ૩ લસુન્દ્રા, ૪ નમીસરા, ૫ અંજેસર, ૬ કુનપાડ ૭ મંજુસર, ૮ ટુંડાવ, ૯ જાવલા, ૧૦ મુવાલ, ૧૧ મેવલી, ૧૨ નહારપુરા ૧૩ વાંકાનેર, ૧૪ મોકસી, ૧૫ પોઈચા અને ૧૬ ગણીઆ એ ગામોના પુસ્તકાલયની તપાસણી કરી, માર્ગદર્શન કર્યું છે તથા ગુ પુ મંડળના ૩૭ સભ્યો નોંધ્યા છે તથા ૧૮૭ પુસ્તકો જે તે પુસ્તકાલયમાંથી ઈસ્યુ કરી વાંચવા આપ્યા છે માહે નવેમ્બર ૫૮માં સાવલી તાલુકામાં ૧ પન્થમપુરા, ૨ ભાદરવા, ૩ સમનાયા ગામ, ૪ મોટી ભાડોલ, ૫ રામપુરા, ૬ ગણીઆપુરા, ૭ માલ આમલીયા, ૮ ધંટીયાળ, ૯ આદલવાડા, ૧૦ મુદેલા, ૧૧ કડાછલા, ૧૨ વાલાવાવ, ૧૩ ડેસર, ૧૪ શાન્તીપુરા, ૧૫ શારદાપુર, ૧૬ વેજપુર, ૧૭ રાજનગર, ૧૮ તુલસી ગામ, એ ગામોના પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી છે તથા કરચીયા વડીઆ અને સોગણા એ ત્રણ ગામોમાં નવીન પુસ્તકાલય ઉઘાડવાનો પ્રચાર કર્યો છે ગુ પુ મંડળના ૩૧ સભ્યો નોંધ્યા છે ૧૪૭ પુસ્તકો રૂબરૂમાં વાંચવા આપ્યા છે સદર માસમાં ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ અંગે ઉત્રામાં પણ ૭ દિવસની કામગીરી કરી છે

ભરૂચ સુરત જિ. પુ. પ્રચારક શ્રી મહંતે માહે ઓકટો. ૫૮ માં. કામરેજ તાલુકામાં ૧ કરજણ, ૨ ઘલા, ૩ દેલોદ, ૪ કેળી ભરથાણા, ૫ નેત્રંગ, ૬ દીગસ, ૭ ઓરણા, ૮ દેલાડ, ૯ ટીંબા, ૧૦ શામપુરા, ૧૧ નગોડ, ૧૨ ચીખલી, ૧૩ ખાનપુર, ૧૪ વિહાણ, ૧૫ વાવ, ૧૬ કોસવાડી–સીમાડી, ૧૭ મોરથાણ, ૧૮ જોખા, ૧૯ પાલી, ૨૦ હળધરૂ. ૨૧ અલુરાં, ૨૨ વલણ, ૨૩ પરબ, ૨૪ માંકણા એ ગામોનાં પુ.ની તપાસણી કરી માર્ગદર્શન કર્યું છે. તથા આંબોલી અને નવાગામ એ બંને ગામોએ નવીન પુ. ઉઘાડવાનો પ્રચાર કર્યો છે. ગુ પુ. મં.ના ૨૪ સભ્યો નોંધ્યા છે. ૭૩ પુસ્તકો ઈશ્યુ કરી વાંચવા આપ્યાં છે. માહે નવેમ્બર ૫૮માં ઉંઝા મુકામે ભરાયલી ગુજરાત પુ. પરિષદ અંગે તેમણે ચાર દિવસની તથા બીજા ૪ દિવસ વડોદરા અંગેની કામગીરી કરી છે. બાકીના દિવસોની હક્ક તથા કે. રજા ભોગવી છે.

વ. મૂ. પટેલ

પુસ્તકાલય પ્રચારકોની કામગીરી

અમદાવાદ વિભાગ પુસ્તકાલય પ્રચારક શ્રી અમૃતલાલ અં. શાહે નવેમ્બર મહિનામાં બોરસદ તાલુકાનાં બોચાસણ, રૂદેલ, સુવા, ઝારોળા. પેટલાદ તાલુકાનાં ધર્મજ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય, ધર્મજ મહિલા પુસ્તકાલય, લીંબાસી, મઘરોળ, માલાવાડા, સોજીત્રા સાર્વજનિક પુસ્તકાલય, રૂણજ, ગાડા, મેઘલપુર વગેરે ૧૩ પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી યોગ્ય માર્ગદર્શન આપ્યું હતું. ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના ૧૬ સભ્યો નોંધ્યા. તા. ૧૭–૧૧–૫૮થી તા. ૨૩–૧૧–૫૮ સુધી ઊંઝામા ભરાયેલી ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદ અંગે કામગીરી બજાવી.

પ્રચારક શ્રી ઉમિયાશંકર લ. દવેએ નવેમ્બર મહિનામાં વડગામ તાલુકાનાં તેનીવાડા, માનપુરા પશવાદળ, કોટડી, છાપી, માહી, કરલી (તા. સિદ્ધપુર), કંસારાકુઈ (વિસનગર), વગેરે આઠ પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી માર્ગદર્શન આપ્યું. અને ધારેવાડા તથા મજાદર એ બે ગામોમાં નવીન પુસ્તકાલય શરૂ થાય તેવી તજવીજ કરી હતી ગુજરાત પુસ્તકાલય મંડળના પાંચ સભ્યો નોંધ્યા. તેમજ નવેમ્બર મહિનાનો ઘણો ખરો સમય ચોથી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદના કામકાજમાં ગાળી. ૪૭ સ્વાગત સભ્યો નોંધ્યા હતા.

—તિલકવાડામા શ્રી સયાજી સિલ્વર જ્યુબિલી સાર્વજનિક પુસ્તકાલયના ઉપક્રમે સમાજ શિક્ષણ દિનની ઉજવણી થઈ. ધ્વજાપતાકાઓથી શણગારવામાં આવ્યું. પુસ્તકોનું પ્રદર્શન ગોઠવ્યું. સમુહ પ્રાર્થના, સરઘસ, પુસ્તકાલયના ચોગાનમાં શ્રી ચંદુલાલ કુબેરદાસ પાઠકના પ્રમુખપદે સભા થઈ. વિવેચનો થયાં. બાળકોને સાકર વહેંચાઈ, રાતે રોશની તથા ભજનમંડળનાં ભજનો નો કાર્યક્રમ થયો,

—કપડવણજ પુ. હ. મહાજન લાયબ્રેરીના ઉપક્રમે સમાજશિક્ષણદિનની ઉજવણી થઈ. પ્રદર્શન યોજાયું. તાલુકા સામુહિક વિકાસ યોજના ઘટકના અધિકારી શ્રી વિઠ્ઠલભાઈ પટેલના પ્રમુખપદે સમારંભ યોજાયો. શ્રી કુસુમબહેન દેસાઈ, શ્રી કાન્તાબહેન ત્રિવેદી વગેરેનાં વિવેચનો થયાં. ઉત્સાહી ગ્રંથપાલ શ્રી મધુસૂદન ત્રિવેદીનો પરિશ્રમ પ્રશંસનિય.

—અમરેલી જિલ્લાના ચલાલા ખાતે રૂ. ૧૨,૦૦૦ના ખર્ચે વિકાસઘટકની મદદથી બંધાયેલા ચલાલા મહિલા પુસ્તકાલયના મકાનનું ઉદ્ઘાટન લોકસભાનાં સભ્ય અને જાણીતાં સ્ત્રી કાર્યકર શ્રીમતિ જયાબહેન શાહના હસ્તે થયું. સમારંભનું પ્રમુખસ્થાન લોહાણા મહાજનના પ્રમુખ શ્રી ડાહ્યાભાઈને આપવામાં આવ્યું હતું. ઉદ્ઘાટનનું ભાષણ કરતાં શ્રી જયાબહેને જણાવ્યું હતું કે સમાજના કઢંગા રીતરિવાજોને કારણે બહેનો ઘરની ચાર દિવાલોની બહાર નીકળી શકતી નથી. મુક્ત રીતે રહેવાની અને જીવવાની, બહેનોને સગવડ ન મળે ત્યાં સુધી 'બધું' જ કરીએ તે નકામું છે. ઘણે સ્થળે પુસ્તકાલયો છે ત્યારે કોઈ વાચક નથી ! જરૂરી તાલીમ અને જ્ઞાન માટે વાચન જરૂરી છે. અને તે માટે પુસ્તકાલયો હોવાં જરૂરી છે.

—કપડવણજ પુ. હ. મ. લાયબ્રેરીના વાચનાલય વિભાગમાં સમાજ શિક્ષણ દિન 'નિમિત્તે તા. ૧-૧૦-'૫૮ના રોજ' સમાજ શિક્ષણ સાહિત્ય પ્રદર્શન ભરાયું. " શરીર અને સ્વાસ્થ્ય " નિબંધ હરિફાઈના વિજેતા હરીફોને શ્રી વિઠ્ઠલભાઈ ર. પટેલના હસ્તે ઇનામો અપાયાં.

—ચંડીગઢ ખાતે ચાલુ માહિનાની તા. ૨૨ થી તા. ૩૦ સુધીના દિવસોમાં ૩૩મી અખિલ ભારત કેળવણી પરિષદ ભરાનાર છે તેની સાથે સાથે પુસ્તકાલય વિભાગ પરિષદ પણ ભરાશે. એ પરિષદમા ચર્ચાનારા વિષયોમા " પુસ્તકાલય અને સામાન્ય શિક્ષણ "નો ખાસ વિષય રખાયો છે. ઉપરાંત પુસ્તકાલયને લગતા વિષયોનાં અનેકવિધ સ્વરૂપોની ચર્ચા કરવા માટેના અને વાચનાના નિબંધો પણ માગવામાં આવ્યા છે. દરેક નિબંધ સાથે ટૂંક પરિચય પણ આપવો. આ અંગે વધુ માહિતી માટે શ્રી સંતરામ ભાટિયા, સ્થાનિક મંત્રી, પુસ્તકાલય વિભાગ પરિષદ, ૨૩૦, મોડેલ ટાઉન, જલંદર સીટીને લખવું.

—લીંબડીના શ્રી દેવચંદજી સાર્વજનિક પુસ્તકાલયના પ્રવૃત્તિનો ૧૯૫૮ની સાલનો અહેવાલ મળ્યો છે. તેમાં જણાવ્યા પ્રમાણે બાર વર્ષ ઉપર શરુ કરાયેલી પ્રવૃત્તિ ઉત્તરોત્તર વિકસતાં પંદરહજાર જેટલાં પુસ્તકો, ૭૬૫થી વધુ સભાસદો, લાયબ્રેરીનું પોતાનું આલિશાન મકાન ધરાવતું હોઈ પ્રકાશન વિભાગ ખોલવામાં આવ્યો હોઈ ૨૮ જેટલાં પુસ્તકો પ્રગટ કર્યાં છે. આ બધું ઉત્સાહી ટ્રસ્ટી મંડળ, કાર્યવાહક સમિતિ, મંત્રી અને ગ્રંથપાલને આભારી છે.

—શહેરા (પંચમહાલ) તાલુકા પુસ્તકાલયના મંત્રી શ્રી રામકૃષ્ણ વ્યાસ તરફથી, શિષ્ટ વાચન મળે તે હેતુથી ૨૦૦ જેટલાં પુસ્તકો તથા ત્રણ દૈનિકો શહેરામાં તા. ૨૦-૧૧-૫૮થી તા. ૩-૧૨-૫૮ સુધીના દિવસો દરમિયાન યોજાયેલા યુથ સર્વિસ કેમ્પને આપવામાં આવ્યાં હતાં.

એ શિબિરમાં છેલ્લા બે દિવસ માટે એક પુસ્તકાલય પ્રદર્શન પણ યોજવામાં આવ્યું હતું. જેમાં બાલ વિભાગ, સ્ત્રીઓને અને ખેડૂતોને ઉપયોગી સાહિત્ય, ચિત્રો વગેરે ગોઠવવામાં આવ્યાં હતાં જેનો લાભ ઘણા લોકોએ લીધો હતો. આ શિબિરનું સંચાલન ભાગ શિક્ષણાધિકારી શ્રી પી. એફ. પટેલ અને શ્રી બાબુભાઈ ટી. ઠક્કરે કર્યું હતું.

સામયિકોની દીપોત્સવી

દિપોત્સવી નિમિત્તે સામયિકોએ પીરસેલો રસથાળ દરવર્ષની જેમ ચાલુ સાલે પણ વિધ વિધ સાહિત્ય વાનગીઓથી સભર બન્યો છે. દીપોત્સવીના અંકો અમારા પર મોકલી આપવા બદલ સંપાદકોના ઋણી રહીશું એનો સાભાર સ્વીકાર કરતાં અમોને આનંદ થાય છે.

[તંત્રી]

જીવનપ્રકાશ : તંત્રી શ્રી મોહનલાલ ધનેશ્વર દવે. પ્રાપ્તિસ્થાન–જીવનપ્રકાશ કાર્યાલય, ઇન્દ્રભુવન, મનહર પ્લોટ, રાજકોટ. પૃષ્ઠ સંખ્યા ૬૬. કિંમત બાર આના.

આ અંકની ખાસ વિશિષ્ટતા એનાં વધુ પ્રમાણમાં સારાં એવાં કાવ્યો છે. શ્રી. ભાનુશંકર વ્યાસ, શ્રી દુલા કાગ, શ્રી સુધાંશુ, શ્રી પિનાકિન ઠાકોર વગેરેનાં કાવ્યો જ આ અંકની ખાસ શોભા ગણી શકાય. બાકી બીજા લેખવિભાગો ખાસ ધ્યાન ખેંચે એવા નથી. છાપકામમાં પણ થોડો સુધારો કરવા જેવો ખરો. એની ગોઠવણીની કળા પણ વધુ આકર્ષક બનાવવા જેવી છે. શ્રી નવલભાઈ શાહ, શ્રી રવિશંકર મહારાજ, વિનોબાજી, મહાત્મા ગાંધીજીના વિચારપ્રેરક લેખો–ઉતારાઓનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.

લોકસત્તા–જનસત્તા : તંત્રી શ્રી રમણલાલ શેઠ. સંપાદક : શ્રી પ્રહ્લાદ બ્રહ્મભટ્ટ, જનસત્તા કાર્યાલય, ગ્રેવડીબજાર, અમદાવાદ. પાન ૨૬૪. કિંમત અઢી રૂપિયા.

સુંદર કવરપેજ વૈવિધ્યભરેલી અભ્યાસપૂર્ણ વાચનસામગ્રીથી શોભતો આ અંક સાચે જ સારો છે. એમાં શ્રી નંદકુમાર પાઠક, ગીતા પરીખ વગેરેનાં કાવ્યો, શ્રી હરિપ્રસાદ શાસ્ત્રી, શ્રી રઘુનાથ બ્રહ્મભટ્ટ ના લેખો, શ્રી ચુનીલાલ વ. શાહ, શ્રી ધૂમકેતુની વાર્તાઓ, વગેરે ખાસ ધ્યાન ખેંચે છે. એકંદરે જોતાં આ અંક પાછળ સંપાદકે સારા પ્રમાણમાં મહેનત લીધી છે તથા લબ્ધપ્રતિષ્ઠ સાહિત્યકારોનો સહકાર પણ સારો મળ્યો છે.

જીવનમાધુરી : તંત્રીઓ શ્રી મોહનલાલ મહેતા (સોપાન) અને શ્રી લાભુબેન મહેતા, ગુલબહાર, બેરેક રોડ, મેટ્રો પાછળ, મુંબઈ–૧, કિંમત બાર આના.

વિવિધ સાહિત્યપ્રકારો–વાર્તા, કાવ્ય, નાટક, નિબંધ–થી ભરેલો આ અંક આકર્ષક સાથે અભ્યાસપૂર્ણ છે. સુંદરમ્, બેટાઈ, મનસુખલાલ ઝવેરીનાં કાવ્યો, વિષ્ણુપ્રસાદ ત્રિવેદી ડોલરરાય માંકડ, ગૌરીશંકર જોશીના અભ્યાસપૂર્ણ લેખો તથા વિનોદિની નીલકંઠ, પ્રોકરની વાર્તાઓ, હસિત બૂચનુ નાટક–આ બધી આ અંકની વિશિષ્ટતાઓ છે. તંત્રીઓનું આ અંકનું સંપાદન સફળ બન્યું લાગે છે. મુખપૃષ્ઠ પણ આકર્ષક છે.

'અખંડ આનંદ : તંત્રી : શ્રી ત્રિભુવનદાસ ઠક્કર, સસ્તું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય, ભદ્ર, અમદાવાદ. પાન ૧૬૦. કિંમત : ૭૦ નયા પૈસા.

વાર્તાઓ, જીવન પ્રસંગો, નિબંધ, પરિચય વગેરે સાહિત્યનાં વિવિધ સ્વરૂપોથી ભરેલા આ અંકમાં શ્રી અર્હતાનંદજી અને ગટુલાલ ધ્રુવના તત્વજ્ઞાન અંગેના લેખો, શ્રી માણેકની–પુરાણ કથા, ધૂમકેતુની લોકકથા તથા ચુનીલાલ વર્ધમાન શાહ, પન્નાલાલ પટેલ, ઈશ્વર પેટલીકરની કૃતિઓ નોંધપાત્ર છે. સંજાવટ, ચિત્રો, લેખો, સુંદર છાપકામથી આ અંક જરૂર પ્રશંસાપાત્ર બને છે.

બાલકનૈયો : તંત્રી કવિ મનુગવ, શિયાપુરા, ટાવર રોડ. વડોદરા. પાન ૪૦
જવાહરલાલજીના ફોટા સાથેના મુખપૃષ્ઠવાળા બાળકોના માસિકના આ અંકમાં તંત્રીનું 'માનવદેવ'. નામનું કાવ્ય, પ્રભાવતી પજવાણીનું કાવ્ય, પ્રબોધ દેસાઈની નાટિકા મરજીદદેરી તથા બીજી વાર્તાઓ નોંધપાત્ર છે. બાળકોને આ માસિકની સામગ્રી જરૂર ગમશે.

સંસાર : તંત્રી ઈશ્વર પેટલીકર. સંસાર પ્રકાશન, સંદેશ લિમિટેડ, ઘીકાંટા અમદાવાદ પાન ૧૮૨. કિંમત એક રૂપયો.

આ અંક લબ્ધપ્રતિષ્ઠ સાહિત્યકારો શ્રી સુરેશ જોષી, કાકાસાહેબ, ગુલાબદાસ બ્રોકર, ચુનીલાલ વ. શાહ, પુષ્કર ચંદરવાકર, ચુનીલાલ મડિયા વગેરેના વિવિધ પ્રકારના લેખો મેળવવા ભાગ્યશાળી થયો છે. એમાં નાટિકા, ચરિત્ર, આરોગ્યવિષયક લેખ, વાર્તાઓ, નિબંધો વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. એકંદરે સંપાદન પાછળની મહેનત સફળ થઈ લાગે છે.

દેવનાં દીધેલાં : તંત્રી ડૉ. જ્યોત્સ્નાબહેન શાહ, બાલભવન, રેઇસકોર્સ, રાજકોટ.
કેટલાયે અગ્રગણ્ય નેતાઓની પ્રશંસા અને શુભેચ્છા પ્રાપ્ત કરનાર આ માસિકના અંકમાં નવરાશની કલા, ચિંતા જેવા નિબંધો, નચિકેતા નામનુ ઇન્દુલાલ ગાંધીનું કાવ્ય. બાળલકવા જેવો આરોગ્યવિષયક લેખ, બાવો તથા બીજી વાર્તાઓનો સમાવેશ થાય છે મુખપૃષ્ઠ પણ સુંદર છે.

સ્ત્રીજીવન : સંપાદકો : શ્રી મનુભાઈ જોધાણી અને શ્રી વાડીલાલ જોધાણી, સ્ત્રીજીવન. કાર્યાલય, ઝવેરીવાડ, અમદાવાદ. પાન ૧૦૪ કિંમત સવા બે રૂપિયા.

શ્રી કનુ દેસાઈના હાથે ચીતરાયેલા આકર્ષક મુખપૃષ્ઠવાળો આ અંક શ્રી ગુણવંતરાય આચાર્ય, ધૂમકેતુ, જયભિખ્ખુ, હસિત બૂચ, વલ્લભદાસ અક્કડ, મંજુલાલ મજમુદાર વગેરેની કૃતિઓ મેળવવા ભાગ્યશાળી થયો છે. દરેક લેખમાં તે તે લેખને અનુરૂપ આપેલું ચિત્ર એ આ અંકની વિશિષ્ટતા છે. એમાં કાવ્યો, વાર્તાઓ, સ્ત્રીના આરોગ્ય અંગેના લેખો વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

પ્રસ્થાન : સંચાલક : રણછોડજી કેસુરભાઈ મિસ્ત્રી, ભારતીનિવાસ સોસાયટી. એલિસબ્રીજ, અમદાવાદ. પાન ૫૫ કિંમત એક રૂપિયો.

નવાં પ્રકાશનો : સાભાર સ્વીકાર

નવજીવન કાર્યાલય : અમદાવાદ

ઈસપ અને તેની વાતો ભાગ ૪ : મગનભાઈ પ્રભુદાસ દેસાઈ. કિં. રૂ. ૦-૫૦ ન. પૈ.
બાપુજીની વાતો ૧ : મુકુલભાઈ કલાર્થી કિં. રૂ. ૦-૮૦ ન. પૈ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ : અમદાવાદ

પાયાની કેળવણીનો પ્રયોગ : શિવાભાઈ ગોકળભાઈ પટેલ. કિં રૂ. ૧-૫૦ ન. પૈ.

રવાણી પ્રકાશન ગૃહ : અમદાવાદ

વિનોબા : ધનવંત ઓઝા. કિં. ૦-૫૦.

વોરા એન્ડ કંપની : મુંબઈ

વ્યાપારની નવી ક્ષિતિજ : નવિન શાહ. કિં. ૨-૦૦. **પરમાણુ** : અનુ. છોટુભાઈ સુથાર. કિં. ૧-૫૦. **શ્રેષ્ઠ કિશોર કથાઓ** : સંપાદક : જયંત બક્ષી. કિં. ૧-૭૫. **ચિ. ચંદનને** કાકા કાલેલકરના પત્રો : સં. સૌ. ચંદનબહેન કાલેલકર. કિં. ૩-૦૦. **રમણલાલ દેસાઈની શ્રેષ્ઠ વાર્તાઓ** : અનંતરાય મ. રાવળ, અક્ષયકુમાર ર દેસાઈ કિં. ૩-૮૫.

સ્મૃતિ સાહિત્ય મંદિર : ઉમર ગોઠણ (મુંબઈ)

લક્ષ્મીનાં પગલાં : ધીરજબહેન પારેખ. કિં. ૪-૫૦.

પરિચય પુસ્તિકા પ્રવૃત્તિ : મુંબઈ

સભા સંચાલન : ડી. કે. કુંટે. કિં. ૦-૪૦. **અંગ્રેજી જશે તો શું થશે ?** : ઝીણાભાઈ દેસાઈ. કિં. ૦-૪૦

ચિત્રલેખા કાર્યાલય : મુંબઈ

પ્રણયપુષ્પ : જશવંતલાલ મહેતા. **આફ્રિકાનો ઉજાશ** : વસંતરાય ડી. હિન્ડોચા. **અંતરની આગ** : પ્રભાકર રાજ્ય.

ગાંડીવ સાહિત્ય મંદિર : સુરત

પાતાળમાં છે શું ભર્યું : માર્ગારેટ હાઈડકૃત : અનુ : નટવરલાલ માલવી. કિં. ૧-૦૦
અવકાશ આ જાદુ ભર્યું : માર્ગારેટ હાઈડકૃત : અનુ : નટવરલાલ માલવી. કિં. ૧-૦૦

ભારતી સાહિત્ય સંઘ (પ્રાઈવેટ) લિમિટેડ : અમદાવાદ

અમરપ્રેમી : (વાર્તા) ડાહ્યાભાઈ પટેલ બાર-એટ-લૉ. કિં. ૩-૭૫. **ડૉક્ટર** : (જીવન ચરિત્ર) જ્યોર્જ માઈકસ : અનુ : શ્રીકાંત ત્રિવેદી. કિં. ૨-૫૦. **માનવતાની દેવી ક્લારા બાર્ટન** : (જીવન ચરિત્ર) હેલનડોર બોયલસ્ટોનકૃત : અનુ : શ્રીકાન્ત ત્રિવેદી કિં. ૧-૫૦ **થોમસ આલ્વા એડિસન** : (જીવન ચરિત્ર) જી ગ્લેનવુડ - કલાર્ક : અનુ : શ્રીકાન્ત ત્રિવેદી. કિં. ૧-૭૫. **જેફરસનની જીવનકથા** : ફિલીપ્સ રસેલ : અનુ : શ્રીકાન્ત ત્રિવેદી કિં. ૧-૫૦ **વુડ્રો વિલ્સન** : (જીવન ચરિત્ર) ફ્રાન્સિસ ફાર્મર : અનુ : શ્રીકાન્ત ત્રિવેદી. કિં. ૧-૩૦ **સાહિત્યનિકષ** : (વિવેચન) : અનંતરાય મ. રાવળ. કિં. ૪-૨૫ **પીળું પાનું** : (લોકકથા) : મનુભાઈ જોધાણી : કિં. ૧-૦૦. **દિલદરિયાવનાં મોતી** : (વાર્તા) વિનોદિની નીલકંઠ. કિં. ૪-૫૦.

પ્રદીપ પ્રકાશન : મુંબઈ

મીઠાં જળનાં મીન : (નવલકથા) : શ્રી વિઠ્ઠલ પંડ્યા. કિં. ૬-૫૦.

ચેતનપ્રકાશન ગૃહ (પ્રાઈવેટ) લિ. : વડોદરા

સર્વોદય વિજ્ઞાન : સંપાદક ભોગીલાલ ગાંધી : કિં. ૩-૫૦.

આર. આર. શેઠની કંપની : મુંબઈ

દેર બેઠાં ગંગા : પીતાંબર પટેલ : કિં. ૫-૦૦.

સસ્તું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય : અમદાવાદ

દેશી રમતો : શામજીભાઈ કા. જમોડ : કિં ૧-૨૫.

શ્રી વિજય પ્રકાશન મંદિર : મુંબઈ

નવી નારી : (નવલકથા) : ભદ્રકુમાર યાજ્ઞિક : કિં. ૪-૭૫

એન. એમ. ત્રિપાઠી (પ્રા.) લિ. મુંબઈ

જમા ઉધાર (પ્રહસન) : આર્થર મેકે કૃત : રૂપાંતરકાર ભ. હી. ભૂખણવાળા : કિં. ૨-૦૦.

એ આ ઋષિવરો : અમીધર ઋષિ : રાઠોડ રામસિંહજી જીતસિંહજી-સણોસરા.

સ્વાતિ પ્રકાશન : મુંબઈ.

અનંગરાગ : (નવલકથા) શિવકુમાર જોષી : કિં. ૯-૫૦.

પડઘા ડૂબી ગયા : ,, ચંદ્રકાન્ત બક્ષી : કિં. ૪-૦૦.

સર્વોદય સહકારી પ્રકાશન સંઘ લિ. સણોસરા (સૌરાષ્ટ્ર)

ઝેર તો પીધાં છે જાણી જાણી-૨ : દર્શક : કિં. ૮-૦-૦.

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય : અમદાવાદ.

રંગ છે બારોટ (વાર્તા) : ઝવેરચંદ મેઘાણી : કિં. ૭-૨૫. **રાજવિદ્રોહ** (નવલકથા) : જયભિખ્ખુ : કિં. ૫-૨૫. **મણિલાલ શતાબ્દી ગ્રંથ** (ચરિત્ર) : પ્રો. રણજીત પટેલ (અનામી)-પ્રો૦ રામચંદ્ર ના. પંડ્યા. કિં. ૫-૨૫. **જ્ઞાનકથાઓ ભાગ ત્રીજો** (ચરિત્ર) : ધૂમકેતુ : કિં. ૧-૦૦. **જીવાનનું જીવનસ્વપ્ન** (ચરિત્ર) : ધૂમકેતુ : કિં. ૩-૫૦. **કંકાવટી**, ભાગ પહેલો : ઝવેરચંદ મેઘાણી : કિં. ૧-૨૫. **કવિકથાઓ** ભાગ ચોથો (ચરિત્ર) : ધૂમકેતુ : કિં. ૧-૨૫. **ચુંદડી** : (કાવ્ય) : ઝવેરચંદ મેઘાણી : કિં. ૧-૭૫. **જયસોમનાથ** કનૈયાલાલ માણેકલાલ મુનશી કિં. ૫-૨૫.

શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય : સુરત.

નાટ્યવિહાર(નાટક) : વજુભાઈ ટાંક : કિં. ૩-૦૦. **રાયચુરાની રસકથાઓ** : ગોકુલદાસ દ્વારકાદાસ રાયચુરા : કિં. ૨-૫૦. **નગાધિરાજ** (વાર્તા) : ગોકુલદાસ દ્વારકાદાસ રાયચુરા કિં. ૩-૦૦. **ગુજરાતીનાં એકાંકી** (નાટક) : ગુલાબદાસ બ્રોકર : કિં. ૪ ૦૦. **રંગમાધુરી** (નાટક) : ધનસુખલાલ મહેતા. કિં. ૩-૦૦. **અક્ષય મંદિર** (નાટક) : શિરીષ મહેતા. કિં. ૧-૦૦. **રાયચુરાની રસમસ્તી** (વાર્તા) સ્વ. ગોકુલદાસ દ્વારકાદાસ રાયચુરા : કિં. ૭-૭૫.

તીરંદાજ લી (લોકકથા) : અનુ મહેંદ્ર મેઘાણી : કિં. ૦-૨૫. લોકમિલાપ કાર્યાલય ભાવનગર. **સોણલાં** (ભાવકથાઓ) : નરસિંહભાઈ પટેલ પ્રકાશપા. કિં. ૧-૨૫. **સોવિયેત સંઘના મુસલમાનો** વી. મેરોમોય, એ. જ્બારોય. કિં. ૦-૨૦. સોવિયેત કોન્સ્યુલેટ જનરલની માહિતી શાખા-મુંબઈ. **રસદર્શી કવિવર** **પરીખ** કિં. ૩-૦૦. મહાકવિ શ્રી નાનાલાલ સ્મારક સમિતિ :

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. વડોદરા

સૂચના-સમાચાર

૧. જે ગ્રામ યા કસ્બા પુસ્તકાલયને બેંક ઑફ બરોડા લિ.ની શાખા નજીક પડતી હોય તેમણે, મંડળમાં મોકલવાની કોઈ પણ રકમ જેવી કે લોકમદદ, ગ્રામપંચાયતમદદ, સરકારમદદ, જિલ્લામદદ, કાયમફંડમાં જમા કરાવવાની રકમ, પસ્તીવેચાણની રકમ વગેરે, નજીકની બેંક ઑફ બરોડાની શાખામાં પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. વડોદરાના ખાતામા એમ. ટી.થી જમા કરાવી તેની પુરી હકીકત સાથેની નોંધ મંડળમાં અવશ્ય મોકલવી. ગ્રામ પુસ્તકાલયોને મનીઑર્ડર ખર્ચ ઓછો કરવો પડે માટે આ યોજના વિચારેલી છે.

૨. 'પુસ્તકાલય' માસિકના નવેંબર '૫૮ માસના અંકમાં પાન ૨૬૫ ઉપર છાપેલ (મહેસાણા જિલ્લા લો. બો. મદદ બાબત) તા. ક.મા ભૂલ છપાયલી છે. " '૫૭-'૫૮ના વર્ષમાં રૂા. ૨૦થી વધુ " એ શબ્દોને બદલે " '૫૭-'૫૮ના વર્ષમાં રૂા. ૨૦૧થી વધુ " એમ વાંચવાનું છે.

૩. જે ગ્રામ પુસ્તકાલયોનાં બજેટ તથા તેમની લોકમદદ મોડામાં મોડી તા. ૨૦-૧૨-'૫૮ સુધીમાં મંડળમાં આવી ગઈ હશે તેમનાં જ પત્રો તા. ૧-૧-'૫૯થી શરૂ થશે.

જે કસ્બા પુસ્તકાલયોનાં પત્રોનાં લવાજમ ભરવાની યાદી તા. ૨૦-૧૨-'૫૮ સુધીમાં આવી હશે તેમનાં જ પત્રો તા. ૧-૧-'૫૯થી શરૂ થશે.

૫. પુસ્તકાલયો તરફથી પત્રોમાં સુધારા વધારા સૂચવવામાં આવે છે એ ઈષ્ટ નથી. એક વખત લવાજમ ભરાયા પછી સુધારા સ્વીકારવામાં આવતા નથી.

૬. જે પુસ્તકાલયો તેમનાં પુસ્તકો ખર્ચની કરકસરને કારણે રૂબરૂ લઈ જવા માગતા હોય તેમણે પુસ્તકોની યાદી અગાઉથી મંડળમાં મોકલી આપવી. પુસ્તકો તૈયાર થયે ખબર આપવામાં આવશે. ખબર મળે પુસ્તકોનું બંડલ લઈ જવા ગોઠવણ કરવી.

૭. કોઈ પણ પુસ્તકાલયને મંડળમાં જમા મૂકેલી કાયમ ફંડની રકમ ઉપાડવી હોય તો વ્ય. મંડળનો ઠરાવ, પ્રમુખ અને મંત્રીની સહી શિક્કા સાથે મંડળમાં મોકલવી આપવા વ્ય. કરવી.

૮. '૫૮-'૫૯ના બજેટનાં પુસ્તકો મોકલવાનું શરૂ થઈ ગયું છે, માટે મંત્રીસાઈઓને વિનંતી કરવામાં આવે છે કે પુસ્તકો માટે લખાપઢી ન કરે.

તા. ૯-૧૨-'૫૮

લક્ષ્મણસિંહ બ. પરમાર
મંત્રી

સાહિત્યસૃષ્ટિનું આંગણું

—શ્રીમતી ઈલીનોર રુઝવેલ્ટની આત્મકથા ' ઓન માઈ ઓઉન ' ઉપરાંત આલ્ફ્રેડ સ્ટીનબર્ગે ' મિસિસ આર. 'ના શીર્ષક હેઠળ તેની જીવનકથા તથા રિચર્ડ હેરિટી તથા રાલ્ફ જી માર્ટિને ' ઈલીનોર રુઝવેલ્ટ હરલાઈફ ઈન પિક્ચર્સ ' (તેનુ જીવન, ચિત્રોમાં) બહાર પાડેલ છે. થિયોડર રુઝવેલ્ટ વિષે નીચેનાં નવાં પુસ્તકો બહાર પડ્યાં છે. ટી. આર. ચેમ્પિયન ઓફ ધી સ્ટ્રેન્યુઅસ લાઈફ લેખક વિલિયમ ડેવિસન જહોન્સ્ટન; ' ધી ઓટો બાયોગ્રાફી ઓફ થિયોડર રુઝવેલ્ટ, સેન્ટેનિયલ એડિશન–લેખક વેઈન એન્ડ્રુઝ; ' ધી ઈરા ઓફ થિયોડર રુઝવેલ્ટ–' – લેખક જ્યોર્જ ઈ મોરી, અને સ્ટેફન લોરાન્ટ કૃત સચિત્ર જીવનચરિત્ર ' ધી લાઈફ એન્ડ ટાઈમ્સ ઓફ થિયોડર રુઝવેલ્ટ '.

—યુગોસ્લાવ પ્રજાસત્તાકની બધી અગ્રગણ્ય પુસ્તક સંસ્થાઓ પુસ્તકોની સંપૂર્ણ યાદી તૈયાર કરવા મંડી પડી છે આ યાદી પૂરી થતા ચાર વર્ષ લાગશે યુગોસ્લેવિયામાં પહેલુ છપાયેલ પુસ્તક ' ઓકટોઈ ગોરપેંસ ' મોન્ટીનીગ્રોમાં ' ઓબોડ ' ખાતે ૧૪૯૩મા બહાર પડ્યું હતું અત્યાર સુધી ૧,૧૫,૦૦૦ પુસ્તકોની નોંધ તૈયાર થઈ છે. સંપૂર્ણ યાદીમાં ૨,૬૦,૦૦૦ પુસ્તકોની નોંધ થશે તેમ દેખાય છે.

*અલ્જિરિયાની સ્વાતંત્ર્ય લડતની મદદ માટે નાગપુરમાં રામાયણ પર રચાયેલ એક નૃત્યનાટિકા ભજવવામા આવી હતી. અલ્જિરિયા સહાયક સ્થાનિક કમિટીએ આ નાટિકાનો પ્રબંધ કર્યો હતો.

—*નાગપુરના અધ્યાપક એસ બી. વાર્નેકર કૃત ૧૦૦ કડીના કાવ્ય ' વિનાયક વૈજયંતી 'ની પ્રકાશન વિધિ લોકનાયક એમ. એસ. અણેએ કરી હતી. આ કાવ્યમાં ડૉ. વી. ડી. સાવરકરની પ્રશસ્તિ છે

—*બે વર્ષ પહેલાં પૂનાની વેદ પાઠશાળાએ મરાઠીમાં ' વૈદિક વિદ્વાનાચા પરિચય 'નો પહેલો ભાગ પ્રગટ કર્યો હતો. તેમાં સ્વર્ગસ્થ તથા જીવંત વૈદિક વિદ્વાનોનો જીવન પરિચય આપવામાં આવ્યો હતો. તેના લેખક શ્રી એસ. વી. કેલકરે તેનો બીજો ભાગ તૈયાર કરવાની શરૂઆત કરી છે.

—એક સાધનોના જણાવવા મુજબ ચીનના શેન–સી પ્રાંતમાં ઈ. સ પૂર્વે ૧૪૦માં બનાવેલ હાથના મોજામાં કાગળનો એક ટૂકડો મળી આવ્યો હતો.

સામાન્ય માન્યતા એવી છે કે ચીની અધિકારી સાઈ–લુંગે ઈ. સ. ૧૦૫ લગભગ કાગળની શોધ કરી છે.

—ગ્રીક લિપિમાં છપાયેલ પહેલું પુસ્તક કોન્સ્ટન્ટાઈન લાસ્કેરિસનું ગ્રીક વ્યાકરણ

કહેવાય છે ડેમેટ્રિઆએ બનાવેલ બીબા વડે, ઇટાલિયન મુદ્રક પેરેવિસિનીએ આ પુસ્તક ૧૪૭૬મા મિલાનથી પ્રગટ કર્યું હતુ ત્યાર પછી ૧૪૮૮મા ફલોરેન્સથી નેર્લીએ હોમરની આવૃત્તિ પ્રગટ કરી હતી આ બને પુસ્તકો આથેન્સ ખાતે 'જેનેમેડીઅન 'મા વિરલ પુસ્તકો તરીકે સાચવી રાખવામા આવ્યા છે

વર્ષો સુધી ગ્રીક પુસ્તકો ઇટાલિમા—ખાસ કરીને વેનિસમા જ—છપાતા હતા પણ ૧૬૨૭મા પેટ્રિયાક લુ કેરીસે કોન્સ્ટાન્ટિનોપલ ખાતે છાપખાનુ શરૂ કર્યું તેમા બીબા લંડનથી આવ્યા હતા

—લડનમા ચાલુ વર્ષે વિરલ પુસ્તકોના વેચાણે વિક્રમ નોંધાવ્યો છે મે માસમા ક્રિસ્ટિને ત્યા કુલ વેચાણનો આકડો ૪૫,૯૩૩ પાઉડ સુધી પહોચ્યો હતો સોથેબીને ત્યા તેમ જ થયુ હતુ જૂનની આખરે તેના વેચાણનો આકડો ૪૭૦,૯૨૮ પાઉડનો હતો આગલે વર્ષે આ આકડો ૩૮૦,૦૦૦ પાઉડ હતો

આ વર્ષે વેચાયેલ પુસ્તકોમા વિલિયમ બ્લેકના ચિત્રોવાળો પ્રખ્યાત વ્હાઇટ-એમર્સન સગ્રહ હતો બીજા ચિત્રો સહિત આ સગ્રહ ૪૪,૩૧૦ પાઉંડમા વેચાયો હતો એક જ લાટ માટે વધારેમા વધારે કીમત ન્યુ યૉર્કના જ્હોન ફલેમિંગે, બ્લેકના એક ગ્રથના ગાયેલા નવુ પુસ્તકો માટે ૨૩,૦૦૦ પાઉડ સોથેબીને આપ્યા હતા

—યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ (અમેરિકા)ના દૈનિકો તથા સાપ્તાહિકોનો ફેલાવાનો આકડો વધારેમા વધારે પહોચ્યો છે કુલ ફેલાવો ૭૯,૦૦૦,૦૦૦નો હતો તે પૈકી દૈનિકોનો ફેલાવો ૫૭,૦૦૦,૦૦૦ અને સાપ્તાહિકોનો ૨૨,૦૦૦,૦૦૦ હતો

—જાપાનની ટેલિફોન તથા ટેલિગ્રામ કોરપોરેશને તાજેતરમા બનાવેલા યત્રથી ઝડપનો નવો વિક્રમ નોંધાયો છે આ યત્રથી એક મિનિટમા ૮૦,૦૦૦ અક્ષરો છપાય છે આનુ રહસ્ય એ છે કે એક પછી એક અક્ષરો ટાઇપ કરવાને બદલે ૮૦ અક્ષરોવાળી લાઈન તે ટાઇપ કરે છે

વાકાનેર, ૧–૧૨–૫૮ છોટાલાલ માનસિગ કામદાર

સાહિત્ય સંભાર

અમારા ગતાકના પાન ૨૮૪ ઉપર સવત ૨૦૧૩નુ બાલ કુમાર-કીશોર તથા પ્રૌઢ સાહિત્ય વિષે એક પત્ર પ્રગટ થયો છે તે તેના લેખક શ્રી છોટાલાલ માનસિગ કામદાર (વાકાનેર-સૌરાષ્ટ્ર) તરફથી મળેલો છે 'પુસ્તકાલય'ના વાચકો એમના નામથી સુપરિચિત છે દર મહિને એમના તરફથી 'સાહિત્ય સૃષ્ટિનુ અવનવુ' એ શિર્ષક હેઠળ કઈક ને કઈક વાનગી અપાયા જ કરે છે એમના અમે અત્યત ઋણી છે એમનો સહકાર કાયમ મળતો રહેશે એમ ઇચ્છીએ છીએ —તત્રી

—ઉજ્જૈનના વિખ્યાત મહાકાલેશ્વર મદિર પાસે મધ્યપ્રદેશના મુખ્યપ્રધાન ડૉ કૈલાસનાથ કાટજુએ રૂા પાચ લાખના ખર્ચે બંધાનાર કાલિદાસ સ્મૃતિ મદિરની શિલારોપણ વિધિ કરી હતી એ સ્મૃતિ મદિરમા નાટકો ભજવવા માટે વિશાળ રગભૂમિ, કવિ કાલિદાસના

* નિશાનીવાળી નોંધો 'ઇન્ડિયન પી ઈ એન'માંથી સાભાર ઉધૃત

સર્જન પરના ખાસ સંશોધન વિભાગની ગોઠવણ કરવામાં આવી છે અને કાલિદાસના નાટકોનું ભારતની ભાષાઓમાં ભાષાંતર પણ કરવામાં આવશે. કવિને લગતા પુસ્તકોના ખાસ અલગ ગ્રન્થાગારની પણ યોજના કરવામાં આવી છે અને ખાસ ત્રૈમાસિક પણ પ્રગટ કરવામાં આવશે.

—નવી દિલ્હીમાં તા. ૨૧-૧-૧૯૫૯થી તા. ૨૮-૧-૧૯૫૯ સુધી મળનારા હિંદી વૈજ્ઞાનિક કોંગ્રેસના અધિવેશનમાં વૈજ્ઞાનિક વિષયોને લગતાં પુસ્તકો, સામયિકો અને અન્ય સાહિત્યનુ પ્રદર્શન યોજવામાં આવનાર છે.

—ગોંડળમા પ્રવિણ નટ કલા મંડળના ત્રિભોવનદાસ નામના હાસ્ય નટે ગતે નાટકના પ્રેક્ષકોને પેટ પકડીને હસાવ્યા, પોતે પણ તેમાં મસ્ત બની ગયો. નાટક પૂરું થતાં તેને અચાનક લોહીનુ દબાણ વધી ગયું. તાત્કાલિક ઉપાયો લેવાયા છતાં તેનું હૃદય બંધ પડી જતાં દુઃખદ અવસાન થયું. રાતે પ્રેક્ષકોને ખૂબ ખૂબ હસાવનાર હાસ્ય નટે સવારે સૌને ગમગીનીમાં મૂકી દીધા. વિધાતાની આ અજબ અકળ લીલાને કોણ પાર પામી શકે ?

—રાષ્ટ્રપતિ ડૉ. રાજેન્દ્રપ્રસાદની હિંદીમાં લખાયલી આત્મ કથાનું પંજાબીમાં કરાયલું ભાષાંતર સાહિત્ય અકાદમી તરફથી રાષ્ટ્રપતિને તેમના ૭૫મા જન્મ દિને ભેટ અપાયું. હિંદી પરથી પંજાબી ભાષાંતર શ્રીમતી અમૃતા પ્રીતમે કર્યું છે વળી આ આત્મ કથાનું મરાઠીમાં થયેલું ભાષાતર પણ તેમને ભેટ અપાયું. સાહિત્ય અકાદમી તરફથી ભારતની અન્ય ભાષામાં પણ આ 'આત્મકથા'નાં ભાષાંતરો કરાવાઈ રહ્યાં છે.

—વડોદરામાં મરાઠી વાઙ્મય પરિષદનું ૨૦ મુ અધિવેશન તા. ૧૭-૧૮-૧૯ જાન્યુઆરી ૧૯૫૯ના દિવસોમા સુપ્રસિદ્ધ મરાઠી સાહિત્યકાર શ્રી. પુ. ભા. ભાવેના અધ્યક્ષપદે ભરાનાર હોઈ સ્વાગત અધ્યક્ષ તરીકે શ્રી. ય. બા. તેરે દેસાઈ નીમાયા છે.

[અનુસંધાન પાન ૩૫૦ થી ચાલુ]

પ્રભાત—નવસૌરાષ્ટ્ર-તંત્રી : શ્રી. કકલભાઈ ર. કોઠારી, નૂતન મુદ્રણાલય, ટંકારિયા રોડ, અમદાવાદ. કિંમત રૂ. ૨-૫૦.

આ વખતનો દિવાળીનો અંક નમૂનેદાર છે વિવિધવિધ સાહિત્યસામગ્રીથી ભરપૂર અને દળદાર છે. શિષ્ટ સાહિત્યકારો, લેખકો, કવિઓનો ઠીક ઠીક સહકાર મળ્યો છે અંક કલામય આકર્ષક હોઈ ચિત્રો તરફ સારું લક્ષ અપાયું છે. કેટલાક લેખો ચિંતિક અને મનનીય છે.

લોકમત : તંત્રી : શ્રો સત્યકામ પરેલ, લોકમત કાર્યાલય, સંતરામ ટાવર નજીક, નડિઆદ.

આ સાપ્તાહિકના દિવાળી અંક ને રસમય બનાવવા પાછળ ઠીક શ્રમ લેવાયો છે. જૂના નવા લેખકોનો સુમેળ અને સહકાર મળ્યો છે. સંત વિનોબાજીની વિચારકલિકાઓ વણી લેતો લેખ વારંવાર વાંચવો ગમે તેવો છે. ૧૯૪૨ના હિંદ છોડોના આંદોલન વખતના ખ્યાત નામ મેવાડીનાં પરાક્રમો રસિક હોઈ કોઈ અનેરી જ ભાત પાડે છે. કાવ્યો, નવલિકાઓ વગેરેથી આ અંકને સભર બનાવવામાં તંત્રીશ્રીનો પરિશ્રમ નોંધપાત્ર છે. અમારાં એમને અભિનંદન છે.

ભારતનો સાંસ્કૃતિક ઇતિહાસ : લેખક ડૉ. વિજયસિંહ ચાવડા. પ્રકાશક : આચાર્ય બુક ડેપો, જ્યુબિલી બાગ સામે, વડોદરા. ડેમી ઓકટેવો સાઈઝ. કુલ પાના ૫૮૨. કિંમત રૂ. ૧૦-૦૦.

પ્રાગ્ઐતિહાસિક ભારત અને સિંધુ નદીના તટની સંસ્કૃતિથી માંડીને વિનોબાના ઉદય સુધીની સાંસ્કૃતિક સમન્વયની કથા ઐતિહાસિક દૃષ્ટિબિંદુથી લગભગ પોણા છસો પાનાંના વિસ્તારમાં અહી સરસ રીતે કહેવાઈ છે. આ આખી સંસ્કૃતિની વણઝારના ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ લેખકે ચૌદ વિભાગ પાડયા છે. પહેલામાં પ્રાગ્ઐતિહાસિક ભારત અને સિંધુનદીના તટની સંસ્કૃતિકથા, બીજામાં વેદકાલિન સંસ્કૃતિનો વિકાસ, ત્રીજામાં બુદ્ધ, મહાવીર અને અને મગધની મહત્તાનો આપણી સંસ્કૃતિ ઉપર પ્રભાવ; અને ચોથામાં ગુપ્તો અને સમ્રાટ હર્ષવર્ધનના સમયના ભારતની સાંસ્કૃતિક પ્રગતિનો ઇતિહાસ આપવામાં આવ્યો છે. પાંચમા પ્રકરણમાં ઈસ્વીસન આઠમી, નવમી અને દસમી શતાબ્દીના સંક્રમણકાળની સંસ્કૃતિનું આલેખન છે. છઠ્ઠા પ્રકરણમાં દક્ષિણાપથનાં સાંસ્કૃતિક વિકાસ, વિશુદ્ધિ અને વૈવિધ્યની રોમાંચક તવારીખનો સમાવેશ કર્યો છે. આખું સાતમુ પ્રકરણ વિશાળ ભારત અને તેના સાંસ્કૃતિક વિસ્તારને આપવામાં આવ્યું છે. આઠમા પ્રકરણમાં ઈસ્લામ અને હિંદના સલ્તનતકાળનો સંસ્કૃતિ–ઇતિહાસ ગુંથવામાં આવ્યો છે. નવમા પ્રકરણમાં, મહાન મોગલોએ રાષ્ટ્રિય રાજાશાહીનો જે નૂતન પ્રયોગ અને પુરુષાર્થ કર્યો અને તેને કારણે ભારતમાં સંસ્કૃતિના વલણો અને પ્રવાહોનો કેવો સંગમ અને સમન્વય થયો તેના પ્રભાવનું બહુ જ પ્રાસાદિક અને શક્તિશાળી આલેખન છે. દસમા પ્રકરણમાં ગૌબ્રાહ્મણ પ્રતિપાળ શિવાજી મહારાજ અને મરાઠા રાષ્ટ્રવાદના અભ્યુદય સમયે હિંદુ અને હિંદી સંસ્કૃતિએ કેવાં સ્વરૂપો ધારણ કર્યાં તેની કથા કહેવાઈ છે. અગિયારમા પરિચ્છેદમાં યુરોપીય પ્રજાનું હિંદમાં આગમન થયું અને બ્રિટીશ સામ્રાજ્યની સ્થાપના થઈ એ સમયમાં આપણી સંસ્કૃતિએ શું શું સહન કર્યું અને શું શું પ્રગટ કર્યું તેની કહાણી છે. બારમા પ્રકરણમાં પૂર્વ અને પશ્ચિમ સંસ્કૃતિના સંગમસ્થાનો બતાવીને સંસ્કૃતિના સમન્વયની પ્રક્રિયા ભણી લેખકે નિર્દેશ કર્યો છે. તેરમા વિભાગમાં રાષ્ટ્રિય અસ્મિતાનો ઉદય અને ઇન્ડીયન નેશનલ કોંગ્રેસની સ્થાપનાના ઇતિહાસમાં કયા કયા સાંસ્કૃતિક બળો અને વલણોનો સમાવેશ થાય છે

તેની વાત સરસ રીતે કહેવાઈ છે. ચૌદમા પ્રકરણમાં સ્વતંત્રતા પછીના અગિયાર વરસોની વાત આલેખીને લેખક સાંસ્કૃતિક પ્રવાહને કેટલિનોગાના ઉદય સુધી અને ભૂદાનમૂલક ગ્રામોદ્યોગ-પ્રધાન અહિંસક લોકક્રાંતિના મૂલ્યપરિવર્તનના પ્રગટીકરણ સુધી લઈ આવે છે.

આ ગ્રંથના લેખક ડૉ. વિજયસિંહ ચાવડા મહારાજા સયાજીરાવ યુનિવર્સિટી વડોદરાના ઇતિહાસના અધ્યાપક છે. આ પુસ્તકમાં જે સામગ્રી, દૃષ્ટિસંપન્નતા અને પુરુષાર્થની સમગ્રતા દેખાય છે એ જોતા ગુજરાતી સાહિત્યમાં આ ગ્રંથ અપૂર્વતાનો અધિકારી ઠરે એવી એની પાત્રતા છે. પાંચહજાર વર્ષમાં ભારતની સંસ્કૃતિએ જે વિકાસ અને વિનાશનાં, સમન્વય અને સમુત્ક્રાન્તિનાં સ્વરૂપો લઈને, નવાં નવાં શિખરો સર કર્યાં છે અને પોતાનું ખમીર પ્રગટ કર્યું છે તેની રંગદર્શી કથા પ્રાસાદિક નિરૂપણની કલાથી કહેવાઈ છે લોકજીવન ઉપર સાંસ્કૃતિક પ્રભાવના આઘાત અને પ્રત્યાઘાતનુ સુરેખ આલેખન, સાહિત્ય, ચિત્ર, શિલ્પ, સ્થાપત્ય અને ધર્મનાં વિવિધ અને બલવાન પ્રગટીકરણો અને તેમનો સમગ્ર સંસ્કૃતિમાં સમાવેશ એ બધી કથાનુ ઐતિહાસિક અને સમતોલ દૃષ્ટિએ આલેખન થયું છે.

આ ગ્રંથની એક વિશેષતા છે, તે લેખકની સમન્વિત ઐતિહાસિક દૃષ્ટિ. ઘણા ચર્ચાસ્પદ મુદ્દાઓની છણાવટ કરીને ભારતીય સંસ્કૃતિના વિકાસમાં કે વિલાસમાં એમણે શું ભાગ ભજવ્યો અને કેવો ભાવ પ્રગટ કર્યો તેને જ લેખકે મહત્ત્વ આપ્યું છે. આ ગ્રંથનું ગદ્ય તેજસ્વી અને સુગ્રથિત છે. નિરૂપણની વિશદતા અને પ્રાસાદિકતા આપણું સહજ રીતે જ ધ્યાન ખેંચે છે, ઇતિહાસનો આ ગ્રંથ હોવા છતાં નવલકથાની જેમ એ સુવાચ્ય છે.

આપણી વિદ્યાપીઠોમાં હવે ભારતનો સાંસ્કૃતિક ઇતિહાસ એ સ્વતંત્ર વિષય તરીકે અભ્યાસક્રમમા સ્થાન પામ્યો છે એટલે આ પુસ્તક વિદ્યાર્થીઓને આશીર્વાદ સમાન થઈ પડશે. અનેક અંગ્રેજી સંસ્કૃત અને બીજી ભાષાઓના આ વિષયના અભ્યાસ અને સ્વાધ્યાય વડે આ ગ્રંથ તૈયાર થયો છે એટલે એની પ્રામાણિકતા વિષે શંકા નથી. વિદ્યાર્થીઓ અને બીજા આ વિષયના જિજ્ઞાસુઓને પણ આ પુસ્તક અવશ્ય ઉપયોગી થઈ પડશે.

અંગ્રેજ ઇતિહાસકાર રૉલીન્સન તેમના "ઇન્ડીયા : એ શોર્ટ કલ્ચરલ હીસ્ટ્રી"—ભારતનો ટૂંકો સાંસ્કૃતિક ઈતિહાસ નામના પોતાના ગ્રંથના આમુખમાં કહે છે કે : "આજે જ્યારે હિંદુસ્થાન ફરીવાર તેની આગવી અને પરંપરાગત શક્તિને લઇને તેના પર આવી પડેલા ગ્રહણમાંથી મુક્ત થાય છે ત્યારે તેની ભૂતકાળની ધર્મ, રાજ્ય અને સાહિત્યિક ક્ષેત્રે પ્રાપ્ત કરેલી સિદ્ધિઓની મહના જોયા પહેલાં કદી નહિ અનુભવવી પડેલી એવી ફરીવાર અભ્યાસની જરૂરિયાત ઉભી થાય છે. હિંદના જે સંસ્કારોએ દુનયાને બુદ્ધ જેવા ધર્મગુરુ, અશોક અને અકબર જેવા નૃપતિઓ, કાલિદાસનું શાકુન્તલ, સાંચી અને બોરો બુદરનાં શ્રેષ્ઠ તથ્ય શિલ્પો, અજંતાનાં ભિંતચિત્રો, દક્ષિણ હિંદની કાંસાપ્રતિમાઓ, ઓરિસ્સાના હિંદુમંદિરો અને મુસ્લીમ મસ્જિદો અને પ્રાસાદો આપ્યાં છે તેની અવગણના કે અધઃપાત અશક્ય છે."

આવી સમર્થ ભારતીય સંસ્કૃતિની ઐતિહાસિક કથા આ ગ્રન્થમાં સરસતા અને સિલસિલાબંધ કહેવાઈ છે, આપણા પુસ્તકાલયોમાં આ ગ્રંથ ઉપયોગી થશે એટલું જ નહીં પણ એની શોભા વધારશે. આ ગ્રંથ અને ગ્રંથકાર ડૉ. ચાવડા બન્ને અભિનંદનના અધિકારી છે.

દિલ-દરિયાવનાં મોતી : લેખિકા શ્રી વિનોદિની નીલકંઠ. પ્રકાશક ભારતી સાહિત્ય

સદ્ય (પ્રાઈવેટ) લિમિટેડ, ફર્નાંડીઝ બ્રિજ; ૬૪, ગાંધીમાર્ગ, અમદાવાદ ૧. પાન ૨૮૬. પાકું પૂઠું. કિં. રૂા. ૪–૫૦ ન. પૈ.

સ્વ. સર રમણભાઈ નીલકંઠ અને વિદ્યાગૌરી નીલકંઠ જેવાં સુપ્રસિદ્ધ અને સુશિક્ષિત માતપિતાનાં સુશિક્ષિત અને સંસ્કારી સંતાનોમાં સાહિત્ય સેવા પેઢીજાત છે એમાં કાંઈ નવાઈ ન હોય. નીલકંઠી સાહિત્યવેલ હંમેશાં પાંગરતી જ રહી છે. એમાંની આ વેલના ૨૭ સુંગધી પુષ્પો આપણને પ્રાપ્ત થયાં છે. આ વાર્તાસંગ્રહ સાદી ને સહેલી ભાષા વડે સજ્જ થયેલો છે. વાર્તાઓના વિષયોનું વૈવિધ્ય સર્વતોમુખ છે, અને એકેએક વાર્તા વાચવી ગમે તેવી છે. લેખિકાને તેમ જ પ્રકાશક સંસ્થાને અમારાં અભિનંદન.

સાહિત્યનિકષ : લેખક પ્રા. અનંતરાય રાવળ. પ્રકાશક ઉપર પ્રમાણે. પાન ૨૭૦. પાકું પૂઠું. કિં. રૂા. ૪–૨૫ ન. પૈ.

આ પુસ્તકના લેખક આધુનિક જમાનામાં આપણા સાક્ષરોમાં આગળ પડતું સ્થાન ભોગવે છે એટલે એમના હાથે જે સર્જન થાય તે સાંસ્કારિક, સુવાચ્ય અને બોધપ્રદ હોય એ કહેવાની જરૂર ભાગ્યે જ રહે. એમણે આજ પહેલાં જે ત્રણ વિવેચન સંગ્રહો આપ્યા છે તેઓમાં આ ગ્રંથથી આવકાર્ય ઉમેરો થાય છે. આ પુસ્તકમાના ૨૧ લેખોનો ઊંડો અભ્યાસ જે કરે તેને તેમના વિષયની વ્યાપકતાની પૂરી પ્રતીતિ થઈ શકે. એમના ગદ્યમા સુંદર શૈલીનો ગુણ છે, વિશાળ પટ રજૂ થાય છે, દૃષ્ટિની નિર્મળતાનાં દર્શન થાય છે તેમ જ એમની વાણી મનોહર અને લલિત પ્રચારવાળી તેમ જ અનુદ્વેગકર છે, એની ખાતરી કરવી હોય તો આ ગ્રંથમાંના વસ્તુનુ વાચન, અધ્યયન અને નિદિધ્યાસન જરૂરી થઈ પડે. આવો અભ્યાસ ગ્રંથ ગુજરાતી વાચકોના હાથમાં અર્પીને તેમને સ્વાધ્યાય પર થવા અંગે પ્રેરણા આપી લેખક મહાશયે સાહિત્યની વિશેષ સેવા કરી છે, એમ કહેતાં અને તેમને અભિનંદન આપતાં અમને ખૂબ સાનંદ સંતોષ થાય છે.

પીળું પાનું : લેખક શ્રી મનુભાઈ જોધાણી. પ્રકાશક ઉપર પ્રમાણે. પાન ૮૪ કિંમત એક રૂપિયો.

આ ગ્રંથની આ બીજી આવૃત્તિ છે, એ જ લોકકથાઓના આ નાનકડા સંગ્રહની લોકપ્રિયતા પુરવાર કરે છે. લેખક ખૂબ જાણીતા છે અને સાદી ને સહેલી ભાષામાં પોતાની આગવી શૈલીથી રજૂઆત કરનાર તરીકે જાણીતા છે. આ ગ્રંથમા સાત પ્રસંગો અપાયા છે. દરેક પ્રસંગ સુવાચ્ય છે ને બોધક છે. લેખકને તેમ જ પ્રકાશક સંસ્થાને આવું સુંદર પુસ્તક આપણને આપ્યા બદલ અભિનંદન ઘટે છે.

ડોકિયું : લેખક (અનુવાદક) શ્રીકાંત ત્રિવેદી. પ્રકાશક ઉપર પ્રમાણે. પાકું પૂઠું. પાન ૧૫૪. કિંમત અઢી રૂપિયા.

જ્યોર્જ માઈકસની અંગ્રેજી કૃતિનો આ અનુવાદ છે. વાર્તાની વસ્તુ મનોહર છે. ૨૭ પ્રકરણોમાં ઘણું આકર્ષક બાનીમાં કહેવાયું છે. પરદેશી વાતાવરણ સિવાય બીજું ઘણું આ ગ્રંથમાં નજરે પડે છે. અનુવાદના સાફલ્ય વિષે વિશેષ કહેવાનું હોય નહીં.

નવી નારી : લેખક શ્રી ભદ્રકુમાર યાજ્ઞિક. પ્રકાશક શ્રી વિજય પ્રકાશન મંદિર, ૯૩, નારાયણ ધ્રુવ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ ૩. પાકું પૂઠું. પાન ૨૮૪. કિંમત પોણા પાંચ રૂપિયા.

આ ગ્રંથના લેખક જાણીતા સાહિત્યસર્જક છે. એમણે સાદી ને સચોટ શૈલીમાં આ ગ્રંથનાં ૨૮ પ્રકરણો આપણને આપ્યાં છે. એમને ને એમના પ્રકાશકને અમારાં હાર્દિક અભિનંદન. આ પુસ્તક વાચવા અમારી ભલામણ છે.

ચંદરવો–લેખક : ચુનીલાલ મડિયા. પ્રકાશક : વોરા એન્ડ કંપની પબ્લિશર્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ, કાલબાદેવી રોડ, મુંબઈ ૨. પૃષ્ઠ ૧૨૧. કિંમત ૧ ૭૫.

જાણીતા વાર્તાકાર ચુનીલાલ મડિયાનો, ગ્રામજીવનના વિવિધ પ્રશ્નો–મંત્રતંત્ર, જાદુ, વહેમ, વેર, બડાઈખોરિયાપણું–ને આવરી લેતો અગિયાર વાર્તાઓનો આ વાર્તાસંગ્રહ છે. સુંદર મુખપૃષ્ઠ, ગામડી બોલીના પ્રયોગો, લગ્નગીતો તથા વિદાય ગીતો તથા આણાને આગલે દિવસે આપઘાત કરતી કંકુ, પ્રામાણિક ઝીણા ભગત, રમજુ શરણાઈવાળો, પોતી માલણ વગેરે, પાત્રો એનાં આકર્ષક લક્ષણો છે. આમ આ વાર્તાસંગ્રહ જરૂર વાંચવા વસાવવા યોગ્ય છે.

વિકાસને પંથે–લેખક તથા પ્રકાશક પુરાતન બુચ, સાબરમતી આશ્રમ, અમદાવાદ–૧૩. પૃષ્ઠ ૬૫. કિંમત ચાર આના.

ગ્રામસેવક, ગ્રામદાન, સર્વોદય, ગ્રામોદ્યોગ, પંચાયત વગેરે વિષયો ઉપર પ્રશ્નોત્તરી રૂપે તૈયારી કરેલી આ પુસ્તિકા તે તે વિષયો અંગેની ગાંધીવાદી દૃષ્ટિની છાપવાળી છે. આ પુસ્તિકાની પ્રસ્તાવનામાં શ્રી વૈકુંઠભાઈ મહેતા જણાવે છે કે "જે દૃષ્ટિનો શ્રી પુરાતન બુચે આ પુસ્તિકામાં પુરસ્કાર કર્યો છે તે વિશે લક્ષમાં લઈ આર્થિક નીતિમાં યોગ્ય ફેરફાર થાય તો જ દુઃખદ પરિસ્થિતિ પલટાય," પુસ્તક અંગેનો આ મત સાચે જ યોગ્ય છે.

કાળની પાંખે–લેખક : ચુનીલાલ વર્ધમાન શાહ, પ્રકાશક : ગાડીવ સાહિત્ય મંદિર, પૃ. ૫+–૧૮૮. કિંમત ત્રણ રૂપિયા.

સંખ્યાબંધ ઐતિહાસિક નવલકથાઓના સર્જકે લખેલી બાર ઐતિહાસિક નવલિકાઓ તથા પાંચ નાટિકાઓનો આ સંગ્રહ છે. બાદશાહના આખરના દિવસો, બંદગમખાનના હાથે કતલ થયેલ ...ની કાગરીદિ, વીર દુર્ગાદાસે પાળેલો કોલ, દાનેશ્વરી સમ્રાટ હર્ષનું સર્વસ્વ દાન, ચામુંડની શાન ...ને લાવનાર એના મા વગેરે પ્રસંગો સાચે જ રોમાંચક છે એક વખત પુસ્તક હાથમાં લીધા બાદ ... ... નાના નાના ઐતિહાસિક પ્રસંગોની ... ... થયેલી ... આ સંગ્રહનું અનોખું આકર્ષણ છે. પુસ્તકાલયો તથા શાળા કોલેજોમાં વસાવવા યોગ્ય પુસ્તક છે.

સાહિત્ય મીમાંસાના બે પ્રશ્નો : વ્યાખ્યાતા 'આચાર્ય' ડોલરરાય માંકડ. પ્રકાશક : ડૉ. ભોગીલાલ સાંડેસરા, અધ્યક્ષ, ગુજરાતી વિભાગ, મ. સ. યુનિ. વડોદરા. પાન ૪૦ કિં. ૫૦ નયા પૈસા.

મુલાકાતી અધ્યાપક તરીકે ગુજરાતી સાહિત્યના આ આરૂઢ વિદ્વાને આપેલાં બે વ્યાખ્યાનો –રસાભાસનું સ્વરૂપ અને અલંકારની વ્યંજના–ને પુસ્તકાકારે છપાવવામાં આવ્યાં છે એ યોગ્ય જ છે પહેલા વ્યાખ્યાનમાં મમ્મટ, અભિનવગુપ્ત વગેરેના ઉદાહરણોથી શરૂઆત કરી ઠેઠ અર્વાચીન ગુજરાતી કવિઓનાં ઉદાહરણો આપી આખા પ્રશ્નની ચર્ચા છે. બીજા વ્યાખ્યાનમાં પણ આનંદવર્ધન અપ્પય્ય દીક્ષિત, પંડિતરાજ જગન્નાથ વગેરેના ... ... કરી ... તથા મમ્મટ

વગેરેનાં ઉદાહરણો આપ્યાં છે. આમ આ પુસ્તકમાં આ બન્ને વિષય ઉપરની તલસ્પર્શી ચર્ચા જોવા મળે છે.

સૌરાષ્ટ્રની રસધાર ભાગ. ૩– લેખક : ઝવેરચંદ મેઘાણી. પ્રકાશક : ગુર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, ગાંધી માર્ગ, અમદાવાદ. સાતમી આવૃત્તિ. પાન ૨૩૮. કિંમત ત્રણ રૂપિયા.

સ્વ. ઝવેરચંદ મેઘાણીની રસઝરતી કલમે લખાયેલી આ પુસ્તકમાળાના ત્રીજા ભાગની સાતમી આવૃત્તિ કાઢવી પડે એ જ એની સફળતાનો પુરાવો છે. સૌરાષ્ટ્રની અનેક લોકવાર્તાઓ અને લોકગીતોને મૂર્તસ્વરૂપ આપનાર લેખકની સરળ અને છતાં રસપ્રદ શૈલીથી કોણ અજાણ છે? તળપદા શબ્દોનો ઉપયોગ, વચમાં વચમાં આવતા સુંદર દુહાઓ અને ગીતો, સળંગ વહેતો વાર્તાપ્રવાહ પુસ્તકને એક વખત હાથમાં લીધા પછી પાછું મૂકવાનું મન કરાવતું નથી. આ પુસ્તક વાચવાની ભલામણ કરવી એજ અજુગતું લાગે છે.

સ્મૃતિ પ્રસંગો : લેખક : પ્રાણશંકર સોમેશ્વર જોશી. પ્રકાશક : દક્ષિણ આફ્રિકા સાહિત્ય મંદિર, ગજકોટ. પહેલી આવૃત્તિ. પૃષ્ઠ સંખ્યા ૩૦૨ કિંમત રૂપિયા પાંચ.

આ પુસ્તકમાં ૧૯૪૪ થી ૧૯૫૬ સુધીના લેખકના અનુભવો, અવલોકનો અને પ્રવૃત્તિઓના રેખાચિત્ર દ્વારા આફ્રિકાનું સાંસ્કૃતિક ભીતર પ્રગટ કરવાનો લેખકે પ્રયાસ કર્યો છે. દક્ષિણ આફ્રિકાના સાંસ્કૃતિક પ્રવાહો, ત્યાંના લોકોની રહેણીકરણી, રીતરિવાજો, રાજ્યકર્તાઓ અને તેમની નીતિ રીતિ વગેરે ઉપર સારો પ્રકાશ પાડવામાં આવ્યો છે. આ પુસ્તક દક્ષિણ આફ્રિકા અંગેની ઘણી ઘણી વિગતોથી ભરપૂર છે. લેખકે બેત્રણ વખત લીધેલી હિંદની મુલાકાતોનું વર્ણન પણ એમાં જોવા મળે છે.

કવિ કથાઓ (ભાગ ચોથો)—લેખક : ધૂમકેતુ. પ્રકાશક : ગુર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, ગાંધી રોડ, અમદાવાદ. પૃષ્ઠ સંખ્યા ૮૪. કિંમત સવા રૂપિયો.

આ પુસ્તકમાં લેખકે ગુજરાતીના ખ્યાતનામ કવિઓ—બ. ક. ઠાકોર, નાનાલાલ અને ખબરદાર-ના જીવન અને કવન અંગે માહિતીપૂર્ણ નિબંધો લખ્યા છે. એમના ક્ષર જીવનના કેટલાક નોંધપાત્ર બનાવો સાથે એમના અક્ષર જીવનની વિશિષ્ટતાઓ અને વિલક્ષણતાઓનો, જુદાંજુદાં કાવ્યોમાંથી ઉદાહરણો આપી, સચોટ ખ્યાલ આપવા પ્રયાસ કર્યો છે. આમ એકંદરે જોતાં આ ત્રણે કવિઓને જુદી જ રીતે મૂલવવાનો લેખકનો આ પ્રયાસ સ્તુત્ય છે.

મણિ–બાલ શતાબ્દી ગ્રંથ–સંપાદકો ડૉ. રણજીત પટેલ (અનામી) અને પ્રો. રામચંદ્ર ના. પંડયા. પ્રકાશક-ગુર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય. પૃષ્ઠ ૩૨૬. કિંમત સવા પાંચ રૂપિયા

તાજેતરમાં જ નડીયાદે એના આ બે સાક્ષરપુત્રોની શતાબ્દી ઉજવી. એ નિમિત્તે બહાર પડેલા આ ગ્રંથમા બન્નેના ક્ષર અને અક્ષર જીવનની તાત્ત્વિક ચર્ચા અને સમીક્ષા જોવા મળે છે. અત્યાર સુધી આ બંને અંગે લખાયેલાં વિવેચનોને આવરી લેતા આ બંને અભ્યાસપૂર્ણ લેખો એમના જીવન અને કવન ઉપર નવો જ પ્રકાશ પાડે છે. મણિલાલનાં કાવ્યોનો અપ્રાપ્ય સંગ્રહ તથા તેના ઉપર તેમણે પોતે લખેલા વિસ્તૃત ટિપ્પણમાંથી મુદ્દાના ભાગોનો તથા બાલાશંકરનાં ખૂબ જ જાણીતાં કાવ્યોનો આમા સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. સાહિત્યના અભ્યાસીઓએ આ ગ્રંથ વસાવવો જરૂરી છે.

જિબ્રાનનું જીવનસ્વપ્ન : સંપાદક : ધૂમકેતુ. પ્રકાશક : ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, અમદાવાદ પૃષ્ઠ સંખ્યા ૨૨૪. કિંમત સાડાત્રણ રૂપિયા.

'જિબ્રાનની જીવનવાણી' અને 'જિબ્રાનની જીવનવાટિકા' બાદ બહાર પડેલું આ પુસ્તક પણ ગુજરાતના ચિંતન-સાહિત્યમાં ઉમેરો કરે છે. 'માણસ, માણસ બને, માણસ રહે એને ઈશ્વર થવાની જરૂર નથી.' આ જિબ્રાનનું જીવનસ્વપ્ન છે. આ મધ્યવર્તી વિચારને અનુલક્ષીને ખાનપાન, સ્વાતંત્ર્ય, ધર્મ વિગેરે વિષયોની ચર્ચા થઈ છે. 'સ્વતંત્રતાની ઇચ્છા એ પણ બંધન છે. ન ઇચ્છા-એ જ સાચી સ્વતંત્રતા છે.' 'શાંત સુપ્તક્રિયા એ બુદ્ધિ, અને જીવનમાં જાગેલી ગતિ, એ લાગણી.' આવા અસંખ્ય ઉમદા વિચારોથી ભરપૂર આ પુસ્તક વસાવવાનું કોને મન ન થાય ?

પોથીમાંનાં રીંગણાં-લેખક : હરિપ્રસાદ વ્યાસ. પ્રકાશક : ગાંડીવ સાહિત્ય મંદિર, હવાડિયો ચકલો, સુરત. પૃષ્ઠ સંખ્યા ૧૮૦ કિંમત ત્રણ રૂપિયા.

હળવું હાસ્યસાહિત્ય આપવાની ઇચ્છાથી લખાયેલો આ સત્તાવીસ વાર્તાઓનો સંગ્રહ કટાક્ષ, મંદહાસ્ય તથા અટ્ટહાસ્યના પ્રસંગોથી ભરપૂર છે. જે વાર્તા ઉપરથી સંગ્રહનું નામ આપવામાં આવ્યું છે એ વાર્તાનો પ્રસંગ-બાળકના નાકમાં પેસી ગયેલા એક ચણુકાનો કકડો કાઢવા ખાતર રૂપિયા બસો પડાવી લેનાર ડૉક્ટરોના ભોગ બનેલાં માબાપની દયાજનક સ્થિતિનો છે. 'મુંડન' મા શાસ્ત્રીજીના પાત્રદ્વારા, 'પાપડ વણ્યા' માં જયંતના પાત્રદ્વારા, 'કરકુની મહોકાણ' માં મનુભાઈના પાત્રદ્વારા કવિએ અટ્ટહાસ્યના પ્રસંગો પૂરા પાડ્યા છે. 'જનીવાસો' માં જનૈયાના વર્તન ઉપર, 'જનતમા' કન્યા વિક્રય ઉપર, 'રાજસ્થાનમાં રાહુ' માં ચીકણા મહેમાનો ઉપર સારો એવો કટાક્ષ કર્યો છે. આમ એકંદરે આ પુસ્તક હાસ્ય-કટાક્ષ-સાહિત્યનો સારો એવો નમૂનો પૂરો પાડે છે.

સીનેમા કેવી રીતે ઊતરે છે ? લેખક : રામુ પરમાનન્દ ઠક્કર. પ્રકાશક : જયવદન તકતાવાળા, રૂસ્તમ હાઉસ, વીર નરીમાન રોડ, મુંબઈ ૧. પાન ૩૯. કિંમત-૪૦ નયા પૈસા.

પરિચય પુસ્તિકા પ્રવૃત્તિ ૮ તરીકે છપાયેલી આ પુસ્તિકામાં લેખકે ઝીણવટપૂર્વક, સંપૂર્ણ [illegible] ફિલ્મની વાર્તા [illegible] ત્યાં સુધીની બધી ક્રિયાઓનું વર્ણન કર્યું છે. પ્રોજેક્ટરની કામગીરી, હલનચલનનું રહસ્ય, બોલતું ચિત્ર, મેકઅપ, પ્લેમેક વગેરે અંગે વિગતવાર ચર્ચા કર્યા બાદ, આ અંગેનાં જરૂરી સાધનો—સાઉન્ડપ્રુફ સ્ટુડીઓ, હજારો કેન્ડલ પાવરવાળી બત્તીઓ, સાઉન્ડ રેકર્ડિંગ અંગેની મશીનરી વગેરે—ની ચર્ચા કરી છે. આમ આ પુસ્તિકા આ વિષય અંગેનું સારું જ્ઞાન આપે છે.

છૂપો ખજાનો : લેખક : ગુણવંતરાય આચાર્ય. પ્રકાશક : વોરા ઍન્ડ કંપની, રાઉન્ડ બીલ્ડિંગ, કાલબાદેવી રોડ, મુંબઈ-૨. પાન ૧૦૫. કિંમત સવા રૂપિયો.

રોબર્ટ લૂઈ સ્ટીવન્સનની મશહૂર સાહસકથા 'ટ્રેઝર આઇલેન્ડ' ઉપરથી સિદ્ધહસ્ત ગુજરાતી વાર્તાકાર શ્રી ગુણવંતરાય આચાર્યે કરેલો આ ભાવાનુવાદ ખરેખર સુંદર અને રસમય છે. મૂળનાં અંગ્રેજી નામોનું સંપૂર્ણપણે ગુજરાતીકરણ એમાં જોવા મળે છે. વાર્તાનો પ્રવાહ એવો સરસ વહે છે કે એક વખત પુસ્તક હાથમાં લીધા બાદ મૂકવાનું મન થતું નથી. પ્રેમજી

શેઠ, ભીખો લંગડો, સમજુબાઈ, સારજંટ ટેઉલનાં પાત્રો જીવંત છે. આ પુસ્તકથી ગુજરાતી સાહસકથાઓમાં એક સારા પુસ્તકનો ઉમેરો થાય છે એમ કહેવામાં જરાયે અતિશયોક્તિ નથી.'

ઉદારમતવાદી લોકશાહી : મૂળ લેખક .મસિમો સાલવેડોરી : અનુવાદક : પ્રા. નગીનદાસ સંઘવી. પ્રકાશક : વોરા એન્ડ કંપની પબ્લિશર્સ પ્રાઈવેટ લિ. મુંબઈ ૨. પાન ૧૦૬. કિં. ૧–૫૦.

સ્વતંત્રતાના સિદ્ધાંતોના શત્રુઓને એક ઉદારમતવાદીના જવાબ રૂપે લખાયેલા મૂળ પુસ્તક 'Liberal Democracy' નો આ અનુવાદ છે. સ્વાતંત્ર્ય એટલે શું એનો જવાબ આપતાં લેખક કહે છે 'પ્રત્યેક વ્યક્તિ પોતાનો કાર્યમાર્ગ જાતે જ નક્કી કરી શકે તેવી મુક્ત પસંદગીને સ્વાતંત્ર્ય કહી શકાય.' આ જાતની લોકશાહીના બીજા સિદ્ધાંતો પોતાનું જીવન ઘડવાના પ્રત્યેક વ્યક્તિનો ધર્મ અને હક્ક, વિવિધ પ્રકારના બહુસંખ્ય અખતરાઓને અનુકૂળ તેવું સ્થિતિસ્થાપક માળખું, પાર્લામેન્ટરી પદ્ધતિની સરકાર, વિરોધ, મતભેદ અને અશ્રદ્ધા પ્રત્યેની સહિષ્ણુતા" ઉપરનાં વિધાનો આ પુસ્તકની સમગ્ર ચર્ચાના મધ્યવર્તી વિચારને રજૂ કરે છે. આ પુસ્તકમાં લેખકે ભૂતકાળ તેમ જ વર્તમાનકાળની રાજકીય વિચારધારાઓની તલસ્પર્શી ચર્ચા કરી છે. અનુવાદકને અનુવાદમાં પણ સારી એવી સફળતા મળેલી છે. ઇતિહાસ તથા રાજ્યશાસ્ત્રના અધ્યાપકો તથા વિદ્યાર્થીઓને માટે અભ્યાસ કરવા યોગ્ય પુસ્તક છે.

ચાલો નાગરિક બનીએ : મૂળ લેખક : રોબર્ટ રેયનોલ. અનુવાદક તથા પ્રકાશક : ઉપર પ્રમાણે. પાન ૧૨૮. કિંમત બે રૂપિયા.

સમાજશાસ્ત્રના અનુભવી અધ્યાપકને હાથે લખાયેલા આ પુસ્તકમાં વ્યક્તિના ખોરાક, શારીરિક યોગ્યતા, આર્થિક વ્યવસ્થા, કૌટુંબિક પ્રશ્નો સાથે રાજ્ય સરકાર, સમવાય–તંત્ર, બંધારણ તથા રાજકીય પ્રશ્નોની વિગતવાર ચર્ચા જોવા મળે છે. જો કે આ પુસ્તકની બંધારણ તથા રાજકીય બાબતો અંગેની ચર્ચા અમેરિકામાંની કાર્યપ્રણાલિ અને રાજ્યપદ્ધતિને અનુલક્ષીને કરેલી હોવા છતા એમાંની કેટલીક સામાન્ય ચર્ચા સર્વસામાન્ય પણ છે. શરૂઆતનાં સાત પ્રકરણો વ્યક્તિ અને તેના કુટુંબના વિકાસ અંગે સારી દોરવણી આપે એવાં છે. નાગરિકશાસ્ત્રના અધ્યાપકો તથા વિદ્યાર્થીઓએ વાંચવા યોગ્ય પુસ્તક છે.

સ્ત્રીઓનાં દરદો: લેખક: વૈદ્ય પ્રાગજી મોહનજી રાઠોડ: પ્રકાશક: સંસ્કાર સાહિત્ય મંદિર, ભાવનગર, પાન ૧૭૬. કિંમત: સવા બે રૂપિયા.

સ્ત્રીઓનાં વિવિધ દરદો: અનાર્તવ, કષ્ટાર્તવ, સુવારોગ–વગેરેનાં કારણો તથા સાદા સીધા ઉપાયો દર્શાવતા આ પુસ્તકમાં "ઉપચારો સારા છે, નિર્દોષ છે. કોઈ પણ જાતના ભય સિવાય તેનો ઉપયોગ થઈ શકે એવા છે." સગર્ભા સ્ત્રીએ લેવાની ખોરાક તથા સાવચેતી અંગેનાં પણ કિંમતી સૂચનો એમાં છે. ભલે આ પુસ્તક વિદ્વદ્ભોગ્ય નહીં હોય, પરંતુ લોકભોગ્ય તો જરૂર બની શકે એમ છે. લેખકે સરળ ભાષામાં લખેલું આ નાનું પુસ્તક સ્ત્રીઓએ વાંચવા વિચારવા જેવું છે.

આ માસનાં સામયિકો

અખંડ આનંદ, ઊર્મિ નવરચના, કોડિયું, ગ્રામજીવન, ગીતા ધર્મ, જીવન પ્રકાશ, જીવન માધુરી, નવચેતન, નવાં માનવી, પ્રસ્થાન, બાલજીવન, ભિષગ્ભારતી, લોકજીવન, વિશ્વમાનવ, વૈદ્ય કલ્પતરુ, સ્ત્રી જીવન, મિલાપ, વિશ્વવિજ્ઞાન.

ઈ. સ. ૧૮૮૪માં ઇચ્છારામ સૂર્યરામ દેસાઈ સંસ્થાપિત

"ગુજરાતી" પ્રિન્ટિંગ પ્રેસનાં

સસ્તાં, સુબોધ ને સંસ્કારી પુસ્તકો

હિંદુઓનાં બધાં વ્રતોનો
સચિત્ર ને સંપૂર્ણ ઇતિહાસ
વ્રતરાજ (મૂળ સં.+સરળ ગુ. ભા.) રૂા. ૨૦.૦૦
સુખી જીવનનો સહેલો માર્ગ
અનન્તાનુભૂતિ અથવા અનંત જીવન રૂા. ૨.૫૦
શ્રીમદ્‌ભાગવતનો
એકાદશ સ્કંધ (મૂળ સં +સરળ ગુ. ભા.)
રૂા. ૧.૫૦
૨૬ એકાદશીઓની આધારભૂત વ્રતકથા
એકાદશી માહાત્મ્ય (સચિત્ર) રૂા. ૧.૫૦
(ખિલ અથવા ઉત્તર મહાભારત)
હરિવંશ (પુરાણ) રૂા. ૧૨.૫૦

વિવેકાનંદ વિચારમાળા
ભા. ૧, ૨, ૪ ને ૫ દરેકના રૂા ૩-૦૦
રામકૃષ્ણ પરમહંસનાં બોધવચનો
રૂા. ૧-૦૦
સ્વ. ઇ. સૂ. દેસાઈ વિરચિત
મહાભારત (સચિત્ર)
(ત્રણ ભાગમાં સંપૂર્ણ) રૂા. ૬૦.૦૦
(ભા. ૧, રૂા. ૧૮; ભા. ૨, રૂા. ૧૮; ભા. ૩, રૂા. ૨૪)
સર્વશક્તિમાન શનદેવની કૃપાની આરાધના ને
અવકૃપાના નિવારણ માટે અવશ્ય વાંચો.
શનિમાહાત્મ્ય (૨૬ ચિત્રો સાથે) રૂા. ૧.૨૫
વામન પુરાણ રૂા. ૨.૦૦

વેદાન્ત તત્ત્વજ્ઞાનનું સરળ, અનોખું, રસિક ને બોધદાયક વાર્તાસ્વરૂપ
એટલે
સ્વ. ઈ. સૂ. દેસાઈ વિરચિત અમર ને અનન્ય ગ્રન્થત્રયી.

ચન્દ્રકાન્ત { મૂળ ગુજરાતી, હિન્દી ને મરાઠીમાં—ત્રણ ભાષામાં. ભા. ૧, ૨, ને ૩—ત્રણ ભાગમાં સંપૂર્ણ

દરેક ભાગમાં ૬૦૦થી વધારે પાનાં—દરેક ભાગની કિંમત રૂા. ૧૦

દેશની સંસ્કૃતિ જાણવા માટે આ નવલકથાઓ તમારે વાંચવી જ પડશે

ઐતિહાસિક

પાટણની પ્રભુતા (ક. મા. મુન્શી)	૪.૫૦
પાટણની પ્રતિષ્ઠા (મા. ત્રિ. રાવળ)	૩.૦૦
અનારકલી (ના. વિ. ઠક્કુર)	૩-૦૦
રાજબા અથવા વિધિનાં વિધાન (હ. દુ. દવે)	૪.૦૦
બાપ્પા રાવળ (ના. વિ. ઠક્કુર)	૪.૦૦
હિન્દ અને બ્રિટાનિયા (ઈ. સૂ. દેસાઈ)	૨.૦૦

સામાજિક

સિદ્ધેશ્વરી ('સ્વયંસિદ્ધા' ફિલ્મની વાર્તા)	૫.૦૦
આદર્શ આર્ય ગૃહવધૂ	૬.૦૦
દાન અને ગ્રહણ	૩.૦૦
આત્મહત્યા : પાપ કે પશ્ચાત્તાપ?	૬.૦૦
એમ. એ. બનાકે ક્યોં મેરી મિટ્ટી ખરાબ કી?	૨.૦૦
નવો જમાનો : અમૃત કે ઝેર?	૪.૦૦

બીજાં પુસ્તકો માટે અમારું નવું સૂચિપત્ર મંગાવો.

કોઈ પણ જોઈતા પુસ્તકની પૂરી કિંમત અગાઉથી મ. ઑ.થી મળ્યા બાદ જ, સે. ટે., પે. ફ્રો. ને (જરૂરી લાગે ત્યાં રજી.) ટ. ખ. મળીને થતી રકમનાં વી. પી. પી.થી પુસ્તકો મોકલી અપાશે.
ગુજરાત-સૌરાષ્ટ્રના બધા બુકસેલરો પાસેથી મળશે. નહિ મળે, તો અમને સીધું લખો :

"ગુજરાતી" પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ રીઝર્વ બેન્કની પાછળ, ૩૦૮, બજારગેટ સ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઈ—૧

વાર્ષિક લવાજમ ફક્ત
રૂા. ૧૮

પ્રભાત

અમદાવાદ

અઠવાડિયામાં ચાર, છ તથા
આઠ પાનાં

ખાસ વિભાગો

- રાશી પ્રમાણે જ્યોતિષ
- ટૂંકી વાર્તા
- સ્થાનિક સ્વરાજ સંસ્થા વિભાગ
- ખાસ લેખો
- સિનેમા વિભાગ વગેરે
- સૌરાષ્ટ્રનો પત્ર

"ઓછા લવાજમ પાછળનો ઉદ્દેશ પુસ્તકાલયો તથા જાહેર સંસ્થાઓ અને ગ્રામજનોને પોષાય તે હેતુથી રાખવામાં આવેલ છે."—પુસ્તકાલય

નમૂનાની નકલ મોકલવામાં આવશે.

પ્રભાત—નવસૌરાષ્ટ્ર દ્વિપોત્સવી અંક

૨૫૦ પાનાંનું દળદાર પ્રકાશન

રૂા. ૨)માં અગાઉથી ઑર્ડર નોંધાવનારને અપાશે

"પુસ્તકાલય" માસિકમાં

જાહેરાતો છાપવાના દરો

આખું પૃષ્ઠ ૮"×૫" ના કદનું એક વખતના	રૂા. ૨૦—૦—૦
અર્ધું પૃષ્ઠ ૮"×૨૩/૪"	રૂા. ૧૫—૦—૦
કવરપેજ બીજા અને ત્રીજાના એક વખતના	રૂા. ૩૦—૦—૦
કવરપેજ ચોથાના એક વખતના	રૂા. ૪૦—૦—૦

ઉપરના દરોમાં સતત એક વર્ષ માટે જા. ખ. ચાલુ રાખવામાં આવશે તો ૧૨½% વળતર અપાશે.

૬ માસ માટે સતત ચાલુ રાખવામાં આવશે તો ૬¼% વળતર અપાશે.

૧ જા. ખ.નાં નાણાં અગાઉથી જ લેવામાં આવે છે.
૨ બદલા (Exchange) માં જા. ખ. છાપવાનું ધોરણ બંધ છે; માટે તે વિષે કૃપા કરી કોઈએ પુછપરછ કરવા તસ્દી લેવી નહિ.
૩ કોઈ પણ જા. ખ. લેવી યા ન લેવી તે વ્યવસ્થાપકના નિર્ણય પર રહેશે.

—: વધુ વિગત માટે પુછાવો :—

વ્યવસ્થાપક, "પુસ્તકાલય" કાર્યાલય
પો. બો. ૧૦, રાવપુરા, વડોદરા.

ગુજરાતી સાહિત્યના લાયબ્રેરીઓમાં વસાવવા લાયક

ખાસ ઉપયોગી તદ્દન નવા

લોકસાહિત્યના પુસ્તકો

શ્રી ગોકુળદાસ રાયચુરાના સચિત્ર પુસ્તકો

લોક સાહિત્ય		સોરઠી સાહિત્ય	
રાયચુરાની રસકથાઓ	૨–૫૦	સોરઠની મહારાણી	૨–૫૦
રાયચુરાની રસીલી વાતો	૩–૦૦	સોરઠની રાજલક્ષ્મી	૩–૫૦
રાયચુરાની રસમસ્તી	૩–૭૫	સોરઠની પદ્મણી	૩–૦૦
કાઠિયાવાડની લોકવાર્તાઓ	૩–૦૦	નગાધિરાજ	૩–૦૦
ઈસરદાન	૩–૫૦	કુળદીપક	૨–૫૦
સૌરાષ્ટ્રની લોકકથાઓ		સોમનાથની સખાતે	૨–૫૦
(શંકરલાલ ભટ્ટ)	૩–૨૫		

—: સામાજિક સચિત્ર નવલકથાઓ :—

પ્રેમલીલા (ભા. ૧–૨) ૬–૦૦

બખાઈ ૨–૫૦ લખેશરી ૪–૦૦

શહેરમાં, ગામડામાં અને મેળાવડાઓમાં ઠેર ઠેર ભજવી શકાય એવા નાટ્ય સંગ્રહ

સ્ત્રીપાત્ર વગરના અને સ્ત્રીપાત્રવાળા એકાંકી તથા ત્રીઅંકી નાટકો

રંગ માધુરી	૧૩	એકાંકી	૩–૦૦	ગરીબની ઝુંપડી	ત્રીઅંકી	૨–૦૦
રંગોત્સવ	૧૪	,,	૩–૦૦	કરિયાવર	,,	૧–૦૦
નાટ્ય મંજરી	૧૧	,,	૩–૦૦	આંધળો ન્યાય	,,	૨–૦૦
અબીલ ગુલાલ	૧૦	,,	૩–૦૦	અક્ષયપાત્ર	,,	૧–૨૫
રંગ ઉપવન	૧૨	,,	૩–૦૦	કાંટાના ફૂલ	,,	૧–૨૫
નાટ્ય વિહાર	૪	,,	૩–૦૦	દીવો લઈને	,,	૧–૫૦
ગુજરાતનાં એકાંકીઓ	૧૨	,,	૪–૦૦	પ્રણયના પુરમાં	,,	૧–૫૦

નૂતન ભારતની તીર્થ યાત્રા સચિત્ર ૨–૫૦

લાયબ્રેરીઓ, તેમ જ જાહેર સંસ્થાઓને ભરપૂર કમીશન આપવામાં આવે છે

આપની જરૂરીયાતના કોઈપણ પુસ્તકો માટે લખો.—

શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય: ટાવર રોડ, સૂરત

નવી નવલકથાઓ

તપસ્વિની ભાગ ૧–૨ ૧૮–૫૦ કનૈયાલાલ મુનશી	**પ્રિયદર્શી સમ્રાટ અશોક** ધૂમકેતુ ૪–૫૦	**રાજવિદ્રોહ** જયભિખ્ખુ ૫–૨૫
જાણીતા નવલકથાકાર શ્રી મુનશીજીની નવી નવલકથા	ગુપ્તયુગ નવલ ગ્રંથાવલીનું પ્રિયદર્શી અશોકનો બીજો ભાગ	ચક્રવર્તી ભરતદેવ પછીની ઐતિહાસિક નવલકથાનો બીજો ભાગ
રાય રેખા ગુણવંતરાય આચાર્ય ૫–૦૦	**પ્રહેલિકા** નરેશચંદ્ર સેનગુપ્ત અનુ : રમણલાલ સોની ૮–૫૦	**પ્રતિશોધ** ના. સી. ફડકે અનુ : બિપિન ઝવેરી ૩–૫૦
વિજયનગર સીરીઝમાં રાયહરિહર કૃષ્ણાજી નાયક પછી આગળ વધતી ઐતિહાસિક નવલકથા	આધુનિક સમયને અનુરૂપ સામાજિક નવલકથા	નવી સામાજિક નવલકથા
ઝારાનો સંગ્રામ રસિકલાલ જોશી ૨–૦૦	**વિમલમૂર્તિ** આર. જી. શાહ ૬–૦૦	**હું ને દિવ્યબાળા** આર. જી. શાહ ૪–૫૦
નવી ઐતિહાસિક સુંદર નવલકથા	પ્રણય ત્રિકોણની નવી નવલકથા	અરવિંદ યુગને અનુલક્ષી લખાયેલ નવલકથા

વૈદકનાં સુંદર પુસ્તકો

બાપાલાલ ગ. વૈદ્ય

આયુર્વેદ વ્યાખ્યાનમાળા	૬–૫૦	આપણો ખોરાક	૩–૦૦
આયુર્વેદ વિહંગાવલોકન	૪–૦૦	ખોરાકનાં તત્ત્વો	૨–૫૦
આયુર્વેદ ને વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિ	૬–૦૦	ઘરગથ્થુ વૈદક	૫–૨૫

આયુર્વેદએ ભારતની મહાન વિદ્યા છે એના ઉદ્ધારની ચારે તરફ ચર્ચા થાય છે. એવે વખતે આયુર્વેદના નિષ્ણાત વિદ્વાનની અતિ ઉત્તમ કૃતિઓ પ્રગટ થઈ ચુકેલ છે. તો આપની નકલ તરત જ મેળવી લેશો.

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, ગાંધી ર. । અમદાવાદ